

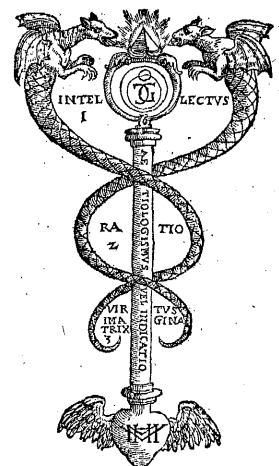
de la Comp^{te} de Jesus de Granada

B. L.

R 10040

CORNELII GEMMAE LOVANIENSIS MEDICINÆ PROFESSORIS, DE ARTE CYCLOGNOMICA, TOMI III.

DOCTRINAM ORDINVM VNIVERSAM, VNA QVE PHI-
lofophiam Hippocratis, Platonis, Galeni & Aristotelis in vnus com-
muniffimæ, ac circularis Methodi speciem referentes, quæ per ani-
morum triplices orbes ad spheræ cælestis similitudinem fabricatos,
non Medicinæ tantum arcana pandit mysteria, sed & inueniendis,
constituendisq; artibus, ac scientiis cæteris viam compendiariam
patefacit.

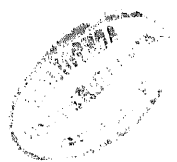

Zeus εἰς τὴν πᾶσιν.

Iovis omnia plena.

*Terminus, ter triplices animus si compleat orbes,
Principio finem, Manibus astra ligat.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. L X I X.

7 400 40
Stella
MADE IN SPAIN

de la Comp^{te} de Jesus de granada

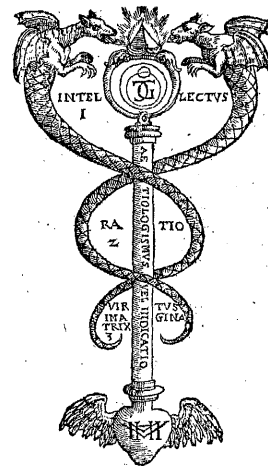
B. d.

R 10040

CORNELII GEMMAE
LOVANIENSIS MEDICINÆ
PROFESSORIS,
DE ARTE CYCLOGNOMICA,
TOMI III.

DOCTRINAM ORDINVM VNIVERSAM, VNA QVE PHI-
losofiam Hippocratis, Platonis, Galeni & Aristotelis in vnus com-
muniffimæ, ac circularis Methodi speciem referentes, quæ per ani-
morum triplices orbes ad Sphæræ cælestis similitudinem fabricatos,
non Medicinæ tantùm arcana pandit mysteria, sed & inueniendis,
constituendisq̃ue artibus, ac scientiis cæteris viam compendiarium
patefacit.

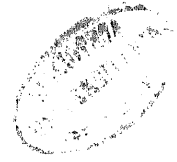
Zeus εἰς τὸ πᾶν.

IOVIS OMNIA PLENA.

*Ternus, ter triplices animus si compleat orbes,
Principio finem, Manibus astra ligat.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantin.
M. D. LXIX.

MENTI RERVM ARCHITECTRICI,

DIVINI AMORIS ET PSYCHES

HYMENEVM COR. GEMMA

LOCO HYMNI MAGICI

CONSECRAVIT.

ARMA ducēsque suos veterum celeberrima vatans

Turba canens, aures, animos, atque ora potenti

Perculit appulsu: seu Saturni aurea pandat

Secula, seu sobolem argento, electroque decoram,

Seu rutila horrendum terris ferrugine Martem.

Maior me nunc, maior agit Deus, omnia latè

Et spolia, & currus, diuorūque agmina secum

Corripiens, cuius simulatque afflauerit ignis,

Non ego vel venti vires, flammaque trifulcæ

Amplius, aut Bacchum, aut Cereris mirabor aristas:

Nec Jouis imperiis saevo submissa tridenti

Regna canam, nec Ditis opes Acheronte sub imo:

Sed tu magna opifex mundi, MENS. ab Jove summo.

Progenita, innumeros mundi diffusa per artus:

Tu coniunx & amor magno immortalis AMORI

Naturam expedit, genus, atque minacia sponsi

Arma tui, quibus ille modis, quo semine primum

Ferrarūque, fretique chaos, aethraque liquentis

Informes habitus formosi in luminis orbem

Extuderit, nascique eadem, & nascentia duci.

Circuitu dederit certo, & resoluta referri.

Conde caput tenebris procul (heu) procul accola dira

Tisiphones, cui desidia glacialis ab vnda,

Et plusquam Arctoo concreescens frigore sanguis

Obriguit, cui liuor inops, cui fastus, & atrox

Ambitio, primi sub limina pectoris omnem

Eripiunt oculis lucem, & talaria plantis

Amor cetrum magus dæmon Deorum omnium potentissimus artis quoque; Cytognomicae primus inuentor.

Mens rerum architectrix: Amoris coniunx, Psyche veteribus appellata.

In coniugio Amoris & Psyche comprehensa naturae facies vniuersa.

Tres naturae motus, Anal. Synth. conuersio.

Animarum illustratio antedivinarum Conspicua.

Animarum descensus.

Ascensu

Ascensu prohibent, & ad inferiora reuollunt.
Jam noua terrarum facies, nouus ardet Eo.
Lucifer, en uideo medium discedere calum
Flammarumque globos, nulloque elisa fragore
Fulgora, ceu sudor radios Aquilone moueri.

Magnus AMOR, sacra quem maiestate uerendum
Sublimes stipant animæ, cætusque Deorum:
Magnus AMOR triplici tria torta uolumina spiræ
Insinuans, unum ex multis vomit orbibus orbem,
Qui media extremis pariter liget, infima summis,
Partim habitu prono, partim reuoluta supino.
Tum subito terram quatiens, pelagiumque, poliumque,
Multiplique uago iaculatus turbine tædas,
Anticipat celeri uolitantia nubila curru.

Unam te thalamo PSYCHE, te è millibus vnâ
Coniugio poscens, O lucis lumen, AMORIS
Fortis amor, simplex aurâ simplicis aura,
Aura quidem simplex, sed uires, nomina mille,
Eternosque trahens æterna ab origine motus.

Huc ades ô formosa, tui te amplissima sponsi
Regna uocant, pulchroque uiro pulcherrima coniunx
Accipies pulchrum Mundi pro dote theatrum.

Pande sinus formosa thoro iam coniugis aureo,
Flauentemque comam, & niueos proiecta lacertos,
Qualis ebur, Tyrium candens ubi tinxerit ostrum,
Qualis in ærio Narcissus vertice campi
Purpureos albo permiscet flore colores.

Pande sinus formosa, tuus te expectat Apollo,
Ille tuus, splendore tuo, percussus & arcu,
Igne tuo flagrat, cuius uolentior ignis
Hactenus & Superum uix ulli, hominumque pepercit.
En tibi nunc animos supplex, tibi tela, manusque
Porrigit, & pharetram, & lato uenabula ferro

Animarum
ascensus.

Amoris diui
ni maiestas.

Orbes discor
sus Cyclog-
nomici.

Efectus eius
dem.

Amor Amo-
ris humanus
animus.

Animi spe-
cies.

Dos Amoris
mundi thea-
trum uniuersum.

Psyche & Cu-
pidinis, id est
Anima atque
Amoris Hy-
menæus.

Mentis diui-
na defluxus
in animam ra-
tionalem.

Saucius, in sola te figens uirgine uultus.
Utque uoles plenum felix agitata per orbem,
Nec teneros artus, habitum, florémque iuuentæ
Aut Boreas premat, aut hyberni frigora Cori,
Laxabit Zephyrum, blandi feret aura Fauonij,
Et rhædam, & radios celeres, lapsusque rotarum
Subiiciet, uirgam digitis, pennaque sonantis
Remigium aptabit dorso, & sublimibus armis.

Pande sinus formosa, sacro te semine sponsus
Imbuet, æterno saturam te nectare Flora
Accipiens, summi Iouis in penetralia ducet,
Unde Deum uoces, hominumque, & sensa ferarum,
Mille mali species aperit, medicamina mille,
Quæque trahunt supra caelos, infraque reducunt,
Quæque solent similem cyclo sortita figuram,
Et bona fermentare malo, & deformia pulchris,
Unde maris vasti, terræ, cælique decorem,
Et uarias rerum possis cognoscere causas:
Mortalique in ueste opera immortalia præstans,
Erga homines humana, Deos diuina, perennem
Circuitum peragas, quo te caelestibus ortam
Auspiciis tuus & celo regnare maritus,
Et superis faciat paulatim assuescere mensis.

Anima rap-
tus à Mente
diuina uel ce-
lesti cupidi-
ne.

Anima vehi-
culum aë, &
uirga itineris
dux.

Anima ratio-
nalis, & uolun-
tas.

Nature co-
gnitio fru-
ctus Amoris
& circuitus
animarum.
3 Ordines
Mundi.

Causarum
cognitio.

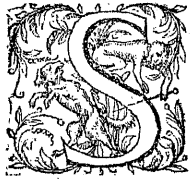
Finis uitæ
ac rerum Bo-
num.

Saucius,

S E R E N I S S I M O R E G I P H I L I P P O

C A R O L I V. I M P E R. F I L I O,

C A E T E R I S Q V E C O N S I L I I R E G I I P R I N C I P I B V S
*viris, nec non totius inferioris Germaniae triplici Statui, ceu circa
 Fouem in terris vnicum Diuorum cœtui vniuerso. S. P.*

SCRIPTURVS VNIVERSALEM METHODI
 formam, quæ Medicinã imprimis, deinde & artes,
 sciẽtiasq; cæteras, instar vnus sphaeræ circa sphæ-
 rarum innumeros orbes, omnem quoque rationalis
 animæ motum, intra vnus circularis ambitus
 speciem contineret; ita per vniuersi circulos sum
 agitatus, vt longè sublimiore carpento, quam quo vectum Prome-
 thea, vel Triptoleum ferunt, rerum singularum pugnas & simili-
 tudines, consensuum leges atq; dissensuum longè firmissimas ani-
 maduertens, eandem simul & vnitatem senserim, & multitudinem regi,
 agentium rerum ac passibilium sympathia prognatas caussarũ anti-
 pathia dissolui celeriter, interitusq; vicissitudinem experiri.

Proinde vt cum materie forma totius operis, iuxtaq; primũ con-
 ceptus ideam, & partus ratio, & iam vitalis fœtus susceptio respon-
 dret; me quoque facturũ hic operẽpretium duxi, si quemadmodũ
 ille supremus Naturæ architectus Mundum hunc ambientẽ, atque
 sensibilem Mundo interiori, vel animæ rationali congruentẽ eidẽ
 propter analogiæ speciem dedicauit: Ego similiter ferẽ hanc artem
 vnicam, vno suffultam stabili centro, pro ternis ordinibus rerum
 tres circuloꝝ species continentẽ (quo virtus Animæ Naturæque
 reducitur infinita) tali quoque in terris numini consecrarem, cui ve-
 lut Monarchæ inuictiss. orbis hic pareat vniuersus, sitque vna iusti-
 tiæ augustissima ratio, tres adsint radij, æternis orbibus, æternæ felici-
 tatis folio circumfusæ, Fortitudo, Prudentia, Tẽperantia, ceu circa
 Solem triplex errantium syderum status, circa Deorum patrem tres
 illæ Charites primum, deinde & reliquus vertitur superiorum om-
 nium, mediorum, atque inferiorum numinum chorus.

Talem ego contemplor nunc Maiestatem tuam, Serenissime Rex,
 diuinæ

diuinæ & volũtatis & potestatis imaginem, virtutum omnium inter
 mortales, imperij sacrosancti, tuendæque Reip. Christianæ & Reli-
 gionis exemplar admirandum.

Video & circumfusos Procerum cœtus, quorum ordo diuinus men-
 tem quoq; diuinã refert supernis sedibus lapsam, inq; omnes terra-
 rum (Regni tui) margines exporrectã. Ordo enim incocussus & boni,
 & veri, pulchriq; est index longè certissimus: vt de presagio suo diui-
 nus Hippocr. in epistola quadã ad Philopœmenẽ abundẽ testatur.

Verẽ mihi & illud videre videor, quod multis in locis lib. de cœ-
 lesti deq; Ecclesiastica Hierarchia summus philosophus demõstra-
 uit, quod vt interioris animæ sint quædã corporeæ notæ, rerumq;
 sensibus occultarũ foris passim appareat sensibile simulachrum, ita
 cœlestem illã Hierarchiã non solum hæc mundi visibilis machina,
 sed & homines singuli, atque vna ex multis conflata respublica re-
 præsentet. Ita æternã Christi Ecclesiam terrenis oculis longè lateq;
 semotam refert in terris alter diuinus exercitus partem corpoream
 trahens, quæ tamẽ cum priore illa sic coalescit, vt non minus quàm
 anima cum humano corpore vnã constituit humani speciem ani-
 malis, hæc quoque præsens in terris cum illa superna, min usq; con-
 spicua intra vnitatis vnus & indiuiduæ rationem sit comprehensa.
 Quemadmodũ rursus idem B. Dionysius in cœlis angelorum cõsti-
 tuit ordines nouem, qui rursus in ternariũ redeunt, & hinc in vni-
 tatẽ (qualis profecto partitionis regula in recensendis demõnũ clas-
 sibus Ethnicæ quoque philosophiæ principibus viris Iamblico, &
 Mercurio imprimis est familiaris.) Ita me hercule contemplor hunc
 cœtum in terris longè pulcherrimũ, cuius caput incorporeũ Deus,
 Spiritale magis & summus pontifex, corporeum Rex, quo nemo ad
 regis æterni simulachrũ propius venit. Diducti patẽt hinc ordines
 trini, in tres particulares alios distributi. Habitant autem hanc re-
 gionem (vt verbis Hipp. vtar in epistola) & artes, & virtutes omnis
 generis, & dij, & demones, senatus, consilia, polus quoq; maximus,
 stellis insignioribus coronatus. Vt iuxta distributionem Philonis
 lib. de Gigantibus primus ordo sit summi illius concilij pars subli-
 mior sacre religionis antistites comprehendens, tanquam in vni-
 uerso

uerso Angelicę classes, tanquam in humana fabrica caput, in anima diuinę mentis particula. Succedit isti sublimis alter nobiliũ cętus, ducum, comitum, aliorumque virorũ Principum mirabilis fulgor, armis, consiliis Remp. Christianam iuuans, qualis heroum ordo inter exercitus vniuersi, cordis in humano corpore, vitalis animę vis, aut spiritus inter illius cęteras potestates. Postremus ordo diuinus quoque, quamuis pro loci, & rerum particularium multiplici vultu maiorem in multitudinem effundatur, ciuitatum reges, & consules habet, duces & Senatores, quorum ea ad cęteros comparatio est & locus in vniuerso, qui & demonibus bonis in illo circuitu animarũ; in corporibus hepatis, inter animę vires atque spirituum, potentię naturali. Sunt rursus in singulis, vt per naturę reliquã ditione gradus inferni, medij, supremi: sed horum omniũ vna quędam consensus, vna virtus, & pulchritudo ad salutem regni totius, Regis inuicti gloriam, integritatemque prospiciens. Quò sanè spectare & istud augurium puto, Georg. I I I I.

*Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes,
Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.*

Vos igitur magnanimi Principes cum augustissimo Rege, velut Naturę totius optimum simulachrũ, velut vnũ ex particulis pluribus conflatum corpus appello, vt eodẽ numine quo penè labentẽ hanc orbis machinã summa hac seculi calamitate sustinistis, nostros labores plusquam Herculeos adiuuetis: Opus hoc nostrum, quod sese ad orbis immẽsi speciem rapit, susceptum patrociniõ vestro sit in accepti beneficij monumentũ, quò famã nostrã inter contentionis publicę tempestates, ab inuidorũ hominum rabie, morsu, mędacio & calumnia liberaatis: vt idem pulchritudine vestra videri pulchrius possit, vestrę vnitatis imagine contra maleuolorum (vt sunt hodie plurimi) pestilens virus, & vires & robur accipiat. Vestra denique prudentia & virtutum circulis absolutis, sese ab iurteritu vindicet, æternitatisque speciem consequatur.

ILLVSTRISS. PRINCIPI AC HEROI MAGNANIMO

DOMINO FEDERICO DE TOLETO, &c.

ILLVSTRISS. DVCIS ALBANI

INFERIORIS GERMANIÆ GVBER-
NATORIS FILIO,
S. P.

F M V N D I totius ambitu vasto, naturęque partibus infinitis, tria mihi proposui semper, Federice illustrissime, quibus inter fortunę munera, vel corporum, vel animorum, fructum vniuersum & gloriam, suscipiendorum operum felix auspiciũ, rerumque vel maximarum patrociniã debeamus. Primi ordinis est ille qui solus **E S T**, à quo diuinus amor infusus animę mundi, iuxta Platonicos, formam vniuerso præstat atque materiem, addit vtrisque vinculum spiritale & effectricem causam, addit robur & pulchritudinem, & quicquid exactę perfectionis circulo est comprehensum. Secundus honor habendus est Regi & Patrię, siue natali solo: habendus & cęteris, qui sua virtute illius opes auxerunt, gloriam pepererunt, salutem incolumitatemque à maleuolorum aduersis machinis vindicarunt: quorum catalogo propemodum infinito in formam vnius corporis diuinęque Reipubl. conspiranti, opus hoc generatim prius communi que tantum sub notione voluimus commendari. Sed præter classes antea memoratas est & in vniuerso tertius gradus, in quo quemadmodũ sui cuique sunt peculiare Dij & Genij,
* * * paren-

parentes corporum, præceptores animæ, honoris & rerum ad vitam necessariorum defensores, erga vnumquemque vel vsu & naturarum affinitate, vel pulchri honestique specie & virtutum cognatione procliuus: licet sanè & ex eodem aceruo nobis in album tales producere, quorum virtus eximia, qualis ex Olympia sede stellarum primæ magnitudinis fulgor, potentiore radio cunctorum oculos animosque perstringit: quorum & viuam industriam & integerrimam fidem, humanitatem ac patrocinium ipsi coram experti sumus: quorum denique pro componendis distribuendisque rebus summè ordinata prudentia cum operis propositi scopo, tractandorumque ordinum sphaerica absoluteione consentit. Talem ego te video, Princeps magnanime Federicè, illustrissimo patre prognatum, à quo quemadmodum ex naturæ præsidis intellectu amor ille diuinus germinat, mentis ac potestatis vniuersæ character absolutus, qui quasi vinculum extremorum sub vno gratissimo diis atque hominibus clementiæ numine (quo diuulsa optimè glutinantur) aliarum in se complectitur virtutum omnium rationem: tua certè Excellentia nobis occurrit primò velut Amorem in terris alterum representans, cui peculiariter ceu meo patrono colendissimo, hanc mei foeturam ingenij consecrarem. Tuus enim viuificus splendor, Gemmae tui splendorem maximè potis est illustrare, quando & cæterorum mortalium languentes animos recreet, summis inferna connectat, penè demortuos auris vitalibus reddat, vti nò ego tantum viuus exemplis didici, cum nuper me tuus ille fidus Achates duceret omni virtute & doctrina ornatus, & qui tantum Principè deceat Secretarius Alfonso Suarez, sed & erga innumeros alios in grauioribus causis toto vitæ tuæ curriculo demonstraisti. Decet igitur, vt, quemadmodum acti tempestatibus nauis ad Helicem solè, omnes in te respiciant maximè *ὡς πρὸς τὸν φαιφάστρον ἄστρα*, siue securum vitæ suæ aut existimationis portum, siue præclari principis exemplar elimatum complecti animo aut imitatione consequi velint. Illud enim tale existimo, vt nullum habeat orationis definitum modum, cuius terminis scriptum teneatur, cum (vt præfens præfenti licuit intueri præter omne meritum meum) sit in eodem mellita morum suauitas.

sum-

summa cum maiestate coniuncta. Est animus tuus isto bene nati corporis domicilio dignus, *ἐν ᾧ* scilicet, bonarum artium, præsertim Mathematicarum, omnisque Philosophiæ non tantum amantissimus, sed qui eandem quoque à teneris haustam in præcipua felicitatis parte collocarit. Est animus ingens & generosus, rerum maximarum capax, in humanitate amplissimus, in amplitudine humanissimus; à quo nihil erga quemquam asperum expectetur, nihil etiam populare nimis ac dissolutum: cuius ea potissimum virtus in ora hominum sensusque permanat, vt non solum intentus publico bono ea cures quæ totius sunt vniuersi, sed more diuorum omnium, te quoque subinde ad inferna demittas, vota subditorum & preces in sublime referas, mandata Regis & munera ad subditam plebem, ceu cardo & commissura qua mundi vnius solidum pèdeat firmamentum, interque graues & acutos musicæ tonos concentus suauissimi altera quædam temperata æquabilitas comparetur. Cum verò inter sæuissimas tempestates, amicorum numinum vires & radios optimè discernamus, tuam sanè Excellentiam complectar memori mente, Princeps præstantissime, *dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus*. Quanquam & amicis cæteris propter fidem & operam non supinam præstitam in negotio meo quamplurimum debeamus, quos inter humanitatem summam aliarumque virtutum præclara insignia experti sumus in illustrissimo duce Arscotési Philippo de Croy, ac pluribus aliis inter proceres Status Brabantici, quorum nomina recensere, loci & temporis magis est opportuni. Expertus & olim piæ M. parens Géma in illustrissimo duce de Feria, D. Petro Fernando de Corduba & Figueroa, & reuerendissimo cardinali Antonio Perenotto, quorum eximia virtus, eruditio, summaque propensio erga præclaros in disciplina Philosophica viros, digna est vt sese disseminet in orbis memoriam sempiternam. Verum ad te redeo virtutum maximarum cumulo florentissime Princeps, cuius amicitiam vel si cætera quæ sunt fortunæ lubricioris, non aspirassent, mihi pro omni corporis animique contentione velut palmarium ducerem, & pro triumphali laurea circumferrem: cuius denique spectata benignitas & concors dextera eam absoluet cum cæteris præstan-

2

tissimi-

tissimis viris Reip. speciem, quæ à Platone libro de Legib. exaratur. Iam enim tempus affore video, quod ille deorum sator Veneri quondam prædixerat suæ: (Amori scilicet rerum opifex Intellectus)

*Cana fides & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
Jura dabunt: dira ferro, & compagibus arctis
Claudentur belli portæ, furor impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vincetus abenis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.*

Felix hæc certè, felix ter & amplius ætas, quæ te Principem tantum, tot insignitum optimarum rerum luminibus sit habitura. Gratulor mihi ipsi tuam Excellentiam honore inter mortales amplissimo venerari; sic enim existimo Superos & Reip. per te consultum optimè voluisse; tibi verò virtutis illustrandæ materiem longa posteritatis ferie præparasse. Quæ res, precor Opt. Max. ut primū Excell. tuæ, deinde & gregi Christiano, & nobis omnibus vertat bene. Me verò numini tuo & patrocinio pluribus commendarem, nisi nobis quotidie promissæ tuæ benevolentia fides inconcussa, tibi vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hæcenus loqueretur. Louanij, I I I. kal. Febr. M. D. L X I X.

*Excell. vestra omni officiorum genere
additissimus*

Corn. Gemma.

ARTIS CYCLOGNOMICÆ

TOMVS I. DOCTRINÆ TOTIVS CONSTITVTIONEM EXHIBENS, IUXTA NORMAM DISCVRSVS TRIPPLICIS AB INTELLECTV PARTIM ET SENSV, PARTIM A RATIONE PROFLVENTIS.

B IOVE PRINCIPIVM MVSÆ,
Iouis omnia plena, vt rectè diuinus
cecinit Maro. Illū ego cum Pœta opt.
max. vt nostrā hanc animet foueatq;
sibi cōcentricam spheram, illū supplex
ante omnia dominumq; patremq; com-
pello Fouem, cuius solius nutu hic or-
bis immensus excubat, cuius viuifico
spiritu velut anima, Natura per partes indita miscetur, viuunt,
germinant vniuersa; è cuius immenso sinu, diuina ratio, diui-
numq; verbum, instar torrentis fluminis è summo in pronum præci-
piti cursu cōcitati cunctis illabitur, cuncta permeat, totamq; in-
fusa per artus Mens agitât molem, et magno se corpore miscet.

Ex illa etenim patris aterna potestate, verbiq; sapientia
postquam ardentissimi spiritus amor, siue voluntas vniuersa
fundens & copulans, velut ab Analysis in Synthesim mundi ple-
nus irrupit, hæc primo rerum concretio ac dissipatio, Anaxa-
gore sub natura vocabulo intellecta prouenit: ac sanè quemad-
modum in cæteris omnibus non solum ipsius artificis, sed & ma-
ioris mundi similitudinem hic minor ubique representat, hos
ipsos etiā cōmunioris natura geminos motus vna cum eorundē
plenis cōuersionibus humanus animus pro rerū inuentione atque
iudicio, admiratione primū, studio deinceps assiduo, amore,
propositiq; exemplaris imitatione aliqua tenus est affectus.

Operis didu-
ctio ab opi-
ficis summi
similitudine.

Cōmunioris
naturæ res
simplicissimi
motus.

A Primum

Mundorum
omniū in
ordinis
charac-
teristico
cō-
sensu cōmu-
nissimus.

Primum etenim ex abditissimo Natura opificis intellectu, rebus singulis suæ creationis ordo velut quidam diuinitatis character inoleuit, illum acceptum, haustu puriore mentes angelica in mundum externum hunc atque sensibile, eiusque partes singulas penes officij necessitudinem tradiderunt. Unde & in motu maioris mundi per ortus atque occasus, accessus recessusq; varios, agitationis illius triplicis imago perspicua protinus elucescit. Secutus est hanc & $\mu\epsilon\gamma\epsilon\sigma\tau\omicron\varsigma$ uos homo, in anima simul et corpore passim consimiles impetus, anfractusq; uiarū analogos ad amussim deprehendens. Quare & paulatim cum alij ad scientiā magis, alij ad actionis felicitatē cōferre plurimū uellēt iuxta Natura pantomorphæ arcanam similitudinē, artes quidē particulares plurimas arte omnia meditabantur: uerū quia singulorum modos effectuumq; minus communium rationes in uniuersali cuiusdam alterius gremio cōprehendi uiderant, scandētes altius paulo, rudes paulatim artium typos ex obseruatione primum, deinde & epilogismo protulerunt. At cum neq; in hisce conclusionum perpetuus vigor neque stabilitas ulla sufficeret, rationem ilicet unā cum intellectu in consiliū aduocarunt. Hinc primum disciplina nate sunt communiores Rationalis scilicet & Metaphysica, quarū cōpositio unā cum rerum naturalium spectaculis à sensu primum atque imaginatione desumptis scientiā alterā longē cōmunissimam fecit, uerā Dialecticā nomine cōprehensam, artium ceterarum & facultatum sponsam indiuiduā: cuius quisquis firmū coniugiū uolet non cum arte duntaxat Medica, sed et particulari quouis cognitionis habitu, hic rursus ad quandā mediā sese recipiat planē est necessariū, oportet enim extrema connecti uinculo quodā istiusmodi quod cum extremorum utroque societatem perpetuā gerat. Tale quiddā est hoc inuentū Artis Cyclognomice, auoustius multo quā uel ipsa aliarū cōiunx Dialectica,

uel

Resolutio cō-
munitissima.

Ex resolutio-
ne cōmunit-
sima necessi-
tas uerq; Diale-
ctice, artisq;
Cyclogno-
micę demon-
stratur.

Precipua vis
huius institu-
ti in uinculo
tine cōiugio
per Metho-
dum Cyclo-
gnomicen
Dialecticę ue-
lut sponsæ cū
artibus ac fa-
cultatibus cō-
iunctis.

uel habituum differentia cetera, quæ per Dialecticam sint exploranda. At neque istius uniuersam gloriā ab ipso vestibulo spectandam protinus exhibere operæpretium duxi; tum quod illius ambitum, ac latè exporrectam dittonem nemo perlustrat facile, nisi ingressus altius uel ad usque penetralia mentem direxerit suam: tum quod eiusdem fulgor atque infanda acies sic omnes perstringat animi neruos, omnemque exuperet dicendi facultatem, robur, & copiam, ut nullum sit adeo facundum ingenij flumen, nulla tam studiosè affectata oratio, quæ uerā laudis huiusmodi aut speciem aut magnitudinem cōprehendat. Præstat hanc igitur nō tam longē quasitis encomiis persequi, quā (quod fieri in Egyptiorum mysteriis solet) solo silentio numinis instar uenerari, contenti scilicet usus istius imagine quadā rudis scula, dū sese Silenus hic prorsus aperiat, radioq; diuinitatis repentinò cuncta perfundat. Quandoquidem uerò negotium penē sit inauditum, et adhuc recenti inuentione calidum fumet, ne nimis longē petitis principis rem parum frugiferam uestigasse uidear, idcirco præter plurimorum uisitatam in docendo uiam doctrinæ scopum & diagramma uniuersum malui statim in limine ante oculos & ora omnium constituere, non iuxta plena syntheos ritum quo tradi primum discitibus debet, uerū ordine prorsus resolutorio. Cuius unius ope filoq; certissimo gratulor mihi reperi tam sedem tanti numinis, maiestatis, lucis & gloria, et si me hercule per anfractus arduos, per sudores inexhaustos, per saxa & precipitia, per labyrinthos inextricabiles. Cur enim mihi nō gratuler ea iam facultate prodita quæ cunctis scientiis potior, cunctis antiquior, cunctis ductricem manum per auiā subministrat, quæ nō superbit unius artis freta molimine, strictisq; paucarū marginibus exporrecta, sed naturalem facultatem occupans. Rationalem & Metaphysicam cum arte quauis, atque scientiā totius

Brette huius
artis enco-
mium.

Cur prius do-
ctrinæ sche-
ma analytici
ante oculos
constituerit.

Utilitates Me-
thodi Cyclo-
gnomicæ.

A 2 philoso-

philosophia coniugium meditatur artificio prorsus admirabili, per doctrinam scilicet ordinum, circulosque methodicos ad natura exemplar fabricatos, quorum adminiculo non tantum inuenienda tradendaque rei medica methodus uniuersa comparatur, sed et artes qualibet siue scientia, omnesque rerum abditissimarum rationes à natura sumptis exordiis per varios ascensus descensusque et circuitus animorum tradi ac vestigari possint, bonum hoc tam præclarum, tam suauem, tam latè patens celare posteros nolui. Quamuis enim illius seminaria pleraque reperias in veterum philosophorum monumentis, Galeni potissimum atque Hippocratis, Platonis et Aristotelis, in artem tamen istiusmodi redigere nemo ante nos vel somniauit quidem. Nec est quod dictum hoc quisquam arrogantius putet scio de methodis tractasse Galenum, ac multo fusius Galeni interpretes, vel usque ad nauseam scilicet. Scio et instrumentorum omnium constare apud Dialecticos expeditam rationem, scio denique esse et apud Neotericos Methodorum infinitum numerum, cum isti quibus id nomen semper in ore versatur, vel actum sapius agant, viam à veteribus rectè signatam in syrtes magis et saxa trabentes, vel partem duntaxat negotij pro toto venditent, vel (quod longè turpius est) congestam farraginem ex sententiis alienis sub Methodi nomine comprehendant, dispendia verius bonarum artium, quam vera compendia. Eiusmodi medicina methodos hodie in triuivis instar holerum succrescentes passim reperias. At nos de illa loquimur generali methodo actionum quarumcunque significatrice, constitutrice artium ac scientiarum omnium, particulares illas methodos, velut partes potius integrantes unius doctrinae habitu ac maiestate complexa. Huic ego orarim vel à Ioue summo non infimam in caelesti zodiaco sedem, pro huius inuento litandam victimam Deo, struendas aras, noua templa dedicanda.

At

Doctrinae Cy-
clognomicae
feminatae qui-
dem à veteri-
bus tradita à
nobis primū
in artem effe-
redacta.

Quantū neo-
terici abutau-
tur nomine
Methodi.

Quenam sit
nobis Metho-
di appellatio.

At iam in rei laudem vel inuitus transferor, possentque plurimi ante rei gustum merito fortassis illud cum Poeta dicere: Parturient montes, nascetur ridiculus Mus. Malo itaque statim ab ipsis finibus auspicari, à rebus sensui manifestis, donec cautes et scopulos circumuectis ex improviso perberrimus sese philosophandi campus aperiat, in quo non tantum huius medicinae, sed et artium quarumcunque et scientiarum principia vel sole clarius elucescent.

Artis meae summariam formam ipsa nonnihil præceptionum multitudine exemplorum et partitionum varietate distraetam, nullo commodius typo illorum aspectui possum subicere, qui rerum argumenta lubentius doctrinarum lacinosas periodis lateque diffusa paraphrasi prosequuntur, quam si ad orbis circumfusi eternam similitudinem. Solem illos et Lunam, unà cum stipatricibus stellis stellarum circulis, circulorum partibus, contentis et animalibus, in uniuersa Methodo in artium et scientiarum omnium Encyclopedia iubeam contemplari, omnemque intendere mentis aciem, ut ambientis mundi singulas formas, conuersiones atque connexus mutuos, causarum omnium et effectuum necessitudines, in hominem transferat, ex anima spirituumque et corpore constitutum. Primo quidem vim omnem ex mente opifice in opus productum ex uno Archetypo in vultus ordine posteriorum, ex parte intelligibili in spiritalem atque corpoream trahat, ex mundo maiore in $\mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\omicron\varsigma\ \mu\omicron\upsilon\upsilon$ hominem, ex homine in hominum societates, siue connexus (quos Republica vel ciuitatis nomine possumus appellare) in ciuitatum gubernandarum leges, in artium denique et scientiarum $\kappa\omicron\lambda\omicron\varsigma\ \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$ in rerum omnium agendarum, vel cognoscendarum rationes. At qui ut magnum hoc prima philosophia mysterium paucis expeditam, cogit a primo id esse solem inter caelestia, quod rebus infusum singulis naturæ

Operis totius
argumētum.

Comparatio
Methodici
synagmatis
cum vniuer-
so.

Imaginem &
exemplarium,
mutua neces-
sitas in arte
Methodica.

Solem quid
referat in
Methodo
constituēda.

A 3 exemplar

Planetas quid referat.

Luna menti humanæ in discursu Methodico comparatur.

Ascensus, descensus, & peripheria ratio ab uniuersis similit. ad Methodi cõstit. translata.

Quid libet in quolibet.

exemplar absolutissimum Deus; sua videlicet mente, luce, virtute infinita totum hoc syntagma penetrans, regens atque perficiens. Planeta qui subter supraque Solem sese circumagunt, velut particulares intelligentiæ, vniuersalem opificis rationem (iuxta Platonis placitum in Timæo) ad architecturæ inferioris speciem multiplicem trahunt, ideoque ceu tutelares dii vel succenturiati præsidēs nominantur. Luna his omnibus paulo inferior, induta naturæ faciem vtriusque, mutabilis simul & immutabilis, optimè humanos animos alligatos, sedi corporea representat, vires quidē et lumen à Sole primum concipiens, deinde & à planetis reliquis per ascensum: facta rursus digressione easdē parturiens, & reflectens in orbem hunc infimum sublunarem: qui merito cum ciuitate optimè constituta, etiam cum artium & scientiarum æconomia per diuinam Methodum dirigenda pulcherrimè comparatur.

Itaque ut in Sole omnium principe certa est & intellectus, & voluntatis, & potestatis symphonia per exactissimam vniõnem, sed horum principiorum ratio magis, magisque diuisa in planetarum singulis: magis multo in orbe lunari, omnium maxime propter materiæ infinitudinem & dissolutionem, in his quæ Luna & ætheri subiiciuntur: ita quoque de Methodorum exemplari primo ad posteriores ideas, idearumque postremas imagines comparato secundum analogiam Hippocrati celebrem libro de Locis, item Platoni & Anaxagoræ, statuere non inconueniens arbitramur. Est enim in animis nostris ad normam mentium supernarum, sicut & in Luna ad ritum orbium superiorum ascensus, descensusque & conuersionis perpetua ratio secundum vel intellectus & cognitionis scalam, vel voluntatis & appetitus, vel actionis denique & potestatis, quam quidem à sublimioribus hauritam in inferiora transmittit, sic ut illorum motuum orbitæ

in

in supernis quidem ad modum sigilli potissimum & penes agendi conditionem magis existant, in inferioribus contra passibili modo ad normam imaginum expressarum, in mente humana velut medio speculo, qui characterissimum sanè ab alto sit suscepturus, eundem deuo in inferiores ordines transmissurus.

Sicut igitur Luna per suos accessus ad Solem multo plus luminis in seipsam recipit ac virtutis, iuxta angulorum magnitudinem variè commutatam, minus verò reflectit in terras; sed per digressus iterum crescente pariter reflexionis angulo, usque ad oppositionem terras quidem magis illustrat; paulatim tamen illi minuitur à Sole conceptum lumen: ita & mens humana si motum ab intellectu consideres, per ascensum quidem ab effectis ad causas, à singularibus ad vniuersalia, propior iam diuinis ad inuentionem rerumque conceptum fit multo habitior, per descensum verò ad traditiones & constitutiones earundem: per plenos autem circuitus exactum iudicium vtriusque protensum, & sibi triplex à natura delegatum munus absoluit paucis ab Hipp. comprehensum lib. diuino penitus, quem regi diuinus inscripsit: ubi postquam secerni singula in generatione mundi & commisceri deuo tradidit, donec harmoniam sint consecuti per symphonias tres comprehensim in singula penetrantes, sic ut acutis & gravis media consonent, & infimis quibusque per proportionem summa consentiant, huius quidem inconcussa musica causam in aqua & ignis mutuo temperamento visus est collocasse, tandem in hæc verba prorumpens: Ignis quæ in corpore sicut omnia ad vniuersi similitudinem exornauit parua cum magnis et magna cum paruis. Paulo post spiritum addens vtriusque vinculum de ipso sic loquitur: Et alia quidem

Mentis humanæ conuersiones ad Archætypi vniuersi.

Motus ab intellectu.

Hipp. præclara sententia Methodi exemplat vniuersum in se cõplexa.

consu-

Ignis circuitus triplex.

consumens, alia verò adaugens, aqua tenuis & ignis dispersio-
nem fecit, insuperque non obscuri et apparentis secretionem à
compacto, in quo delata omnia in apertum proueniunt, singula
iuxta destinatum fatum: In hoc verò triplices circuitus ignis
fecit, inter se mutuo intus & foras terminantes, alios qui-
dem ad cavitatem humorum Luna facultate, alios verò ad
externam circumferentiam, ad ambientē soliditatem aëtorum
facultate. medijs verò & ad intro & foras terminantes, cali-
dissimum ac fortissimum ignem habent, qui sanè omnibus do-
minatur, omnia gubernans secundum naturam sine strepitu,
in quo Anima, Mens, Prudentia, Augmentum, Immunitio,
Permutatio, Somnus, Vigilia. Hi sanè circuitus triplices potis-
simum in rerum externarum generatione conspicui, ab anima
mundi per spiritum procedentem in mundi corpus vniuersum,
in mentis humanae discursus tandem, in artificiosam Metho-
dum & methodicè constitutas scientias dimanarunt. Quin
si præter intellectus reciprocos orbes, motum quoque vel appetitus
vel voluntatis obserues, similiter animus cõtemplationi deditus
à rebus abstrahitur sensibilibus, in sensuum lenocinia se demer-
gens, à rerum diuinarum cogitatione decidit, & subinde quidem
longissimè fluens in umbram interpositæ terræ, tota & luminis,
& virtutum suarum Eclipsim patitur. Soli verò sese vniens exa-
ctissimè, ipsa quidem eodem fruitur maximè vires concipiens
longe plenissimas, sed terris diram ferruginem referens, & Solis
splendorem paulisper abscondens, maximarum deinceps mutatio-
num conuersionumque causa existit.

Eclipsis mens humanæ.

Quemadmodum rursus ad Solis arbitrium Planeta ceteri
conuertuntur, Luna vero tum Phæbi sui, tum aliorum satellitum
motus obseruat, à singulis quoque virtutis & luminis per aspe-
ctus varios diuersitatem quandam arripens: Ita & animus nos-
ter

Diuerſi aspectus mentis humanæ.

ster sursum, deorsum, in orbem mobilis ad speciem pulcherrimi
exemplaris particulares circulos quibus insistat, ex vniuersi am-
bitu trahit, ad quorum rursus similitudinem cuncta corripit
qua ditioni illius proximè substernuntur, ut sunt ratiocinatri-
menti artes, scientia & rerum abditarum quæstiones, quemad-
modum ad speciem motus Lunaris in circulis excentrico, defe-
rente, epicyclo, mouentur hæc elementa orbis inferioris, laxa-
tur corporum humiditas atque contrahitur, maria in longitudi-
nem ac latitudinem fluunt & resluunt, & in altitudinem de-
pressa, ab estuante spiritu denuo attolluntur.

Sit itaque motus in elementis hisce conspicuis velut Methodi
artificiatas ab hominibus cõstituenda certissima lex & character
indelebilis, cuius exemplar proximum in Luna hæc nostra, in hu-
manis animis per certiores paulo, magisque & vniuersales, &
constantes circuitus definitur. Omnium verò antesignana spe-
cies in illa caelesti reuolutione depicta, Solem quidem velut ratio-
nalis ordinis fontem, naturamque communissimam per omnia com-
meabilem optimè representat. Cælum autem stellarum fixarum,
intellectus stabilem vim, ordinemque rerum analogicum à supernis
notionibus influentem. Planeta reliqui seriem rerum physicam
magis secundum idem genus communissimum omnia referentes,
quæ nobis ad vim imaginatricem præ cæteris ordinum speciebus
opportuna dicitur.

Cõuersiones
Lunæ & met-
tis humanæ
ad normam
superiorum.
Cõuersiones
infimarum rerum
ad normam Lu-
næ superioris.

Methodi totius
constitutio
cũ vniuersi
circuitu
comparatur.

Ordo Ratio-
nalis.

Ordo Intel-
lectualis.

Ordo Imagi-
natricis facultatis.

Primi libri
institutum.

Secundi.

Tertij.

Primum itaque de Methodo exemplari qua cunctis antiquior
in vniuerso nature delituit sinu, libro peculiari à nobis est exa-
randum. Secundo libro de causis eiusdem propioribus, de circulis
Anima rationalis ad constitutionem Methodi altius pertinen-
tibus differretur. Cuius Idem sequetur protinus vniuersalis &
absoluta Methodi forma, tertiã operis totius partem occupatura,
qua facultates artium & scientiarum omnium inueniri probe,

B ut

Breue totius
operis argu-
mentum.

ut ante promissimus, constitui & indicari possint: cuius sanè in-
scriptio, multis nominibus reddi potest, si quis fortè vel frõis in-
tuitu, vel titulorum externis splendoribus capiatur. Habet enim
hoc opus Philosophia omnium primæ syntaxim pro nostris viri-
bus hodie & pro ratione temporis accuratam, qualis nimirum
inter fortune publicas priuatasq; tempestates construi potest.
Habet totius Physicæ, Metaphysicæ, & Logicæ complexum admi-
rabilem, qui Medicinam præcipuè, deinde & facultates artesq;
ceteras per vniuersalẽ Methodum cum illa Philosophia triplici
componat atque conglutinet. Habet fecundissimum omnis ferè
peritia, prudentiæ, sapientiæque seminarium, ex multis riuulis in
vnum Oceanum refluxis. quæ quidem mihi non ita deberi volo, ut
omnium fontes non intelligam primos Hipp. Platonem, Gal. &
Aristotelem, quorum dispersas sententias in artis dumtaxat
vnius Methodicæ formam coaptare conati sumus, ut ille quon-
dam Æsculapius, discerpta Hippolyti membra componens, vi-
tam naturæ opificis imitatione restituit, ad quam nos sedulo col-
limantes,

Doctrinæ Me-
thodicæ fon-
tes 4.

TE MENS stellarum numero calisq; locamus:
Centrum & apex Deus his, area mundus erit.

T O M I

T O M I P R I O R I S,

P A R S I.

CATHOLICÆ METHODI SIVE TOTIVS ARTIS
CYCLOGNOMICÆ CONSTITVTIONEM EXHIBENS.

C A P V T I.

De Artis huius principijs $\pi\rho\lambda\alpha\sigma\theta\rho\mu\epsilon\upsilon\omega\nu$ loco pauca præmittit.

OMO DIVINVM ANIMAL, NATVRÆ IVXTA Homo cen finis-
eorum omnium
que ab opifice
summo sunt in-
stituta.
mortalis & immortalis confinium, ceu sola cælestis planta
in terris est constituta, cuius radicem conditor hifce in-
femis sedibus vinxit, comam verò atque perpetuò fron-
dentẽ verticem supra anni & Solis viam, supra cæli extre-
mam circumferentiam ad nunquam interituros ambitus
reliquit. Quare huic tanquã suæ maiestatis simulachro
longè pulcherrimo & mundum, & quæ in mundo sunt singula, tum ad vitam, In homine crea-
to particulares
fines duo, vita
felicis, vniuersæ
felicitas.
tum ad bene viuendum contulit, quorum illud, ad fruitionem paratarum re-
rum vbertas perficit, alterum istuc naturæ & vniuersitatis contemplatio, qua
quidem perculsa mens veterosæ moli repudium mittit, amorẽ simul, & de-
siderium scientiæ rerum istiusmodi concipit. Vnde licet antè mortalis homo
ex ipso descensu atque terreni corporis indumẽto, licet eger, sentus, squalidus,
licet in sensibilibus spectrorum gurgite penè demersus, per ascensum denuo
caput attollit, paulatimq; à fæce turbida repurgatus velut ex Cimmeriorũ
regione in clarissimam ætheris lucem immigrat, tandemq; & cæli fornitem
penetrans, iam ab ærumnis atque cupiditatibus liber, immortalitatem ipsam
ceu postliminio recipit, ibiq; cum diis & deorum filiis pernoctando, veri-
tatis verè (cuius nunc tantum per vmbream reminiscitur) idæam viuam affi-
duè contemplatur.

Constat igitur hominem ex tribus velut in vnum coagmentari, anima ni- Hominẽ et tri-
bus consistere.
mirum, spiritu, corpore; quarum cuique partium sua rursus natura particula-
ris existit, sua virtus & $\epsilon\upsilon\sigma\theta\eta\tau\epsilon\iota\alpha$, sua denique quodammodo propria perfectio-
nis ratio. Dispersis, in quã, his omnibus iuxta conceptus animi nostri iam mul-
tiplicis, re tamen ipsa in indiuiduum quoddam centrum æterno flumine
concurrentibus.

Animi natura (vt tantum his obiter viam sternamus ad sequentium enar- Partiũ singu-
laritẽ vni-
terior Resolu-
tio
Anima.
rationem, donec de artis nostræ principijs differendi fufius alter sese offerat ex
professo locus) in hoc potissimum sita est: vt corpus gubernet intercedente spi-
ritu, per corpus verò mundi huius sensibilis administrationem subiens, cun-
ctorũ & rex & Deus velut tutelaris existat. Corpus hoc animæ loco domicilij Corporis.

B 2 datum

datum est, vt instar fomitis ignem violenter extrâ natiuam sedem continen-
 tis, illam quoque patriis quondam cunabulis vullam huic prouinciæ ad præ-
 scriptum aui curriculum obligaret. Verum quia id crassum & lubricum cor-
 pus maximè cum æternitate animi pugnet, nec duo extrema inter se diffiden-
 tia modis omnibus in vnam naturam facillè coalescant, accessit medio spiritus
 essentia indolis vtriusque confors, vniuersæ syngamiæ nodus indissolubilis.

Spiritus 3

Singularum ne-
xui obiter &
sympathia.

Rursus ille auræ simplicis vigor apparet vt actus quidam immortalis à Deo
 atque intellectu communiore dependens, sursum deorsum means, quandoque
 in se reflexa, agens interim per spiritum in corpus, per vtrunq; verò in alia quæ
 sint extra corpus constituta. Spiritus autem in animæ arbitrio positus, etsi ani-
 mæ sit instrumentum proximum, eiusdem participatione per corpus sese
 agendo versus exteriora protendit. At corporis moles rei passibili cognata ma-
 ximè, suapte quidem natura ignaua & excors actionem foras effundit per spi-
 ritum & animâ, velut effectricibus causis ad nutum acclue substerniculum.

Naturam rerum
 quatuorq; si-
 militer & na-
 turæ fines ex uni-
 tate in multitu-
 dinem fluere, ex
 hac vicissim in
 unitatem reuocari.
 Fines vniuersi &
 simplicissimi ni-
 mirum summi
 boni propositione
 omnibus natura
 iustitiam esse.
 Fines vniuersi ini-
 ueræ legè dimen-
 sissima.

Quare sicut & natura re ipsa est vnica ex animorum digressu diuersaque re-
 latione distincta, similiter & scopi illius vniuersim conceptus varia successione
 vt plures occurrunt, sic tamen vt in vnam essentiam, veram perfectionem sci-
 licet solidamque in summi boni vnione positam felicitatem referantur. Hinc
 & hominum generi fomes à Deo est insitus, qui boni pulchrique expectatio-
 nem enutriat, cuius tamen inuentio non minus sit abdita quam Moly illius
 Homerici, cui, teste eodem poeta, *Nigra subest radix, lactisque albedine flos est,*
 sitque ideo vt inter sese prope dissentiant omnes, tamen cunctos exerceat
 communis Amor & desiderium Boni, ad cuius cõsecutionem tam multis va-
 riisque itineribus passim contenditur, vt propter opinionum negotiorumque
 diuersitatem aliis quidem secundo spiritu, aliis aduerso fluctuantibus circa fal-
 sissimas vmbras personatas sub imagine veri, nunquam idem fatum paremque
 fortunam sortiantur. At qui cum velut in tenebris thesaurum quiuis recondi-
 tum quærat, innumeræ nobis malorum species & calamitatũ germinant, pro-
 pter solam beatitudinis spem intercedente per ignorantiam deceptione.

Omnis error ad
consecutione si-
nis in vniuersi ig-
norantia collo-
catur.

Itaque turbulenta hæc primum affectio mortalium animos in diuersa con-
 citauit, cælum, terras, ac mare permiscuit, cogi conciones voluit, induci iudi-
 cia, compleri carceres.

Hic ferrea iura,

*Insanumque forum, & populi tabularia tractat.
 Sollicitant alij remis freta cæca, yuuntque
 In ferrum, penetrant anulas & limina regum.
 Hic petit excidijs urbem microsque penates,
 Vt gemma bibat, & Serrano dormiat ostro.
 Condit opes alius, de fossoque incubat auro.
 Hic stupet attonitus rostris, &c.*

Verum posteaquam ex vnitae naturæ & finium, lapsi in multitudinem fa-
 mus; dico illius simplicissimi scopi, prima quædam constituenda capita duo,
 ipsum

ipsum esse scilicet, & bene esse; quorum essentia quidem in naturæ solius ar-
 bitrio sita est: bene esse tum à natura, tum à nobismetipsis proficiscitur. **Qua-**
 re omittis illis quæ non vsque ad in manu mortalium sunt; vniuersim hoc
 esse bene in particulares alios fines sic subdiuisimus, quorum natura prior sit
 ipsa cognitio, dignitate tamen executio præstet, quam & operationem appel-
 les licet. Cognitio magis ad arcem totius animæ spectat: Executio ad corpus
 vniuersum, verum & cognitionem sibi præuiam postulat. Cognitio præsen-
 tium partim, partim præteritorum ac futurorũ æstimatur: Operatio demum,
 si deinceps progredi voles, in oratione sese diffundit, actionem atque effectio-
 nem: de quibus singulis distinctius alibi cum vsuenerit loquar.

Esse et bene esse
 fines naturæ pri-
 mi, quoru bene
 esse magis in na-
 tura arbitrio po-
 situm est.
 Finium simpli-
 cissimi analy-
 sis vltima.

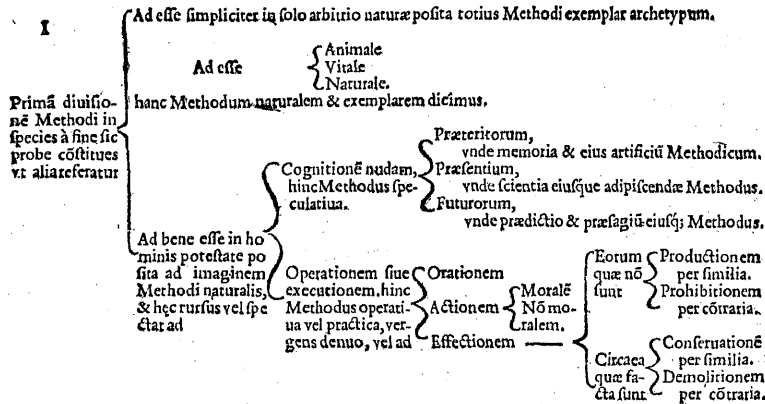
Iam quia ad spem felicitatis per operatione aut cognitionem maximè pro-
 uehamur, necesse fuit, scopos hosce posteriores, ad priorem alterum causæ at-
 que principij rationem obtinere: quo sanè ad apto, futurum cogitemus, vt effe-
 ctum illum potiore promptè velut optatam indultriæ metam assequamur.
 Artes igitur singulas ad scopos singulos fabricati humanis ingeniis decuit, vt
 harum intuitu generali, illorum finium particularem quemlibet dextrè quis
 inuestiget. Quotquot enim communiore scopi partitiones per analysim ex-
 currunt latius, toridè & artiũ particulariũ gratia propagantur. Postremò cum
 vita sit breuis, ars autem (vt ille dixit) vnaqueque prolixior scrutandi altius oc-
 casionem intercludat; necesse fuit cunctarum artium alteram reperiri,
 caput ac ducem antesignanam, quæ fluctuantibus animis per rerum infinitam
 multitudinem ceu lichnucha quæpiam in nocte altissima viarum omnium
 compendiosos circulos monstrat ad fabricæ partim humanæ, partim orbis ex-
 terioris similitudinem exaratos. Eiusmodi quiddam est Methodus hæc longè
 pulcherrima anfractuum diuersissimorum orbiculare syntagma; cuius profec-
 to si scopos singulos & hinc surgentium innumera penè scientiarum genera
 contempleris, Methodorum species quoque plures emergunt. Verum si ad
 vnitatem simplicem vnumque præcipuum finem executionem scilicet effe-
 ctionem (cui cognitionis inclusa ratio est) series illarum vniuersa trahatur
 vna cum hisce differentiis, quas modò ex aliorum quoque principiorum iure
 deducemus, mox & instar vniuersi corporis ex speciebus compactũ pluribus vel
 ut membris diagramma nascetur, quale quod nobis vel absolutæ Methodi
 solidæ siue Catholicæ nominibus est insignitum.

Artium inuerti.
 Artium diuersi-
 tas pro diuersis
 motuum finium
 ratione.
 Methodi inuen-
 tio eiusque breuis
 delineatio.

Omnium artium
 et scientiarum, vnã
 esse, eam communi-
 simam Methodi
 Cyclognomicæ,
 qua & Catholi-
 ca merito nomi-
 netur.

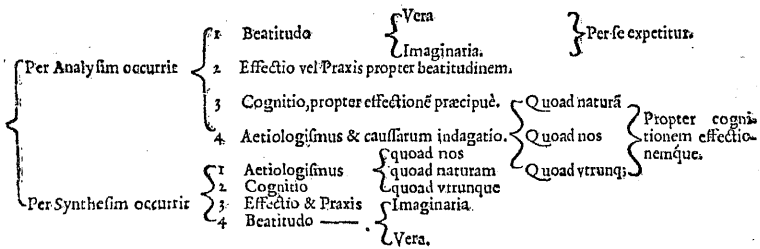
Sed vt ab illa (quam Rationales specificam vocant) Methodorũ distinctio-
 ne auspiciũ fiat, eo demum hætenus nostra vergebat oratio, propter hanc
 diuersarũ in naturæ fabrica & partium, & facultatũ, & actionũ vicissitudinẽ,
 finium quoque multiplicitatẽ in humanis animis rectè constitui, quorũ respectu
 diuersi demum animorũ habitus, artes atque sciẽtiæ, diuersa Methodo & tradi-
 & vestigari postulent, vt non immeritò, si Methodorum partitiones varias, iux-
 ta Methodicorum principiorum differentias, voces in harmoniam vnica, in-
 idipsum à finium resolutione (cuius sanè cõceptus vbique se obtulit primam)
 meritò sit inchoandum. **Quare**

Progressus ad dis-
 tinctionem Metho-
 doli, qua omnis
 à causis sũ pro-
 pinquis, tum ve-
 moris singulis,
 maxime sit
 erenda.
 Primam disti-
 ctionem Metho-
 di à finium ra-
 tione rectè desu-
 mi.

Vides quopacto ille simplicior finis processu tandem analytico iuxta conceptus speciem infinitam in membra penè infinita procedat; quæ tamen singula sicut ad vnam beatitudinem vel verè talem vel imaginariam vergunt, iuxta ordinis compositorij normam, ita & huic opposita via resolutoria in finem priorem alterum colliguntur, quem Aetiologismum, siue causarum indagationem appellamus, cuius vnus suffragio omnis dexteritas negotij nostri propositæque dudum felicitatis cardo versatur. Vides iterum huius partitionis membra talem inter se habitudinem obseruare, vt quamuis distincta specie videantur, ritu subalternorum tamen posterius vnumquodque thesim prioris sibi in subsidium vocet, eiusque rationem includat tacitè, non autem contrà. Quare inter præcipuos limites hic ferè continuus ordo spectatur.

Finium resolutorum cõpositio in Aetiologismu proxime remouetur. Ordo et necessitudo mutua specierum quæ sunt à sine desumpta.

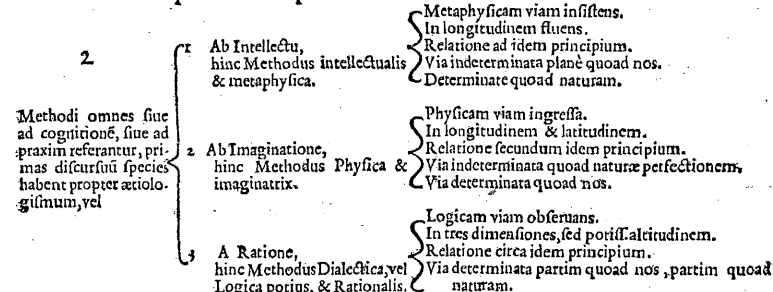
Hos itaque animorum primos impulsus natura mortalibus dedit, vt sine fibi proposito quolibet eius resolutionem continuo meditentur, donec ad scopos particulares maximè & indiuiduos fluât, vnde regressus per synthesim demum priorum finium classes tanquam principia posterioribus applicet, opatoque

tòque laboris præmio potiatur, quare & ex eodem fonte ad constitutionem nostræ Catholicæ Methodi primus ille Canon emerget.

Verùm quandoquidem causæ finalis intuitus causam efficiētē prouocet, rerumque agendarum diuersa ratio in efficiētis animo ante omnia delitescat, erit & proxima finali partitioni suprâ constitutæ illa quæ nunc penes idæam principij efficiētis est fabricanda.

Secunda Methodi distinctio à causa efficiēte desumpta à partitione scilicet animi rationalis.

Discursuum quorumcumque effectricem causam humanum animum in tres diuisum facultates libro sequenti demonstrabimus. Cùm enim in nobis hæc tria spectentur, Intellectus, Ratio, Imaginatio; idcirco & Methodi diuisiōnem alteram priori sic adaptabimus.

Ad hanc partitionem tertij potissimum canonis doctrina pertinebit. Est & in huius compage membrorum quædam necessitudo mutua, sic vt notitiam vtroque modo determinatam & ratione comparabilem vel primariam perfectioremque ordine resolutorio proponamus. Huius gratia præcedat discursus Physicus, vt & propter Physicum is qui ab intellectu dimanauit. Contrà secundum naturæ seriem compositoriam prius laborandum est intellectu, per quem educta linea à finibus singulis per phantasiā magis est terminanda, donec vtriusque iudex ratio vtriusque imperfectionem suppleat per notionum copulam atque extremorum symmetriam.

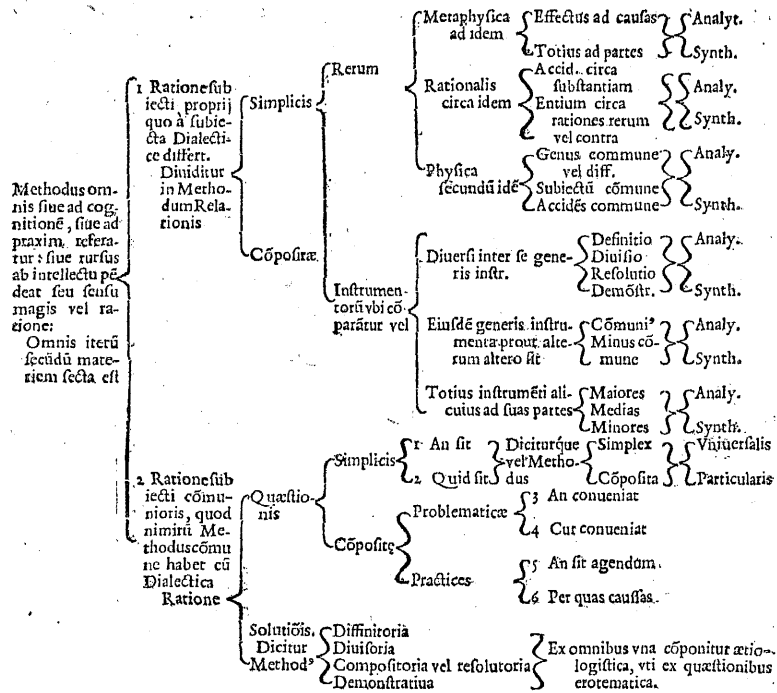
Ordo et connexus specierum ab efficiente desumptum.

Porrò Methodorum omnium inuentrix anima postquam in finis cuiusque idæam sese direxit, materiem inuestigat, toti que iam repertæ sic sese accomodat, vt huius vniuersa series per prioris distributionis extremos margines æquabiliter fusa videatur.

Tertia distinctio Methodi à materie ex questionis scilicet vel relationis specie qua questionum partes variè cõferuntur.

Est autem discursus Methodici materies duplex, prior propriè dicta, penes Relationis differētiam, inclusam tacitè in effectricis causæ partibus ipsorumque finium ratione. Est & materies communis altera penes quæstionū, & responsonum genera: vnde aded & Methodi subit partitio tertia, vel ex relationum diuersitate, tanquam subiecto proprio, vel instrumētorum & quæstionum, ceu materiei communis varietate cõtexta: quam sanè idcirco velut interiore fultā principio, materialem sectionē non verebimur appellare. Nectatur interim & hæc cum præcedentibus ad formam subiecti diagrammatis.

Methodi

Illud imprimis hic obseruandum, nomen analyticæ methodi vel syntheticæ differentias assignare, non tam à materie quàm à forma desumptas; ideo verò postremis subiecti diuisionum singulis membris, vt distributionum omnium contextus quidam perpetuus elucescat.

Cæterum quoties Methodum vel definitiuam, vel diuisiuam, compositiuam, aut demonstratiuam appellamus: illud, non segniter expendendū reor; (in quo plurius impacti naufragiū patiuntur) hæc ipsa nomina valde ambigua, multis proluxæ disputationis hætenus, erroris maximi occasionem præbuisse. Vel enim sic dici intelliges, vti ad instrumentorum fabricam, velut finem referantur, vt definitiua sit Methodus quæ definire docet, compositiua quæ componere: vel prout ex talium instrumentorum partibus velut principio certa quædam tractatio rei ignotæ, aut artis constituto in membra sua, ac partes sit tribuenda, vt cum ex definitionis norma Medicinam constituimus, vel vnius demonstrationis explicandis partibus totum instituti nostri curriculum occupamus.

Habes.

Habes in hac diuisionis tabula rursus specierum contextus istiusmodi, vt particulari cui libet vniuersalis illa subseruiat, vtque ad simplicioris arbitrium compositioris ratio sit adaptanda. Quare & rerum idæam prius communem figendâ in animis arbitramur, quàm exerceri possis circa singula; prius discendam naturæ cognitionem in negotio medico, quàm agrorum curationem; prius instrumentarias methodos atq; prodromas; quàm hanc catholicam, ex iis velut viis pluribus in vnam perpetuam coagmetatis. Nulli itaque dubium puto, quin ea vulgata Methodus examinandi thematis (quæ quia per quæſtiones concatenatas incedit, Erotematica dici ad aliarum distinctionem promeretur) non tam sit absolutè Methodus appellanda, quàm discurrentis animi substrata materies methodicæ perfectioris elementum potius & pars natura antiquior, quodq; altera instrumentalis methodus huic ad amissum correspondeat instar correlatiuæ (vt sic loquar.) Cum enim quæſtio rem primo indubium vocet, instrumenta verò dissoluant, pares necesse est dari & quæſtionū & instrumentorum differentias, si quæſtionum genera prima præ oculis statuamus. Nam vt 4. sunt instrumenta potissimum ad causæ indaginem requisita, Resolutio, Diuisio, Diffinitio, Demonstratio: ita & quæſtionum aliarum ad res dispersas nimirum aut contractas atque multiplices, vel rursus occultam essentiam, vel plurium compositionem alius explorandam referuntur.

Liquet hinc adeò illorum absurda distributio, qui ordinem à Methodi ratione secernunt, huius nimirum constituendo species 4. Diuisoriam, Resolutoriam, Definitoriam, Demonstratiuam, quæ nihil sunt aliud, quàm Methodi solidæ prima, & simplicissima quædam elementa, vel instrumenta potius à Dialecticis mutuata, quorum singula ad sui integritatem inuentionem quæ viam compendiarium alteram particulatim prærequirunt. Illius verò doctrinæ ordinem constituunt species tantum tres, cum potius ex ordinis distributione, differentia Methodorum essentielles elici debeant, vti mox deducemus. Nihil enim aliud sonat vel ipsam Methodi nomen, quàm expeditam viam, siue ordinis succinctam rationem.

Posteaquam igitur efficiens causa Methodicæ constitutionis materiæ aptè pro finis necessitate digessit, formam essentialem nititur introducere pendentem penitus ex illa efficientis ad finem habitudine, agentis quæ ad passum analogia mutua. Quare cum & in finium cōsecutione, & formæ effectricis exemplari (mente humana scilicet) prioris partem, posterioris ac medijs connexus sempiternus, sit quæ in illis circa hæc tria motionum ordinarum differentiis, alia simplex, alia verò composita, simplicium rursus hæc quidem rectæ sint, illæ circulares; rectè demum vel animorum ascensu vel descensu diffiniantur: idcirco pro motus quoque & ordinis varietate (quem propriè Methodorum omnium causam formalem recensuimus) hæc demum quarta Methodorum factio in species verè essentielles germanas quæ differentias, sic aptè prioribus atretetur.

Ordo in speciebus singulari à materia desumptus.

Non esse plures ordinis differentias quàm Methodi, nec eorum ratio.

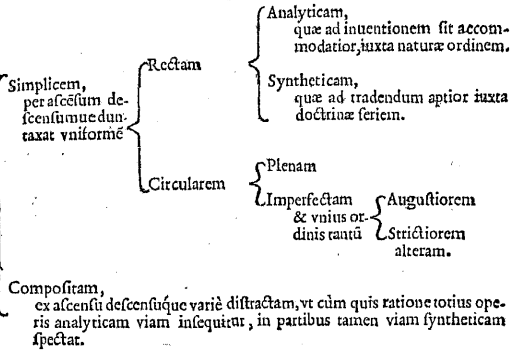
Methodi quarta distributio caretis prior à forma ratione dependens.

C Methodo

4

Methodus omnis siue ad cognitionem siue ad executionem pertinet, siue rursus ab intellectu, sensu, aut ratione, seu denique vniuersalis, particularis, simplex, composita, erorematia vel instrumentaria.

Omnis per formam tandem essentialem (ordinis scilicet ratione) est subdiuisa in

Necessitudo in sua speciem à forma didacticum.

Quod si in illa pridem cœpta membrorum comparatione perstiteris, patebit denuo simplicius vnumquodque amplexu compositoris includi, similiter institutionem Methodi rectè circulari prælibandam, circularibus autem plenioribus imperfectos. Quandoquidem, vti iam insinuatum sæpius fuit, simpliciora singula compositorum sunt elementa.

Conclusio summaria de Methodi distinctione multiplici.

En quanto vobis spendio Methodorum omnium non species tantum recensuerim, sed & diuidendi diuersas rationes, iuxta principiorum constitutionem analogiam; quæ si cum aliorum partitionibus conferantur, has planè in vnitatem proximè consentire deprehendes, illas autem diuersas magis atque infinitas quàm sint mundi Democritici.

Quæstio diuisiones tam multiplices Methodi in vnitatem optime reuocantur.

Vniuersalis ratio, qua iam propositæ sectionum quadruplices classes ad syzygiam inconcussam redigantur, ferè talis existit, ut ab efficiente causa sumpta diuisio in finalem totam se tota diffundat, omnesque species istius ordinis in speciebus alterius, præsertim primis & simplicioribus expendantur, similiter materialis partitio in vtramque priorem se porrigat, formalis tanquam interiori principio manans in omnes omnium species siue dispersas, siue per modum vnius corporis inuicem coaptatas, ad eò ut quicquid viatum sit vsquam, aut Methodorum atque discursuum, ad tria hæc velut capita reducantur, Analysis, Synthesis, & conuersionem siue *συνεπιπέριαν*. Quorum Analysis quidè magis ad scientiarum inuentionem pertinet: Synthesis ad traditionem effectionemque, Iudicium etiam ad compositoriam viam sit inclinatio, vtriusque tamen circuitu verius adimpletur. Verùm quando iam Methodi partitiones singula rudi Minerua sunt exaratas, iuxta illam diuisionis normam, quæ generis dicitur in suas species, tandem ad postremam alteram accingamur, antedictarum omnium seriem vniuersam, non iam ut species ambitu suo complectentem, sed veluti totum concretum ex partibus multis in vnius corporis molem.

Tria præcipua totius Methodi capita, Analysis, Synthesis et Peripetia.

Digestio ad alteram partitionis speciem, quia Methodus, ut totum diuisum in partes inuergit, eam absoluet.

CAPVT

CAPVT II.

Delineationem syntheticam docet Methodi solidæ siue Catholicæ ex speciebus cæteris in vnius effigiem ductæ.

CVM itaque nomen id generale Methodi ad scopum propositum ab animis nostris, circa quæstionem vnamquamque viam compendiarum præ se ferat planam ac facilem penes ordinis rationem, sintque tot Methodi distinctiones specificæ complexu perpetuo sibi coherentes, quòd illius prima principia demonstrantur: idcirco & solidam Methodum, perfectam, siue catholicam definimus, quæ à primis & simplicissimæ cognitionis Methodis ad finem vltimum siue compositionis (ut est effectio) vel ab effectione, contra per quæstiones medias ad simplicissimas vsque prorogatur. Quamuis enim illud vix vsuueniat vnquam, ut scopi cuiusvis consequendi gratia extremarum classium, & mediarum omnium plenè curriculum peragremus; hanc tamen idcirco ceu plenioris idæam ante oculos statui, ut quantum in nobis positum sit, exemplar omne perfectius in animum nostrum, & consuetudinem transferamus.

Methodi absolutæ siue Catholicæ definitio.

Nunc de quæstione qualibet quænam sit prior, quæque posterior, ex antedictis liquidò constat. Id sanè cunctorum caput & summa est, simpliciores Methodi species velut ministras totius & instrumenta perenni quodam ordine referri ad suam principem, vti partes ciuitatis in bene constituta repositæ. Verùm artis cuiusque inueniendæ gratia, iuxta seriem resolutoriam eruenda sunt nobis ex abdito primùm axiomata, rerumque quas aucupamur causæ, principia, & elementa, propter hæc argumentandi ratio & demonstrationis principia, quorum comprehensio ab altera rursus terminorum notitia simpliciore dependet. Sed postquam per finem analysis inuentis artibus circuli medietatem abfoluerimus, mox huic discursui Methodus synthetica constituendis omnibus quàm vestigandis aptior, eadem vestigia relegens, ad ipsam finem statim ab elementis per medias causas ordine propiores aduersam orbitam rapit. Atqui apparet & compositionis, & resolutionis ratio non solum in hac catholica Methodo, verùm & in eius partibus singulis partiumque particulis minimis, donec ad instrumenta peruenierimus.

Species Methodi analyticæ habere intentionem et partium rationem ad Methodum absolutam, qualis in animi inuentione & compositione imprimis est affirmanda. Resolutionis ratio & compositionis breue diagramma.

Idea partium omnium in toto & totius in partibus singulari.

Quandoquidem verò penes & finium & quæstionum coherentiam omnis istius contextus, seu compositionis cardo versetur, contextus denuo se iuxta, vel plenioris, vel simplicioris notionem ingerat intellectui nostro, proinde hanc ipsam examinis nostri consequentiam paucis exhibui antè totalis Methodi diagramma, ut quamuis hæc eadè pro plena artis istius constitutione sub ipsum finem non nihil sint repetenda: principiorum tamen doctrinam superficiali ceu gustu pellicæ tironum inexercitatis animis in ipso limine moueamus.

Ratio cum talis negotij breue compendium in operis fonte constituitur antequam artis principia plenè sint demonstrata.

C 2 Sic

Cum de circula-
tione differendi
artificio sit susce-
ptus sermo, de-
bet et sermonis
eiusmodi partes
circuli rationem
inter se obtinere.

Synthesios to-
tius brevis exa-
gesis.

Simplicitatis
questionum ex-
pediio.

1 Modi exami-
nande questio-
nis simplicis or-
dine coherentes
ab intellectu,
sensu & ratio-
ne.

2

3

Sic enim rei quam profitemur professionis norma consentiet, utque in
omni Methodo à rudi primum cognitione ad determinatam alterius profici-
scimur, qua parta denuo reuerſi in circulum indefinita prius cognitionis prin-
cipia propius intuemur, ita & ex obscura totius negotij synthesi rectè in ple-
nam analysim sese mēs nostra diffundit, vnde rursus in orbem obliquata suz-
met constitutionis modum atque principia explorans, certius illud, vnde
defluxus rudimenta desumpſit, elaboratorum axiomatum fide & stabilitate
compensat.

Confusa quælibet ac magis vniuersalia notiora quoad nos existere satis de-
monſtrat Aristoteles capite 1. lib. Phys. 1. Huius autem cognitionis ductu
prius, velut per nebulam, procul cōspecto Socrate, offert sese substantiæ notio,
deinde corporis, paulatim verò & animati atque sensibilis, rationalis, atque po-
stremo etiam indiuidui. Neque verebor hic scabras passim Dialecticorum vo-
ces interferere, cum in sermone philosophico Syrenes Musis, iuxta Pytha-
goram minimè sint præferendæ.

Prius itaque quæritur, quid sit corpus, quàm quid sit corpus humanū, prius
etiam de corpore humano simpliciter tali est differendum, quàm quatenus
morbis aut sanitati obnoxium sui curationem postulet. prius denique de san-
nitate vel morbis in vniuersum, quàm de huius atque illius affectione natura-
li vel præter naturam. Quin quòd si à communissimis iter auspicaberis: ante
omnia quæres, Num res talis existat, de qua nobis est controuersia, idque sub
absoluta ratione, & minimè ad substantiam vel qualitatem vllam determi-
nata: Ut si quærat, An sit corpus humanum, statim notiones communes sug-
gerunt omnis scientiæ atque cognitionis principium à sensu esse vel intelle-
ctu. vbi sensus abundè testatur, mentis negotium est superuacuum; si de re-
bus insensibilibus quæstio fiat, statim per prius vel posterius aliquod conclusio
est inferenda. Ita enim Deum ex effectibus, ex patris hypothesi filium esse co-
gnoscimus: Nunc cum homines esse & hominū corpora sensus ostendat, quid-
nam sit corpus inquiritur, similiter per suas causas. Primò quidem indeter-

minatè quoad nos, determinatè quo ad naturā, ex relatione scilicet ad idem
principium, & ordinem inspectione, quem mundi res obtinent, tum inter se
mutuo, tum ad principium primum ac finem vltimū, qualis intuitus simplex
& naturæ prior existit, nobis verò maximè rudis & confusaneus, ab intellectu
quippe & Metaphysica discurſione dependens. Secundò aduocat mens sen-
sum in subsidium, cuius lenocinō iam pridem corporibus est alligata, atque
hic secundum idem commune principium vel essenziale vel accidentale cun-
cta dispescens denuo explorat altius, ac Physica discurſus specie definit melius
quo ad nos, minus quo ad naturam. Itaque & mobile colligit & substantiæ ra-
tionem, vbi per substantiam commune quiddam cum incorporeis habet; per
mobile verò à rebus immobilibus est separatū. Postremò per rationem cun-
cta componens, ac diuidens multo quàm pridem accuratiùs concreta fundit,
diffusa recolligit, donec perfectum discurſionis orbem circa cōclusionis eiusdem

4

dem centrum peragrauit. Vnde & corporis accidētia & substantiales proprie-
tates variè discutit, totum quoque in partes dirimit, & partium singularū ra-
tiones cum substantiales; tum accidentarias inuestigat; vbiq; determinans
partim quo ad nos, partim quo ad naturam, quid sit illorum quodlibet, quan-
tum, quale, vbi, quando, quæ cuique cognata, quæ pugnantia, & id genus reli-
qua, quorum coaceruatio in Methodi communis speciem surgit inuestigando
thematè dedicatam. At cum de corpore satis doctrinam communiorem
exanthlarit, ad humani corporis contemplationem descendit, iuxta tritam sen-
tentiam, Scientiæ Physicæ extremos fines in Medicinæ auspiciis propagari; sunt
enim inuicem subalternate, quales Græci *ὁπρωτάωνες* vocant. Itaque humani
corporis causas perimendas iterum sibi proponit, iuxta triplicem discurſionis
seriem ante iam definitam, distinguens protinus totum in suas partes vsque
ad elementa, in singulis spectans inuentionem formæ atque materiæ primū,
deinde & causarum cæterarum, semel per ordinis coherētiam ab intellectu,
mox per signa interna quædam & propria, quædam magis communia, tādē
& per Logices instrumenta. Rursus cum de humano corpore satis est demon-
stratum, nequaquam cessans rationalis anima sub sanitatis vel ægritudinis
ipsum ratione perstringit, vnde & sanitatis ac morbi causas inquirat planè, uti
in præcedentibus dictum est, sed sub restrictione maiori & propius ad praxim
declinante. Tandem verò cum per singulorum statuum causas eorundem
scientiam anima sit cōsecuta, quærit num naturalem affectionem seruare per
similia possit, num præter naturam inundantes morbos curare contrariis. Ita-
que ad compositissimam speculationem deuoluta diuerſorum trium in arte
proposita subiectorum naturas meditabitur, humani corporis scilicet tanquā
passibilis, medicaminum verò & rerum adhibendarum vel agentis, postre-
mò & Analogiæ tanquam vinculi sub indicationum classe delitescens. Vbi-
que verò eadem est trium antedictarum discurſionum ratio ad causarum in-
uentionem vel Aetiologismum, nisi quòd quæstio compositior quæuis in fi-
nium formas multipliciores sese diffundat pro rerum scilicet spectandarū di-
uerſitate. Simplicioris autem alterius simplicior quoque est resolutio, nam
pro cognitione humani corporis, ut tale est, tantum corporis fit resolutio, de-
inde & humanæ figuræ, ex qua interiorum formarum analysis ante occulta se
prodit. Verum si corpus humanum spectes, ut morbo vel sanitate affectum, ibi
& antedictorum analysis prærequiritur, deinde & sanitatis & morbi. si demū
propius ad negotium Medicum, artiſque necessitatem prouehamur; mox ter-
minorū, & mediij simul indaganda natura est, ut nauem in portu collocemus.
Similiter pro artis vniuersalis cōstitutione prius ipsarum vocum quàm rerum
doctrina capeſſitur, mox prius an sit, quàm an hoc vel illud, tantum vel tale.
&c. Postremò si quis axiomatū artē constituentiu veram scientiam volet adi-
pisci, terminorum simplicium, ut subiecti & prædicati cognitio est obtinenda,
atq; adeò ipsius mediij per quod illorū copula demonstratur, prius quàm horū
connexionem veram aut falsam esse deprehendat. Terminorum & mediij si-

Methodus vul-
garis & vtilis
maximè.

Descriptio ab om-
nibus partibus pau-
larim ad parti-
culam.

Progressus ad
questiones pro-
blematicas.

Postrema discursio
per synthetis-
tica rerum agen-
dum rationes,
sive questiones
prædictas.
Questionis præ-
dictæ partes tri-
plex, agens, pa-
tiens atque pro-
portio.

Omnia ad cau-
sarum mētiones
referenda.

militer cognitio existit per causas proximas, Rationis ratio tandem per causas ultiores. Felix igitur qui rerum potuit cognoscere causas: Hoc enim opus, hic labor est, huc mentis acies, huc omnes ingenij nerui sunt intendendi.

*Nam non autè datur Telluris operta subire,
Auricamos quàm quis decerpserit arborè ramos,
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit, primo auulso non deficit alter
Aureus, & simili fronde scit virga metallo.
Ergo aliè vestiga oculis, & vitè repertum
Carpe manu, namque ipse volens facilisque sequetur,
Si te fata vocant, aliter &c.*

Ars quantum namque conferat ad causarum investigationem.

Digestio ad totius doctrine Cyclogomicæ constitutionem Analyticam.

Omnes enim scientiarum habemus principia in nobismetipsis, ac non omnibus demonstrandi artificium datum est, nisi id ipsum vel authorum probatissimorum lectio sedula, memoria stabili, accuratoque examine consequatur, vel (quod paucissimis vsuuenit) fecundæ indolis atque naturæ indulgentia, tanquam dextri afflatu syderis, impetrarint. Esto tamen, vt inter naturæ dona præcipua Methodicam hanc dexteritatem numeremus, eandem tamen humani rursus ingenij legibus atque arte roboratam ad perfectionis cumulum altiùs aspirare nemo inficias ibit. Hæc de synthetica totalis Methodi dispositione impræsentiarum satis. Nunc ad eiuſdem doctrinam Analyticam fufius excurramus, donec in priora vestigia versi rudem hanc artis constitutionem latiùs effundamus.

CAPVT III.

De Methodi Catholicæ Analytico typo.

Analytica diductio quid à synthetica differat.

Delineationem Methodi et totius ex partibus à finis materiae maxime desumendam. Causarum dinersarum notiones sub vniuersali quando nominibus comprehendendi.

CATHOLICÆ Methodi seu cursum syntheticum, siue analyticum spectes, vnū & idem est diagrama ordinis, duntaxat ratione differens secundum partes singulas, prout in ipsis à discurrente animo ad cognitionē vicissitudo est deprehensa. Quare & figurā solidæ Methodi sub tabulæ vnus imagine pictam facile discas, si priùs illud percepseris, totius cuiuslibet integritatem ex suis partibus sub solo figuræ materialis intuitu percipi posse, ac proinde nos eiusdem Methodi syntaxim non tam spectandam euidenter in causis cæteris, quàm quæſtionū serie protulisse, sic tamē vt & principiorum reliquorum ratio inclusa tacitè comprehendatur. Duo sunt etenim interna maximè rerum principia, per quæ vnumquodq; totius cõpositi essentiã præ se ferat, forma nimirū atq; materies. Sed vtraque rursus media est inter causas extremas, finem atque efficientē scilicet, sic vt & forma & materies quandoque finis speciem possit induere, quandoque & effectricis causæ, finis quidem vt sequitur, efficientis vt præcedit, etsi non semper finis vel efficiens conuersim sub formæ aut materiei imagine concipiatur, etsi neque materies vnquam formæ includat speciem, nec forma materiei. Ergo si principiorum

piorum interiorum vtrumque sumptis tacitè, mox & causas cæteras in totius compositione ligabis. Sed rursus forma cum sit posterior quo ad nos, nec definitè nobis, nisi sub signis sensibilibus exprimatur, quodammodo in sinu materiæ delitescit, sic vt materies totum quiddam potentia dici mereatur, ex cuius intuitu formales aded & finales, & ab efficiente causa specierum differentia sumptæ nobis facillimè suboleſcant. Itaque quot sunt fines, totidem & quæſtionum genera cogitemus, vt & quæſtionum gratia & circa quæſtiones ab iisdem & per eandem fieri cuncta non immeritò censeantur. Vt cum de fabricando ædificio quis laborat, prima occurrit quæſtio quo pacto sese ab hominum conspectu atque ambientis aëris inclementia tueatur, mox testis fruendi ratio surgit, deinde propter hunc alterum finem oritur & secunda quæſtio, testum quopacto firmiter locet, vt & figuram commodam & durationem assequatur, quare pro conclusionē & muros & basim necessariam videt, sed horum causa denuo lignorum, lapidum, calcis, tanquam elementorum vsus in mentem venit. Quibus demum comparatis, procedit opposita via ex antequæſtis iam muros & fundamenta locans, ac testum vltimò superinducens. Resoluitur itaque quæſtio composita quæuis in simplices, particularis in communiores alias sub conceptu finium, sed procedunt iterum inuerso tramite simplices ad compositas illas, verum sub efficientis ratione, & hæc demum omnia propter formam præcipuè & per formam interiorum, cuius reuera exterior isthæc syndrome materialis tantum velut index & fomes occurrit.

Primum itaque in negotio Medico Cephalalgia historiam demus exempli loco. Hanc si in particulari quopiam curare Methodicòs voles, ad morbi illius Methodum commune omnino cogitandi cura decumbat, vt quemadmodum sub axiomate generali particularius alterum per subsumptionem innotescit, sic & sub artis vniuersali ratione illa se manifestet, quæ circa singula est. Vnde cum in communi Cephalalgia curandæ Methodo, iuxta viam inuentricem seu resolutoriam primò ad symptomatum seriem signaque humanis sensibus obuia, tanquam causarum optimè indicatricem sobolem intellectus conuertatur, fit quoque in consideratione minus communium, vt statim ab his quæ vel vulgi oculis patent demonstrandi auspicia nobis certiora quæramus, discursu quidem analogistico, cuius tamen principia ex obseruatione sedula & diuturna per epilogismum antè sint constituta. Verum quia omnis determinatio fida ad veram scientiam spectans, tum quo ad nos, tum quo ad naturam scilicet, sola ratione sit comparabilis tanquam discursus logici effectricis proxima causa: ratio autem se ipsa sensum exigit determinantem singula plenius quo ad nos; intellectum verò à parte diuersa plenius quo ad naturam: Idcirco discursus logicus ipsa consecutione postremus recensetur, & tamen natura exteriorum medius, quippe qui illorum vtrumque perficiat, & ab vtroque vicissim perfectionis suæ auspiciam trahat. Primos itaque animorum impetus, vt viam Methodicam currant,

Materies totum quiddam potentia rationis finalis et forme et effectricis cause habere potest.

Resolutio in Architectura.

Compositio in Architectura.

Cõclusio ex antedictis de distinctione Methodi totius in partes.

Analytica diductio breuissima deprehensio exempli ab arte Medica.

Ascensus à partibus singularibus primis quæſtionibus ad vniuersales ordinis.

Ascensus à sensu ad intellectum ac rationem.

currant, ab intellectu protinus ordiri consentaneum est, rebus conceptis scilicet per modum finium mediorum principiorumque ordine coherentium notionem confusa. Huic discursui succedit Physica determinatio à sensibilibus signis exorta, velut carceribus propriis, quæ cum obiectis intelligibilibus componens Ratio extensam in tres dimensiones sphaeram prorsus absoluet.

Cùm itaque circa communiore, & (quæ istis subsumi solent) particulares Methodos conceptus finium sit omnium primus; Sanitatis autè restitutio vel conservatio in re medica sint de operationum genere; illud imprimis cogita, Restitutionem circa ea versari quæ non sunt, Conservationem circa res actum subsistentes. Atqui restitutio fit per demolitionem contrarij, quandoquidem morbo sublato, qui sanitatem impugnat, natura mox ipsa partes restituit absque subsidio Medici. Similiter conservatio fit partim per prohibitionem contrarij nondum aduentantis, partim per roborationem naturæ. Contrarij prohibitio & demolitio fiunt per causas contrarias: Naturæ autem roboratio fit per naturæ fomites atque consimiles causas. Communissimæ itaque Medicorum indicationes sunt vel similium, vel contrariorum, similiter & hæ sunt nobis, ceu primùm in arte nostra infusæ notionem, Conservationem esse per similia, Contrariorum demolitionem per contraria: quanquam & hæ sententiæ siue conceptus primi ad aliarum facultatum genera sese non minùs extendant, quàm ad Medicinam ipsam. Cùm itaque effectio vel procreatio eius, quod ante non erat in rebus naturalibus, naturæ concessa soli videatur per suas nimirum causas intrinsecas, sic ut nec propriè hominem homo creet, neque substantiam deperditam possit restituere; fit sanè ut ad naturæ opificis imitationem atque exemplar archetypum Medicæ professionis opera vel amussim explorètur uniuersa quidem vel conservacionis vel profligationis nomine comprehensa. Servamus sanum per similia, morbum infringimus per contraria: sed cùm actio unius in alterum per similia vel contraria includat sibi rerum triplicium hypothèsim, subiecti scilicet agentis, ut termini à quo fit actio; subiecti passibilis, ut termini in quem recipitur virtus agentis: ac postremò medij paragogi, velut vinculi, quo virtus actiua rei passibilis naturæ copulatur. Patet continuo istorum trium, agentis inquam, passi, & proportionis mediæ causas primùm internas, & proximas nobis eruèdas, deinde remotiores atque extrinsecas, donec venerimus vsque ad elementa. Nam sicut omnis doctrina atque scientia per suas causas existit, ita prorsus & actio, quodque de actione dictum est per similia fieri aut contraria, id omne ad causarum indolem est referendum, ita tamen ut nomè contrarij latius se proroget, quàm apud Aristotelem, pro omni scilicet eo quòd actionis alterius causæ quomodocunq; refragatur.

Cum igitur Cephaleam tibi curandam proposueris velut finem vltimum, hunc tibi in conservacionem & expugnacionem deinceps resoluas licet, quandoquidem humani capitis integritas labefactata sub diuersa formarum imagine ingerit sese intellectui nostro; etenim primùm ut sani quiddam residuum obtinet, deinde ut affectum alterum præter naturam. Caput igitur ut sanum est.

Questionis præ-
ticipue considera-
tio prima penes
Analyticam viam.

Communissimorum finium communes, maxime indicationes & rationalia.

Ascensum à questione practica ad simpliciores ordines.

Exempli deductio in Cephalicam.

est, seruari per similia decet, ut ægrotum curari per morbo contraria. Iam quia & conservatio & profligatio sunt actionum diuersæ species, utrobique necesse est spectes motionum terminos duos, & inter utrumque analogiam mediam. Imprimis igitur pro conservacione subiectum passibile vel terminus ad quem est capitis portio adhuc integra, cui quærendum est subiectum agens simile per causarum analogiam, quare subiectum passibile in suas causas est resoluedum, ut similitudinis ratio in extremis per analogiam indicem ex naturæ penetralibus hauriatur. Similiter pro morbi ablatione caput rursus loco subiecti passibilis in considerationem cadit, iam non ut sanum, sed sub ægritudinis notionem: quæredum est igitur genus affectuum præter naturam, per causas principiaque prima & elementa, quibus coaptandæ sunt per analogiam mediam causæ contrariæ in subiecto altero, cui totius actionis præfectura sit tribuenda. Vides ad Aetiologismum & causarum inuestigandarum necessitatè cuncta referri, quæ scopum catholicum ut dextrè cõsequamur, discursuum trium circulos in solidam sphaeram coaptabis, iuxta doctrinam sequentium Canonum IX. quos tomo istius operis I I I. effusus prosequemur.

Et hæc quidem totius artis superficialia quædam est comprehensio. Nunc æquor ingressi plenius secundis ventis expansa carbasa proferamus.

CAPVT IIII.

De Artis Cyclognomicæ elementis primis, deque Methodorum omnium Archetypo & exemplari primo.

Q UOD si res omnis per suas causas est, atque cognoscitur, cõstituentæ quoque Methodi causæ necessariò referuntur: sunt & harum propinquiores quædã & magis intrinsecæ, remotiores aliæ, quæ vel principij verius vel elementi appellationem promerentur. Sed ut iam solidam constitutionem artis ingressi à primis vsque cunabulis filo perpetuò descèdamus, causarum omnium principem supra vulgari-ter notas 4. Idæam Archetypam siue exemplarem non immeritò posuit diuinus Plato. Sunt enim non in mundo duntaxat intelligibili, sed & in animis nostris ante productionem quamlibet rerum efficiendarum rationes. Sunt & in mundi partibus totius quædam imagines, & in ipso toto Idææ partium velut adumbrationes perfectissimæ, velut insula seram & tenues sine corpore vitæ. Quamobrem si per omnem vastæ illius machinæ, quam vniuersi nomine vocant, oculorum aciem vndique circumtuleris, occurret illicò huius quoque conuersionis Methodicæ exemplar absolutissimum, nobis quidem adhuc mortalibus infandum penitus atque in arduo positum, sub notionem tamè obscurem comprehensibile; si descæcatis terræ fordibus, animorum alas ex hoc ergastulo ad illam sponte influentem atque inuitantem lucem explicuerimus. Videbis etenim in Architecto Deo ante cunctorum fabricam (ut pulchrè lib. de mundi opificio docuit Philo) totius ordinis Analytici primùm, deinde &

Constituenda
Methodi causa
atque principia.

De causa Methodorum omnium principie vel exemplari.

Exemplar in ipso opifice Deo & totius mundi fabrica.

D Synthe-

exemplar in fabrica humani corporis.

Synthetici fuisse quendam velut umbratilem rationem. Proposito etenim homine tanquam scopo, res mundi maioris cæteras eius penè vnus gratia, partim vt causas proximas, partim vt medias atque elementa digessit. Rursus in ipso particularim homine, partes tum corporeas omnes, tum incorporeas ea lege cõtextuit, vt primò totius nomine in *ἐλασματιαν ἢ ἐφορῖαν* planè cõsentiant, deinde vt minores maiorum ministræ sint & pedisequæ; maiores verò minoribus nexæ, & vitam vitæque pabula & robur, vnà cum spiritu largiantur. Similiter in mundi maioris partibus, siue hunc visibilem spectes atq; incorporeum, siue intelligibilem alterum, talis quoque spectari debet symphonia mutua, vt cum infernis supera, cum primis vltima officiorum æterna vicissitudine vinciantur. Hanc primam Analysin apparet secuta synthetis, qualem dierum 6. curriculo nõ in instanti vnico ipse per Moysen diuinus spiritus tradit cap. Genes. 1. Quòd si ad captum humanæ mentis primi motoris efficientiam celebrant Vates, quid est quòd nos quoque prohibeat cum Philone penes Minervam crassiusculam arbitremur hanc mundi mētem opificem seu sigillum ordinis vniuersi ex creandarum rerum analysi, ad earundem synthetis facta velut conuersione prorupisse. Habes istius imaginem triplicem, Primam in rerum essentia & gradibus, penes quos illæ sunt distributæ: In totis quidem & singulis, vt si ascensus sit à corporibus ad qualitates, hinc rursus ad animam, angelos, Deum: In partibus verò, vt in eodē homine gratia viscerum sint vasa, valorū causa sint ossa & musculi; vel propter rationale animā irascibilis, propter hanc cõcupiscibilis, & generatrix: In mundo externo propter animalia sint humores, cibi potusque; propter hæc denuò orbis elementaris, elementorum gratia cælum atq; ætherea regio, quibus postremò præfici oportuit mundum alterum incorporeum, vt & animabus sensu carentibus, quæ sentiunt alia; irrationabilibus rationales; & formis ligatis corpore, intellectu puri siue intelligentiæ. Secundam eius conuersionis imaginem habes in rerum effectarum connexu, alteratione, ortu, interitu, vicissitudine varia, & consecutione mutua, dum scandunt quæcunque prius cecidere, caduntque quæ fuerant in honore. Eiusdem orbis figura tertia est obscura primum in animis nostris, & veluti à cunis insita, procedente verò tum vñ, tum iudicio ab arte confirmatur. Obscura quidem existit primum in quæstionum genere, dum ad felicitatem omnes & boni consecutionem tendimus, velut vltimum finem; eius autem potiundi studio actionem variam meditatur; propter actiones, artium studia; harum deinceps gratia propositiones & axiomata, & tandem quæstiones simplicissimas de natura partium, propositionis, subiecti & prædicati. Quibus inuentis omnibus regredimur conuersa serie, & quasi per synthetis ad orbis integritatem aspirantes, donec potiti fuerimus scopo, qui nobis præfixus ab initio fuit. Rursus in artium & facultatum genere propter susceptam quæstionem, artem quoque particularem iuxta naturam subiecti meditatur, huius gratia indagandi veri falsiq; scientiam, quæ nobis scilicet discursionum instrumenta suppeditet, ea est facultas Logica vel rationalis: propter rationalem

Imago prima in rerum essentia & gradibus.

Imago altera in rerum effectuum connexu & mutatione.

Imago tertia in animis nostris tum quo ad habitus, tum quo ad facultates ipsas & actiones.

Artium & facultatum circulus.

nalem denique Methodi perfectæ disciplina est expetenda, vt nobis vtendi facultate cuiusvis instrumenti viam monstrat ac elaboret. Quare & à Logica scandimus ad Physicam, ab hac ad Mathematicam, à Mathematica ad Metaphysicam; qui quidem scientiarum circulus est longè perfectissimus, ad naturæ exemplar fabricatus. Pari ratione à sensu ac phantasmatibus ad rudem ascendimus compositionis ac diuisionis notam in potentia imaginatrice positam, vel descendimus econtrario. ab imaginatione sapius itur ad rationem certiorum, ab hac postremò ad stabilem notionem, & Metaphysicam, ad intellectus lucem æternam notionesque communes. Omnis itaque confusa cõuersionis ratio sub† Synthetis nomine atq; Analysis, velut capitibus, cõtinetur. Earundē impetus primos, robur atq; perfectionem in magni illius Dæmonis siue Amoris potestate constitui. Nunc postquam naturæ opificis sigillum probè intuiti sumus, de absoluta Methodo, & ea quam arte elaboradam diximus, verba per compendium faciamus.

Cum nihil sit aliud Methodus quam vestigandi veri via compendiaria; quæ sit compēdij potissima ratio, scire imprimis operæ pretiū duco. Tota vis igitur agendi dexterè, & facillè cognoscendi per rerum causas in ipsis ordinibus potissimum collocatur. Ordo enim intelligentiæ signū est, vt Plotinus refert, & quicquid ab ordinis ratione discedit, instar *ἀπεθόου* non iniuria recensetur. Sed rursus diuersi sunt ordines pro discurretis animi relatione diuersa. Nāque is vel res vniuoce spectat cõceptu Physico, & secundū idē, vt in constituēdis generibus 10. quo maxime filo fertur doctrina Peripathetica: vel res cõsiderat habitu dine prorsus analoga & Metaphysica, quo, iuxta Platonicos, in omnibus omnia figurantur ductu perpetuo ad vnū idemq; principiū, fontē vnionis scilicet, bonitatis, veritatis, ac pulchritudinis: vel res circūagit cõceptu logico & rationali per instrumentorū peripheriā circa eandē conclusionē velut centrū, donec assumptis primo & media vniuersa, & rationū extrema consentiāt. Eam sanè velut vndantis animi salutarē anchorā amplecti potissimū visus est diuinus Hippocrates; cum circularis ordo non solū robustior cæteris, sed & figurarū omnium sit maxime capax. Iuxta Idæā itaq; mētis illius triplicis diuine, mundanæ, atq; humanæ ter in ternariū æqua proportione distributæ, iuxtaq; hæc antedicta relationū genera tria, rerum tres etiā classes velut Cyclognomicæ facultatis elementa, velut discursionum carceres primos præfixos tibi vel à natura cogitabis.

* Quemadmodū verò in mēte opifice prima, in anima nostra, in anima mundi, & rebus vniuersis sunt quidam circuli, vel orbis orbibus implexi variè, quorum illæ limitibus rapte in seipsas denuò conuertuntur: similiter & nos discursionum quarumlibet scalas in circuloꝝ species adaptauimus, sic tamen vt ipsa connexionis ratio penes animi discurrentis infinitudinem, sit infinita. † Sicut rursus in sphaera maiores circuli, minores continent, omnes autem in orbis vnus integritatē planè cõsentiant: ita prorsus & isthic vsuuenit, vt quemadmodum imaginatio à ratione, ratio ab intellectu cõtinetur; sic & imaginatricis potentia classis seu sphaera physica intra rationalis ambitum sita;

Potentiarum circulus ceteris indefinitior, cui sepe ascensus à notionibus videtur ad ipsas sensibiles facere, sepe à sensu ad intellectū, sepe ab vniuerso ad rationem, vel à ratione & sensu ad intellectum, prout variè concipitur notū

ignitūque ratio. † Analysis & Synthetis omnis vnus animo discursus conuersionis capita seu circuloꝝ partes existunt.

Methodi definitio.

Ordo Methodi formalis ratio est.

Ordines ex animorum relatione maxime discrepare.

Relatio triplex.

Digestio ad primam artis Cyclognomicæ elementa.

* Orbium cõsensu & circularitatis vnũ vnũ.

† Continētū est contentorū series respectu cognitionis quo ad nos, nã uti particularia in vniuersalibus continētur, ita imaginatrice virtus & ratio minus communia principiorum in intellectu, qui circa communiora est occupata.

hæc verò deinceps intra superiorem seu metaphysicam, & demum in singulis imagines omnes ab exemplaribus interni circuli ab extrinsecis comprehenduntur. Sunt igitur classes rerum, velut certorum ordinum, penes quos sub certa relatione discurretur, obscura quædam diagrammata ad exemplarem Methodum siue Archetypum quodammodo referenda. Vnde & velut orbis vnus atque immensus sphaera intra maiores cæteras collocetur, ipsa tamen superato vel orbis immensi ambitu cæteras quandoque contineat, & complectatur. Fitque hoc modo, vt & contentum continetis induat rationem, vt animus sese quodammodo & se superiora cognoscat, fatoque (iuxta Platonicos) longè sublimior, eius se potestate profus absoluat. Sunt itaque classes præcipue tres, Physica, Rationalis, & Metaphysica: sed & hæc rursus triplices iuxta contentam imaginis vel continentis exemplaris necessitudinem: sunt enim & idæarum genera triplicia; quædam solius continentis siue sigilli rationem præ se ferunt, quædam imaginis tantum, quædam denique vtriusque. Ac licet vnus sit Deus exemplar omnium, solius continentis vniuersalis notam vsurpans sibi, est tamen in vnoquoque mentium genere quiddam superius omnia continens, velut exemplar archetypum est, & imago multiplex ad huius effecta similitudinem; est & medium quod pro relatione diuersa superioris quiddam imago, inferioris exemplar dici non incongruè mereatur.

Classes veri quæ dicantur.

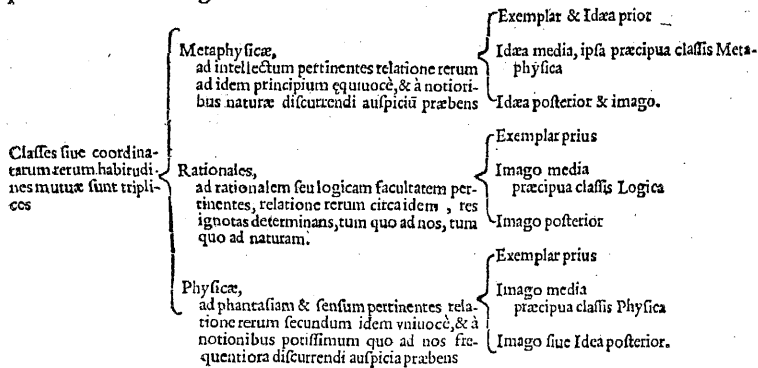
Classes triplices.

Singularum classium trium subditio.

Vis animæ in constituendis ordinibus & partitionibus rerum infinita.

Summa distributionis antelicta.

Exemplar in vnoquoque classis genere vnicui est, imagines duæ, siue ut tenuius in nouentium profertur.

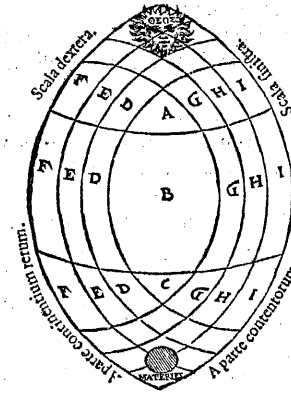
Quod autem ad partes vniuscuiusque seu particulares ordines spectat, habent & nouem istorum ordinum singuli scalas transuersas alias, pleræque relictas, ac tertias velut obliquas, cuiusmodi omnes licebit vel dimensionum trium, vt lon-

vt longit. latitudinis atque altitudinis nominibus insignire, sic tamen vt altitudinis ratio vbique sit cæteris absolutior, ipso dumtaxat genere triplex, & primis generibus classium æquè communis, quippe quæ omnem relationis idæam primario in se comprehendat. Etenim in Metaphysicis classibus tribus vbique relationis sunt ordines ad idem continuum loco, tempore, vel æquiuoca similitudine. In Physicis tribus secundum eiusdem essentia rationem, idem subiectum vel accidens. In tribus classibus Logicis circa idem instrumentaria colatione & circuitu facto, vel vt instrumenta diuersarum specierum inuicem comparentur, vel eiusdem speciei plura, vel vnus instrumenti partes inter se mutuo. Exemplar primum vbiq; est velut cõmuniõ ratio, cuius nimirum in-
stinctu posterior imago dirigitur, cum hæc vicissim illius velut soboles, notas exhibeat particulares magis rationi aut sensui manifestas. Sic enim oportuit non solum in creatione vniuersi, sed & consideratione qualibet mentem corporibus alligatam paulatim à superis ad inferiora duci, vt hinc similiter sursum eadem graduum necessitudine conuertatur. Sed pressius singula atque euidentius forsan sub tabellarum effigie referemus.

Quid sit exemplar primum in vnoquoque classium genere. Quid imago. vsu singulorum.

TYPVS CLASSIS METAPHYSICÆ

Primus, pro exemplari & idæa priore, secundum conceptum sublimiorem magisque Metaphysicum.

Pro longitudine.

- A B C Scala transuersa rerum ab vno ad infinitam multitudinem atque materiem.
- A quidem gradus entium maioris participationis, boni, veri, vnus, & pulchri.
- B Gradus entium mediæ participationis.
- C Gradus entium inferioris ordinis ac minoris participationis.

Partium enarratio in scala transuersa.

Pro Latitudine.

- D E F Scala recta à parte contentorum, vt in sphaerarum.
- G H I sinistra à parte contentorum, vt animalium, &c.
- D quidem & G vtrouque opacitatis, abyssi atque materiae.
- F & I lucis & formæ nobilioris.

Partium enarratio in scala recta.

E & H vtrouque ordinem in scala recta demonstrat eius analogiæ siue proportionis quæ est inter lucem & abyssum, inter formam atque materiem. Velim te verò hinc contemplari segmenta singula A B C in latitudinem exporrecta distribui singulis quæ in longitudinem protogantur. Quod & in tabellis sequentibus etiam atque etiam obserues moneo.

Omnia scilicet in omnibus cõtempla da penes cõtinuam quantã analogiam.

Eiusdem exemplaris Metaphysici altera delineatio ad Physicam rationem propius deurgens.

Assumatur eadem figura quæ prior. Hic

A B C scalam transuersam à caussis primis ad effectus vltimos denotabit.

A quidem gradum causarum extrinsecarum maximè, quas Græci προκαταρχήντες vocant, effectices primo Latini & remotiores nuncuparunt.

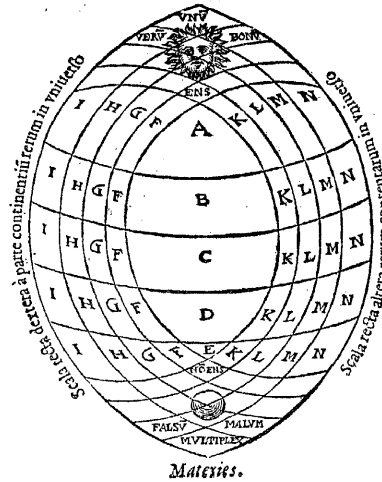
B Gradum refert caussarum præcedentium.

C Proximarum & continentium.

Reliqui scalæ rectæ ordines D E F à parte continētium rerum, quæ in vniuerso sunt. G H I autem à parte contentarum, formæ materiæque distributę classes ostendunt, & inter vtramque analogiæ mediæ, vti supra. Sunt enim & inter materiales formas & formantes seu principes, continentes aliæ, aliæ præcedentes & procatartica, vt fusiùs alibi demonstrabitur.

Iunges autem ordinibus singulis in altitudinem id quod in hac classe velut præcipuum est, iuxta tres rerum præcipuos gradus, segmenta quoque confusa continuę dependentiæ ad idem principium temporis & loci, iuxta illorum scilicet differentias I I I. quæ quia intelligenti à sensibus inolefant, ægrè idcirco à Metaphysicis abstrahuntur, quorum relatio ad idem potissima iuxta tabulã præcedentem in illa rerum æquiuoca similitudine & dissimilitudine continetur, signis interim secundariõ & à relatione Physica mendicatis, prout vnumquodque situ, tempore præcedit vel sequitur. Vbi tamẽ nihilominus præcipua vis ab intellectu est referēte singula ad idem principium quantitatis, quæ materiæ vt comes est indiuidua, vnde & hanc classis Metaphysicæ partem velut nonnihil ambiguã vsquã ad Physicen prorogauit. Ratio in sequētibus elucescet.

Deus.

Triplificium classis, alterius transgressio.

Partium enarratio in scalâ transuersa. Classis sequēta in vniuerso numeris distribuit, quorum tamen ternarius velut caput existat.

Scala recta dexterior F G H I, & sinistra K L M N reru sunt circuli, ex quibus vniuersi natura consistit, F quidẽ & K ipsoru corporu: G & L qualitatu quæ spiritus corporibus iungunt. H & M spirituum qui animas qualitibus nectunt. I & N formarum gubernatricum seu principium classes ostendunt, à dextris quidem L H G F rerum continentium, à sinistris ceteræ K L M N rerum quæ à dextris continentur. Rursus in A quidem rerum quæ pertinent ad mundum incorporeum atque intelligibilem maiorem, angelis scilicet & intelligentiis liberioribus destinatum. In B eorum quæ ad mundum corporeum maiorem, vt cæli, ætheris atque orbis sublimioris. In C quæ ad minorem mundum & incorporeum spectant, vtpote ad animum humanum vinculum & nodum totius vniuersi. In D eorum quæ ad mundu corporeum minorem referuntur, ad corporis scilicet humani fabricam, mundi maioris atque sensibilis imaginem, vti animus ipse est mundi intelligibilis. Postremò in E transuerso circulo rerum congeriem imaginandã proposuimus, quæ ad mundum artificialem siue rempublicam bene constitutam, nec non ad artium œconomiam, & cuiuslibet scientiæ syntaxim ordinatam à supernorum orbium analogia traducuntur. Cogitabis itaque in horum mundorum vnoquoque eum esse concentum & ligaturæ musicæ speciem, vt passim superna summis, inferna infimis, mediâ quoque mediis pari proportione consentiant. Vt sint in singulis velut quædam corpora, ad materiæ rationem proximè deurgentia; quanquam in rebus incorporeis ipsa natura abstractior omnem penè compositionis & diuisionis modum subterfugiat. Sed loquor humano more, & iuxta Plotinum, qui & suam quandam materiã in angelis posuit non tam verè materiẽ, quàm quatenus ab intellectu nostro respectu sensibilibus rerum, quibus immergi solet, penesque similitudinem, proportionem, atque metaphoram sic sese habere concipitur. Est igitur sua quædam cuique materialis portio, velut compositionis basis, est & aura siue vehiculum spiritus qualitatum syndrome, scilicet ad spiritus animæque & corporum nexus imprimis necessaria. Sunt & sui cuique spiritus, sua anima velut forma totius præses & gubernatrix. Confer te demum per ordines singulos, & discurrens obiter in latitudinem modò, modò in longitudinis scalam, & in omnibus omnia per analogiam harmonicam seduld contemplantus, videbis ilicò per intellectus aciem, Homeri illam catenam auream, à Luciano toties decantatam, qua mundi res singulæ ab vno dependent, & ab eodem delapsæ in infinitæ multitudinis chaos conuersa serie ad idem principium, ad vnitatem indiuiduam, præclari velut cuiusdam tripudij choro, assiduè reuertuntur. Sed hæc expressus in maiori tomo (si diis visum erit.) Nunc vide tabellam alteram, eiusdem Metaphysicæ classis velut idæam tertiam præ ceteris antepositis sensui maximè planam, qualis rursus extendi & contrahi modis fermè inuisitatis potest.

Partium enarratio in scala recta.

I Mundi quintuplices.

2

3

4

5

Concentus omnium.

Singula in singulis esse, quoniam accipiendum.

Catenam auream Deorum omnium ab Homero celebratam.

PRO IDÆA MEDIA SIVE præcipua classe Metaphysicæ schemata subiectu intueberis.

Hic ordo est Analogicus Platoni maximè familiaris.

A B C D E scala transuersa mundorum ordine quintuplici inuicem dependentium, quem tamẽ pro intellectu varia comprehensione, vel in ternario licet contrahere, vt par sit vbique diuisionis proportio: vel extendere in septenarium, vel ad alterius numeri harmoniam reliigare, cuius tamẽ ternarius sit velut elementum primum.

Scala

CLASSIS

Partium explicatio in transuersis ordinibus maius se consequentiū. Creationis triplicis ordo in vniuerso, vnde et principiorum effluxus omnisque essentia.

1
Esse simplicium.

2

Esse commune.

Principiorum ordo indeterminatus maximè. Materiei ordo.

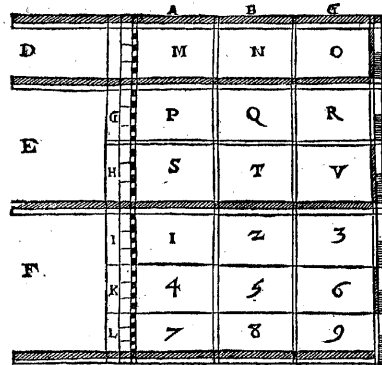
Formæ. Proportionis.

Singulorum principiorum indefinitæ qualitates.

Elementorum Catholicorum ordo indeterminatus. Eorumdem ordo determinatiot.

Actus ordo. Anima intellectiva ordo.

Tota ordo.

Transuersi circuli D E F triplicis creationis seriem demonstrant, D quidem à Patre, virtute stabili, vnde esse simpliciter prodit (si paulo altius loqui iuxta veterem theologiã fas est) centro comparabile, eiq̃que vt exemplar omnium, vt sigillum, archetypum, & cõceptus vniuersi. huius series omnino consona est cum mundi iam actu formati partibus atque concentu. E, seriem creationis alteram notat, à diuino spiritu scilicet virtutisq̃; radio velut in rectum prorogato. Hinc esse cõmune atq; pro-

rogatum indefinitè, areæ sphericæ cõparabile, tanquam generationis rudis inchoatio; quæ statim & duplex occurrit, primū absq; reuolutione perfecta in G circulo, vnde principiorū ortus planè indeterminatus: ea numero triplicia recensuimus ex radiorū impulsu in lōgit. materiei primæ, ex ductu in lōgit. & lat. formæ, ex impetu tertio in altitudinē omnesq; dimensiones, proportionē extremorum vinculū. Materiei indefinitas qualitatū differētiās assignauimus, præter cæterorum forsitan opinionem peruulgatā, eæ sunt æquabilitas, asperitas, & extremorum mediocritas, humoris cuiusdam imaginem vel glutinis materialis præ se ferentes, quo partes magnitudinis inuicē copulentur, dicente scriptura sacra: Erant aquæ super faciem abyssi. Formarum differētiās primas statuimus perspicuitatem lucis, opacitatem, & mediam qualitātē tertiā. Proportionis verò æqualitatem vnicam, & species inæqualitatis duas, maioris scilicet atque minoris. Quod si iam nectas singula singulis, variæ exurgent cõpositionum differētiæ, quarum contextu in eodem E circulo & creationis ordine elementa catholica numero totidem, indefinita quidem adhuc secunda specie, sed ex radij diuini reuolutionis subobscuro rudimento, determinatiotiora paulo in H quàm erant in G ipsa principia prima. Materies enim iã posterior in qua actu contemperatio est humoris æquabilis cum luce perspicua, elementum producit aëreum tam in cælis atq; ethere, quàm in orbe sublunari. Lux, humor, qualitatū vtrinque mediocrium confluentes, aurā elementarem præstant extremorum mediam, & connexionis vltioris instrumentum. Lux opaca cum humore aspero & inæquali indefinitum constituunt terræ elementum in singulis quoque mundis & mundi partibus conspicuum, eadem serie qua elementa cætera A B C in longitudinē scalæ vniuersim prorogantur,

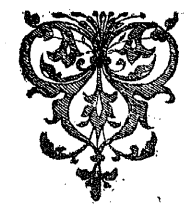
rogantur, vt sint. A & C quidem extremorum ordines, B verò ipsius vinculi & proportionis mediæ. Postremò F litera transuersam seriem signat creationis tertiæ atque postremæ à verbo seu filio virtutis diuinæ radio, in orbem vndique circumactō, vnde esse perfectum in rebus apparet circumferentiæ comparabile, velut partus vniuersi huius gradus sunt, ordo, cõnexio, vita. Distribuitur autem eiusdem creationis subiectum primo in mundum maiorem, minimum, & medium, siue reipublicam humanam. Horum trium vnumquodque partem habet sui corpoream, incorpoream, & mediam. In singulis rursus à dextris velut continentes spheræ: à sinistris velut contenta animalia, quorū alia supremum rursus ordinem, inferiorem alia sibi, tertiā mediam regionem vendicant. Postremò in omnibus apparet ordo quem ante præscripsimus, corporum, qualitatū, spirituum, animarum. Vel (si intra ternarij fines malis persistere) apparet portio quædam aërea, quædam terrea, quædam cum auræ mediæ matura planè cõsentiens. Nam quod ad ignem & aquam attinet, sunt & hæc elementa, sed sensibilibiora, iuxta Hippocratem, sed posterioris cuiusdam compositionis, virtute scilicet lucis perspicuæ vel opacæ in aërem, vel terram vltius progressa. Diuidimus igitur planius mudi sensibilis machinam in regionem cælestem, ætheream, & sublunarem, in harum singulis primæ compositionis elementa statuimus aërem, terram, & auram mediam. Posterioris compositionis ignem, aquam, & auram rursus vtriusque mediam: sic tamen vt in cælestibus forma ad lucis magis accedat speciem, ad splendoris in regione ætherea circa lunam ad luminis vim in sublunariibus, ad colorem in mixtis atque compositis orbis inferioris. Similem partitionis normam in mundis cæteris, & (quæ cuique sunt) particularum differētiis Matte tuopte (si paulum aduigiles) facile deprehēdes. Sed vt istius schematis vtiliorem dumtaxat portionem rudiusculè demus, huc mentem aduertito.

Esse perfectum. Ordo. Connexio. Vita. Partes creationis tertiæ.

Ignis est aqua cuiusmodi sunt elementa.

Diuisio vniuersi maximè plana.

E Mundi

Mundi opifex iuxta Merc. Trismeg. Materiei purissimus aër, Aeris anima, Anima mens, Mentis denique DEVS ad efficientiam exigir.

	1 MATERIEM, ceu subiectum vltimum.	2 QUALITATEM, vt vinculu spiritus.	3 SPIRITVM, vt vinculu animæ.	4 ANIMAM, vt totius præfidem formam.
IN MVNDO INTELIGIBILI	Lux intelligibilis in glutine materiali consimili.	Qualitates intelligibiles.	Spiritus intelligibiles.	Intellectus purissimi.
IN CAELESTIBVS	Lux corporea caelestis & firmissima concretionis.	Celestis calor ex luce perspicua, & frigus caeleste eiusdem vinculu ex luce opaca vel imperficua.	Celestis spiritus inferiorum gubernatores.	Intelligentiæ orbium caelestium gubernatrices.
IN ÆTHEREIS	Corpora splendida media concretionis.	Calor æthereus, frigus æthereum.	Spiritus ætherei.	Dæmones.
IN SVBLYNARIIBVS	Corpora luminosa infirma cõcretionis.	Calor elementaris & frigus illi oppositum.	Spiritus elementares.	Heroës.
IN ANIMANTIBVS	Corpora colorata concretionis polymorpha.	Calor animatis Hippocrati innatum calidum, huic frigus innatum opponitur.	Spiritus animæ ideas continens & rationes rerum agendarum, vel ante factus formationem.	Animæ.
IN HUMANIS ANIMIS	Sensus, in quo obiecta sensibilia.	Imaginatio, in qua phantasmata.	Ratio, in qua discursum feminaria comp. & diuis. rudimenta.	Mens, in qua notiones, nō noua & inuoluitæ.
IN REPVBLICA	Corporea partes in republica, vt principatus, magistratus, populatus.	Legum, qualitatum, & circumstantiarum velut nexus propiores.	Legum ritus et ceremonie, velut vincula.	Legum rationes velut animæ carundem.
<p>QVATERNIO PYTHAGORICVS PER MVNDI septenos ordines pari proportione distributus.</p>				

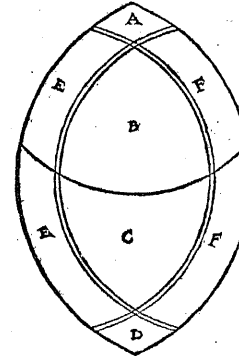
Quam

Quam multa statim ex hac connexionione cuique argumentari liceat in facultate sua, nulli nisi stupidissimo dubium reor. Sed non est quod rationes omnium vel diduci latius, vel isthic particularim à nobis excuti velis: Sunt enim hæc loci alterius, temporis atque negotij. Atque vtinam quæ nunc pro vtilissimis tradere in scopum propositum volui, id fieri quam paucissimis possit, ne nimiû videar in docenda Methodo ipsius Methodi. septa transiuisse. Verum age nunc ad classes Physicas vela vertamus.

CLASSIS PHYSICAE TYPI.

Prior pro exemplari classis Physicæ secundum idem habitudine ducta ab imaginatrice potentia.

1 Sub notione magis rationali ordo vniuersus Aristoteli familiarior.

In Longitude.

A Summorum generum gradum representat.

D Infimorum omnium atque indiuiduorum classem.

B Generum & specierum subalternarum.
C Specierum specialissimarum.

In Latitudine.

E & F differentias vtrinque velut formas essentielles, vel proprias vel cõgestitas, superiorum diuisivas, constitutrices inferiorum.

E quidem dextri lateris.

F Prioribus oppositæ, & sinistri lateris.

In Altitudine.

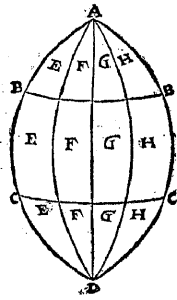
Licebit occultis notulis tres illos adiungi Physicos continuæ dependentiæ gradus, quorum præcipuus secundum communem atque eandem substantiam, alter secundum idem subiectum, tertius secundum accidens referatur. totus enim hic ordo prioribus totis ferè promiscue complicatur.

Partes scilicet hæc mensæ in longitudine protogata.

Partes scilicet hæc mensæ in latitudine protogata.

In Altitudinem.

2 Sub notione magis reali, eaque rursus vel Physica magis invecum vel Metaphysica transversum, incedens, quarum utraque intrapriorem sit comprehensa.

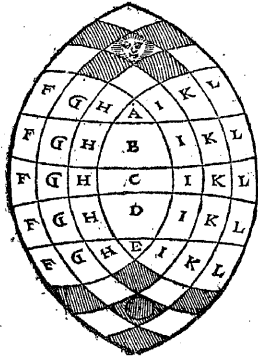
In scala transuersa. } A. B. Ordo partium maiorum totius integralis. } vel } Temporis præteriti.
 } B. C. Minorum partium. } } Temporis præsentis
 } C. D. Minimorum. } } Temporis futuri

Rebus enim sensibilibus cunctis per phantasmam illiconectitur locus & tempus. Vnde hæc scala ad Physicos equè & Metaphysicos spectat cum & latitudo quæuis longitudinem in se contineat.

In scala recta } a. Rerum quæ ad ignem analogæ sunt. } vel in } E. Corporeæ substantiæ communionem significet.
 } F. Rerum ætærarum. } } F. Qualitatum.
 } G. Rerum aquearum. } } G. Spirituum.
 } H. Rerum terrearum. } } H. Animarum & formarum gubernatricum.

Licet enim sic variis nominibus atque segmentis dispescere nunc scalam rectam, nunc transuersam, modò relationis species, quæ secundum idem commune vertitur, sua nequaquam septa tranſcendat.

Partium enarratio in Scala transuersa.

Partium Scale rectæ explanatio.

Idea Media classis Physicæ.

Hic rursus A B C D E quinque transuersi circuli rerum quæ sunt in vniuerso, sphaerarum scilicet & animalium. In A quidem sunt immortalia. In B rationalia. In C sensibilia. In D animata. In E corporea. Hunc ordinem in continuo proportione pari vt proroges licet.

Scala longitudinis dextra ad mundi essentiam spectat, rerumque successiones ex essentia profuètes, in F quidem, actiones, in G proprietates, in H formæ intimæ, principes atque essentiales.

Scala longitudinis sinistra accidentium caterorum, & rerum est magis in sinu materiei collocatarum, vt i. eorum accidentium quæ ad figuram propius spectant, quantitatem dico, qualitatem, locum, & tempus. etiam K naturales magis potentias referat, vel impotentias, L verò passiones atque passibiles qualitates.

Ex

EX ANTEDICTIS PATET

Eiusdem classis Idæa posterior, & hæc, vt cuique ingenium fert, formæ quoque multiplicis assignari potest.

1 Secundum accidentium magis communionem manifestam.

	Lux pæssiva cum humore æquabili.	Lux pæssiva cum humore inæquabili.	Lux opaca in humore inæquabili.	Lux opaca in humore æquabili.
	Calidum Humidum.	Calidum Siccum.	Frigidum Siccum.	Frigidum Humidum.
ELEMENTA COMMUNIA.	AER	IGNIS	TERRA	AQUA
ELEMENTA CAELESTIA.	Lux qualis in ☿	Lux qualis in ☽	Lux qualis in ♃	Lux qualis in ♁
ELEMENTA AETHEREA.	Splendor aut vehiculum ætærum.	Splendor aut vehiculum igneum.	Splendor aut vehiculum terreum.	Splendor aut vehiculum aqueum.
ELEMENTA SVBLVNARIA.	Lumen ætærum ex perspicuo & æquabili.	Lumen aut subiectum igneum ex perspicuo & inæquabili.	Lumen terreum ex opaco & inæquabili.	Lumen aqueum ex opaco & æquabili.
HVMORES ET TEMPERAMENTA	Sanguis & sanguineum temperamentum.	Cholera & biliosa crasis.	Atrabilis & crasis melancholica.	Pituita & crasis phlegmatica.
AETATES.	Pueritia. Pubertas. Adulescentia.	Iuuentus. Aetatis virilis exordia.	Senectus & aetas decrepita.	Virilis aetas. Senium.
ANNI TEMPORA.	Vt Galeno temperamentum.	Aestas.	Autumnus Galeno inæqualis.	Hæmus.
CARDINES MYNDI.	Meridies.	Ortus.	Septentrio.	Occasus.
VENTI.	Auster cum collateralibus.	Eurus.	Aquilo.	Zephyrus.
PARTES ANIMALIVM.	Caro, pulmones, medullæ.	Parenchymata, vt hepatis, splen, cor.	Solidæ partes, vt ossa, nerui, cartilag. venæ, arteriæ.	Cerebrum, adeps, stomachus, intestina.
PARTES VINI, OLEI ET SIMILIVM.	Flos } Vini. } Olei.	Vinum feruentius aut oleum.	Fex } Vini. } Olei.	Mustum aut oleum quod iam concoqui pridem cepit.
ANALOGIA accidentium caterorum præsentium sensibilibus.	Ætæra. Aequabilia tenuia.	Ignæ Tenuia leuia, sed inæquabilia.	Terræ Crassa & inæquabilia.	Aquæ Crassa, sed æquabilia quæuis.

E 3

Patet

Consensus partium, & habitudo mutua in classe Physica.

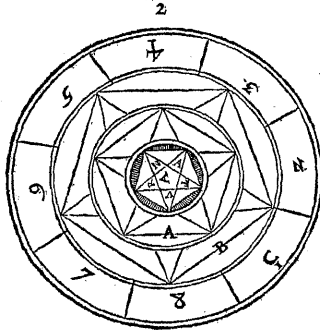
Vsu.

Exemplum.

Patet hic habitudo maximè quæ secundum idem appellatur: nam vel secundum substantiæ communis analogiam ista coordinantur, naturæ scilicet igneæ, aëreæ, aqueæ, terreæ participationem, vel secundum accidentium communionem, calidi, frigidi, humidi, sicci, quorum cōsensus vim formæ interioris magna ex parte comitatur. Pulcherrimè quoq; ex eodem fonte deduces, quæ quibus consentiant maximè, & quibus offendantur, iuxta formarum essentialium accidentalium sympathiam & antipathiam. Ita enim iuuenibus morbi biliiosi magis incumbunt, propter ignis communionem, iidem æstate & ventis orientalibus imprimis accendi solent; & si temperati sunt, similibus gaudent; si pro naturæ conditione intemperati, à contrariis facile temperantur, vt hyeme & flante potissimum zephyro. Similiter de cæteris ratiocinabere.

Eiusdem ordinis atque Idææ figura altera, cum exemplari classis Physica primo exactius quadrans, & res coaptans secundum essentia communionem magis occultam, tam in accidentibus quàm substantiis ipsis; particulatius tamen expressa passim in Dialecticorum monumentis.

Partium explanatione.

Tres sunt naturæ totius orbis præcipui, A quidem idæarum relationū omnium atq; entium rationis, B substantiarum, C verò accidentium cæterorum. Finge verò in A & B suos particulatim quotlibet respondētes inuicem. In C verò classium prædicamentaliū interpuncta, Quæritatis scilicet, Qualitatis, Actionis, Passionis, Loci, tēporis, Situs, Habitus. Finge & circa substantiæ interordinia orbis accidentalis circuli verti, deprehendes & isthoc modo habitudinem quæ secundum idem est,

modo tamen magis rationali, quiq; iam pene circa idem discurrentis animi rapere videatur. Apparet enim intuentibus obiter hæc classis cum illo exemplari primo non nihil ambigua. Nam vt à sensu proficiscitur primum, & ex consideratione secundum idem, ad physicen facultatem propius spectat: vti verò ex animorum agitatione circa idem, atque ex peripheria accidentium circa substantias, formarum circa subiecta, naturæ communioris circa singula, vbique sub nominibus entium rationis, magnam hinc sanè suæ constitutionis partem discursioni Logicæ debet. Vnde profecto & definitiones, diuisionesq; & demōstrationes logicæ vel rationales magis, tum ex isthac, tum primo physicæ classis exemplari, quàm illa propria & sibi dedicata rationali classe trahuntur. Eadem verò instrumenta quatenus physicam appellationem subeant, ex præcedente schemate viuidius efflorescunt, vti ex sequentibus facile disces.

Sed

Sed supereft classis Logica siue rationalis, tertia quidem quo ad nos, sed media inter priores naturæ ordine collocanda.

CLASSIS RATIONALIS PARADEIGMATA.

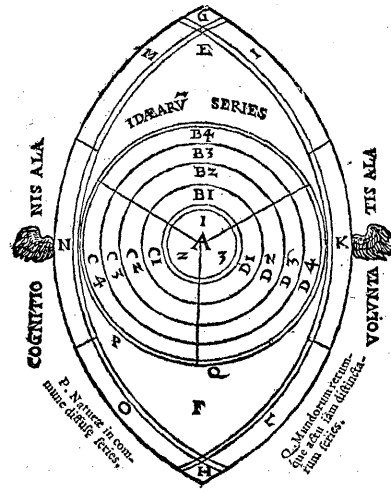
1 Prius quod exemplaris Archetypi locū habet in animis nostris, hac fermè ratione describitur.

Pro Longitudine.

Interior circulus A Deus omniū A, Ω, fons veri, vniuers, boni: fons omnis essentiæ vitæ, & pulchritudinis, expertus omnis compositionis, loci, & temporis. Circa hunc orbem ingentes 4. transuersi sese conuertunt, mentemq; humanam ad motus illius instar Methodicæ circumducunt.

Partium transferrarum annotatione.

Orbes 4. circa] Deum velut centrum perpetuo uolunt, 3. portiones alias distribuntur. Atque hic tres in æssentia speciem differunt, sed ipsi gradatim circuli iuxta recessus accessusque gradus ad Deū, vel materiæ primæ.

Ideæ simpliciores ostendit in 1. circulo, quales in mente Archetypi vigent. Rationes in 2. quales in anima pullulascunt. Semina in 3. quales in natura aut qualitate. Formas in 4. quales in mole materiali maximè efflorescunt.

C Naturæ seriem monstrat indeterminata passim ratione diffusæ.

- 1 Quidem circulo mentis stabilis, cui annexa est numeri ratio.
2 Animæ mobilis per se, cui inest & numerus & tempus.
3 Naturæ mobilioris in alio, non ab alio, cui subest & numerus, & locus, & tempus.
4 Molis materialis magis atque corporeæ, mobilis in alio, & ab alio, cui annexa sunt numerus, locus, tempus, & actus.

D Mundorum ordinem præ se fert, interni intelligibilium superiorum, externi circuli eorum magis, qui circa intelligibilium imaginem assidua cognitione reuoluuntur.

- 1 Mundus intelligibilis maior.
2 Mundus maior corporeus.
3 Mundus minor, seu microcosmos homo.
4 Mundus artificialis, vt scientiarum constitutio & reip.

G Fati

- G. Fati initium.
- H. Eiusdem perfectionem significat.
- E. Vitam superiorem, penes quam, cum libet, supra Fatum attollimur.
- F. Vitam inferiorem, quæ nos in fati abyssum præcipites vocat, nisi alis subducti, Platonicis pedem maturius supra alterum, hæmisphærium eleuemus.

Pro Latitudine.

Explicatio partium schale re-
ta.

M. N. O. scala circuli recti pro cognitionis ala dextra, quæ veritatem vel obiectum respicit. Vbi M. quidem intellectus gradum exhibet. O phantasiæ. N. verò rationis mediæ. I. K. L. eiusdem circuli recti scala dextera, pro appetitu & voluntatis ala, cui & nos tria segmèta inculpsimus, vt in L. quid sit amor celestis & solidus. In I. vanus & voluptuarius. In K. alter quidam ἀλλοσφραδλος.

- 2. Schema idææ Medicæ atque præcipuæ classis rationalis, quæ superioris quidem velut imago est exemplar posterioris.

Hic ordo totus per tota extrema diffusus, vtrorūque particeps, æquè & Platoni & Aristoteli celebris, sed maximè Galeno atque Hippocrati, ex quorum officina Methodi totius ratio penè defluxit.

A. Velut cœclusio circa quæ vertuntur orbis cæteri B. C. D.
B. Quidem circuli tres, naturæ communionem omnem atq; diuersitatē inuestigant. &

- 1. Naturæ cōmunionem, & diuersitatē secundū relationē ad idem totum siue principium.
- 2. Eandem penes etiā rationis.
- 3. Eandem penes accidentium habitudinem atque subiecti.

Et hæc quidem omnia diuisione & resolutione illi opposita perfici solent.

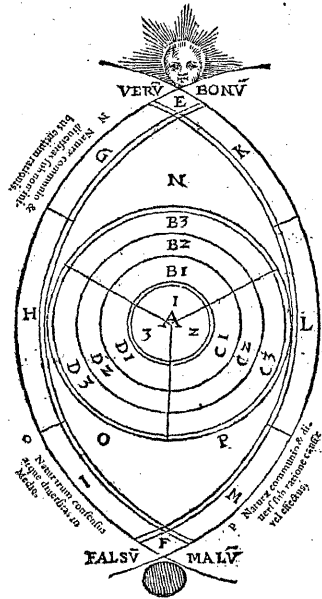
C. Circuli rursus in causæ & effectus dependentiā elaborat.

e quidem in orbe

- 1. Ratione intellectuallī Metaphysicæ, & ad idem facta relatione, hinc definitio Axiologistica.
- 2. Ratione Logicæ, & circa idem, sub nominibus rationis, hinc definitio Rationalis.
- 3. Ratione Physicæ, sub habitudine signi & signati, hinc descriptio.

Secundū trionis

Uniuersa

Transuersi ordi-
nis explanatio.

Uniuersa igitur per ætiologismum & definitionem.

D. Circuli, inuentionem mediij moliuntur,

- 1. Facta demonstratione per causas sub causæ nomine, & consideratione Metaphysicæ.
- 2. Per causas sub generis vel differentiæ nomine, vel totius compositi.
- 3. Per causas sub accidentali notione.

Hinc verò demonstratiua Methodus, quarum alia ex probabilibus, alia ex necessariis comparatur.

Reform orbium & H. I. Scalam insinuat dextram, earum specierum quæ se animis nostris ad veri cognitionem tendentibus offerunt: quarum in G. quidem sunt species verissimæ; in H. eadem ambigæ; in I. verò falsæ & personatæ. Scalæ sinistra gradus K. L. M., similiter species virtutis appetitricis ostendunt: K. quidem ingenuas veras: L. ambiguas: M. fucatas atque vmbratiles. Sed classis Logicæ duplicibus scalis, in longitudinem scilicet ac latitudinē exporrectis, restat in altitudinem texta, cōmunis (pro altitudine) & classis eiusdem typis cæteris primo ac tertio scilicet. Nam vti occultis lineolis in Metaphysicæ classe pro altitudinis scala relationis continuæ gradus ad idem signari fecimus, in Physicis secundum idem; ita & hic tres sunt secundum idem permixtum infusi continuæ dependentiæ gradus, ordinis instrumentarij circa conclusionem videlicet, prout nimirum in hoc ipso vel totius generici, vel speciei, vel integralis partes connexæ inuicem comparantur. Ex ante protracto schemate (tanquam ex parente sôboles) sequens figura dependet.

3. CLASSIS RATIONALIS IDÆÆ POSTERIOR.

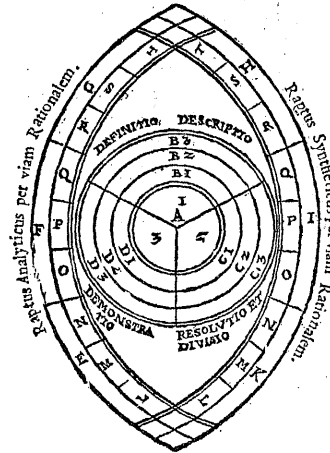
Pro Longitudine.

A. Sphæræ totius centrū ipsa est cœclusio, circa quam orbis instrumentorum vertitur, cuius quidē reuolutionis certiora auspicia partim ex classis Physicæ idææ prima, partim ex Metaphysicæ posteriore trahuntur.

A. 1. Ignoti simpliciter vestigationem spectat, cui debentur definitio, descriptio, nominis interpretatio.

A. 2. Multiplicis indagatiōnem respicit, cui si multitudo coacta est, diuisio quadrat, si dispersa, resolutio simplex.

A. 3. Propositionis fidē explorat, dum terminorū nexus in medio contēplatur ipsius demonstrationis subsidio. Orbis interior intellectiue potissimū facultati, & discursioni Metaphysicæ cōparatur. Sequens rationali: Postremus Physicæ atque imaginatrici.

F. Vnde

Vnde in **B** quidem statuimus instrumentum prius, quod definitio nominatur, vt:

- In orbe **B**
 - 1. Ea sit definitio quæ per causas expresse, atque sub habitu dine ad idem (principium vel effectum scilicet) est instituta, Logici causalem vocant.
 - 2. Illa quæ causas quidæ explicat, verum sub nominibus entium rationis, & hæc quidem verissima definitio, est.
 - 3. Illa quæ accidentaliter sumpta est à subiecto scilicet vel eius passione, vt sunt cuncta descriptionum genera.

Tertius primus B

In arcu **C** diuisionis ac resolutionis instrumenta vertuntur.

- Atqui in **C**
 - 1. Diuisio vel causæ in effectus, vel totius in partes, & his opposita resolutio omnia ex relatione Metaphysica ducta.
 - 2. Diuisio generis in species, & huic opposita resolutio, vtraque ex habitu dine logica circa idem.
 - 3. Diuisio accidentis in subiecta, subiecti in accidentia, accidentis in accidentia: quibus & sua est opposita resolutio, vniuersim ex relatione Physica ortum trahens.

Tertius secundus C

In segmentis arcuum **D** demonstrationum ordines exarantur; atqui hic rursus,

- In **D**
 - 1. Demonstratio, quæ per causas vel effectus habitu dinem expressam comparatur.
 - 2. Demonstratio, quæ per causam fit sub nominibus entium rationis.
 - 3. Demonstratio Dialectica magis atque probabilis ex habitu dine potissimum pendens, secundum idem subiectum vel accidens.

Tertius tertius D

Si mentem adhibeas, facillimè in huius spheræ syntagmate animorum ascensum omnem atque descensum rationalem, deinde & peripheriam vniuersam velut in speculo contempleris. Est enim descensus ab orbe **I**. ad **2**. denuo & hinc ad orbem primum vel intimum, scientiæ suæ conclusioni proximam. Circumuolutio à **B** potissimum per **C** in **D**. donec ad primos carceres, vnde digressa est, reuertatur. Atq; hæc de transversis orbibus tantum, quibus vt latitudo classis cum altitudine impleatur, recti superincumbunt duo, interior vnus, alter exterior, & horum sanè scala dextera **E F G** ad seriema analyticam spectat. sinistra **H I K** ad eius oppositam synthetisim. Quæ quidem viarum differentia in instrumentorum Dialecticorum syntagmate vniuerso imprimis elucescit. Cum enim vulgata quædam sit Methodus excutiendi thematis, quæ quia per quæstiones cathenatim incedit, rectè *ἡρωτηματικὴ* dicta est, plerisque tamen vel pro præcipua circumfertur, etsi totius Methodi siue catholiciæ pars, vel instrumentum verius appelleretur, idcirco iuxta earundem quæstionum seriem, quæ à simplicibus ordine ad cõpositiores, & hinc se rursus in orbem quandoque circumagit, nos & huius discurfionis logicæ systema vniuersum in tria partiti sumus, iuxta comparationum differentias, quibus hæc instrumenta logices, nunc syntheticos, nunc analyticos ad inuicem referuntur.

Prima

Distributio partium in scala re-
cta.

Methodus vul-
gatis & sigle-
quædam.

Prima igitur collationis series fit velut in **E** instrumentorum diuersi generis inter se. Sub huius ambitu interni circuli **L** demonstrationum nomina, *Prima instru-
mentorum com-
paratio.* punctus, diuisiones ac resolutiones rerum simplicium (nos compositiones re-
ctius appellamus) **N** verò definitiones descriptionesque continebit.

Altera collationis species in **F** existit instrumentorum eiusdem generis inter se, idque secundum magis minusque communis rationem, & hæc proinde *Secunda.* comparatio, seu particularior intra priorem est comprehensa, licet & penes totius analyseos filum eandem appositè consequatur. Sic verò sub huius ditio-
ne interni circuli, **Q** quidem communiorum Argumentationum, Diuisionum, Resolutionum, Definitionum; **P** minus communium; **O** proximarum & particularium maximè stationes exhibebit.

Postrema instrumentorum Logices comparatio in singulis patet, cum ho- *Tertia.* rum instrumentorum quodlibet totum dissoluitur in partes, maiores primum vt in **R**. deinde & in minores ordine, vt in **S**. tandem & in minutissima scrupula, vt in **T**. Quod si orbem tibi discurfionis penè perfectum voles, hinc rursus sumptis auspiciis paulatim à partibus instrumenti cuiusque ad totius compositionem, à minus compositis ad perfectiora singula, ab vniuersalibus denique ad particularia, vel à remotioribus ad illa proxima, minusque communia instrumentorum genera, opposito cõpositionis ordine progredi licet: vt eorundem orbium sinistrae scalæ descensus ostendit, primùm in **H** particulatim **T S R**, in **E** rursus **Q P O**, postremò & in **K** interioris ordinis gradus **N M L**.

Habes constituendorum ordinum confusam hactenus & indeterminatam *Conclusio.* rationem, sed opportunam maximè & veritati proximam, quippe quæ ad stabilendam Methodum certam numerorum æquabili lege consentiat, ab ipsa autem naturæ opificis similitudine protrahatur. Priusquam verò dispersa nimum in vnitatem denuo referamus, hæc sit dictorum summa complexio.

CLASSIVM IX. BREVIS EPILOGVS.

Cum reductione earundem ad ternarium, rursus & hinc ad vnitatem indiuiduam.

CAPVT V.

CVM rerum omnium prima sint genera duo, quorum alia in mente *Rerum prima
genera duo.* dum taxat, alia in natura esse dicantur: idcirco & constituendarum *Dne constituen-
darum classium
simplicis ratio-
nes.* classium duplex est ratio, rebus nimirum propositis, vel vt sunt in *Tertis & mista
constitutionis
species.* animo tantum, vel vt in natura. Equidem quo cunctis vno negotio *Ordo mentalis.
Ordo realis.* facerem satis, mista ex vtrisque generibus forma, compositionis tertium genus inueni. Mentalem etenim rerum cõsiderationem ad rationalem partem magis reuinci cum classe logica, quæ ipsi imprimis fit dedicata. Reales ordines cõtra ad intellectum magis imaginatricemque facultatem, ad contem-
plationem Physicam, vel Metaphysicam alligauit.

F 2. Rursus.

Exemplares
classis.

Imagines priores
& posteriores.
Classis ex 3. no-
neis.

Classis Meta-
physice anace-
phalensis.

Rursus cum in consideratione qualibet siue ordinibus singulis, alij sint exemplares maxime, tanquam in Deo resides, in mente opificis primi: eorumdem alij rursus ab intellectu inferiore tāquam imagines efflorescant, quarum & priores aliquæ, posteriores cæteræ, ceu magis effusæ nobisquæ familiares appellantur, idcirco & trinitate in se ducta classes vniuersim effinximus nouæ, sic tamen vt omnes ad tres potissimum resfluant, sintque in singulis trium archetypæ quædam, velut figilla vel exemplaria, quædam vt effigies primæ, quædam postremæ, vt harum imagines posteriores.

In classe Metaphysicæ quæ ab intellectu potissimum pendet, exemplar id omnibus præferendum est, vt ordo prior in rectū perpetuus cogitetur, à summo Ente ad non Ens infimum per medios gradus, penes participationē idæarum omnium, Vnius, Boni, Veri, Pulchri. Transuersim rursus statuatur, & alij gradus rei cuique intra compositionem quodammodo subsistentes, à prima abyssu siue materie ad auram mediam proportionis gubernatricem, & hinc ad superiorem alteram, seu toti præsidem formam. Huius imago sensibilis ac magis expressa est, in rectum sanè à mundo maiori per microcosmōn hominē, vsque ad bene constitutam rempublicam siue scientiam aliquam, quæ velut imago mundorum sit omnium supernorum. Velut Mundus *μικρόκοσμος* ad naturalis vtriusque similitudinem ab homine conformatus, qualem ille fortasse Prometheus finxit, cum ignem cælestis sustulisset. Transuersim de nouo ducantur ordines plures, ab ipsis nimirum corporibus ad qualitates, ab his ad spiritus animamque gubernatricem, quæ cæterorum vires in se complexa, sit finis compositi, sit & principium antesignanum. Nos hic maioris distinctionis gratia, mundorum singulos rursus diuisimus in alios duos, corporeum scilicet vnum, atque intelligibilem alterum, quæ vel vt partes cuiusque antedictorum trium, vel species concipi possunt, & rursus dirimi infinitis modis, cum & ipsa in animo nostro compositionis diuisionisque potestas numero sit infinita. Postrema imago classis eiusdem fuerit, quæ iuxta creationis triplicem seriem mundi res vniuersas ductu continuo ab vno trinoque fonte diducit, & cuius subsidio dispersa plurimum in vnitatem optimè referuntur, vt vberius figura plenior suo loco & tempore demonstrabit. Istarum classium trium syntagma est vnicum, rectis vndique, transuersisque circulis exaratum, classis intellectualis vel Metaphysicæ nomine comprehensum; ac circulis illis in longum latumque exporrectis accedunt alij communes sanè figuris tribus, ac velut occultioribus notis in altitudinem subrigēdi, vt cogitemus in singulis dependentiam mutuam ad idem vnicum per partes analogas ratione vel loci, vel temporis, vel alterius ordinis: ex quo similitudo confusa & tantum æquiuoca, naturæ certior quidem, nobis indefinita confurgit. Sunt autem sicut & ex diuisione qualibet totius in partes integritatem constituentes; ita & ex rerum ordinibus, locis atque temporibus distributarum plurimi gradus. vel enim dicuntur res summæ, mediæ, infimæ: vel priores loco, mediæ atque postremæ: vel demum præterita, præsentis tempore ac futura. Ex hisce classibus intellectus

intellectus subsidio constitutis inuentio quoque, confusa primum exoritur quo ad nos: Quare & Metaphysicus ille discursus, qui cæteris prior in sphaera rationalis animæ pro longitudine referetur.

Succedunt Physicæ classes ab imaginatrice potissimum facultate compositæ, atque ad discursionē Physicam mox adaptandæ. Huius syntaxeos pars vel forma exemplaris prior recto & præcipiti lapsu à summis genitibus per subalterna ad specialissima fertur, transuersim diuisiuas passim ostendens & constitutrices differentias, vel si quid promi possit illarū loco. Idea eiusdem media vel imago prior in longitudine quidem substantiarum exhibet gradus, iuxta communioris minū sue communis formæ participationem: in latitudine verò formarum omnium seriem essentialiū, accidentalium, & quæ essentiam comitatur, prout eidem vel propiores sunt, vel ab eadem longius semouentur. Imago posterior mundi res vniuersas ad elementorum, vel trium, vel quatuor in dolem optimè reliquit, quod sanè vt feret cuique sententia, variari modis rursus vel infinitis licet. nam siue primorum generum, siue elementorum mundi catalogum spectes, etsi (vt libro de nat. humana inquit Hippocrates) diuersa diuersi struant sententiam tamen omnes eandem ineunt, vt quamuis alij duo, alij tria vel plura numero elementa constituat, nonnulli vnicum tantum, etsi rursus & inter Medicos plerique hominem ex solo sanguine conformatum censeat, alij ex bili tantum vel pituita, omnes quidem verbis diuersa proferunt, epilogum tamen eiusdem sententiæ vel insci cōprehendunt. Quod & Aristoteli vsuuenisse arbitror, dum de principiorum numero contra Thaletē, Melissum, Anaxagorā, &c. tantopere litigat: cum ipsi fortassis minimè cōstet quo pacto principij nomē ab antiquioribus fuerit definitum. alij enim principium substantiæ, alij fortasse continuitatis, vel magnitudinis, vel efficientiæ voluerunt. Ita cum in corporibus nostris de venarum arteriarumque principio disputatur, nisi quid nomine principij voles antè constituas, possum & cor vasorum omnium, possum & hepar venarum principium affirmare. Ita sanè & particulares de re quapiam opinioniones dissidentes in concordiam rediguntur iuxta cōceptus cōmunioris aliquam rationē. Sed vt ad classes me recipiā. Harū quoque figurarū triū cum sit syntaxis vnica ex circulis pluribus, recta, transuersim excurrētibus, accedit tamē & ratio cōmunis altera, velut in altitudine exarata, progressus Physici, & secundum idem: vt alij sint continuitatis gradus secundum idem commune genus, siue essentiam rei, vel secundum commune accidens, vel commune subiectum, sub signi scilicet signati que nominibus, ex qua continuitate discursus ille in latitudinem germinascet.

Postrema nobis est classis etsi naturæ media, quam Rationalem & Logicam appellauit, velut ex Rationis mediæ officina scaturientem. Huius exemplar primarium in longitudine tres voluntates habet, tres cognitionis præcipuos gradus, in latitudine Idearum ordines primo, inde & naturæ in commune diffusæ species, tandem & mundorum omnium rerumque seriem, vt actu sint distributæ, prout hæc singula circa suum opificem velut centrum, & circa ea-

Classis Physicæ
anacephalensis.

Variandi ratio
in ordinibus in-
finita.

Classis Logicæ
anacephalensis.

dem animus noster cognitionis ala & voluntatis ascendit descenditque continuè vel penitus circumfertur. Eiusdem classis imago expressior data est, vt recto quidem ascensu descensuq; voluntatis & cognitionis tripartita nuper obiecta totidem numero comprehendat, prout sublatus animus ad verum bonumque, vel decliuè ad falsum malumque altius reuellatur. Transuersim in latit. iterum 111. ordines assignantur. Primò naturæ cõmunio atq; diuersitas sub nominibus entium rationis: Secùdò eiusdem cõmunio ac diuersitas sub nominibus causæ vel effectus: Postremò earundem cõsensus atque diffensus, prout in medio quodam velut ad cõmunem regulam comparatur. Respondet huic imagini tertia, cuius diductio transuersim quidè instrumentorum Logicõn differentis partim essentialibus, partim accidentariis adaptatur; alter autem in rectum descendens ordo eorundem collationem mutuam refert: primò, vt magis minusque cõmunia sunt inter se; mox & secundum vniuscuiusque partes maiores, medias atque minores: Ita in vnũ redactis rationalis discursus classibus tribus, vna quoque conceptus ratio, & cõmunissima velut in altitudinem assignanda est: vt quidem sint plurimi dependentiæ gradus per instrumenta specificæ similitudinis, genericæ rursus & accidentariæ. Horum omnis relatio circa idem, ex qua discursus tandem rationalis aptissimè producet. Vides vt rerum immensa series ex vnitæ paulatim in infinitam multitudinem serpat: vtque naturæ totius conceptus rudior (cui potissimum hæc operis pars à nobis est dedicata) per tres primarias classes, vel ordines distributus, velut multiplicatione quadrata sese in nouenarium scindat, ex quo paulatim & Cubice ad septem vsque & viginti interordina ad solidi corporis speciem quàm facillimè proferatur.

Numeri ternarij & nouenarij summaria ratio, & eorundè progressus cõmutate vsque ad 27. figuram corporis cubici.

Ratio eorundè differt reduci in unitatem maxime debeant.

Sed cum inferna pars animæ nostræ ex vno multiplici distincta fusius rerumque cõmunium particulares facies propter commercia externorũ sensuum certius assequatur, sed non tam firma completi memoria possit, nisi dispersa penitus in vnitatem denuo vel simpliciores ordines colligantur. Idcirco ne propter insolentẽ luxuriam ordinum 111. propterque exorbitantem paululum ipsarum vbiq; partium varietatẽ (quæ reddi modis innumeris queat) inter discursus methodicos non satis succurrant singula, nec propterea liber in vsum necessitate præcipiti proferantur; nequaquam fore id superuacuum puto, si tres præcipuas classes ex antedictis nouem sic fabricaueris, vt particularium quælibet intra ternarij limites comprehensa ad integritatem vnius id maximè conferat, quod sit in genere suo velut antesignanum. Eadem opera & struata maximo discas, quanta sit animæ rationalis in compositione varia atque diuisione dexteritas siue potentia, quantumque rebus iisdem humanæ cogitationis vi vel impugnantibus oppidò species separatis, ordo tamè partium in toto (si rectè processerit) atque in eodem illarum cõsensus mutuos vbiq; analogus efflorescat. Atqui vt breui complexu in exercitatos tyrunculos paululum adiuuemus (nam dare perfectos rerum ordines, non est instituti nostri, cum potius docere sit animus instituendũ ordinis compendiarium rationem, ideoque

ideoque inter cõmunia tantum cõmunis hæcenus atque indefinito imperu discurremus ipsam discursionis cuiuslibet Methodum accuratam præ oculis statuentes, sed particulares quæstiones de rebus ipsis non nisi per accedens propterque doctrinæ cõmunioris illustrationem in medium producturi:) ponam figuris rursus liquidioribus effingendarum classium typos præcipuos 111. Metaphysicum vnum relationis ad idem intellectui congruentè: mox & Physicum alterum relatione secundum idem ab externis sensibus maximè virtuti phantasticæ familiarem: quibus succedet tertius Rationi domesticus ordo, qui relatione omnium circa idem velut centrum Logicus vel Rationalis appellatur. Habebunt singuli ex sui generis particularibus typis decerptos præcipuos segmentorum gradus, quorum sublimior scala in longitudinem, in latitudinem infusa, media rursus in altitudinẽ erigatur, vt insit vbiq; figuræ simplici sectionis prioris idea, qua primum vnitæ in ternarium, ternarius in nouenarium excrefcebat. Sed cum planè ad circulum seu rationem sphericam nostri contendat propositi forma, in rebus expansis figuram quoque ipsarum classium circularem maluimus imitari potentia mobili animæque discursioni maximè consonantem. Nunc tamen cum ad memoriæ stabilitatem, propter firmissimam basim, sit aptior trigonus; cumque ad lineam rectam detur vel arcus vel circuli certa proportio; figuræ autem multilateræ ad trilateram reducantur vt elementum primum; idcirco postquam perlustrauerimus mobilioris animæ redactos nuper in circulum gradus, eorundem certè comprehensioni stabili sic per trilateras hæcæ pyramides optumè consulemus.

Reductio omniũ nouem in ternarium.

Figurarum ratio in constituendis classibus.

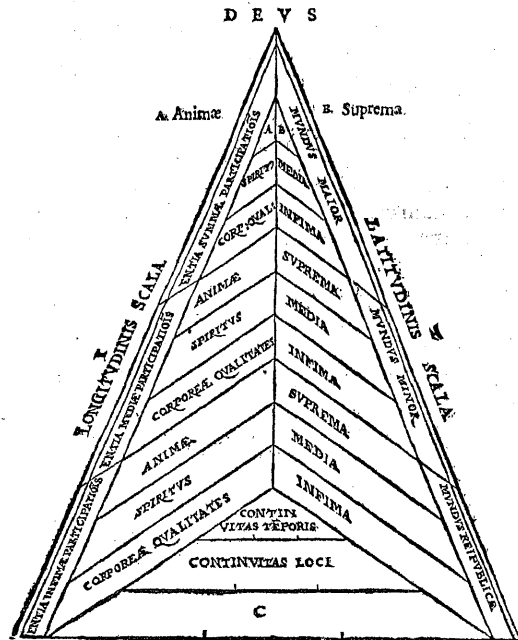
FIGURÆ

ARTIS CYCLOGNOMICÆ
FIGURÆ PRIMARVM CLASSIVM TRIVM

Ex orbibus nouem in tres trilateras
pyramides concinnatæ.

I
CLASSES METAPHYSICA
intellectui maxumè familiaris.

3 ALTITVDINIS SCALA.

C Continuitas apparentis similitudinis veri boni unitatis. pulchrit. &c. quæ ad Deum referuntur.

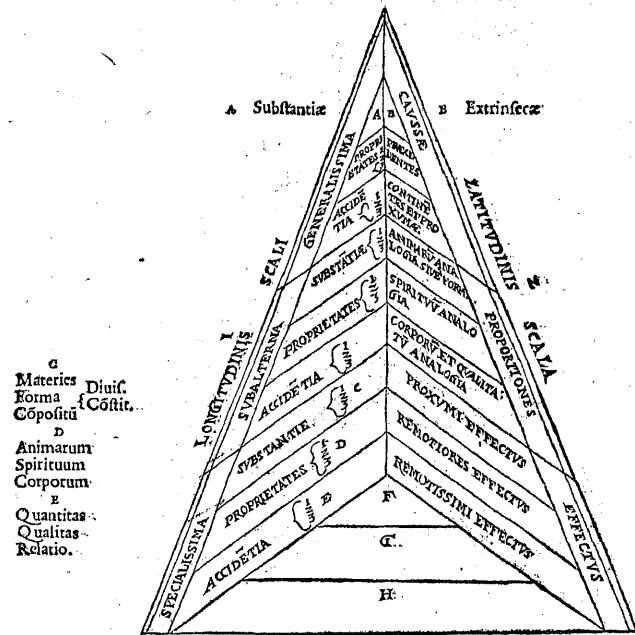
Vbique Relatio ad idem æquiuoca.

In summo, commune punctum vel apex Deus, infinitus secundum acti-
uam potentiam.

In imo Materies, infinita secundum passibilem vim.

CLASSIS

2
CLASSIS PHYSICA VIRTVTI IMAGI-
natri maxime seruitura.

g Materies Diuif.
Forma Cōstit.
Cōpositū
d Animarum
Spirituum
Corporum
e Quantitas
Qualitas
Relatio.

3 ALTITVDINIS SCALA.

- g Continuitas secundum idem vel commune Accidens.
- s Continuitas secundum idem commune subiectum.
- H Continuitas secundum eandem substantiæ rationem vel generis, vel speciæ, vel differentiæ nomine comprehensam: quæ velut angustior cæteris locum in discursu Physico primarium habet.

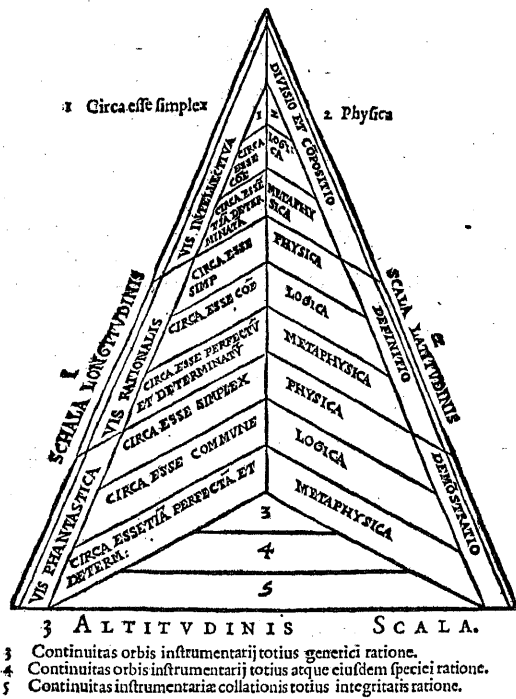
Vbique Relatio secundum idem, vniuoca, primario quidem si secundum
substantiam, secundario & per reductionem quandam si secundum sub-
iectum vel accidens, vti ex sequentibus amplius innotescet.

Commune fastigium Natura rerum effectrix, vel Deus.

In Basi res singulares sensibiles, vel indiuidua.

G CLASSIS

3
CLASSIS MEDIA SEV LOGICA AD RATIONALEM
facultatem maximè spectans humanique animi raptum
circa naturam atque entia rationis.

Vbique relatio partim rerum, partim instrumentorum circa idem, subinde analoga, subinde vniuoca, subinde mixta quadam ratione.
 In area naturæ rerum instrumentorum uè diuersitas.
 In medio scientia, si res rationis obserues; Deus, si res uti subsistunt.
 In circuitu animus rationalis vnus ac trinus, ad sui artificis similitudinem, & cuncta ad sui imaginem in trinitatem & vnitatem rapiens.

Vberio-

Vberiozem istarum classium vsu per doctrinam canonum IX. interque exercitamenta particularia promptius assequeris.

Quod si adeo totius quoque conceptus Pyramides I. II. in vnam principem ceu columnam solidam arcuare sit animus, quæ tibi per inexhausta oceanum molem, Naturæque abdita cymmerias tenebras gradienti velut fax æterna præluceat: ad vnitatem illam æternam hic te conuertas est necessarium. Vnde & vita omnis, & nexu, & pulchritudo, similiter & status, ascensus, descensus atque conuersione velut radij triplicis cõtina quadam dimanatione procedunt. Nihil enim in tota philosophia verius, quàm Deum vnum, Florem mentis & caput (vt Zoroastri verbis vtatur) vbique velut architectum principem, summum que geometram vnitatis suæ & trinitatis indiuiduæ imaginem sacrosanctam in rebus conditis expressisse: vt sit ab infimis ad suprema vsque, & hinc conuersim ad infima raptus quidam perpetuus, qualem profectio per scalam immensam à terræ radicibus ad plagas vsque æthereas exporrectam, perque accessus angelorum regressusque varios ostendit in somnis Deus patriarchæ summo atque philosopho Iacob: cuius sanè pulcherrima ratio præclare à Iudæo Philone reddita est libro de somniis, vbi & diuorum venerationem æternorumque spirituum ceu mediatorum mortalibus necessariam demonstrauit. nam & si inter nos & patrem sit mediator filius; si tamen inter & filium & nosmetipsos, nulli sint ordines medij, iam certè extrema se turpiter iungunt, peritque totius ordinis & hierarchiæ pulchritudo, vnde & plus impendat periculi nobis, plus etiam diuinæ magnificentia detrahatur. Nec vetat quippiam vel hinc probari quæ ridet insulle plurimi animarum hinc euolantium triplices status, atque inter extrema cuiusdam generis medij vindicem flammam, cuius sanè vel proficos philosophos sensum habuisse in viuis apparet, vti ex monumentis Platonis atque Plotini est manifestum.

*Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
 Corpore excedum pestes; penitusque necesse est
 Multa diu concreta modis, &c.*

Sed istæ non nihil supra propositi metas, atque odiosa fortasse pluribus, qui in rebus sacris sermonem philosophicum vix admittant, reiectisque rationibus logicis à sola semper auctoritate dependant, cum tamen in auctoritate explicanda per rationem priuatam quiduis audeant, vt doctè admonet philosophus summus & Reuerendiss. Cardinalis Hosius libello quem de hæreseon originibus scripsit. Sed neque hic rationi assiduo locus. Vnde id tantum digressus volui, rectè vbique, ad vnitatem classis vnum principium summum & finem infimum, plures verò analogos statui atque intermedios gradus, cum absque medio extrema inuicem nec pulchrè, nec commodè comparentur. Viderunt hæc Ethnici Vates, non per solidam fidem (quippe quæ nobis Christianis solis à sancto spiritu per Baptismatis sacramentum infundantur) sed tantum naturæ instinctu simpliciore, tum multa prorsus atque vbratili ratione,

Reductio in unitatem quo fontem primum si haurienda.

Deum omnium Fons.

Raptus mundi perpetuus.

Scala vniuersitatis Iacobi in somnio diuinitus ostensa.

Conclusio.

Athiconi sagacitas circa diuinorum contentum.

Monas Pythagoræ.

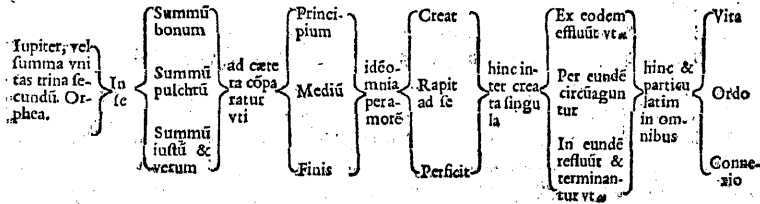
qualis quæ per Ecclesiam vnicam, intellectumque communem minime gubernatur. Vnde Pythagoras vnitatem imprimis creditur adorasse, sed & eandem trinam virtutis triplicis astruebat. Eiusdem ferè sententiæ est illud Orpheicum.

Monas Orphicæ.

πάντ' εὐορέε, ἢ πάντ' ἐπινοεῖς καὶ πάντ' εὐραβέβει.

Videtur enim tribus hisce nominibus cõsilio, luce, vita, trinitatem aliquam in vnitatem signasse, qualem nos istuc liquidiore schemate monstramus.

TERNIONIS SACRÆ PARADEIGMA.

Monas Orphicæ Mercurij Trinitati.

Productionem huius vltiorem columnæ sequens pictura mox exhibebit. Quid autem prolixius inter Philosophos moror, num magis illa Mercurij miranda sententia? M E N S autem (vt in Pimandro meminit) vtriusq; sexus fecunditate plenissima, vita & lux, cum suo V E R B O mentem opificem peperit, qui quidem Deus ignis & S P I R I T V S numen ex hoc ternario in multis non longè à Moyfis sententia discrepans, paulatim consonam ducit vniuersi mœlem, suo principio per numeros certos ac pondera, perque proportionales ordine respondentem, tandemque in fine Asclepij & mœtis humanæ portiones cõgruas pro gratiarum actione depingit, vbi sic ait, Donas nos sensu, ratione, intelligentia: Sensu quidem, vt te cognoscamus (per sensibilia scilicet simulachra) Ratione, vt te suspicionibus indagemus (per instrumenta scilicet propria discursuumq; seminaria). Intelligentia, vt te cognitione cognoscentes gaudeamus (per infusa scilicet prima principia radiumque mentis superioris) ac tuo saluati numine gaudeamus. Pulchrè itaque vel solo naturæ lumine antiquiores philosophi ad illud E N S E N T I V M viam mortalibus prepararunt. Vnde & vnitatem illius, & trinitatem, progressumque cõtinaum per ordines mundi minerua crassiuscula perceperit.

Virgilij de Deo sententia Georg. 4.

Deum namque ire per omnes Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum; Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum, Quemque sibi tenuis nascentem arcescere vitas. Scilicet huc reddi deinde, & resoluta referri Omnia, nec morti esse locum, sed viuis volare Syderis in numerum atque alto succedere cælo.

Vbi

Vbi Poëta maxime eleganter admodum non modò diuinæ naturæ radium mundi in ebris infusum singulis explanauit, verum & primos insinuasse visus est omnium motus, ascensus scilicet, descensus atq; conuersiones, in quibus potissimum integritas mudi & vniuersa vita cõsistit. Sed multo expressius nostræ religionis antihites, quorū referre sententias quotcumq; vel huic loco sunt opportunè, frivolum foret ac superuacuum penitus. Quin cum ille immensus artifex, teste Psalmista, ignitis curribus suis, atque inaccessæ luci æternæ caliginem circumfuderit; præstare arbitror vt cum B. Dionysio Areopagita illud de Deo dicamus, potius omnes affirmaciones nostras incõpactas penitus apparere, vt summa hæc vnitatis nullis humanis viribus vel capi vel exprimi possit: nam si veritatem voces, obiecat se falsitas; si substantiam ingerit se accidentis ratio; si bonum, mali; si primum ens, non entis atq; materiæ conceptus animū (velis nolisque) diuellit. Vnde & nomina quidè quàm plurima tribuit in vnitatem vnicam consonantia: nã & Deū vocat & vitã, pulchrū & sapiens, lucem & veritatē. Sed ipsa quidè bonitas (vt verbis ipsius vtar lib. de diuinis nominibus cap. 2.) diuinam totam essentiã quicquid sit tandè definiens atque enuncias à scriptura sancta laudatur, nemo bonus, nisi solus Deus. quare & talè coniunctionis distinctionisque rationè theologis visus est præfixisse, vt omnium sit affirmatio, omnium negatio, omni affirmatione atq; negatione superior, primarumq; principaliū personarū, si ita dicendū est, aliarū in aliis omnino cõiuncta & nulla in parte confusa mansio & sedes. Quemadmodum (inquit) lucernarū lumina (vt exemplis quæ sub sensum cadunt & aptis vtar) quæ in vna sunt domo & tota inter se, ac mutuo in totis, integram certamque inter se quæ propriè coheret habent distinctionem, cum interim & coniuncta distinctione sint, & coniunctione distincta, quibus mehercule verbis Trinitatis sacratissimæ rationè infandã (quoad humanis viribus licuit) luculèter absoluit, vnus & trini radium in cuncta diffusum eiusdè operis cap. 1. 1. 1. his ferè complectitur. Hoc autè & vnum, & bonū & pulchrū vnus vi ac nomine, omnium multorum & pulchrorū causa est & bonorum; ex hoc sunt oēs rerū status, qui essentiã attingunt, cõiunctiones & diuisiones (vt ita dicã) idèritates, diuersitates, similitudines, dissimilitudines, societates, commerciaq; contrariorū, non cõfuses res & proprietates, superiorū prouidetiã, parium inter se cõnexiones, cõuersiones animorū, rursusq; omnium in omnibus cõgruè cõmunionem, cõcentusq; vniuersi, vt mentium, animorū, corporū. Sed personarū trium in vnitatem essentiæ rationè omnes theologi veteres ita paucis perstringunt. Quia Deus est vnitatis summa, gignēs ac pater dicitur: ex eo autè quod vnitatis æqualitas, genitus siue filius: ex eo quod vtriusq; cõnexio, sanctus spiritus. Quod si autè exactè expendas à patre filii gigni, hoc fuit in sacris Deū omnia in verbo creare, quo argumētō verbū, artè atq; ideã creatoris respectu affirmat D. Aurelius August. Nã creatura, quia Deus pater est, esse incipit; ex eo quod filius, perficitur; quod verò sanctus spiritus, ordini cõgruit vniuersali & coaptatur. quæ sunt in rebus singulis trinitatis æternæ vestigia, quod idè cõprobat cõmentario in Genes. ca. 1. Vides vt nostra

Trinitatis atque vnitatis diuina idea paucis ex orthodoxis desumpta.

hæc quoque principia etsi Platonem in pluribus redolent, ab illo sacrarum literarum fonte non ita diffideant, quin illuc vnde desumpta sunt primum (ac non nihil ab Ethnicis deprauata) quam facillime reducatur. Sed vetus prouerbio vox est, Ea quæ supra nos, parum ad nos aut penitus nihil. Quin vt familiare & nobis circumfusum proximè progressus istius imaginem demus: Refer te denuo ad mundos præcipuos tres, & eorundem singulos gradus: apparet hos omnes ratione stabili ex vno in tria & 1 x. ductu continuo prorogari: ac vicissim ex 1 x. per 1 1 1. referri in simplicissimam vnitatem. Habes enim maiore orbem, minorem & medium: in singulis sua contenta, continentia, & impetû, facientia vel animas, spiritus, corpora: postremo & in horum vnoquoque inferiores ordines, medios & supremos; nec vetò partiri vltèrius seruata ternarij, similitudine, vel vsque in infinitum. Sic enim vniuersim ideæ sunt comparatæ, vt inferiorum omnium rationes in superioribus sint comprehensæ, superiora vicissim inferioribus ordine, iuxta minoris maiorisque participationis feriem, naturæ suæ imaginem virtutemque communicent, ne temere dictum sit illud; OMNIA IN OMNIBVS ESSË, quod cum Platone primum diuinus sensu Hippocrates. Accipe verò totius primum sensibilis mundi siue maioris imaginem in sole hoc longe pulcherrimo, quem propter cognationem vel apparentem similitudinè dignatus est ipsemet rerum summus artifex sedem suam vel habitaculû appellare. est enim Sol vnicus totius lucis, caloris ac vitæ sensibilis fons, velut princeps aut anima mundi, velut communis intelligentia totius orbis ideam infinitis radiis & potentissimo orbe complexus, quod sanè hinc facile constat, quia quicquid stellarum reliquû est, hunc tanquam regem instar satellitij circumfistit, hunc solum obseruat, huius parent imperiis, orbem suos ad nutum istius circumagunt, calorè suum, vel caloris actum potius eiusdem caloris impulsu, vitam ex vita, & lumen quodammodo ex lumine mutuuntur. Nam siue cælestium motuum secleris veterem theoriam, siue reperas pridem Nic. Copernici, viri clarissimi, & planè inuertas prioribus Hypotheses, Solem in centro scilicet vniuersi motum penitus cum calo octauo constituentes, Terram in loco Solis orbe lunari vndique comprehensum, vbique sanè Solem vt mundi medium fatearis est necessarium: & quod ad cæterorum motus attinet, omnes respectu viæ Solaris vnus eclipticæ scilicet diriguntur: vnde & deferentes augem excentrici eorundem & epicycli pulchrè ad Solis aspectum, velut vnâ certissimam regulâ, velut amussim explorantur. Quodque ad virtutes omnium, sunt suæ cuique peculiariæ, vt & effectus quotidiani, & ipsa apparens lucis varietas docet, verum hæc eadem in Sole quodammodo velut actu perpetuo viger, in cæteris vinctæ perpetuo à Solis actu id planè expectant, vt per schematicissimos mutuos è potestate in actû prouocentur, vnde & eius calore & velut communi spiritu pendent accedente varia directionum vicissitudine. Nam habent planetæ omnes vim calidi in luce vt summe conerecto fomite delitescentem, & si quid efficiunt in hisce inferioribus (quod omne tantum est vniuersale, propter correspondentis atque subiectæ materiæ infinitu-

Parascene ad vnitatis & unitatis ideæ expressam in mundis tribus, et eorum partibus singulis.
Mundi prima distinctio.

Imago Dei in Mundo maiore Sol.

Sol mediū mundi aliorum Syderum dux.
Planete omnes ad solis arbitrium mouentur.

Solis vis actiua.
Syderum vires à sole in actû prouocantur.

infinitudinem, vnde & eorum significatio tantum est communissima) virtute solius id calidi præstant: verum Saturno idem calidum magis decumbit centrum versus ab ipsa circumferentia. quod & in orbe Lunari est vero simile. Marti cõuersim vis omnis protensa videtur ex centro magis ad circumferentiam. Ioui Venerique magis æquabili ratione per aream vniuersam, vt Mercurio per eandem, sed inæquabili modo. Ligatur omnis hæc calidi virtus propter ipsius lucis ingenitam qualitatem, quam præter communem à Sole protensam habet: in h quidam propter analogam terræ compactamque nimis superficiem lucis, quæ quodammodo & frigidi causa efficiens in sublunariibus est æstimanda. in ν & φ propter analogam aëris elemento æquabilitatem nimiam velut humidi causam. in δ & γ propter inæquabilitatem nimiam. Vnde & siccitas in rebus subditis germinascit. Vnde θ actum dat omnibus. Luna vehiculum vel viaculum calidi, & cum Sole Mercurio impetum præcipuè subministrat. Rectè igitur in prædictionibus illis meteorographicis non ex aspectu præsentis statim, vt vulgus facit, venturarum mutationum iudicia ferimus, cum prius oporteat in sublunarem regionem à mundo superno totius systematis semina delegari, quæ per directiones, vmbraumque circuitus certos ex mera potentia prouocentur in actum. Atqui cum cæli totius idea in Sole præcipuè vigeat, regionis sublunaris in Luna, rectè vbique eorundem congressus ceu maris & foeminae in iudiciis obseruamus, vnde velut iactis feminibus directionem instituenti euentuum tempora & vicissitudines pulcherrimè deducuntur. nos horum (absit inuidia verbo) non absque applausu vel doctissimorum hominum peræpe periculum fecimus, nunc imitari studet ineptus vnus & alter sub cuiusdam Athësis nomine, qui rem nequaquam assequitur, verborum interim & carminû ex nostris Ephemeridibus fædissimo plagio vel plenas paginas suffurat. Nunc vide, num qualis artificij Deo per vniuersum, talis ferme & Soli per res sensibiles ex vnitæ virtutum multiplicitas fluat, ex multitudine rursus in vnitatem omnium reditus colligatur, quemadmodû ex vno Oceano inundat vberrimus Nilus, vnde ceu factò circulo per sinus diuisos iterum

Atque per ora nouem, vasto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arua sonanti.

Sunt enim in mundo maiore contigua singula, propter communem spiritum, quæ contiguitas id maximè præstat, vt iuxta perhennes ordinis gradus caloris, vitæ, lucis, sensus & motus sit quidam consentus mutuus, mutua participatio. Atqui horum idea in Sole vt simplicissima & generalis maximè est, iuxta Ptolomæi sententiam libro τετρα βιβλίου. vbi & de Luna idem iudicium ferè promiscuè tulit; in stellis cæteris dispersa penitus & singularis, non tamen vique adeò quantû in sublunariibus elementis mistisque corporibus, quæ quanto ex pluribus sunt cõstituta, eo & signi, & causæ rationè magis multiplicem præferunt. hinc autem nata est contrarietas primum, deformitas omnis materialis, fortunæ acerbissima velitatio cum humana ratione, sic vt & iste delapsus

Præbatur idè in singulis.

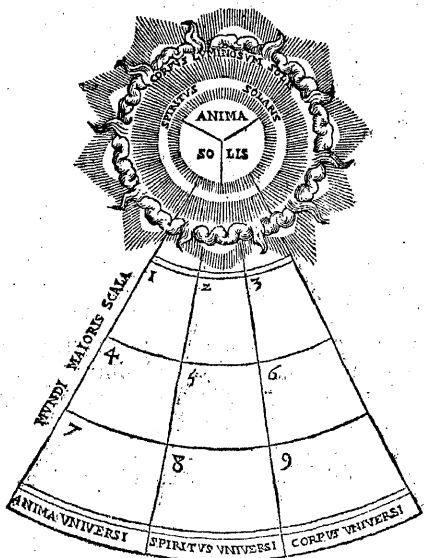
Solis & Lunæ congressus ideæ omnis generationis comprehensio.

Solis & Lunæ vis generalis maximè, aliorum syderum dispersa et singularis magis.

lapsus ex vno in multitudinem per animorum incuriam vel opinionem prauam, cum prima sit visa veteribus peccandi occasio, quemadmodum de lapsu angelorum doctissimè censuit Beatus Dionysius Areopag. Verùm age, cum Cæli, Soli, Solisq; intuentorum gratia nati propemodum simus, vt horum scilicet sensibili simulachro, internum illum ac nullis sensibus peritum Regem velut sub ænigmati nube, & obscura cinctum indagare contemplantur:

Esto hoc demum in mundo Maiore

SOLIS VNIVS ET TRINI SENSIBILE SIMVLACHRVM,
eiusq; emanatio in mundum maiorem hunc vniuersum.

Sol. Anima vel oculus Mundi,
iuxta Platonicos.

- 1. Anima Cognitrix Princeps & Gubernatrix.
- 2. Mundi Maioris Spiritus Animalis.
- 3. Cælestis regio.
- 4. Anima Vitalis & Irascibilis mundi.
- 5. Mundi maioris Spiritus vitalis.
- 6. Aetherea regio circa Lusam.
- 7. Anima naturalis & vegetatrix.
- 8. Mundi Maioris Spiritus naturalis.
- 9. Elementorum turbida & Sublunaris regio.

A principe parte Solis vt anima vel eiusdem intelligentia, mediante Spiritu, per corporeâ lucem, insinuat sese illius Radius animæ vniuersi, per spiritus eiusdem, vsque ad corpoream qualitatem. Vnde hic Nouenarius

VT PRINCIPALIA 1	Princeps facultas intellectui comparabilis cum defluxu radiorum.	Media facultas rationi comparabilis cum circuito Radij.	Inferior potestas imaginarij ei comparabilis cum reflexu radiorum.
VT MEDIA 2	Lux cum calore cælesti vel elemento Stellarum.	Splendor cum calore æthereo.	Lumen & color cum calore elementari.
VT FINES 3	Vita & esse simplex in rebus vniuersi.	Connexus mixtura & esse determinatum.	Continuitatis ordo cum attractione similis separationi contrarij: vnde esse commune.

Ideam

Ideam omnium prorsus analogam in cælo hoc vniuerso, in stellis singulis, & mundi partibus minutissimis non aliena admodum ratione concipies.

Flecte nunc mentis aciem in teipsum, inque humani generis speciem microcosmi nomine comprehensam. Constamus omnes similiter penè ex animo, spiritu, corpore. Sed anima rursus in rationalem aptè dirimitur, irascibilemque, & appetiticem. Corpus proportionè pari in ventrem superiorem, medium & infernum. Spiritus in hæc diffusus aut animalis dicitur, aut vitalis, aut naturalis. Atqui vt oculus vnicus ideam cerebri refert; cerebrum, vel caput (Platone teste) totius humanæ fabricæ: ita & rationalis anima velut vnum & omne est, formamque simplicem ter triplici modo diuisa potentia velut nouies Styx interfusa coercet. Eiusdem itaque & partitionis ratio & vnitatis imago priori consimilis sub stellæ vel syderis specie ita concipi potest.

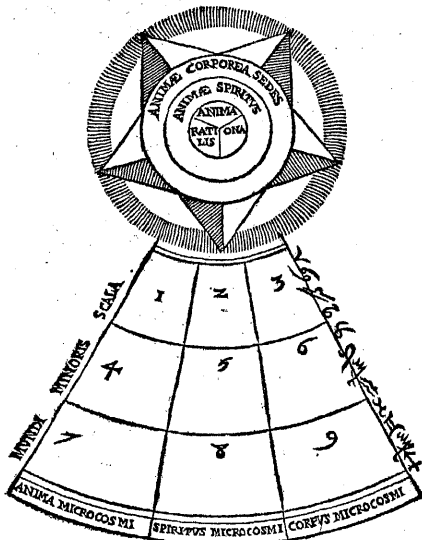
Imago diuina vnitatis & trinitatis in Microcosmo et simigubernatrice animæ rationalis.

ANIMAE HVMANAE VNIVS ET TRINAE
Imago rudiufcula, eiusdemque velut gubernatricis
extensio in Microcosmum vniuersum.

H

Anima

Anima Rationalis Microcosmi gubernatrix.

- 1
Animalis animæ vis, cogitatio-
nis, sensus, & motus.
- 2
Spiritus animalis Microcosmi
nat. O 4 ♀
- 3
Venter Superior vnâ cum neruis
vniuersis & cerebro.
- 4
Vitalis animæ vis & pulsus gu-
bernatrix.
- 5
Spiritus vitalis nat. ♂ ♀
- 6
Venter medius, vt thoracis regio,
vnâ cum corde, & arteriis, & pulm.
- 7
Naturalis animæ vis vegetatio-
nis gubernatrix.
- 8
Spiritus naturalis natura.
D h ♀ ♀
- 9
Venter inferior cum hepate, sto-
macho, liene, intestinis, genitalli-
bus, venis vniuersis, & carnosis par-
tibus.

A parte principe minoris mundi fluunt virtutes analogo modo, per singulos gradus, vt in maiori ostensum est supra. Verùm si animam rationalem ad obiectum proprium referamus, pulchrè ex ternario hic nouenarius aperitur.

VT PRIN- CIPIA.	1	Intellectus agens.	2	Intellectus passibilis seu ratio.	3	Phantasia vel imaginatio.	
VT MEDIA	2	4	Analogismus.	5	Conuersio mutua analogici & epilogismi.	6	Epilogismus.
VT FINES	3	7	Sapientia.	8	Scientia.	9	Peritia.

Verùm de mentis humanæ partibus, deque totius animæ distributione pulcherrima, de gradibus singulis, partiumque consensu admirando, etsi abunde tractarint veteres ac neoterici; quantum tamen ad constitutionem methodi pro effectrice causa sit necessarium, dicemus fuse secundo huius syntagmatis libro, vbi de causis nimirum fabricandæ methodi proxumis & præcedentibus ordine differetur.

Nunc

Nunc adeo ad mundum illum *μικροκοσμον* à viua naturæ imagine conuertamur. Eiusmodi quiddam est, Ciuitas aut Respublica est & bene cõstituta scientia siue facultas in animis nostris. At nunc Rempublicam vt orbem vnũ eundemque multiplicem præ oculis statuamus. Constat hæc omnis religio-
ne, armis, atque forensi toga. Exurgunt in singulis particulares ordines tres, quorum inferos alios voces, mediocres status, ac supremos ceteros. Sunt itaque cœu partes in toto diuisæ, quæ quantum in vnitatem semper aspirent, ex illo apologo Menenij, Agrippæ de partibus humani corporis, earumque consensu mutuo facillè constat, quem (vt testis est Liius) eorum seditiosæ populo pacis conciliandæ gratia opportunè refererat, quem si semper obseruent & ciuitates ceteræ & summè florentia regna, non ita diuisis animis, non ita plurimi priuato duntaxat commodo consulentes; & se, & salutem publicam præsentem exitio darent. Fit enim quemadmodum in humana fabrica quoties fatifcente spiritu naturali & animalis deficit, horumque consensu mox & vitalis tertius, aut ex corde afficitur cerebrum, ex cerebro hepar, aut ventriculus perturbatur: hic inter medicos varij varia consulentes, alij in caput mali conueniunt causam, alij in ventrem, hepar, vterum aut lienem: cum interim sit vnus affectus propter humorũ duntaxat & partium sympathiam multiplex, vnde & illi contriui defluxionum atque exhalationum circuli, nisi & medicamentis pluribus in vnitatem temperatis, & vni toti, & promiscue partibus singulis consulatur. Ita nimirum in ciuitate si quisq; solum se sapere putet, si sibi consulat soli, & secum agi feliciter censeat, res vbi priuatas in portu collocarit, fato interim cõmuniore venturam procul perniciè non animaduertat: quodq; vel ex inflammato digito pedis subinde accensa febri & cordis præcipuum viscus laboret, ex oculo accèso cerebrum inflammetur, ex Solis defectu Lunæq; labore languescant & aliorum siderum vires, subiectaque animalia & mundi elementa perturbentur. Eiusmodi verò consensu primaria vincula sunt ipsa religio, iustitiæ leges, & rerum omnium pro cuiusque statu vel ordine summa mediocritas. Hæc cum rumpuntur, mox vel diuisis repagulis labascit paulatim & omnium vel multorum salus.

*Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit curvus habenas.*

Eiusdem consensu denique, velut superior angulus atq; primum caput, est gubernator vnicus, rex aut princeps, rursus vt oculus regni vel ciuitatis, vt maximus Sol qui terrarum flammis opera omnia lustret. Huius virtutes ad regni stabilitatem necessarias sic paucis carminibus insinuat Maro;

*Vitator curuam seruians sub imagine falcem,
Saturnusque senex, Ianique bifrontis imago.
Vestibulo astabant, aliique ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnando vulneris passi.*

H. 2 Habes.

Exempla veri principis.

Modus continēda republice in unitate in quibus consistat. Tria præcipua facultatum communissima axioma.

Habes & eius exemplum viuax in Imperatore quondam Carolo quinto, cuius iustitia summā iuncta clementiæ, cuius prudentia, temperantia, fortitudo semper iniuncta in eiusdem filio, ac rege nostro Philippo sic reuifescit, ut cui & æqua potestas imperij, eidem sanè & morum atque fortunæ, eidē merito & præclarè gestorum, paternarumq; virtutum omnium infusa species tanquam hæreditario iure credatur. Modus autem quo res dispersæ ciuium in unitatem optimè reuincuntur, primo per illas naturæ cōmunissimas leges, deinde ciuiles & municipales priorum affectas reperitur. Sunt autem & Medicinæ, & Iurisprudentiæ, & Theologiæ practicæ, iuxta connexum illum perpetuum animorum, corporis atque fortunæ, fermè communes leges atque ab origine nobis insitæ notiones, quarum intuitu particularis canones fabricantur. Similitudines quoque, prouerbia, allegoriæ, metaphoriæ in vsum communem erui solent: quanquam & à rebus maiori interuallo naturæ disparatis, eorum collectio per ideam quandam vniuersalem fit ferè consimili modo. Habes passim exempla plurima sententiarū & axiomaticum, quæ facultates principis tres æqua quodammodo ratione concernunt. ut

Non auferri effectum, nisi sublata causa.

Omnem curationem adiectione fieri & subtractione.

Affectum omnis intemperantiæ vel in astrictione nimia, vel fluore versari; in excessu vel defectu nimio.

Contraria curari contrariis.

Similia similibus conseruari.

Fluxum fluxu prouocari.

Parua incendia magnas vires neglecta sæpe assumere, & idcirco malorum principis occurrendum.

Remedia pro ratione naturæ atque affectus ipsius variè temperanda.

Turpe rescindendum, ne pars sincera trahatur.

Orta principij indolem præse ferre, & e contrario.

Extremis morbis extrema remedia conuenire.

Nullum violentum perpetuum, Moderata perdurare.

Si quod cum ratione suscipitur non statim proderit, non illico mutanda remedia.

Omnem mutationem subitam ad contraria maximè periculofam.

Bonum esse contrariis assueferi, si paulatim fiat.

Omnium rerum vicissitudinem esse.

Habitum foelicem cum in supremo constiterit, maximè periculofum.

Generationem vnus esse corruptionem alterius.

Qui admodum crassi sint, citius perire quàm qui graciles.

Cum morbi inchoant siquid mouendum, moueri oportet; in statu melius est quiescant.

Concocta medicari non cruda oportere.

Impura quo magis nutries, magis lædes.

Si qua-

Si qualia purgari oportet purges, confert & faciliè ferent; sin minus, contra. Medicationes non tam quantitate, quam qualitate sunt æstimandæ.

Quæ iudicata sunt integrè mouere non oportet.

Quæ relinquuntur à morbis tollenda, ne recidiuā pariant, aut quoquo modo sunt reprimenda.

Ex duobus contrariis optimum quandoque temperamentum fieri.

Duorum malorum eligendum quod sit potissimum.

Omnia quæ modum excedunt mala.

Curandum vbique tuta maximè via, celeri & iucunda.

Omnia omnibus consentire, totumque corpus.

ἢ ἀπὸν ἢ ἐκπνὲν εἶναι.

Hæc & sexcenta similia in monumentis veterum extant, quæ sanè idcirco recensui lubens, quod ea vel sola sufficiant accedente rerum vsu & Methodo, ut particulares leges in arte qualibet pro loci, temporis, naturæque differētia vel suscitari de nouo possint. cuius constitutionis illud quoque præcipuū axioma est, In rebus omnibus atque negotiis considerandam protinus regionem, & tempus, ætatem & affectionum genera, & consuetudines ipsas (Hippocrates eleganter & paucis *δοτέον δὲ τι καὶ τῆ ὄρη, καὶ τῆ χώρα, καὶ τῆ ἡλικίᾳ, καὶ τῷ ἔθει*, alibi *καὶ τῆς νόσου ἐπιβλέπειν* cum cæteris postulat) in quibus conueniat nec ne, & patrios cultusque habitusque locorum, (inquit Poëta) & quid quæque ferat regio, quid quæque recuset. Hæc iudicare principis est non circumspecti tantum, sed & supra affectionem omnem penitus constituti; quique instar Camerinae vel Herois Semidei, supra elementarem sortem & sublunares turbines afflictis rebus, & passim turbatis consulat, ipse in tranquillo postus extra anni solisque vias, neque amore priuati boni, neque vnus odio vel alterius vel vindictæ studio propter offensam leuem in ciuitate aut regno quicquam instituat quod vel ab æquitatis publicæ vel clemētiæ moderatione recedat. Vno enim inconueniente dato, plurima consequuntur, eademq; passim est finis ratio & eorum quæ ad finem diriguntur. Sunt autem & spes & merus tyranni potentissimi, teste Luciano, quibus ferè subicitur orbis hic vniuersus, quibus omnis calamitas primum omnisque concussæ calamitatis cardo versatur. Nam horū impulsu & in arte nostra imposturæ maximæ tanquam capitibus continētur, propter hæc ipsa dissoluitur vnitas omnis in multitudinem, & ab vno rectè instituta principe inter inferiores ordines aliqui ad suam priuatum commodū sæpe diueunt, ut horum nomine, cum ad particularia maximè deuenitur, id quod in vnitate optimum fuit, non æquè bonum sit singulis, nec iustum perpetuo videatur. Fiunt itaque propter spem & metum rerum omnium infandæ vicissitudines, legum iudiciorumq; plurimæ corruptelæ, & ex priuati quæstus vel commodi studio calamitates publicæ, præsertim si vel à capite vel à præcipuis visceribus morbus incipiat; sitque postremò ut qui vel Asiæ totius, vel Europæ, vel Africæ victores olim sint celebrati, (testantur vitæ Pompei, M. Antonij, Scyllæ, Neronis & eius generis sine nomine turba) afflicti tamen

Axioma præcipuum in gubernanda repub.

Princeps absque spe & metu.

Apathia law in principe.

Spes & metus tyranni orbis potentissimi.

miserrimè diffidit intercuraneis, & ab hoste domestico obsessi, grauitè se ipsos vincere non potuerunt; vnde euecti subitò, & in felicitatis velut fastigio collocati, postquam ampliùs sui non meminerūt, delapsi turpiter & citius quàm conscenderant, vitam deinceps miserà in tenebris luctuque traxerunt. Hæc sunt in viris principibus execrandæ philautiæ corollaria, quæ mihi vna in mensa discumbenti nuper in memoriam redegit illustrissimus Dominus Comes Buranus Philippus-Guilielmus, magni ingenij & generosæ indolis adolescentens, cui quantisper Louanij musis operam dedit, ego (si merui) in negotiis medicis semper hæctenus à consilio fui, illum hæc ego aut ferè similia recitantem memini disertis omnia & verbis appositis explicatam, qui nunc quotidianus in aula eiusdem, sed vetustate & maiorum exemplis percelebris mos est, sub gubernatore strenuo atque inlyto viro D. Henrico à Wiltburg, cuius præclara institutio vel sola exempli apud posteros loco ad arma simul ac literas inuictum aliquando principem educare contendit. Ac iam paulatim elucet illa maiestas principe digna, summa cum humanitate cõiuncta, de qua siquid mihi Virgilianum vt augurer licet,

*As prædere ò magnos (aderit iam tempus) honores,
Aspicere conuexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, calumque profundum:
Aspicere venturo lætentur vt omnia sæclo.
O mihi tam longæ maneat pars vltima vitæ,
Spiritusque quantum sat erit tua dicere facta.*

Quod si & hortari amplius licet illum, cui freno magis, quàm calcaribus opus sit:

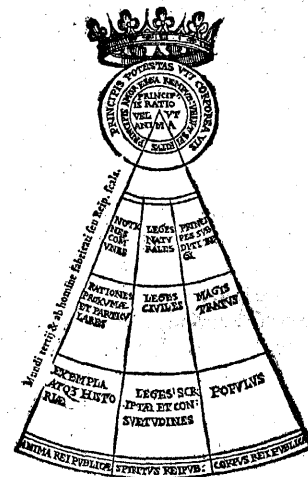
*Tu facito mox cum matura adoleuerit ætas,
Sis memor, atque animo repetentem, &c.*

Sed non est instituti mei principem erudire, nisi quantum imago illius vniuersa ad Solis instar in mundo maiore, animæque rationalis in Microcosmo homine diffusam continuè *μοναδος, τριπλῆδος, κέντρινῆδος* potentiam per vniuersa rei publicæ membra protendat.

ANIMAE

ANIMAE CIVITATIS VEL REIPVB. VNIUS ET
trinæ imago qualis spectatur in principe viro.

Res anima vel oculus trë ubi res importatæ.

A Rege vel Principe in continuum fluunt.

VT PRINCIPIA.	1	Iustitia clementiæ iuncta.	2	Fortitudo veritati iuncta atque prudentiæ.	3	Temperantia.
VT MEDIA.	4	Restitutio bonorū, poena malorum.	5	Cõpositio bonarū rerum, & malorum sequestratio.	6	Mediocris cõseruatio.
VT FINES.	7	Fuga mali, amor boni.	8	Concordia & pax.	9	Vbertas æquabilis & limitem non transcendens.

Hi sunt ex anima triplicis mundi processus analogi; quos si libet ad particularia magis extēdi, circumfer oculos denuo in orbe maiori ad lapides, plātas atque id genus alia, in quibus continuo ductu & vnionis, & ternionis, interdū & nouenarij characterismus apparet. Dissolue vel ouum in suas particulas (si magnis parua licet cõponere) videbis tres illico partes tribus particulatim aliis liquidò differentes. Dissolue & arborē vel plantā aliquā in radicē, caudicem & caput, in radice occurrit protinus cortex, lignum atq; medulla; in trunco vniuerso similiter; in ipso vertice fructus, flores & folia. Sed longè pulcherrima ratio

Imago vniuersæ, trinitatis atque emendatis in rebus omnibus mundi. In uno.

In planta.

In face accensa.

ratio eiusdem distributionis in igne artificiali quouis apparet. siue enim candela, seu facem aut accensam lampadē spectes, pulchrè hæc omnis vniuersi speciem repræsentat; videbis etenim quacunque se lucis ambitus profert in centro quidem accensi elychnij speciem lumini comparabilem. Versus sublimen magis ardentis facultæ regionem occurret splendidior flamma splendoris quoque ætheri imaginem seruans. At per extremam arcem orbis se lucidissimus spargit, cuius natura & cælestis illius lucis ingenium proxumè mutatur. Distingue nunc accurata obseruatione trium istarum partium tres alias proportionali ordine differentes. Nam & in elychnio atra est & cæteris particulis crassior infima basis: hac verò rubentior & magis accensa, quæ & loco superior visitur; ignita penitus quæ in sublimi collocatur. Similiter & in flamma inferior portio terrestris magis & indigesta, rubentior media, serena & lymphida, quæ cæteris supereminet. In area cõformes omnino circuli tres, subuicinis aut subcerulens prior, flagrantior medius, tenuior multo splendidiorq; supremus; & hoc quidem exemplum planè domesticum, quippe quod sensibus quotidie obuium nolui præterire. Similè profus in Iride, & in Parheliis, atque infinitis aliis, ex quibus protinus vel mediocriter ingenioso colorum tam multiformis ratio elucescit. Verùm in orbe hoc Microcosmo occurrunt pari analogia minores particulae cæteræ, quarum demonstratio vt est proluxa, ita & huic loco parum opportuna: Tantum spectabis oculum visionis organum, nares olfactus, auditus illud os temporum lithoeide, quorum structura mirabilis non absque artificiosa anatome reperitur. nos pro virili nostra aliquando publicè demonstrauimus post lectionem libri Gal. de ossibus, & sectionem humani capitis administratã. Vt quæ compendio loquar, sunt in oculo externæ tunicae tres adnata, cornea, vnea, & ex his velut prognatae aliæ tres amphiblistroeci dis, arachnoeci dis, cum illa quæ iridem repræsentat. Implent humores numero totidem. Hydatoeci dis, Cristalloeci dis, Hyaloeidis. In olfactus instrumento tres sunt cavitates insignes, duæ in fronte, & vna alueolorum plurium specie, quarum singulis suæ particulatim, tunicae, sui humores, qui aduenientem è cerebro spiritum & per nernos vel processus mamillares influentem alterant atque immutant, vt fiat particularis sensus idoneum instrumentum. In osse temporum Lithoeidi prima occurrit Tympanoeidis cavitatis anterior, mox ovalis altera & priore angustior: Spiralis tertia omnium angustissima: atqui in ipso Tympano, præter nernos complures atque membranas, ossicula tria nexu pulcherrimo certisq; articulis inuicè cõpedita malleus, incus, & stapha, in ovali cavitatis foramina 6. laberinthum sanè inextricabilem per tres canales in se reductos constituentia, in Spirali antro tres orbes sinuosi in spiram mirabilem cõuoluti, in quam se porus acousticus oculit cum portione nervi quinti paris è cerebro ad auditus organum excurrentis. Vbiq; sanè analogia partium similis & in sensuum organo vniuersis, quæ in cerebro per sectionem aperitur. est & vtilitatum eadem ratio, vt quemadmodum tota anima sit distributa in anterioribus, vel quibusque particulis infimis sit quædam receptio specierum, in supremis depromptio vel

In iride & parheliis.

In organo humani sensuum.

In oculo visus organo.

In olfactus organo.

In auditus organo.

In organo cæcæ.

vel conseruatio, in mediis autem compositio atque diuisio: quaquam sint rursus in omnibus omnia, & proportione musica res numero plures in vnus harmoniæ rationem exactè consentiant. Inter reipublicæ singulos gradus imago totius similiter exarata est, quam nos aliquando per lusum carmine sic expressimus.

Tres hominum classes, tria sunt & in orbe theatra,

Transigitur scenis fabula tota tribus.

Illum diuitie stimulant, hunc turpis egestas,

Est quem fors mediæ conditionis alit.

Qui quid habet seruat, qui non habet vt licet aufert,

Anceps ancipitem fors dedit ire viam.

Pechine dentato furit hic, colum arripit ille,

Girgillum alterius concita dextra rotat.

Omnes lanifici, quorum orsa est tela priori,

Posterior carpit, tertius orbe legit.

Vnica materies, his est non omnibus vna:

Iste premit nimis, hic implicat, ille rapit:

Nunc vt in extremis sit copula iusta duobus,

Is lanam, hic digitos præstet, at ille modum.

Sic quoties tibi tenfa vides venabula Castor,

Tu refera testes, hic legat, ille vocet.

Quantum igitur diuinæ vnitatis ac ternionis idea in mundo maiori primū, deinde & in minoribus cæteris velut reflexione mutua germinalcat, quantum quæ in singulis sit quædam particula princeps totius habitum, numerum, speciem quæ in se complexa, satis est demonstratum. At per eandem orbitas quibus se monas in triadem atque enneadem spargit, eadem multitudo in vnitatem reuocatur. Restat itaque ex antedictis, vt pro diuinæ monadis absolutissima forma systema hoc vnicum fabricemus, cuius apex sit architectus Deus, Basis humanus animus, vel scientiarum methodus, at corpus immensum natura sit vniuersa, quod quæ instar ignitæ nubis per inaccessos adieus in multa nocte versantem rationalem animam ducat. vel instar columnæ solide & cosmographicæ tabulæ, quæ rerum vniuersitatem augustam angusto margine comprehendat.

Quæ quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,

Expediat, cur susque dabit venerata secundos.

I MONAS

In reipublica minoribus membris.

Concordia.

Reductio triadum vniuersa in absolutam monadem, qualem fortassis Pythagoras summavit.

Columna vniuersitatis.

ESSENTIA	VERITAS	BONITAS
VNITAS	POTESTAS	PVLCHRITVDO
VIRTVS INSE PERMANES	VIRTVS COPVLANS	VIRTVS EXTRORSV FVSA

IN TOTO VNIVERSO.			
Forma cui apparetia indefinita annexitur.	Proportio & connexus extremorum.	Materies cui gluten vel humor annexus.	Principia
Aequabilitas materie.	Mediocritas Materialis glutinis.	Inaequabilitas siue asperitas materie.	Capulum Matris.
Perspicuitas formæ seu lux.	Mediocritas apparentie in forma.	Opacitas formæ.	Coniugium Formæ.
Proportio inaequalitatis minoris.	Proportio equalitatis.	Proportio maioris inaequalitatis.	Comparatio.
Aer.	Aura.	Tellus.	Elementa.
Ignis.	aura.	Aqua.	Elementa.
Esse simplex.	Esse determinatū.	Esse commune.	Effectus in rebus.
Vita & vnitas.	Compositio & ordo.	Multiplicitas & pulchritudo.	Species.
Mundus maior.	Mundus minor.	Mundus minimus	Modi.
IN MVNDO MAIORE.			
Continentia.	Vincula et Spiritus	Contenta.	
Celum.	Aether.	Sublunaris regio.	partes cœli & inter.
Lux.	Splendor.	Lumen & color.	dimensio & intensio.
Formæ præfides.	Spiritus.	qualitat. et corpora	
Animæ sublimes.	Animæ mediæ & rationales.	Animæ infimi gradus.	partes mundi & continentie.

IN MICROCOSMO HOMINE.			
Anima.	Spiritus	Corpus.	
Anima rationalis.	Anima irascibilis.	Anima concupiscibilis & vegetatrix.	Partes anime.
Intellectus.	Ratio.	Imaginatix virtus.	Anima rationalis.
Spiritus animalis.	Spiritus vitalis.	Naturalis Spiritus	Spiritus.
Humor aerius.	Aura media.	Humor terreus.	Elementa & compositio.
Ignis humor.	aura media.	Humor aqueus.	
Viscera.	Vasa.	Externæ corporis partes.	Partes sensibiles.
Cerebrum et nervi	Cor & arteria.	Hepar & vene.	
IN MVNDO POSTREMÆ COMPOSITIONIS.			
Notiones.	Discursuum seminaria.	Sensibilia simulachra.	Seminaribus.
Metaphysica.	Logica.	Physica.	Finis.
secta Methodica.	secta Dogmatica.	secta empirica.	sectæ.
Analogismus.	Conuersio vtriusque.	Epilogismus.	Inferentia primari.
Synthesis.	Conuersio.	Analysis.	Modus permutati.
Mens legum.	Lex.	Vsus & historia.	Principia Reipublice.
Principes.	Magistratus.	Populus.	Partes Reipublice.
Discursus Metaphysicus in longit.	Discursus Logicus in altitudine.	Discursus Physicus in latitudine.	Methodus.

Monasidiffracta,
vni punctus
et vni prima.

Ipsius Monadis nulla profus est vera sectio, vti nec puncti, neque virtutis primæ & in se permanentis. est tamen omnium principiorum trium hæc summa ratio, vt sint per se quidem indiuisa, ac tria vnus numine comprehensa; sinatque relatione totius quantitatis motus atque naturæ in vniuerso (quorum auspicia prima dicuntur) humanæ cogitationis ope diuisa. Nam idem est punctus siue essentia, idē virtus & vnitas; sed respectu progressus & dimanationis in quantitatem continuam, punctus appellatur, respectu numeri progressusq; in res discretas inuicem; vnitas rectè; respectu naturæ denique vt formarum omnium essentialium, accidentalium & proprietatum, virtus primaria; virtus in se primo quidem consistens, mox diffusa, & in orbem velut circumacta, humanis oculis spectandam se repræsentat. Ipsa enim omnium trium extensio diuisibilis ex indiuiso termino, velut ex puncto linea propagatur. Vnde & vnitas ipsa nequaquam à nobis percipi, nisi modo partibili potest, dum vnionem trinam & ternionem nouenariam appellamus. Vnde & essentia, vnitas, veritas, bonitas, potestas, pulchritudo, atque omnis denique virtus vnum sunt, penitus distincta quodammodo per intellectum ex rerum sensibilibus obscura quadam atque vmbatili similitudine. Nam intellectus cum in quacumq; discussione, præsertim circa causas primas indigeat phantasia, simulachris autē sensibilibus permisceri contingat & locum & tempus, idcirco abstrahere difficilius est ea quæ sunt phantasmatum, à rebus ipsis quas in iisdem speculamur. Proinde cum inter intelligibilia & sensibilia sit quodammodo medius, aut putat sæpius res esse supra quam sunt, abstractas à materia scilicet, vel in rebus immaterialibus materialem conditionem affingit sibi metipsi, qua (quantum in hoc mortali puluere licitum est) veram aut verosimilem rei notionem atque essentiam deprehendat. Patieris igitur, si paulo liberius ad hæc exprimenda mysteria voces accomodem opportunas, & passim pro mei ingenij tenuitate quæsitæ: si fortè in rebus diuinis minus modestè ac propriè quicquam constituerò quam pro maiestate par sit. Sic enim inquit clariss. Philosophus B. Dionys. Areop. lib. de cæl. Hier. Simulachris sub sensum cadentibus mētes illas celestes in sacro-sanctis. Scripturæ hbris descripsit, vt nos & rebus sensum mouētibus ad eas quæ animo ac ratione cernuntur, è signis fictitijs ad summam euehat cælestium hierarchiarum simplicitatem. Nos itaque, quantum per oculos corporeos datum est, à mundi spectaculo ad ipsum artificem antè conscendere conabamur impulsu Dauidici carminis: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ipsius &c. hinc per descensus iterum ex vnitate & trinitate opificis summi mundi vnus ternariam rationē & triplicem quoque, si fas est, creationis seriem deriuauimus; vt quanquam in Deo nulla diuisio, nullusq; passiuus motus, dicam tamen cum Moysè, motum diuinum spiritum super abyssi faciem. Statuam & synthesis quandam atque analysi atque conuersionis speciem iuxta illud Psalmographi; Dante te illis, colligent; cōponente te manum tuam, omnia replebuntur bonis. Vbi & synthesis sanè & spiritus emissio quadam insinuat. Auertete autē te faciem tuam, conturbabuntur, auferes spiritum

Diuina nomina
quo pacto distin-
guantur.

Intellectui comp-
licatum loci, et
tempus vel inui-
ta anima.

Errorum causa
circa diuinitatem
ad contemplationē
ex sensu mani-
mit.

Auſtoris eccle-
siasitico circa diu-
ina nomina.

Quomodo mo-
tū Dei aliqua
ratione dicamus.
Analysis Synthe-
sis idea in vni-
uerso.

ritum eorum, deficient, & in puluerem suum reuertentur. Vides & veram in rebus analysi formam, dum mundi spiritus ad nutū diuini spiritus redit vnde defluxit. Sequitur mox in eodem psalmo 104. quo vniuersi compositionem factis ostendit: Emittes spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Quod si verò in hoc naturæ teatro circa diuinorum nominum proprietatē, communionem, differentiam vel id genus alia superiora, ingenio meo præter mentem Ecclesiæ catholicæ & doctissimorum patrum sententiam, vel propter incitiam, vel ex digressu ardētiore in campos Theologiæ Platonicæ imprudēs fortè constitui, omni certè contentione id minimè ratum apud posteros volo: non enim hæc ideo ad diuinam essentiam vsque deduximus, vt illam aperiat quæ nec angelis est manifesta; verum vt ascendentibus aditum monstrent per res sensibiles atque mutabiles; vel descendentes econtrariò ex diuinorum contemplatione rudiuscula, pulcherrimi opificij harmoniam exactam cum suo opifice aliquatenus apprehendant. Reductionis ergo totius in vnitatem ratio in antè præfixa tabula est, vt per descensus ascensusque rectos siue transuersos, res mundi singulæ primum sub suo genere totoque composito ad vnitatem triplicem sic referantur, quatenus in eodem genere vel toto quadam suprema, quædam sint media atque infima, quæ tamen in vnus generis rationē planè conueniant. Nam qualis est cæli ratio ad ætherem & sublunarem regionem inter mundi maioris sensibiles partes, vel formæ præsidis ad spiritum medium atq; infimam qualitatem inter insensibiles partes eiusdē; talis & in Microcosmo homine inter sensibiles partes cerebri habitudo ad cor atque hepar est æstimanda: & inter contenta vel insensibiles partes animæ rationalis ad vitalem ac naturalem, intellectus quoque ad rationem & phantasiā, & cæterorū ordinum ad cæteros proportionē analogā semper, etsi in Deo rationes omnium reuera sint semper vnitæ, diuise solum (vt dixi) per humanæ mentis relationē. Est & reductio quadam posterior singularum partium ad sua tota maiora vel pleniora, vt qualis sit habitudo in maiore mundo, vel cæli ad sublunarem regionem, vel cæli ad sibi præsidem formam & animalia in se contenta, & sublunaris regionis ad sua similiter, talis & in mundo maiori, capitis ad ventrem, vel capitis ad animæ vires in eo contentas, & per consequens totius maioris ad totum minorem orbem. Postrema reductio est vniuersalis maximè, vt qualis habitudo maioris mundi ad minorem, & huius ad Remptubl. talis totius syntagmatis ad fontem atque architectum Deum, à quo vti digreditur primū, in eodem sane & ab intellectu facta reductio pedem figat.

SI QVIS verò præter Pythagoræ Monadem, qualem nos ex naturæ opificio partim, partim ex Platonicis monumentis pingere conati sumus, eam desideret quæ verè catholico symbolo sit consentanea; fateor equidem in hoc genere me parum versatum, & omnium minimum posse, quādo hoc omne mysterium nullo sermone hominum recludi penitus, nullo vel angelorum intellectu percipi possit. Verum oporteat, vt inquit Aurelius lib. vii. de Trinit. creatorem per ea quæ facta sunt, intellecta conspicientes, Trinitatem intelligamus.

I 3 In illa

Ecclesiæ aucto-
ritas omni ratio-
ni Philosophiæ
præferenda.

Reductionis ter-
narij in vnitatem
ratio triplicis in
ante præfixa ta-
bula.

Trinitatis myste-
riū nullo huma-
ni intellectus in-
tine nullo ora-
tione cōprehendi
possit.

„ In illa enim origo est summa omnium rerum, & perfectissima pulchritudo, &
 „ beatissima delectatio.

„ Memini quoque illius sententiae, Quod qui scrutator sit maiestatis diuinæ,
 „ ab eadem facillimè deturbetur. quodque lib. de Ciuitate Dei præclare in-
 „ nuit D. August. cum sic ait: Liberis verbis loquuntur philosophi, neque in re-
 „ bus ad intelligendum difficillimis, offensionem religiosarum aurium perti-
 „ mescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licen-
 „ tia, etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opinionem. Proin-
 „ de id etiam atque etiam lectores monitos volui, ne fortè per imprudentiam
 „ vlli sim offendiculo, neue ex scriptis meis, in hoc negotio difficillimo plura
 „ quis ratiocinetur, quam vel ipse concesserim, quæ fortè vel fidei nostræ lite-
 „ risque sacris & patrum traditionibus aduersentur. Si quid verò ab eorundem
 „ sensu magis sit alienum, omne id ipsum ex præca gentilium Theologia, ex
 „ Academiæ spatii, & Aegyptiorum schola à nobis esse depromptum sciant,
 „ nullo quidem probandi tantopere vel asserendi studio, sed partim ornatus
 „ solius, atque illustrandæ doctrinæ gratia, partim vt omnes intelligant me
 „ non tam hic Theologum, quam naturalem Philosophum agere. Nec res di-
 „ uinas adeo ad viuam naturæ imaginem, quam contra hanc ipsam ad suum
 „ exemplar, siue opificem cogere voluisse, quod & Marcilius Ficinus &
 „ Picus Mirandulanus, & Gaspar Contarenus Cardinalis illustriss. plures-
 „ que alij hac ætate viri in philosophia per celebres absque calumnia præ-
 „ stiterunt.

„ Huius autem præcepti toties à nobis facta est repetitio, quòd huius exul-
 „ cerati sæculi mores intelligam, quodque inuidiosorum pestilens virus, cane &
 „ angue deterius extimescam: dum plures id captant scilicet vel ambitionis
 „ studio, vel inflammato odio aut avaritia, vt adiiciendo, auferendo, torquendo,
 „ calumniando, peruertendo pauca suam sæpe opinionem conformem alio-
 „ rum placitis reddant, sæpè verò auctores eosdem alios quàm reuera sint, per
 „ hominum ora traducere moliantur, vt nobis hac ratione plus sit negotij in ho-
 „ rum arcendis machinis, quàm in nouorum operum compositione, quæ tanto
 „ telis maioribus, atque periculis patet, quanto per plures, & altiores gradus sur-
 „ sum, deorsumque prorogatur.

„ Atqui vtinam à scriptis eiusmodi rerumque diuinarum commemora-
 „ tionem mentem omnino abstrahere licuisset, ne vel parergis, excusationibus
 „ vel obtestationibus crebris eadem toties vsque ad falsidium inculcare sit ne-
 „ cessarium. Sed requirebat nonnihil sublimem hanc considerationem totius
 „ operis solum ac penè præcipua basis, si veram discursionis methodum à pri-
 „ mis principiis per intermedios gradus, vsque ad vltimam metam in vnita-
 „ tis ternarij ac nouenarij perpetua symphonia, id est, à Deo ad materiam
 „ vsque, per res naturæ singulas opificis amultrices velis deducere. Habe-
 „ mus enim sub hisce spectaculis numerorum trium compræhensam naturæ
 „ faciem vniuersam, vt ex antè traditis liquet. Sed accuratè methodo

paulo

paulo post altius eruendam iuxta præcepta secundi, & tertij libri. Habe-
 „ mus, inquam, doctrinæ Physicæ, Logicæ, Metaphysicæ, imò totius philoso-
 „ phiæ secundissimum seminarium, in quo vt res vniuersi cætera ex 9. ad 3. &
 „ hinc ad vnitatem rediguntur: ita quidem in artium & facultatum genere
 „ Grammatica, Dialectica, Rhetorica, ad vnam Logicam: Medicina, Meteoroo-
 „ graphia, Astrologia ad Physicam proximè: Mathematica, Iurisprudentia
 „ Theologia, ad Metaphysicam fortassis non incongruè pertinebunt. Omnium-
 „ que tandem capita tria ad philosophiam vnicam, quæ vel Cicerone auctore
 „ in tres præcipuas partes est distributa. In naturæ obscuritatem, in differendi fa-
 „ cultatem, in vitam ac mores: Vnde nobis non malè definiatur cognitio siue
 „ doctrina & rationum omnium, & rerum naturæ & supra naturam existèntium:
 „ cui coniugis loco deseruiat hæc Cyclognomice siue Methodica ratio, quæ ab
 „ vnitatem progressu in multitudinem facta, & hinc reductione passim in vnita-
 „ tem, demonstrat perfectos circulos in rationali sphaera, quibus insitès animus
 „ cognitionem vniuersalium simplicissimam infinitis possit particularibus ap-
 „ plicare, atque ita versari circa scientias, quæstionem & facultatem quamlibet
 „ humanæ subditæ rationi, vt nusquam exorbitans à veri compendio circa erro-
 „ rum multiplices scopulos, naufragium patiarur.

„ Nam si præclare Martianus ille philosophus dixerit, olim philosophiam ad
 „ vnitatis trinæ fastigium conscendere meditantem & sphaeras vomuisse & cir-
 „ culos: quid mirum & nos, quibus omnis labor incumbit in animi sphaeram,
 „ ardenti istius studio ab infimis rebus paulatim per medios gradus, conuersa
 „ ferie ad illam vsq; vnionis ac ternionis infandam lucem supinos oculos cum
 „ manibus sustulisse? Da veniam tuæ magne Deum fator atque hominum rex,
 „ non enim hæc ego contètionis spiritu, nec maiestatis tuæ scrutandæ studio, nec
 „ inanis gloriæ spe, sed boni communis gratia, & quantum ipse concesseris pro
 „ hymnis & holocausto statuâ in laudem nominis tui. Tu modo æternæ sapien-
 „ tiæ pater signa super nos lumen vultus tui, caleatque pectoribus nostris sple-
 „ doris tanti vel parua scintilla, vt & infanti & paruulo manuum tuarum ope-
 „ ra manifestentur, sitque ex supernis mundi gradibus & mediis & infimis, be-
 „ nedicta Maiestas tua in sæculorum sæcula.

„ Equidem tractatum de Vnitate ac Trinitate sanctissima facillè quidem ex
 „ Orthodoxorum placitis, atque ex Magistro sententiarum doctiss. viro Epi-
 „ scopo Petro Lombardo in vnam tabulam redegissem, verum hanc inferi-
 „ nolui operibus meis, etsi fortassis magnopere oportunam, ne sensam illius
 „ purissimum soli spiritui atque Ecclesiæ cognitum viderer vel commentatio-
 „ ne philosophica vel rationis humanæ viribus inquinasse, quippe cum qua
 „ nec conuenire penitus, nec villo modo coalescere possit. quare & quæ rela-
 „ ta sunt, hæc, & quæ dicuntur postea, non eo contendunt, vt simplex
 „ illa atque purissima lux cum gentilitiis tenebris componatur, sed vt iis-
 „ dem oppido separatis, nihil in hac materie discursioni lubricæ temerè per-
 „ mittatur, sed tempestiuè ceu simplici auctoritate contenti pedem ab

exera-

Auctoris obre-
 „ statio in matie
 „ vnitatis ac Tri-
 „ ninitate.

Trinitate omniu
 „ verum principem
 „ fouit. & idcirco
 „ hoc opere ad ple-
 „ nam ordinis ex-
 „ plicationem de illa
 „ obre statio fieri men-
 „ tionem, magisq;
 „ secundum sensu-
 „ brem quandam
 „ imaginem in opi-
 „ ficio vniuersi quim
 „ aius essentia ve-
 „ ram nullis mor-
 „ talium viribus
 „ vestigandam.
 „ Vfus huius spe-
 „ ræculi.

Artes omnes at-
 „ que scientia ad
 „ 3. capite primu,
 „ inde ad philoso-
 „ phiæ vnicam
 „ reducantur.

Philosophia dis-
 „ finitio ex Cice-
 „ ronis partitione
 „ præstantissima.

Cyclognomice
 „ facultas vt phi-
 „ losophia conu-
 „ nit.

Martiani cele-
 „ berr. sententia.

Cur parum de
 „ vnitatis ac Tri-
 „ nitate secundum
 „ veterè orthodo-
 „ xorum traditio-
 „ nem philosophiam
 „ inquirendum.

exemplari ad apparentem, illius in officio, mundi imaginem referamus.

Sit itaque factis ex illo nobis Apostolorum symbolo Deum vnum & trinum suam nobis & mundo imaginem reliquisse; quin & velle & posse in Deo sunt vnum, Aeternitas quoque, potestas & voluntas vnum quid est & Deus ipse. Nam ut ex sacris verbo tenus istæ & obiter inferamus, pro dependentium ordinum quodam continuo filo, Deus pater in Deo filio est, filius in patre & Spiritus sanctus in utroque. Nec vllus horum est extra ipsorum quemlibet propter naturæ unitatem, nec est personarum aliqua pars diuinæ essentiae, sed per considerationem creaturarum vnus substantiæ trinitatem cognoscimus, scilicet vnū Deū, patrem à quo sumus, & filium per quem sumus, & Spiritū sanctum in quo sumus. Scilicet principium ad quod recurrimus, & formam quam sequimur, & gratiam qua reconciliamur, vnum quo auctore conditi sumus, & similitudinē eius per quam ad unitatem reformamur, & pacem qua unitati adhaeremus.

Hanc vnionis trinæ imaginem monstrant interpretes sacri penè & in rebus mundi cæteris: præsertim verò in animarationali, quam D. Augustinus diuidit in memoriam primò, deinde in intelligentiam, postremò in amorem & voluntatem.

Similiter sanè & in orbe vniuerso, primùm vita siue potestas, inde veritas atque cognitio, tertid connexus & actio.

In ipsa quoque creationis serie, quam Moyses distinguit per interualla dierum 6. eiusdem ternarij & unitatis ratio maxumè representata est.

Quare & vniuersam hanc operis molem in partes 4. vel potius operationis modos ab Alcuino diuisam accipimus: comment. in lib. Genesios. Primus est is, in verbo omnia disponendo: secundus in informi materie, illam de nihilo procreando: tertius per opera sex dierum distinguendo varias creaturas: cui accedit quartus, quem nos, vt sit perpetua trinitatis ratio, in classe Metaphysica sub tertio comprehendimus, quo ex seminibus primis continua quadam generationis vicissitudine cuncta vel hodie reformatur, ne cum particularibus formis rerum communes species extinguantur.

Sed nos ab hisce principiis ad sensibilia propiùs inclinati, triplex confestim in rebus genitis esse conclusimus. Primò, quod simplex & stabile penitus appelleretur, velut diuinæ virtutis radio suo se termino continēte. Secundò, quoddam esse confusum, virtutis eiusdem radio in rectum, vltro citroque reducto, & ad alia quædam à se per circumfusæ suæ caliginis nubem erumpēte. Tertid, vt sit determinatum alterum essentiae genus conuersione lucidi radij, velut in orbem sphaerice conuoluta, in cuius circuitu pleno, plena & gignendarum rerum perfectio collocetur. Hic sanè ex rebus intelligibilibus ad naturalia differentes, loqui deinceps magis magisque Platonicis & rationibus abditissimis, notas miscere prophanores cœpimus, pro captu scilicet humanæ mentis, qua sæpe vel Deo ipsi status motusque affingit multiplicem formam, Amorem & odium, iram, zelotypiam, mærorem, gaudium, extensionem, contractionē, ætatem, manus, oculos, aures & brachia; vnde & nos ex illo Pimandri spectaculo

Symbolum Apostolicum creditum esse simpliciter, non indagandum aliud.

Trinitatis imago in anima rationali.

Trinitatis imago in officio vniuersi. Eiusdem imago in creationis serie.

Creationis mundanae partes ex Alcuino.

Reductio 4. partium ad ternarium.

Recursus Platonicus de trinitate & unitate in creationis successu & partibus tribus.

Esse triplex in rebus mundi. Loquendi Metaphysici saepe pro captu mentis humanae.

Pimandri spectaculum apud Merc. Trimeg.

culo longè pulcherrimo diuini radij imaginati sumus quodammodo triplicem raptum, non tam profecto in Deo ipso omnis compositionis & diuisionis, & mobilitatis experite, quam mundi conspicua varietate distinctum. quorum prior sit mētis opificis primæ, quam Patrem appellat Mercurius, in cuius sinu mundus intelligibilis vel naturæ exemplar archetypum delitescit. Cui consentit & illa Philonis præclara sententia lib. de officio mundi, vbi sic ait, Mundum autem illum, qui ex ideis consistit, nefas est loco vlllo, vel dicendo vel cogitando circūscribere: Sciemus tamen quo pacto consistat, si considerauerimus aliquam nostratum rerum similitudinem: quoties eodenda est vrs eura Regis alicuius aut Imperatoris, præsto est quispiam peritus architectonicæ, qui contemplatus loci oportunitatem, primum intra seipsum partes futuræ vrbis propemodum omnes delineat, templa, gymnasia, vias, naualia, porticus, angiportus &c. Secunda creationis species sit à spiritali radio, qui super abyssi faciem prouolutus, cælum & terram indeterminata prius ratione constituit formam scilicet atque materiem indefinitam, & vtriusque medio proportionem cōsimilem: cuius adminiculo paulatim ad eliminationis compositionis speciem mundus exurgit, & quasi à verbo patris aut filio, (vt inquit Mercurius) sic cuncta in orbem aptissimum colligatur, vt ad ornatum sui, necessitatem atque perfectionem nihil amplius requiratur.

Obserua hic obsecro Mercurij illius ter Max. orationem penitus admirandam, & spectatarum ordinem rerum, libro de potestate & sapientia Dei cap. 1. Ibidem etenim potestatem referre videret maximè ad personam Patris, Sapientiam Filio assignare, amorem & voluntatem Spiritui: atque in formatione mundi primo immensum quoddam spectaculum refert: Omnia videlicet repente in lumen conuersa, & speciem stabilem infinito imperio praualentem: Paulò post vmbra horredam siue caliginem obliqua reuolutione subterlabentem vultu exagitata ineffabili, vnde natura humida & indigesta protinus emanarit: Cui tertio assistens opifex verbum ex terra & aère, aqua & igne velut confusis seminibus hæctenus, distinctum ordinibus mundum mensura, numeroque, & proportionem formauit. Itaque velut ex conuersione luminis in seipsum, obscure nonnihil ortum caliginis insinuasse videbitur, si altè expēdas singula. Ex luce autem foras erumpente fortassis & formæ propagationem intellexit: atque ex diffusa caliginis specie, abyssum siue materiem. Similiter penes ideam triplicis motus tum in actiuo principio tum in passiuo & vtriusque proportionem media licebit tibi quodammodo & actionis concipere triplicem differentiam, & voluntatis, & potestatis: quarum sit prior in quiete stabili: secunda sit tanquam radiis diuinæ lucis in continuum exporrectis iuxta dimensionem triplicem: tertia verò iisdem omnibus in orbem solidum vndique reuolutis.

Ab essentia etenim simpliciter existente & (vt sic loquar) virtute stabili centro sphaeræ alicuius comparabili rerum omnium velut conceptus nascitur atque archetypus, rerum esse purissimum scilicet, æternum, ac stabile semper in

Opifici radii triplex apparentia in rebus cōditis. 1. Archetypi ratio: esse simpliciter.

Esse indeterminatam ex primis principijs scilicet.

Esse definitam ex elementis actionem separatam. Mercurius creationis singulas partes subobscure ad personas singulas refert. Applicatum 3. creationis partes ad Pimandri spectaculum.

Caligo.

Lux: Materies: Formæ.

Actionis voluntatis potestatis que differentia triplicis.

Rerum omnium conceptus primus.

K. mente

mente opifce. de quo fortassis illud in sacris: fecit cælum & terrâ, atque omne virgultum agri antequâ oritur, omnemque herbam antequam germinasset: vbi sanè nihil nisi ideas intellexisse videtur consentaneum. Atque sic etiam interpretatur est Philo.

Ab essentia dimanatione velut in rectum, quæ area superficiali est comparabilis, rerum progressus in generatione post conceptum, id est ipsa principia adhuc inconnexa prodierunt: unde & esse simplex & indeterminatû, donec paulatim radiis in circuli figuram coeuntibus caperunt obscura compositionis rudimenta, indefinita tamen propter naturam superficiæ: unde & afflatu simpliciore mundi prima elementa sunt propagata.

Ex essentia verò dimanatione in orbem absolutû & solidum, sphericæ scilicet circumferentiæ comparabilem, esse quoque compositum ac determinatum profus per hæc inferiora dimanavit. Hic autem velut quidam partus est atque perfectio, in mûdi scilicet triplicis, aut quintuplicis speciebus, & specierum diuersis partibus elucescens.

De Archetypo impræsentiarû nihil amplius addam. Quod ad principiorû creationem attinet, sunt hæc, vt dixi, potissimum tria, Materies, Forma, Proportio; omnia ex mundi spiritali radio protensa in rectum atque continuum ordine scaturientia.

Cum verò sit & protensio triplex, vna dextrorsum sinistrorsum, hinc materies oriunda est, lineæ tantum comparabilis ac velut sola prædita longitudine. Altera sursum deorsum, unde forma progreditur tanquâ latitudinis rudimentum superficiali rationi comparabile. Tertia verò antorsum ac retrorsum: unde altitudinis ratio pullulascit, oriturque Proportio, quæ corpoream soliditatem in rebus absoluit, posteaquam scilicet hæc prima principia actu per medium sunt copulata.

Cæterum in ante dictis motuum differentiis, quod si intellectus aciem ad summas vsque angustias redigamus, inuenietur denuo particulares alię differentia tres: duæ quidem simplices, vna composita. Dum enim vel in lineam mouetur spiritus mûdi vel superficiem, vel in altitudinem sphericâ: mouetur sanè vel extrorsum à centro scilicet, seu medio ad circumferentiã extremam: vel via opposita à circumferentia ad ipsum centrum: vel denique per motum compositum, pariter versus extrema protensum, rursusque ab extremis mediû versus inuicem occurrentibus. Ex his autem differentiis motuum postremis in priorum singulis apparent & principiorum differentia quædam, indeterminata tamen, donec actu per proportionis spiritû copulentur. Multi hæc monstra nominum & partitionum temerè iudicabunt, quibus hoc obiter dictû volui, vt sese prius emungant probè, quam aliena temere iudicet vel præiudicatis opinionibus acquiescant: in omni enim doctrinæ genere summè periculosa additio est.

Et si enim materiem senserit Aristoteles omni penitus forma liberam, omni qualitate vita spiritûque destitui: nos tamen hic Metaphysicæ rationi, vel intellectu

Rerum progressus in vniuersi-
falsitas.

Rerum partium.

Principia.

Omnia Materies.

Omnia Forma.

Quis Proportio.

Motus diuersitas in opificio mundi.

intellectui potius auscultantes libenter concipimus vnicuique principio tria semper assistere. Primum Phenomenon, seu apparentiam quandam, indeterminatam tamen, vt pote linealè in materie, superficialiam in forma, in proportione corpoream. Secundò addimus & indefinitam animam quandam seu vitam indeterminatam illius principij quatenus adhuc est inconnexum. Tertiò spiritum quandam in singulis mobilem vltro citroque: deinde & motium alterum, & copulantem, pro ratione impulsus facti ab anima mundi.

Tria in vnoquoque spectari principio mundi.

Vnde materiei, quam scriptura Abyssum videtur appellasse, interdum & terram ipsam, à conceptus similitudine assistunt.

- 1 Gluten perpetuum seu humor quidam indeterminatus (quem pulchrè literæ sacre vel aquas vel faciem abyssi nominant) cuius officium est partes linealis rationis inuicem connectere, modo tamen adhuc indefinito.
- 2 Spiritus extensus in longitudinem, passibilis tantum, & adhuc indefinitus.
- 3 Intelligentia vel vita consimilis:

Materiei ratio.

Cæterum pro analogia huius principij materialis tanquam subiecti actionis ad virtutè agentis verbi diuini per impulsus continuitatem discontinuitatem (prout nimirû in trorsum extorsum uè procedit in longitudinè) oriuntur tum in materiali glutine, tum in illius spiritu ac vita seu potestate triplices apparentiarum differentia, continuitas, discontinuitas & extremorum Symmetria.

Vnde materiei dicitur

- Humor:
 - { Aequabilis & lenis.
 - { Inæquabilis & asper.
 - { Symmetros.
- Spiritus:
 - { Lenis.
 - { Asper.
 - { Medius.
- Anima & vita materiei:
 - { Lenis.
 - { Aspera.
 - { Media.

Pro analogia rursus principij formalis ad virtutem agentis in ipso impulsu spiritus à centro ad circumferentiã, vel e contrario, vel permixtum, triplices quoque in forma confusæ sunt differentia qualitatè: Nam

Principij formalis ratio vniuersalis.

Formæ quam scriptura sacra videtur cæli dignata nomine assistunt.

- 1 Apparentia superficialis exterior, quæ in cælestibus lumen parit, in æthereis splendorem magis, in elementis corruptibilibus lumen, colorem cum suis vbique oppositis ex opaco prodeuntibus. vocat hanc faciè. Moyses lucem & diem.
- 2 Spiritus fusus in latitudinem.
- 3 Vita formans, vel rerum formatrix intelligentia.

Vnde pro impulsus triplici ratione tres quoque particulares differentiae in assistente formae Phornomemo geminae sunt, Perspicuitas scilicet, Opacitas, vel ut scripturae verbis utar, Caligo. Et inter haec extremorum Medium.

Vnde formarum	Apparitia ceu lux dicitur	} Perpicua. Caliginosa. Media.	} Aspirans.
	Potestas vel vita ad tonum	} Leuem Grauem Symmetrum	

Qualitates prima.
Proportiones uniuersae.

Qualitatis aequabilis in materie comes humiditas in creatione determinata. Asperi vero & inaequalis siccitas; similiter & perspicui soboles calor: opacitiae caliginis, frigus. Quod ad proportionem attinet principium tertium, pro eius quoque respectu ad efficientem causam ceu impulsorem spiritum illa similiter quae semper assistunt vide.

- Assistunt autem proportioni
- 1 Concretionis velut coagulum quoddam adhuc indefinitum: licet & gluten corporeum in potentia nuncupare, quod quidem in caelestibus firmissimam efficit formam atque materiei ceu lucis & humoris concretionem: in orbe corruptibili infirmissima: in aethereis mediam.
 - 2 Spiritus in altitudinem extensibilis.
 - 3 Anima ceu vita corporea in potentia rationem altitudinis complexa adhuc indefinitam.

Idcirco pro impulsus varietate introrsum, extrorsum, permistumque in altitudinem oritur in rebus atque principiis concretio firmiter, ex proportione minoris inaequalitatis, infirmiter, propter maiorem concretionis roborem medietas, propter proportionum aequalem Symmetriam.

Hinc apparet in proportionum specie.	} Phornomemi loco coagulum.	} Maioris inaequal. Minoris. Symmetrum.	} Aspirans.
Anima & potestatis inhaerentis similes differentiae.			Habes

Habes ex tribus principiis Musicarum vocum differentias septem, Asperum, Lene, Graue, Leue, Aequale Inaequale, Symmetrum. E quibus tandem restat ut aucupemur Symphoniam vniuersi numeris congruis & tamen discordibus variè temperatam.

Musicarum vocum in harmonia mundi prima differentia 7.

Restat, inquam, praedicta singula variè componamus per multiplicationem quadratam scilicet, aut si voles cubicam. Videbis ex coniugationibus singulis oriri totidem quoque elementorum species. Primò 27. quae ad 9. reducuntur, haec demum ad 5. Nos in ternione persistentes tria summam derivauimus: Vnum elementum scilicet ex connexu aequabilis cum perspicuo, qui sit veluti primarius aer. Secundum ex connexu inaequalis cum imperpiscuo vel opaco: id ipsum primaria tellus appelleretur. Tertium ex compositione aequalium aequali prodeat, in quo sane residebit semper spiritus & intellectus à superiore dimanans ad usque haec inferiora, iuxta ideam extremorum, nec non actionis & passionis omnis, quam in se complectitur. Hanc auram optimè, fomitemque innati calidi, vel extremorum vinculum deinceps vocitabimus.

Elementorum indefinitus exortus.

Itaque cum sint partes vniuersi triplices, Caelestis merè actiua respectu inferiorum, Elementaris passioni subiecta, Aetherea verò actiuam facultatem obtinens versus inferiora, passiuam respectu superiorum.

Erunt & elementa triplicia in 3. singulis mundi partibus ad huc confusa paulisper iuxta secundae creationis alteram partem.	} In caelestibus quidem	} Lux perspicua cum humore aequabili. Aequale eum aequali Lux opaca cum humore aspero vel inaequali.		
			} In aethereis	} Splendor perspicuus cum humore aequabili Medium Splendor imperpiscuus cum humore aspero.

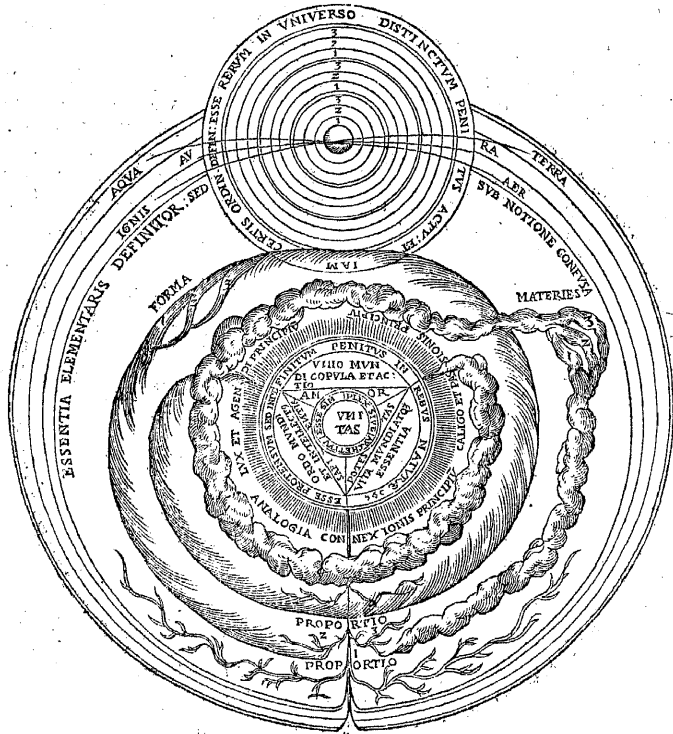
Ex hisce elementis indefinitis paulatim & tertia creationis species est abfoluta: Vnde mox elementa in caelis, aethere, & sublunari mundi regione prodeunt. Primò quidem aer, tellus & aura media, iam actu distincta, & suis limitibus circumscripta, mox & posterioris compositionis elementa ignis, aqua, & horum vehiculum medium: ex iisdem elementis rursus humores corporum totidem & omnis mistorum secuta est generatio. Sed istae alibi fufius & sparsim cum

Elementorum exortus determinatus.

Conclusio de Trinitate uniuersae.

Conclusio de
Unitate uni-
uersi

vsu venerint explicanda, nunc obiter retuli, vti omnem ascensus, descensus & conuersionis feriem ab æthnicis mutuam cum rerum ordine naturali (meliore interim saluo iudicio) conferamus. Obseruabis itaq; sedulo mundorum trium tres quoque præcipuas partes, creationem triplicem, conceptum, progressum & partum, trium spirituum triplicem motum, trium principiorum triplicem qualitatem, tria elementa primæ & secundæ compositionis: quæ cuncta demum ad absolutam monadem referuntur.

DE CIRCVLO SIVE CONVERSIONE EXEMPLARI

in rebus singulis vniuersi, verumque causis vsque ad elementa, ac primum in finibus vniuersi.

CAPVT VI.

ET HACTENVS quidem à Deo diduximus per mundū triplicem vsque ad materiam infinitudinem in rebus naturæ singulis, inque humanis animis distributorum ordinum classes, atque earundem analogias mutuas essentia, facultatum, actionumque specie congruentes. Vt hæc vel solæ sufficiant pro generalis illius Methodi elementis primis, quorum intuitu solo (absq; vltiore præceptione scilicet) plurimos constat in magnos quandoque artifices euasisse.

Epilogus antea
horum cum præ-
positione mona-

Verum ea quæ modo protulimus vniuersa regressus quidem progressusque speciem, ascensus omnes atque descensus in exemplari Methodo satis ostendit: ipsam verò conuersionis imaginē ex vtrisque compositam, et si intra se continet, minus tamen conspicuam præbet, nisi ex amborum pugnantium mutua vicissitudine vnus circuli perpetua ratio tum in rebus generis, tum in rerū causis atque principiis, in toto simul ac partibus pari analogia monstratur.

Conuersio tercie
pars exemplaris
Methodi.

Omnis autem Methodi exemplaris ratio prima in Deo, naturaque opifice collocatur. Posterior hac & imitatrix altera in humanis pectoribus superioris aspectu sic viget & excitatur, vt ignis in napha vel sulphure delitescens, ad illud exurgit quod actu perpetuo viget incendium, viuacemque sequitur flammæ exterioris afflaturum.

Methodi exem-
plaris triplex
ratio.

Hæc rursus confusa primum Methodi species, & subita duntaxat impulsione progenita sedem paulisper in lubrico seruat, donec accedente rationis adimniculo postremæ & solidioris methodi fundamentum solidum fiat. Cuius robur vel ædificandis artibus cæteris, scientiisque ita cōueniat, vt nec fortunæ ludibria, nec sophistarum inanes strepitus pertimescat; sed sit velut portus ab accessu ventorum immunis, & vndæ: Nympharumque domus, vbi fessas vincula naues continent, & ad unco pendeat anchora morsu.

3

Exemplaris Methodi, ac totius imaginis sunt partes præcipuæ duæ, ascensus, descensusque scilicet, qui quidem mutue copulati absoluunt conuersionem vnicam, vel plenum circulum, vt qui totius peripheriæ rationes intelligat, idem ascensus quoque & descensus, compositionis & dissolutionis speciem facile in animo comprehendat, vel e contrario. quippe quæ sic innectant circuitus rationem, vt partes diuersæ inuicem, complexu mutuo vnum efficiunt compositum naturale.

Partes 3: exem-
plaris cuiusque.

Pulchrè itaq; conuersionis ideâ in rebus omnibus assequemur, si per vniuersi causas partesque denuo processerimus, adiuncta passim demonstratione rudiuscula, quæ quendam circulum nobis aperiat. Primum in principiis mundi rebusque compositis, quarum syntagma loco sit exemplaris primi: deinde ex iisdem probet Exemplaris alterius rationem, cuius fundamento solidior tertia sit ex-

Partis 3: exem-
plaris cuiusque.

1

2

fit ex-

3. sit extruenda. Postremò vtilitatem quoq; huius ideæ vmbrailem paucis adhibeat, cuius illecebris velut incantamento magico-fascinatus animus ante non acquiescat, quàm plenos pro scopo naturæ circuitus perlustrarit.

*Demonstratio
conuersionis mundi
in causâ finali
generis.*

At primùm exoritur à causis extrinsecis, de finibus rerum pauca dicamus, prout in circulum omnes se mutuo consequuntur, illam quæ progignunt Methodi speciem in animis nostris, quæ simplicissima est & cæteris prior ac *νοτιμὴ* nobis dicitur tertio libro.

Causa finalis.

Id istic in primis scire refert, quod causa finalis vt finis existit, in efficientis animo reliquas antecedit, vt autem effectus, sit & iisdem nunc re, nunc cogitatione posterior. Idcirco cum cuncta sub finis nomine sint entia solius propemodum rationis, necesse est & effectrices causas, & formam, atque materiem, ipsos etiam effectus artis, siue naturæ commutatis sæpe respectibus, finale inducere rationem. quare nec de finibus mundi, vel eorundem conuersione mutua sermo rectè institui potest, quin idem ad mundi partes, siue materiem, ad formam quoque, & efficientem tacitè proferatur.

*Relationis diuer-
sitas in genere
causâ quinsigne.*

Illud verò non segniter expendendū, quod quemadmodū in defluxu rerum siue progressu ex vnitrate in multitudinem totius hemicycli sit caput primariū. Deus, idemq; finis & terminus in ascensu naturæ, vel animorū à materie, per corpora, qualitates, animas, ad mentem & vnitatem: ita & in conuersione omnium statuendum est Deus vt centrum, idem quæ vt arca quædam, vt sphaeræ totius circumferentia: hic quidem agendi potētia, & pulchritudinis radio infinitus, illic penes essentiam vnus & indiuisus. Itaq; siue finalem seriē à nuda ratione pendentem in vniuerso contemplerur, siue realem alteram, qua sese effectus, & effectrices causæ, tum sub vnus compositi nomine, tum sub materię & formæ distinctis ordinibus consequuntur, vbique à Deo telam conuersionis exoritur, per eundem merito & actiones, & studia, sermonemq; vniuersum regere, & in eundem referre conabimur, donec instar lunaris globi à Sole digressi, & ad eundem conuersi denuo, & lucis & motus orbem pulcherrimum absoluerimus.

*Relationis circuli
in ordine causâ
sæ finalis.*

Vnum hoc equidem mirari satis non possum, quòd in diuinis operibus ita sint cōcinnata singula, vt idem medium sæpe respiciat diuersos ac penè contrarios scopos. Diuersa quoque media conuersim referantur ad vnicum finē, vnde cum in ordinibus quibuscunq; tria hæc semper occurrant, extrema duo & extremorum medium, vbi diuisionis totius latitudo bipartita vel cōnexim sub vnus medij nomine, vel diuisim rursus sub extremorū ambitu continentur: hinc sanè cunctorum finium exurgit in vniuerso maximè circularis ratio. Nam modò referuntur infima quæque ad superiora, tanquam suæ existentie vel actionis principes scopos: modò cōuersim superna videntur institui inferiorū gratia: modò extrema vtraq; propter vnus medij rationē, vel medium propter extrema. Vnde hæc analyseos, atq; syntheseos ratio in mente opifice, propter symphoniā triplicē, longè quidem pulcherrima est, sed inexplicabilis mihi atq; mortalibus cæteris, quippe qui eius consiliis non interfuerimus, sed

3
2.
3

rude

rude duntaxat vestigium impressum animis habeamus: quod si oratione qualicumque nobis licet exprimere, dicam crassiusculè primū, vt quondā Plato, mundum hunc vniuersum ex vno versum in infinitam pulchritudinem, ideoque Græcis *κοσμοποιον κοσμον* ex abundante ipsius opificis bonitate fluxisse, quam minus conuenerat absque germine sterilem in se ipsa permanere. Finis itaq; totius & opifex causa est Deus, vel summa bonitas: idem & rationes formarum omnium essentialiū, accidentalium, quantitatū in se complexus, cunctorum quodammodo vt forma est generalis, atque materies. Vnde & mundus propter Deum, vt gloriæ mirum illius & maiestati inferuiat. propter eundē singula agit in mundo Deus; emittit spiritum suum, aufert, atque circumagitur, rerum ortus efficit, interitus & conuersiones mutuas: Hinc primū mundi maioris gratia creatus est minor, & propter minorem ipsa Respublica, vel ecōtrario propter Reipublicæ mundum, propter artes atque scientias homo: propter hominem mundus maior: & rursus in singulis minora propter maiora, & media: maiora conuersim minorum gratia, vel medium propter extrema, & hæc propter mediū. Ita enim inferuiunt animabus corpora, corporibus animæ, sed vtrisque spiritus mediij. ita formæ figura inferuiat atque materies, materiei forma, vtrisque proportio; vt non ineptè mundū consistere ex mutuo debito arbitremur, licet alia quadā ratione inferna summis debeant, alia verò suprema infimis, vel vtraque medio. Superiora hoc etenim ex amore debēt, vt inferiora queq; perficiant. Quod debiti genus ad agēdi conditionē magis est referendū.

*Finis mundana
fabricæ iuxta
Platonem.*

Inferiora quorū cōditio magis passibilis est, supernis ordinibus recipiēdi proutu dinē atq; obsequiū debent. Media tandem extremis, vt sint in actione, & passione qualibet vinculorū loco, viam quæ deducant ex ortu interitū versus, ex vno contrariorū in alterum, per cōmune symbolum in analogia mutua & proportione cælatū. Rursus inter extrema summæ naturæ fastigiū Deus, in omnibus inferiores ordines agit: à nullo accipit, neq; patitur quicquā. Omnibus contra substrata materies patitur tantū, reuera nihil agit licet actionis modū sepe peruertat, iuuet atq; præpediat, quæ nō tā per se videtur facere, quàm per coherētē qualitātē, quæ quasi superior corpore, & quantitate à Metaphysicis æstimatur. Quicquid est intermediorū graduū, omne id partim actiua, partim virtute passiuā præditū ea necessitudine cōparatur, vt agēs omne in agēdo pati vicissim, & quæ patiūtur agere videamus, vti sese mutuo quærāt, amentq; singula, vel fuga & odio prosequātur: Vnde illi attractus repulsusq; perpetui ascēsus, atq; descensus, misturæ, & misturarū dialyses, ortus, interitus, augmētā, decremētā, & in naturarū genere quouis, cōtrariorū perpetuæ quædā vicissitudines.

*Demonstratio
circuli in genere
causâ finali
vniuersi.*

*Mundus ex mutuo debito con-
stat.
Quid superiora
debent.*

*Quid inferna.
Quid media.*

Quòd si particulatim in longa finium serie, eundem & primum cernere & nouissimum voles, refer te ad subiectam tabulam. Et per intermediās classes aciem vltro, citroque raptam circumage: adiuncta passim si libet iuxta finium resolutiones & diuisione Dialectica, qui ferè Platonis mos est, vt in artis nostræ constitutione plenius demonstrabitur.

*Particularis sym-
thesis & analy-
sis demonstratio
in opifice vni-
uersi.*

Circularis ratio siue conuersionis idea in finibus vniuersi.

L.

Finis

Verum vt totius resolutionis, compositionis, atq; circuitus ordo fit explicatio, ad mundi species singulas conuertamur, spectantes in omnibus tribus trium precipuarum partium analogam rationem, & vbiq; finium relationem triplicem vel ad infima quaq; vel ad suprema, vel media; sic enim sub vniuersali priore & particularis finium circulus elucescet.

CVM RELATIONE INTERIO.

CVM RELATIONE SUPERIO.

<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	
<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	

CVM RELAT. AD INTERIORES ORDINES.

CVM RELATIONE AD SUPERNA.

<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	
<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	

CVM RELAT. AD INFERNA.

CVM RELATIONE AD SUPERNA.

<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	
<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	

Huius bonitati, lapentiae, & Reg. caudamine pulchritudine conuenienter Manualem qui vult facere simul ac rithoretas rationem optificis finis & mandatis in seculis sequitur.

<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	
<p><i>Sum ad suprema tantumque finis.</i></p> <p>Continentium DEVS omnia continent mens</p>		<p><i>Sum ad infima tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad intermedia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>		<p><i>Sum ad omnia tantumque finis.</i></p> <p>Propter mens & gub. mens corp.</p>	

Licet tibi hoc diagramma pictum si voles ad instar primarum classium discursu triplici in conuersionum circulos exarare, licet quoque analogiam omnium interpunctorum mutua assignare, vt & in humana fabrica & in ciuitate hominum sint singularium partium communissimæ rationes, possintque dici in homine partes cælestes, ætheræ, & elementares. Similiter in mundo maiore & viscera, & vasa, & partes quæ horum influxu nutriantur: possis & in Republica (quemadmodum ostendimus supra) suum caput & ventrem constituit, suos angelos, demones, atque inferioris ordinis animas, & sic in cæteris, vt omnis idea per omnes exactè diffusa pelluceat.

Eadem demonstratio in hominis officio.

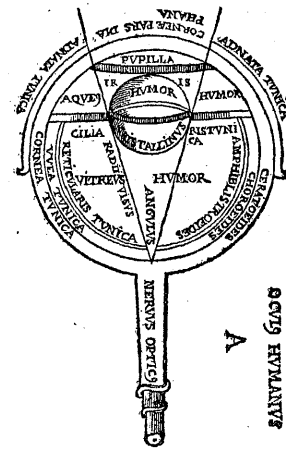
Sed particulares analyses, ac syntheses istiusmodi in rebus naturæ sunt infinitæ. Quarum omnium loco vel vna sufficiat, quæ hominè proponit vniuersi medio constitutum, sed creatione postremum, conceptus interim, vel finis ordine primum quodammodo, si præsertim eius quærat ratio, cur oportuerit ipsum ex anima simul & corpore constari in vnius speciem animalis. Statuatur etenim pro fine potissimè æterna beatitudo, quam promereri debeat homo per imitationem artificis sui: mox ille primarius scopus in tria præcipua munia dissoluatur, Iustitiæ scilicet, fortitudinis, & temperantiæ. Quæ omnes vnius prudentiæ augustiore ambitu continentur: vel duobus certè capitibus, quorum in Euâgelio Christus meminit, Affectione erga Deum, & proximum quemque. Horum gratia sedis constituendæ necessitas sequitur in orbe hoc sublunari, deinde & corporis animæque coniugium intercedente spiritu, sed propter hæc tandem creantur & vitæ duplicis fundaméta, Naturalis quidem in substantia atque ordine rerum naturalium, cui extructa est scala à mistis corporibus, per elementa, ad ætherem, cælestemque regionem: Rationalis vitæ, in rerum ordinibus atque substantia, quæ mundum formant intelligibile: cui pater ascensus descensusque machina, per intellectum & voluntatem, à figuris & qualitibus, per animæ vires, & Angelorum gradus, vsque ad supremum scælæ vtriusque verticem Deum. Sed de his alibi fusiùs dictum. Nunc tantum vt causæ finalis circulum faciunt, à nobis exèpli nomine repetuntur.

Demonstratio medica finalis resolutionis in oculi structura.

Nec est quod quinquè magnopere pigeat, si progymnasmatibus istiusmodi iusto prolixius immoremur, cum horum vniuersæ contemplatio tantum non operis ardui vsus polliceatur immensos, sed & præsertim Dialecticorum spinis, & præceptorum infinita multitudine, viarum omnium inæquabile tractum, paulatim explanet ac leuiget, vt antè diuisionis artè discurrere consuecamus, vel à carceribus vsque ad optatam metam: vnum itaque prædictis exemplis adiecerim lubens, quo quisque in suis negotiis confusam hanc analysin naturæ, atque syntheses speciem quam maximè studeat imitari.

Inter humanæ fabricæ partes ante oculos oculi structura pulcherrima statuatur. Eiusque anatomie à brutorum ruminantium oculis admodum differēs, contrà quàm à Vesalio proditum est: vbi sanè & finium mirabilis ordo se manifestat. Videtur enim in brutis eiusmodi quo ad visum natura hunc præfixisse sibi ceu principem scopum, vt quoties velint, vel in altissima nocte, videant semper.

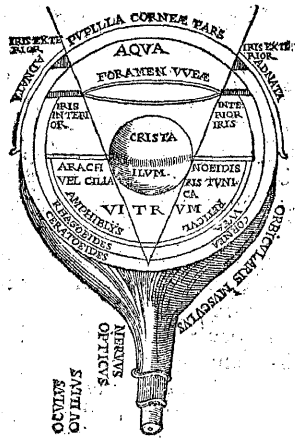
semper. Homini verò & auium plurimis nihil hoc opus fuit, sed tantum vt visus interdum sit perspicax, minimè laboriosus tamen, totius autem figura organi cum vultus decore potissimum, & cum humanæ speciei maiestate consentiat, cuius gratia id sapienter instituit; Primum, vt instrumentorum vtrique sit iusta quantitas, quæ capiat spiritus quantum ad actionis potentiam sat sit; verum in illa exterius prominente totius sphaeræ particula, palpebrarum tarfi in brutis sic committuntur, vt ad figuram orbicularem nonnihil accedat. Qualis profecto species vt est venusta in brutis, in homine profus terribilis, & minus honesta spectatur, quare ad oualem potius speciem cōpressis ciliis, debnit mox & ille perspicuus in interiore corneæ parte circulus iridem, atque pupillæ foramen ostēdens, minor effici, quàm pro totius sphaeræ, vel crystallini humoris proportionem contenerat. Nam vt hoc obiter demonstramus, cum crystallinæ humoris primum sit visionis instrumentum, debet idcirco eius esse rata proportio, tum ad totam sphaeram, tum ad foramen vniuersi, vt quibus superioris orbis est æqua capacitas, sit & humoris crystallini quantitas eadem. Quæ rursus ea sit magnitudinis vel distantiae ratione erga pupillam, & nervum opticum, vt visus radij statim exorti à foramine nerui optici (quod circa infertionem magis instar puncti conspicuum est, & plurium imperitorum oculos hætenus subterfugit) ita procedant ad extimam vndique pupillæ circumferentiam, vt crystallini superficiem illorum singuli vna duntaxat parte contingant, sitque

communis angulus qui sphaeræ vtriusque latera complectatur, externaque species cum internis rationibus ita componat, vt totè in totis diffusæ equabili lege spectentur. Sed magnitudinis ratio, in humore crystallinæ, non ita potuit hominibus concinnari, vt idè satis sit amplius, pro ratione sphaeræ totius, quæ ferè equalis est nobis cum ouilli oculi magnitudine. Idemque in centro constitutus, ratam analogiam anguli seruet ad pupillæ foramen, quod iuxta conceptum prioris scopi manus effectus est, quàm orbis totius proportio requirebat, si cæterorum animantium oculos obseruemus. Nam si crystalli orbem in centro totius posse constitui voles, iam maior erit is angulus qui à neruo optico, per crystallinam circumferentiam tendit, eo qui ab eodè

neruo producitur ad pupillæ anterioris extimum cyclum. Merito itaque in hominibus crystallinus humor, versus anteriora promouetur, vt quod fieri solius magnitudinis ratione non possit, distantiae modus absoluat. Contrà in ru-

minantium genere, proposita similiter & venustatis, & vsus ratione, quæ pro animalibus istiusmodi, requiratur, certa est proportio horum trium, pupillæ scilicet, orbis crystallini, & totius continētis sphaeræ. Est & habitudo mutua talis, vt sphaera tota in duas posteriores æquales pulchrè diuisa, per arachnoeidem, vel ciliarem tunicam, crystallum exactè in medio statuatur: cui sustinendo à tergo incumbit vitreus humor, à fronte aqueus: quorum hunc crystallini nutrimentum idoneum, illum vt eiusdem excrementum plurimj putant. Nam quia vsus hic erat potissimus, vt noctu simul atq; interdiu queant conspiciere, idcirco maior est illis ingenitus fulgor colorum multiplicium, qui circa infectionem optici nerui, in vna tunica, sub amphiblastroeci diuisione conspicitur. Nam licet humanis oculis, præsertim, quo fuerit tenerior ætas, suus sit quoque eodè in loco splendidior color, hic tamen ad rubrum magis, atque sanguineum vergens vniformis apparet, à reliqua vna internæ speciei, quæ ferè nigerrima est, summo opere dissidens. Contra quadrupedum oculis hic miris modis euariat, fulgorisque misturam ineffabilem representat, ex viridi, fuluo, rubro, atque ceruleo, argenti, vel auri bractæ, vel certè cælestis iridis formæ non abfimilem. Itaque pro actionis necessitudine oportuit planè hanc lucidam vna partem crystallino orbi interdum propiorem fieri, interdum longius dissidere. Nam si æquè propinquus sit interdiu, atq; nox ipsa compellit, fortassis propter æquale difformium luminum permissionem, minus conspiciant, vt si quis lucerna per diem accensa videre seridè velit. Morum itaque voluntarij adiungi decuit, cuius arbitrio per hunc

V. s. in antedictis
vna.

summum vbi que sit artificium, & resolutionis ratio difficillima, hæc ego duntaxat crassiore minerua protuli, vt rerum varietate, fluctuantes animos recreem, vt que

vt que quibus & ocium & cogitandi animus sufficit, iisdem, huius doctrinæ administriculo, scandendi altius paulo, & gnauius expendendi singula, relinquatur occasio. Longum foret in hoc exemplo perfectum circulum demonstrare. Sed quoniam per vtilitatis & pulchritudinis occursum mutuum, ex antè traditis facile colligatur, cuius conuersionis Amor velut præcipuus dux & gubernator existit, volo me tandem ad huius æternos ignes & non violabile numè erigere: vt quæ sit totius conuersionis efficiens causa, vt que & in efficiente principio vniuersi, non minus quam in conceptu finium ratio quædam circuitus, vel rerum circuli demonstratur.

DE CONVERSIONE EADEM IN CAUSA

effectrice vniuersi. de que Amoris circulo.

CAPVT VII.

AMORIS ratio per mundi principia, causas, atque segmenta sic distribuitur, vt eius ascensus, descensus Peripheriæ, in horum singulis ita resurgant, quemadmodum in mundo maiore Solis viuificus calor, & rationalis animæ vis in humano corpore, ex particulari quærandâ imaginum reflexu, & actioni suæ substratis partibus elucescit.

Est enim calor præcipua sedes in sphaera titania, vt rationalis animæ in humano cerebro. Vtriusque tamen dimanationis impetum nulla in toto particula subterfugit, quin omnes pro suo modulo virtutis eiusdem, & luminosi radij participes fiant. Ita & Amoris primariam cathedram in mundo quidem intelligibili collocamus, qui sit velut vniuersi caput, à quo deinceps procedunt radij in continuum tres: Bonitatis, Amoris, & Pulchritudinis. Ita quidem in defluxu diuinæ virtutis hæc tria mutuo copulantur, vt qui velit disiungere, idem & à corporibus animam liberet, & ab vtriusque spiritum.

Quod enim est vniuerso corpus, id penè in idearum propagine pulchritudo; quod anima corpori, id pulchritudini bonitas, vt gemina in cyclo fului spectabilis auri. Quod autem in vita cuiusque spiritus omnia fundens & copulans, id amor est bono pulchroque inuicem copulatis. Namque & dextra sinistris, superna in infimis colligat, æqualia æquabilibus fouet, contrariis contraria pellit, extrema per medium vel sursum corripit, vel deorsum præcipitat, dum reuoluta penitus orbis perfecti imaginem assequantur.

Nec malè idcirco Amorem nominant boni pulchrique desiderium, ne frustra cum pictoribus vbiq; iunctâ Cupidini Venerem exprimamus. Vix enim amoris indolem rectè percipias, nisi & bonitatis, & pulchritudinis formam vnâ spectandam proposuerimus.

Primum quo ad naturam boni pulchrique, in rebus omnibus interna perfectio producit externam. illam vt bonitatem, hanc verò vt pulchritudinem possumus appellare: vt sit intrinseci boni exterius pulchrum, velut latentis animi

Amoris sedes.

Pulchri & boni comparatio.

animi figura magis conspicua: aut velut spectabilis flos, vel tanquam dici pronuncium illud crepusculum matutinum, & Tithoni croceum. In quæ Aurora cubile, cuius ille crebris & lenocinio, occulta bonitas confestim rapiat intueres. præsertim cum nos oporteat passim, ab apparatus foris imagine duci ad rerum abditas formas, & à sensibili pulchritudine, ad intelligibilis notionem.

Donū vel vtilē pulchro coniunctissimum. Quin ut verbo expediā, ita me hercule bono vel vtili, coniuncta est pulchritudo vel decori ratio, ut vix humana cogitatione, nedum natura dirimi possit. Testis mihi insignis est M. Tullius in Oratore, ubi ut in oratione numerum decentē,

In rebus nature. simul atque vtilem probet, verbis his ferè aut confimilibus vtitur: Quemadmodum in rebus cæteris, natura est fabricata, sic & in oratione, vult ea quæ maxime vtilitatem in se contineant, eadem habeant & dignitatis plurimum & venustatis. Nam siue ad mundi totius statum oculos cõuertamus, ubi cælum rotundum, terra in medio ut centrum, vi sua nutuque teneatur, quam circumerrantes stellæ septem, quorum Sol medius Lunæ per certas periodos & lumen & vires impertiat. Hæc tantam (inquit) vim habent, ut paululum immutata coherere non possint, tantam pulchritudinem, ut nulla species ne cogitari quidem possit ornatio. Refer nunc animum ad hominum vel cæterorū animalium formam, figuras arborum, lapidum, metallorum. In singulis primum necessitati natura consuluit, nusquam tamen est vlla pars nisi venusta. Linquamus naturam arteque videamus, ita in nauigiis, domibus, tēplis, ea quæ constructendis his sunt necessaria, habent & illam in specie venustatem, ut non solum

In artificialibus. latus solum, sed voluptatis etiam causa inueta videantur. Ita Capitolijs fastigijs (ut verbis ipsius vtar) non venustas, sed necessitas fabricauit: vtilitatem tēplis fastigij dignitas consecuta est. Tandem ita concludit: Clausulas atque interpuncta verborum, animæ, interclusio atque angustia spiritus attulerunt. Id inuentum est ita suaue, ut si cui sit infinitus spiritus datus, tamen eum perpetuare verba nolimus.

In arte Gymnastica. Nonne eadem ratio effulget in arte Gymnastica? Celer in omnem positionem corporis motus arcendæ vel inferendæ plagæ maximè necessarius, quem pulchritudo sic è vestigio sequitur, ut ipsi spectantes dubitent, num eius tam multiplex ratio propter decorem magis, an propter vtilitatem sit instituta.

In Musica. Quid verò de arte Musica loquar? cum vel in cithara vel in instrumentorum perfectissima chely, propter differentias vocum, interuallis chordarū, siue manubrij singulis, sui seruandi sunt peculiare digiti: Nonne concludes vbi que, leges easdem & promptitudinis vsū, & certā decori prodere rationē? Certè in rebus vniuersis, propter bonum & formam intrinsecam, figura quædam elucet, atque exterior pulchritudo, propter pulchrum exterius, vis intrinseca, propter vtrunque Veneris filius conuersionis mutua gubernator.

Pulchritudinis ratio. Coniunctim igitur de bono & pulchro verba cedamus, ut quorum mirificus splendor, cum amoris radio præstet vnius influxus speciem, quæ nihil sit aliud quàm exemplaris summi, vel ideæ principis actus quidam perpetuus, ex suo quodam corpore, spiritu, anima que conflat, velut splendor diuini vultus, in quo

quo depictæ sunt rerum omnium feminales rationes. vnde in conuiuio ita definit Plato, pulchritudinem esse gratiam quandam viuacem, & spiritalem Dei radio illustrantē, Angelo primum infusam, inde & animis hominum, corporumque figuris, & vocibus, quæ per rationē, visum, auditum, animos moueat atque delectet, oblectans rapiat, rapiens inflammet amorem. Ex quibus patet eandem spectari magis in auribus, oculis, mente, formarum, figurarumque & facultatum ordinibus, modo ac proportione constitui.

Iuxta Plotinū pauca descripta est pulchritudo, ut vna quædam sit gratia, ex plurium concinnitate resultas. sed quæ in animis siue spiritibus, virtutum atque scientiarum concordiam comitetur: in corporibus colorum & figurarū optimā symmetriā. Vnde in Tuscula. quæst. lib. 4. sic meminit Cicero: Ut corporis est quædam apta figura, cum coloris suauitate, ea que dicitur pulchritudo: sic in animo opinionum iudiciorumque æquabilitas & constantia, cum firmitate quadam virtutis, vim ipsam continens, pulchritudo nominatur. Has Academicorū definitiones carpunt ineptè plurimi, cum quod propter pluralitatis rationem Deo minù congruere videantur, quippe qui nullam compositionem in se admittat, tum quod in tactilibus quoque & gustabilibus, olfactibilibusque rebus, sit qualitarum harmonia, quam Amor & pulchritudo per gustum, tactum, atque olfactum manifesta consequatur. Sed excusari veterum definitio quàm facillimè potest; quod in Deo, & formis abstractis à materie, etsi nulla reuera sit compositio, est tamen in Deo per modum vnius, agenda rerum rerum multiplex ratio: cuius & formæ inferiores participes fiunt. Sed eadem ratio in rebus corporeis paulatim fit multiplicior secundum verè passibilem modum. Quod autem & olfactui, & gustui, tactui, suus sit pulchritudinis sensus, omnis hæc bruta affectio quædam, & à diuini amoris commercio profus ut aliena negligitur, nisi ad rationis legem, vitæ & cognitionis fructu necessarium, ab hominibus referatur: ut eadem sanè non tam per se sit improba, quàm propter abutentium improbam voluntatem.

Pulchritudo itaque, & voluptas incorporea laudanda est nobis tanquàm simpliciter bona: Corporea verò ut bona per accidens, ferè modo quo medelæ bonæ, quia ut testis est Aristoteles Ethicorum 7. Voluptates corporeæ dolorē adiucent vehementem, vel in temperiei ad suum contrarium reductione demulcent. Omnis autem medelæ eò magis est expetenda, quò morbo maiori opituletur. Quare cum corporeæ voluptates vehementiorū passionū sint medelæ, fit magis multo, ut hæ voluptates à vulgo, atque ardentius expetantur illis, quæ non vni medelæ, sed propter se tantū desiderantur. Quin ut eiusdem abusus constat penitior ratio vniuersa, hæc sanè in animorū delapsu ad corpora maximè collocetur. Quia etenim pulchritudo interior per res sensibiles pulchras à sensu primū exteriori pereipitur, sitque iuxta Platonicos ascensu lapsus multo facilior:

Facilis descensus Auerni,

Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras,

Hoc virtutis opus.

M. Idcirco

Idcirco plurimi p̄tiusquam internam rebus pulchritudinem degustarint, in antè percepta voluptate figuntur: vnde cœu. temulenti, aut veterosi redditi ad verã voluptatis reminiscenciam perducì minime possunt; fitque vt his eueniat quemadmodũ ferè afflicti morbo colico vel pleuritide fieri solet, qui cum fomentis calidis, vel cataplasmatibus istiusmodi mali rabiem se posse putant extinguerè, eo quòd momentaneam recreationem, siue doloris quoddam lenimen digestis solum halitibus experiantur, morbi tamen primariam causam, & fomitem ex attractione humorum magis accumulãnt, vnde & paulò post dolor cum febris iuxta conuersionis circulum ampliùs inuadescit. Quod & in hydropicis liquidò constat, si sitientibus potum offeras copiosum; in febre ardenti obstructionibus complicata, si aquam frequenter frigidã bibant; in ophthalmia, si sæpè narcoticis dolorem ab inflammatione partum velis obcunderè. Nam & in amoris cœstro, qui sese per ætatis ludum, perque libidinis explementa, morbo suo se prorsus mederi posse existimant, eiusdem potius perennem circulum trahunt: dum ex libatis corporum voluptatibus, ipsa magis brutescens anima, ad sensus à ratione delabitur, & graui iam dudum fancia cura, vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Quæcunque de pulchritudinis circulo à sensibilibus rebus, ad spiritum animamque interiorem, & hinc vicissim per spiritus, ad sensus corporeos explanauit, eadem de pulchritudinis sobole, siue Amore intelligas velim. Primo etenim externæ pulchritudinis visum sensum percellit exteriorem, præcipuè visum: vnde poëta: *Ut vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.* Sed multo expressius Georg. 3.

*Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Fœmina, nec nemorum patitur meminisse, nec herbar.*

A sensu externo per harmoniam sensibilem concitato, spiritalis rerum spectatarum pulchritudo spectantis spiritum cõmouet, qui mox receptã speciem anima quoque cõmunicans, facit vt & concentus intrinsecus rei perceptæ concentum internum maximè, siue percipientis formam pari proportionè afficiat. Verùm impressæ rerum pulchrarũ imagines, sæpè etiam à leui quacunque occasione mouentur, motaque forma principi turbatur spiritus, à spiritu sensus externi denuo, vbi rursus apparet mox præcipitium maius à nobilioribus sensibus ad magis ignobiles; ab olfactu ad gustum, ab auditu & visu ad tactum improbum, ab oculis ad complexus & gradum vltimum voluptatis. Quem vt philosophi pro summæ ducunt amentię siue furoris specie, Medici pro comitialis morbi siue conuulsionis quadam imagine: ita vulgus turpiter contra pro summæ voluptatis, & absolutæ in amore beatitudinis cumulo expetiscunt. Sed vt à pulchro ad pulchritudinis appetitũ prouehamur, Amorem Veneris potentem filium, cælo terraque metuendum, pariter ac colendum docet illa percelebris sacri Poëtæ vox:

*Nate mea vires, mea magna potentia solus:
Nate, patris summi qui tclã Typhoëa temnis.*

Orpheus

Orpheus proinde in Argonauticis Amorem vt mundi Genium, vt magnum Deum, & antiquissimum laudat, quippe cum Chaos ante mundum posuerit, ante Saturnum, Iouem & cæteros Deos: Amore sanè in sinu ipsius Chaos constituit; eundem aded sic definiens, vt sit principium, quo res informis, ornamentum sui seu *κόσμος*, perfectionemue desiderat. Cui & illud Maronis consonat:

*Vulcani Martisque dolos, & dũlcia furta,
Atque Chaos densos diuim referebat amores.*

Vbi sanè & tria mundi principia tacitè visus est insinuasse: Per Martè, agentis principium subintelligens, veluti formam. Per venerem, passionis vim, siue materiem, agentibus formis vbique substratam. Per Vulcanum, omnia connectentem spiritum, vel proportionè mediam. Licebit eadem ratione subaudiã diã in creatione quæ deinceps fuit, aërem, terram & auram mediam: similiter ignem, aquam, & vtriusque ineffabilem quandam substantiam copulatricem: in creatione postrema cælestem ætheream ac sublunarem regionem, & in omnibus tandem medium vniuem, inter extrema duo, quorum coniugio primum occurrit Chaos, seu mundus indefinitus. Ex confusa pulchri idea, nascitur amor: ex amoris conuersione, plena perfectio, vt mox ostenditur.

Hæc definitio velut rebus duntaxat creatis cõpetens non tantum à Socrate in Platonis conuiuio refutatur, sed & Christiano sensui non admodũ quadrat, eum in ipso quoque opifice Deo, erga mundum, & res creatas amor sit vehementissimus, atque ex eodem, per mundum cuncta, in eundem mundi architectum rapere videatur.

Crassius multo Lucretius, & Epicurei dogmatis professores, ex parte amantis, desiderium esse definiunt, quo amans se totum in amari speciem transferre conetur: ex parte amata, quo tota totum amantem capere gestiat, vt in reginæ Arthemisæ liquet exemplo, quæ Mausolei cineris hauflu vnum se quiddam cum viro facere cogitabat.

Sed Physica magis ac naturæ consentanea citatur Medici Eriximachi descriptio & aliorum plurium, quos gratia breuitatis omitto: cum quòd iisdem definitionibus ad integritatem desit aliquid, tum quòd Amoris omnè potentiam, vel rationem eius expromere neque propositum nobis sit hoc loco nec necessarium: sed ex peruagatis requiram pauca, vt sit orationis continuum filium: plura verò ex nuper inuentis ratiocinari debeam, quæ ad Amoris probandum circulum sint necessaria.

Opportunè igitur Hierothei sententiã in demonstrationis subsidiũ adferemus. Ait enim Amore esse vim insiticiã, quæ superiora mouet ad inferiorum prouidentiam; inferiora, vt versus sublimia conuertantur, æqualia denique ad socialia inuicem sui communionem. Ea nimirum tam proba est definitio, vt multi locutum putent de anima mundi: plures autem & Christiani maximè, gustum habuisse quendam diuinæ trinitatis existiment,

M. 2. de quæ

Appetitus cœu-
li ex desiderio
pulchrit.

De Amoris cir-
culo.

Amor ex aspectu
insistitur.

Circuli demp-
stratio.

Amor.

Ortus Amoris.

Mundi prin-
cipia à Virgilio
designata.

Amoris definitio
per Epicureos.

Hierothei sen-
tentia de Amore
pulcherrima ad
rationem citius
maximè qua-
drans.

deque illo Amore hæc statuisse, qui in diuinis personam tertiam, seu sanctum Spiritum repræsentat. Verum vt hæc sint, pulchre admodum totius circuli ratio, quæ in Amore est, & per eundem in vniuersi rebus efficitur, sub definitionis istius ambitu continetur, dum à supernis descensus aperitur versus inferna, & ab iisdem inferioribus versus superna recursus, donec per media extremorum mutua cõuersio peragatur: vnde meo quidem iudicio Amorem rectissime statuas, vt desiderium quoddam boni pulchriq̃, vel bonitatis per pulchritudinem ipsam, conferendæ vel accipiendæ scilicet. Et conferendæ quidem in superioribus: Recipiendi in inferioribus magis. Cuius potestas velut vnus sit magnitudinis dimanatio, cuius punctû vel apex sit primus in Deo, progressus per mûdum triplicem tripliciter distributum, finis autem in ipsa materie: cuius denique actualis quædam sit, infinitudo circa verticem; Potentiæ mere infinitudo circa materiem: Connexionis virtus infinita, per omnes naturæ intermedios gradus. Huius enim effectus prior est vniuersum. Amor enim, teste Dionysio, non permisit regem omnî sine germine permanere. Idem propagandi studium ab auctore primo in omnes eiusdem imagines dimanauit. Per hunc enim sancti illius spiritus cælos mouët, & sequentibus omnibus sua munera largiuntur. Per hunc sidera lumen suum in elementa diffundunt, ignis calorem aëri, aëri vim suam communicat aquæ, aqua terræ; elementa simplicia mistis quibusque siue compositioribus rebus, plantæ & animalia speciei suæ multiplicandæ desiderio, ad complexus iucundissimos & expulsionem seminis ardentissime rapiuntur. Vnde illud Georg. 3.

*Omne ad eò genus in terris, hominumque ferarumque
Et genus equorum, pecudes, pictæque volucres
In furis ignemque ruunt. Amor omnibus idem.*

Per eiusdem Amoris impulsu obediunt vicissim inferiora supernis maxime: sit terra tractabilis aquæ, & hæc in aërem deinde resoluitur: aër in ignem: ac fortè per poros insensibiles digesta in ætherè sublunaris substantiæ portiu cula firmioris paulatim concretionis, atque coaguli particeps, rapitur altius in cæli occultas fibras: vbi quemadmodum in animantibus fieri solet, elaboratà magis magisque apponitur. primum inde agglutinata assimilatur penitus, & in cælestem indolem transmutatur. Quis enim scit, an huius gratia sit orbis ille conspicuus in octauo cælo, quem à candore notabili *γαλαξίας* vocant, qua sem piternorum siderum fuligines explodantur, & in particulari descendentium locum, trahantur ex infimis mundi partibus exhalationes tenuissimæ. Quæ quasi retaliationis officiorum mutua, ea vnde mouentur, atque animantur, vicissim nutriant, ad eò quidem infandis & inexploratis modis, vt propter temporis diuturnitatem, variarumque omnium nimis imperspicuos tractus, cælestium corporum in generabilis quædam & incorruptibilis substantia videatur penes singularia: sed sublunarium rerum conuersio, duntaxat secundum speciem, æternitatem facere iudicetur. Quin fibras & villos in mûdo superiore, in cælo atque ætherea regione non aliter statui, quàm in animalibus posse, satis ostendit

Amoris ratio per
Auctore ex auct
strallis.

Amoris vis im
mensa.

Omnia genera
sio corruptioque
per amoris, omnis
quoque motus in
quant. qualit.
& loco.

Totum mundum
nutri quodam
modo instat ani
malis.

Fibræ cælestes
atque ætheræ
vò minus quàm
in animalibus.

dit cataractarum vocabulum apud Moysen, fatis & cometarum, & illa veterum abditissima generatio, cui vel specus tribuunt definitos, vel certa astropuaria, quæ sacræ literæ thesauros abyssi, antra Aecolia poëtæ nominant, Astro nomi valuas cæli vel ianuas: vnde & excongressibus vel θ ϕ , vel λ ψ , vel δ φ . triplicem quoque portarum apertionem intellexerunt, caliginis scilicet, venti & pluuiæ; cum omnis corporum dimanatio, sit vapor aut exhalatio, vel inter hæc quiddam medium. Sed non est nunc de hisce fusiùs differendi locus: cum fortè hæc omnia ad mundi materiem melius, & singularem partium conuersionem mutuam referantur. Quamuis istorum tractatum sit ea consensio, vt nihil difficiliùs putem, quàm quæ per totum tota funduntur, vitandæ confusionis, vel rēdij, gratia sub classis distinctæ genera delegare.

Pulchre iterum ex illa Hierothei definitione vnus colligitur omnium Amor, sola relatione differens, quæ nimirum vel sit superiorum ordinum erga inferiores, vel inferiorum erga sublimes, vel æqualium erga æquales. Hinc illa Erotis & Anterotis fabula, quasi nullius sit Amoris incrementum absque amore mutuo, nec vllus ascensus, descensusue facilis, vel diuturnus, nisi agens per amorem recipiat quicquam, vel patiens vicissim in id quod agit, agere moliatur.

Patet & amorem esse in rebus omnibus, & amari omnia posse: cum dētur omnibus similia, vel contraria. Patet denique eundem ex rebus sæpè contrariis nasci. Et rursus vt contrariorum maxime effectricem causam. Vnde illud Plautinum oppido eleganter.

*Diua Astarte hominum, deorumque vis, vita, salus, rursus eadem qua est,
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, sidera.
Iouis quæcunque templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant.*

Et plura deinceps in Mercatore, quæ, vt sim breuis, omitto: cum & proferri infinita in eandem sententiam facile possint.

Verum vt in amore perfectam circuli speciem plenius contemplemur, licet relictis paululum definitionibus, ad ortum illius, ætatem, progressus omnes & incrementa diuersti, vt distributæ loco, temporibusque rationes, velut vnus compositi, per membra singula penitus expendantur.

Nam quod ad primam originem spectat, iam pridem occæpi dicere: nunc illud compedio reperat, quod quondam Diotima Socrati reuelauit: Natum amorem scilicet ex Pori congressu cum Penia in natalibus Venenis. Cuius allegoriæ summa est: in abundantia & indigentia rationem Amoris optime collocari. Cum enim, vt diximus, continua quædam sit, & reciproca dimanatio ab agente in passum, ab hoc vicissim in agens per medium: & in agente quidem sit conferendi boni studium; obsequij verò vel recipiendi influxus in re passibili; patet omnino in agente copiam primo, inopiam verò in re passibili, tanquam Amoris mutui parentes recte constitui: quorum vbertas patrem referat, egestas matrem, licet tum in vbertate sit quædam indigentia,

M 3 ac vi-

Valua caliginis
triplicis.

Amor omnium
vnus sola rela
tione differens.

Eros.
Anteros.

Amorem in om
nibus esse et om
nia posse vel
summe cõtraria.

De ortu Amoris
sue natalibus
plenius.

Ortus Amoris
ex Penia et Pori
congressu.

ac vicissim indigentia copiae particeps habeatur. Vti in congressu maris & foeminae duo concurrunt semina, masculinum vnicum, & agens maximè, si Galeno credimus; & foemininum alterum, passibili magis conditione praeditum, sic tamen vt ad conuersionis, complexusque mutui necessitudinem, nec foemininum semen omnino sit actionis expertus, nec masculinum ab illo muliebri semine vicissim non patiatur. Nam ex hoc fonte fortassis est in coceptu determinati sexus potissima ratio, prout nimirum per qualitatè aut copiam, vnius virtus à virtute alterius superatur. etsi stellarum occulto influuio, multum quoque in eo genere sit tribuendum.

Sexus distinctio
vnde patissimè.

Mens Platonica
de Amoris ortu.

Mentem Platoniam de ortu Amoris, augmento, statu atque perfectione, malui quadam succincta tabula quam verbis prolixioribus explanare. Vtque magis respondeant singula cum vniuersi Musica, nos quoque & symphoniam species & schematismorum totidem rationes distribui sinximus, iuxta Amoris sextuplicem gradum, iuxtaque dierum numerum, quo mundus hic dicitur absolutus.

Occurrit

<p>PRIMO, Molis informis el- sentia.</p>	<p>SECUNDO, Appetitus ingeni- tus, & educatio molis informis ad suum prin- cipium.</p>	<p>TERCIO, Illustratio à diuino radio cum idearum conceptu.</p>	<p>QUARTO, Appetitus accensio.</p>	<p>VIINTO, Violentior agitatio, ve se cum Deo vniat.</p>	<p>SEXTO, Formatio perfe- ctior, ex inhaesione cum exéplari suo, vn- de hic mundus emer- sit, velut formarum omnium idearumq; summa complexio.</p>
<p>Ita enim spectam in eodè Amore</p>					
<p>1 Amoris initiu seu Chaos ipsum.</p>	<p>2 Amoris ortum sive curabula prima.</p>	<p>3 Amoris pabulum.</p>	<p>4 Amoris incremen- tum.</p>	<p>5 Amoris impetum.</p>	<p>6 Amoris flatum si- ue vigore, summam- q; perfectione, à qua septimo die opifex requiritur.</p>
<p>Ita occur- rit inter Sygyrias lyderum</p>					
<p>8 Oppositio per celi diametru.</p>	<p>A Aspectus per trigonam caeli partem.</p>	<p>B Aspectus per quartam caeli partem.</p>	<p>* Aspectus per sexta Zodiaci partem.</p>	<p>8 Aspectus per octauam.</p>	<p>d Coniunctio.</p>
<p>Similiter in sym- phoniis musicis.</p>					
<p>1 Diapason.</p>	<p>2 Diapente.</p>	<p>3 Diastaton.</p>	<p>4 Epitritos.</p>	<p>5 Hemiolus.</p>	<p>6 Unisonus.</p>

Rationes alias in Timæo reddidit Plato, cur sit senarius in primis congruus vniuerso. Nec est quoddam illas tantopere requiramus, cum potius ad vnitatem trinam referri singula methodicæ doctrinæ consentaneum videatur. Itaque vt in terrarum diuisione, duas constituunt, intemperiei frigidæ Zonas, Arcticam scilicet, & Antarcticam; duas quoque intemperiei calidæ, Boream vnam, & Austrinam alteram. similiter & harum medio temperatas duas cum cæli diuisione pulcherrimæ congruentes. Quæ tamen omnes ad tria Zonarum genera reducuntur: calidum, frigidum, & temperatum. Ita me hercule & ipsa Amoris ratio vniuersa in ortum, diuiditur, progressum, ac statum. similiter aspectus syderum in directos radios $3^{\circ} \delta \square \epsilon$ & obliquos $3^{\circ} \epsilon^* \Delta$. Consonantiæ in perfectas 3. Vnisonum, diapente, diatessaron, & imperfectas totidè, hemiolon, diatriton, diatessaron. Nam & hisce generibus symphonie ceteræ continentur. cum ille concentus per sextam sit diatriton duplex; per decimam verò, aut duodecimam, referantur habitudine simili ad $\delta \iota \sigma \delta \iota \omega \pi \rho \alpha \delta \omega \nu$, quæ ceteræ ad diatessaron simplex. Nec multum inuenies absonam rationem inter dies naturæ Criticos & Indices appellatos: si probè expèdas ordine quartum, quintumque, & septimum, nonum, vndecimum, decimumquartum. Quorum omnium proinde analogia maxima est ad progressus speciem, quam Luna subit totius morbi curriculo, à puncto temporis primo, quo morbus inuasit. Quin si magis ad Lunæ motus, morborum tempora velis tribuere: quamquam diei septimæ indicium certius ex quarto, quàm tertio colligatur, propter mutationis quæ tunc incidit, progressum pleniorem; multo tamen perfectius ages, si dies impares omnes pro criticis numeres, iuxta mentem illius Aphorismi, Quicumque sudores febricitanti tertio fiunt, quinto uè die, vel septimo, nono, vndecimo, decimoquarto &c. omnes boni. Nam inducunt morbum: qui secus eueniunt, laborem significant, & morbi longitudinem. Videmus enim quòd & nox ipsa quæ præcedit quartum, quæque decimum quartum diem, sit magna ex parte molestior, vt vsus, & idem testatur Hipp. Accedit demum natura humoris biliosi, qui in acutis maximè dominatur, magisque incandet alterna die. Postremò & motus Lunaris distributio cum in tarditate potissimum, ac velocitate epicycli medium seruat. Sed non est nostrum de hisce vltèriùs disputare, ne nimis hæreere circa particularia videamur. Illud denique in hoc concentu est obseruandum in primis, totius in mundo creationis seriem iisdem gradibus rectè dispeisci, numeroque consimili, si tres illius præcipuas partes antea demonstratas, in senos ordines ita subdiuidas.

Omnis Musica ratio per Amorem ad vnitatem & vnitatem redigenda. Zonarum ratio terna calique.

Amoris distributio quo ad status stetit.

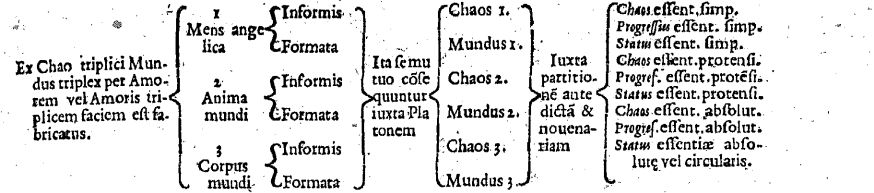
Schematisimi præcipui 3. inter planetas & stellas ceteras. Consonantiæ præcipue 3.

Crisium Medicarum Symphonia.

Dies impares præcipui, vnicuique graduum duos.

Tres officij mundi gradus cum symphonia Amoris optime congruentes.

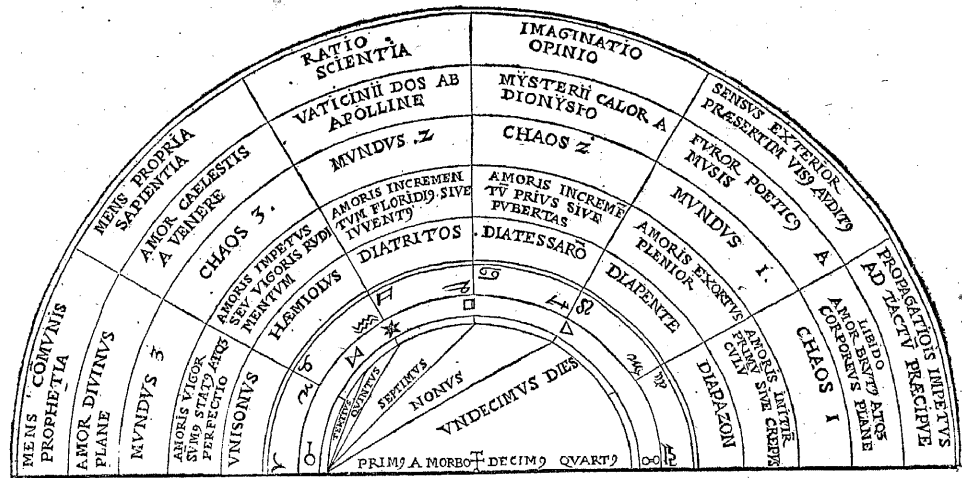
Ex.

Iunge his demum gradus Vniuersi totidem, & Amoris species, habebis sanè systema pulcherrimum & planè musicum, quod interuallis iunctum imparibus, sed tamen pro rata portione distinctis, acuta cum grauius temperans, varios æquabiliter concentus efficit; etsi illum aures non capiant nostræ, quippe ad subiturnas turbines, affectuumque procellas varias, velut ad Nili Catadupa obarscenscens.

Mundi Symphonia pulcherrima.

VNIUERSI MUSICÆ INTRA AMORIS Circulum comprehensa.

Pulchrè itaque & diuinorum operum, & circularis in amore progressus, & totius denique concentus in vniuerso musica ratio, senario numero sic exprimèda est, vt in septenarium finiat. Cuius apud Philonem ceterosque Platonicos laudes sunt innumerabiles, vtque vel idem in nouenarium vel in ternarium; rursus & hinc in vnitatem vnicam reducat. Nam & triangulus N Iopleuros.

Senarius numerus vniuersi in Platone.

Isopteros velut $\circ\circ\circ$ ex senario constitutus ita resoluitur, vt basis quodam modo ternionem integram seruet, vnitatem verò superior vertex, sed basim vertici duo connectant latera, velut binario inter ternarium, & vnitatem medio, definita. Vnde cum ex vnitare, binario, ternario inuicem copulatis, senarius fiat, meritò illum Pythagoras $\tau\eta\varsigma\ \mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\eta\varsigma\ \sigma\eta\mu\alpha\tau\iota\mu\epsilon\iota\varsigma$ seu magni connubij numerum æstimat, cum vniuersi nuptiæ huius mysterio maximè celebrètur: credo quemadmodum vni sono, si quis diapentem iunxerit, & continuū diatessaron, mox consonantiarum omnium consonantissimam fecerit diapason.

Liquet autem ex ante demonstratis, Amoris numen pro ratione diuersa variè diuidi: Nunc vt genus in speciem, nunc verò vt totum quiddam in partes potius integrales, cui partitionis modo lubentius acquiescam.

Sed cum idem totum vel omne, partitiones admittat numero infinitas, idcirco pro distributi mundi multiplici specie, Amorem quoque vel vnum, vel duplicem statuas licet, vel tres eiusdem differèntias rursus, vel sex, vel septem, vel nouem, modo ideam vbiq; ternarij & vnitatis numerorum omnium rationes in se complexam præ oculis statuamus.

De nouem Amoris gradibus σ . vel γ . nulla est difficultas, si mundi segmenta, & singulorum symphoniam modo propositam, probè excusseris. Nos omnes hos numeros velut diuersa flumina ad fontem vnicum siue ternarium reuocamus. Vt quemadmodum in mundo sensibili, inter cælestem & sublunarem statuitur media quædam ætherea, siue sit ipsa lunaris regio, seu Lunæ proxima. In sublunari rursus inter aërem & terram auræ vehiculum medium, in cælestibus denique inter Planetas σ . medius Sol. Inter intemperate ficos β & δ , medius γ supra Solem. Sub sole verò inter intemperate humidos ϱ ν , medius φ : quemadmodum denique in humana fabrica inter intellectum & phantasiam, medja ratio, inter animalem & naturalem facultatem, vitalis affurgit, inter totius compositi corpus & animam, ambigua speciei spiritus: ita profecto & in amoris circulo, inter diuinum, siue sublimem maximè, & terrestrem alterum abiectissimum, Amor naturæ mediæ collocetur. Horum consensu mutuos, & tamen diuersa munia facilè ex subiecta tabula depræhèdes.

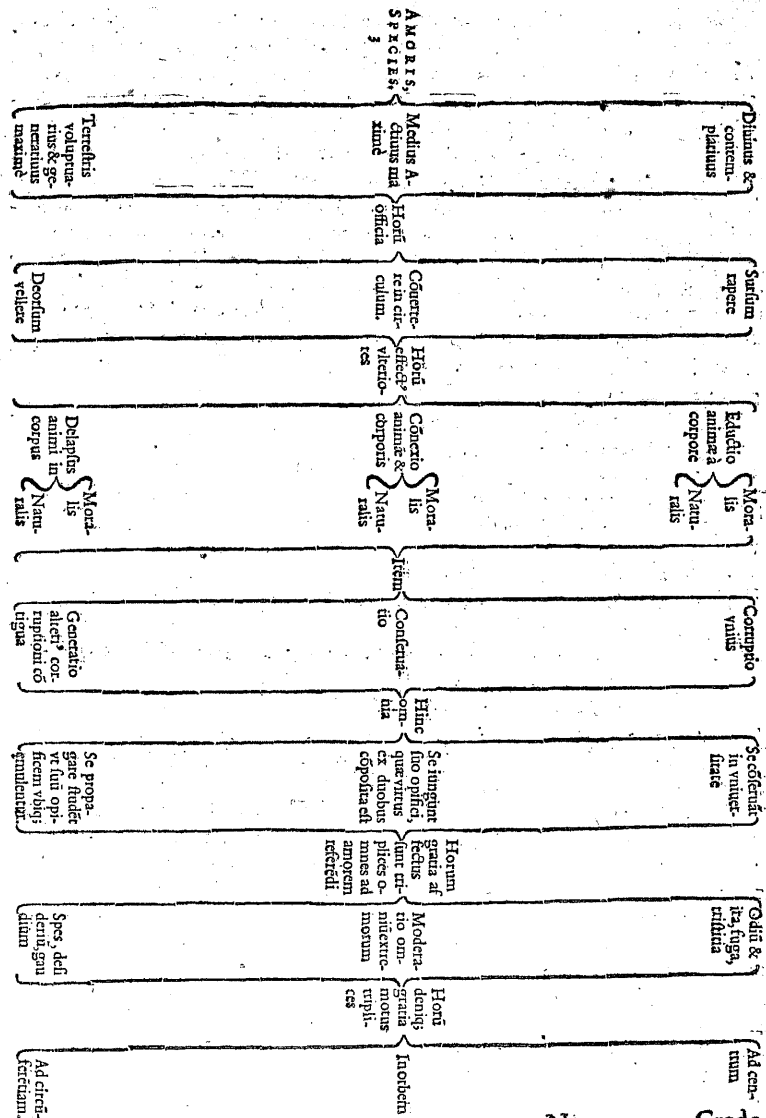
AMORIS

Amoris varia distributio.

Ænigma missus appositissime ad vnitatem referenda.

Amor triplex rectissime dicitur.

- 1.
- 2.
- 3.

Tres vniuersi
principes.

Credo equidem iuxta partitionis istius ideam, antiquissimum Zoroastrum tres mundi principes, trium ordinum dominos posuisse: Oromasin, Mithrin, & Arimanin, cuius rationem secuti cæteri, quorum Mercurius tria enumerat, quibus orbis conuersio abfoluatur, ἐπιμαρτυρίῳ siue fortunâ, σάτυμ siue necessitatē, & ordinem. Quod si vocabula Physica malis, caussarum congressum primo subaudias licet: Secundo fortunam vel executionem: Tertio fortunæ ipsius aptam distributionem. Plato eiusdem conuersionis similiter statuit τὸ ἰδρυαί, tres: Deum, Mentem, & Animam. Cui illud sapiētis consonū quod tribus mundum disponat Deus, numero, pondere & mensura: Dei enim excellenti proprium quiddam est vnitas: Mentis vel sapiētiae ordo, vel pondus per suum auctore Deum; Animæ verò vel spiritus per eundē mensura, & motus.

Vulgata Amoris
distributio in
species duas.

Vulgata magis est Amoris distributio in species duas, quam & Poëte norit. Nam & cælestem venerem, & terrenam quampiam celebrat, similiter & Cupidines duos. Vnde in Tragœdiis.

*Dura non mihi generata Ponto,
Quam vocat matrem geminus Cupido,
Impetens flammis simul & sagittis,
Iste lasciuus puer acre nitens,
Tela quam certo iaculatur arcu.
Labitur totus furor in medullas
Igne furtiuo populante venas.*

Ita & Maroni descripta est alia Venus:

*Virginis os, habitumque gerens, & virginis arma
Spartana &c.*

alia, cum (vt Æneam filium, furentem vindictæ praua cupiditate, cōpesceret)

*non ante oculis tam clara videndam
Obtulit, & pura per noctem in luce resulsit
Alma parens, confessa deam, qualisque videri
Cælicolis, & quanta solet, dextraque prehensum.
Continuit.*

Amoris cuiusq;
summa.

Itaque diuinus amor humana pectora à sensibilibus sursum, ad intelligibilium rerum ac veræ pulchritudinis spectaculum rapit. Ferinus ille contra & voluptuarius, cui libidinis nomen est inditum, à mente magis ad propagandi studium, & fœdas renellit corporum voluptates, quorum medio consistit amor actiuus, quem poëtarum vulgus prætermisit, ad rationale animi portuiculam, ad scientiarum artiumque constitutionem maximè opportunus. Sublimis iterum vel planè diuinus, æternæ nos maximè beatitudinis compotes facit: Medius ad actionem & vitam, ad bonum priuatum simul & publicum ambiguus nutat: Infernas denique quamdiu intra præscriptos naturæ limites manet, ad generationem corpoream & speciei perpetuitatē deorsum cuncta conuellit. idem à iusto sine delapsus altius, quencunq; apprehenderit, cito depascitur. & semel transixos ita dementat, vt tanquã in lubrico positi

siti vix sese contineant, donec vel rei amatæ gratia, sese ad internecionē planè præcipites voluant: hi sunt amantes ipsa cæcitate cæciores, qui, teste Platone, viuunt in alieno corpore, in proprio moriuntur, quorum affectus bellè à Seneca sic definitur:

*Vis magna mentis, atque animi calor
Amor est. iuuenta gignitur luxu, & ocio.*

Sed multo elegantius sub pallio poëtico cecinit Maro:

*At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exortantem, & nauis in saxa trahentem:
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo.
Pubetenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas utero commissa luporum.*

Idem illius Amoris effectus horribiles pulcherrimè pinxit lib. Æneid. 4. præsertim sub initia cum ait,

*Hæc vatum ignare mentes, quid vota furentem,
Quid delubra iuuant.*

Sed & in reliquo totius hystoriae cursu ita eam affectionem suis coloribus exprimit, vt nisi sis saxeus planè, vel plumbens, absque lachrymis legere minimè possis: quod mihi adolefcenti vel centies vsu venit.

Quod si equidem fecisse non inhonestè videtur, si moneam cæteros, adiciēs paucula, ex vsu atque exemplo meo, quo per septennium ferè, sub huius Amoris infani fœuis impetis, ante coniugium militarum: dicam omnino affectum eiusmodi inter morborum species, vel si particulatius voles, sub Melancholiciæ genere collocandum: qualem disertis verbis expressit Aëtius, cum de virgineo malo pertractat, vel furore vterino. Verum anceps vbiq; quæstio, An si animus propter eiusdem mali violentiã, corpus vt causam in iudicium vocet, vel corpus animum, vter ipsorum in lite victoriam iure sit adepturus.

Quod autem sit instar melancholicæ febris, certa sunt argumenta, quia quifquis natura multum accumulat torridæ bilis, ad hanc furoris speciem, sit magna ex parte procliuior. Tum propter animi diuiniore indolem, quæ vel ex iudeis sibi congenitis, absque vilo obiecto exteriore, pulchri effingit quafidã sensibiles notiones; tum propter spirituū tenuissimorum impetum facile, qui velut ex busto oriundi, materiem suæ resolutionis firmissimam habent, vnde & semel arreptas species, per extrinsecos sensus rapidissimè deferunt, & cum interna animi parte componunt: receptas denique velut tenaci glutine, quam pertinacissimè seruant. Nam qui verè sunt Melancholici, præter sagacis ingenij, & summe venatici vim, in contrariorum affectuum pugnam facile rapiuntur. Cum enim siccissimus sanguis, & spiritus inde exhalans sit tenuissimus, facultates idcirco semper in prociuctu gerunt: impressæ verò semel imagines rerum non ita celeriter exolefcunt, quin contra quam vulgus putat, læti sunt ferè, atque agiles semper, inuēctione, iudicio, eloquio, & in quauis, quam semel susceperint, actione dexterrimi. Sed à tristitia semel occupati, eandē vix prius

Cæcū Amor.

Amor corporeus
Melancholiciæ
febris Melancholiciæ
species.

Demonstratio.

Melancholici
proprie dicti
ingenio maximè
prestati & diuini
nandi perniciosa,
unde et amovibus
quàm facillimè
capitur: capti rardif
sine liberantur.

quàm vitam exuunt, & ab admissis animi perturbationibus, vñdique sic immutantur, vt planè eisdem non arbitreris. Addam huic argumento, quod planè experiar in illa amoris infania, manifestam incendij speciem, velut per certas periodos recurrentem. Ac si loqui expressius licet, id obseruauim maxime paroxifimos obtinere præcipuas, ferè sub diem quartam, magisq; multo circa crepusculum vespertinum, quibus temporibus atra potissimum bilis agitari consuevit, quæ secum & nuper impressas species commouet, vel nulla interdum stimulante libidinis flamma. Quid autem symptomata referam, quæ planè sunt melancholica? Nam si diuus Hipp. omnes istorum species reduxit ad capita duo, metum atq; mæstitiam scilicet, quidnam est aliud, quàm res solliciti plena timoris Amor? Vide obsecro illorum assiduus gemitus, querelas, minas, & preces incompositas, infomnia, lachrymarum fontes assiduos, vanam formidinem, atque ridiculam spem, iram & zelotypiam, quibus ita plerumque præter humanam speciem efferuntur, vt recta penitus ratione seclusa, in omnem calamitatis abyssum præcipites impellantur, sibi quæmetipsis iniecta manu, interdum & pulchram properent per vulnera mortem; illud credo Diogenis. celebre dictum in animo circumferentes, Amoris eiusmodi tria esse summa remedia, quorum prius & iucundissimum est, rei amatae atque potitæ assiduus fructus; qui si non suppetat, medelam à tempore vt expectes licet; si neque id proderit, vt te suspendas. Equidem cum inflammationes ardentissimæ duobus præstiduis maxime refrenentur, præsertim circa initium ipsarum, scilicet partium corroboratione, & influentis materiei diuersione varia: idem & in Amore faciendum censeo. Præmunitur animus philosophia, rerum vsu atque exèplis. Illud enim est sapere, periculum ex aliis facere (vt ille ait) tibi quod ex vsu fiet. Morbi fomès diuertitur, partim occupatione siue negotio, partim amore ipso, ex vno in multitudinem deriuato. Sed hæc parerga nimium, & ab ipso Amorum magistro yberius decantata, quàm vt expoliri se ferat verbis meis.

Reductio triui.
Amoris ad unitatem.

Amoris essentia
in boni ratione
posita.

Materiei vitio
forma & Amoris
in materia per
neti.

Stellatum vitio
similiter perneti
suscipientis ma
terie vitio, cum
alioqui omnes
sui boni.

Nunc ex Amoris multiplici forma ad unitatē reuertamur, vt in eodem hæc quoque sit manifesta circuitus ratio, quæ penes animorum reciprocos orbés, in rerū diuisione & cōpositione perficitur. Quemadmodū itaq; in pulchritudinis specie dictū est supra, sic & in amore contingit, vnā illius esse atque continuā vim, à mundi vertice vsq; ad materiæ infinitudinē profluentem: dari tamen eiusdem multiplicés formas, effectusq; vel toto genere dissidentes; quæ tamen non ad eò in Amoris ipsius essentiam (quæ semper ad bonum simpliciter vergit) quàm in materiæ recipientis conditionē lubricā reuocari debeât. Nam si & mundi res cæteræ sint ferè iuxta sententiā comici, perinde vt animus illius qui possidet, cur de Amore id ipsum dici non patiamur? Certè quæ admodum benignæ sunt omnium syderū vires, vt sua quæq; mortalibus dona impertiant, eadem tamē propter subiecti inæquabilitatē, & insolentiā quandam, sæpissimè peruertuntur. Sic vt idem Mars qui multis audaciæ spiritum indidit, pleròsq; sub maleficij nomine, plus æquo, ad temeritatē propensiores facere videatur. Saturnus, qui ad stabilitatē maximè confert, morosam in aliis,

& iusto

& iusto tenaciorem indolem creet. Vbi nimirum vel loci, vel educationis, vel prauæ opinionis semel arreptæ, vel horum assertæ consuetudinis norma conspirat. Ita & in Amoris radio demisso cælitus vsuuenit, vt contemplatur plurimi, ex aspectu ascendant ad mentem; molles & dissoluti alij à mente raptètur ad sensus, & concupiscentiam brutam: sed horum mediij eiusdem imperum vniversim ad actiones humanas transferant, circa naturæ res varias, sub ratione practica reuoluti. Certè cum primum corporis forma sese obtulit oculis nostris, eam mox animus, tanquam diuini decoris imaginem amat & admiratur. & eiusdem intuitu ad Dei pulcherrimi cultum sæpenumero incitatur. Vis autem genialis, siue secunda Venus, secundum Cupidinem parit, conuersosq; impetu Dis formam generare simillimā concupiscit. Vtrobique est Amor, ibi contemplandæ, hic propagandæ pulchritudinis desiderij: vterq; candidus, honestus, vterq; diuinæ imaginis affectator. At si quis corporū speciē animorum pulchritudini præferat, is vtiq; dignitate Amoris abutitur, vt Pausanias inquit. Sed multo expressius lib. de Anima Proculus: Animæ quæ vitā amatoriæ elegerunt, mouetur quidē à Deo pulchrorū præside, ad curā animorū ingenio præualentiū; à pulchritudine verò sensibus apparente, ad diuinā pulchritudinē rediguntur, secumq; ipsi conuocant & amatos. Animæ verò quæ ob peruersam educationē à superno munere decidunt, alioquin amatoriā indolem cōsecutæ simulachris pulchritudinis incidētes, propter veræ pulchritudinis ignorantia, formas corporeas amant & venerantur, passionē propriā ignorantes. Sicut enim apud Plotinū defluxus mentis facit astutiā, & sapiētīe delapsa portio creat Sophisticen; sic manus Amoris in peruersum incidens susceptraculū, vitā reddit intemperatā atq; tyrannicam. Vides vbiq; mirandā circuli speciem, qua modo diuinus Amor in voluptuariū, & hic cōuersim in diuinū maximè trāsmutatur. Nusquā verò inuenire nō est (vt ait Tyrius) bono confitum malū; magna quidem altrinsecus permixta similitudine, vt qui scopi dissimilis ignoracione artes non probè discernit, propter extrinsecā sæpè, & momentaneam similitudinē, quam illæ sibi inuicem reddunt, easdem omnino cōnectat: vt inter sophistam atq; philosophum, oratorem & sycophantam; medicum & circumforaneum.

Amoris vniuersi
comparatio &
similitudo ratio
ne boni.

Amoris vniuersi
differens ratione
subiecti.

Amor itaque non tantum demittit radium versus inferiora, quo cuncta viuificet; verum & virtute magica, naturarumq; cognatione sursum attrahit, & in amplexus mutuos plena conuersione cōpellit. fit enim progressus à Deo per mundi res vniversas, vsq; ad materiem: Et hinc per naturam denuo reditus, ad naturæ præsidem Deum: similiter dilapsus à mente ad rationē, à ratione ad phantasiā & sensus exteriores, ab his vicissim per rationem regressus, patet ad intellectum. Idem in cæteris mundi gradibus est statuendum.

Amoris triplices
matr.

Rectè igitur Amorem ita definit summus ille philosophus Areopagita; vt quidam sit circulus bonus à bono in bonum perpetuo reuolutus. Nam vt à Deo incipit & allicit, perfectæ pulchritudinis rationem præ se fert; vt autem in mundum transit, Amor potissimum dicitur: Voluptas denique pro ut in auctorem remeans pulchro exemplari, pulchrā imaginem, pulchra reuolutio-

Amoris optima
definitio.

reolutione conuertit. In hoc circuitu per omnia penetrans sursum eadem secum, deorsumque volui cōtinuē facit, Mentem idearum ordine replet, Animam rationum serie, Naturam generationis seminio, Materiem formis exornat: vt Solis radius simplex per se & vniformis in cælo lucem, splendorem in æthere, in elementis lumen, in mistis corporibus colorem lucidū creat. In hoc autem tota consistit fecunditas Animarum, quod in earum penetralibus diuinæ lucis iubar æternum fulgeat, rerum omnium rationibus ideisque plenissimum, ad quam humanus animus quoties vult, & vitæ puritate, & summa studij intentione conuertitur, conuersus scintillis emicat idearum, raptusque altius quàm vel Triptolemus quondam, vel Ganymedes, in illum sese craterem aureum, mergit, qui à Mercurio, tanquam certaminis præmium, in animarum medio positus celebratur: cuius liquore probè appoti externorum sensuum, illectamenta fastidiunt, deique natura propius, sulti transcendunt ætherem, cælos intelligentia complectuntur, terrasque liquentes, & que marmoreo ferme monstra sub æquore Pontus. Patet itaque quod amatorius ordo, sit causa cōuersionis in rebus omnibus ad diuinam pulchritudinem & formā principem, quodque (vt verbis Procli utar) reducat sequentia ad illam omnia, ei que coniungens, & coniuncta cōfirmans, & mox inde sequentia replens, diuini luminis dotes inde scaturientes per vniuersa distribuat.

Animarum fecunditas in quo consistat.

Crater Mercurij.

Ordo amatorius

Circulus in Amore vulgari & eius ratio.

Amoris mutui sensus.

Amoris tota.

Manifesta magis hæc circuli ratio est in Amore vulgari. vbi (quemadmodū lib. Ethicorum septimo Aristoteles meminit) quia non semper eiusdem pulchri fruitio nos delectet, necesse est & amorem & studiorum omnium miras vicissitudines expectari. Eius vltior ratio est, quia nostra natura nec simplex nec semper eadem, ex alio in aliud desiderium necessario furgat. Alia enim ægroti, alia hominis sani appetitio est, propter idiotropiam vbi que, maxime differentem: quod si & causa eiusmodi priorem alteram voles, occasiones amoris mutui contemplator, quem vel ex studiorum affinitate, vel natalitij schematis conformi habitudine, nasci existimant: nam si & mores hominum cum fortuna, & cæli influxus assidua quadam reuolutione nouantur, novos quoque contractus in mortales, & cœdera suboriri indies vero simile est. Belle verò hanc eius affectus inconstantiam, orbemque reciprocum paucis expressit Comicus, vbi sic ait:

*In amore hæc omnia insunt vitia, iniurie,
Suspiciones, inimicitia, inducia,
Bellum, pax rursus &c.*

Proinde & apud Plantum adolescens versari sese in Amoris rota quatitur, Sed longè plenius patebit totius conuersionis ratio, cum de eiusdem forma, atque materie fuerit demonstratum. Nunc pro cōclusionē tractatus septimi, illud in istoc circulo causamur imprimis, quod quoties amantes duo per amorem se mutuo complectuntur, amans in amati effigiem transire quodammodo gestiat, & cum alterum in altero viuat, fit vt se ipsum vtrumque vtri que tribuat, vt accipiat alterum: vnde & in seipsis amantes moriuntur, & in amatis reuiuiscunt.

Conuersionis totius in Amore formalis ratio. Amatum passiones inuicem pugnantissime, & affectus maxime admittendi.

reuiuiscunt denuo, beneficij pariter & vindictæ, mortis ac vitæ mutua ratione, hinc & affectuum alternatorum Euripus ille mirabilis: imò contrariarum exacta quædam confusio, dum iidem & amant & metuunt semper, suspirant, & gaudent, florent & extabescunt. Hinc illa amantum diuersa quoque ingenia, & ex amore ingeniosum opposita metamorphoses: quod enim deforme est pluribus, formosum alteri iudicatur. Et ex quo prudētes stupidi fiunt, stulti vicissim prudentiæ lumen exuscitant, velut igniculos ante depressos, & sub inerti cinerum mole cōsopitos: rationem huius in Chiliadibus vide Proherbio, quod Musicam doceat Amor.

Omnes itaque affectionum species ad Amorem vnicum reducuntur. Nam neque qui malum facit, ad malum respiciens operatur, neque vlla pars mundi alteram odit, nisi amore sui, vt pulchrè in expositione Coniuij Marcellius docet. Quin perturbationis istius symptoma sanctissimum, quod Zelotypiam nominant, versatur in odio maximo. Sed ex Amore profectus, eundem respicit semper. Verum vt ex inæqualitate calidi frigidique, reipestates cælo sanctissima sunt, ita & in hoc genere, teste Seneca in Medæa,

*Nulla vis flammæ, tumidique ventis
Tanta, nec teli metuenda torti,
Quanta cum coniunx viduata tædis
Ardet, & odit.*

Quamquam Zelotypiæ species, multi confundant turpiter, neque sit vllus, vel summe diuinus Amor absque amulatione, suspitione & metu. Namque ipsa pathematis magnitudo, & pulchri cuiusdam angustionis notio, nullis limitibus circumscripta, facit, vt minus semper amantes tribuant sibi, metuantque cæteros, qui fructum amatae sibi posse interciperè videantur. Sed est ille improbius zelus, cuius suspicio potius in res amatas figitur, magis verò laudabilis alter, qui contra riuales assurgit, quo sanè qui caret, non tantū amoris sui iacturam facere promeretur, sed & cum sceleratis lenonibus dignus est à bonorum consortio penitus excludatur.

Illud verò postremi sit correlarij loco, Amorem vnicum vniuersi causas in se completi, vt propter naturæ indaginē, nulla de ipso nimis esse proluxa possit oratio. Idem omnium creator & artifex, nodus & copula, firmumque totius machinæ fundamentum: vt hæc ratione merito vniuersi clauiger ab Orpheo nominetur. Verum laxandi parumper nobis sunt riuli, vt quos alueus vnus non facile capit, vitandæ inundationis gratia, per sinuosos flexus in plura paulatim brachia diuellantur.

Affectus omnes ad Amorem vnicum posse reduci.

Zelotypia.

Zelotypia facies.

Amor omnium causas in se completi.

Amor vniuersi clauiger.

DE CONVERSIONVM CIRCVLIS IN FORMA

atque materie, nec non in singulis partibus vniuersi.

CAPVT VIII.

Transitio.

VM de conuerſionis circulo cui mundus hic alligatur, per cuncta cauſarum genera, ſemel ſuſcepta ſit nobis oratio, cum que idem in finium ſpecie, mox & in effeſtrice natura rationem cauſarum omnium completete præmiſſis abuandè duobus capitibus oſtèdatur: Volo nunc paucis principia cætera peruagari, formam ſcilicet atq; materiem. De quibus tamen reiſa ita coniunctus eſt ſermo, vt in totius compoſiti, vel ſingularum partium propoſitione, non niſi per intellectus vnius ſubſidium illorum tractatio dirimi poſſit. Etenim materies quiddam eſt penitus indefinitum, niſi & quantitate determi- nes, & qualitate paſſibili atque figura. Forma ſimiliter vnum quiddam & ſimplex, ſed accidentaliter tantum materiei ſcilicet ac diuerſarum partium nominibus diſtributa.

Materies vni- uerſa.

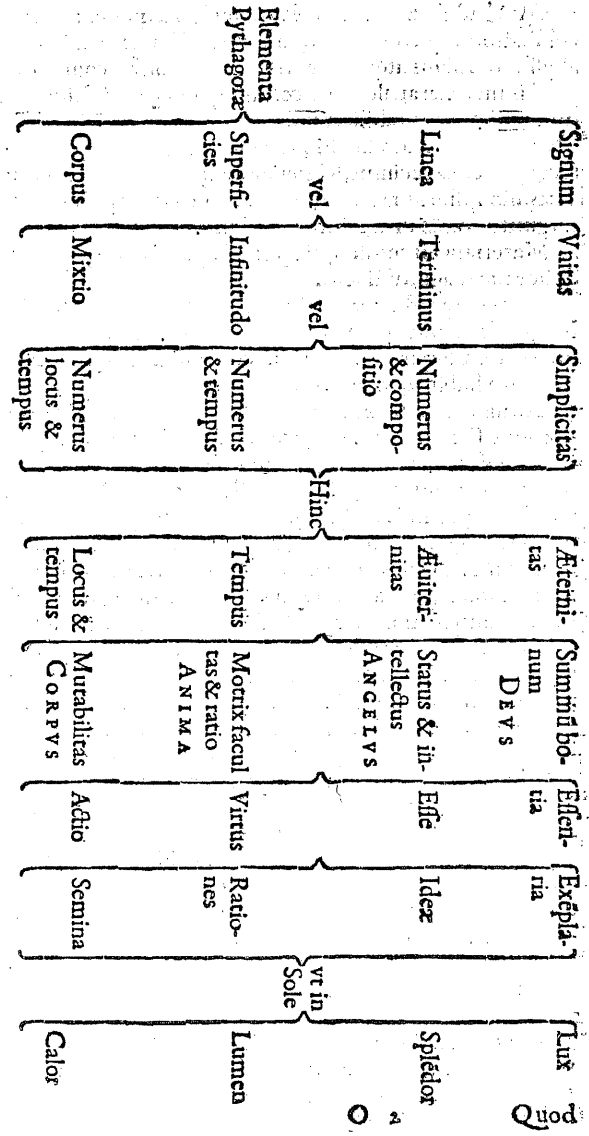
Verum vt exageſis rerum ſit abſolutior, de cauſis duabus interioribus, illud ſeorſum prius atque compendio dicam, Materiei rationem vt eſt informis maxime, rerum tamen gignendarum omnium progreſſus, reſreſſus, & conuerſionis habere quandam paſſibilem rationem, cuius inſtinctu, nunquam appetit, nuſquam conſiſtit facile, donec ad entis primi actiuam plane potentiam, qua cuncta naturæ ſubdita in quendam circulum immutantur, eius mere paſſibilis virtus, ipſa ſuſceptionis vel Metamorphoſeos ſpecie quam proximè reuoluatur. Quin vt rebuſ quoque ſimpliciſſimis ſua foret vbique per intellectum diſtincta ratio, velut in elementa omnium prima, eſſentia que conſuſa radius inter punctos gradus: idcirco præter ternariam ſeriem, in illa creationis imagine nuper expreſſam hanc quoq; continuam quaternionem veterum adiungimus, qua mundi materiem diuiſam ab illis craſſiuſcule comprehendas.

Elementa prima indefinita inſta Elementis, & velut in ſuum materia & quantitate ſolius ratione diſtributa.

Elementa

Hinc & in ætèrnitate ſtatuant, vt elementa, virtutes morales 4. Iuſtitiam, Fortitudinem, Prudentiam, Temperantiam: Licetque tabellam cuiuſmodi per omnem creationis ſeriem vel accuratius diſtribuere, vel in infinitum præpagare.

Forma vniuersi
communissima.

Quod ad formam pertinet vniuersi, vna quidem est communissima, quam vel Pantomorpham, vel mundi totius animam alibi nominauimus. vt vera abyssus omnium atque materies, & illius formæ communis ratio, iuxta sufficientiam materię analogiam, confuse quoque est distributa in statum, in fluxum, motionem & mutabilitatem.

Elementa Platonica indefinitius ex forma solius ratione depropta.

Principia tria indefinita iuxta auctoris opinionem.

Materialis circumscriptionis.

Forma circumscriptionis.

Nos vt cunctorum sit vbique contentus plenior, in ternione persistentes, tria recte principia fecimus, Materiem, Formam Proportionem, & singulis indefinitas ascriptimus rationes, quæ omnes collectæ primo in quadratam speciem surgunt, mox & in absolutum Cubum.

Materialis circumscriptionis patet imprimis per quantitatem, numerum videlicet ac magnitudinem.

Forma se prædit per habitum maximè, perque potentiam naturalem. Et hæc quodammodo per actionem atque figuram, nonnunquam & per passibilem qualitatem. Figure vis iterum in substantiarum, quantitatum, qualitatum, ordine, situ habituque locatur.

Proportionis circumscriptionis.

Totius compositi ratio ex formâ atque materie, in earundem mutua proportionem spectanda est. Quæ rursus ab analogia quadâ priore dependet agentis ad passum, certaque concursione formarum principum, spirituum, & corporearum qualitatum, siue totius syndromis accidentariæ, quam vno figuræ vocabulo plurimi complectuntur. Est enim figura propriè qualitas, ex ordinis, numeri, magnitudinis, analogiæ certa quadam complexione conflurgens.

Ordinis augustissima ratio forma materiem, & proportionem in se complacita.

Quin ordo solius in quantitate id potest, vt penes illius differentiam, diuersorum laterum, vel angulorum sub suo genere figura quælibet statuatur. Nam cum à numero perfectiorem esse dicamus, vna vel pluribus lineis comprehensam, vt circulem, trilateram, quadrilateram, vel trigonam, tetragonam, pentagonam &c. Ita particulatim rursus in vnoquoque genere, iuxta vel laterum inclinationem, vel angulorum respectus varios, triangulum, Scalenum, vel Isopleuron, vel Orthogonon: figuram quadrilateram, vel exactè quadratam, vel Rhombotidem, vel Trapeziam, vel alio quouis nomine designamus.

Ordinis ratione à diuinitate constituta.

Est itaque ex ordine primum certa in rebus positio, ex positione figura, ex figurarum congressu, & dissolutione, mundus hic vniuersus. Proinde & cunctorum ordinum ratio, in mundi materia, formis & actionibus mundanorum omnium Plotino creditur à diuinitate constitui, atque restitui semper, non per consultationis aliquam speciem, qua ordo queratur, sed per ipsam eius essentiam, quæ ipse sit ordo. Vbi per diuinitatem intelligit non solum intellectum diuinum, sed & intellectualem animam mundi, & intellectualem eiusdem, seu seminariam quoddam spiraculum in mundi materie vsque diffusum.

Ordinis Characteres impressum rebus omnibus mundi.

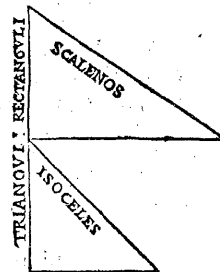
Quam sit Character ordinis rebus impressus singulis vbique præter nimis conspicuas rationes, admiranda docent, leuium spectacula rerum, vt ille ait. docet vel abiectissimorum vermium adeo stupenda fabrica, vt vnum pediculus pulicis, ne summus vnquam inter mortales artifex potuerit imitari. Quanquã Aliano teste, exciterint alij, qui nucis capsula totâ Iliada scriptam compræ-

comprehenderunt, alij qui Phaetonta cum quadrigis sub ala muscæ latentem exsculpere potuerunt; sintque & nostris temporibus, qui horologij operosas machinas cælent, angustis annulis, mundi que faciem vniuersam ita in arctam tabellam redigant, vt partes illius maiores ac mediæ, nedum characteres, linee siue epigraphæ visum penè subterfugiant. Talis in Astronomicis organis superest mihi & sanguine & amicicia sanè iunctissimus nepos Gualterus Arsenius, huius artificij studiosus notior, quàm vt nostris indigere præconiis videatur. Docent præterea mundo vniuerso impressas ideas, ordinum ordinatissimæ stirpes, & stirpium partes, picturæ florum, foliorum, fructuum; intercurrentes venulæ gemmarum, atque silicibus: docent stupendæ quorundam animalium actiones, volucrum cantus pulcherrimi certis tonorum gradibus mutuo consequentes: Bombycum & Aranearum tela penitus admiranda, volatus Gruum, Cyconiarum, in omnè sæpè exercitus speciè sese cõuertens. Postremò & Formicarum & Apum faui, cõuentus atque cõcilia, quæ vel hominibus formandorum morum, vel cõstituendæ reipublicæ præclarâ quadâ imaginè representant. At non est vnus loci naturæ laudes, vel ordines decatate. Illud nunc magis proposito conuenit, cum rerum cõtinuarum series, figurarum rectè nominibus explicetur, quæ tamen vltiore intellectus resolutione, in discontinuos numeros fluunt: idcirco non tam ineptè quàm plurimi putat Platonè atque Pythagorâ pro vniuersi elementis principijsque, rerum figuras ac numeros posuisse. Ita enim quinarium animæ tribuunt, senarium magis cælestibus, quaternarium sublunari regioni. Nos 1. 3. 9. 27. velut omnium principis & rationi corporeæ maximè cõgruos, semper amplexi sumus. Hoc artis magicæ vel cabalisticæ fundamentum, in Medicinæ quoque pomeria dimanauit, vt præsertim in medicaminum compositione, quæ vel antidota vel polichresta nominantur, apparet, vt quoque in diuinorum morborum, & per certas periodos recurrèntium curatione, fortassis supersticiosa paululum, testantur Hippocrates, Plinius, Arnoldus Nouicomensis, & plures alij, etiam in amuleti periaptis, delectuque simplicium sæpè Gatenus & Dioscorides. Ita in figurarum genere, pro elementis omnium primis, statuunt trianguli rectanguli species duas, scalenon & æquicurium, scilicet quod hi sint inter figuras quælibet ceu resolutione postremi. Terræ autem assignat figuram inter corporeas Cubicâ, Icochedron Aquæ, Octahedron Aëri, Pyramidem Igni, Dodecahedron vel vultum sphaericum vniuerso.

Figuram & numerum à Platone & Pythagoricis non male pro mundi principijs ponit.

Numeri et figuræ ratio magni momenti in rebus Medicis.

Omnia resoluuntur in triangulos orthogonos.

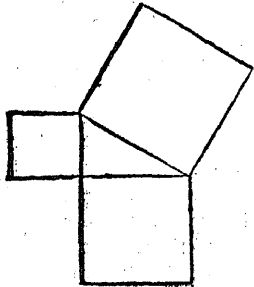

Hæc sola si quis superficie tenus inspiciat, absurda cõsequi plurima iudicabit. vt elementa fore asymbola, vt eorum formas minus cõstantibus consentire, vt quantitates, tanquam substantiarum partes ostendi, & id genus alia.

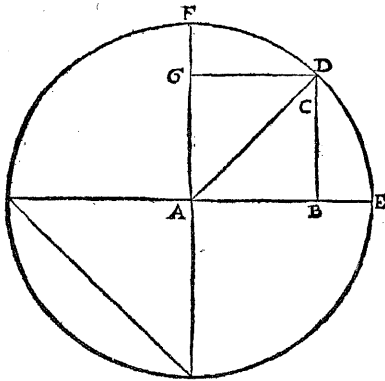
Platonis sensus in constitutione elementorum.

Sed non tam læua fuit Platonis opinio, quin si quis amicè velit, vt prægnantissimam

tissimam veri possit accipere. Nam neque ad illam respexit partitione penitus corporale, quo vulgus solet: neque nomen principij sumpsit, quale Peripareticis est definitum, quin idem intellectualem sibi proposuit dialyseos atque syntheseos species, ut mentem reuelleret paulatim à sensibilibus spectris, ad incorporeas formas, & materiei conditionibus alienas, quod fieri nequaquam commodius possit, quam per mathematica, quæ sunt diuinis proxima. Deinde ad illam magis respexit proportionum regulam, unde omnis locorum origo, forma & materies Dialectica, omnis naturæ vis, in vniuerso, vel entibus rationum protinus elucescit: sed omnium maximè ad doctrinam triangulorum, cuius inuentione multi Pythagoræ tribuerunt; arcanum certè mirabile, & verè philosophis minimè negligendum. Fluit autè hæc omnis, duobus, tribusue potissimum axiomatibus primis, ut quod omnis trianguli anguli tres sint duobus rectis æquales iuxta proportionem 32. primi. Unde cõsequitur duobus angulis datis, quam primùm & tertium inueniri. Rursus quo in omni triangulo rectangulo quadratùm quod describitur à latere opposito angulo recto, sit æquum duobus quadratis, quæ protrahuntur ex lateribus reliquis, continentibus angulùm rectum per demonstrationem penultimam primi Euclidis. Hinc sanè figurarum omnium quantitates, ac proportionem mutuas, ex triangulorum proportione & quantitate cognoscimus, postquam in triangulos compositionem vnâquamque, resoluerimus: Triangulorum latera continetia angulùm rectum per subtensam, & hæc per illa vicissim exploratur. Discemus

igitur, ex triangulis quadrangulos, Pentagonos, Hexagonos, &c. ex linearum ratione, superficies, ex superficibus corpora: postremo & analogiam circuli ad

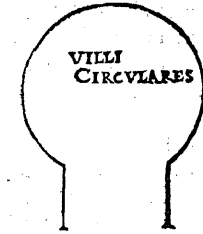
D F. Postea sinum tranuersum G D. Ex quo iterum per penultimam primi dimensionem

Doctrina triangulorum summa vtilissima.

Doctrina sinuum.

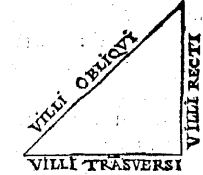
tientè quadrati A C, & per cõsequens distantiam stellæ ab oculo metientis. Felices anime quibus hæc cognoscere primum, Inque domos superas scandere cura fuit.

Verum hæc dissolutionis ratio non tantum in orbe maiori rata cõspicitur, sed & in corporibus nostris summo naturæ Geometræ studio, passim est obseruata. Sunt enim in illis & numeri certi, & figurarum species vniuersæ ad comprehensionem attractionis spherica maximè. Vt in vetricibus singulis, teste Hippocrate, imprimis est manifestum, ad distributionem, retentionem expulsionemque recti linea, quemadmodum in villorum siue fibrarum positum constat, quæ vel transtueris vel recte vel oblique iuxta 6. primas positionum differentias conspici consueuerunt.

Pro attractice maxime facultate.

Habes in iisdem corporibus figuras trigonas, tetragonas, pentagonas, tum ex concursu, & inclinatione partium multiformi, tum ex totius positu, qui ut docent picture magicæ, vel solus in specie quamuis se quam facillimè vertit, solus & numerorum omnium, & mensurarum, proportionum, ponderum ideas ita complectitur, ut huius auspiciis metiamur & naues & ædificia, templa & porticus, terræ denique & cæli, & oceani ambitum vniuersum, dum gradus ad stadia ducimus, ac miliaria, hæc rursus ad passus humanos, ut passus ad pedes, pedes ad digitos: unde non ineptè forsitan in cælo figuras hominum, diuersorumque animalium, in homine contra caelestem zodiacum, in terris climata, zonas & paralelos veteres depinxerunt. Omnium verò extrema reductio est ad triangulos, ut numerorum omnium ad ternarium, per regulam trium siue proportionum, ut quantitates vniuersæ ad punctum denique vel vnitatem.

Pro facultate Digestrice Retentrice Expultrice.

Picture Magica.

Hæc mensuratum, figuratum & proportionum omnium ideam in se complectitur.

Quod autè inter numerorum species, ad exprimendos circuitus mundi, animæque rationalis, vnus sit ternionis præstantior virtus, satis ex antecedentibus est manifestum, vbi tota mundanæ machinæ moles à summis generibus, ad infimas species, à partibus maximis ad medias, & minimas quasque; & à supremis rerum gradibus usque; ad decliniores ordine, per solùm ternarium continua facta est distributio, fietque tum in humanis animis discursionum proximis causis, tum in ipsa diuisionis methodo Cyclognomica, secundo deinceps, & tertio libro. Sed præter graduum, specierum, & partium triplicem rationem in rebus vniuersis, sunt & vbi que principia 3. naturæ, & artis, & animorum. Sunt 3. dimensiones primæ. 3. loci 3. temporis, tres sexuum differentiarum. Imo tota mundi conuersio alternis quasi vicissitudinibus pendet, unde ille versiculus. Ἄλλοτε μὲν τριῶν πέλει ἡμέρη ἀλλοτε μὲν τεσσάρων. Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca. Hanc autè paroxysmi speciem in morbis Medici tertianam vocat, eamque natura dux artium quarumcumque; ita ad septenarium ac nouennarium numerum propagauit, ut maximarum mutationum crises

Ternarii præstantia in explicandis ordinibus vniuersi.

Crisis per dies, annos & septimanas.

non

non solum diebus imparibus fiant, sed & septimanis & mensibus: quin & per annorum septenarios, nouenarios quoque, vbi cum diuturniore malo confusus impendet. Ita enim post annum quandoque septimum, vel nonum, vel decimumquartum curantur Epileptici, teste Hippocr. Ita suspecti sunt pluribus anni climacterici, præsertim ex multiplicatione ternarij in septenarij, aut nouenarium, sed maximè tamen septenarij in nouenarium vt 63. de quibus vide Macrobius, Aulum Gellij: quamuis hic sanè sint superstitionis plurima, & antè iudicium causarum plurimum spectacula requirantur. Sed illa nostræ diuisionis potissima ratio est, quod animorum actio quælibet, artis atque naturæ, semper circa tres terminos occupentur, extrema scilicet duo, & extremorum medium, siue analogiam agentis ad passum, vt sæpius ostēdemus. Quod que omnis diuisio licet bimembris maximè, semper admittit tertij; quod in relatione Metaphysica medium fit analogicum siue æquiuocum; vt Angelus inter Deum, & Animam: inter virum, & fæminam, hermaphroditus: inter insipidum, & amarum, dulce: In relatione autem Physica, sit velut exemplar quoddam cõmune vniuocum semper extremis, vt inter oppositas species communis generis ratio, inter brutum & hominem, Animalis idea: inter plantam & animal, corporis animati: Postremò in relatione Logica quoddam similiter medium fit ex acervo entium rationis, vt in demonstratione inter maiorem propositionem & cõclusionem, id quod subsumptum vocat. Inter subiectum & prædicatum, medium est argumētum. Merito igitur non Arithmeticis tantum calculis, sed & artificijs communibus cæteris, quin Oratoribus quoq; & Poëtis, ternarij numen est obseruatum, vt in poëtarum principe quàm sapiissimè. *Necte tribus ternos, &c. Et alibi quoque.*

*Ter centum tonat ore Deos, Erebumque, Chaosque,
Ter geminamque Hecatē, tria virginis ora Diane.*

Et alibi.

*Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra &c.*

Item in illa Vulcanij fulminis Physica ratione trium elementorum quàm scita descriptio.

*Treis imbris torti radios, treis nubis aquosæ
Addidexat, rutili treis ignis, & alitis austru.*

Sed sunt præclaris vatibus vt Homero, Virgilio, Lucretio, Euripidi, Senecæ, Horatio, infinita ferè istiusmodi, quibus nolim diutius immorari.

At cum de numero figuraque vel ordine mundi, materiem & formã vniuersam propius iudicantibus obiter differuerimus: addam & de proportione paucula, pro exemplaris atque vmbatilis methodi necessitate, tractatũ omnium pleniorẽ, differens in aliũ locum. Nihil est autem *Αναλογία* siue Proportio, quàm harmonia quædam, siue concentus & congruentia mutua, vel principiorum, vel elementorum, vel partium diuersarum, in rebus vel naturæ, vel artis, vel rationis. Vbi que rursus substantiæ proprietatis, vel accidentium ratione,

In omnis consideratione terni 3.

Omnis diuisio vel bimembris maximè, semper admittit tertij.

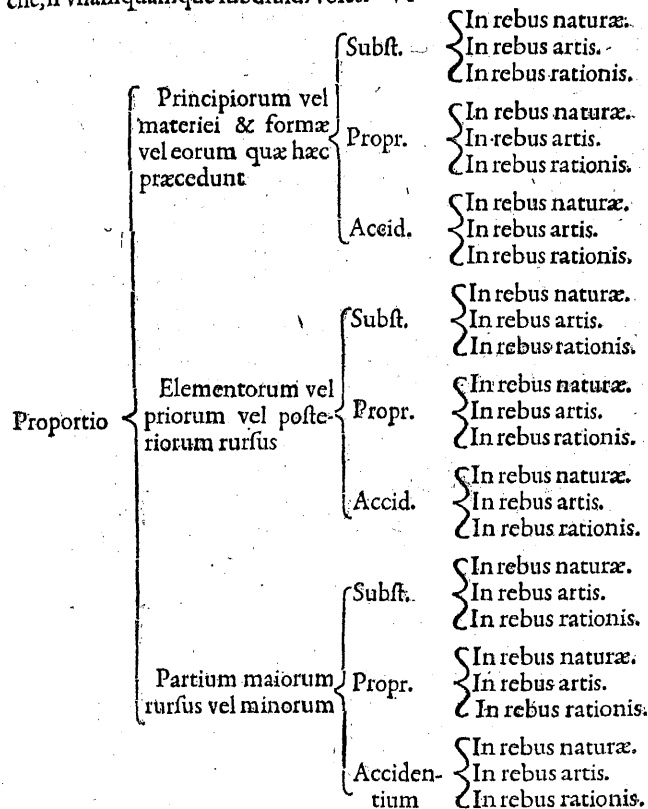
Regula trium.

Poëtis ternarij maximè celebrati.

transitio.

Proportio quid sit, eiusque diuisio.

tionẽ, vt quantitatis, qualitatis, situs, habitus &c. Qua quidem descriptione continuo & forma eiusdem omnino, & vsus, & materialis distributio satis est manifesta. Procedit enim à tribus generibus ad differentias 27. vel plures faciliè, si vnamquamque subdiuidi voles. Vt

Est itaque proportio vel ante materiem & formam, si loqui profus *μετὰ φυσικῶς* licet, tum in ratione agendarum rerum, mundoque intelligibili, tum in respectu formalis materialisque spiritus infiniti, ad infinitum, cuius notio confusissima per res duntaxat sensibiles mundi, in earum contractione, vibratione, circumuolutione, respectu loci quo continentur, aliquo modo nobis mortalibus aperitur.

Sed verbis commodioribus ea poterit analogia distingui, quæ inter formam atque

Proportio in quibus spectant.

Proportio in creatione prima.

Proportio in secunda creatione.

P atque

atque materiem data est, indefinitis spiritus actiui, atque passiu, indefinitæ animæ, glutinis & qualitatis. Vnde prima hæc mundi conspicua elementa, prius indefinita progerminant, postea quoque suis distincta locis & speciebus, vt dictum est supra, per vltiorem proportionem partis ad partem, quæ talis existit, vt nullam permittat ordinis perturbationem, nisi quæ totius ordini sit consentanea, nullum vel vacuum, vel corporum penetrationem, absque tam loci, tum quantitatis augmento.

3
Proportio in
creatione sentia.

Proportio vis
maxima in opifitio artis atque
nature.

Exempla.

Quanta sit huius proportionis ratio in rebus genitis, rerumque principiis, mira dexteritate tractauit Cicero lib. de Vniuersitate. præcipue tamen celestium corporum symphoniam lib. de Somnio Scipionis, in quem copiose & doctè Macrobius commentatur. Nec est quo longè exempla queramus, si modò vel proxima tantum. Iustrare oculis minimè dedignemur. Pulchra vbiq; proportionum regula in plantis atque lapidibus, in partibus animalium, ac præcipue humani corporis, cuius perpetuò vel ars, vel artis ratio est imitatrix. Nam quæ spectari in ædificiis solent cõmissurarum species infinitæ, natura ferè hæc omnia in nostræ compagis anatome præfiniuit. Vide pulmonis follem admirabilem, peluim, infundibulum, & plexus cerebri rotiformes. Vide laringis fistulam, renum cribrum atque canales, oculorum, aurium munimenta. Hæc tantum ex manifestis profero. quid ductus venarum memorem, arteriarum atque neruorum? quid connexus musculorum, structuram scheleti & syntaxes ossium, summo naturæ iudicio, & propositorum finium ratione perfectas? quantum illa apud artifices frequens est species, quæ vel ad gomphoosin vel diarthroosin rationem? Quæ rursus sit Enarthroosin, Arthrodia axiformis, aut ginglymotidis. i. cardinis speciem representans? Certè naturam vbiq; dissoluat oportet, naturam imitari in compositione qui dextrè volet.

Est & proportionis idea inter res rationis, quædam ad materiem pertinens, altera magis ad demonstrationis formam. de quibus postea.

Proportio vnde
inter principia
naturalia collati.

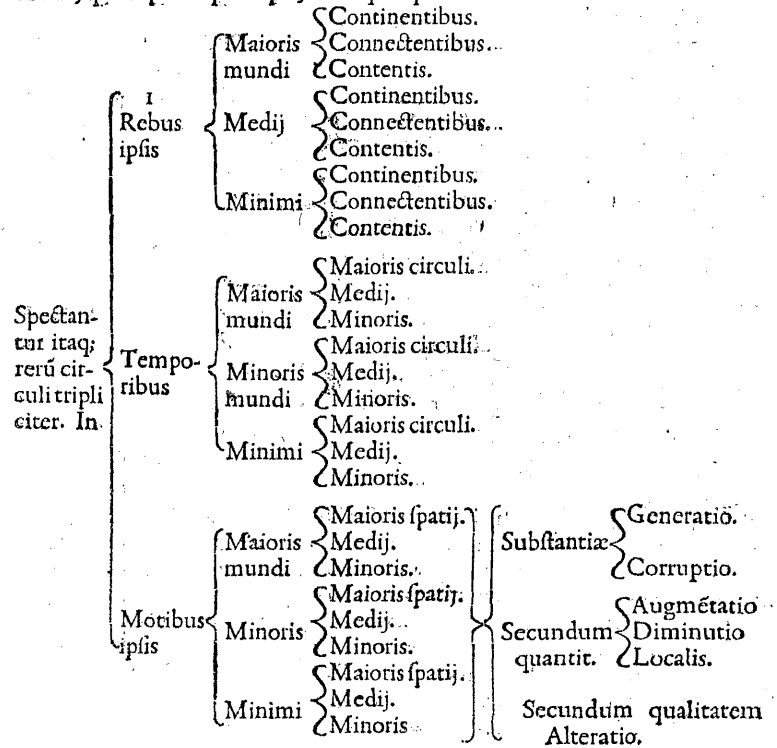
Satis equidem mirari non possum, naturæ indagatores accuratissimos, in principiorum numero, priuatione posita, proportionem rerum omnium principium proximum & internum maximè neglexisse. cum easit velut carpentum, vel currus vniuersitatis, compositionis cuiusque nodus & vinculum, cuius potissimum gratia indicationum doctrina suscipitur, vt propter indicationem ætiologica, propter causarum tractationem methodus. Videtur tamen bellè hæc intellèxisse Cicero lib. de Vniuersi. vbi sic ait: Mundum efficere molens Deus, terram primum ignemque iungebat; omnia autem duo ad coherendum aliquid tertium requirunt, sed vinculum id est aptissimū, quod ex se, atque de his quæ astringit, maximè vnum efficit, id optimè assequitur, quæ Græcis *δυνατογλα*, Latinis comparatio, proportioque dici potest. Præclare autem & deinceps plurima in eandem sententiam profert, vbi de formæ & materiæ indefinitis qualitibus, de spiritu quoque, corpore, & anima vniuersi, ab opinione nostra non admodum aliena. Verum quicquid rectè de tam reconditis rebus

Ciceronis sententia de proportione.

rebus statuit Cicero, vel Cicerone antiquior Plato, id omne Medicorū hinc antiquissimo debemus Hippoerati. Vide verba illius arcana maximè libro *πρὸς Πρωτῆς* 1. vbi de tribus concentuum speciebus ad mitionem concurrentibus philosophatur.

Restat demum in ordine, mensura, proportione, & per consequens in forma, atque materie mundi, quales sint illi conuersionum circuli, ostendamus, sumpto auspicio à demonstratione τὸ ὄντι, vel quæstione An sit in partibus ipsis, quæ per principia componantur. Nam & hæc quodam modo nobis magis sunt obuia, quàm prima principia, citiusque aperiunt. sed sub notione confusa.

Transitio ad demonstrandum circulos in forma atque materie per partes vniuersi.

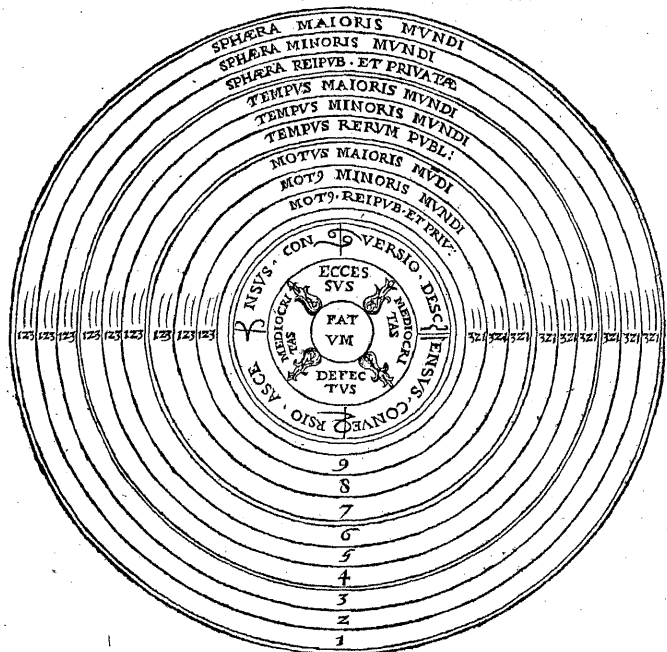

Etenim vt tempus à primo mobili, ita motus à tempore continetur, ac summatim à sphaeris vel circulis conuersionum tempora, & ab his rerum conuersione omnis est definita.

Comparatio temporis motus est rei mobilis in conuersionibus mundi.

Talem ergo ex antè traditis totius vicissitudinis rotam concipias licet.

ARTIS CYCLOGNOMICÆ
ORBIS VICISSITVDINVM NATVRALIVM.
AETERNITAS OMNIA CONTINENS.

Concessionis ratio stabile & activa maximè in solo Deo omnium motore primo. Deo figurâ circumlatam à philoſophis adſignari.

Circularis figurâ cur optimè comparat uniuerſo.

Primò quod ad ſtabilem ſpectat totius circuitus rationem, ea omnis teſte Philone, cæteriſque Platoniciſ in æternitate poſita eſt, in primo motore omnium atque immobili DEO. Vnde & circumlatam immortalis Dei ſubinde nominat Trimegiſtus. Cur autem figurarum omnium, locorum, & temporum limites excedenti, figuram tamen rotundam potius, quàm aliam quamuis pro captu humano veteres aſſignarint, notum equidem vel in triuiſi autumo. Poſtiſſimarum rationum capita ſunt: Vnitas ſiue ſimplicitas, extenſionis æqualitas, Perpetuitas, Robur atque capacitas, Pulchritudo denique ſiue perfectio, cuius vniuerſi nomine rationes cæteræ ſunt comprehenſæ.

Meritò igitur ad ſui auctoris ſimilitudinè Mundus, & mundi ſingulæ partes; ſingularum quoque procedunt motus & tempora, ſic vt in ſtatu ſit motus, in motione ſtabilitas: vtque in ratione ſtabili ſpectetur inſimum quiddam medium & ſupremum: in ratione mobili aſcenſus, deſcenſus atque conuerſio, ſitque analogia quædam perpetua, totius conuerſionis inter connexa & conne-

ctentia,

ctentia, inter ſupremos, medios, inſimos ſphærarum, temporum, & vniuerſorum motuum gradus. Paucis & eleganter admodum M. Tullius lib. de vniuerſ. Si pulcher hic mundus, ſi probus eius eſt artifex, profecto ſpeciem æternitatis, maluit imitari: Formam itaque, vt paulo poſt ait, & maximè cognatam ſibi & decoram dedit, quæ globosa vel *σφαιροειδής* appelletur, cuius omnis extremitas paribus à medio radiis attingitur, quodque ita tornatum, vt nihil aſperitatis obtineat, nihil offenſionis, nihil incluſum angulis, nihil anfractibus, nihil eminentibus, nihil lacunoſum, omneſque partes ſimillimæ omnium quod ad eius præſtabat iudicio diſſimilitudini ſimilitudo.

Eſt igitur in Deo primū totius eſſentiæ, id eſt & poteſtatis & voluntatis, & ſapientiæ circularis ratio. Eſt & æternitatis ipſius, & motionis merè actiue, quorum omnium natura ſimplex & indiuiſa, vniuerſi pulchritudinis aut bonitatis, ſphæra incomprehenſibili continetur.

Sequuntur hunc orbem cæleſtes primum, atque ætherei omnes, à maioribus ad minimos quoſque exactè ſphærici, vt ſunt eccentrici, deferentes augem, vt Epicycli, non tam reipſa diſtincto cælo, quàm mentis humanæ vi, & diuerſiſſimorum motuum ratione, ſicut in nauigandi peritia, tractus maritimi, ventorū excuſus, & limites, & in arte noſtra rationalis diſcuſſionis circuli deſignantur.

Cælorum orbem multiplices, elemēta cum æthere intermedio penitus imitantur, neque id tantum in totis, ſed & totius quandoque partibus eſt manifeſtum, ſi roſis aut pluuiæ guttulas, ſi fluctum pelagi, veſicas ab igne, ampullas à ſpiritu concitatas obiter animaduertas.

Magis tamen eiſdem formæ præſtantia, in plantis & animalibus eluceſcit. Confer enim te prius ad perfectiorum arborum truncos, radices, fructus, folia: figura quidē, tum per ſpecies, tum per ſpecierum ſingulas variè diſtributa eſt. Sic tamen vt ratio illius porior ad particularem vtilitatem maximè quadret, vnde & trilatera, quadrilatera polymorpha, quantum tamen ad communiffimæ perfectionis exemplar tendere potuit, ad rationem quoque circularem quàm proximè redigatur: vnde vel proſus ſit ſphærica, vel columnaris, ovalis, ſpiralis, aut ex figuris partim rotundis, partim rectilineis variè coagmentata. Idem proſus in fabrica humani corporis vſuuenit, ſi prima præſertim viſcera contempleris, vt cordis effigiem, cerebri, hepatis, lienis, pulmonis, ventriculi, inteſtinorum, renum, veſicæ, vteri, teſtium. Vide in iisdē partes maiores primum, vt lobos aut fibras. Vide & minores ordine, vaſa, glandulas, epiphyſes atque apophyſes. Quin vti in mundo maiori ſtellarum vultubus, orbiumque cæleſtium reſpondent ætherei & ſublunares, ita viſceribus ſingulis intus ea quæ continentur, iis quæ continent foris. Ita & interiori ſemper, exterior tunica conuexitatis ſpecie correſpondet. Atque in extrema compage viſceribus oſſa; nerui autem venis, arteriis oſſium foramina quadrant. Tandem & oſſibus ipſis ſuperincumbentes muſculi, & cartilagineſ muſculorum, tendines, & aponeuroſes, capita, ventres & ligamenta. His autē omnibus membranæ propriæ primum, pari analogia tenduntur, mox & communes tunicæ, vt membrana car-

Diductio ſphærarum omnium à ſummo opifice Deo, & ſue ad orbem ſublunarem.

Cæleſtes circuli.

In æthere & ſublunariis elementis.

In plantis & animalibus ratio circularis.

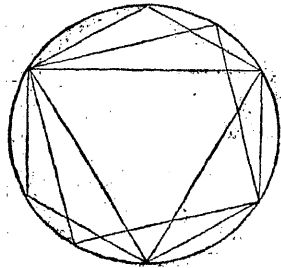
In fabrica humani corporis.

In utro animatum primo & rationis possit.

nea, cutis & ἐπιδερμὶς. Longè apertius productio spherica in primæ illius generationis, exordiis patet, non tantum ouiparis animantibus, sed & quadrupedum generi, atque hominibus ipsi, siue infantis positum spectes orbicularem penitus in utero matris, siue membranas tres, quarum vna ex parte tantum, duabus per totum circuitum obuallatur.

Orbicularis ratio ad actionis & passionis robur. maxime operi una. Orbis magici.

Nec parua istius figuræ in animalibus ratio est, præter communes quas dedimus supra. Cum enim potissima vis Amoris in attractione consistat, Figura autem rotunda, ceu cucurbitulæ, maxime trahat, rotundam quoque potissimum esse, & singularum partium & totius uiuentis effigiem decuit. Quod rectè ad Magæ naturæ similitudinem in amuletis & fascinis magi artifices obseruatunt, dum vel draconem includunt orbibus tribus κατ' ὀρθόγωνον sese intersecantibus, vel annulum pingunt ex vipera, cuius reuoluta cauda velut à capite reforbetur: alioqui sanè communis istius figuræ ratio, ad actionis & passionis robur, vt dixi, præcipuè referatur. Nam quia circulus non nisi vna ex

parte contingitur à recta vel curva linea extrinsecus incumbente, idcirco minimum patitur. Quia autem est simplicissima, idcirco & figurarum speciem quamlibet in se facillimè recipit, vt ex cælesti Zodiaco satis est manifestum. Emulantur hanc legem naturæ callide in extruendis fornicibus architecti, in vasis figuli, in cunctis penè operibus opifices geometrici.

Temporis ratio circularis.

Pergamus porro ad circulem temporis rationem, quæ formam, atque figuram sphericam tam rerum mobilium, quam mouentium ordine comitatur. Vbi non minus quam circa res ipsas gradatim à maiore circuitu, te ad minores denuo refer. A cæli conuersione, ad ætatis humanæ circulum: & hinc ad plurium ciuitatem siue reipublicæ. Sua enim cuique à Deo, & ab æternitate primum, & temporis & motionis sphericæ certa est præfinita periodus: Omnis autem inferioris ratio, si res sit ordinata à superiore, quodammodo continetur.

Fata particularia ab vniuersaliu gubernari. Axioma reconstitutiu Astrologice facultatis.

Vnde & Astrologi fata particularium fati vniuersalibus subici docent, quod in directionum & reuolutionum, progressuumque, & radiationum specie imprimis fit manifestum. Vbique etenim influxus communiores euentus præcipuè vim, & idealem seminat rationem, quam minus communes ordine, pro suæ vel sympathicæ vel dispathicæ efficacia fouent, mouentque, vel turbant atque præpediunt. Ita enim se mutuo consequuntur,

Exempla.

tur;

tur, primò coniunctiones maxime, vt capitulum γ & ε nonæ atque octauæ: spheræ deinde & planetarum superiorum trium, mox & eorum qui sub Sole sunt constituti. Ita & Lunarum reuolutio à Solis anfractu annuo gubernatur: & hæc deinceps à progressu η γ δ. Item aspectus eorum fixorumque syderum sub interlunia contingentes, ab illis aspectibus pendent, qui circa eclipses, vel Solis τροπον aut æquinoctia sunt. Et hi ab aliis qui circa congressus η γ, donec ad illam coniunctionem maximam γ & ε peruenierimus.

Quod si Platoni & Epicuro suam παλιγγέσθω minimè conuellamus, Annus Platonicus habebis temporis circulum, vel annum annorum maximum 49000. Solis anfractus continentem, etsi alium alij statuunt, nobisque potius ad motum medium stellarum fixarum respicientibus, ponere liceat annos 25816. Quibus, iuxta verissimam Nicolai Copernici rationem, illarum reditus absoluitur. Sed nolim ego in huius circuitus spem à creditoribus pignus accipere.

Illud ex sacris elicitur, mundi ætatem omnem sex ferè annorum milibus terminandam. Vt quemadmodum totius creationis series minorum dierum senario fit perfecta; ita & illius duratio, per dies maximos 6. annorumque millenarios definiatur. Quorum finis veluti quieti dedicatus sit millenarius septimus, vti finis creationis hexamera, septimus dies: etsi, vt aiunt, exactum suæ ætatis terminum, mundus propter improbitatem hominum, minimè sit habiturus.

Sed millenarius 6. in ætate reductis, pulcherrimè congruit & superiorum orbium illa coniunctio in principiis γ & ε. Et mundi mutationes præcipuæ tres. Nam sub prima creatus annos bis mille perstitit sine lege. Bis mille deinceps sub lege post coniunctionem alteram. Bis mille reliqui post coniunctionem tertiam, sub Christo & Patris æterni gratia transfiguntur. An verò ante coniunctionem quartam, vel paulo post mundi diluuium alterum expectemus; definire accuratè, nostri nec instituti neque facultatis existimo: licet vel tempus vero proximum partim ex Euangelica voce, partim ex ea quæ nunc orbem tenet intemperie, ex ipsa iustitiæ profligatione, & veri amoris conglaciatione, plusquam hyperborea fati conicere quilibet possit.

His annis maioribus sunt deinde minores alij iuxta periodos vel ipsorum orbium octauæ cæli η γ δ ε ζ η θ ι κ λ, vel diuersarum coniunctionum, inter hos ipsos mira vicissitudine recurrentium.

De quibus obiter Ptolemæus libr. περι καρπῶν, vbi centum decem & nouem coniunctiones, Astrologo minimè negligendas insinuat. quod sanè in illis sit posita eorum cognitio, quæ sunt in mundo, & generationis & corruptionis. Nam & in tempore, quo gestatur foetus in utero, & quo exclusus in lucem aura vitali vescitur, planetæ singuli, per quasdam reciprocas stationes sua distribuunt munera, vitamque & vires impertiunt. Lunæ quidem magis

Annus Platonicus.

Mundi ætas 6000. annorum.

Coniunctio superiorum orbium in capitibus γ & ε. cū millenariu 6. partitione optime conueniens.

Annus minorum Planetarum.

119. Coniunctiones astrologice.

Planetarum gubernatio per stationes, & quibus quæque cuique conferat.

magis ad corporis speciem, Solis ad vitam vel animam tendit influxus: Mercurij ad spiritum vel nexum vtriusq;: $\eta \psi \delta \varphi$ ad qualitatem & temperamentum. Vtque in gestatione foetus tria sunt quædam principia: conceptus corporis: & Empsychosis animæ, spiritus & qualitatis: partus autem perfectionis totius atque fortunæ: ira & in ætate hominum, & plantarum, quæ deinceps flectitur, sex illæ totius curriculi præcipuæ partes, pueritia, adolescentia, iuuentus, ætas virilis, senium, senectus, ad tria ceu puncta communia reducuntur, exordium, vitæ, statum, & finem, vel accrementum, vigorem, & decrementum: in quibus quotidie perfecta ascensus, descensus & rationis Tropicæ species aperitur.

Sed difficillimum est ab ipsa conuersione temporum ideam motus vel rei mobilis sequestrare. quapropter ne sim prolixior, progressu partim per singulas motuum & rerum mobilium species, partim per temporis differentias mixtum non nihil de mundi circuitu sermonem instituemus. Sunt igitur ea quæ mouentur in circulum: Mundi præcipui tres, & horum partes, vbique in orbis imaginem aspirantes. Tempus per mundi ætatem distribui fecimus, & hæc in astronomicos annos minores ordine, vti annus in menses, & septimanas, & dies, & horas, vsque ad minuta tum prima, tum secunda, & tertia rectè dispescitur, quanquam sint & compositiones diuisionisque aliæ, vt quadrantis, sextantis, triëtis, dodrâtis: Itè Iustri, olympiadis, sæui & sæculi, de quibus abunde veteres tradiderunt. Motus omnis substantiæ, vel generatione vel corruptione perficitur. Nutritio quædam regeneratio est, ideo necessaria, quod calidi innati vis quantum senititur propagare, tantum & sibi subiectum formitem depascatur. Quantitatis circuli in augmentatione & diminutione, tum numeri, tum quantitatis continuæ sunt. Motus localis iuxta 6. primas positionum differentias: Alteratio verò ex qualitatum vicissitudine definitur. Demus exempla neglecta paulisper nimirum accurati ordinis ratione.

Mundi syntagma sphericum ab alijs aliter distributum. Orbes cælestes 10. statuit illa vulgaris ratio, quæ & literis sacris est consonantior: vbi terra immobilis vice centri sit collocata: quam deinde & elementorum orbis & 10. cælestium corporum cõsequantur $\epsilon \varphi \theta \delta \zeta \eta$, octaui, noni & decimi cæli: quibus Theologia vndecimū iungit, quod Empyreum appelletur. Quorū omnium ratio ex motu orbiculariū diuersitate colligitur, dū planetæ singuli suas ita periodos ducant secundum signorum consequentiã, siue $\epsilon\iota\varsigma$ τὰ ἐπομύδια, vt δ quidem ab occasu in ortum totius zodiaci spatium Iustret diebus 27. Mercurius diebus 80. plurimum: Venus 9. mensibus. Sol anni vnus periodo, quæ sit iuxta verissimam obseruationem 365. dierum, 15. minorum & 24. secundorum. δ in duobus annis circuitum perficit. ψ in 12. annis: η in 30. Sed sunt cuique rursus peculiare aliæ conuersionū species, de quibus in theoris abunde est demonstratum, præsertim verò in circulo paruo vel epicyclo. vnde directi, retrogradi, vel stationarij sunt; vnde respectu Solis quoque vel occidentales cõbusti, vel matutini: respectu Eclipticæ septentrionalis, vel meridionalis, vel planè nullius latitudinis referuntur. Respectu denique totius octaui cæli & æqui-

& æquinoctialis circuli, vel declinationis Boreæ vel Austrinæ. Sed sunt in omnibus circulis auges vel absides, apogæa & perigæa, & longitudo mediæ, quibus planetæ vel propiores terræ, vel ab eadem remotiores ascensu, descensuq; definiantur. Omnium verò talis ad Solem habitudo conspicitur in Epicyclis, vt 3. superiores quidem $\eta \psi \delta$ circa directiones medias, id est cõiuncti Soli sunt in auge circuli parui, circa retrogradationes medias siue in θ & in perigæo. circa quadraturas ad Solem in longitudinibus medijs. Recedentes autem à θ & ad φ descendant, à coniunctione verò θ ad oppositionem procedentes ascendant. Contra inferiores Sole φ & ψ cum discendentes à Sole fiunt orientales, id est in ortu matutino ascendant in Epicyclis; cum descendentes à θ fiunt occidentales, vel oriuntur, vespertino descendunt. In δ & θ verò circa retrogressus medios, & postquam fuerint occidentales, fiunt in perigæo. Particulatim verò & motus specie, & certa periodi ratione ad ipsum θ , variat à Planetis cæteris epicyclus: nam cum celerrima est vt 15. gradus 10. minuta penè conficiat, in perigæo est; cum tardissima, vt ferè 11. graduum 28. min. in auge versatur, motu crescente descendit, accrescente descendit. Similiter in Eccentrico δ absis vel apogæum tempore nouilunij vel δ cum δ sub Sole statuitur, crescente quadratura sub eodem Sole in opposito δ . In plenilunio cum δ in θ & decrecente quadratura iterum sub θ in φ . Mouentur auges eccentrici planetis superioribus alia ratione peculiari atque hodie absis η ferè in \rightarrow 28. gradu. ψ in \rightarrow 6. δ in \rightarrow 27. θ in \rightarrow 6. φ in \rightarrow 15. π ψ in \rightarrow 28. Sed istæ cõuersiones ostensæ sunt in opusculis mathematicis. Motus octauo cælo: triplex antiquitus assignatur. Primò in longitudinem versus ortum, cuius reuolutio secundum Thebith absurdam opinionem, à nostri præteritiq; sæculi obseruatis maximè aberrantem annis perficitur 49000. Et hæc eidem vt propria designatur, cui sit adiuncta & trepidationis altera, cuius ambitus annis 7000. peragretur à cælo decimo proficiscens. Sed omnium euidentissima tertia, quam diurnam vocant 24. horarum spatio ab ortu occasum versus virtute primi mobilis, aduersos secum planetarum omnium impetus rapiens, vt ipsa cælestis regio allapsu continuo secum & partem ætheream raptat, & sublunarem.

Sed obseruatis multo conformior est illa diuini Copernici ratio, et si per inuertas penè hypotheses sit instituta. Quarum comoditas sane doctissimè tum ab Erasmo Rhemoldo & Ioachimo Rhetico, tum à Ioanne Stadio satis est explicata. Nos olim succinctè admodum ita cecinimus.

Q S P H Æ R A

θ
 $\eta \psi \delta \varphi$
In gestatione
fatis.
In conceptu.
In Empsychosi.
In partu.
In vite totius
curriculo.
Ætates huma-
ne 6. ad 3. re-
ducitæ.

Demotus & re-
rum mobilium
circulo.
Temporis diui-
siones summarie
rebus mobilibus
adaptandæ.

Motus differen-
tiæ.

Cælestium or-
bium vulgata
distributio.

Planetarum cir-
culum.

Apogæa & Peri-
gæa & longi-
tudo mediæ.

Epicyclorū om-
nium conuersione
ad Solem orientales
vel matutinos
referenda.

Conuersione δ in
Epicyclo.

In eccentricis.

Conuersiones
ostensæ sunt.

1
2
3

Reuolutio mundi
iuxta Coperni-
cum.

ARTIS CYCLOGNOMICA
SPHÆRA REVOLVTIONVM
D. N. COPERNICI.

Alma Dei mundo cum Mens infusa caleret,
Multiplicesque vago volueret orbe vices:
Credatur ingentis medio suspensa theatri
Terra diu stabilem continuisse globum:
Credatur & Titan circum titaniaque astra
Naturæ stratas legibus ipse vias:
Nunc tellus ò Phæbe tuo se credere celo,
Et currus & equos ausa subire tuos:
Audet quas verita est quondam Phaetontis habenas
Supplicium casu mox habitura pari.
Implicat hanc Luna mediam concentricis orbis
Ingenij, & motus lubricitate sequax.
Alius incedunt, Saturnus, Iuppiter, & Mars
Mercurius, Venus his inferiora tenent.
Stellarum vltior regio consueta moueri,
Mobilibus stabili nunc face signat iter.
Sors eadem Soli, sed terrarum hospita sedes

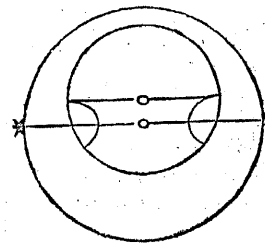
Annuit,

Annuit, & solitus non placet ille labor.
Prouehimur circum, nobis ea signa recedunt,
Vt litus prone quam velut vnda rati,
Vnde nec ad cali motus elementa trahuntur
Amplius, at terræ nutibus astra meant.
O versus rerum facies, ò tempora vulgus
Clamitat, & ratio que sit habenda rogat.
Que ratio? nisi iustitiæ quod legibus olim
Fortunam, & mores composuere suos.
Nunc legem in mores contra, & sua crimina torquent,
Finque nouo sæclo, vultus in orbe nouus.

Sed hæc oblectamenti magis, quam proficiendi instituti gratia spinosis artis
nostræ principis inferuntur.

Centet autem Copernicus reuolutionem fixorum syderum perfici annis
Ægyptiis 25816. si motus illorū mediis exigatur. Adiungit huic doctè muta-
tionem obliquitatis eclipticæ, absoluendam penitus annis 3434. quæ omnis
cum quadam libratione transigitur. Postremò, cōnectit huic tertium motum,
motusque periodum, qua Eccentrotis Solis, vel centrū Eccentrici reuolutio-
nem perficit, æquali prorsus velocitate, atque illa mutatio obliquitatis eclipti-
cæ compleatur. Stupenda sanè, & ordinata maximè cælestis vbique circumfe-
rentiæ Symmetria.

Nec præterire silentio possim, quod vel in sola Eccentricitatis reuolutione,
tanquam in fortunæ communioris orbita, regnorum, & rerum publicarū ma-
ximè vicissitudines, depingatur. Insignes etenim Monarchias semper cœpisse
vidimus cum centrū Eccentrici in aliquo

fuit insigni istius parui circuli loco: cum
enim maxima foret Eccentricitas Solis, Ro-
mānū imperiū ad Monarchiā declinauit.
Et quemadmodū illa decreuit; ita quoque
& hoc velut consensescens defecit paula-
tim, & expirauit. Cum peruenisset ad lon-
gitudinē mediā quadrante circuli differen-
tæ, cœpit primum lex Mahometica, & ve-
locissimè pro motus adausti proportione
succreuit. Fortasse & in annis centum cum
minima futura sit Eccentrotis suæ quoque
progressionis terminum habitura. Centro denique eccentrici ad alterum me-
diocrem terminum perueniente, speramus aduentum Domini nostri IESV
CHRISTI, nam & hoc loco circa mundi initia fuisse à Ioachimo Rhetico
perhibetur, quod & Helix vaticiniis non admodum est alienum.

Superstitiosa magis est illa Tritemij ratio de mundi gubernatoribus se-
ptem, quas Secundeas siue diuinas intelligentias nominat. Quarum succes-
sione

Q 2. sione

Reuolutiones o-
clianæ cali iuxta
Copernicum.

1
2
3

Eccentricitatis
reuolutio muni-
di. Monarchiis
& rerum con-
uersione penè
consensescens.

Romanum im-
perium.

Turcarum im-
perium.

Turice Monar-
chia declinatio.

Christi aduentus
prope verum.

Tritemij super-
stitiosa ratio de
conuersionibus
mundi per Secun-
deas.

sione continua humanæ vitæ historiam vniuersam ita distribuit, vt mundi æta-
tes septem, cum Planetarum septem ingenijs & angelorum ministerijs exactè
conferuisse hactenus videantur. Est autem partitio istiusmodi.

Saturni. Angelus. Orisiel.

Cœpit gubernatio illius anno mudi primo, 15. mēsis Martij;
durauit annis 354. mensis 4. Quod quidem durationis tem-
pus & in cæteris est obseruandum.

Secundus. Veneris. Anael.

cœpit anno mundi 354.

- 3 Iouis. Zachariel.
- 4 Mercurij. Raphael.
- 5 Martis. Samuel.
- 6 Lunæ. Gabriel.
- 7 Solis. Michael.

Ab his deinceps eandem circuitus speciem circumducit, sed quantum na-
turæ vel veritatis consonam, ipse viderit. Nostram ætatem cōstituit idem ver-
sari in ordine 19. sub Gabriele spiritu Lunæ, cuius auspiciū rursus ab anno
mundi 6732. mensis Iunij die quarto. Ab anno Christianorum 1525. duratque
ad annos mundi 7086. vel natiuitatis Dominicæ 1879. Vbi demum ad Solem
& angelorum principem reditum fieri arbitrat.

Coniunctiones
magis h. 2. 3

Maiores profecto ex vno magnarum (vt dixi) coniunctionum circulo vis est,
vt in illa h. 2. 3, & ferè Planetarum omnium circa a initium quod inter ignea
anno sequenti mēsis Iunio, Iulioque. Quam portentosos septem erraticum
coitus, continuasque Lunæ defluxiones à d vnius ad g alterius, quam admi-
randæ rerum ciuiliū & priuatarum passim metamorphoses sunt subsequutæ?
Nos olim hæc prælagiuimus quidem, in vulgum spatijs Ephemeridibus, ma-
gis tamen præsentis circa materiem affectionis intuitu moniti, quam cæli ta-
bula, quæ nõ tam vt causa proxima, quam signū vniuersale meritò censetur.

Coniunctiones
Aetherea re-
gionis.
Aethere regio
quæ sit.

Sphærarum cælestium peripheriam motus similiter circularis regionis æ-
theræ comitatur, quam nos non procul ab orbe Lunæ, vel in eodem penitus,
suprà elementorum minus coalitam speciem collocauimus, vt sit natura me-
dium inter concretum firmiter & oppidè dissolutum. Sed neque istius sunt
vlli conspicui tractus, nisi quantum vel à cometis rarius, vel certis ventorum
lineis. Nam vt i ætheræ regio inter cælestem & corruptibilem partē materiæ
vim ancipitem trahit, ita & cometæ sydus inter stellarum corpora, & mixtum
ex sublanaribus elementis, proinde & motus eiusdem nonnihil ad ataxiam,
nonnihil accedit ad ordinis rationem, vt multis annorum curricula est obser-
uatum. Vide Appianum, & Patrem in Astrolabo Catholico, & virum doctissi-
mum Ant. Mizaldum in libro Cometographias. quàm pulchra verò est illa
ventorum conuersio, quæ motum planetæ gubernatoris potissimum sequi-
tur in Epicyclo. Et si hanc rationem Ptolemæus, quod sciam, apertè minimè
tradit.

Ventorum circui-
tus ex aetherea
regione per fi-
bras occisas di-
stribuiti Plane-
tarum motui in
epicyclo subii-
ciuntur.

tradit. Nos fufus singula, simulatque de his tractandi sese ex professo dabit
occafio. Constat autem istorum flaruum directos ab ortu versus occasum &
Aquilonem velut alternata statione circuitus fieri. Sunt & cōuerfiones subin-
de retrogradæ ab Austro, Euroaphricū versus, & hinc per Eurū & Hellespon-
ticum in Aquilonē, Circium, Zephyrum ac Lybonothum. vnde & primarum
qualitatum in sibi subtrato aère pulchrè ad salutem viuentium viciffitudines
fiunt. Generalis quidem & annua virtute Solis, per anni tempora 4. Ver, Æsta-
tem, Autumnum, Hyemem, quorum Æstas & Hyems, qualitatum omnium
rationem extremam in se complectuntur, Ver & Autumnus ad rationē me-
diam spectant, quæ vel sit æquabilis plurium temperamēto, vel inæqualis, pro-
pter pugnantes in mixtione plurium vultus ad vnitatē exactam minimè con-
gruentes. Vnde & Autumnus morborum fertiliior vel duplici nomine recen-
setur: Primò propter cōgressus speciem in qualitibus primis, deinde & pro-
pter mutationis ordinem, qui, contrā quàm vernis temporibus solet, à circum-
ferentia magis ad centrum corporis, calori æstiuo superueniente hyberno pau-
latim frigore, statuat. Est & mutatio generalis à Lunæ periodis altera, quam
sanè & menstruam nomines licet, & per quadrantes diuisas, vt in eiusdē mo-
ribus factum est suprà. Nam decrefcente Luna, lumen minuitur quo ad aspe-
ctum nostrum, augetur tamen & lumen & virtus quo ad Lunam ipsam: vnde
robustior est Solis actio in Lunam, & Lunæ in terras, et si reflexionis anguli tū
sint minores ex Luna in terram, eo quòd conuersio Lunæ ad Solem circa
nouilunium semper sit angulus maior. Vnde cum actio omnis vel passio per
mutuò sibi occurrentes angulos fiat, præsertim ex ea agentis corporis parte,
quæ à principio suo sit illustrata, habebunt se quoque similiter & motus ge-
mini in rerum corporibus subditarum, præsertim stirpium & animantium.

Viciffitudinum
orbis sublima-
ris cause gene-
rales.

A Sole.
Viciffitudines
temporum anni.
Æstas.
Hyems.
Ver.
Autumnus.

Cur autumnus
morborum fer-
tilior vere.

Luna.

Nam cum anguli reflexionis coguntur, cuncta ab exterioribus introrsum flu-
ctuant magis, fiuntque robustiora singula, quod in hybernis temporibus ex no-
bis innato calido liquet. Cum anguli disperguntur, fit magis oppositus motus,
eneruanturque vires, quare & per accessus ad o Lunæ influxus est vehe-
mentior, per digressus autem imbecillior multo. Nam & aqua se magis effun-
dit sub plenilunio, sanguis animantium inundat latius, medulla ossium ar-
borumque versus extrema propagatur, qualem tamè vibrationem necessitate
quadam, & languor ilico & agentis roboris diminutio comitatur, quod simul
in mundi rebus quibuslibet est manifestum. Rursus per accessum ad o vel
o conuersionem à tropico ad tropicum fit quidam conceptus virium.

Obsena visum
manifestum huius
considerationis.

Angulorum vis
in radiatione
stellarum.

Per oppositos verò recessus vtriusque fit partus eorum quæ sunt antè conce-
pta. vnde & ratio patet, cur tempus plantandi, serendi que sub decremēta
magis sit opportunum, quia nimirum conceptus plantarum respondet conce-
ptui, & partus partui. Deinde quia robustiora sunt omnia, & vegetiora co-
actio calido cum humoribus atque spiritibus versus penetralia, quàm vbi diffu-
sa, vel exhausta propemodum expirarint. Nam licet femina magis intumeant
sub plenilunio, non sit id ipsum adaucta substantia per accessionem alterius

Conceptus vi-
rium.

Partus.
Tempus plantan-
dis serendis que
stirpibus maxi-
mè opportunum.

Sationes sub ple-
nilunio cur m-
tepestine magis
quàm sub de-
crefcenti qua-
drantem d.

Q 3

sed

sed explicata potius per rarefactionem quampiam, quæ citò quidem, & violenti impetu fertur in subiectum patiens, sed propter agentis extremam dissolutionem, qua simul & se consumit, & ab aduersa rei passibilis actione coneritur, celerimè exolefcit. Itaque per decrefcentem quadraturam, quia virtus seminalis est robustissima, atque in præcordiis viget, tuto interea semen cõmissum terris putrescit atque corrumpitur, extrema sui circũferentia scilicet, qua sese misceat virtuti terræ cæliq̃ue, vt per hanc vnionẽ postea vita influat, sub idem tẽpus quo ꝰ congressa Soli, nouas incipiat soboles parturire. Patet vsus eiusdẽ vberimus in arte Medica, quod post ꝰ ꝰ cõmodiores sermẽ sint venẽ sectiones, purgationes per vrinam atq; sudorem, & quæcunq; à centro corporis, ad eiusdem circũferentiam ducunt, propter motus Lunaris analogiã: Contrã digrediente Luna ab opposito Solis, magis & vomitus solent succedere, & alui purgatio, si modò & ægri vires, morbi tẽpus, & vtriusq;ue natura vniuersa consentiat: nec interim obstant congressus malefici, vel irradiantium syderum loca. Nec dubium quin & Planetæ vel stellæ cæteræ pari profusus ratione ad Solem collatæ, vel ad Eclipticam, vires vbique particulares conferant, vnde in rebus naturæ arcana plurima colligantur, præsertim quæ in dierum Criticorum

Observationes
periodi Lunaris
in arte & ne-
gotio Medico
summe neces-
saria.
Morus ad cir-
cũferentiam.
Morus ad cor-
poris centrum.

Dies Critici.

Tempestatũ et
Epidemicã mor-
borũ præsigna.
Medicaminũ de-
lectũ.
3 Generalis vic-
issitudinum ra-
tio à motu octa-
ui Cæli.
Dierum qua-
drantes humori-
bus singulis di-
stributi.
Ratiõ.

1
2
4
Vicissitudinum
ratio minima com-
munis à periodo
planetarum &
materiei condi-
tione.
Morbi & repe-
stas illegitime.
Animi vniuersi
conuulsio.

Elementorũ per-
eundũ sepe
propter peccatũ
hominũ.

ambiguo lapsu, in excitandis tempestatibus cæli, & popularibus morbis, in adhibendis humano corpori salubribus medicamentis exigi consueuerunt. Inter mutationum communissimas causas cælorum influxibus oriundas, præter annuam menstruamq;ue periodum, orbis octauũ diurnam conuersio recensetur. Quam si similiter diuidas in quadrantes quatuor, pro humorum vel elementorum distributione medica, licebit primum diei quadrantem à Solis occasu, vt pituitæ tribuas, secundum à media nocte, sanguini: fluxu bili tertium à Solis exortu æquinoctio hora nimirum sexta vsq;ue ad meridiem, à qua reliquus quadrans humori melancholico optimè correspondet, præsertim si vel effectus ipsos examines, & humanorum corporum inclinationẽ, vel eam quæ in vino est musti, floris, meri, & fecis mutuam consequentiã, cum illa humorum generatione, successusq;ue ordinibus optimè congruentem. Præter mutationum circulos generales sunt minus communes alij, quæ tum à stellis erraticis fixisq;ue syderibus, tum à subiectæ materiei cõditionibus proficiscuntur. Hinc præter constitutiones annuas, à Solis accessu recessuq;ue legitime definitas, morbi interdum & tempestates illegitimæ sunt, Animantium corpora, & animorum motus, præter temperiem insitam à natura, interdum ad sanguinis indolem latam, interdum ad pituitæ tarditatem, vel furorem bilis propius inclinantur. Hæc autẽ ita serè naturæ consensu mutuo comparantur, vti quandoque à cæli vel aëris *δυσπασια*, nisi obstat rationis liberè vis, turbetũ hominũ mores, & ad affectiones varias inclinentur. Contrã propter improbitatem hominum, & appetitus inordinatos, corrumpi censeant subinde & aëris statum, accedente sapius cælestium corporum iniquo vel portentoso quodam conciliabulo: iuxta illud verbum diuinum, quod, nisi maturè resipuerimus, & cælum æneum, & terram ferream minitatur. Quibus illud adiungitur, quod alienis

dabit

dabit in prædam & fructus terræ, & liberos simul & coniuges, mittetq;ue prophetas falsos, qui cuncta conuertant in tenebras, lucemq;ue diuinam adulerent, qua tamen sola totius humanæ felicitatis cardo versatur.

Vt autem in elementis sublunariibus euidẽtiorem circulum contẽplemur, & loci passim & temporis differẽtias obseruare imprimis decet. quid tempus efficiat, per illos astrorum circũtus definitum satis ostendi. Omnia suum (vt inquit Sapiens) tempus habent: surgunt humilia tempore, & eodem potentia sede turbantur: tempus ærum nas & ægritudines lenit, tempus voluptatũ omnium saturos facit, tempus concreta fundit, & dissoluta componit. Feræ syluestres tempore cicurantur, & contrã mansueti successu temporis efferantur. Eiusdem vertigine & quæ sunt vetera fastidimus, & quæ insolita, primoq;ue in limine terribilia, per consuetudinem inolescunt. Postremò quæcunq; nec viribus corporum, nec vlla virtute animorum confici possunt, ceu lapis à stillicidio, per flexum vnus temporis hauriuntur, quod bellè per illas equinæ caudæ paulatim euulsas fetas Plutarchus in vita Sartorij demonstrat, vnde & transigendis bonis vel malis summis æqua ratione deseruit. Locum serè tripliciter

Temporis ener-
geia.

Loci vis.

obseruamus, vel enim respectu longitudinis vniuersi, ab ortu versus occasum scilicet supputando in equatore, & circulis parallelis, vel respectu latitudinis in meridiana linea, vel denique altitudinis ratione per sinuum ductus atque distantiam ab orbe superiore quolibet designadam. Præcipue verò ex latitudine & altitudine loci, quo moues vel mobile cõtinetur, qualitatu primarũ intensio remissioq; perficitur. Nã teste Alberto, locus naturalis habet virtutes ingenitas sibi, vt formas imprimat in materiẽ simpliciũ corporũ. Vnde & elementorum sensibiles formæ cal. frig. humidũ, siccum, & earundẽ internæ minusq;ue conspicuæ rationes, ex ipsa vel Solis, vel alterutrius poli distantia maximè germenarunt. Sit itaque intra polares circulos ipsius opaci præcipua sedes, & frigoris. Intra tropicos, calor omnino, & lucis; In ortu materiei quẽdã inæquabilitas vigeat vna cum siccitate. æquabilitas cum humore in occasu maximè: similiter in infima aëris regione cunctorũ proportio, & tẽperamentũ inæquale, minoris inæqualitatis in summa, exactè æqualis in media naturæ cursu legitimo collocetur, etsi in singulis propter multiplicẽ nimis peristasis rationẽ, diuersæ tum qualitates, tum qualitatu orbiculares vicissitudines oriãtur. Saltem ab illo primum in infuso genio loci motus elementorum alterni, & conuersiones mutuae fient, sic vt per gelu Scythicum fiat perpetua quædam cõuersio ignis in aërem, aëris in aquam, & huius in terram. Contrã tellus in aquã soluitur circa nimis irriguos lacus, aqua per Solis æstum præsertim in Zona torrida rarefcit in aëre, aër in fumi vel halitus ignei speciẽ exhauritur. Quod etiã vna in regione, vel climate propter diuersas aëris plagas, satis est manifestũ. Nam & in ipsa terra caloris impetu elementũ aque spumescens amplius in oleosam substantiã vertitur. Hæc in igne, & aërem similiter, aër in terræ poris propter antiperistasis frigidĩ cõdenatur: à qua deinceps si ignis est expers, in aquã guttatim colligitur, si calor euincit, in flammã perruptis obstaculis animatur. Idẽ & supra terrã

Opaci sedes.

Peristici sedes.

Æquabilitatis
& asperitatis
sedes.
Infusus Genus
locis elemento-
rum continens
transmutationes
efficit.

in me-

in meteoris omnibus obseruabis, quæ cuncta describere nobis est superuacuum: vt & illa quæ de fluxu maris atque refluxu, de inundatione Nili & aliorum fluminum referuntur. Sed pulchrè de Nilo Heliodorus, secundo suæ historiæ Ethiopicæ libro, ubi primum vapores ex aqua sursum recipi docet, inde collectas nubes paulatim à Septentrione ad Austrum per Ethopias duci, adeoque densari inter anfractuosas montium Lunæ conualles, vt rursus in pluuiam resolutæ, fecundam & salutarem sitientibus terris æstate media, aquarum proluuiem ferant. Plura de illo apud Lucanum atque Geographos vide.

Sed nunc omittis & cæli & ætheris & elementorum concatenatis circuitibus, ad rerum, perfectè mixtarum, ab iisdem quoque pendentem circulum, transeamus. Quid autem præclarior illo regis Ecclesiasticis oraculo, Generatio præterit, generatio aduenit, terra autem in æternum stat: Vbi per terrâ, materiam fortassis intelligit, quæ semper est eadem, iuxta suscipiendi potetiam infinita. Quid est (inquit) quod fuit? ipsum quod futurum est. quid est quod factum est? ipsum quod faciendum. Huc sanè crediderim ego sub Metempsychoseos, vel Palingenesios allegoria respexisse Platonem, Mercurium, Plotinum atque Pythagoram.

*Quos omnes, ubi mille rotam volvere per annos,
Lethæum ad fluium Deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores supra vt conuexa reuisant
Rursus, & incipiant in corpora velle reuerti.*

Atque ille qui rectè viuendi curriculum à natura datum confecerit, ad illud astrum cum quo aptus fuerit reuertetur. Qui autè intemperatè vixerit, eum secundus ortus, in figuram muliebrem trāsferet, & si ne tum vitiorum fecerit, finem, etiam in ferarum, & pecudum formas, iuxta semel indutam morum similitudinem transferetur. Hactenus ferè Plotinus & Cicero, quorum sententia eò fortassis alludit, vt Adrastæ vel diuinarum legum signet ineuitabile potestatem. quæcunque enim per vices alias atque alias traducuntur, non temere permutantur. Aget namque diuinitas omnis vt propria fert natura: fert autè natura secundum suam duntaxat essentiam: eius verò essentia pulchrum iustumque vna in suis actionibus explicat. Sed pulchritudo demum atque iustitia in meritum retributione, in ordine constantissimo, à summis ad infima rerum omnium admirabili prouidentia continentur.

Sed vt à rerum minimarum metamorphosi paulatim rursus ad superna conscendamus, expende paulisper, colorum primo atque saporum seriem ipso transmutationis ductu in orbem continuum sæpe conuersam. Nam ex insipido austero atque acerbo fit acidum, ex acido dulce, ex dulci paulatim acre, mox acidum rursus atque insipidum. Ex ligno candido per combustionem fit primo fuscus, hinc & nigerrimus color, ex nigro carbone fit rursus liuidior cinis, & hinc purissimus candor, vt præcipuè in ossium cineribus liquet. Idem in animalium pilis, in alimenti transmutatione comperies, ubi in chylum prius idem mutari didiceris, hunc in rubentem sanguinem, qui rursus albescens

in car-

in carnis aut lactis & seminis substantiam transformatur.

Sed generationis circuli in plantis & stirpibus ita sunt obuij, vt nulla expositione indigeant. Id tamen in illis mirari maximè soleo, quòd præter legitimas radicum, trunci, ramorum, germinum, foliorum, capreolorum, florum, seminum vices; ita senectus illorum iuuentuti nouæ, corruptioni generatio copuletur, vt quo tempore fructus deponunt vel folia, simul & futurorum germinum rudimenta succrescant, totius vitæ & status rationem in se complexa, quæ sit per Solis conuersionem alteram proditura. Vnde pro constituti aëris norma ad primos hocce conceptus sæpe de anni sequentis fertilitate, in vnoquoque fruticum vel arborum genere præfigere consueui.

Quid verò de hominis flexu vel cæterorum animalium in se reductis ætatibus dicam? nonne ab ortu crescentes postquam constiterimus, labimur de nouo ad occasum properantes? suntque & viri iuuenes, & bis pueri senes.

Discurre per vniuersam priuati hominis sortem puerilibus sanè crepundijs contentaneam. Expende res corporis, animi atque fortunæ. Rectissime sanè in arte Medica omnis morborum species, in ascensu, descensu, & conuersione versatur: in fluxu & astrictione vel affectione ex vtrisque composita in motu à centro extrorsum, vel introrsum à circumferentia, quibus medendi opposita ratio est, per motus oppositos scilicet, per additionem, subtractionem, vel astrictionem, relaxationem, attractionem, repulsionem.

Paucis & eleganter Hippocrates, Habitus Athletarum qui ad summum felicitatis attingunt maximè periculosi: neque enim possunt in eodem permanere, neque consistere, neque proficere in melius, restat igitur decidant in deterius, nisi habitum pleniorum, siue *καθημερινόν* per purgationes, venæ sectionem, aut aliam viam continuo soluant, vt corpus rursus nutrirī incipiat. Eò spectat in rebus ciuilibus & Lacedæmonum Ostracismus, spectat & leges Lycurgi. De quibus præclara innumera in vitis Plutarchi leges.

Sicut autem in mundo maiorum diuersarum partium trium cælestis æthereæ & sublunaris ita connexa circumferentia est, vt ad conuersionem orbis superioris, inferna conuersio qualibet gubernetur, motu tamen peculiari cõtra communem atque oppositum sapius obnitate: Ita profectò & humanæ fabricæ membris sunt actionum quarundam communissimarum circuli, in partibus homogeneis, ratione qua similes existunt maximè apparentes: sunt & cuique proprii, ex instrumenti specie figurarumque diuersitate conspicui. Totius autem circuitus ratio, per Amorem, vt dixi, in quadam attractione, & pulsione reciproca collocetur, vt verè Amorem vel eo nomine Magum rectissime veteres appellarint. Nam & illud præcipuum doctrinæ Magicæ caput, vt vnum ab alio, naturæ affinitate alliciatur, vel eiusdem dissimilitudine repellatur. Atqui in arte quauis, & facultatum genere quisquis eò vsque potuit peruenire, vt ex analogia agentium rerum, ad res passibiles, similiū ad similes, contrariorum ad contrarias, naturalium operum rationem proximè visus est imitari antiquitus sanè ceu Magus & verè sapiens, seu potens incantamento,

R.

faci-

Fluxus & refluxus maris.
Nili inundatio.

Transitio ad conuersiones rerum perfectè mixtarum in mundo Maiore & Minore.

Palingenesios Pythagoricæ et Metempsychoseos allegoria.

Adrastæ.

Alterationis circuli in coloribus, saporibus, &c.

Generatio & corruptio, vicissitudines in plantis.

Fertilitatis præfigium certis & arcanis maximè ab aurore sapientius obseruatur. Aëris humani circulus.

Valentudinis corporis quomodo in circulum agitur.

Ostracismus deæ cenalis.

Ætherium naturalium circuli in humano corpore, vel altius animalibus, in similibus.

Amoris vis admiranda in rebus circulis. Magica scientiæ præcipuum fundamentum.

Magi veteris qui sunt.

fascino, ac veneficio penè in Diuorum numerum referebatur. Fuerunt ex illis Zoroaster, Orpheus, Pindarus, Mercurius, Iamblicus, Plotinus, Apollonius, Tyaneus, aliaque sine nomine turba. Quemadmodum itaque in circumfusa mundi machina, connexis corporibus cuncta naturas mutuunt inuicè & mutantur, ex communi cogitatione communis nascitur amor, ex amore similitudinem attractus, propulsio contrariorum: ita & in corporibus stomachus præparat hæpari chylum, chylus elaboratus in hæpate ac mezerterij venis, nutrit vicissim stomachi substantiam. Lien nutritur ex hæpate per attractionem quandam, idemque hæpar expurgat à crassiore sanguine, & melancholico, licet mihi in eum vsus fabricatus minimè videatur, sed ventriculi causa. Vt enim stomachus lienem fouet, sustinet, irrigatque, ita & lien stomachum foci accumbentis ritu excalescit, concoctionem simul à parte sinistra, attractionem & appetitum adauget. In cordis necessitudine pulmo ærem præparat, per asperam arteriam cannas, & per arteriam venalem, in sinistrum ventriculum cordis immittit. Cor vicissim ex vena caua dextero sui ventriculo attractum sanguinem elaborat, eundemque transmittit in magnam arteriam; partem & vitæ gratia in corpus vniuersum, partem verò per illi incumbentem arterialem venam, recompensandi officij nomine, distribuit in pulmones, vt ex eodem viuant, & nutriantur. Conuersiones vbique consimiles, in membris cæteris obseruabis, necnon in animæ facultatibus, atque spiritibus, præsertim si partes principes inuicem conferantur, vt cerebrum, cor, hepar, testes, quales verò in actionum, & facultatum naturalium motus circularis existit, talem similiter & in affectionibus præter naturam intelligas licet; fluxus enim fluxionem prouocat; & vt à stomacho afficitur cerebrum, ita à cerebro venter: verùm de istis suo dicitur vberius loco.

Temperamentum corporis, teste Galeno, affectiones animi vt plurimum comitantur, nisi grauissimè pugnes, diuinæ partis præsidio, aduersus concupiscentiam brutam; ita enim pro cæli vel æris afflatu, animalium sensus afficitur, mutantur mores quandoque & studia, vnde ad poësim modò vel Musicam propendimus, hinc sæpè per naturalium rerum spectacula conscendentes, vel ad mathemata, vel metaphysica peruenimus, vnde relapsi demò, velut ab intellectu ad rationem, à ratione ad sensibilia spectra deuoluimur; quod & in animi perturbati affectibus locum habet. Sed quia in nobis viget voluntatis quædam liberior vis, brutorum animas certè magis quàm nostras, huic fatali circumferentiæ subiici constat; vt ex Maronis carmine lib. Georgic. 1.

*Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia maior.
Verùm ubi tempestas, & cæli mobilis humor
Mutauere vias, & Iupiter humidus Austris
Densat erant que rara modò, que densa relaxat:
Vertuntur species animorum, & pectora motus*

Nunc

*Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt; hinc ille animum concentus in agris,
Et læta pecudes, & ouantes gutture cornu.*

Extrinseci penitus sunt rerum fortuitarum circuli, aded tamen cum rebus corporum animorumque coniuncti, vt hi ab illis, vel illi istorum violentia sæpius impellantur. Rara est imprimis Q. Metelli felicitas à vitæ cunabulis per omnem illius curriculum, constans vsque ad supremum finem. Communior multò mutationum species in Samiorum tyranno Polycrate, Creso, & Dionysio, quorum historiam compendiosè Valer. Max. refert: Caduca nimium, & nimis in lubrico posita sunt, quæ vires aut opes humanæ dicuntur, affluunt subitò (vt verbis eiusdem loquar) repente dilabuntur, nullo in loco, nulla in persona, stabilibus nixa radicibus consistunt, sed incertissimo fortunæ flatu, huc atque illuc acta. Quos in sublimi extulerunt, improuiso recurfa destitutos in profundo cladium miserabiliter immergunt. Quod cum perspicerent prisci philosophi, vt sapientissimus Solon, dici beatos crediderunt, ante obitum nullos supremæque funera posse. Nam quorumquemque mortalium vel inter supremos & infimos putes, qui fortis fortunæ gyrum mirabilem, si vixerit diu, interdum non experiatur? Quid aliud apud poëtas designat Ixionis rota? quid resluentes aquæ Tantalii? ambesum Promethei iecur & succrescens perpetim? quid qui congestis montibus conati cælum rescindere, fulmine deiectione fundo voluuntur in imo? qui saxum voluunt ingens, radiisque rotarum restricti pendunt? Cur aded inter figmenta persistimus? in domum suam se quisque recipiat, & vel fortunam priuatæ praxeos animaduertat: nonne vbique varietas summa, vel ex negotij ipsius instabili vultu, vel ex agentis animo, qui iustos transcendat limites rei, vel ex suscipientis incerta fluctuatione, quæ citò præsentium satur, captandis inhiat nouis assidue, præteritorum oblita facile, futurorum semper ignara, vix vnquam aurea rerum mediocritate contenta. Pulchrè igitur poëtarum princeps Eurip. πολλάς, αἰεβας, ἐξ ἧς τὰς μορφὰς τῶν θυμῶν. quod fusè Plautus: Nam in hominum ætate multa eueniunt istiusmodi, Capiunt voluptates, mox rursus miseras: Iræ interueniunt, redeunt rursus in gratiam. Verùm iræ si quæ fortè eueniunt huiusmodi inter eos, rursus si reuentum in gratiam est, bis tanto amici sunt inter se quàm prius. Atqui cum tantam videret rerum humanarum inconstantiam, vt cuncta cunctis ferè in vita promiscuè obuenirent, idcirco nunc deos cum homine tanquam pila ludere, nunc fortes omnium, ceu iactu tessera pendere sunt arbitrati: imò de dijs postremò, Deumque prouidentia cœptum est dubitari. Nam si à casu eueniant singula, prouidentiam tollas oportet, sin prouidentiam statuas, eidem sæpe & iniustitiam copulabis, nisi ommissis disputationibus, mentem captiuam fidei reddas, & in vnus passim consensus antiquissimi inuolabili auctoritate persistas: alioqui certè in Epicuri opinionem sublatis primis principiis transferemur, perlustratoque rerum circuitu, & mundum cœcessum disputationibus nostris, & vanos cum Sapiente dicemus omnes

R. 2. cona-

2. In instrumentis officiorum circuli.

Hinc verè Aristoteli in Probl. vii. eam amnesiam hominis circuli appellabat.

Animorum circulus, & affectionum humanarum seu motus, seu studia contempletis.

Brutis animis sagis circumscriptione magis subiecta.

Rerum fortuitarum circuli.

Fortuna humana lubrica.

Allegoria poetica in conuersionem rerum humanarum.

1. Priuata praxeos circuli.
2. Iudo, mutantur tribus excausis inuicem.

Asthorum impietas: ratiocinatio euentibus rerum.
Dilemma corum: qui prouidentiam tollunt.

Refugiū in summa rationis fluctuantis angustia.
Vana omnis humana sapientia.

conatus hominum, etiam in sapientia mundi vanissimā vanitatē. Nam ex errore paulatim in opinione, & hinc in viore scientiam trahimur. Scientes denique vbi nos cognouerimus, delapsi iterum nihil nos scire penitus intelligimus, statuentes propemodum in non sapiendo iucundissimam vitam, eumque felicem maximē rati, qui natus moriensque fefellit.

Fortuna circuli
in rebus politicis
familias, regna
& ciuitatibus.

Dilunia Mundi.

Eatur verò ab hominibus singulis ad collectionem plurium; primo quidem ad viros atque familias, inde ad ciuitates & regna, vel vsque ad absolutissimā monarchiam. Suis cuique, per vicem aspirat genius bonus, sua vicissim ex insolentia pestis, & expurgandæ faci salutare diluuium; modò per ignem & aquā, modò per epidimicos morbos, per bella aut seditiones mutuas, sic vt vix absque certamine pax læta perduret, vt & quietem externā interna dissidia comitentur, pacemque domesticam hostes extranei foueant: Mundus denique vniuersus, contentione non minus quā amicitia viuat & gubernetur.

Dilunij mundi
in necessitas.

Magna igitur fit prouidentia Deūm, vt eūm exybertate nimia, nimis increnerit vel hominum genus, vel luxus & insolentia, cōflictus ilico, & contentiones oriatur. Vnde mox summa annonæ caritas, & pestilentia, quæ sæpè tam crudeliter sæuit, vt vniuersam penè ditionem orbis inuadat. Cuiusmodi duas sub M. Antonio quondam viguisse commemorant quæ penè humano generi *κακολεθρίων* minitari viderentur. Qualem & maiores nostri referunt obtigisse anno CHRISTI 1450. vix vt mortaliū tertia pars superstes euaserit. Atqui concupiscentiæ hominū insatiabili, terræque onulstæ liberis, & alumnis perditissimis quodnam potuit dari vel remediū vel purgamentū maius? Id si vnquā certè ex vsu fuit, nunc isti ætati, qua nihil miserius, profusus est necessarium. Hac enim causarum vicissitudine, & mores & studia, resque omnes humanæ optimè permutantur, delapsa etenim ac quasi neglecta vilescunt omnia: at postquā attonitis iterum summa recepta est instauratio, crescunt in pretio singula, rursusque ad suū vigorē properant, aliquando denuo collapsura. Sed illæ fortunæ tam æstuarie vices Tyrannos proximè regesque potissimū vexant, & persequuntur. Hoc enim habet potissimū Tyrannorū vita, vt quibus fidendum est metuant semper, fidantque quibus nihil est fidei probæ; vnde hinc immeritis irrogatæ iniuriæ, hinc indignis erogata beneficia, amicos ex hostibus, hostes ex ciuibus faciūt: & per ambitionē, crudelitatem, luxū, avaritiā, turbatis ordinibus rerū, raptim è fastigio decurbatur: tādēque ad vitatū perueniūt fabulæ finē, veneno aut gladio, aut fati miserioribus occubentes, iuxta Satyrici dictū.

Vide Senecam
Erip. qui pleni
sunt passim
sentis istius
modi.
Causa vitiosum
indium maxime
vitarum in Ty-
canide.

1
2
3

Ad generum Cereris sine cede, & vulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte Tyranni.

Nemesis vis-
sentia.

Videmus autem ex ipsa Nemesis violentia, peruersum populū iniquis tandē à regibus castigari. Reges autē cum vltra fas plebē diutius afflictarint, ab eadē denuo successa in rabiem, & vita quandoque; & regni supremis viribus spoliari. Lege, te obsecro, Davidis Hymnos pulcherrimos præsertim 17. 33. 37. 73. 94. potissimum verò 73. psalmo quā eleganter? Vtiq; bonus est Deus Israēl iis qui mundo sunt corde: Mei autē penè moti sunt pedes &c. Hic primò fastū improborum,

Impios nunquā
etiam diu, neque
i-fortis semper
astigi possit.

proborum, & apparentem felicitatem verbis disertis exprimit. Posuerunt in cælum os suum &c. Deinde & animi sui morsum, dum peccatorū pacem contemplatur. Sed mox ab ipsa catastrophe rerum se consolatur: vbi sic ait: Certè in lubrico posuisti eos &c. Omnem verò humanæ vicissitudinis circulum accuratissimè pinxit psalmis 78. & 107. vbi Iudaica gens bonorū satura Dei cum obliuiscitur, in omnem calamitatē protinus ruit; afflicta diuinam opem rursus implorat: qua consecuta denuò cultum diuini numinis negligit, iterumque percussa & sanata, supplex & peruicax, à duris pœnitēs, à prosperis insolescens, æui præsentis imaginem optimè repræsentat. Nos ferè totius conuersionis capita ita paucis complexi sumus.

Genis Iudaice
mire vicissitu-
dines.

Conuersionis hu-
mana caput.

Pauperes pacem dat, opes pax, copia luxum:
Sed luxus bellum, bellaque pauperiem.
Fons amor est odii, vite mors, turba quietis:
Stant quæ deciderint, quæque steterè cadunt.
Et capti capiunt, & qui domiere domantur:
Fit victi supplex qui modò victor erat.
Rege sero fera plebs punitur, plebe tyranni,
Sic fatum alternas versat in-orbe vices.

Sed plura in hanc sententiam libris diuinæ sapientiæ, & passim in psalmis Dauidicis leges: quorum omnium fructus is longè vberissimè recensetur, vt vitam moresque formemus, & in istis vtriusque fortunæ ludibriis sanare egrotum animum, amare proximū vnumquemque, & vitam inter conciuēs agere socialem, res nimis caducas spernere, cunctis verò operibus Deum auctorem præponere consuecamus. non autem vt disputemus, quemadmodū de naturæ rebus philosophis datum est; neque vt mundū trahamus in controuersia, quò plures respiciūt hac ætate; neque vt scire dūtaxat inter mortales videamur, & obfirmatis animis contra maiorū leges, & placita, fenestram omni licentiæ, sub libertatis euangelicæ titulo recludamus: Cuiusmodi verè Theologia sophistica hanc nobis chymeram peperit, cuius afflatu res omnes laborant, priuatæ & publicæ, peruersisque passim ordinibus rerum, in mundi antiquum Chaos iterum præcipitatur.

Fructuslectionis
sanè non in dis-
putatione fuit,
vel viciosa scien-
tia, sed morum
& vite sancti-
tatione collocatur.

Quare cum hodie & summa deorsum maximè fluant, & inferna sursum repere, præter honesti speciei moliantur: ea quoque quæ supra naturā sunt cōstituta, gyrum cōsimilē facere, diuinæ iustitiæ consentaneū fuit: aufertur enim & lumen mortalibus, & vnitatis robur, & per cōsequens omnis ferè hætenus concessa felicitas, iisque confertur, qui vitā in luctu supplices diu, & in profunda meris caligine viluerunt. Lustrabis hic omnem historiā vniuersā: æterna quidem est Monarchiæ species: æternum sanctæ Religionis, & fidei regnum: æterna apud mortales Christi ecclesiæ, sed tamen hæc ipsa propter materiæ susceptoris ineptitudinem successionē temporis mutat & locum, tanquam per terræ segmenta demigrans, & subobscuram cum nostris moribus conuersionis speciem trahens. quod & in illo perpendes prauarum opinio-

Primus istius ca-
lamitosis seculi
fons.

Translatio fidei
religionis &
Monarchiæ.

Pravarnū opi-
nionum circuli
in rebus fidei.

num exortu, augmento, statu & declinatione, iuxta totius viciniaz in orbem continuum tractus, & seui contagij quandam versatilis vim cessante minimè, donec prophana cum sacris vndique, & summa cum infimis confusa, penitus in plenum circulum agitarit.

Pater autem ex antedictis, quod cum in omni conuersionis specie quoddam sit medium, & extrema duo: extremorum status, quia sit Tropicus, in primis est periculosus, mediocritatis verò præ cunctis optabilis norma, & ad durationem oportuna securitas. Quod respexisse videtur illa quoque sapientis oratio, nec rerù abundantiam, nec egestatem nimiam flagitans, sed quiddam medium virtuti atque prudentiæ copulatum. quanquam inter extremos hominum status, is semper procellis maioribus pater, qui ad sublimem maximè properarit; nam propter impellentes vndique flatus, & pedem ex ipso vestigio lubrico vacillantem ægrè consistunt, quin semel subrepti celerimè deuoluantur. Facit id ipsum vt vel in tempestatibus summis de patria mea, de quæ natali solo constantissimè sperem: vbi cum fortunarum omnium exacta sit mediocritas, & valde æquabilis inter ciuium animos affectionum moderatio: florere quàm diutissimè virtutem stabilem cum philosophia, & rerum prosperissimo statu est necessarium. Cui fauent imprimis, tum oportunitas loci, tum Magistratus summa prudentia, omni humanitate erga conciuēs & subditos temperata, qualem & nos experti iam sæpius sumus. Sed tanta est hodie extremorum violentia, vt & mediocrem hominum sortem velint nolintve minus consistere patiatur. Quin vel se iungat alterutri, vel à communione bonorum, penitus excludatur. Cum tamen subinde circa extrema sit quiddam laudabile quod amemus, & amplectamur; quiddam odibile, quod recta fugiat ratio, & excretur. Quod si te iungas extremorum alteri, eiusdem fortassis & vitia prosequi iudicaberis; si verò te nulli addixeris, profungo te rursus inutili ducent: si verò vt inter Solem & ventum, medius arbiter quisquam conseruandi boni, mali profligandi gratia, quoquoque te modo rationi accommodes vtriusque, iam verè vt perfidus loco beneficij summi, vtrobiq; pessimam inibis gratiam, vt ex præteritis casibus, præsentique historia subinde fati est manifestum. Difficultatis ratio in distinctione medij vel neutrius potissimum collocatur. Nam vt neutrum tripliciter dictum est, teste Galeno, Primum quod neque huius, neque alterius. Secundò quod huius simul atque alterius. Tertiò, quod modo huius, modò alterius: ita sanè & medium; sed illa quidem exceptio tertia verè est perfidorum hominù, qui nunc se illi, nunc alteri iungunt, ancipiti lingua, & animo atque operibus. Præclara omnimodo secunda ratio est, qua verè mediatores sunt & dicuntur.

Prima quidem securus maximè, & fœlices homines præstat, quò ad priuatam speciem vitæ, sed minus emolumento publico oportunos. Hæc vt per figuras viuidiùs exprimantur, Ascensus totius semicirculum proponamus, in tria triplici ratione diuisum.

Mediocrum laus...

Nonnulli laus.

Ad eij status interdum summe periculosus.

Distinctio medij & neutrius.

1 } neutrum.
2 }
3 } Medium.

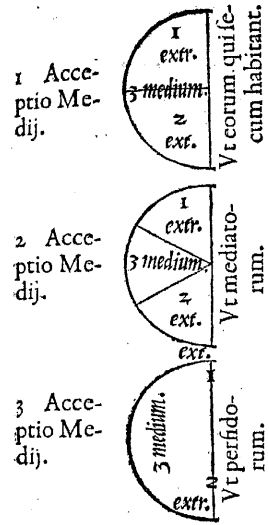
3
2
1

Comparatio Mathematica in distinctione medij vel neutrius.

Primo illorum, qui nulli se miscent iuxta acceptionem primam: iis enim hæc medij ratio velut in indiuisibili posita est, extrema quadrantes occuparunt.

Secunda figura ad mediatores maximè referenda, secundæque acceptioni competens, extremis & medio sextantes æquales totius circuli consignabit. Sed perfidorum tertia extremum vnumquodque in indiuisibili locans, vagari promiscuè medium facit per totam circumferentiam. Vnde sicut adulatorem ab amico, sophistam à philosopho; ita ægerimè vulgus mediatorem à perfido separabit. Quod eò prolixius retuli, vt in ferendis iudiciis de proximo quouis non temerè peruertatur, cum in his ipsis totius quandoque reipublicæ salus, & metamorphoseos cardo versetur.

Sed cum tanta sit mediocritatis laus, non est quod terruisse nos quempiam ab ipso ascensu, vel rerum fastigio putes. Imò in omni bonorum

generè miranda sunt quæque sublimia maximè, & abiectissima minimè negligerit, virtutem magis virtutisque præmia in conspicuo gerit. Sed sunt in singulis gradibus supremis, infimis, mediis, priores rursus & posteriores alij: sunt & agendi & patiendi conditiones mediæ vel extremæ. Sua seruat cunctis æqualitas, atque perfectio, si semet norint, & quod suum est facere meditetur, id est, si quæque in inferna superioribus obsecundent, superiora vicissim subditis imperare, pluribus benefacere, media medio quodam se modo gerere erga rempublicam discant: Ita qui vel præcipiti loco sunt constituti, virtute sua constanti rationem quoque fortunæ stabilem retinebunt. Aut si id minimè possit, fortunam instabilem arte sic corriget, vt & quæ præter spem eueniunt, omnia summo consilio geri, & providentia penitus videantur. Quod in Principibus nostris, & illustrissimis viris, in huius inferioris Germaniæ triplici statu plusquàm heroico, perturbatissimis hæc temporibus annorù 1566. & 67. & 68. abundè est demonstratum. Eorum catalogum, ne nimis videar cum assentatione digressus, in præsentiarum prætermittam.

Mediatus à perfido ægerimè separabit.

Etiã in Extremis scilicet sua est medij & mediocritatis ratio, quæ in officij æquabilitate sine iustitia collocatur.

Laus principum & triplicis status interioris Germaniæ.

E X E M.

Primò

CAPVT IX.

EXEMPLARIS METHODI RATIONEM PER

causas 4. ex antecedente demonstratione concludit.

Causarum triplex consideratio in rebus conuersionibus contemplandis.

1.
2.
3.

Conuersionis efficiens causa.

Materies.

Forma.

Finis.

EA QUÆ de rerum circulis suscepta est institutio causarum 4. exigit triplicem rationem. Primò, quæ sint causæ totius vniuersi: Secundò, quales in singulis causis, ipsoque composito. conuersionum circuli fiant: Tertio, quæ sint. conuersionum omnium causæ. Satis quidem superque prioribus datum est: superest tertia, quam sic abfoluimus paucis, vt exemplaris Methodi tandem breuissimum typum pro elementis catholicæ Methodi & absoluta doctrina ordinum habeamus.

Conuersionis prima efficiens causa est Deus, cuius ministrum Amorem fecimus, particulares in sphaeris singulis sunt angeli, animæ, dæmones boni mali que, quorum ordo, & numerus infinitus:

Materies circa quam fiunt versatiles motus, membra sunt vniuersi, tam similia quàm instrumentaria, vel ipsa membrorum, & singularum partium causæ atque principia prima, vt hætenus demonstraui.

Forma omnis ascensu, descensu, alternataque reciprocaione perficitur.

Finis. Causa finalis est mundi vita, integritas plurium, atque reductio in vnitatem. vbi illud Maronis minimè præteribo (quem constat & artis istius ceu. summa capita præuidisse).

*Nec res hunc tenere possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, frigusque, caloremque.
Inter, & exciperet cæli indulgentia terras.*

Quod si membratim magis in partibus singulis, vel præcipuis vniuersi, spectare libeat plenam circuitus rationem; primo. intellectus aciem ad cælestia dirigamus. Has enim ob causas nata sunt astra, vt inquit Cicero, quæ per cælum penetrantia solstitiali se & brumali reuocatione conuerterent, vt hoc omne animal quod videmus, esset illi animali, quod sentimus, ad æternitatis imitationem simillimum. Verissimè noster statuit Plato lib. de regno. cælum ex amoris ingeniti quadam affectione moueri. Anima enim cæli tota simul est in quibuslibet cæli punctis. Ergo vnus anima cæli fruendæ alterius cupida in orbem celerrimè currit, molem sibi commissam vna conuertens, vt totæ totis mutuo perfruantur, vt tota sit simul, vbique, quoad plenissimè fieri potest. Nam si quiescant, particulæ singulæ duntaxat singulas tangent, non quælibet. cunctas, vnde & currendo assequitur, quod quiescendo minimè possit. Quin' vnitatem suarum partium cuncta seruat: dispersione pulchritudo, & multiplicitas propagatur, vnitatem per affectus mutuos efficit amor, multiplicitem æterna reductio. quod & in humoribus corporum & mundi elementis conspici datur; quorum concordia, vt ait Empedocles, mundus & corpus hoc nostrum constat, discordia dissipatur. Atqui ex cõcordia quod pridem est genitum,

nitum, eadem viuunt & conseruatur. Ex pacis autem & pugne vicissitudine corumpitur vnus, regignitur aliud, fitque formarum continua multiplicatio. Constat itaque euidentissimè multipliciter & vnitatem mundanæ reuolutionis esse vel præcipuos scopos.

In rebus infernis ob tres potissimum causas ascensus, descensus, atque circuitus fiunt.

Primò, ex superiorum impulsu, ex vicissitudine quadam feminalium rationum, quæ in natura, & imaginatione coniuncta naturæ peragitur, motu interrim cælesti ad idem assidue conferente.

Secundò, ex instabilitate materiæ & eidem ad formas continuo nouas ingenito appetitu, qualis ferè in rudibus primum & pueris elucescit, etsi eundem & in amore muliebri sæpe & in amicitis regum vel principum experimur; vt verè hæc omnia cum rosis vernis rectissimè cõparari, aut cum serenitate Martia possint. Ille appetitus ex alia nascitur pulchri cuiusdam angustioris idea, quam ipsi mortales vnicè inter *πολύτης* cæteras impressam animis gerunt, nunquam tamè vel sensu, vel vlla perceptione corporis assequuntur; quin ipsa ne quidem hominis mente pulchrum id conspici datum est, nisi planè sic rebus corporeis abstrahatur, vt Dei solius lumini adhærescat, mundumque intel ligat vel theatrum agendis comœdiis ac tragediis destinatum: vt quem admodum in scenis atque pyrrichis; similiter & in vita contempletur, bella, & amicitias, voluptates & ærumnas, cædes, obitus, expugnationes vrbiu, rapinas & prædas, tanquam omnia sint transmutationes quedam, figurarumque vices alternæ, sicuti quoque risus & fletus, rixæ & vlulatus. Etenim vt Plotinus meminit, in singulis vitæ actibus, non ipsa quæ intus est anima vel verus homo, sed exterior hominis vmbra lamentatur & ciulat, cæteraque omnia in terris peragit, vel ut ampliori scena, in qua quidem multæ animarum vmbre resultant, multa que scenarum ædificat vmbacula. Quin vt in theatris persona quæ fingitur interfecta, mox figuram mutat, alteriusque personam induens regreditur in scenam: ita & materies non emoritur, sed personæ speciem mutat.

Et secundum Pythagoræos anima vestem quoque; siue figuram corporis: quod fuit Virgilio, morti nõ esse locum, sed viua volare syderis in numerum: sed faniore sensu illa sic accipietur opinio, vt in hominibus quidè rationalis anima, ceu forma princeps in formam transeat brutam affectus quadam similitudine, sed vitiorum purgamento in humanam speciem referatur. In animatibus cæteris verò, quorum principes formæ vna cum corporibus euanescent, *μετεμψύχουσι*, continuæ fiant, tum ratione communis Ideæ in ipsa circumfusi cæli vertigine delitescunt; tum propter subiecti potentiam infinitam, quæ speciei vel actus infinitudinem perpetuo respicit, formisque alternis per figurarum alternos transitus atque mixturas per admirandos complexus syndromis accidentaria, seu qualitatis vicissitudines adhærescit: vnde visi sunt homines Epicureis transire in porcos, anferes, gallos, vel eiusdem speciei homines numero differentes, vt Pythagoras in Euphorbum. Imò secundum materiem verè in

Pacis & pugne necessitas in rebus vniuersi. Conclutio.

In rebus eibereis & sublimioribus plures vicissitudinum rationes.

1. Ex impulsu superiore.

2. Ex instabilitate materiæ.

Mundus vultus: theatrum humanæ fabulæ.

Vitam humanam: figmento similitudinem esse.

S.

terræ.

terram & aërem, aquâ & igne animalia resoluuntur; & hæc deinceps in segetes, stirpes & arbores: ex quibus rursum cibi potusque, & longa transmutationis serie animalia denuo germinascunt. Vnde Lucretius;

*Sic tempestivus ex imbribus humida tellus
Vertit se primum in frondes & pabula læta,
In pecudes, vertunt pecudes in corpora nostra.*

Vicissitudinis ratio ex insolentia formæ.

Et quamvis hæc figurarum circularis permutatio potissimum ex materie proficiscatur; est tamen & sublimitatibus formis sua non inefficax ratio, qua sese efficiant mutuo, alternatimque præliis cadant & orientur, cui illud è sacris consonat Eccles. 1. Lusitans uniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Agitati spiritus orbem mox figurarum materialium, & qualitatum formamque essentialis conuersio comitatur. etenim formæ cuius atque spiritui ratione essentialis triplicem assignamus, ut prima sit in se simplex & stabilis, deinde & mobilis altera: eademque dupliciter rursus, vel recta versus exteriora, vel circularis siue reflexa in se ipsam. Hinc forma omnis à statu fertur ad motum, ut duplici nomine suum opificem æmuletur, per ipsam substantie scilicet & actionis quandam similitudinem. In motu cum à se res alias contemplantur, mox vel in inferiore vel superiore aliquo deprehendit imaginem sui: ex alterutrius respectu reflectitur in seipsam, ubi tanquam ex speculo, sese cognoscens, vel tanquam Narcissus aliquis, ex fonte illimi suamet pulchritudinem admirata, consuetim in *φύλακτον* labitur. dein more Luciferi in sphaera generationis deuoluta, simul ab unitate in multitudine fluit. Nam, quia se propagandi studio supra præfixos materie limites velit extollere, hinc sanè diuulsa nimis, vel dissoluta, paulatim & robur amittit. Nam quæ consistunt, solum vires in semetipsis unitas, & quantitate materie simul coactas retinent, vnde & se conseruat quamdiutissimè: Contrà, quæ vires proferunt partim ob quantitatis exolutionem, partim quia ab obiectis vicissim agentibus arteruntur, dispersæ celerius elanguescunt: ut ægrè hoc nomine & sibi quis pariter viuere, & reipublicæ possit, simul & Christo seruire & corpori, simul & vitæ præclaræ & diuturnæ degere, simul eadem & factis insignibus, & priuatis commodis, vel fœdis voluptatibus maciipi dare. Formarum itaque; robur cum exolescit, statim & illa quæ per vigorem formæ sustenta qualitas fuit, velut alis iam destituta deorsum fluit, donec princeps forma vel spiritus, reflexione denuo in seipsam facta, sciensque tum qualis sit hodie, tum qualis extiterit quondam, cognitione pariter sui ac penitudine percellatur; & à delapsu rursus in ascensum properans, labem informem exuat, formosque exemplari suo quam proximè referatur.

Fermentum ascensus atque delapsus.

Forma cum vltima vires in actione conuulsa, in passibilitatem labitur.

Actus & potentie circumsulo unitas.

Conclusio.

Est itaque inter extrema mundi, quiddam perpetuum infinitum actu, Deus scilicet, quiddam potentia velut materies, quorum medio constituta per formam ex infinitudine susceptrici, actus infinitudinem contemplantur. Hanc verò cum æmulantur, in illa potentie meram infinitudinem lapsa sunt diuisibilia maximè, & propter agendi studium inexplebile, successiua permutatione naturam rei passibilis assequuntur. Hinc desiderium vitæ mors consequitur, corruptionem generatio, formam

formam priuatio, & priuationem vnus euestigium ingressus alterius formæ.

Bellè hæc admodum, bellè in rebus passim civilibus ostenduntur: sed nos ex officina veteris philosophiæ, personis atque temporibus cunctis communia proponamus. In mundi adolescentia prima, si Aristophani creditur, fuisse non solum quæ nunc sunt humanorum sexuum genera duo, mas & femina, sed & tertium quoddam ex vtriusque compositum. Vniuersa autem hominis species rotunda, manus 4. & paria manibus crura, ceruicem, lumbos, dorsum, & latera, figura prope modum sphaerica circumscribens. Hinc illi inenarrabilis fortitudo, inuictum corporis robur; hinc quoque sublimis animus & spiritus æthera mente concipiens, & coniurati cælum rescindere fratres. Sed cautus Iuppiter vnquamque induos secuit, ut virtus animæ cum sectione corporis dissolueret foret, factoque minas regaliter addit, secturum se scilicet rursus similiter eos, si bella denuo aduersus Superos moliantur. Postquam natura hominum *ἰδὸς μεγαλοῦ ἐκκρηται* sic fuerat dispartita, quisque sui deinceps dimidium cupiebat, sed quantumcunque vnice secum laborant, hæcenus ad vnionem exactam minimè perueniunt.

Aristophanis fabula allegorica de statu hominis qui nunc est & qui fuit olim.

Huic non ab simile est, verum festiuus multò, quod de confusione linguarum retulit Philo. Narratur enim conctorum animantium olim fuisse vnica vocem, ut omnes cum omnibus loquerentur de suis rebus atque negotiis, de calumitatibus condoleret: è diuersoque rebus secundis inuicem gratularerentur: nam velut in vna Rep. putabant ad se pertinere aliena tum prospera, tum aduersa: affectus autem sermone quotidiano non obscure præ se ferebant, donec lasciuientes præ bonorum presentium copia (quod sæpe fieri solet) ultra decorum proruperunt, rerum non concupiscendarum amore, ut per legatos immortalitatem iuuentamque perpetuam poscerent, id sibi, non minus quam serpenti, à diis debere contribui, asserentes. Hanc sanè audaciam sua mox poena secuta est: variatæ enim sunt animalium linguæ, ut sese non possint inuicem intelligere: sic tamen, ut adhuc humano generi communis sermo & vnicus permaneret, donec rursus eidem supra naturæ speciem adaucta temeritas, certamen cum Superis machinaretur. Hinc illa linguarum vltior distributio; quam sanè indies adhuc crescentem malitia, & sectionis multiplicitas sequitur, tum in orationis specie, tum actionis, opinionis & voluntatis. Verum quid aliud Cicero lib. de Inuentione Rhet. 1. ubi eloquentiæ laudes immensas, infandaque pericula simul expendit? Nam primo quidem sic nata est (inquit) & progressa longius eloquentia, ut maximis postea in rebus pacis, & belli cum summis horum vtilitatibus versaretur. Postquam verò comoditas quadam, praua virtutis imitatrix, sine ratione officij dicendi copiam consecuta est; tum ingenio freta malitia peruertere vrbes, & vitas hominum labefactare consuevit. Nonne in rebus fortunæ cæteris, partim ex materie, partim ex insolentia formæ, delapsus ex vno in multitudinem, fluxus quidem continui atque refluxus sunt? Angustis enim seminibus primò latet vel boni maximi rudimentum: quod semel erumpens lentius adolescit, & in crescendo securius, quam vbi constiterit, propter abusus hominum vix prius vigorem sui, quam præcipitium

Philonis allegoria pulcherrima de diuisione linguarum.

Ciceronis sententia de eloquentia degeneratione successu temporis facta.

»
»
»

Axioma præclarum de ascensu rerum omnium & descensu.

minitatur: surgit per fluctus alternos sic omnis fermè humana felicitas, donec sublatâ in Decumanum sui non ampliùs capax suis met viribus ruat, & vnde oriri non debuit, eo prouecta lapsu rursus celerrimo ad ipsum principium reuoluatur. Hoc ille Æsopi Phrygij de vulpe ac lupo apertè monstrat apologus, dum sese in puteum ambo per urnas pensiles, velut prædæ captandæ studio commississent. Monstrat & appetitum instabilem mundi Accipitris fabula & Philomelæ: item & illa de simul certatibus gallis, de voto ranarum prorsus insulso, vt nihil sit opus mihi relicto communi speculo vitæ, præsentis solius sæculi sortem cum pluribus accusare. Cunctorum igitur hæc ferè est princeps & velut summaria ratio, quod in sit cuique & vnitate & multiplicitate informatio, seu character indelebilis; quibus oppositis mutuo, cum retinendis gnauiter omnes incumbant, nec pariter possint tamen, ea quæ nimis sunt vnum, formæ suæ ditionem proferre vltèrius meditantur, vt fiant hac ratione multiplicia. & quæ se proferunt latius, funduntur in multitudinem nimiam, vnde dissoluti cum velut à sanitate aut rerum æqualitate recesserint, pro sua paulatim virili referunt se in vnitatem.

Appetitus instabilis mundi.

Vnitatis & multiplicis character fere conuersionum omnium causa.

Conuersionis ratio Metaphysica.

Animarum lustratio secundum veterem gentium Theologiam.

Ratio Christiana.

Carnis & animæ spiritus conuersiones vniuersales.

Sæculi gemini.

Profertur & alia quedam, sed Metaphysica planè eiusdem circuli causa, inter Adrastæ leges meritò recensenda. Caballistæ Hebræorum doctores putabant animas hominum sepius in hanc vitam sub figura tantum humana reuolui, vt curabilia vitia purgarentur, sed ter duntaxat huc posse reuerti statuebant: hunc sanè numerum lustrationi sufficere arbitrati, & quæ his vicibus fuerit expurgata, beatiorem fieri quàm antè descensum; quæ verò prorsus abiecerit rationem in gradu deinceps inferiori, affectu brutali scilicet & meris imaginationibus detineri. Monet natura quodam modo ratam istius vicissitudinis formam in ortu atque interitu viperæ, quando nascentes soboles matrè necant, quæ patrem eorum in ipso coitu interemit: quo sensu forsitan leges antiquæ inclusos culeo parricidas proiectos in mare vnà cum vipera suffocauerunt. Sed rectiùs docet nos Christiana religio, vnde id ferè colligitur, quod quia voluerit Deus non nihil hominem duci spectaculis mundi, vt ipsam inde auctoris sui præstantiam nosset, ac miraretur, gustum proinde cui libet, caducæ paulisper felicitatis admittat: verum quos suo deinceps amore dignos offendit, turbatis iterum voluptatibus vitæ violentius fodit & vellicat, & tanquam ferocientibus equis auriga insidens subdit calcaria, quo minus luxu & lasciuia diffuentes, vel onustos sagina ventris, & rerum aspectu prætereuntium occupatos, ab illo veræ & solidæ beatitudinis portu diutiùs remoretur.

Consultò itaque Catnem & Animam mirandis vinculis, licet infestat mutuo copulauit, vt qualis inter Solem & stellas apparet Phœnomeni lex, vnus exortu lumen alterius abscondatur. Habet enim successus prosperos Caro cum detrimento spiritus; sed marcescente corporis specie, vigor & virtus animæ reflorescit: qua quidem sententia plenum est Christi euangelium.

Vt autem mobilia duo, ita & gemini motus, & in conuersione semper extrema totidem ascensu, descensuque medio copulantur. Est enim non aliter quàm

quàm in fortunæ exterioris ambitu definitiui, & animarum motus à centro ad circumferentiam, & ab eadem reditus ad suum centrum.

Extrema circuli pūcta in summis angustiis, & angustissima prosperitate ponantur. quibus accūbunt motores gemini, Spes & Metus, vel Amor & Odium, sic vt in calamitate acerbissima, tanquam in fundo Pandoræ pyxidis, subinde sit ardentissimus Spei vigor, ægrotis animis pro summo remedio datus, vt in fortunæ maximis blandimētis, rerumque vberissimo statu, summus est metus, maiori interdum afficiēs cruciatu, quàm vel ex possessi perditione afficiat dolor. Nam ferè extremum gaudij luctus occupat, & à luctus acerrimi puncto felicitatis auspicia reducuntur.

Sub spe metuque, id genus alia multa conuersionis feminaria in extremorum alterutro sæpius occultatur. Nam & peccatis grauissimis pœnitudo summa succedit, rebus præclarè gestis, vt plurimum fastus, & insolentia vel obliuio sui, vrget vnus gloriæ alienus liuor, infortunium leuat cōmiseratio; egestati ingenium fauet atque industria; opulentia inquieta sollicitudo; assistit stultitiæ summa securitas, doctrina vel sapientiæ periculum multiplex, & ærumnarum seges, vt meritò in vita æquabili quæ pedetentim crescit, felicitatis duntaxat firmæ præsidia collocentur: cuius exemplar & ratio in omni penè effectuum naturalium genere satis est manifesta: vnde illud *Difficiles ortus habet, incrementaque tarda Quicquid &c.* Eandem sanè progressus speciem velut amissim, non tantum in artis operibus, sed & quacunquē ferè fortuna siue negotio proponamus, si modò ad portum ac terram solidam navigare cum securitate velimus: alioquin semel & gelidos imbres perpeti decet, semel vrentes soles & aperta serena, semel datum est insanire, semel insaniam nosse mature, vt cum cognorint, discant fugere. Cui multū illa pro Cælio M. Ciceronis applaudit oratio: tum illa sententia festiuissimi Plauti: *Quisquis Astartam aut Bromium contempserit iuuenis, is vel amabit vel insaniet senex.*

Sed planioris spectaculi gratia hic quoque ponamus ceu quandam immobilem terram, tribus præcipue partibus interpunctam. Circa hanc mobilis Caro, mobilis Anima, & vtriusque medium Spiritus. Addamus & firmamenti speciem, cum primo mobili, quod omne humanis affectibus, Amori potissimum Odioque, vel Spei & Metui dedicetur.

Extrema totius conuersionis humana puncta. Motores gemini Spes & Metus.

Plura conuersionum feminaria quæ tantum ad speciem metuum; Amorem vel odium reducuntur.

Sphæra conuersionis humane Sphæram mundi maioris ex parte representans.

Motus anima
carnis & spiri-
tus cum plane-
tariis motibus
comparantur.

Mouentur autem Caro, Spiritus, Anima motu tum proprio, tum alieno, vt fieri ferè in Planetarum motibus solet. Sed cuncta tunc optimè gubernantur, vbi illorum sphaera Deo concentrica, penitus à sibi praescriptis legibus neutiquam aberrarint. Quod fiet imprimis, si spes mortalium vniuersa, amor omnis & expectatio, conformem sese diuinæ fecerit voluntati, summamq; sibi praefixerit bonum vel vltimum scopum.

Conuersionis cir-
culi in mente hu-
mana.

Scientiarum cir-
culi & questio-
num.

Sed à moralium contemplatione rursus ad artem propositam, & naturalia descendamus. Quicumque per singulas partes in extimi mundi specie, in hominis corpore, anima atque fortuna, in hominum ciuitate siue republica, conuersionum circuli fiunt: tales profecto & in mente humana sunt aestimandi; de quibus, ceu Methodi proximis causis, diceretur proximo libro. Tales deniq; & in arte quouis, siue scientia, per animam rationalem, cuius ideam foetus qui ab ipsa concipitur, vndique repraesentat. Sunt enim scientiarum mutui nexus per circulos admirandos, vt dum Medicina per Astrologicè illustratur, hæc vicissim per Medicinam, dum Metaphysica per Phisicem, hæc rursus per Metaphysicam aperitur, dum vna in facultate principia mediis, media verò principis demonstrantur.

Conclusio Me-
thodi exemplaris
per Epilogum.

Sed de legitimis circuituum causis, deque conuersionis specie in singulis causis, in partibus mundi, atq; adeò in toto vniuerso, abunde hæctenus est definitum. Restat ex illis denique cõcludamus, id quod propositum nobis ab initio fuit, esse nimirum insculptam animis hominum exemplarè Methodum; ad cu-

ad cuius fulgorem rudis primùm intellectus à spectris sensibilibus excitetur; quæ postea maturè componens ratio, perfectam Methodum creat, cuius numero, vt lambendo vrsorum catuli solent, ex imperfecta notione, ad cognitionem absolutissimam dirigamur.

Exemplar Me-
thodi ratio &
vtilitas summa.

Quin idem exemplar, in tres quodammodo species aptè tribuitur, vt primum omnium princeps sit ille, qui verbis appositis, hac ratione ab Orpheo nominatur πρωτὸν ἰδὼς Σειδς: vnde vt Choragus in vniuersi medio pingitur, vtque Apollo qui inter Musas nouem citharam pulsans obloquitur numeris septem discrimina vocum.

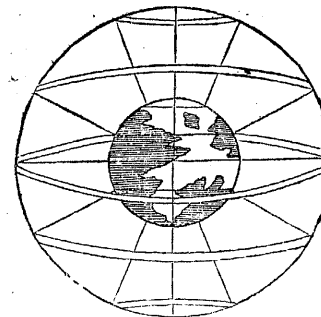
Exemplar omniū
exemplarium
Dei.

Exemplar alterum, & causæ simul & ratione effectus præ se ferēs, in mundi patet generibus tribus, in causis & partibus vniuscuiusque, vt hæctenus enarraui. Constat autè hæc omnis ascensu, vt dixi, descensu & reuolutione ex vtrisque conflata Progressus idea strictissima est, vt producatur inferiora à superioribus passim, & ab iisdè pendeant, viuant & contineantur, vt ad sceleti formam totius humani corporis ratio, neruorū, venarum, arteriarum, tendinum, musculorum, viscerum: vt in Mathematicū genere datis proportionalibus atque concentricis circulis plurimis, deductæ à centro lineæ ad singulorū circumferentiã partes siue segmèta analogæ præstant. Quare & à terra, ad celi vltimi superficiem radij excurrentes, volunt caelestes circulos quoque in terræ ambitu, pari proportione dispefci. Hinc illa Cosmographorum prima distinctio Parallelorum, & climatum pro longitudine; pro latitudine verò meridianorum pluriū, penes quandam immoti celi immobilem rationem: Tropicorum verò Equinoctialis Eclipticæ & circulorum polarium magis ad normam Planetarij motus, & celi quod primum mobile nuncupatur.

Exemplar in Na-
tura vniuersi.

Progressus idea
breuissima in se-
cundo hoc exem-
plari.

Cosmographie
fundamentum
primum.

Sed illa regressus oppositi sit nobis summaria species, vt cum mundus sit ex substantiis, proprietatibus, accidentibus, in horum singulis est quidã status vel motus. iis nectuntur numerus, magnitudo, locus, tẽpus & ordo. At motus omnis ad statum, magnitudo ad punctũ, ad vnitatẽ numerus referatur, locus ad terminũ quoque, tempus ad instantem, ordo ad finem certum siue principium. Postremò singularia quæque ad certã speciem, species ad superius genus, substantiæ proprietates, & accidentia ad generalissimũ caput, qui sit ens entiu Deus. Cõuersionis forma cõpendiaria est, vt quẽadmodũ ex semicirculi circũductũ sphaera pronascitur, ita ex idearũ reuolutione, circa se mutuo mundus hic vniuersus, quod in molari vertigine, vel figulino opere, & ἀυτοματῶς plurib; imprimis est manife-

Regressus idea.

Cõuersionis idea
in secũdo exem-
plari.

manifestū. Fit enim idcirco, vt quæ cognata sint mutuo, statim ad primos accursus, se mutuo complectatur: quæ verò dissidēt, inuicem pellant & velintur. Vnde rerum omnis est generatio atque corruptio, augmentū, decrementum, alteratio motusque localis.

Tertia & postrema exemplaris Methodi species ex antè descriptis profluēs in anima rationali collocatur, paucis comprehensa principiis, potestate infinita; sed quæ limam sibi atque incudem postulet adhiberi.

Eius breuissimus Typus in Synthesi quoque, Analyti & conuersiua discurssione fundatur. Nam per ingenitas notiones vel istæc tria perpetuo nobis occurrunt. Primum resolutio quæstionis in agens quoddam, & patiens, & proportionem vt medium vtriusque. In eorūdem singulis à sine fit semper ascensus per primas & medias causas vsque ad elementa inuentionis gratia: deinde descensus opposita via, propter traditionem, vel compositionem artis siue scientiæ. Postremò cunctorum exagitatio circularis propter iudiciū, propterque inuentionis ipsius, vel traditionis examen. Pro causarum inuentione atque iudicio patet externis sensibus primo totius spectacula mundi: fluunt ab intellectu obuię notiones: à ratione quoque discursus varij, compositionis, & diuisionis rudimenta.

Possēt istius Methodi exemplaris doceri vberior vsus, si more consimili, artes omnes atque scientias & animorum habitus, aut artium quæstiones abditissimas confusa quamuis & à solis ordinibus mudi sumpta discurssione lustretis. sed infiniti est operis sese in singulis exercere, vbi ne solum doctrinæ vniuersalis ratio subolescat, vnius exempli atque alterius ratio fortasse suffecerit.

Illam igitur quæstionem longè pulcherrimam vobis in examen sistite, cuius vsus immensus est apud Medicos, seu praxim, siue præfagiū, seu magis philosophiam solidam excolatis. Hæsitant omnes de colorū maximè & saporum occultissimis causis, quotquot probatos auctores hactenus vidi: nec tantū in colligendis illorum differētis labor est, sed & definitiones quas moliantur, rebus non correspondent. Nos rationem omnium docebimus paucis, sumptotamen auspicio à rerum elementis, atque principiis primis, quo minus cæteri ab huius doctrinæ paradoxæ superficialia difficultate deterreantur, cum nihil accipiant ferè nisi multorum hactenus institutione peruium, & scirpo læuigatius, tanquam per plurimorum manus traditum, ætatis etiam successione confirmetur.

Cum igitur quatuor sint elementorum omnium extremæ propriissimæ atque oppositæ formæ à primis principiis oriundæ: materiales duæ magis passibiles, asperum & æquabile: formales & magis actiuæ duæ, perspicuum & opacum: quarum (vt dixi) comites sunt calor, humiditas, frigus, siccitas. Per compositionem sanè perspicui & æquabilis aër exurgit; ex perspicuo & inæquabili ignis; ex imperispicuo & æquabili aqua; ex imperispicuo & inæquabili tellus; ex omnium symmetria aura maximè temperata. quod multi innatum calidum vocant: Plato elementum stellarum forsitan arbitratus. Sed pulchrè de eius

de eius natura et si magis iuxta traditionem veterum passim in monumentis suis doctissimis Sebastianus Foxius, & summus Philosophus Cardinalis Caspar Contarenus demonstrarunt.

Ex ante traditis liquido constat, virtutem omnem & actionem ab innato calido primum effluere. Vim verò illius in spiritu animaque constitui, rationem omnium à motu & lumine dependere, vt passionis norma in ipsa coaguli qualitate, connexus & absolutio in extremorum proportionem locatur.

Multa hic quidem excutienda prolixius forent, si pateretur locus, vt pote de actione & passione, de missionis idea, de auræ vehiculo, de que natura æthereæ regionis, vbi nimirum sit statuendus, an ne sit Lunæ deferens orbis, an paulo inferius expandatur, an ne ipse sit ignis elementaris, vel sub-lunaris altera portio naturæ mediæ inter concretum, & maximè dissolutum: cui opinioni nos citius aquiescemus, ignem arbitrari non vt cæteri statim sub concauo Lunæ, sed potius circa terræ centrum, non quidem vt elementum primarium, sed posterioris compositionis, hoc modo: Aër & terra in opificij ratione præcedunt, sed aëri terram ingresso passim cælestis influit calor seu lucis perspicuæ radius, qui si lucis opacæ atque cælestis frigidi radium superarit, ignis nascitur per rarefactionem quampiam: sit condensando euicerit lux opaca, confestim ex ipsis visceribus terræ compressior aër transit in aqueum elementum. Est enim frigus non mera priuatio vt plurimi crediderunt, cum potestatem obtineat seruandis rebus non minus necessariam quàm effingendis ingenitus calor. Quo sanè respiciens diuinus ille Hipp. lib. de diætâ ponit elementa corporibus proxima tantum duo, ignem & aquam scilicet, eademque sufficere censet tum aliis omnibus, tum sibi metipsis. Sed nihil reliquit vir ille clarissimus, quod non oraculi loco æterna meritū est posteritate celebrari, cum nihil sit adeò abstrusum in arte Medica, vel philosophia naturali, quod ad illius sententiā aliquam non commodissimè referatur, velut communem locum: vt quæ de innato calido sunt circa exordia lib. de Carnibus, vbi animatum statuit atque intelligens. Obserua ibidem quæcunque de partium & elementorum generatione consensuque mutuo per rationes abditissimas probat. His enim probè, perpenfis non erit quod nostra principia (si nostra dici duntaxat mereantur) quod ordinem hactenus præfinitum iure improbare quispiam possit.

Sed nos communem elementorum principiorumque doctrinam ad particulare illam de coloribus quæstionem transferamus: Videndum est obiter, num ex istarum classiu diagrammate natura tam recondita captiuam se possit dedere intellectui nostro: & quidem eiusmodi ferè solius sunt intellectus, vt progymnasmata prima. Conuertam me protinus ad ordinem vniuersi, et si rudiusculè præfinitum; deinde ad apparentem quoque in coloribus singulis similitudinem, quam adipiscuntur ex lucis perspicuæ & opacæ, ex glutinis asperi & æquabilis temperamento.

T. Dicam.

3
Exemplar tertium in
animis nostris.

Typus exemplaris
tertij & eius
partes.

1
Dissolutio quæ-
stionis.

2
Motus animi 3,
ascensus pro in-
uentione, descensus
pro traditione,
Conuersio pro
iudicio.

3
Ætiologica ft-
cultatis semina.
prima triplicia.

Vsus exemplaris
tertij.

Exemplum Me-
thodi consistentiæ
in repetendis co-
lorum causis ele-
mentis mundi
atque principiis.

Elementorum pro-
priissimæ formæ.
Materiales ma-
gis 2.
Formales 2.

Ordinis conti-
nuitas secundum
locum & tem-
pus & apparen-
tem indiuiscibile
similitudine, vt
solum Methodi
exemplaris.

Lux.

Dicam igitur ex antè conceptis, lucem esse apparentiam quandam visibilem formæ cælestis in materie cælesti & concreta maximè.

Splendor.

Splendorem verò apparentiam formæ æthereæ in materie ætherea, à luce cælesti, radij continuitate, pendentem.

Lumen.

Lumen similiter apparentiam formæ elementaris in materie elementari.

Color.

Colorem denique apparentiam visibilem formæ compositioris in rebus mixtis elementa habentibus. Adde visibilem, ad distinctionem aliorum obiectorum sensibilem, quanquam nec illa reperiantur extra composita naturalia.

Defluxus continuus à principiorum ratione per elementa & res compositas elementis.

Hæc vniuersa sic sese habere docebit non tantum intuitus simplex, sed & ordinarum rerum compositio rudis atque distinctio iuxta dimanationem radij à diuino spiritu, elementa omnia rerumque principia connectente. vnde & perpetua virtus ratione perspicui, opaci, æquabilis, inæquabilis, & per consequens propter calorem inhabitantem frigusque, humiditatem aut siccitatem: vnde demum hæc axiomata stabiliuntur.

Axiomata.

Sedes calidi naturalis.

1 Elementum perspicuum esse sedem calidi naturalis à superioribus influentis in hæc inferiora, quod elementari corpore vitur tanquam subiecto simpliciore, anima vt gubernatrice, spiritu vt vehiculo & instrumento.

Sedes frigidi.

2 Elementum imperspicuum esse sedem frigidi naturalis etiam influentis in hæc inferiora, vt sit caloris seu carcer & circumscriptio quædam.

Degeneratio lucis & caliginis per continuos gradus.

3 Quanto ex locis superis atque principiis isthæc perspicui, aut imperspicui vis cum spiritu suo calore naturali in hæc inferiora descendit, magis tanto magisque degenerant lucidum, splendidum, luminosum, coloratum, similiter & oppositæ differentiæ ab opaco cælesti vsque ad sublunare.

Colorum ordines 3.

4 Sunt itaque constituendi ordines 3, vnus à calore agète siue perspicuo, alter à frigido vel opaco, tertius ab extremorum symmetria.

Caloris actio.

5 Calor agit semper in obiectum rarum aut densum, illud illustrando magis magisque præ actionis robore & diurnitate, nec non pro cõditione corporis densi & rari simplicis aut compositi. Ea quidem quæ rara sunt & perspicua, magis ad lucis naturam atque diaphani transferens, in his verò quæ sunt composita primo resoluens heterogenea, vel partes diuersarum rationum; iisdem separatis iterum illustrans tenuiora & rara, manente altero magis magisque opaco per priuationem seu ablationem lucidi, vel actionem frigidi, donec & id ipsum opacum residuum vltiore caloris actione superatum, magisque elaboratum etiam à nigro rursus in album per colores medios transmutetur.

Frigoris actio.

6 Frigus similiter semper agit in obiectum densum quoque vel rarum lucis perspicuæ radios semper obtundens, opacæ formam introducens in simplicibus quidem per conuocationem lucidi tanquam à circumferentia ad centrum; in compositis magis per repressionem lucidi aut laminosi à centro ad circumferentiam.

7 Opor-

7 Oportet itaque naturas colorum penitus intueri volentibus exemplarem Methodum prius præ oculis figi, quæ conferant actionem calidi frigidique, vel perspicui & opaci, cum passibilitate corporis rari, densi, simplicis aut compositi vsque ad minimas scilicet cuiusque differentias.

8 Causas igitur colorum omnium & apparentiæ formarum quadruplices statuam.

Efficiens est calor & frigus, vel Lux & Caligo.

Materies obiectum densius, rarius, simplicius aut compositius.

Forma est ipsa interioris essentiæ visibilis apparentia.

Finis vt res visibiles visu definiantur.

Methodus in colorum constituendis causis breuissima designatur.

Causæ colorum omnium 4.

Efficiens.

Materies.

Forma.

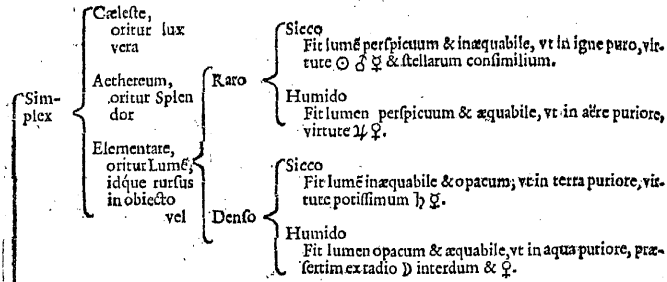
Finis.

Vnde colorum tabula talis à nobis est constituta.

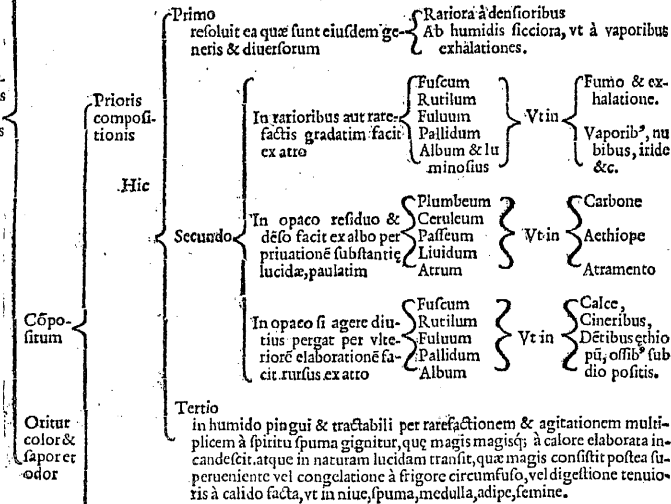
T 2

Si

Si lucis perspicue radius vel cælestis calidi virtus incidat in obiectum

De actione Frigidi & opaci ferè opposita ratio est.

ORDI-

ORDINES VERÒ IN COLORIBVS trini sic habentur.

1. Extremorum primus & simplicissimus luminoso proximus est color Albus, Niueus, Canus, Candidus, qui verè est velut priuatio penè colorum omnium ad ipsam iam actū perspicuum lumen magis accedens. Ab hoc progressus fit luminoso radij.

1. ORDO A CALORE secundum magis minusc.	3. ORDO EXTREMIS INTER SE variè temperatis.	2. ORDO A FRIGORE secundum magis minusc.
	Maiores perspicui vel calidi portione.	Exuperante frigidi vel opaci portione.
Luteus, Pallidus, Buxeus, vt Genitæ flos	Viridis Ictodes	Ferrugineus vt rubigo
Flauus, Rauus, Citrinus, vt cortex citri		Argentens Plumbeus, Ferreus
Fuluus, Aureus, Croceus	Viridis, Præstinus ac magis herba-ceus	Viluis, Glaucus, Marinus Thalassicus, vt salicis color
Rutilus, Rufus, Rufus, Giluus, vt crines istius generis.		Rosens, In carnatus vulgo, vt in genis humanis.
Ruber, Sanguineus, Cæra solus, Purpureus Blatteus.	Cæsus ex Flauo & Cæruleo Veneto Splendescēs, vt in multorum oculis	Cæruleus, Lazuleus, vt celi sereni.
Nigrescens purpura		Puniceus vt violæ flammescens quo paulo intensior est phœnicus, Baius
Fuscus, Præfusus, Suafus, Aquilinus, Pullus, Impluiatus.		Venetus, Hyacinthinus
		Indicus, Passens, vt in vuis præmaturis
		Liuidus, Subater.

2. Secundus extremorum est Ater, Furuus, Anthracinus colorum omnium scilicet intensissimus Color, contrà quàm à veteribus & necriticis estimatur.

T 3

Docetur coloris ratio in rebus dyuersissimis quibus.
In Iride Halone. & Parheliis.

Licebit verò (si quis examen volet) traditionem hanc vniuersam conferre cum rebus singulis: futurum hinc equidem scio, vt ista non solum non improber, verùm & fructum meditandò altius, incredibilem consequatur.

Ita enim in Iride, vel Halone atque Parheliis colorum causas addiscet ex immutatione calidi, quòd à sole proficiscitur, & frigidi quod in vaporis natura est collocatum.

In Nubibus.

Eisdem colorum vicissitudines poteris intueri in nubibus circa horisontè tempore vel ortus, vel occasus Solis, à consimilibus causis.

In Eclipsibus.

Pari via & in Eclipsibus ☉ aut ☽ ex calido scilicet, frigidouè, colorum apparentium rationem & argumèta desumes, propter nimirum vmbraè magnitudinem, & planetæ prædominantis vim.

In Meteoris vapibus & exhalationibus.
In humoris transmutatione.

Multa insuper alia de meteoris ac meteorum principiis proximis, vapore scilicet & exhalatione, licet ex præmonstratis fontibus augurari.

Sed longè vtilius in negotio medico dabis reconditissimam rationem de natura humorum & transmutatione eorundem.

In Physiognomicis.

De temperamentorum iudiciis, & partibus animalium & Physiognomicæ legibus admirandis.

In Vitis et cæteris cæteris.

De excrementis alui, vesicæ, thoracis, & cæterarum partium, ex quibus sumpta præfagia hodie, vel apud vulgum maximi sunt.

In simplicium medicaminum indaganda temperata & scicillitate.

De plantis & reliquis compositis naturalibus ad actionem mediciloco materiæ seruituris. Nam & naturalium facultatù indicia ex coloribus desumuntur, contra quam Galenus autumat, Si & saporis atque odoris transmutationes simillimas expendamus, & nos virtute Methodi transferri paululum per plures & altiores gradus, ordine tamen legitimo coherentes, ab illo plebeio puluere patiamur. Nos sanè istis auspiciis primùm de elementis mundi atque principiis sermonein difficillimùm, iuxta arcanum diuini Hippocratis sensum pro nostri ingenij tenuitate aperire conati sumus: Licebit quoque & actionis omnis,

Conclusio.

& passionis & misturarum multiplicium causas ratione vt rudiuscula comprehendas, & per analogiam extremorum obiter apprehensam; Artem vt statuas Medicam, Dialecticam, Rhetoricam, Poëticam, Musicam, Mathematicam, ipsam Magiam denique naturalem, iuris humani diuiniq̃ prudentiam, & quicquid scientiarum sub Sole cultum vel incultum iacet.

Docetur eiusdem Methodi exemplaris vis in arisim prima inuentione, traditione atque iudicio.

Habes obscuram istius Archetypi formam in oratore M. Tullij: In hac denique ipsa ratione dicendi excogitare (inquit) ornare, disponere, meminisse, agere, ignota quondam omnibus & diffusa late videbantur. Adhibita est igitur ars quædam extrinsecus ex alio genere quodam, quod sibi totum philosophi assument, quæ rem dissolutam diuulsamq̃ conglutinaret. Proponit deinde resolutionem iuris à fine vbi sic ait: Sit ergo in Iure ciuili finis legitima, atque vsitate in rebus causisq̃ ciuium æqualitatis cõseruatio, tum sunt notanda genera & ad certum numerum paucitatemq̃ reuocanda, &c. Sequitur tandem & rudiuscula constitutio Iuris per synthesim. Si enim aut mihi facere licuerit quod iam diu cogito, &c. Vbiq̃ verò confusam statuit ipse quoque

Analysis Iuris.

Synthesis Iuris.

quoque iudicij rationem, dum eloquentiæ vim in pernoscendis affectibus & naturis horum præcipue positam dicit. Eodem modo & rudis res Medica dum & artes cæteræ ad absolutionem sui, temporis successu peruenere.

In eloquentie facultate.
In arte Medica.

Sed fluxa nimium & vulgo duntaxat preciosa miracula relinquamus. Suffecerit nobis vel solo istius exemplaris intuitu fructus hic longè vberimus; vt nosmet nosse discamus ascensu mentis in Deum: vt cum multiplicè humanæ vicissitudinis circulum perspexerimus, omni bono caduco malū confutum, & malo bonum assidue cogitemus, Amemus hæc omnia tanquam osuri, oderimus tanquam amaturi, læti in tristibus, in lætis successibus anxij, nunquam tamen nec spe inani, nec nimio metu, nec vlla cupiditate trasuerfi, ceu ruptis repagulis efferamur: nec verò id aliter fiet, quàm si & nos & nostra omnia diuino arbitrio soli & omnium œconomio præstantissimo Deo absque vlla vel perturbatione insigni, vel futurorum varia sollicitudine cõmittamus. Da nobis hanc mentem, ô præstantissime pater, à quo & amor, & actio, & potestas quælibet; præsentis, præteriti cognitio, atque futuri. Da quæso nos adorare semper atque optare duntaxat Bonum Bonitatis tuæ; vt persistentes in amore cognitionis tuæ, nunquam ab istoc vitæ genere separemur,

In vita instituenda ratione & cõspiciendæ cupiditatibus animorum.

In cõtemplatione summi boni.

*Sic regnum, sic velle tuum, sic orbe perhenni
Maestas eat, & benedictum in sæcula nomen:
Sic meus omnis amor, mea vita, omnisq̃ potestas
Uni principium referat tibi, desinat vni.*

FINIS PRIMI LIBRI.

ARTIS CYCLOGNOMICAE,
LIBER SECVNDVS.

DE METHÒDI CATHOLICÆ
PROXÏMIS ET PRÆCEDEN-
TIBVS CAÛSSIS.

CAPVT I.

De Causis in genere.

VID CAÛSSA ET QVOTVPLEX, QVID SIT Propositiu.
effectus vel in animo, vel in rerum natura, quidue inter v-
trunque proportio, vel proportionis indicatio: quantumq;
adeo causæ ipsius nomen à principij vel elementi ratione
diffideat, tractare id vniuersim Physici potius negotij duco,
quàm eius qui ad causarum effectuumq; indagacionem
compendiarum viam vel certam methodum institui velit.
Cum tamen vt methodus sit quæ nobis pro reliquarum artium inuentione
iudicio ac traditione subseruiat: eandem per causas esse, & per causas si-
militer inuenire, tradere, iudicare sit necessarium: Idcirco postquam ab ele-
mentis Methodi siue remotioribus causis, iam nunc ad propiores ordine iu-
xta compositorum filum feratur oratio; paucis profecto, & pro instituti ne-
cessitudine sermonem de causis atque effectibus præmittemus, quid nimirum
vtrunque dicatur, quoque à principio vel elemento differat, quotuplices nu-
mero & progressus ordine tum à Physicis, tum à Medicis statuuntur, & quæ
sit cuiusque tractandæ, inueniendæque summaria ratio. Etenim cum De Aetiologi-
logifimus vnà cum indicatione sit quasi principium Methodi, sit & mate-
rics quodammodo circa quam versetur, & forma & velut præcipuus scopus,
nemo constituat facile, an rectius in operis nostri vestibulo, an medio, an sub
ipsum finem eius tractanda sit consideratio. Est enim illius numen ac nomen
nullis limitibus circumscriptum, est & respectu Methodi sub quavis causæ
ratione in omnes illius particulas longè lateq; diffusum. Præcipuæ tamen nunc
formæ speciem, nunc finis accepit. Idcirco & nos particularem illi tractatum
haud assignauimus: sed pauca de eius natura sub principij nomine superiore
libro sunt definita: Nonnulla quoque sub finis conceptu & formæ per quam
methodus est, de Causarum con-
Aetiologifimo constituam tum hoc, tum in sequente libro, sideratio duplex
ibidem propter doctrinam canonis sexti, qui de rerum proportionibus mediis
sermonem exigit accuratum, de illa quoque, quæ huic annexa perpetuo
est, Endeixi vel indicatione verba facturi. Quin cum causarum contempla-
tio vel incomparto modo ad distributiones Physicas, vel coniunctim sub finis 2

vnius η τῆ ἀπλολογισμῆ nomine ad partes sui præcipuas tres, inuentionemque, iudicium, ac traditionem referatur. Proinde & nos ante omnia de causis Physice differemus, examinis alteram speciem in tractatum de finibus differentes.

Causa quid.

Causa est (inquit Aristoteles) ad cuius esse consequitur aliud: Item, ex qua, per quam, à qua, vel propter quam aliquid fit. quæ diffinitio eiusdem species omnes paucissimis in se comprehendit. Nam in materiem causa diuiditur & formam, velut proximas atque internas maxumè, quibus peripatetici idcirco principij nomen assignant: deinde in exteriores alias finem atque efficientem, quibus quintam speciem addidit Plato, causam exemplarem scilicet, quæ sanè & formæ prioris nomine comprehensa est. Quod si autem generibus singulis suas particulatim species voles educere, iam infinita fermè causarum series pullulascit, pro diuidentis animi scilicet vel componentis varia ratione.

Efficiens causa.

Causa efficiens est, à qua primùm fit motus vt aliquid fiat, vel primùm cuiusque status aut mutationis auspiciū. Logici hanc in sufficientem & necessariam subdiuidere consueuerunt, in primariam & secundariam seu coadiuuantem, in producentem, corruptentem & conseruantem, præter partitiones alias communes cæteris causis, de quibus paulò post referetur. Huius velut axiomata prima sunt istiusmodi: Posita causa efficiente quæ satisfaciatur, ponitur & eiusdem effectus; ablata necessàrio tollitur: Posito effectu ponitur & causa necessaria: Sublato effectu aufertur & causa.

Materies.

Materies est, ex qua aliquid fit. hanc in permanentem diuidunt, & non permanentem. Est enim permanens, ex qua aliquid eo fit pacto, vt in sit non permanens, quæ non manet in re effecta. Physici materiem in primam & secundam dirimunt, in naturalem & artificialem, in eam quoque, Ex qua aliquid fit, & Circa quam artifex versatur alteram, cuius nomine & morbi & accidentia cætera suam materiem habent per catachresim quandam, etsi in consultationibus medicis ipsis accidentibus etiam vel morbis materiem duplicem assignemus, vt illa sit, ex qua materies quæcunque substantiæ similis illi ceu fomitem subministrat, materies circa quam magis particula continens vel locus affectus, quo prior materies illa seu morbi fomes est circumscriptus. Argumentorum quæ hinc desumi possint principia eiusmodi à peripateticis hauriuntur. Submota causa materiali permanente, submouetur effectus: positoque effectu, ponitur & causa materialis permanens. Posito verò effectu causæ materialis fluxæ & instabilis, necesse est materiem extitisse.

Forma.

Causa formalis est, per quam aliquid fit, vel quæ dat esse rei cui inest: est species, exemplar & ratio, vt quid sit. Hæc cum materie ingressa compositum naturale ab ipso composito minime differt. Diuisa est forma analogicè in essentialem siue intrinsecam, & non essentialem alteram, quæ subdiuiditur rursus in proprietatem ex essentia profluentem, & accidentariam. Accidentales

tales iterum, vel sub vnus qualitatis siue syndromes accidentariæ nomine velut vmbra singularis essentia representat, vel diuisæ vt mera sunt accidentia, habitus scilicet, dispositiones, potentia naturales & impotentia, passibiles qualitates, situs atque figura, sub quibus artificialis forma continetur. Sunt & formarum alia communes maxumè tanquam idææ priores vel exemplaria, diuisiua generum, constitutiua specierum subalternarum, sunt & speciebus infimis proxima in minus patentem ambitum exportectæ. Causa formalis ea sunt axiomata, vt passim effectus cum suo principio conuertatur, vtque se mutuo posita ponant, sublata è medio tollant, vtque à causa formali rerum virtutes inueniamur, tantumque his tribui in natura vel actione possit, quantum earum forma permittit.

Causa finalis est, propter quam, vel cuius gratia quippiam fit: vel ad quam, veluti scopum, res vnaquæque dirigitur. Sunt huius generis priores alij, alij posteriores: Vltimum & non vltimum Logici vocauerunt. Cuius causa finalis bona est, ipsum quoque bonum: cuius & finis improbus, ipsum minimè probum est æstimandum; ab effectu similiter ad causam finalem argumenta trahuntur.

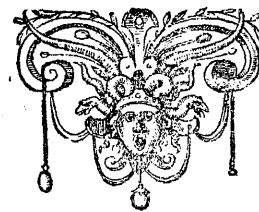
Effectus denique definitur, quod ad esse alterius sequitur, quodque vel ex aliquo, vel per aliquid, vel ab aliquo fit, vel alicuius gratia: quibus categorematibus priori per relatiuam oppositionem respondens diuisio continetur. Eorum quæ sunt, alia sunt, alia non sunt alicuius gratia, alia cum electione; rursus alia præter hanc, vnde effectus per accidens vel casuales: qui rarè & per accidens sunt, vel effectus fortuiti, qui aliud deliberantibus nobis, vel intentis alio, rarè atque per accidens oriuntur. De quibus singulis vide Arist. lib. Phys. 2.

Sunt & communes omnibus causis partitiones quædam accidentariæ, quæ quodammodo in tabulam vnam sic efformantur cum illa diuisione essentiali, vt particulares ordines immutare cuius fermè pro libito fas sit. Definitiones cuique proprias, & præcepta accommoda, ne in immensum opus excrescat, neu cuncta velle corradere videamur, aliis discutienda reliquimus.

Causis omnibus ferè communis partitionis accidentariæ.

a 2

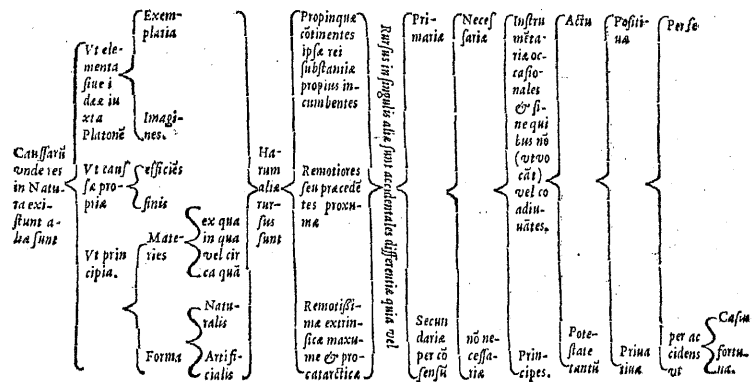
CAV-

Diuisio essentialis.

Diuisio accidentalis è
Medicorum officina.

Diuisiones acciden-
tariæ cæteræ ex Phy-
sicorum penu.

Ex his videre facile est, quantum diuersæ possint caussarum distributio-
nes effici iuxta acceptionem variam. Vides eodem negotio, quantopere pec-
cent quotquot Galenum vel veteres tâtopere criminantur, tanquam illarum
numero non probè definito, eo quòd non septem vel octo, potius quàm
quatuor caussarum genera recenserit: quasi verò non possit diuisio eadem
bimembris fieri, trimembris, quadrimembris, vel, si voles, in infinitum. qua-
si non rursùm quæcunq; membrorum plurium fuit, in pauciora contra-
hi deceat. Hæc sane si quisque expendat gnauiter, illum qui tam ridiculè
de caussis morborum, morbis ac symptomatibus contra Galenum scripsit,
non solum non approbabit, verùm & pro cerito passim proque lymphato
dignum æstimabit, qui relegetur in terras solas: vbi hæc insania & conui-
ciandi in præceptorem immodicus calor paululum refrigerat.

Verùm omiſſis Phycis ad illam partitionem Medicam, quæ instituto
maximè necessaria est, propius accedamus, Causas in longitudinem & iux-
ta connexus seriem quandam iuxtaq; relationem ad effectus suos optimè
distinguentes in proximas, præcedentes & procatarticas. Nam vti in
toto caussarum genere, quædam compositi sunt magis intrinsecæ, vt for-
ma atque materies principij nomine potissimum comprehensa, sed magis se-
motæ cæteræ atque extra compositi essentiam positæ cum finali causa esse-
ctrix illa censetur; ita sub eiusdem quoque causæ nominibus finis materię,
formæ,

formæ; efficientis hæc quidem rei constitutæ firmissimè hærent, eiusque propo-
modum vt partes apparent Græcis *συμπεριλαμβανόμεναι*, Latinis ceu conti-
nentes appellatæ; cum illæ remotiores paulo præcedentes *προηγούμεναι* Græcis,
cæteræ quàm remotissimæ efficientes extrinsecæ *προκαταρτιζόμεναι* πρὸς τὸ φάσκει
merito nuncupantur.

Hic siquando continentis causæ mentio fiat, non parua inter neotericos
oriri contentio solet. Fuscus cum plerisque alijs hanc fuisse Galeno mentem
arbitratur, vt morbo causa continens nulla censéretur: sed quàm sint eius ar-
gumenta lubrica, aliorum esto iudicium. Doctissimi viri Baptista Montanus,
Placotomus, & Farnelius ipse cum Arabibus & Galeno, Græcisque omnibus
rectè causam continentem animaduertunt. Verùm in huius descriptione, vi-
dentur solum respexisse ad causam materialem proximam. Vnde & hanc sy-
necticam volunt, quæ morbum actu iam parit, vt ex Francisco Valesio in mor-
borum exagesi à capite ad calcem facilè deprehendes. Nec malè mea qui-
dem sententia, nisi tam angustis limitibus reuinxissent, quòd hac ratione con-
tinentem duntaxat admittant in morbis istiusmodi, qui materiales appellantur:
adde quòd & in rebus fientibus locum habere non putent. Videntur in-
terdum & continentem causam nimis à morbo vel ipso effectu sciungere,
quum reuera quiddam sint vnum, sicut interna principia simul copulata cum
rebus ex sese oriundis conuertuntur: distincta tamen sunt ratione, vti res quæ
principium habet, à principijs diuisim sumptis, & per intellectus abstractio-
nem consideratis.

Quare vt occurramus tot vndique scrupulis per compendium, illud im-
primis cogita, quòd omnis in rebus philosophicis error grauior vel ex defini-
tione mala potissimum, vel rerum inepta partitione, vel malè intellecto prin-
cipio proficiscatur. Concipiamus itaq; exempli gratia in arte Medica pro ge-
neraliore doctrina distincta primum hæc ordine tria, Symptoma, morbum, &
morbificam causam. Quod si & accuratius voles subdividere, cõcipe & sym-
ptomaton symptomata ex vno latere continua serie se inuicem consequentia.
Causarum verò distinctione transuersariam vnã in formam atq; materiem,
& rursus materiei in eam quæ ex qua, & quæ circa quam appellatur: occurrit
enim in morbis locus affectus primum, ceu subiectum in hæſionis, vt vocant,
cuius partes vel differentiæ potissimum tres, Terminus à quo mouetur, spatium
per quod mouetur, & terminus ad quem. Altera materiei species iterum sub-
diuisa est in eam quæ influxit, quæque influit, & quæ parata est influere. ere-
nim humorum alij actu morbum faciunt, alij tantum in via sunt, vt venturo-
rum malorum feminaria. Procede tandem ex hac diuisione velut in latitudi-
nem facta, diuisione in longitudinem altera iuxta digressus seriem ab effectu
causas constituens in generibus singulis rei effectæ vel efficiendæ proximas,
præcedentes atq; extrinsecas; quarum singulæ rursus interdum sunt ordine
plures, quantoque à coniuncta recedunt longius, hoc magis ad effectricis causæ
indolem scandunt, et si nonnunquã rebus intrinsecæ quodammodo videantur.

Continens causa
se inuenta con-
presio.

Tria contra na-
turam in arte
Medica.

Causarum, i.
distinctio in-
trinsæ.

Causarum disti-
ctio in longitudi-
nem.

Eadem diuisio
mëbtorũ plurimũ
vel pauciorũ pro
animi ratione
diuisa.

Causarum par-
titiõ Medica
magis.

Fines cur non in morbis obtingunt ut fines.

Sed ut vitetur omnis confusio, finales causas in morbis tantopere non spectamus, est enim illorum finis vniuersim præter naturam; proinde nec tantopere medicæ contemplationis cum eius instituto maxumè pugnet, nisi quatenus venturis procul symptomatibus occurrendum est. at tum profecto proponitur morbi finis, non ut assequamur propriè, sed causis contrarijs impugnemus. Efficientes causas aptè constitues in eadem linea cum materiali vel formali principio, sed secundum resolutionis seriem vbique postremas. cum enim à primis ad vltimas continua analysi ventum fuerit, futurum est sponte, ut ad efficientium seriem deuoluamur. Sint itaque pro futuræ discurfionis methodicæ rudimento primo vbique tibi præ oculis & in animo rerum considerandarum duntaxat ordines tres à causis primis & fini proximis per medias vsque ad postremas: et si istius resolutionis ratio in illa doctrina Cæronum nouem altius sit repetenda.

Efficiens cur peculiarem in resolutione lineam non sequatur.

		1	2	3
		CAUSSÆ CONTINENTES & Syntecticæ seu reitumæ	CAUSSÆ PRÆCEDENTES vel antecedentes	CAUSSÆ PROCATARCTICÆ seu procatarchontes extremæ ad efficientem referendæ
Causæ rei sunt	Circa quam	Locus primo in considerationem cadens	Locus connectens	Locus per Medium consentiens
	Ex qua	Partem actu obfidens humor siue materies seu loco intumens	Humor aut materies influens actu	Humor aut materies quælibet ad influxionem parata; potètia tamen remota.
	Forma quæ modo quodam analogo in particulares iterum dirimi potest iuxta materiales diff.	Morbi essentia seu definitio & forma intuma	Forma affectio nis præcedentis	Forma rei extrinsecæ

Principia & elementa extrema

Liceret nobis quadam analogia nominare & continentes aliquas causas inter finales atque extrinsecas, quas effectrices dicimus, prout affectui queque propinquior aut remotior sit: sed hæc locutio satis impropria, quanquam Galenus nomine præcedentis causæ & continens interdum variè abutatur, sicut & nomine pathos & affectus seu *disturbatio*: quare non tam in nominibus laborandum est, modò rem assequamur.

Nominum Medicorum catarchis varia.

Dicetur & continens causa sæpius respectiue quæque in ordine suo; sic enim & symptomati sua continens causa est, quæ tamen non est morbus, sed aliud quid magis intrinsecum, quod cum symptomate conuertatur. ita pallori ictericio continens causa est suametipsa formalis ratio, bilis nimirum, effusio inter carnem & cutem. Causa præcedens est morbus vel icterus, cuius iterum continens causa sit fellis obstructio in formarum ordine, humor autem in felle, aut lapillus obstruens (cuiusmodi per sectionem nos vidimus sæpe) causa morbi continens est recensenda.

Relatio nominum varia in causis continens ratione.

Potest demum & continens ratio non incommodè in rebus quoque sentibus exhiberi, ut pulsu, somno: cum in omnibus rebus mundi sit forma quædam interior illas constituens quandiu vel sunt, vel agitantur. id tamen plærique non receperunt, posteaquam ad sola materialia se conuertunt. sed huius exemplum fusius dabo, si prius cuiusque inueniendæ causæ rationem superficialiam, qualis que vel hæctenus in Medicorum scholis est celebrata, paucis ostenderim.

In rebus sentibus sua etiam continens causa.

Causarum indagatio.

Primo quidem in vestiganda natura sese materies offert, ex sensu potissimum distinguenda per resolutionem maxumè totius in partes, figura, situ, qualitate, quantitate & ordine differentes, dum vel ad minimas sectione perueneris, siue in simularium siue dissimularium genere sit impendendus labor. Quantitas autem materiei ut plurimum interioris formæ robor ostendit, qualitas vel figura naturalis potentie vel impotentie modum, ordo ordinem in loco, vel tempore vel dignitate: & idem de cæteris quibuslibet esto iudicium; sed istæ apertius suo loco.

Materiei inuentio.

Ex materiei sensibilibus signis formas tum rei proximas, tum remotiores ordine exploramus. ipsarum tamen omnium circumscripctio per motionis speciem circa materiem omnis est aperienda; quin & figuram cum actionibus multi cum forma in eodem ordine collocarunt. Ego in consultationibus medicis efficientes causas, ut quæque remotæ vel proximæ sunt, primùm describere soleo; hinc & materiem vtranque, ut locum affectum primario, per consensum, item humorem tum qui influit, tum qui minitatur adueniens procul: quibus sic ordine constitutis, morbi totius formam vna periphrasi rectè perstringo, quæ motionis quandam effigiem referat efficientis causæ circa materiem vtriusque generis, proximarum agitationum sanè circa materiem proximam, remotiorum circa remotam magis atque extrinsecam. Ut si dicam in vteri suffocatione & recurfu ad latus alterutrum vel recta sursum, symptoma esse difficultatem spiritus ex diaphragmatis conuulsione, & palpi-

Forma inuentio.

Consultationis exhibenda ratio inuisensu.

Exemplum in hysterici.

palpitationem cordis, præcordiorum distentionem & id genus alia: Morbum constituam vteri obstructionem, cuius locus affectus vterus, materies sanguis crassior ad obstructionem habilis eo per venas atque arterias confluens, causæ præcedentes sint affectus proximarum partium, vt quarum refrigeratione sanguis ab vtero versus præcordia moueatur. Eadem oriatur ab alijs extrinsecis causis, vt lotionē frigida sub tempus mensium, perturbatione animi, victu crassiore. Concludam & morbi vniuersalem formam seu rationem vnicam ex antedictis omnibus; quam tamen oporteat distincta periphrafi explicare, vt sit affectio istiusmodi vteri contumax oppilatio, cum ligamentorum & tendinum membrancorū conuulsione valida, venis scilicet arterijsq; conterminis ex plenitudine in se contractis, distentisque in latitudinem solam à crassiore sanguine per refrigerium pedū ac brachiorum altius contendente & à cibis crassioribus genito, vnde mox intercedente præsertim lienis inflatione valida, dum crassum sanguinem instar spongiæ ex mezentery venis maioribus haurit, quarū oscula hæmorrhoides appellata cum venis in ceruicem vteri excurrentibus mutuam synastomosim veteribus atque ipsi Vesalio & neoterics occultam hætenus faciunt; præcordiorum quoque contractio fiat, & per consequens cordis palpitatio, difficultas spiritus, dolor lumborum vehemens, & maxillarum varius color. His ita inuētis demum & constitutis, & victus rationem pro morbi ipsius natura atq; ægroti pro symptomatum atque causarum necessitate mox & medicamenta, & medicandi modum executio, quæ quidem consultationis forma aptissima est popularis maximè, à viris doctissimis hætenus approbata, sed nos perfectiorem methodum postulamus, quæ tamen præcepta hæc exigat, vt omnium prima ac προοργανισμάτων loco.

Accedit itaque formæ causarum efficientium intuitus alter, quas primum sensus exhibet, ratio in examen vocat per naturæ cōmunionem & formæ impressum characterisimum. formas autem quandoq; simillimas esse causis efficientibus, sic vt ægrius distingui queant, nemo admiretur: cum & nominibus quàm sæpissimè confundantur, nec faciliè iudices num per illud principium res existat, nū potius ab eodem efficiatur. Cum enim lōgius ab effectu in resolutione proceditur, apparet mox forma præcedens differre non aliter ab efficiente causa & procatartica, quàm quod efficiens formam per quam agit adhuc obtineat separatam à subiecto, cui vires adtrices immittit. at postquam agere desijt, formam per quam egit relictam illi impartiuit, quasi non amplius suam: cum tamen hæc altera sit huius prioris insignis vestigium, per quod subiectum esse vel hoc vel illud, tantum vel tale dicatur. Vnde non ineptè duntaxat ordines duo in resolutione sunt constituti vitandæ confusio- nis gratia. Sic enim domus formalis causa est ea quæ per figuram designatur, vterior tamen & forma & quasi efficiēs ratio est forma insculpta artificis animo, ad cuius ideam altera prior sit fabricata. Est igitur potissimum gradus vel ordo, qui causas efficientes inter & materiales, rursus inter ideas efficien- tum & formas propiores litigium serit.

Quo

Quod ad finis inuentionem pertinet, scire operæpretium est primo, quod in totius cuiusque compage ad ελομελδην vniuersam, membris maioribus minoribus vbiq; consentiant, & è contrario, simpliciora compositis, partes singulæ & actiones ad totius integritatem & actionem, vt oculus gratia cerebri, tunice oculorum gratia; venæ & arteriæ & nerui propter tunicas, & hæc quidem omnia vt sit absolutum in animali caput. Verum actionem nisi inuenieris, vsum reperire non potes. Confer actiones itaq; cum partium natura, communes cum partium communium ratione, proprias atque instrumentarias cum instrumentis. Habes reperiendi finis leges Methodicas duas. 1. Quod quoties illud, cuius gratia effecta particula videatur, & cui primario intenta est à natura (vt ad apprehensionem manus) si ipsi constructioni sic adhærescit, vt ea absente actio pereat, illa verò præsentē rursus exciteretur, id ipsum est finis vel temperamentum, vel structura istiusmodi. Exemplum fuscæ Galenus est profecutus lib. de Vsu partium. 2. Quod si natura ad constitutionem plures atque pugnantēs scopos præ oculis habuit, scito quod è duobus elegit quod erat potissimum, alterius interim ratione vt potuit non omnino neglecta. Sequitur enim hinc necessariò, vt cum vnus ex pluribus harmoniam optimam velit, ea quæ toti conferant mala per accidens vel imperfecta videantur. Hinc ille contrariorum ortus, vt supra ostendimus, & variarum vicissitudinum circuli fiunt, dum ex amoris impetu cuncta in boni vnus ideam communissimam rapiuntur, sed hinc digressa amore priuato, & sui quæque conservandam gratia in mundo pars parti conflictatur, vnde & sæpe volentia, sæpe nolentia se mutuo perdunt, in pace bellum affectant, in bello pacem atque vnionem denuo, dispersa quidem in rebus actu iam existentibus, concordia in regione archetypa atque intelligibili mundo. Quid igitur vel in humano corpore, vel in Republica progressus vbiq; similes admiramus? Nam licet ipsorum Regum & principum studia incumbat sæpius vniuersali Bono, necesse est atamen dilapsu vnus in multitudinem per subditorum plurium manus hanc vnitatem Boni discerpi miserè, & alijs non rectè imperata faciētibus, alijs subinde peccantibus in qualitate & modq; paulatim, cum fontibus nonnullos & insontes opprimi, & malè interdum de Republica meritos ad summum Fortunæ fastigium subleuari. Vnius etenim ratio non æquè semper intenta esse potest circa particularia: vnde & Euripidi visum est, intentos rebus maioribus Deos, minuta qualibet floccifacere: etsi verò id ipsum à Christiana religione sit alienum; dubium tamen non est, quin si qua vt minimè bona nobis videantur, à Deo quidem semper vt bona procedant, materiei autem conditione & per delapsus discretarum partium multitudine deprauentur. Quid ergo in Regibus querimus, quid in principibus viris, si particulares vbiq; successus secundum animi nostri sentētiam minimè sortiamur, cum à Dis ipsis tale quicquam exigere non debeamus?

Hæc est causarum omnium expedita Methodus, cuius plenariam rationem per orbis Sphæricos 3. à facultate triplici diducam tertio libro; nunc pro sequen-

b

Finalis causa indagatio.

Efficiēs causa indagatio.

Mala in orbem per accidens ex re cessu ab omni in multitudinem.

sequentium illustratione, paucis attigisse sufficiat. Verùm accipe rursus dictorum omnium exempla lectu non iniucunda. Primum pro rebus sicutibus in somni ratione, deinde pro affectu permanente in febrium causis.

Exemplum Methodi communis in distribuendis causis somni naturalis.

Somni atq; eius oppositi (nimirum vigiliæ) ratio veteribus quidem obscure tradita est, à neotericis, ob controuersiarum multitudinem pluribus disputationū laberinthis intricata. At procedamus nos rudiuscule penes præscriptam modo causarum seriem. Imprimis à causa finali exorsus, à sensu & obseruatis auspiciū ducam. Video etenim Cerebri substantiam naturalem frigidam, & humentem oppidò, multis tamè arterijs, venis, calido sanguine halituoso, ac spiritibus incallescere: video & rationis & sensus via Cerebri actionem esse, vt animalem spiritum elaboret, futurum instrumentum scilicet primariū sensus & motus. Ob hanc sanè continuam actionem, cum illi spiritus in defluxu assiduo & regeneratione versentur, necesse est excrementitium humidū accuari, naturalem verò & substantiæ insitam humiditatem Cerebri à caliditate & spiritui distributione continua celeriter exiccari, nisi quamprimum alieno vapore cōcocto, natius spiritus restauretur. Non potest autè à sanguine articularum vel venarum id cōmodè fieri, licet exuto particulatim nutritio cerebri & vita consistat, quandoquidem is ipsius actione continua magis siccessit, sitq; & acrior, & reficiendæ Cerebri substantiæ minus idoneus, nisi blandiore altera substantia, & facilè mobili alternis vicibus irrigetur. est enim in partibus singulis velut substantia duplex, prior quidem actu constituens partem, quam alit sanguis per plures ordines transmutatus, posterior huic affusa vndiq; instat roris, quæ & vasa irrigat, & priorè illam substantiam, vt adueniens nutrimentum ex cognatione humidū facilius apponatur. Talis ab exhalatione siue vapore etiam absque nutritionis specie ex vicinis partibus vndiq; refudante refici potest: in Cerebro ob antedictas causas planè id necessariū est. His signis monitor, atque hæc exempla secutus, inuenio primū naturę scopos, partim vt illa nimirū humiditas Cerebri restauretur, partim vt calor à circumferentia vocatus ad corporis cētrum idem qui prius distributioni operam dedit, nunc concoctioni præficiatur. Finiū istorum gratia necesse est & causas ceteras, & omnè illarum harmonicam colligantiam conspirare. Nam quia simile vnumquodq; suo simili refici debeat, necesse est materiem somni humorem esse blandum, æquabilem & recremētitiū, qui promptè ad partes, quarum gratia somnus à natura prouocatur, exhalet. Id humidū itaque Medici censent vt somni præcipuam causam, et si substantiam non probè perspexerint. Physicorū planè diuersa ratio est, omnia referētiam ad frigidū vim & qualitatem. eliciunt enim sententiam hanc ex Aristotele, sed malè intellecto, nam si bene & Aristotelis & Galeni sententiæ conferantur, recipi conuenient. Vult Aristoteles humidum ratione antecedēte somnum parere, sed frigidum proxima, vt & Galeni opinio tulit. Nam ea sunt Aristotelis verba, quod sopor fiat primo à frigiditate & per se, ab humido secundaria ratione, nisi Aristotelem locutum existimes de somno præter naturam, qui magis à frigido, quàm ab humido fieri solet, vbi & frigus

quodammodo prius est tempore; humiditas verò consequitur. Contra euaporatio à chylo facta penes ordinem teporis humectat prius per accidens, deinde refrigerat: & si frigus sit causa, effectui proxima, quod alta mēte scrutatus ille poëta ter maximus de Palinuro sic meminit in fine Æneid. 5.

Causarū somni breuissima ratio vnguilianis versibus cōprehensa

*Ecce Deus rānum lætheo vore madentem,
Vique soporatum Stygia super vtraque quassat
Tempora, cunctantique natantia lumina soluit.*

Tribus sanè versiculis tres difficillimas somni causas elegantissimè delineauit. Primò materiē vocabulo roris insinuat. Nam vt ros noctu cœlitus in terram defluēs, primò humectat, inde refrigerat: ita euaporatio humidū ad cerebrū facta primò eius substantiam imbuit, secundò frigiditate partim naturali quam ex cōcretionē adipiscitur, refrigerat paululū, partim quia acrimoniam accensorum spirituum non nihil obtundit. Ita siccitas per se vigiliarum causa est, caliditas secundaria sæpius, vbi per siccitatem diurnam facta est præter naturam. Ostēdit & localem rationem, terminum scilicet à quo, & terminum ad quē vapor effēri solet. cum enim ait, *vique soporatum Stygia*, vult hanc euaporationem fieri ab infernis partibus sursum, à stomacho scilicet, attentis quæ vasis. cum verò addit, *super vtraque quassat tempora*, terminum ad quem potissimum cum medio demonstrat. nouit enim istac potissimum regione arterias Cæcotides sitas, per quas defluxum hunc fieri vberius mox ostendam. Quin & formalem somni rationem nonne scitè describit, sic iniquens; *cunctantique natantia lumina soluit*: quasi intelligat per sensuū ligaturam ab innatante humido somnum actu iam generari. Nunq̄ oratione digna satis hic noster Maro tum à Philosophis, tum artiū quarumcunq; & sciētiarum cultoribus prædicari potest, cum vnus oibus paucis oraculis (vt & diuinus Hippocrates solet) magnarum rerū & cognitionis abditissimæ seram cōplectatur. Sed hæc ceu fluctuatis animæ diuerticula relinquamus, & ad propolitu cōuersi proprius dicamus ex antedictis, quia somnus est sub affectionū genere, in quibus ad normā motus localis tria cōcurrant loci essentialia: idcirco hæc causam ita partimur, vt primū euaporationis initiū sit in stomacho, materies autē vnde nascatur, sit ipse chylus: nam hic planè læteus est, leni vapori gignendo apprime idoneus. Signum quòd à pastu potissimum somnus obrepat, præsertim vbi halitiosa cibi ingesta materies fuerit, quodq; per ventriculi obstructiones, in somnia sapius fiant, illoq; variè affecto ab humoribus noxiis, in somno quoq; pro illorum indole imagines correspondēt. Progressus autē istius affectionis est per articularum oscula, quæ copiosissima à tergo vetriculi ex arteriæ aortæ propaginibus supra sinistram emulgentē inseruunt. Sunt autem arteriæ quàm venæ habiliores ad attractionē non ipsius chyli, sed vaporū à chylo continuè refudantiū, idq; partim quia cōtinuè pulsant, & in ipsa diastole siue dum dilatantur attrahunt tum vicinū aërem tum vaporem & exhalationē obuiam: partim quia spiritus animalis potissimū à vitali nascitur, vitalis verò maximè ab eo qui in arterijs cōtinetur. Vnde & arteriæ citius siccessētes attrahunt tum sui sanguinis tēperandi

Materiales.

Locus & Materies circa quam.

Forma & Causa finalis.

Didactico Anatomico in causarū indagacione circa somni naturā

gratia, tum per successum continui ad impediendum vacuum, cui accedit & Cerebri quædam attractio per similitudinem forsit. Vnde & arterijs obstructis præcipue circa peluim & in fundibulum mollis meningis Cerebri, statim diuturnæ vigiliæ, mox & phrenitides siue inflammationes cerebri cum delirio consequuntur, vti nos sæpè sectione in his deprehédimus, qui morbo confimili perierunt. Inter eas autem propagines arteriarum quæ 6. numerátur, Soporariæ in temporibus sitæ amplissimæ semper occurrunt; quare per has primum vapor ille lacteus in plexum Diétioeiden sese insinuat circa glandem cerebri inter processus Clinocides, contra quam temerè Galenum impugnás Vesalius arbitratur: hinc deinde resudans per foraminula tenuissima in anticum sphenoidè humorem procreat idoneum sensui gustus, & analogum ad percipiendos sapores immutandumque spiritum animale, vt huic sensui proprius fiat: postea conscendens altius repit in plexum alterum sub basi Cerebri situm, atque vnà in loci illius substantiam se totus immergit, vnde cum in hoc vno potissimum (mea quidem sententia) resideat sensus ille communis, statim fit somnus, sed minus profundus, sopitis paululum exterioribus sensibus vna cum interiore cõmuni: quare & ratiocinationes interdum, & mentis spectacula perseverant, donec euaporatio cõscendens altius vel substantiæ vel quantitatis ratione, pertingat ad plexum tertium Choreidem in ipsi ventriculis Cerebri, per superficiem vtranque Psalloeides corporis exportecti: vbi & substantiam totius penè Cerebri, & Cerebelli, velut artissimis vinculis ligans, resoluit minorem radicem neruorum quinti paris, cuius exordium paulo super ventriculum Cerebri quartum, statim sub natibus Cerebri, per basim latera tendit sub duræ meningis inuolucris totius caluarie basi validissimæ artensis vsque, donec in oculorum orbitam means partim ipsorum supernis musculis, partim in apertorem palpebræ tenuissimis propaginibus inferatur, vnde hoc neruo relaxato subsidit & palpebra, velut remisso fræno, & miro naturæ consilio lumen ab oculis prohibetur: etsi hunc nerui illius, & musculi vsu nemo, quod sciam, ante nos animaduertit, ligantur altius sub idem tempus & sensus cæteri, vnaque & rationem contingit, & ipsam memoriam feriari. Quod si iam loci ac materie ratio probè constiterit, de forma, quam vnà complexi sumus, nulla est difficultas: est enim in somno Formalis continens causa euaporatio dulcis & vtilis recrementi ex chilo sursum delata ad cerebrum per arterias à ventriculo. vnde in primo hoc ordine formarum classibus dedicato, considerabis horum vicissitudinem trium, 1. euaporationis actu iam ad cerebrum pertinentis: 2. delationis per arterias, quæ formæ sit præcedentis loco, deinde & resolutionis circa chylum in ventriculo factæ, quæ sit veluti procatartica forma exterior cæteris & ab effectu magis remota. Similiter in ordine materie ex qua se catenatim consequuntur vapor in cerebro actu iam existens, vapor in arteriis fluens, & in ventriculo chylus. postremo occurrit eadè series affecti loci vel materie circa quam, dum hic in cerebro causam statuimus continentem proximam, præcedentes in arteriis quibus

Somni formalis
ratio.

quibus ventriculus cerebro colligatur, extrinsecam verò in ipso ventriculo. Cur autem arteriis hanc magis attribuã virtutis & copulæ ratione, dictum est obiter supra, sed & copiosius alibi inter paratyrises nostras & quæstiones anatomicas disseretur. Potes vltius ferri ad causas merè extraneas, cibum potumque scilicet aëris & cæli temperaturam, atque id genus alia: in ordine quidem materiali magis ipsa efficientia tota considerans, vt in ædificijs architectum, in ordine formarum efficientis exemplar, siue idæam quampiam, vti in ædificijs efficiendæ domus rationem, in naturalibus similiter agentis externi virtutem, speciem vel dimanationem aliquam, & si in agente sint sæpius plura per particulares dissolutiones inuenienda, vti analogia forma efficientis principij analogus spiritus, qualitas, vapor corporeus aut exhalatio. Eadem ratione constitues & in pulsu continentem causam, arteriarum contractionem & distensionem, & præcedentes simili modo vsque ad efficientes extrinsecas, tum in formarum ordine tum in materie. Nam etsi res non sit permanentes: quid prohibet rerum fluxarum, quæque in perpetua sunt generatione, formas quoque fluxas, atque (vt ita dicam) in fieri consimiles arbitrari? præsertim cum reuera nihil sit permanens semper, sed semper fiens aut decedens in hoc sensibili mûdo, cum & forma cæli virtusque fatiscat ipsius (etsi cõcreta maximè per nobilitatem formæ) paulatim tamen veterascente corporis substantia, sicut vestimentum, quod & Davidicis verbis consonum est, magis multò in sublunariis rebus, in omni etiam affectuum & affectionum genere, licet per excellentiam quandam morbi dicantur res permanentes. Sed quæ de somni causis copiosius dixi, sic per tabellam paulò distinctius cape.

Nihil in orbe
verè permanens
aut incorrupti-
bile ne calum-
quidem ipsum.

b 3 SERIES

exemplū distri-
butionis causa
rum in rebus ci-
uilibus.

Historia Agidis
ac Cleomenis.

Quod si quis exempla hęc conformia in rebus ciuilibus exigit, ille per vniuersum vitę quotidianę circulum ad res pręsentes atque pręteritas, seu sint priuatę, seu publicę, mentis industriam transferat. Plena est ætas hęc corruptissima, plenę omnes historia; pleni Poętarum atque Oratorum libri, vt si obiter illas Lacedęmonum regū Agidis, atque Cleomenis vitas & facta insi- gnia, quę Plutarchus retulit, prę oculis statuamus. Etenim vsque ad fortunę lautiore cumulum euectis Ephoris, quando vnā cum opibus atque potentia rerum cupiditas, ambitio, luxus & insolentia succreuisset, oppressoq; populo & passim exhausto, sopitę bonę leges viderentur, rerum vbertas omnium ad magistratus solos, seu ciuitatis capita, velut cunctis fluminibus in vnum maris aluicem refluxis absorpta altius inundaret, vnde ceu facto diluuiio rursus seditiones assidue, & intestina dissidia, legum aliarum contemptus & calamitates in infinitum publicę nascerentur: hic sese rex Agis pro plebe offerre nõ dubitans, dum legem Lycurgi de sacrosancta agrorum partitione institue- re & reuocare ceu postliminio meditatur, ipse oppressus potētiorum violentia in carcerem rapitur, & loco pręmii, quod virtuti debebatur, cum Agefi- strata matre miserimē strangulatur, cuius vxorem, suo Leonidas filio Cleo- meni tradens, cum eundem Agidis loco in regnum promouisset, ob facti im- probitatem exulceratis animis, plebs vindictę occasionem vndique expecta- bat. Atqui ipse generosę indolis adolescens Cleomenes, sibi vicissim ab Epho- rorū potentia metuens, & partim vltionis studio flagrans, propter amorem il- lius, cuius & coniuge, & magna virtutum memoria fruebatur, viam callidē ceu quidam aliud meditatus, & armis, & copiis contra maiorum violentiam muniebat: mox quoq; disiectis Ephorum sellis, ipsiq; hinc in exilium re- legatis, latē deuastat omnia; vltraque rursus quā par sit, & supra felicitatis sortem inolefcens eius quem per se vix potuit, ab ipsa feruare fortuna con- tentionis didicit modum: cuiusq; nominibus sui antē oblitos Ephoros cas- tigarat, ipse nunc omnium exclusissimus apud Ptolemæum exulat, vbi cum denud propter virtutem, & fide paulatim & maiore potentia valuisset, luxum atque torporem iunioris filij minimē tulit, vnde & ab extraneis ob linguę pe- tulantiam, & in regem adolescentem asperius dicta turpiter accusatur, quare vt alter alterutrum metuebat, ita & exitium mutuo machinabantur. Tandem Cleomenis & sociorum conspiratione in regem Ptolemęum facta, vnani- mes omnes simul ab infenso populo subsidium expectantes, impetu rem aggressi, de spe atque successu deciderunt, omnesq; virtute Spartana mortem se dignam vel arbitriam alienę potestati pręferentes, in petrata venia mu- tuis sese vulneribus confecerere. Hęc eo prolixius, tum vt humanę vitę specu- lum in historijs, tum vt causarum vicissitudinem admirandam & mente, & oculis complectamur. Nam si quis hic mihi causarum seriem in vtrisque ge- neribus formę scilicet atque materię expositam volet, tantum vel temporis, vel ipsorum euentuum vices sedulo animaduertat. Dicam in formarum or- dine effectus vltimos esse, velut morborum symptomata, ruinas principum, & rei-

Causarum &
euentuum ordo
puleherrimus.

& reipublicę. Causas continentes & proximas, fortunę labefactionem, quam & iactura vitę vel corporis interdum & animorum comitatur. Causę pręcedentes sunt linguę libertas, & animus victoria efferatus; has pręcedunt exteriores alię, corruptorum iudicum oppressio, regni & ciuitatis reforma- tio; has iterum querelę populares, & bella domestica, ambitiones, vindictę studia, legum & magistratus vel principum corruptelę, donec ad eorundem affluentiam ad suos transgressam limites membri alicuius felicitatē, ceu lar- gam inflationem splenis, resolutorio ordine procedatur, velut ad primam inter extrinsecas causam, quę tamen ipsa felicitas ex humili paupertate primum, ex Philosophia & recta rerum gubernatione traxisse originem potuit, iu- xta communem boni maliq; circulum, vt dictum est suprā. Quin & in ma- teriali genere, licebit simili modo constituas motricem proximē causam. in populo, pręcedentem in magistratu siue principibus viris, donec ad reges vel omnium capita peruenitur, & si sapius vel in ipso populo primum sit causa mouens: vel in subditorum aliquo, prout fortuna fert rerum vel summa pot- tuis Deūm prouidentia, quę per causas nobis incognitas fandi vbique atque infandi memor, & compensandę virtutis, & castigandorum scelerū vel mille occasiones reperit. Vt sanē hac ratione vel pessimi Dæmones bonorum sor- tiantur in vniuerso locum, sitq; *ἀνδρῶν ἄριστος ἀνδρῶν πῶς ἢ θεός, ἢ λύκος*. homo vel homini Deus, vel lupus. Verūm ita comparatum est hodie, vt omnes alterius vitia faciliē iudicemus, spectantes manticę quod in tergo est, in nos metip- sos autem descendere minimē cogitemus. Fitq; adeo, vt nemo malorum se- se authorem existimet, vnde nec sibi remedia quarant, nec adhiberi salubria patiantur: quin cum in peccatis proprijs sibi conuiueant omnes, sibiq; ex affectu miserē blandiantur, causas in principem reiciat plebs, in plebē prin- cept vel magistratus, hinc vltro citroque iactis conuicijs, sit vt dum mali caus- sam inquirant singuli, eiusdem remedia vel nunquam, vel seriū assequan- tur, postquam ex mora scilicet pars ita cōputruit, vt totum & vniuersum vna secum in pręcep exitium trahat.

Nam non vlla magis pręsens fortuna laborum est,

Quam si quis ferro potuit rescindere summum

Vlceris os: altur vitium viuittq; tegendo,

Dum medicus adhibere manus ad vulnera pastor

Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens.

Vt rectē poëta Maro. Tunc enim vbi ad extrema peruentum est, tunc sola vexatio (vt verbis Sapientis vtar) dat intellectum. Tunc vel se- rō sapiunt Phryges. Mihi tamen ea tum per naturam, tum rationem infixā opinio est; et si ipsum vulgus, vt in facie næuos, sic vitia magis declamet in re- ge vel principe viro etiā optimē de republica merito, et si & à capite maio- rem pilcis putredinem, velut vitato proverbio iactet: debere tamen nos omnes principibus subditos, etiā absque causarū indagine gnauiter auscul- tare, debere interdum & iusta simul atque iniusta imperia perpeti, præsertim si antē

Vulgari error in-
quirendas caus-
sis rerum huma-
narum.

Causas volun-
tatis regia non
inquirendas, cū
à Deo pendant
proximē, cum ma-
la nobis cen-
na vidatur.

si antè gestorū ratio, virtutisq; præteritæ gloria mētem in illis præclaram, ingenium pronū atque beneuolum erga rempublicam demonstrarunt. Nam quod ad causarum inuentionem attinet, illarum cognitio quidem in rebus politicis est vtilissima, sed longè tamen vtilior medendi ratio per causas inuētas & exploratas, verū ipsa earum definitio confusa in omnibus & intricata vsque aded semper occurrit, vt ijdem euentus nunc sibi mutū causæ, nunc causæ vnus effectus, nunc orta à causis pluribus vel quandoq; contrariis videantur. In rebus tam dubiis quid remedij? Nimirū vt quisq; in se descendens seipsum nōsse cōtendat, rationem Deo cōmendet atque principibus viris, ad illam eolufugiens Metaphysicā causā, quod regis cor in manu Altissimi perpetuū vel cōmune principiū pro rerū particulariū necessitudine suscipi, deq; versetur: vnde cum, Platone teste, Deū quendā in terris representet, illud quoq; perpetuū cogitemus, Si bona susceperimus è manu Domini, mala cur non sustineamus? Etenim, vt dictum est semel, à bono summo nil nisi bonum proficisci potest, et si ex materiei spontanea corruptela vt mala hæc eadem sibi quisque persua-deat temerè, ipsamq; diuorū prouidentia culpans non intelligat etiam iniqua iudicia iuxta particulares hominum potestates occulto dei & multo communiore iudicio ad æquabilitatem reuocari. In hanc sententiam ex Plutarcho Græcè ac Latinè sic aliquando lusimus.

Εστὶ νομῶν δικὴ τέλος: Ἀρχόντων νόμος ἔργον,
 Ἀρχῶν κοσμήντος πάντων μέμημα Διός.
 Ἀλλ' ἀγαθοῖς νόμος, ἄλλο καί τοις πέλαι. ἄφροσι γὰς ἦρ,
 Σάφροσι δ' ἀνδρωτοῖς γνῶμον ἔστειτο θεός.
 Ius legis scopus est, opus est lex aurea Regis,
 Omnipari rex est regis imago Iouis.
 Verum aliter prudens, aliter legem improbus haurit,
 Pro lege hic venirem spectet, at ille Deum.

Sed istæc nonnihil supra propositi metas, rursus ad Methodi constitutionē atque principia referamus, illud ex antedictis per epilogisimum concludentes, quod quemadmodum in causæ cuiusque particulari consideratione quædam ad demonstrationem axiomata propria veteribus sunt obseruata; ita & hæc priores alia regulæ & communiore canones eruantur, cuiusmodi pauca pro instituti mei necessitate vt paucis exhibeam, nō infrugiferum duxi. Communissimorum axiomaton ad facultatem ætiologicen pertinentium id velut præcipuum est:

Nihil nec fieri, nec disci, nec fieri posse nisi per causam.

Itaque omnis inuentio nostra, iudicium, dispositio, traditio, diductio, explicatio per causas optimè instituitur: quæ tamen modò sub signi ac rei signatæ, modò sub speciei, generis aut differentia ratione, modò sub causæ effectusque nominibus nudis in medium proferuntur. Estq; ea vel triuijs peruulgata Methodus, vt naturam rerū exponere cupientes à sensu primum & obseruatis docendi auspiciū trahant, adiunctisque principijs ad demonstrationē

com-

communioribus, qualia vel ex obseruatis per epilogisimum fortè collegerint, vel aliorum autoritate tradita didicerint, κατὰ μεταβασιν, ad similia cognata vel repugnantia pulchrè discurrant & ex noto sæpius ignota demonstrant, primum à sensibilibus signis substantia, quantitate, qualitate, &c. Deinde per definitiones, diuisiones & compositiones varias argumenta connectant, ac tum in toto, tum in partibus vniuersis causam primò finalem, inde efficientem colligant, mox & formam atque materiem in singulis ea quæ præcedunt ordine, vsque ad causas proximas, effectus primos atque postremos: sed plura de istis suo loco. Secundum principium est:

Orta quælibet sui principij, & hæc illorum vicissim testimonia exhibere.

Præsertim proximatorum effectuum indices sunt causæ proxime: nam sicut hæc magis in rebus essentiā præstant, ita & in animis nostris quò propiora sunt demonstrationis principia, eo & conclusio certior, & ad scientiā propius peruenitur. Index est autem, essentia vnus essentia alterius, accidentis accidēs, interdum & substantia accidentis, accidens substantia, materies materia, materies formæ, forma materis & de cæteris simili modo. Tertiò:

Vnius effectus possunt esse & cause plurimæ, vel eiusdem speciei vel diuersarum.

Exempla abunde à nobis sunt constituta. Quartum est:

Causæ possunt esse sibi inuicem causæ, vel facta cum effectus comparatione diuersa.

Quin vberiore licentia sæpè nos formam formæ, materiei materiem appellamus, prout nimirum effectus comparatione vel propinquior sit vel vnaequeque remotior; vnde rursus tres primi relationum ordines surgunt, vnus eorum qui sunt effectus tantum, alter illius qui solus vt causa nullius effectus dicitur, reliqui promiscuè ad causæ effectusque appellationem trahi consueuerunt. Quintum Axioma.

Eadem potest esse causa contrariorum effectuum.

In effectricium genere sæpè per se, sed in formarum ordine per accidēs magis, & propter diuersas subiecti suscipientis rationes, vt eadem Martis atque Mercurij quadratura in locis aridis ventos serenos & exhalationes è Leuconotho suscitatur, in palustribus verò vel circa maritima tempestates arduas, ingentes turbines, fulgura & procellarum impetus vehementes. Idem: Sinapi appositum foris exedit corpus atque exulcerat, intus assumptum ob mixturam humiditatis virtute illius retusa minimum nocet. Exemplis eiusmodi inundat vniuersa natura. Sextum est.

Causæ concatenatæ sunt inuicem.

Ita in humano corpore obstructio febrem atque putredinem efficit, hæc generationem vermium, vnde mox inflammationes atque deliria, & tandem mors. Ita & in rebus ciuitatis, vt ansa ansam trahit, calamitatum causa est & calamitas prior: vt non ineptè vulgo fit trita sententia: Bonum vel malum ingens, raro incomitatum mortalibus obuenire: in causa est sæpius agentis virtutis robur, effectus consimiles

c. 2

eadem

Deus omnia ad æquabilitatem reuocat.

Axiomata communia ad causam fieri contemplationem maxime pertinentia.

eadem ratione exagitans & susceptricis materiei multiplex promptitudo. Septimum est:

7 *Cassarum sepius circulos fieri.*

Itius ratio tum ex prædictis facile, tum mox dicendis tertio libro plenius innotescet. Adiciam nunc præstantissimum canonem octauo loco, qui quantum ex præcedentibus inferatur, vel dignitate cæteris est præferendus:

8 *Omnis definitio, demonstratio vel est ab effectu ad causam, vel à causa ad effectum, vel ab effectu ad effectum eiusdem causæ, vel à causa ad eiusdem effectus alteram causam.*

Resolutio Logica

Compendio dici idipsum ac fortè commodius poterit, Omnis rerum explicatio est vel à causa, vel ab effectu. Intelliges autem alterutrum vel primariò fieri, vel cum reductione quadam: quod uti plenius assequaris, propone tibi Scientiam prius velut Logices vltimū scopū, huius enim inueniendæ gratia concedimus ordine resolutorio, siue *κατ' ἀνάγνωσιν* à fine ad prima statim principia, cuiusmodi sunt definitio, diuisio, compositio & demonstratio; sed & horū caput seu finis vltimus est demonstratio, nam uti ex vltiore resolutione est manifestum, ex demonstratio vera ad definitionis diuisionisque necessitate ordine cōpellemur. Sit ergo ut causa proxima Demonstratio, cuius vocabulum primò liberius ac præter vītatum morem ad veras simul probabiles

Demonstrationis principia.

& apparentes extendatur. Demonstrationis nomine quærenda sunt eius principia proxima, forma scilicet atque materies: hæc quidem in propositionum natura & terminis ipsiis; illa in eorum apta connexionem ponetur; cuius sint præcipua capita duo, figura & modus: ambo, ut mox diceretur, ad cōmunissima referuntur principia geometrica ut causas ptimas & elemēta. Materies demonstrationis Syllogistica & plenioris secundū formā in conclusionē resoluitur, & probationē vel antecedēs. Præbatio Syllogistica in maiore siue assumptū, inq; minore propositionem alterā siue subsumptum. atqui horū cōnexio siue syntaxis, postremò in terminos tres, maiore, minoreq; scilicet tanquā extremos duos, & vtriusq; amussim mediā, in quo extremorū analogia sit cōprehēsa. Sed

Medij inuentio. Loci dialectici & eorū diuisio.

1 Medij inuentio cum sit præ cæteris necessaria, præscripti sunt eius inueniendi duplices loci: Quorū alij ceu tituli breues & *μονορρημματα* monstrēt diuer-

2 suppedient & oportune vtendi modū: vulgo in locum maxime, & maximarum differentias diuiserunt. Vtriusque demum sunt ordines multi: quosdā ad veras demonstrationes propius referunt, vt ex principiis proximis necessariis, vel à definitione, diuisione essentiali, à genere, specie, differentia,

Alia locorū sub diuisio.

1 proprio, causā, effectu, toto vel parte. Habes pro fide dialectica seruietes à proportionem æquali vel inæquali, vt à maiori, minore, ab oppositis, similibus,

2 comparatis, casibus, à communiter accidentibus, ab autoritate, & id genus alijs. Habes & locos Sophisticos: in dictione quidem, vt accentum vitiatum,

3 equiuocam vocem, amphibologiam, figuram dictionis, compositionem ineptam, vel diuisionem: in contextu rursus fallaciam accidentis, à dicto secundum

dum

dum quid ad dictum simpliciter, à non causa vt causa, præter cōsimiles alios locos; qui tamen vniuersim, quia non tam à rebus existentibus trahi solent, quàm quatenus tales apparent, vel consecutionem in animo naturę consentaneam facere falso videantur, omnes perfecto ad causæ effectusque habitudinem rationale potius quàm naturalem sunt reducēdi: sed propter errorem sobolem eo duntaxat sine à scientiæ amatoribus sunt excutiendi, quo venenata medicamina Medico, vitiorum natura Theologo ac Iurisperito, non vt sequamur scilicet; sed causa effectuq; cognito, temerè non impingamus. Sed argumentorum sedes doctè persequitur Rhodolphus Agricola, & vir insignis Bartholomæus Viottus, & noster Collegij trilinguis professor eximius Cornelius Valerius, qui & Grammaticam, & oratoriam, & rationalem philosophiæ partem vel solus absoluit. Sed multum in istis debeo & præceptoribus, meis D. Nicolao de Fraxinis, celeberrimo professori Logices quondam in collegio Lili; M. Arnoldo Eykio rectori quōdam Ultraiectensis scholæ longè doctus. à quo & in Poëticis primum, & Græcis literis, ac Philosophiæ rudimentis primis Mechliniæ ita sum institutus, vt nesciam an eius amore pollicitis laudibus magicis plus profecerim, an meopte ingenio siue natura: præcipuè tamen in omnibus debeo verè eloquenti viro (si quis est vspiam qualè depingit Cicero) cognato meo ac præceptoris obseruandis. D. Bernhardo Huytmanno, Mechliniæ iuuentutis gubernatori vigilantissimo, cuius vtinam doctissima Commentaria in Dialecticam ad posteros aliquādo perueniāt. sed mirum quo fato id vsuueniat passim, vt quo quisque in quavis arte peritior, tum minus de se minusque sentiat, tum ad scribendum tardius incalescat. Redeamus vnde digressi. Cùm demonstrationis bonæ principii sit vel definitio vel definitionis pars (vt pote genus aut differentia) aut cognatum quippiam (vt proprium vel accidens) aut prius quiddam posteriusve (vt causa, effectus, vnde & axiomata, theses, hypotheses eruuntur) patet sanè vltiori analysi discendas esse rerum triplices classes, quæ primum à sensu & obseruatis accedente & rationis ope; sed rudi, aut confusanea nobis superiore libro sunt constitutæ. vt ex ijisdem tanquam penuariis cuilibet quæstioni opportuna aut necessaria in vsum proferantur. Sed cùm iam in illis vbique sit habitudo causæ ad effectum per proportionem mediam, in classe quidem Metaphysica seu habitudine ad idem expressis nominibus causæ vel effectus scilicet, in classe Physica sub ratione signi vel rei signatæ, in rationali sub nominibus entium rationis generis, speciei &c. patet perfecto omnem argumenti vim profluere à ratione, quæ sit inter effectum & causam, idque vel primario, vel cum reductione, quod fuerat demonstrandum. Erit itaq; & illa locorum distinctio commodior forsitan instituto nostro in Physicos, Metaphysicos, & Logicos seu rationales, quorum Physici ad opinionem magis pertineant, Logici & Metaphysici ad veritatis certitudinem siue scientiam; potissimum tamen Logici propter determinationē præquam ex notioribus, duplici modo, tum quo ad nos, tum quo ad naturam scilicet, vt suo loco vberius repetam. Sed vt maiore cū luce rem

Præbatio axiomatis noui.

Conclusio.

memoriæ patre pulcherrima methodo demonstratur, fractionum scilicet & proportionis regulæ ad species priores quatuor, additionem, subtractionem, multiplicationem, diuisionem, uti mox regulæ communes cæteræ ceu regula duplex, alligationis, falsi, cõfortij & societatis ad proportionum canonem siue auream regulam trium, quæ ex tribus cognitis numeris quartũ ignotum docet elicere, iuxta 19. & 20. prop. 7. lib. elem. Eucl. Queritur enim vbique numerus qui sic se habeat ad tertium, sicut secundus ad primum, quando enim proportionales numeri duo per eundem diuiduntur vel multiplicantur, producta seruant eadem proportionem. Hæc de materie Demõstrationis. Quod ad formam attinet figuris & modis pluribus exprimendam, hic rursus ad communissima quædam & Geometrica planè principia collimandum est. hæc autem sunt ferè eiusmodi. Quæcunq; congruunt vni tertio, congruunt inter se: & quæ inter se mutuo congruunt, eadem ratione congruunt tertio: non tamen si tertio alicui non sint apta, sequetur idcirco nõ congruere inter se: aut quæ vna in parte tertij congruunt, inter se similiter conuenire. Quorumcunq; duorum alterum consentaneum est alicui tertio alterũ dissidens dirimuntur & inter se. Hinc sanè particularia magis & propiora principia deducuntur, ut tota syllogismorum vis in hoc præcipue posita sit, ex vniuersali propositione, ut inferatur vel vniuersalis vel particularis, ex negatione negatio, ex affirmatione affirmatio, ut medium sumatur integrè, ac sit in singulis mensura extremorum. Apta igitur extremorum, vel ut agentis ad patiens mutuã proportio in ipso medio modorum omnium ac figurarum ceu forma & exemplaris ratio est, sub agentis & passi nomine, vel effectus & causæ (penes consequentiam in animo scilicet) rationes particulares cæteras breuissimè circumscribens. En tibi demonstrationis vniuersalẽ compendiarium viam, quam opportunè huic inferui loco, cum vt causarum ratio quàm latè pateat videant omnes, tum vt primarium Logices instrumentum Methodo qua comparatur, aliorum inuentionem in sequentibus (seu res siue instrumenta postules) illustret magis ac elaboret. Cum verò sit oppositarum rerum doctrina eadem & prorsus analoga demonstratio, sequitur eiusdem generis axioma nouum ad facultatem quoque ætiologice referendum.

9 *Omnis error & doctrina Sophistica fit per ignorantiam causæ, vel effectus, vel analogie quæ inter vtrumque est.*

Speciatur enim hic rursus dupliciter consequentiæ ratio inter effectum & causam, primo prout in animis nostris, secundo prout in rerũ natura: & causæ quidem essentiæ magis ad materiem, illationis ratio ad formam propius spectat. De forma sophistica dicendum vt supra, de nexu extremi cum tertio: qui si sit legitimus, veram scientiam præstat, si probabilis, opinionem tantum; si spurius vel apparens, falsam quoq; scientiæ vel apparentem speciem gignit. Circa materiem & formam peccatur ferè dupliciter, primo non tribuendo effectum causæ cui debeas, cuius errores sædi & numero sunt infiniti, ut si medicus circa morbi principium accersitus in febre acuta vsq; ad septimum diem

Forma demõstrationis in quo cõsistat maxime.

Syllogismorum axiomata particularia ad vniuersalem maxime ideam reducantur.

De forma Sophistica.

De materie Sophistica.

diem cuncta cum ratione perficiat, nil proficiat, tamen quin morbus alternis vel ante dies criticos exacerbetur. Has tempestates reciprocas imperitum vulgus nequaquam in temporis reijcit rationem. vnde mox alius sequitur longè deterior error, priori tamen ita assidue copulatus, vt non reipsa, sed ratione ac mutua tantum vicissitudine dirimantur. is est, quod statim effectum reijciant in nõ causam velut causam. Nam si per crism à septimo die morbus repete profigerit, quamuis eo industria Medici plurimum adiuuarit; soli id tamen naturæ vel fortunæ sæpius acceptum ferent. Vel si fortè sub ipsum septimum diem circumforaneus quispiam vel anus nugigerula, inops consilij, ad promittendum larga & liberalis maximè, superuenerit, vnguentum pectori iubeat illiniri, radices manibus, periapta collo, columbas aut turtures pedibus alligari, verba denique & absurdas orationes admurmuret, sequente sub noctem sudore valido, anne omnis curationis gloria in scriptam scrupedem mulierculam, vel hunc sterculeum impostorem à non intelligentibus deferetur? interrim ille qui prius nauauit operam strennuam, extraque sophisticen omnem & vires ægri seruauit hæctenus, & morbi potentiam sub primos impetus labefactarit, is miserè ringitur, quippe admirandè huius Gnathonicæ artis ignarus, quam nisi præ cæteris colas,

*Hæc magnum alterius frustra spectabis acernum,
Concussa que samem in syluis solabere quæru.*

Vin' autem exemplum istius canonis oportunitum, quod omnes hodie quotquot Louanij degunt, insicari minimè possunt? Nota est agri fertilis regio extra portam Diesthensem vel S. Iobi, vt apud nos vocant, hæc intra limites Abbatis reuerendissimi S. Getrudis non procul ab vrbe diffusa fontem fortè fortuna mendico cuidam seni fallaciè opportunum ante aliquot annos exhibuit; ille etenim sese hæctenus cæcum natura sinxerat, quò plus pecuniæ valuis assistens templi à prætereuntibus extorqueret, cuius vbi copiam non exiguam comparasset, pertæsus mendicabuli, & ventris probè faginati solamen aliud querens, vxorem scilicet & nocturna prælia, ad fontem hunc velut ostensum sibi diuinitus abijt, oculos lauat & videt. mox prodit per vrbe ingens rei miraculum, secuta est hominem fides. Verum quid multis? ingens huc vndique multitudo confluit: multi etiam qui claudos ante se sinxerant, ibidem loti scipionem & arma deponunt: multi ex persuasione se quoque curatos autumant: plures multò curati per accidens cum huc venissent, effectum in fontis sacri potentiam reiecerunt, velut primariam causam. Sed parua hæctenus loquor; omnes certatim conferunt munera, miraculorum myriades celebrant, struuntur aræ ignoto numini, magna sanè medicorum calamitate in vrbe nostra, durauit enim hic error ad plurimos menses, & munerum summa iam ferè ad centum florenos aut amplius excresebat. Verum hanc speciem ineptissimam nõ tulit diuinæ indolis vir Legum Diuinarum ac Philosophiæ peritissimus Reuerendiss. D. Abbas S. Getrudis Philippus Hoefdin, qui fraudem & vulgi errorem sædum prudenter animaduertens, disiectis tento-

Artis parasitica necessitas in negotio medico.

Exemplum.

rijs atque tugurijs, passim collectam pecuniam erogari iussit in usum pauperum : quod opus insigne in ipso non vsque ad eod mitor, cum eiusdem cetera praclarè facta meo cum animo voluo, cum eius benevolentiam erga virtute praeditos viros, eius promptitudinem erga Musas (vti illius cœnobij celeberrima Bibliotheca testatur) eius liberalitatem inexhaustam erga pauperes (vt annis hisce superioribus abundè monstrauit) & humiles castræ, & castra militum, & orbis hic resonet vniuersus. Eadem virtutum insignia summae humanitati coniuncta videmus & in Percensis monasterij Abbate Reuerendiis, Domino De Linden, ita palam conspicua, vt nostro praconio non indigeat, verbis autem ornari minimè possit. Pergamus porrò de Sophistis paucula. Sed cur ad eod nostratum error quadrimestris aut septimestris ridendi materiem praestet? cum durent consimiles aut grauiores multo in regnis plarisque & ciuitatibus per annos plurimos, per infinita annorum saecula. Quot enim illorum millia putes, qui se vel ad Spadenfes fontes medicandi gratia conferunt? vel thermis Aquigranensibus lauant? vbi ex diuturna valetudine si sanitatem fortè recuperent, aquis idipsum ascribant potiùs, quàm vel mutationi aëris (cui tamen velut extremo refugio in diuturnis morbis multum tribuebat Hippocrates) vel motui & agitationi corporis, qua nihil praesentis naturæ obfurdescenti ad medicamina, vel immutata victus rationi, & ante vt corpus praeparant assumptis medicaminibus, quæ sola suffecerint, vt cum grauissimus morbis non absque victoria velintur. Equidem metallis, lapidibus, aquis & balneis naturalibus virtutes stupendas penitus inesse non nego: sed multa quæ vulgus, quæque ipsa temeritas addidit, huius sophisticæ potestate vel supra naturæ merita tolli, vel infra deprimi, certè inuitus fero. Vidi meherculè in hac ægrorum infinita varietate afflictos ex calculo, hydrope, arthritide, melancholia, hypochondriaca, & curationis ergo cum abissent, à fonte reuersos plurimos, qui mala hæc sibi lenita dicerent (quantum fortè vel motus vel leuis purgatio facere potuisset) curatos autem vt non recurrerent, quàm paucissimos noui; quin plures nephritici delapsi in hydropem; tabem, podagrici in paralyfim, atrophiam, cachexiam (vt in mearum obseruationum Catalogo annotaui) non multò post vitam morte commutarint. Cur autem effectum non causæ vt causæ tribuant, est hic quoque ratio prior, quod sint hominibus quædam infusa discursus femina inter supernas idæas intellectuales siue congenitas notiones, & phantasias infimas species velut medio constituta: Vnde ex vno duntaxat vel altero obseruato excitatus animus simul influente notione congenita, ex apparente duntaxat similitudine primum, & consequentia penes locum vel tempus, rerum earum consequentium auguratur, quæ loco & tempore continentur. Sic Medici fama permotus rusticus, cum illum omnibus malis nosse apta remedia credidisset; amisso aino prorsus impatiens, consiliū querere non dubitauit. Sed ridens medicus infulsè stolidum, & paulisper indulgens, catapotia quædam

Spadenses aque.

Fontes Aquigranenses.

Impositura quæ videtur ratio.

Impositura exempla.

dam vt sumeret imperauit. mandatis paruit miser, assumptoque medicamine, concitatam aluum exonerare inter coryleta dum parat, audit fortè rudentem asinum, ille hunc medicaminis effectum ratus, laude & confessione sublimes ad astra medicum ducit. Anne idem quotidie tum in arte nostra, tum in negotijs quoque forensibus, in facultate qualibet vsuueniat, aliorum csto iudicium. Plena certè sophisticæ est omnis hæc ætas, seu mores hominum, seu fidem, orationem, artes & studia contempleris: occurrent passim tibi istius figuræ exempla insignia, si in re medica doctissimi viri Maithioli locum de Venenis perlegas, vbi disertis verbis imposturarum miranda genera decantantur. Lege & prægrandem illum philosophum Arnoldum Villenouanum, vt vocant, de ratione examinis eorum qui stultè doctrinam medici vniuersam ex inspectione lotij & prædicatione metiuntur. Neque te pigeat pro rerum ciuiliū exemplis consimilibus capita quædam euoluere Valerij Maximi, Baptistæ Fulgosi, de necessitate, felicitate, de quæ humanis casibus, de errore, & temeritate, quantum hæc ipsa in isto terreno puluere pondus acquirant. Sed plura & magis insignia videmus hoc saeculo nostro, vbi profligata inter mortales fide, sine iustitia, non amor erga proximos tantum paralogisticus, adulterinus, occulto veneno fermentatus apparet; sed & religio sacra & sacri codices hereticorum ad eod subtractione, additione & meris sophisticæ implicantur, vt nisi Ecclesiæ catholicæ proceres firmiter obstent, suoque nos spiritu inuisibilis ille ecclesiæ parens & caput Christus in vnitatem contineat, periculum putem, ne plusquam Pharaonicam noxam aut Babylonicum chaos isti nobis tenebriones offundant; cum multi hinc etiam in atheismum turpiter lapsi dubitare incipiant tandem, num veræ sit aliquis Deus, num literæ sacrae, an cuncta hæc potiùs (vt spe metuque intra honesti speciem mortalium corda contineant) pro figmentis meris aut fabulis circumferantur. Praesertim cum passim videant, quo quisque sit nequior aut imperitior, quod eo promptius ferè vel dignitatis ritulum, vel cornu copiar, & affluentiam rerum, vel valetudinem bonam, & vitæ iucundos exitus sortiatur. Bonus econtrario ac generosus vir, etsi per vitam antea actam sit optumè de socijs suis, de domino, subditis, patria & salute publica meritus, si tamen vel beneficium non absoluerit, vel per imprudentiam fortassè leuiculum crimen obrepit, vel ad eod ad bonum publicum aspiranti fors fortuna non aspiret, quin mala per accidens consequantur; actum est illico de rebus illius omnibus, ante gestorum gloria, atque fortuna: refertur enim omnis effectus qui deinde consequitur in caput hoc vnicum in non causam velut causam. vide historias Paradini, & Philipp. Commineci, & Pauli Iouij. Sed persistamus in naturalibus, obsecro. nam inflammationis partibus sub ipsum vigoris tempus difficulter (vt ait Hippocrates) remedia tolerantur, etsi tum maximè prosint. Quia vulgus quæ temporis & loci connexum habent, in efficientiæ ratione habere consimilem credunt. nata est hinc omnis in arte nostra infœlix gubernatio, velut de Metallorum

In arte medica.

In rebus ciuilibus.

In sacris.

Atheismi vige.

Impossibile in ratione medica plurima.

Gemmarum occulta vi plurima superstio. nam si quis radicem Pæoniæ collo appendens ab Epilepsia liberetur, curationem scilicet in radicis potentiam protinus refert. si quisquam lapsus ex arduo loco virentem Iapidem gesser, nec sese offendat, seruatum mox se à lapide prædicabit. si nucis putamini inclusam arancam pectori alligari, atque à quartana liberetur; erit quartanæ Medicus scdissimum hoc vermis genus aranea: Eleganter quidem ut cætera. Interim experimentis eiusmodi iactant se hodie Ambubaiarum collegia, Pharmacopolæ, Mimi, Mendici, Balathrones: Arcanis talibus parantur opes atque pecuniæ, complentur magna volumina, & abortiui Doctores palam vaneunt, quibus si togam, barbam & titulum demas, restabit miseris præter inane nihil. Quid autem de rebus magicis dicam; de quæ Mathematicorum superstiosa prædictione, & merè sophistica, pro vt eandem hodie in pluribus admirantur? Liceat mihi pro illustranda hac Methodo nostra in partibus singulis atque præceptis rerum vniuersitatem vel vno passim ferire digito; quandoquidem nec ipse pepercerim mihi, quin priorem in fronte mearum Ephemeridum illud professum omnes sciant:

Causidicis, Erebo, Fisco sus vivere rapto est.

Militibus, Medicis, Tortori occidere ludo est.

Mentiri Astrologis, Pictoribus atque Poëtis.

Exemplum.

Verùm de Mathematicis, accipe nunc horum insidias, & crimine ab vno disce omnes. Quidam in suo Prognostico, ante annos octo, fortè sub nouilunium scripserat exactè futurum nouilunij tempus sub ipsam meridiem, fore autem vt exorto subito vento clades vehemens inferretur; hanc ille prædictionem per totum illius quadræ curriculum paulo indefinitius extendebat, vt illorum mos est. sed fuit in prædicendo felicior quam sperarat. Nam vulgus credulum quia connexim scripta videbantur de nouilunio & tempestate; cum fortè nouilunium tempestas è vestigio sequeretur, mox omnes infandis encomijs & diem & horam tempestatis prædixisse volebant: Tantra deinceps est habita fides, vt etiam si astra de cælo casura dixisset, crederent: vt ipso nunc etiam à multis hinc annis vita defuncto nomen tamen prædictiones annuæ seruent, & sub eiusdem authoris titulo veniuntur. quibus adeo inter mille aperta mædacia adhibetur subinde vel à doctioribus fides (vt vulgus sileam) vt nisi tanquam oraculo Delphico credas, piaculum sis meriturus. cum illa sit in prædictione sophistica totius artis præcipuum caput, rem ita ἀμυβολογμῶς posse prædicere, vt quicquid eueniat, prædictum esse videatur. Adeo apud imperitos mentitur nunquam, quisquis potuit semel non mentiri. Est huius farinae apud nos Mulomedicus quispiam, dignus in pistrino qui molam vertat, sitque vbi homines nequam panes pinsitent, & viuos homines mortui incurrent boues (vt verbis Plautinis utar.) sit vnus hic sophistarum omnium in arte medica exemplaris loco. hic aduentantibus vna cum lotio mulierculis tanquam diuinaturus ex tripode, vas vrinarium in plano collocat, in quo descripti characteres, & circuli plures vitale robur & magnitu-

Exempli aliud in scripserat prædictione.

magnitudinem morbi vna velut balance suspensam metiuntur: ille interim planè phanaticus & capularis senex, promissa barba, toruum intuens, tum digitis peccinatim insertis, & sese in variam figuram corporis vertens, ac si cælo velit deducere lunam, tandem & è pectore fatigato vocem rumpens,

Horrendas canit ambages, antroque remugit,

Obscuris falsa inuoluens, ca fræna furenti

Concutit, & stimulus sub pectore veritit Apollo.

Credo equidem quòd neque astantes illum, nec ille semet intelligat, ita expedite conceptum semel sermonem longis inuoluit ambagibus, atque vniuersim omnibus (vt ex multorum narratione collegi) prædicat eadem, & prorsus similia remedia profert, quæ non minoris quam Daleri vnus aut Philippæi (penè fustis dixeram) sint faciunda. sed paruo emitur pœnitere. Nescio quid autem iste terribilis Charon, de ventis duobus inuicem luctantibus vel sursum deorsum fluctuantibus refert (qui nolit credere sinat se medium aperiri) de obstructione iterum, & corruptela pulmonis vel hæpatis, de incantamentis magicis & maleficiis, de quæ appensa lieni vesicula referta humore maligno & venenato, quæ si rumpatur, in morbos comitiales, in lepram incidunt, insaniam, atque paralyfim, in pestem, in apoplexiam, in malam crucem. cum interim hi sint ipsi effectus illius medicaminis quod cunctis porrigit. Nam morbi si sint extrinseci, vngueta vel cataplasmata parat ex hydrargyro siue argento viuo, vnde adactis intro malis humoribus repente curati, licet nō sint, videantur tamen; interim ille pro fuco mercedem tulit. Si morbi interius vigeant (vires consent nec ne, non refert) infundit per os vel præcipitatum puluerè, vti vocant, quòd vitam fortè cum morbo sæpè præcipitet, vel Paracelsistarum cōmune secretum ex antimonio præparato, cuius compositio (teste Mathiolo) ex antimonio & chryfocolla est, quibus propter adustionē vchemētē acquiritur mordax penitus & venenata qualitas, vt in metallicis frigidis perpetuò solet, etsi in fame calidis per vltiorem adustionem hæc ipsa sæpius emendetur, quòd planè demonstrat Præcipitati fabrica ex sublimato, intercedente digestionē per aquam causticam à Iohanne Vigone præscripta. Testatur & venenatas vires inter coquendum vsque adeo pestilens nidus, vt qui per nares ex improuiso attraxerit, ad epilepsiam ilicet atque paralyfim pronior fiat, nisi validius obstet natiuum crebri robur, & firmum temperamentum. Adde quod vel in minima quantitate sumptum, vtpote granorum duum, trium, vim tantam in corpus exercent, vt sursum deorsum concutiat omnia, conuulsis etiam disruptisq; sepius valis, amicum naturæ sanguinem cum visceribus atque anima ipsa eripere videatur. Sunt mihi, quos nominatim scriptos asseruo domi, quos alis eiusmodi profectos ad Orcū aut campos Elyfios sciam plures octuaginta numero, tum viri, tum fœminæ. Verùm istuc est sapere (vt pulchrè comicus) periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu licet. vt autem ad axioma proprius historiam referamus, propter interlabentis temporis morā, à causa ad effectus ante memoratos, non tribuit vulgus euentum

In Paracelsistis.

Antimonij præparati nota infanda.

causæ cui debeat, quin quod prædixerit extollunt potius, præterque naturæ leges & consuetudinem omnem, vt postea grassentur liberiùs, quale (si debeat) virtutibus nolint, lubenter id homicidio præmium ferunt. Fit verò interdum, vt libro simp. 5. si rectè memini, Galenus, refert, assumpta venena vel toto genere deleteria vt minimè noceant, natura scilicet expultrice forti, quæ cum assumpta substantia & prauos quandoque humores exturbat; vt plurimum tamen tenuior illorum portio per rariiores particulas altius penetrans instar fulminum in ossa, nervos, ligamenta discurrit: & solidarum partium poros inuadens ex purgatione quidem ante acta curam fucatam seu palliatam ad tempus exhibet: verum interea serpit hæc venenata qualitas obuia queque corrupens, exedens, inflammans atque exulcerans: hinc velut atra lues vdo sublapsa veneno paulatim aut morbos comitiales, aut dysenterias, tabes cum hemopthoi, aut diuurnas paralyses creat, aut eius generis sexcenta alia, prout cuique pars vna corporis vel altera casu, naturaue sit imbecillior. Similiter in argento viuo cum ex natura duplici constet, extremè ignea scilicet & intercutanea obsepta particulis summè terrenis ac frigidis, quæ primis sint compedum aut vestimenti loco, propterea inunctis primum sæua fit percussio prauorum humorum à circumferentia ad corporis centrum propter superficialium frigus. Et bellè quidem hac ratione se muniti à calumnia vindicant, quod ex inunctione tali non fiat nuda percussio, vt verbis illorum vtar; sed cum purgatione per aluum & vomitum copiosa. Di talem terris auertite pestem. Ego eiusmodi purgationes non desydero, quæ tantum quod tenue sit ac pingue, in venis eliquent magno natuii humidi calorisque detrimento: quod autem crassius, quodque naturæ infestius, affigant ossibus, nervis & ligamentis; vbi cum in locum inciderint peregrinum, corrupti vteritis debeant, mox à putredine qualitatem asciscere maximè venenatam: vnde paulò post marcescentes solidæ partes, & turpem saniem, & immedicabilem viscum instar glutinis creant, cuiusmodi Medicorum & Chyrurgorum vulgus in luc Gallica à quadam similitudine gummata vocat. hæc ita sub musculorum sinubus hærent, vt nullis ferè præsidijs (nisi calamitate altera vrendo, secandoque institeris) delere penitus, vel prouocare ad superficiem commodè possit. Accedit istis deterior hydrargyrij portio interna nimirum & vrens maximè, quæ ab innato calido paulatim soluitur, vt destillatoris vasculis per ascensum solet, quod Sublimatum Mercurium vocant, eius potentia certè, vt ossa ad tabem aut sphacelon ducens corpus mox vniuersum vlceribus compleat, qualia nimirum chyronia sunt, & fistulosa, & cacoëthe veteribus dicta, quæ tamen nonnullis selè vix produnt inunctis ante annos decem, aut plus eo, prout nimirum calor illius qui resoluit pigrior aut feruentior in subiectam materiem explicatur. Errores eiusmodi & sophismata nolui præterire, vt cuncti eiusmodi Theffalos vbi cognorint, imposturis hisce latiferis non

Venena cur inter
dum non nocent.

Argentii vini no
xa lethalis præ
sertim ex inun
ctiue.

Imposture cur
cognoscende.

facile

facile capiantur; vtque abundè pateat quantum non modò ad veram scientiam causarum cognitio conferat; sed & vt Syrtis & Sophistarum laquei, vt quibus illudunt sæpè vel optimos viros, insidiosi adulatorum scopuli promptius euitentur, nisi vitam vanalem quis habeat, cui prius re ipsa, quam ratione cuncta experiri sit animus. Sed nequis ex affectu potius quam rei illustrandæ studio hæc à me scripta existimet, faciam exemplorum finem, illud ex antè dictis statuens, erroris occasionem omnem in actione, in prædictione, in scientia, & arte qualibet potissimum ex ignorantia causæ vel effectus, vel eius quæ inter vtrumque est analogiæ proficisci. circa materiem quidem sophisticen in rebus, circa formam in compositione magis & consequentiæ specie, quam *διωνοτηκην* appellauit. Aristoteles omnes Paralogismorum species ad vnam Elenchi ignorantem reduxisse visus est. Sed & huius ratio prior in hoc axioma nono, in causâ, effectu vel eorumdem habitudine mutua est collocanda. Similiter & argumentandi formulæ, quæ multis reflexæ dicuntur vel indissolubiles, ceratinæ, cocodrilitæ, vt illud de Cretensis Epimenidis somno, de Corace Rhetore: quæ cum ita soluantur, vt verba dicamus accommodanda rebus aliis à se, non sibi met ipsis, vti nec sibi sciendo repertus est culter, nec sibi tundendo malleus; quid aliud dicimus, quam eam non esse rebus finalem causam quam arbitrentur? Ita profectò in illa sorte captiosissima, cum malè coherent ad demonstrationis necessitudinem intermediæ propositiones, vel vna hac ratione dissolues, quod causæ prioris per medias ad effectum vltimum non sit apta proportio. Solent autem qui capere volunt, idcirco conclusionem sibi primò proponere respondentis animo siue sententiæ ex diametro aduersariam; mox ordine resolutorio, respiciunt quidem ad probationes proximas, siue immediata principia, deinde ad priora vel antecedentia, quæ illis demonstrandis inferuiant, donec ad remotissima cogitatione ferantur: sed inter obiciendum, id quod probare contendunt, non protinus dicunt; verum vt meliùs ludant, axiomata communissima proferrunt priùs, inde & sequentes conclusiones ordine, donec eò perueniant, vt ad conclusionis à respondente propositæ sententiæ contradictoriam trahant: vel conuersim proposito & concesso, vt impossibili quiddam assumant, conclusionem primò assumunt, quam respondens vt veram statuit loco principij primi: hinc inferunt iterum propositiones varias atque intermedias plures, donec perducant ad impossibile, quod esse eiusmodi respondens concesserit priùs. Hic cui vel aures, vel pectus non acri aceto lorum prospiciat satis in longitudinem, eo necesse est compellatur, vt quod admiserit, admissum nolit, vel in contextu principiorum aberrasse demonstrat. Proinde si vulpem inuitet grus, in eo securitas magna est, vt cum remotiora principia vel axiomata proferuntur, statim respondens exigit, quorsum illa pertinent; aliena à proposito clamet, instet, atque vigeat acriter, dum opponen-

Elenchi ignora
tio.

Sophismata re
flexa, & coco
drilita.

Syrtis captiosa.

Capitandi opti
ma ratio in dispu
tatione qualibet.

tis a-

tis animum more venatici canis exploret, & capiat prius. Quin malo nodo sepe malus quærendus est cuneus, & quod dissolui non potest, ut nodus Gordius, discindi protinus debet. Itaque contra sophisticam vel rem clamoribus trāsigat, & moueri cepta sursum deorsumq; perturbet singula, quemadmodū fieri in concertantium puluere solet, ut is qui audiat, nec finis in disputatione propositi, nec principij meminisse possit. Huius illi sunt ferè solutionum Antisophistici modi, uti vel regerant grauius quiddam cum instantia, & exceptione, ut vocant, quales in libellis apologeticis passim sunt obuia. Vel ut cum risu excipiant, & tanquam impertinenter obiecta reiiciant, extenuentq; : vbi magnum est acrioris lingue, lapideæ frontis, atque omnis impudentiæ pondus.

3 Vel postremò uti digressus à quæstione præsentia, aliarum rerum commemoratione tenebras ingerat, quo vel instituti penitus obliuiscatur, vel argumento cæteri satisfactum putent Plus itaq; in disputando plectrum oris volubile, audacia & pernix animus faciūt, quàm sæpe vel omnis industria vel parua multis sudoribus eruditio, præsertim quando quærat (ut hodie passim) non tam quid verè sit quisque, quàm qualis appareat, & inter hominum ora versetur.

Ostendimus demum vniuersam demonstrationis speciem necessariam, Dialecticam, & Sophisticam, & earundem principia qualiacunq; in vna causarum, effectuum, & proportionum mediæ cognitione fundari. Est enim in singulis sua quædam peculiaris forma & sua materies. Nam in formarum specie, ille Syllogismorum est perfectissimus, & ad demonstrationem imprimis habilis, qui in figura sit dialecticorum prima, & modo primo: posteriores hac forma magisq; ad demonstrationis probabilem speciem pertinet, qui in figuris cæteris extruuntur, vel in modorum aliquo, qui ad illum figuræ primæ principem modum recta vel obliquè reducuntur. Ea demum Sophistica forma vel species est, cui propter ineptā compositionem vel diuisionem aliquam vocum aut propositionum figuræ & consequentiæ vitium inest, ut tamen intuitibus obiter rationi consentanea videatur. In materici genere necessaria maximè est causa proxima, seu nudè proposita, seu sub nominibus entium rationis, vnde à ratione maximè pendet & intellectu, cui, ut postea latius dicam, scientiæ habitus & intelligentiæ correspondent. Probabilis illa materies dicitur, quæ causas quidem rei probandæ vel effectus includit, sed quadam extrinseca ratione, & sub nominibus magis vel signi, vel signata rei, cui proinde & opinionis habitus quadrat & virtus imaginatrix. Materies illa sophistica apparens & non existens ad sensus externos penitus relegatur: quando neque scientiam, nec fidem probabilem pro scopo affectat, sed imposturam palliatā, vanitatem & errorem merum. Sunt itaque totius Aetiologismi carceres primi vel effectrices causæ intellectus, ratio, imaginatio, sensus. Sed cuiusque principia propria, quantum ex veteribus colligi datum est, in breuem tabellam ita digessimus.

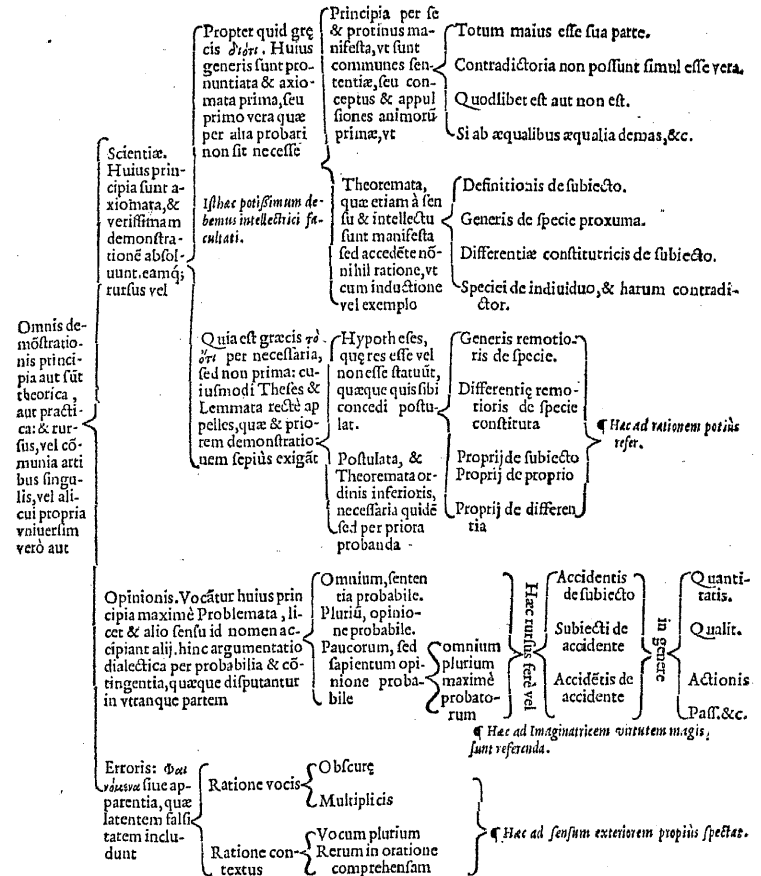
Sophistica respō
sionis modi.

1
2
3

Conclusio.

Principia omnis
Aetiologisationis.

Omnis

Præter autem sententias nouem ad causarum illustrationem à nobis habitenus explicatas, possem & alias plurimas recensere, utpote:

Quod omnis effectus & causæ mutua habitudo motus rationem in se includat, & per consequens itæc perpetuo tria, agens, patiens, & proportionem mediam.

Requirit ergo & locum, & tempus; de quibus proinde copiose inter prodigmata phisici disputarunt. Verum & nos eodem fonte endeixeos regulam ætiologisticæ facultati maximè copularam deriuauimus: sed huius explanatio differetur in alium locum. Est præterea & illud propositionis non in fine loco,

Axiomata alia
ætiologismum
concernentia.

I

Causas

Causas particulares in vniuersalibus contineri.

Et per consequens

Quæ nobis fieri fortuito casu vel contingenter apparent, siue per accidens, effectus esse per se respectu causæ motricis primæ.

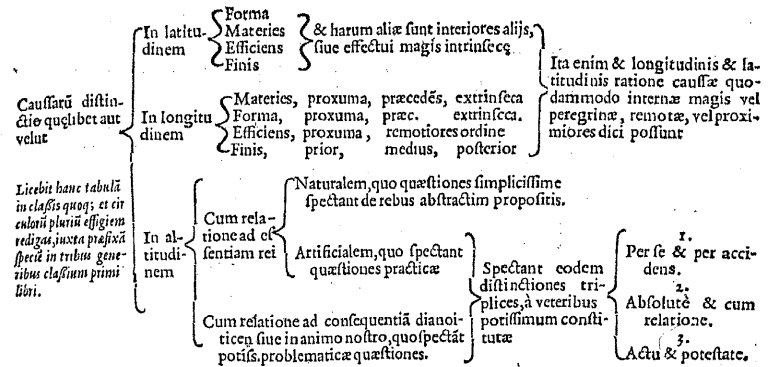
Sed infinita occurrent istiusmodi, quod si aduigiles paulum. Mihi vero & communissima & necessaria maximè retulisse sufficiet.

Distinctio principij causæ & elementi.

Constat ex ante traditis demum quænam sit vera distinctio Principij, Causæ & Elementi. Etenim Causæ nomen quàm maximè generale est Peripateticis, similiter & Principij, si loqui liberius voles, vt ita voces quæ vel in compositione vel resolutione sint omnium prima. Sin accuratè admodum vt Arist. Physicorum I. Cap. I. obserua dūtaxat ordinem vocum, obserua simul & nominis rationem. Ineptè sātis hunc locum in scholis qui commentantur exponunt: quasi per causæ nomen efficientes maximè comprehendat, per principia fines rerum vel artium quarumcunque, per elementa formā atque materiem. Est quidem istius expositionis aliqua ratio, sed ab authoris animo plurimum aliena. Sic enim ait, Cū omnes doctrinæ vel disciplinæ, quarum sint principia, causæ vel elementa, &c. Dein pauld post: Tunc enim scire nos vnumquodque putamus, cū causas primas, atque principia prima cognoscimus vsque ad elementa. Vnde & de principiis primis determinandum prius affirmat. rectè itaque quid per principij nomen intelligat, ostēdit postea: nam de materie & forma, ceu causis proximis etiam sub principiorum nomine disputat prius, tandem ad effectrices ordine, per causas medias eleuatur. Quin ipsum principij nomen vt primam & causam proximam refert, elementum verò quiddam quasi in resolutione postremum. Videtur ergo & causæ appellationem confusus pauld ad medias potissimum retulisse; vel, si minus accuratè locutum voles, ad illam communem causarum omniū (de qua tractat secundo libro) rationem extendisse. Fortè igitur & Aristoteles diuisionem causæ non in latitudinem vnius tabulæ tantum, sed & in longitudinem exporrexit. Cui nos adiungimus tanquam in altitudinem tertiam, quod alia sit causa essentia tum naturalis, tum artificialis; alia verò consequentia in ratione vel dianoitica, quorum definitiones omnium ex ante demonstratis liquido constant. Atqui vt verbo dicam,

Causarum distinctio triplex.

Caus.

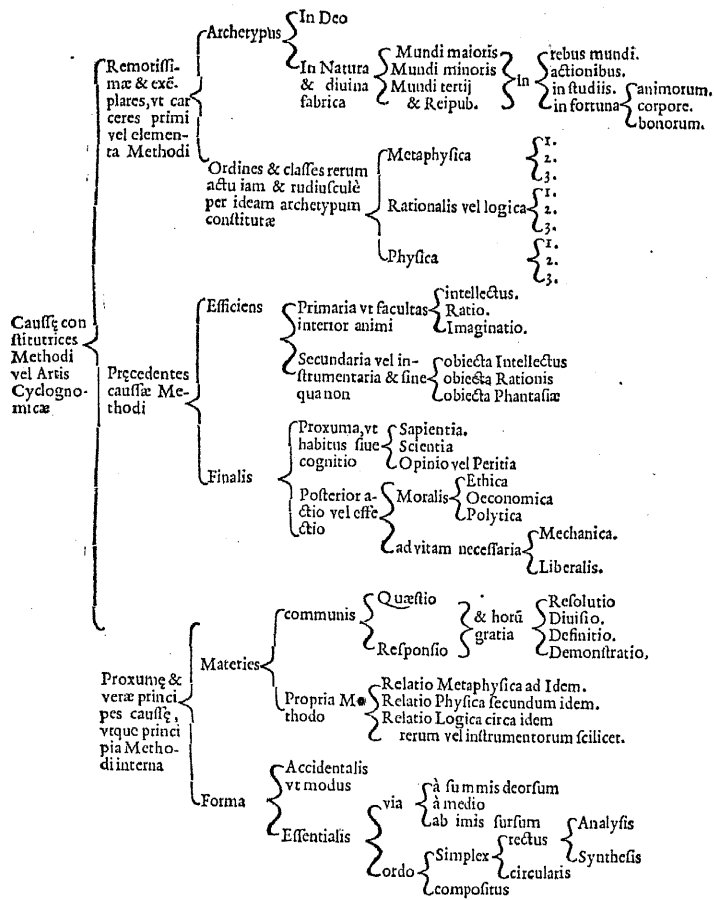

Hæc de communi causarum indole & distinctione præcepta, ad particularem artis nostræ Cyclognomicæ necessitatem vt conuertamus, rerum ordo & tempus expectant.

DE CAUSSIS PROPRIIS ARTIS
Cyclognomicæ, siue ad constitutionem Catholice Methodi requisitis.

CAPVT. II.

DE CAUSSIS exēplaribus & elemētis Methodi primis, quoad Syntheticam seriem, abundè dictum est libro primo: nunc autem de propioribus ordine differetur; quarum internæ magis sunt Forma atque Materies ab ipsa methodi constitutione, si mutuo copulentur, minimè differentes. At iuxta totius fabricæ compositorium filum priores occurrunt causa efficiens, atque finalis; ita se inuicem respectantes, vt ratio vnius in alterius ratione comprehensa videatur. Nos omnes succinctè prius in tabulam redigamus, quàm particularis de vnaquaque mentio fiat.

Hæc eſt Cauſarum omnium ad conſtitutionem Methodi ſummaria diſtributio, cuius ſeries in tractatu cuiuſque particulari deinceps eſt obſeruanda.

Effectus diſcurſionis Methodi.

Effectus autem diſcurſionis circularis rerum eſt, ipſa cognitio per ſua principia, cauſas & elementa, quæ quandoque per ſe expetit ſola, quandoque ad actionem effectiue ab animo inſtituitur, tanquam vltiorem contemplationis atque induſtriæ ſcopum.

Sed

Sed quænam ſit huius partitionis ratio, paucis expediam. Diſcurſio Cyclognomica vel circularis ſub motus genere collocatur: Motus omnis ſub actione vel paſſione dicitur enim motus tam eius qui mouet, quàm qui mouetur. Vnde mox tria in vniuerſo apparent. 1 Is qui mouet omnia, & ab altero non mouetur, infinitus ſcilicet ſecundum actum ac poteſtatem Deus. 2 Id quod mouetur ab omnibus, per ſe nihil mouet tamen, vt materies infinitum quiddam paſſibili vi, ſolaque potentia. 3 Id quod moueri ſimul, ac mouere potis eſt. mouere quidem magis quod ad naturæ apicem Deum ſe altius trahit, vt forma qualibet inter principia naturalia, præfertim quo quæque ſublimior data eſt. ſed moueri magis quod ad informem materiem propius ſpectat, vt corpus & qualitas ſine ſyndrome accidentaria, præfertim quæcunque ignobilioris ſpiritus vel animæ vim ſint ab origine conſecuta. Forma itaque ad adiuuitatem, Materia magis potentiam reſpicit; connexum vtriuſque, Proportio. Hinc, teſte Proclo, vniuerſa aptiſſimè coaptantur, dum cauſæ quidem perficientes ad tradendum promptiſſimè ſunt: ſuſceptrices verò ad participationem expergicuntur; & illæ ruruſus potentiam porrigunt perfectricem: hæ autem potentiam aptitudinis à natura ſuſceperunt. Proinde ſtatim ſubiungit & potentiam duplicem; agentis vnã, quæ mater ſit actionis; alteram patientis, quæ perfectionis ſit ſuſceptaculum. quorum talis requiritur reſpectus mutuus, vt quicquid ſit effectiuum, ſit planè exuberans in ſe, vltroque ad dandum incitetur; quòd vero paſſiuum, ad participationem aſſidue gliſcat, vt ſit appetitu mutuus, ex appetitu congreſſus; vnde euitandæ priuationis gratia, continua formarum admiſſio vel expulſio circa idem ſubiectum ſiue materiem primam. Communis hæc actionis & paſſionis tum perfectricis & ſuſceptricis cauſæ ratio ſtatim in ſacræ hiſtoriæ limine per Moyſem expreſſa videbitur, ſi verba ſingula ſententiarumque contextum accuratiùs contemplerur. In PRINCIPIO creauit DEVS Cælum & Terram. & SPIRITVS Domini ferebatur ſuper faciem abyſſi. Hic enim præter æternæ illius trinitatis imaginem, cælum appellat non hanc ornatam ſtellis lucentibus molem, de qua particulatim poſteà loquitur; ſed quandam indefinitam nobis principij agentis Idæam, vt per terram cauſæ ſuſceptricis, ſi Philoni credimus, & Iohan. Pico in opere Heptaemero, huc illud ſummi poëtæ pertinet,

*Tum Pater omnipotens ſecundis imbribus Aether
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commiſtus corpore foetus.*

Vt autem in vniuerſo perficiuntur omnia quodam continuò motu, cuius ſit ſtabile centrum, ſit ſtabilis & primus motor. Idem & in ſcientia quauis inuenienda vel conſtituenda vſuuenire cogitabis: idem denique in hac arte Cyclognomica vel fabricanda Methodo. Oportet enim & motum eſſe & id quod moueat & quod mouetur: quorum ſingula vt proportionem obtineant mutuam, & ſymmetriam nullibi interruptam, ſummoperè neceſſarium

Partitionis ratio in principijs & cauſis conſtitutrice Methodi. Tria præcipua in vniuerſo.

Potentia duplex.

Cæli & terræ nomen in ſacris.

Vniuerſi analogia ad Methodi fabricam.

rium duco : cùm illud sit primum felicitatis caput pro consecutione propoliti finis, vt ad finem annexi agentis sit iusta proportio ad ipsum patiens. Motus verò cui incumbimus sit maximè simplex angulorum omnium vel anfractuam expers, idemque vel circularis omnium perfectissimus, vel ad circulum ratione compendiaria reducendus; vt tum principio mouenti, tum rei circa quam mouetur exactè consentiat; nec extrà illorum limites digressus animus per auos saltus, & inhospita saxa longè lateque à veritatis portu in erroris scopulos transferatur. Id autem quod in discursu mouetur & mouet maximè, est humanus animus à sua partim ac Dei prouidètia pendens, orbem vero gubernans hunc elementarem. Quod tantùm mouetur est ipsa materies Methodi, circa quam vt rerum natura, vel earundem mutua potiùs & secundum artificis similitudinem compendiosa relatio. Quod tantum mouet, est vnus qui EST vnus omnium Deus, circa quem natura voluitur vniuersa, velut centrum immobile, indiuisum, & qui circa eandem reuolutus in infinitum, exporrectæ circumferentiæ speciem aliquatenus repræsentat.

Ad Deū omnia referenda.

Primò itaque ad Deum omnia sunt referenda. Sed Deum, vt statuunt omnes, non nisi ex operibus confusè vel sub ænigmate contemplamur, quæ cum in ternarium, vt demonstrari, optimè digerantur, aptissima erit & animi, animæque & totius hominis distributio in partes analogas tres, quibus respondeat & finium numerus cum ratione vniuersa, animorum scilicet habitus tres, respondeat deinceps & motus Cyclognomici forma triplex, & Materia triplex.

Diversa consideratio ratio de anima, deque ordinibus, hoc est præcedente tomo.

Quid igitur? nunquid de Anima deque ordinibus singulis dictum est supra, & nunc eandem repetimus cantilenam? Minimè. Nam illic de Anima dictum est, vt pars vniuersi ad membra eiusdem cætera comparetur; quippe quæ non tantum circa res exteras occupetur, vel extraneas à se: sed quæ dote Deum pulcherrima in se conuersa, seque à simulachris sensibilibus retrahens circa se ipsam celerrimè moueatur: Hic autem de anima differetur, vt est effectrix Methodi causa, & quatenus eius distributio ad partes Cyclognomicæ facultatis causasque cæteras adamussim correspondet. Similiter de rebus naturæ cæteris, deque earundem ordinibus illic abunde est disputatum, vt sunt futuræ discursionis præludia, & confusa quædam *μυογράφματα*, vtque ad vniuersi potiùs fabricam spectant: hic autem de ordine generatim, deque relatione rerum omnium triplici succinctè & breuiter repetam, vt sunt istius Methodi principia proxima: quibus nimirum inuicem copulatis perficienda sit sphaera Animæ rationalis, sit constituenda Methodus illa Catholica, de cuius circulis, & ratione plenissima, dicitur tertio libro.

DE

CAPVT III.

Inter discursionis Methodicæ causas prima sese spectandam profert efficiens, idque secundum viam planè syntheticam.

I Causam efficientè duplicem recensuimus: Primariam scilicet, & secunduriatam alteram, vel instrumentariam quodam modo. Logici, sine qua non, appellarunt. Horum ratio cum passim in triuijs cõstet, non est quod nos diutiùs ad altiora properantes remoretur: mihi etenim id maximè operæ pretium puto, ne in farraginem profus immensam hoc opus excrescat, ea proferre potissimum ex definitionum, diuisionum, & axiomatum genere, quæ vel ad propositum finem imprimis sint necessaria; vel à veterum, & recentiorum placitis non nihil paradoxa, & peregrina videantur. Alioqui in hoc natura theatro amplissimo nihil penè ingenio meo æquè molestem fuit, quàm multa vel opportuna spectare procul, quæ scripto non licet attingere, quod multis quoque, de quibus tractare vberius velim, tepèstiuè cogar manum aut calamum submouere. Sed reprimendus est ardor infatiabilis, ne plus ingerere, quam aliquando posse conficere videamur.

Nam fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dum capti circumuectamur amore.

Effectrix causa primaria, vel secundum se tota, vel secundum partes suas singularis in cõtemplationem cadit. Itaque primò de Homine toto; mox de Humano Animo, & tandem de partibus eiusdem singulis tractandi seriem prosequamur.

Hominem antiqui Philosophi, non lubèter admodum, definiunt animal ex anima & corpore cõstitutum, sed animam potiùs vtetem corpore. Nam quod corpus induerit, profectò hanc mortem hominis quandam, vel incarcerationem potius, quàm vitam aut perfectionè arbitrantur: quandoquidem iste delapsus per alarum reuulsionem animum à diuinis seiungat (vt Porphyrio visum fuit) à quibus intelligentia, potestate, & puritate implebatur. Connecit autem generationi, mortali que naturæ; vnde caduca obliuione, errore, & ignorantia imbuatur. Nos, sacris initiati fontibus per Baptismum & gratiam spiritus sancti, aliud statuamus; quod nec Platoni fortassis absouum fuerit in Timæo, vbi mundum hunc laudat inferiorem, ac Dei opificis prouidentiam admiratur; ideoque vult animum corporibus alligatum, vt mundus ornatur magis, atque hoc descensu authorem omnium res vnaquæque pro statu suo colat ac veneretur. Cùm enim hominem sibi proposuerit ab initio mundi vt vniuersi finem, visus est sanè Magnus ille hominum sator, ante illorum fabricam obscuræ cuiusdam resolutionis speciem in animo habuisse (si loqui paulisper more corporeo licet) à fine primario ad causas proximas, præcedentes, & elementa. Nam quia hominem voluerit animal istiusmodi, teste Mercurio in Asclepio, quod simul & Deum opificem colat, & cum Deo mundi

Effectrix prima.

Ratio cepula, qua humanus animus corpori iungitur.

mundi maioris partem hanc infimam regat atque gubernet; iuxta gubernationis sedulitatem præmium consequatur. idcirco eundem ex illa natura duplici, mortali atque æterna conformauit, vt ita productum vtrique suæ originis satisfacere possit, æterna incolere scilicet, & gubernare terrena. Debebat enim sensibilis mundi sphaeris singulis imperatrices animas suas. Sed cum in orbe hoc sublunari vnus id animæ beneficio nequaquam effici possit, sitque incorporei ad planè corporeum nulla proportio; idcirco data est huic sphaeræ & gubernatrix stella, minirū anima rationalis, angusto quidē ergastulo comprehensa, sed quæ sibi cogenitis alis per infinitos circuitus omnē naturæ ambitum superet, elementorum molem circumfusam, cælos & astra transcendat. Vnde per vices tum vitam cælestem, tum terrenam transigat, intelligentiæ, imaginationis suæ, ac rationis orbes à Deo recipiens, propriaque inuentione definiens, sed certis duntaxat temporum curriculis duraturos. Sunt ergo istius coniugij fines, Dei opificis gloria, mundi perfectio atque ornatus in ordine potissimum constituendus; deinde vt conuersetur mutuo in ciuitate hac vnica mundi inferioris, vtque pugnantes affectibus hisce corporeis æternam magis felicitàtem (quod spectant omnia) virtute spontanea promereamur. Nam etsi hanc ipsam tribuere ad bonitatem Dei maximè pertinebat; gratis offerre tamen (vt libera potestate scilicet nihil ad diuinam gratiam gratuitam conferamus) non foret omnino absque iniustitiæ nota. Sed cum de finibus sat liquidò constet, dicamus porrò de connexionis modo.

Cum Deus in mundo hoc inferiore singula (fortassis & in cælesti similiter nobis parum cōspicua regione) ad ortum, interitumque, seu generationē & corruptionem procliuias fecerit, minus tamen magisque in his vel illis, iuxta maioris concretionis minorisque vestigium, quod à formarum lenone spiritu corporibus inoleuit: Idcirco plantauit in speciebus singulis ad æternitatem mundi principia duo, actiuum vnum, vt marem; & passiuum alterum, fœminam. Ita enim amborum sexuum rudimenta primū in cælis apparent, dum inter Zodiaci signa, inter erraticas stellas, inter quadrantes orbium singulorum, masculina quædam, fœmella reliqua censeantur. etsi ego vsu id obseruarem, à luce potissimum vim esse innati calidi in rebus omnibus; verū à motu sexuum differentiam: sic vt planè directi & concitatores circa conceptum, vel ascendentes in orbibus illis eccentricis atque epicyclis, ad masculinū generationem maximè conferant; præsertim si ipsa materies vtriusque vniuersis correspondeat: fœmellæ autem conformationes à causis contrarijs adiuuentur. vt sit plerisque temporibus visum in regione quapiam nasci subinde continuè mares, subinde fœminas. Habes & sexus imaginem in elementis 4. & eorundem qualitibus primis, secundis & tertijs. Calor enim & frigus sunt qualitates masculinæ, humor & siccitas fœmininæ. Confer te ad plantas atque metalla: est vel in speciebus singulis mas & fœmina, vt in Abinthio, Abrotano, Dactylo, Myrto, præsertim in illis generibus Orcheon siue Testiculorum (si Satyria simul annumeres) quorum ego industria magna voluptatis ergo me repe-

risse

risse scio diuersas species floris figura & folijs oppidò differentes, tum mares tum fœminas vsq; ad species 36. aut plus eo, infinitas si differentias colorum atque accidentarias cæteras quis exquirat. Quod autem ad communem omnibus in generatione formam attinet: nascuntur quælibet ex duplici semine, peculiari quodam & masculino, quod ab eiusdem generis planta deciditur, & communiore altero terris indito, licet vel in hac sint plantis quibusque propria, quorum gratia inseuit natura radicibus sensum, vt genuinum ab alieno promptè dignoscerent: Vnde & plures inutiles herbæ vel sponte sua ex hisce infusis seminibus pullulant. Suntque alijs stirpibus, lapidibus, rebus metallicis regiones aliæ domesticæ magis, aliæ exoticæ & peregrinæ.

Hinc poëta Georg. I.

*Hic segetes, illic veniunt felicius vne,
Arborci fœtus alibi atque iniussa virefcunt
Gramina, nōme vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur? &c.*

& paulo post:

*Continuo has leges, æternaque fœdera certis
Imposuit natura locis, quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem,
Vnde homines nati durum genus.*

Ita demum & in hominibus semen duplex fœmellum & masculinum, quorum istud agentis (teste Hipp.) illud passiuū principij obtinet rationem, et si plarique vltiore sectione semen vtrumque subdiuidat, ac tum in mare tum fœminæ & masculinum & fœmininum semen esse contendat, quod mihi à ratione penitus visum est alienum. Nam differentia sexus in generatione illa potissimum causa est, quod nunc ab vno principio plus, nunc ab altero in molem conceptam fluxerit, & si parentum similitudo accidentaria, vt in vultu & aliarum partium conformatione vel ab imaginatione concipientis, vel alia quauis occasione mutetur.

Sed præter hæc semina duo particulatim in vnamquamque speciem concurrentia, concipere nobis oportet & seminarium tertium, quæ nihil sit aliud quam forma specifica intra communioris ideæ ambitum comprehensa. Etenim ex multis particularibus formis in mundo intelligibili forma quædam conflata est vnica, qualem vel omniscorpoream, vel pantomorpham visus est appellasse Mercurius, dum ex specificis pluribus paulatim in vnam genericam subalternam, & hinc in generalissimam referuntur. Itaque gignendarum rerum species vel ideæ, quandiu in illo communi seminario delitescunt, reuera sunt vnum quid distinctæ solum secundum potetiam siue respectum ad spiritum, qualitatem, corpus atque materiem informandam. Eiusdem quoque communis formæ in vniuerso cōmunis est spiritus, cōmunis qualitas atque subiectū, mundus sensibilis scilicet mundo huic minori vndiq; circumfusus: quemadmodum passim totius ratio affluit partibus singulis, idea communis speciebus

f inferiori-

*Fines hominis
erati & corpo-
ribus iuncti.*

*In omni re natu-
rali perfecta duo
principia, masculi-
num siue actiuū
vnum, & passiuū
alterum
sese fœmina.*

Duplex semine.

*Similitudo pro-
lium vnde.*

*Præter semina
duo commune
seminarium siue
exemplaris ratio.*

inferioribus, vti Sol suo calore & lucis viuifico radio plantarum feminibus & terræ simul afflitit, ea quæ sunt potestate in actum prouocans, quæque imperfecta perficiens & elaborans. Ita enim duobus feminibus eiusdem speciei ad generationem hominis vel alterius animalis se mutuo complectentibus accedit illa mox omniformis anima, seu sit ipsius mundi, siue in mente diuina, cui radius simplex, verum multiplices species nondum actu, sed sola duntaxat potestate inuicem differentes, donec & particularium seminum spiritus cum vniuersi spiritu copuletur: quod non fit prius, quam illi subiectam sibi materiam, seu feminis massam per qualitates congruas in eam aptitudinem redigant, vt influentis specificæ formæ dignum sit receptaculum. quod vt commodius assequaris, illud imprimis cogita, quod in vtroque semine triplex natura contineatur, primò substantia planè corporea ex mundi elementis oriunda, sed ex paterno, maternoque sanguine velut principijs proximioribus. Hanc supra consistit qualitas siue syndromi accidentaria ex accidentibus multis præsertim proprijs, & necessarijs in vnus potentia indiuiduam rationem temperata, quæ nobis licet externa dicatur, alijs tamen vel abditis vel minimè succurrentibus, plerumque ad iudicandum speciem profertur essentialis differentia loco. Supra qualitatem constituo Spiritum, qui meo iudicio, & secundum mentem Hipp. lib. De diæta de carnibus, à verè innato calido minimè differt, vt nec ille communis spiritus mundi ab elemento stellarum, quod multi in ore sapius habent, intelligunt sanè perpauci. Hic ille est Spiritus aduentantis formæ, vel animæ primarium instrumentum: connectit formam corporibus, vt alligatur iisdem spiritus intercedente vehiculo qualitatis. Ille est idem spiritus quem censet Hippocrates cuncta perficere, nec tere, videre & intelligere. alioqui enim necesse fuerat ex animabus animam nasci quadam multiplicationis inepta specie, ac statim in rudi conceptu habitaret forma perfecta, foretque vel animatum semen. absit, absit, sic enim animarum nimis & ganeones & scorta prodigerent. Verum in semine cum qualitate (vt dixi) deciditur ab vtroque parente spiritus, qui quoniam in eo loco sunt elaborati, cui à corde arteriæ, à cerebro nerui, & ab hepate venæ plurimæ inseruntur; idcirco diuersis humorum atque spirituum generibus tribus, velut in massam vnicam confluentibus, formatur & corpus vnicum, & vnus gubernator spiritus; in quo tamen ideæ permanent illarum partium omnium, figurarum, qualitatum, vnde originem traxit. Nec cessat penes illarum occultos impetus & efficaces maximè, postquam subiecto idoneo proportionem media copulatur, disponere singula, vel ab initio in qualitate atque materia, vt formæ specificæ (cuius rationem semper obseruat omnemque necessitudinem ad facultates & actiones) hospitium commodum, vel subterniculum fiat: quin, mea quidem sententia, dum toti totus incumbit, toti totus permiscetur, necesse est omnium partium cordis, hepatis, cerebri, carnis, neruorum, ossium, &c. conformationem simul incipiat, verum propter materiam inæquabilitatem, propterque maioris perfectionis necessitatem, non

aque

æquè celeriter cunctas absoluat. prius enim perficitur hepar quàm cor; prius cor quàm cerebrum; prius carnosæ partes quàm solidæ. quæ tamen opinio Galeni sententiæ minimè conuenit. Itaque cum sit penes tempus perfectionis ordo, & quo quidque nobilius, eò tardius abfoluatur: non erit absurdum, infundi hominis Embryoni primo vitam plantæ velut communioem ideam quampiam, paulatim vterius cõtendente spiritus energia; & vitam vegetatricem in animalis ideam stringi, donec postremo in humanam speciem coarctetur. Nam ille infusus vtrique semini spiritus, & exquisita mixtione in vnum temperatus paulatim se iungit cum assistente foris sibi que contiguo spiritu mundi, dum ex perfectione maiori & qualitates cognatæ inuicem fiant; quæ quidem cognatio cum sit communior primo, magisque confusa, confusioem quoque sed sibi tamen affinem ex pantomorpho imaginem trahit; ac tandem, vbi perfectio qualitatis ad certam speciem magis accefferit, mox tota species influit ex mundo intelligibili iam actu distincta, cum illi spiritui spiritus mundi maioris, & qualitas qualitati καθ' ὄλον fuerint complicata. nec tamen ex temporis illa vicissitudine diuersas animas in idem influere compositionem naturalem dicemus. nam ille spiritus qui cuncta perficit, eadem & in vnitate continet, ac non diuersas species inuicem copulat; sed tantum communioris vel minus communis nomine differentes, donec ad eam specialissimam speciem perduxit singula, cuius ideam sibi proposuit ab initio, dum tota fabrica vnus corporis, qualitatis, spiritus, animæque vel speciei esse dicatur.

Nil adeo mirum est virtute vnus spiritus inclusi feminibus ita absolui omnem specificam rationem, vt & sensibile corpus prioris corporis figuram referat vniuersam. Diuisum est autem id vniuersum secundum longitudinem; rursus latitudinem atque profunditatem. In longit. quidem spectamus potentissimum ventrem supremum seu caput, medium seu thoracem, & metaphensam regionem; postremò & infimum quandam ceu lumbis atque abdomine comprehensam regionem. Si latitudinem spectes, subdiuidam rursus in partes principes cor, hepar, cerebrum deferentes, vt venas, neruos, arterias, & copulatas, vt partes solidas, atque carnosas: si altitudinem, diducam singula denuo ad minutum vsque in centrum, aream & circumferentiam. Vnde & morbi affectionesque triplices ex motuum triplici specie, tres quoque oppositæ morbis curationum species, quæ tanquam artis capita fortasse non turpiter referantur.

Homo itaque totius methodi efficiens causa est, non quidem totus, verum potissimum secundum animam & corpori præsidem formam.

Nec anima rursus secundum se tota, verum duntaxat sui principem partem in cerebro collocatam, licet eadem princeps & in corde, & partibus cæteris deesse non videatur: verum agamus primo de anima tota, sicut de toto homine sermo est absolutus.

Animam Organicam corporis actum, siue *ἡντελέχεια* pro sequentium intellectu ita diuisimus.

f 2

Ani-

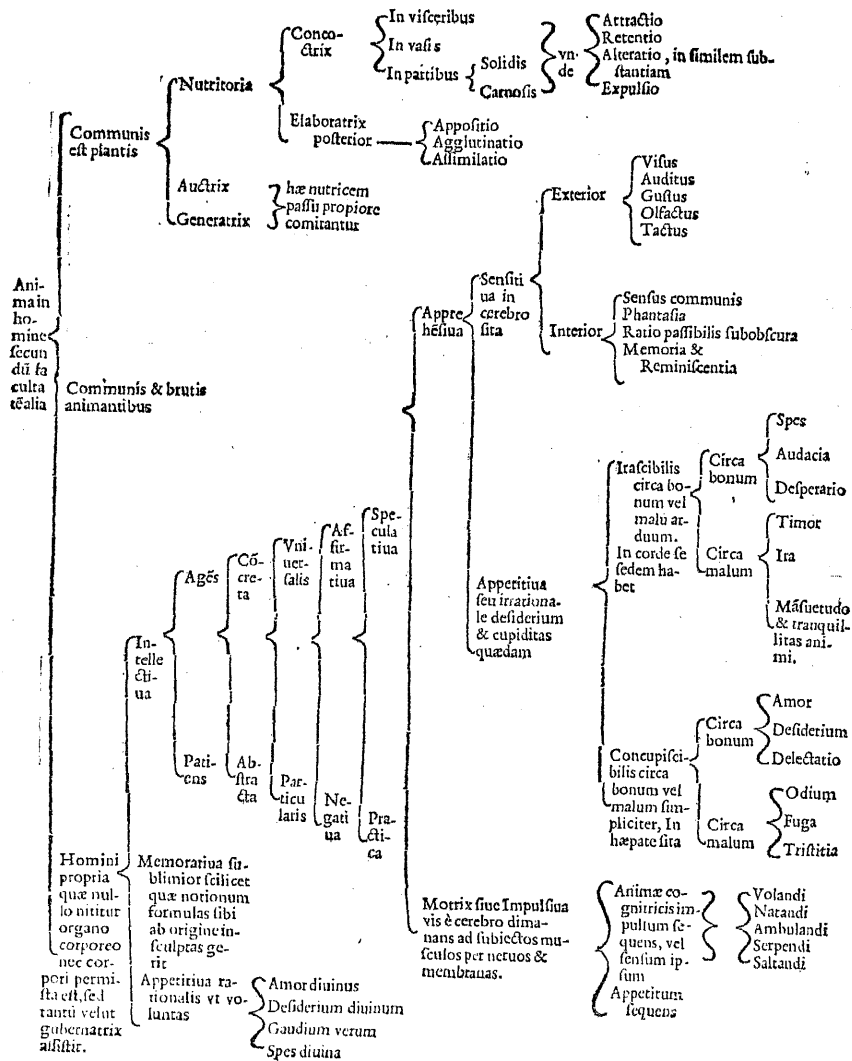
In vnoquoque
semine triplex
natura.
Substantia
corporea.
Qualitas.

Spiritum.

Spiritum ener-
giam.Generationis
forma.

Hominis diuisio
vniuersi in lon-
git. latit. & pro-
funditatem.

Anima distri-
butio.

Oportet nos autem & animæ & animi ipsius rationem ante omnia contemplari, eo quod hæc ipsa non tantum discursus varios & discursionum circulos præstent atque efficiant, verum & circuloꝝ, ordinum, viarum, ac terminorum omnium Idæam Archetypam in sese complectantur, iisdemque rursus velut pro fine, pro materie siue subiecto ultimo substantur, vnde respectu discursionis Cyclognomicæ & causæ efficientis rationem obtinent & formæ, quodammodo verò & finis atque materia. Ab ipsa etenim humana mente velut immenso quodam Oceano tot fluminum recti atque obliqui cursus oriuntur, in eundem conuersi denique reflectuntur, ac postremo per animum velut exemplar omnis doctrinæ ac disciplinæ ordo formatur, in animo natus ibidem & rationem stabilem & sedem fouet sempiternam. Etenim Rationalis anima, teste Plotino, à summo bono procreatur per intellectum medium, vnde ab utroque sibi desumens aliquid, per ipsum bonum vnitatis participes facta est, per mentem verò primam & ordinis & pulchritudinis, quæ in notionum atque idearum omnium optima dispositione consistit. Rursus cum in mente opifex hanc potissimum trinitatem Platonicam animaduertant, vnitatem, pulchritudinem, ac potestatem, quamuis in deo omnes omnium rerum species sint maxime vnitæ, simplices ac secundum formalem rationem connexæ; Deum tamen non tam ex rei conceptæ quam concipientis natura nunc sub entis primi, nunc sub vnius, nunc sub boni summi magis ratione considerant; Naturæ vnionis essentiam magis annectunt, Boni pulchritudinem, Veri potestatem & robur. Iraque in rebus vniuersi ex hisce tribus principiis sacræ ternionis flumen quoddam continuum ducunt, vti monstratum est supra.

Cur de anima accuratius disputandum pro inuenienda Methobii ratione.

Trinitatis progressus.

Accedit huic sententiæ Proclus, etsi diuinis nominibus paulo inter se aliter comparatis, Cum tres sint (inquit) in diis intelligibilibus occultisque rationes, & prima quidem ob signata sit bono, ipsum videlicet bonum ex se intelligens, vbi (sicut sacra eloquia tradunt) paterna primum est vnitatis, secunda autem per sapiens designetur, vbi prima viget intelligentia, tertia per pulchrum definitur, vbi intelligibile est pulcherrimum. Secundum tres has intelligibiles causas, tres quoque virtutes in vnitatis conueniunt, atque per vniuersum defluunt, Fides scilicet, Veritas, Amor. Fides quidem omnia firmat in bono, Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat, Amor denique conuertit omnia congregatque in pulchri ipsius naturam. Subiungit statim: Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorum progreditur classes, omnibusque ad ipsum intelligibile irradiat vnionem: sed diuersimodè pro ordinis cuiusque suscipientis ratione diuersa. Nec est quod istam varietatem in collocandis diuinis nominibus admiremur, cum cuncta per modum vnius sint semper in vno Deo, nostra tantum caduca cogitatione distincta. Sed rectius hæc Petrus Lombardus ex autoritate Ecclesiæ, cui nos assentimur.

Trinitatis formarum genera.

Ex eodem fonte diuinus ille Plotinus in vniuerso tria deducit formarum genera

genera; prima quidem infimarum & naturalium, quales in mixtis atque elementis apparent; alia verò mediarum & rationalium, quales in hominum genere contemplantur; postremò diuinarum & suprâ naturam existentium, vt sunt diuinus intellectus, mundi opifex, rerumque ideæ, id est, diuinæ intelligentiæ actus primi & rerum exemplaria. Harum formarum illæ, quas naturales diximus, materiæ insunt simul & adsunt iugiter; superiores verò & diuinæ ipsi nec inesse videntur, nec adesse iuxta naturæ cognitionem; mediæ verò medio sese erga illam modò gerere stantur; nam materiæ nõ insunt quidem, sed propensione quadam assistentes eandem fouent, formant, atque viuificant, atque hinc pariunt humanum animal medium inter mentes angelicas & brutorum animas, totius verò vniuersi, teste Mercurio, nõdum & vinculum.

Tres virtutes animorum.

In hoc eodem animali ab eadem ternione Pythagorica tres præcipuè animorum virtutes colliguntur. 1. Cogitatio, ratio, consilium, homini quodammodo propria. 2. Intelligentia, sapientia, mens actiua, homini cum angelo cõmunis. 3. Coniectura, phantasia, pænes quas vix à brutis, præterquam accidentali modò, ditimitur. Vnde & tres homines alicubi in singulis recensebat, Idealem, & Sensiualem, in vnus humani animalis speciem adunatos.

Distributio ratio in anima rationali.

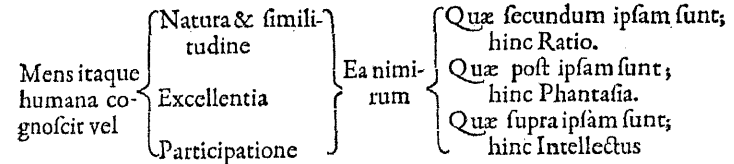
Verùm vt animorum omnem animarumque partitionem in pauca capita, inque vnâ tabellam contrahamus, in qua velut speculo naturam totius atque actiones singulas accuratius contemblemur: Animam sanè in primis simplicem homini datam atque impartibilem dico, iuxta similitudinis rationem, quam ab opifice, cuius germen existit, primum est affecta. Propter itaque partiri nostrum nihil penitus huic dignitati derogatur; etsi enim intellectus est anima, tum animus ipse secundum substantiam, diuiditur tamen à ratione nostra iuxta facultatum spirituum atque actionum numerum, quas in nobis oppidò differentes secundum partium corporis atque organorum diuersitatem potis est exercere, quemadmodum in simplicibus medicamentis, quorum plurima licet duabus tribusque qualitibus prædita, sic tamen easdem in vnitate continent, vt nulla ipsarum alteri officiat, sic tamen suo tempore & loco singula suas exercent vires, ac si in eodem subiecto naturæ contrariæ simul existant, ac prorsus separate; cum tamen in formæ vnus characterisum potiùs coalitæ videantur. Idem ex Solis radio pulchrè intelliges, qui ex ipso lucido corpore lumen in orbem subiectum deferens, natura quidè vniformis & simplex apparet, per vitreas verò fenestras variè coloratas, hinc inde transmissus, diuersi coloris speciem induit peregrinam, vnde & animalis spiritus, teste clarissimo philosopho Actuario, in cerebro naturæ simplicis atque vniformis generatur, qui postea ad sensuum singulorum organa dimissus instar solaris radij momento in plures sese transformat species, secundum partis subiectæ indolem, quarum adminiculo commodum fiat ac prorsus analogum diuersi tum sensus tum actionis animalis instrumentum.

Animæ

Animæ itaque cum sit simplex secundum esse, ratione tamen est diuisibilis, ac primum quidem vita illius, teste Plotino, duplex existit: Prior sanè & ignobilior, per quam fato quodammodo subiecti sumus, est forma corporis corporibus affixa in alio subsistens scilicet, & eius velut pars existens: Hanc diuisissimam in sensitiuam, appetitiuam, & motiuam. Posterior & multo priore sublimior, quæque & tempore, iuxta Mercurium, & satis antiquior nos cum velimus à fato liberat, forma est humani animalis à corpore libera, præses alterius vitæ in se ipsa semper permanens. Ea corpori velut gubernatrix assistit quidem, corporeis tamen particulis minimè permiscetur. Interim per amorè atque affectionem ad sensus quandoque aut simulachra delabatur, subinde in se conuertitur, sæpe & ad mentem superiorem alas explicans, ad ideam idearum vsque conscendit.

Vita animæ duplex.

Hæc igitur posterior vita partem nostram immortalis dignior, & veluti vitæ prioris exemplar iuxta artificis normam exactæ quoque trinitatis imaginem seruat, Intellectu scilicet, Ratione, ac Phantasia; quæ quidem potestates tres duobus rursus extremis continentur, Deo nimirum supra omnem intellectum atque naturam; Sensu atque sensibili re, sub animæ humanæ potestate; Naturæ autem affinitate (iuxta Actuarium) sensibilem iuxta & intelligibilem vnâ quodque cognoscimus; quo quidem argumento vel solo animorum immortalitatem satis demonstrabat.

Mens quidem superior anima nostra excursu ad similia gaudens, species ac notiones primum intelligibiles concipit, sensui è directo opposita, radium tamen dimittit in facultates ordine inferiores.

Mens superior anima.

Intellectus verò menti dignitate proximus à mente superiore hanc idearum lucem accipiens, in facultates quæ deinceps sunt spectacula traducit quantitatit atque coloris expertia.

Intellectus agens.

Hæc deinde excipiens rationis facultas ambigua inter extremas (quippe quæ spectris instabilibus notiones stabiles iungat) imaginationi velut per manus tradit.

Intellectus passibilis.

Ea demum passioni obnoxia magnitudinem iungit, & qualitatem, figuras, situs, colores, habitus, tempus, & locum; estque eadem ipsa animalibus brutis velut œconomia totius apex & regula.

Imaginatio.

Conuersim rursus à sensibus sumpto initio, vis animi phantastica sensibilem

Sensus.

bilium

Simile.

biliū rerū simulachris agitata alarū quasi suarū explicatu sese in sublime tol- lit, cui mens suprema opposita per diametrum radiū diuinæ lucis immittit quorum concursus excipiēs ratio que pro natura sua potest ad quæcūq; velit annuere, diuersis tamē inter se afflatibus immutata cūcta diuidit atq; cōponit.

Generalem hanc animi partium rationem officiorumque differentias ex subiecta tabula melius assequeris.

* Status SOLI comparabilis Supra animam.	¶ 1. DEVS. Summum bonum extremorum alterum. Cognoscit per essentiam suam.	Respectum habet	Dūtaxat ad seipsum, iuxta Platonicos.
Hæc tamen omnia potius iuxta veterum Philosophorum & Zoroastri doctrinā, quam Christianorum intelligenda memineris.	¶ 2. INTELLECTVS PRIMVS. Communis & iuxta Merc. Dei filius, Mens, Opifex, Expressum boni verbū formas tā- tum in seipso respicit tanquam vniuersi totius exemplari perfectissimo, vnde & mundus intelligibilis, Mundus idearum, prima vita atque essentia nominatur.	Respectum tamen obtinet	1. Ad Deum atque vnitatem, à qua formatur. 2. Ad seipsum prout existit in se, atq; in multitudinē idearum delabitur.
* Status luminis comparabilis.	INTELLECTVS secundus, Agens, Apex animæ Rationalis, rationis pater, cuius beneficio formulas obtinemus ab intellectu communi. Cognoscit per ideas notiones seu qualitates infusas atque congenitas, versaturque circa subiecta vniuersalia abstracta à materie, immutabilia & æterna, ipse immobilis, non vitur instrumento corporeo, descendit tamen aliquando per amorē, idque secundum radiū potius quam essentiam suam; huic & memoria stabilis astat. INTELLECTVS patiens inferior aliis passiuus siue possibilis vel ratio cuius beneficio extrema distinguntur & componuntur varie, media inter diuina & naturam. Cognoscit etiam per qualitates infusas sed mobiles, versatur circa intelligibilia sed quatenus materiem redolent ac phantasmatibus complicatur circa mobilia modo immobilis, modo circa mobilia mobilis, Motu gaudet magis circulari, habetque adiunctam memoriam instabilem. PHANTASIA siue Imaginatio. Cognoscit per qualitates peregrinas motu pene recto deorsum primo, inde sursum, versaturque circa obiecta mobilia mobilis: circa particularia, concreta materiei & mutabilia prorsus mutabili motu, astat huic sensus communis.	Respectus obtinet ad	1. Ad intellectum per quem parri copulatur & in deum transit. 2. Ad seipsum prout existit in se. 3. Ad naturam animalem prout ex vniuersali ratione ad particularium imaginationem descendit.
¶ 3. ANIMA RATIONALIS seu humanus animus, ea formas & intra se & extra se respicit, heret mentis vt inde subsistat, alatur cogitatione & perficiatur, heret corpori vt ipsum regat: vitam præbeat atque perficiat. Huius igitur gradus & partes sunt	* Status calori SOLIS comparabilis.	Vnde respectum habet animalis vita.	1. Ad animam, prout illius imago est, & ab illa dependet. 2. Ad seipsum prout in se aliquid est, & in se suo multitudinē deriuatur. 3. Ad naturam inferiorē, prout huic præest & passionibus subiecta est. 4. Ad materiam.
Animæ subdita.	¶ 4. SENSVS vnde animalis vita, vis vitalis atque passibilis. Vix aliter formas quam extra se respicit nisi sub obscura ratione & per vmbra potius, habetque sub se res omnes in natura visu, auditu, & cæteris sensibus perceptibiles.	Respectum habet animalis vita.	

DE INTELLECTV PARTICVLATIM eiusque potentia.

CAPVT IIIII.

Hactenus & animi totius rationem & partium singularum sermone cōmuniorem instituimus, ex quo nō adeo difficile fuerit particulatim singulas ac multo quàm dudum penitiūs intreri; neque id à methodo nostra omnino alienum puto, cum ea quæ discuntur apprehendantur per modum atque naturam illius quod apprehendit. quare si nec animam neque animæ partes accurate perspexeris, profectò neque apprehensionis viam modumue villo pacto consequeris.

Quod itaque ad Intellectum proprius spectat, vocant hunc actum circa immobilia immobilem atque immutabilem. Diuiditur autem in Communiem & cuique Proprium. Proprius rursus in Agentem & Passiuum: voluntque sic adesse intellectum actiuum passiuo siue possibili, vt oculis simul & coloribus ad visionem lucis externæ radius. Est enim & oculis quidam splendor innatus, qualis potissimum animantium quadrupedum generi circa amphiblitoridem tunicam & ingressum nerui optici, in ipsa vena tunica illustris apparet, vbi sanè omnium colorum penè vel ad sensum apparent temperatæ inuicem atque commixtæ feminales rationes. Ex hac congerie animalis spiritus immutatus proprium fit visionis instrumentum: mouetur autem à colore externis simulachris, verum adueniens extrinsecus lumen solis tum ipsos colores obiecti corporis ad oculum defert atque illustrat, tum colorum feminales species ex aduerso in oculi substantia sepultas excitat, in occursum rapit, in actum denique ex potentia prouocat, vnde per mutuum angulorum occursum visio ipsa perficitur. Comparanda nunc colores cum simulachris sensibilibus cæteris, cum ipsis etiam Phantasie imaginibus, oculum verò nostrum cum anima, humorem crystallinum cum parte rationali; ingenitā verò illam colorum feminalem speciem cum intellectu agēte, & notionum facūdo gremio. Itaque lumen illud externi solis intellectui communi optimè est comparabile, qui à parte luminum descendit, qui quidem parens, vel Psalmista teste, soli se comparat, in sole ponens tabernaculum suum. Sicut verò sese pater ad intellectum filium habet: ita & hic ad intellectum agentem proprium; proprius demum agens ad passibilem naturæ totius medium, atque vniuersi officij finem.

Vtque omnium intellectum videas colligantiam mutuam, scito imprimis Esse ipsum atque ipsum Vnum quod ex superfluenti bonitate extra se in alia quoque naturarum genera fluxit, paulatim delapsus velut per gradus à perfectissimis naturis per imperfectiores ad imperfectissimas defluxisse, & demum desinere in materiem primam, quæ prope nihil esse videtur. Hinc in Deo primam colligimus esse quoddam absolutum, verum, & supereminēs; in intellectu esse intelligibile, in anima esse naturale. In primo igitur Ente

Intellectum quid sit.

Simile in oculis humanis.

Omnium intellectuum colligantia mutua.

species rerum per modum maxime vnius collocarunt. In secundo siue intellectu per modum idæarum plurium in mundo quodam exemplari atque intelligibili primo. Quantò deinceps inferiorem ordinem mundi res obrinet, tanto magis & ab ipso Esse intellectuque primo deficiunt, & ab vno delapsæ in multitudinem, modum quoque suæ cognitionis magis mutabilem & partitioni obnoxium trahunt. Proinde Max. Tyrius Philosophus mentem diuinam rectissime Soli comparat, cuius potestas est vno simul intuitu cæli & terrarum opera omnia latè inspicere: humanam verò, inquit, more viatorum non nisi mora longissima ac diuersis temporibus vniuersi regiones peragrarè. Ac prior illa est quæ Plato mundi parentem atque opificem vocat, sed neque nomen enuntiat quod minimè nouit, neque colorem prodit quem minimè vidit, nec denique magnitudinem exhibuit quam nunquam attigerit; tota autem & integra non nisi vacuæ atque in se contractæ illabitur menti, quæ tum demum sese illam videre perspicit, atque in actum suum reflectitur, cum ad eò recta & valida est, vt aciem suam sincerissimam illam in lucem possit intendere, cuius aspectus neque caliget vnquam, neque grauata compedibus virtus nimium ad terrena reuellatur, quin potius iuxta consitium Tyrij aures aduersus sensibilia protinus obstruat, seque ipsam duntaxat verissimæ rationis influxui & diuini amoris gubernationi commendat.

Comparatio intellectus cū Sole.

Intelligentiæ re-
rum classes 3.

Sunt igitur classes intelligentium rerum præcipuæ tres, Deus, Angelus, Anima. Deus nihil suscipiendo intelligit, sed per comprehensionis modum omnium in se ipso scilicet facultatem suam communissimam distribuit inferiora singula. Medius Angelorum ordo capit idæas vniuersales à superiore Bono, ac distribuit inferioribus atque per Dei lumen rerum omnium effectuum, earundem rerum species haurit atque intelligit. Animæ Rationales capiunt rerum species, in animas inferiores non distribuunt.

Quatuor in intellectu dimanatione spectanda.

Hæc igitur tibi potissimum quatuor ante oculos statue. 1. Lucis diuinæ radium à mente superna diffusum. 2. Species siue idæas rerumque creandarum rationes in ipso radio existentes. 3. Mentis quæ radium hunc in continuum dimanantem accipiant. 4. ac postremò istius iam radij formulis fecundarum mentium vires atque actiones. Primum etenim, vt præclare Martilius Ficinus demonstrat lib. de immortalitate animorum, ille diuinus radius prout in simplicissima Dei vnitatem consistit, simplex est prorsus atque vniformis; idcirco & idæa vnica offert diuino oculo, sed illa interim per multos Effendi modos rebus gignendis communicabilem. Quo autem longius idem à diuina vnitatem recedit, formam magis multiplicem induit, vt linea à centro producta in ipso est indiuidua, recedens autem longius in portiones plures extenditur. Simplicius itaque radium capiunt mentes superiores, reliquæ verò quo magis declinant, eo & multiplicius. Fit tamen, vt per illas ipsas idæas pauciores non pauciora videant animi sublimiores quàm per plures idæas atque dispersas reliqui tenentes inferiorem gradum. Quemadmodum sanè

sanè peritus medicus futuras morbi mutationes vno dexterius signo coque communiore facilius percipit, quàm in exercitatus alter aut imperitior, etiam pluribus signis hinc inde collectis ac minimè in vniuersalem vnitatem confluentibus.

Intellectus externus secundum Aristotelem agit in possibilem speciem intelligibilem procreando, in phantasiam verò influxu partim, partim verò abstractione: Influxu quidem, penes quem inferiora excellentiore modo continentur in superioribus; Abstractione, dum species Phantasie ex potentia in actum prolicat, non aliter quàm si quispiam cui sint eneruatæ vires non nisi alterius robustioris adminiculo nauim trahere potest, ille succenturiatus operi, atque vt agens præcipuum ad hoc obeundum munus accedens, formam de actiua potentia imperfecti agentis educit, promouet, atque confirmat.

Intellectus superior actio in inferiorè atque possibilem.

Ad ipsum igitur intelligendi actum hæc velut vltiores causas atque principia requiri cogita, Deum scilicet primò & mentem primam velut communes efficientes causas: innatam verò notionem ac formulam tanquam agens proprium atque secundum: tertio, ex sensibus elicitæ simulachra velut incitamenta ac reminiscentiæ causas effectrices: quartò, humanos animos finis rationem continentem, subiecti que & materia locum.

Ad intelligendū actum que res quantantur.

Quod verò ad intellectionis modum attinet ipsi humanis mentibus auditissimum, statuit illum Plotinus versari semper circa diuina modo quodam indiuisibili. Mihi tamen secundum recessum ab intellectu primo ac propter affectionem ad potentias inferiores non nihil quoque à summi Boni stabilitate descendere & mutabilitatis vmbra induisse videtur; in qua nihilominus supra facultates animæ cæteras naturæ vnius ac stabilis imago pulcherrima semper clucescat, quare & tres illius agentis intellectus particulareres alia velut species à plerisque recensentur, Influere nimirum, Abstrahere, atque Intelligibilem speciem procreare. Hæc autem singula velut in momento præstat ac celeritate tanta in plerisque, vt suamet inter discurrèdum vestigia concitatus animus agrè aut obseruare aut persequi possit, multò facilius sursum deorsum in orbem agiteretur, quàm qua via insisterit animaduertat. Vnde & Intellectum velut lumen Plotinus appellat mira dexteritate perpetuò in se reflexum. Etsi verò hic actus illius inconcussus quodammodo atque perpetuus sit; fit tamen, vt ipsi non percipiamus: quamdiu etenim principale agens vim suam vsque ad sensus limites non traducit, nondum per totam animam actio istiusmodi propagatur, quare necdum agnoscimus, quippe qui vnà cum sentiendi virtute sumus, & perpetuò (nisi vi conterderimus ponere hæc simulachra sensibilia) per eadem ipsa à vita superiore distrahimur, atque in vmbra potius cognitionis quàm veritatis luce iactati retinemur. Sed vt rem in pauca conferam, vnumquodque animatum quamdiu viuit, tandiu per seipsum munus proprium subit, verum tunc demum id nobis contingit animaduertere, quando facultatum fit mutua quædam

Intellectio-
modus.

Anima status an
te corpora fecerit
dum Platonicos.

traductio, ac velut actionum anguli diuersis agentibus prorogati circa mediū complicantur. Rectè igitur Plotinus, Atqui quamdiu in superna exitimus regione, in ipsa mentis natura (inquit) quondam felices nos bene gessimus, & in vnitatem omnia colligentes meditabamur: intellectus enim tunc erat qui solus intelligebat, anima verò quietem agebat, mentis officio atque actioni ritè concedens. Postquam verò huc delapsi sumus vicissim animo persuasionem inducere exoptamus tanquam exemplar volentes in imagine cōtemplari, etsi interim ratio naturæ ambiguar ductu paulatim transferat imaginem in intellectum verum, qui sanè idem est atque illa quæ verè intelliguntur vereque sunt & omnium prima. Ex quibus facilè patet, mentem superiorem, quæ in patria quondam sua impartibilis fuit, iuxta Platonicos, nunc rationem subire nonnihil diuisibilem; & quæ quondam fuit cognitio pura, simplex, determinata, nunc factam vmbrailem, confusaneam & determinationis indigam, vel cuiusdam excitamenti potius per sensum & rationem.

Porro cūm facilè quicquam percipere nihil sit aliud, quam rei naturam attingere, difficulter verò intelligere contra: cūm rursus attingere naturam rei sit ab obiecto moueri, sit sanè vt ab ijs quæ Entis rationem magis minusque includant, intellectus noster non tam facilè moueatur; quod hæc quidem à natura motionis actiuar, illa verò à motionis passiue indole plurimū, deficiant. Habes in quibus versetur potissimum omnis intellectus nostri labor & difficultas. Verūm de cuiusque facultatis obiectis sermonem subnectemus, si prius in animis humanis eas vires quæ sunt ab intellectu reliquæ, paucis prosecuti simus.

FACULTATIS RATIONALIS particularis consideratio.

CAPVT V.

Imaginationis
alio ante ratio-
nem.

QUANTO laudis atque decoris intervallo mens rationem superat, tanto & Ratio vim phantasticam, Phantasia verò sensum atque naturam inferiorem. Etenim (vt verbis Actuarij loquat lib. i. de spiritu animali) sensationum formulas excipiens Imago quasi ab anima rationali suscitata inquit pertractatque singulas, sed Minerua crassiore. Tantum etiam inest erroris atque vesania huic infernæ animi parti, vt quæ vel ipsi naturæ concessa non sint, sibi vt fingat concedi liberum putet. Ac sanè in errores fedissimos hæc nos cito coniceret, nisi exploratrix Ratio insanos huiusce impetus obiurgans acriter increpansque tanquam è specula cohiberet. Namque hæc in alium rerum apparatus, in altius sese theatrum conferens spectra inania cum ingentis notionibus confert, mox & bonos promos & condos imitata, quæcumque ab illa

ab illa exegeris, partim ad manum habens, partim vestigans altius, sursumque & deorsum versans singula, postquam inuenerit, elargitur.

Est igitur Ratio seu Cogitatio vera (vt Marsilius doctissime tradit, comm. *Ratio quid.* in 1. lib. Plot. enneadis 1.) intelligentia quædam latius explicata, quæque modò intellectum attingens vniuersales rerum ideas intuetur, modò ad imaginationem deuoluta, perque ipsam ad ingenium animalis vniuersales caracterismos ad particulares vsque deriuat, modò has cum illis variè comparans, quo cōsentiant, quoue dissentiant, discernit & iudicat. Etsi interim non rectè putet Marsilius per discessum ab intellectu ad singularia animum componere, ascendentem contra statuat in resolutione versari, nisi (quod plerisque etiam classicis viris in vsu video, qui hæc nomina synthetism, analytism, diaresism turpissime confundunt) per compositionem diuisionis nomen voles subaudiri, per resolutionem compositionis nomen intelligas diuisioni prorsus oppositam: quamquam qui plura in vnum colligant, non tam resoluerent quam componere atque vnire meritò iudicantur.

Verūm licet ex antedictis omnem facultatis rationalis indolem perspiciat facilè quisquis ingenio valet, ne tamen in ipsi principijs iusto vel strictior sermo vel obcurior plerisque videatur, paulo hūc latius quàm proposuerim extendemus. Volunt autem Rationis discursum Metaphysici nobis vel maxime proprium ac penè solūm perfectè circularem, nam cūm sit media inter diuina quæ semper manent & quasi consistunt, & naturalia quæ lapsu quodam motuque recto à seipsis digredi solent, vna hæc meritò plenam ac solidam conuersionem adipiscitur inter statum rectumque motum quodammodo mediam. Idcirco & Plotinus sic rationem quandoque intelligit, vt quamuis natura sit vnica & à cæteris facultatibus extremis actionis iure distincta, triplicem tamen secundum accessum recessumque & circuitum varium appellationem mereatur. Etenim quandiu circa se ipsam voluitur, atque in se reflexa contuetur, propriissime rationalis apparet totius conuersionis meta, centrum, atque perfectio: cūm ad intellectualem sese naturam recipit, ipsam et intellectualis efficitur: cūm ad imaginationem, animalis siue phantastica: vt non ineptè illud ex antedictis statui possit, veros discursionum circulos neque in phantasia, neque in intellectu ipso velut subiectis esse collocandos, sed potius in ratione media. Nam cum intellectus stabilis sit, actionem non nisi stabilem prodit, qualis ex orbe solis purissimo fluit, dum lucis suæ radium in hæc inferiora transmittit: ille enim licet per lumen atque viuificam qualitatem orbis cælorum perumpat intermedios, naturamque ætheream transiens per ærem demum atque elementa cætera vsque ad vniuersi centrum permeet, motum tamen alium à cælesti nullum habet, nec propriè ad corruptibilem hanc regionem peruenit, sed contingit tantum secundum radiorum scilicet continuam dimanationem. Imaginatrix potètia instabilis quidem, instabilem actionem suscitatur, quæ tamen propter ordinis inopiam & coherentiæ (quorum vix vmbra fati assequitur) in solidum circuitum suapte vi pertrahi minimè potest.

Facultatis Ratio
nata expressio.

Corollarium.

Imaginatix pro-
prie perfectio cir-
culos non potest
explere, nisi ra-
tionis adman-
entia.

Intellectus stabilis in orbem propriè & per se non mouetur. Ratio est que orbis propriè complet. Orbis vnde diaganma in intellectu.

Orbes in phantasia quales.

potest. Itaque in intellectu sunt quidem omnium circulorum idè perfectissimæ & maximè stabiles; sed quia propriè non mouetur, nec ipsus est propriè qui discurrendo circuitum facit, verùm ipsamet ratio iam intellectualis intellectus radio percussa scilicet, atque ex illo non aliter quàm ex puncto linea nascitur, primam ascensus descensusque semitam ducens, in qua profecto simplex & primum apparet conuersionis totius rudimentum, quale in linea orbiculariter in se reflexa, quam circuli circumferentiam vocant, ex hoc principio ascensus descensusque; & circuitus primi, vti diximus, sunt in longitudinem solam & iuxta relationem quæ sit æquiuoce ad idem cõmune punctum siue principium; eam que conuersionem idcirco Metaphysicam diximus & ab intellectu dependentem, quod quamuis ratio sit causa proxima, hanc tamen non à ratione (vt ratio est) perfici videam, sed quatenus à notionum radio ac mente superiore formetur. In Phantasiæ sensu veriùs conuersionum vmbas quadã & typos rudiuculos quàm solidos circulos possum animaduertere, nõ quidem propter stabilitatem nimiam, vti in intellectu vsuenerat, sed propter motionis ἀταξίαν: nam quamuis ascendat descendatque, variè etiam componat ac diuidat; in orbem tamè hæc minimè continuū venit, nisi intercedens ratio spectrorum mobilitatem infusæ desuper mentis stabilitate vinciat ac refrenet. Illa etenim rerum addiscendarum formulas partim ex seipsa possidēs, partim ex alto hauriēs, intelligentiæ lumen in phantasiam desert, vti Lunæ corpus cæterorum planetarum & siderum radios in orbem hunc elementarem, vnde & phantasiam afficit ratio, & ab eadē rursus afficitur iuxta diuersas obiectorum species, quæ per intellectus lumen abstractæ & per rationem sublata; altiùs expenduntur, donec in orbem reuolutis omnibus, *Concretam exemit labem, puramque reliquit Aethereum sensum, atque auræ simplicis ignem.* Hic autem orbis secundum nondum quoque ad spheræ aut orbis perfecti essentiam vsque; pertingens instar tantū superficiæ orbicularis appelletur, qualis rotundi Colossi forma (si basim vtrinque exceperis) rudi quodam modo concipi potest. Nascitur quidem ex simulachris vel punctis pluribus à ratione media iuxta similitudinem superficiæ in se ipsam reflexæ circumducitur, à radijs autem superioris intellectus ac notionum occursum vndique; velut lineis quibusdam terminatur. Ideoque non ineptè à sensu ac phantasmatibus orbem educi alterū fecimus, vel orbis rudimentum potius superficiæ scilicet orbiculari comparabile in longitudinem & latitudinē exactam prorogata; quamuis interim latitudinis ratio ab ipsa propriè imaginatrice facultate dimanet, includēs longitudinē haud aliter quàm superficies lineam, & discursus physicus priorem hunc metaphysicum. Et nos hæc quoque conuersionē Physicam appellauimus cum relatione quadam vniuoca scilicet ac secundū idem cõmune principium; quod quamuis eam potissimum ratio præstet atque perficiat, nõ tamè id ratio possit vt ratio solū, sed quatenus rursus à spectris sensibilibus primū sibi agirationis momentū asciscat, ac deinceps per occursum radiorum ex mente superiore eandem illustret, foueat, atque cõcludat. Cæterum propriissimæ rationis in rationalis animæ tanquam meditullio constitutæ propria quadam virtus est statuenda, qua circa se

Propriissima ratio est orbis & potest in qua & cõmune ratio potestissima.

ipsam

ipsam voluitur, orbem sibi peculiarem fingens discursu Logico, ad medium quandam idearum ordinem (qualis nimirū cum ratione conuertitur, & rationalis discursus seminarium appellatur) explorans singula hic & se velut in speculo cõtuetur, atque animi totius extrema componit. Nam quæ similitudinem seruant (vt inquit Max. Tyrius) inuicem comparat & quasi omnia connectit, confusa aut repugnantia diuidit, inordinata in ordinem, dissonantia in consonantiam redigit. Sit ergo hæc species conuersionis tertia orbem præ se ferens lógè abfolutissimum, quodam modo vnum atque à sola ratione perfectum: quodam modo rursus ex pluribus cõpositum non tãquam partibus, sed principijs à quibus dimanarit, vti corpus à puncto nascitur producto in longitudinem primo, deinde ex lógitudine paulatim in latitudinem atque profunditatem. Nam sicut altitudo corporea siue profunditas & lineam & superficiem continet, ita & Ratio quodam modo intellectum, cogitationē, ac phantasiam, partim sanè à facultatibus extremis; partim à seipsa suæ motionis auspiciū sumens, eadem rursus extremas plena conuersione ligans atque perficiens.

Verùm vt rem alioqui obscurissimam in compendium traham, Mens primum actiua in totius huius theatri fastigio posita actu perpetuò lucet, qui ramen potētis inferioribus non semper æquè sit perceptibilis, nisi tum ipsius vicinæ rationis afflatu, tum à simulachrorum quadam similitudine prouocatus velut amplius animata in rebus vix bene per sensum animaduersis ordinem deprehēdit connexumque; mutuum & relationē ad vnitatem quandam, sed rudem atque vmbatilem, sub nomine finium scilicet, causarū, principiorum atque; elementorum in quavis actione atque notitia. Vnde per notiones firmata vis rationalis ascensus descensusque; scalam primam velut in longitudinē trahēs constituit, quibus obiecta postmodò sensibilia sistat, vt in istis adhuc mobilibus & inconnexis dependentiæ mutux seriē deprehēdat, atque ita per causæ cognitionem veram scientiā assequatur. Ex aduerso menti facultas imaginatrix rationi mediæ conceptas per sensum & adhuc dispersas species sensibiles profert, à quibus incitata ratio mox vltro citroque; fluctuat orbi priori transfuersim alterum ducens & κατ' ὀρθόγωνα, in quo res ante diuulsas secundū idem commune principium spectans in naturarū vnitatem vniuocam trahit, vel vnitatem rursus in plures dirimit, donec vtrinque sæpius vel extrema contingat, quibus peractis adiungit circulū terciū, vti diximus, sibi proprium atque familiarem in notionum atque imaginariū copula consistentē, & relatione quæ circa idem circa seipsam voluitur, siue circa idèas potius rationi insculptas, qua ratio verè talis existit. Ergo res primū simplices sese offerūt intellectui nostro, Sensus multiplices videri facit atque cõfusas. Ratio vtrinque; affecta primum classes causarum ad finem vnumquemque; dirigit secundum ordinis idèam quam à mente suscipit, vbi sepe & plenam conuersionē perficit, deinde adhibitis singularibus per sensum receptis in phantasiam primū per epilógismū ascendit, rationale atque; irrationale in vnius sensibilis speciē colligens. (quam actionē plerique, compositionē

rectè,

Orbium præcipuorum titū in anima vberior explanatio.

Summa præcedentis doctrinæ.

rectè, alij resolutionem nominant, instrumentum natura diuisioni oppositum, ipsaque prius multò atque antiquius.) Sensibile verò & insensibile rursus in vnius animati naturam congregat, animatum atque inanimatum in corporeum, donec ad substantiam recta quadam discursione pertingat, post eadem rationalis vis subinde aspirans in circulum per analogissimum ex vniuersali notione procedens substantiam primo corpoream in animatam atque inanimatam separat, animatam rursus in sensitiuam atque insensibilem, sensitiuam in rationalem & rationis expertem. Postremò hæc eadem virtus sui ipsius imaginem contemplata circa se ipsam vertitur, & res diuersas componens inuicem, aut connexas separans, tertium quendam instrumentorum circulum peragrat cuncta explorans altius per definitiones, diuisiones, ac demonstrationes: atque hic partim ascensus descensusque ordinem subit ex instrumentorum diuersi generis collatione mutua, vt quoties à definitione ad diuisionem, & hinc ad demonstrationem expatiatur, partim eiusdem generis instrumentorum comparatione ad se inuicem facta, vt à definitione communioris ad definitionem minus communis, & è conuerso, partim denique instrumentorum ad suas partes atque principia è quibus cõtèxuntur, vt definitionis ad genus & differentiam. Hæc de natura rationis, deque agendi modo satis prolixè tradita altius tamen quisque infigat velim, si & ea quæ à nobis dicta sunt dudum dicendaque & reperenda insuper probè assequi volet.

Digressio ad imaginatricem facultatem.

Nunc ad Phantasticam vim inter animi facultates infimam veniamus, si primum hic obiter contemplatus fueris, in animantibus brutis animæ totius apicem non vsque adeò sub sola imaginatrice potentia collocandum, quin & rationis passibilis characterem paulò altius eminentem obtinuerint, etsi turbidum valde, etsi à mentis ordine humanæque rationis præstantia oppidò alienum. Quin si liberius loqui cum Platonice liceat, videtur & rebus omnibus infusa diuinæ mentis particula, quæ tamen animabus hisce inferioribus non sese insinuat vt hominibus ratio, neque rursus assistit proximè vt intellectus rationi, verùm vt phantasia potius rationalis, vt exterior tantum dux ac gubernator quispiam, dispersas res in multitudinem, pulchri rursus afflatu continuaque per gradus similitudine in vnionem atque consensum vocans. Eò & illud fortè Maronianum spectat: *Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus Aethereos, &c.*

DE IMAGINATRICE POTENTIA

particularis consideratio.

CAPVT VI.

Sensuum externorum vis ante Phantasticam velut cubitus agens.

Sensus humani tanquam in animæ vestibulis excubantes discursio- num principia à rebus externis hauriunt, eaque intro ad mentem vsque transmittunt, vnde nõ aliter quam si quis (teste Tyrio) longi connexique ordine funis extremitatem alteram quatiat, cõtinuam concussionem per medium spaciũ ad alteram extremitatem facillè du- cit, si

cit, sic & humanæ menti exiguò principiorum hauustu, discursio- num orbes continui fluunt, penes consequentiam non modo dignitatis, loci, temporis, qualitatis, sed & naturæ totius communionem, legum affinitatem, causæ denique & effectus habitudinem mutuam, in quorum apprehensione omnis notitiæ, omnis in actione qualibet felicitatis cardo versatur. Nam quia Possibilis intellectus per affectionem quandam erga multitudinem ab intelligibili natura plurimum desciscat atque deficiat, supremi illius luminis formulas non adeò promptè diiudicat, nisi prius, velut cæcutientes oculis solèr, in rerum sensibilibus opacitate fuerit exercitatus. Idcirco enim corpori in quo vires sensitiuæ præ cæteris fulgent natura coniunctus fuit, à quibus cognitionem sensibilibus rerum auspicaretur, per quam paulatim ascenderet ad capiendas formas abstractas atque à materie longè semotas.

Intellectus quidem primò à sensu in obscurissimam nebulam præcipitatur, nam & imaginum varietas formarum vnitatem prorsus eludit, idèritatem alteritas, similitudinem veram adulterina similitudo corrumpit, sic vt animæ nostræ, secundum Plotinũ, hic peruagari tantum iudicetur circa eorum imagines, quorum in patria viderint exèplaria atq; archetypum primum. Verùm cum animæ rationalis descensus à Deo summo sit institutus propter aliud bonum maius, propterque totius fabricæ symmetriam, fit vt idè sensus qui lumen superioris facultatis obscurarit, mediæ rursus rationis felicitati plurimũ cõferat, processuque continuo tandem & mentis actiuæ radium commouet, qui etsi in actu perpetuo vigeat, cum tamen actu non semper à ratione percipi possit atq; distingui, horum tamen simulachrorum similitudine quadam vmbatili cum speciebus in suo gremio sepultis rationi sese communicat, & ad infimam vsque particulam animæ totius penetrat, sic vt ex sensu & imaginatione naturarum intuitus primi protinus efflorescant per relationem secundum cõmune quoddam genus pluriũ vel vnius in plura secundum eandè rationem diducte, quibus confestim intellectus radij certas assignant ordinum classes. Vis autem rationalis (vti iam sæpius dixi) & species stabiles & fugaces inuicè miscens atq; contemperans, extremorum omnium iudicem se simul atq; arbitrum præstat.

Anima Intellectus delapsus.

Modum discursio- nis esse in Phantasia perobscurum, capite superiore demonstrauimus, Præceps quidè est huius potètiæ spiritus, sed multiplex, rudis, atque instabilis, moueri etenim sursum incipit atq; deorsum, in orbem tamen ægrè perducitur, nisi à ratione velut per manus circumferatur. Vnde & huius conuersione subiectiuè nõ tam in ipsa phantasia, quàm ratione phantastica dudũ cõstituiimus, etsi ab imaginibus ipsi totius circuitus primũ auspiciũ trahat.

Modus discursio- nis Phantastica.

Quin cum ita sit natura comparatum, vt non solum imago maiorum in rebus minoribus ab ipso exortu protinus elucescat, sed & continentium in contentis, ac totius cuiusque in partibus singulis idea persistat, velim mihi hanc veniam dari, si in minorum partium partitione iuxta totius animæ diuise characterem operam paulo supra quàm par sit superstitiosam collocauerim, quãdo nõ sine magno huius artis dispendio tractatũ istiusmodi prætereire non possim. Sicut igitur omnes vniuersi ordines in ternionem colligatos exhibui, sicut &

h animæ

Animi totius distributione accuratissima ex tertio nato in nouennium.

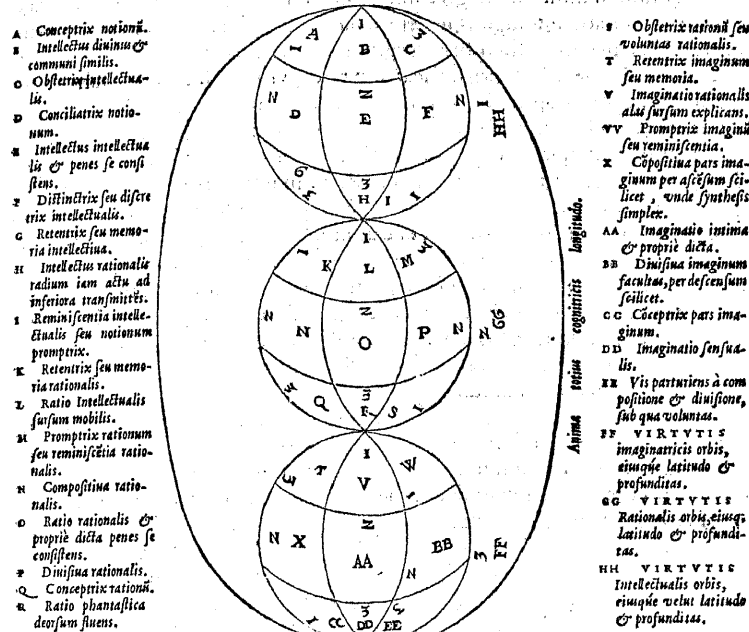
animæ totius & animi humani facultates triplices, ita sanè particulatim & intellectum subdivisimus, & rationem inter extrema mediam nunc quoque imaginatricis potètiæ ditionem atque ambitum in suas classes peculiare agros siue segmèta ducemus. Nam iuxta propensionem quæ cuique vel erga seipsam existit vel sursum nutat, siue deorsum vultum quoque alternis varium, diuersamque ex ipso cõfinitio facultates singulæ metamorphosim subeunt. Sic mens vertex humanæ speciei penes se ipsam permanens Intellectus agens proprius appellatur, sursum aspirans intellectui cõmuni adhærescit, & quodammodo diuinum efficitur, uti deorsum tendens rationalis. Pari negotio rationem quoque humanam nunc Rationalem appelles licet, nunc Intellectualem atque Phantasticam. In Phantasia demum quis vetat partiri simili modo, atque hanc quidem inter extremas propensiones mediam propriissimæ phantasiæ nomine recedere: illam quæ magis ad naturam rationis accedit, phantasiam rationalem: quæ verò ad sensum lapsa demittitur, sensualem nuncupare? Ita mehercule in infima virtutis imaginatricis regione sub phantasiæ scilicet sensualem nomine sensum communem optimè comprehendens, in imaginationis medio diuisionem ac compositionem rudiformem & momentaneam, in eiusdem apice rationem quoque subobscuram siue illationem confusam cõsequètis ex antecedente, qualis vel in brutis apparet, ac non tam ratio verè quàm imaginatio quædam rationalis pulcherrimè à nobis æstimatur, eam in hisce animatibus velut præfidem potentijsque cæteris antesignanam constituimus, quippe quæ bruta nobis proximè deuinciat, uti mens actiua nos copulat intellectui primo.

Voluntatis regio & memoriæ inter potentias animæ rationalis.

Verùm ubi nunc statuas vim voluntatis? quæ quamuis potissimum cor atque hepatis sedem eminus spectet, à cerebro tamè atque anima rationali proficiscitur. Vbi rursus memoriæ vim, ubi reminiscentiâ habitare dicemus? nam & hæc singula circa cogitationem assiduè reuoluuntur. Equidem licet parum hæc ad propositum faciant, cum tamè orationis filo hæc usque delapsi simus, hæc paucis definiui, Humanos scilicet animos ad similitudinem corporeæ molis (nam & insensibilia cætera ad rerum sensibilibus imaginè promptius intuemur) in tres dimensiones dirimi posse, quarum prior sit illa in Intellectum, Rationem, Phantasiam velut secundum longitudinem ducta: Sequens autem sit singularum rursus velut in latitudinis gradus nimirum potètiæ cuiusque, verticem summum, centrum & basim, de quibus iam primùm disseruimus. Itaque totius animi sunt ordines 9. Tres quidem primarij, & in trium singulis alij rursus tres per subdivisionem resultantés. Postremò ut hic diuisionem cõplexus mutus in corpoream quandam altitudinè surgat, tertiam subnectemus, quæ priores vtraque circulo comprehendens vnam vtrinque scalam ædificet, cuius similiter terni gradus appareant iuxta reuolutionis ordinem in animi partibus singulis à cõceptu rerum obiectarum per compositionem ad memoriæ recepticem; atque inde rursus ex altero latere à memoriæ promptricem seu reminiscentiâ per diuisionem ad partem qui cum conceptu in facultatum vestibulo collocatur, ac voluntatis speciem sub se comprehendit. Ita sanè totius animi licet incorporei molem aptè diuisimus, ut & recipientis ratio cum rebus receptis ubique conflentur,

fertiat, sintque non minus circuli in animæ ipsius essentia quam in natura quam exploramus, atque aded in actionem animi tota vicissitudine.

INTELLECTVS COMMVNIS VERTEX TOTIVS ANIMÆ.

- A. Conceptrix notiorum.
- B. Intellectus diuinus & communi similis.
- C. Obsterix intellectualis.
- D. Conciliatrix notiorum.
- E. Intellectus intellectualis & penes se consistens.
- F. Distinctrix seu discretrix intellectualis.
- G. Retentrix seu memoriæ intellectualis.
- H. Intellectus rationalis iam actus ad inferiora transmittens.
- I. Reminiscentiâ intellectualis seu notiorum promptrix.
- K. Retentrix seu memoriæ rationalis.
- L. Ratio intellectualis suum mobilis.
- M. Promptrix rationum seu reminiscentiâ rationalis.
- N. Compositiua rationalis.
- O. Ratio rationalis & proprie dicta penes se consistens.
- P. Diuisiua rationalis.
- Q. Conceptrix notiorum.
- R. Ratio phantastica deorsum fluens.

- S. Obsterix rationis seu voluntatis rationalis.
- T. Retentrix imaginum seu memoriæ.
- V. Imaginatio rationalis alius sursum explicans.
- W. Promptrix imaginis seu reminiscentiæ.
- X. Compositiua pars imaginum per ascensum scilicet, unde synthetice simplex.
- AA. Imaginatio insima & proprie dicta.
- BB. Diuisiua imaginum facultas, per descensum scilicet.
- CC. Conceptrix pars imaginum.
- DD. Imaginatio sensualem.
- EE. Vti partitius à compositione & diuisione, sub qua voluntas.
- FF. VIRTUTIS imaginatricis orbis, atque latitudo & profunditas.
- GG. VIRTUTIS Rationalis orbis, eiusque latitudo & profunditas.
- HH. VIRTUTIS Intellectualis orbis, eiusque velut latitudo & profunditas.

SENSVS TOTIVS ANIMÆ BASIS.

Age denuo ut immortalis animæ gradus atque systema vniuersum supra positum tum ex cõnexu ipsius cum toto cerebro, tum ex organorū particularium dissectione prorsus analogâ viuidijs assequamur, illud accuratè prius expendi velim, rursus circa animi facultatè vnamquamque præter formam essentialem, principè atque gubernatricem tria nuper definita in memoriæ redigi ad omnem illius actionè velut instrumenta maximè necessaria. Primum corpoream molem quantitatè celebrem atque extensionem. Secundò auram quandam tenuem naturâ corporeâ non nihil superiorè spiritus velut vehiculum, in quo & rerum idè latentè secundum passibilem rationè, seminantur à mète superiore materiem formæ principi conciliantes, quarum connexum modò qualitè metaphysici vocant, modò syndromen formarum accidentalium. Tertio duobus antedictis superiorem spiritum mente cõcipies, cuius id munus præcipuè sit, vt formam principem suo carpèto siue vehiculo iungat, uti ipsa syndrome spiritum nectit cum mole corporeâ. Moles igitur corporum crassior à formæ substantia toto genere

Distributio facultatum animæ rationalis pulcherrima, secundum corpoream cerebri rationem.

genere diffidet, Carpêrum altius crassioris facis quasi tenuis exhalatio corpoream vim plurimum redolet, in incorpoream tamen affectionem vsque adeo transit, vt qui philosophentur crassius cum spiritu planè confundant. Spiritus igitur quiddam diuinum imago existit & ipse immortalis, vt ait Hippocrates, cuncta videns atq; intelligens, sic ferè se habes respectu corporum crassiorum, vt caeleste ac sua natura lucidum corpus respectu colorati.

Ergo oculos in animi totius theatrum refer, vbi portiunculam hanc sublimem intellectui proprio dedicatam eiusmodi nexu coherere hominibus arbitraberis, vt vel in auræ istius purioris substantiam minimè demergatur, minusque multò in ipsam corpoream molem, et si hanc omnem sempiterna sua illustratione formet, regat, atq; viuificet. An sit in ipso spiritu vix ausim diffinire, cum nec de spiritu planè constet, an à corporeo afflatu prorsus sit alienus. Potius attingit spiritum proximè sicut clauum gubernator, & suæ deinceps virtutis radium in continuum spargit, coherens quodammodo toti per virtutes intermedias, quarum ratio magis in spiritu sedem obtinens carpento. altius instat, corpoream massam vix dignata cõtingere. Vis autem imaginatrix naturæ corporis penitus inolefcens non in cavitatibus cerebri fluctuat, vt plerique sunt ante nos opinati, statuentes phantasticam facultatè in vetriculo quodam anteriore, rationalem in medio, memoratricem in postremò. Verum tota profecto per totam substantiam cerebri prorogatur, vbi tamen neq; confuse rursus sua scepra gubernat, quemadmodum ingenij atq; eruditionis celeberrimæ viro Fernelio visum fuit: quin si accuratius singula contempleris, Phantasia inferior, quam sensualem nuper sensum uicè communem appellauimus, in basi cerebri sedem obtinet, ad quam nervorum scilicet parium 7. acies vniuersæ vna cum medulla Rachitide tanquam ad commune centrum referuntur. Ab hac substantiæ cerebri portione vasta vtrinque corpora in orbem rudiusculum instar apophyseon multis inuolucris implexa pronascuntur, vnde & totius penè cerebri moles conformatur, in qua phantasiæ mediæ ac propriissimæ locum non iniuria collocamus, vt demum phantasiæ rationalis sedem in corpore Psalloside, cui & fulgor inest velut crystalli speculo repercussus, & structura quædam artificiosa, diuisionis quoq; & compositionis imaginem elegantissimam præ se ferens. Insuper si magis similem compositionem spectes quàm organicam atque instrumentariam, anteriores quidem cerebri partes conceptrici facultati aptius inferuire dicemus, medias compositrici ac distinctrici, postremas (in cerebello scilicet) ad memoratricem verissimè pertinere, quanquam & in secunda hac facultatis imaginatricis coaptatione multum quoq; instrumentorum figura conferat, vt & partium similarium ratio in distinctione prima. Quare si nostræ, in rebus tantopere controuersis, demonstrationis capita vales tantum in partibus singulis & situs ordinem & figuram, & qualitatem sensibilem, ex ipsa anatome ante oculos collocato, deinde à corporeis ad incorporea scandens ad idearum cognationem mutuamque similitudinem te conuertito,

Nec

Nec est quod in cerebro facultates incorporeas tam probè distinctas admirere, habes enim vel istius distinctionis atque compositionis imaginè quamdam alteram in sensuum exteriorum omnibus instrumentis, quam nos suo loco, in commetarijs scilicet anatomicis, Deo fauente, opportunius exhibebimus: nunc vnus tantum pusillus oculus cunctorum loco in exemplum proferratur; inest huic etenim statim in lumine tunicæ corneæ perspicua quædam portio (pupillam vocant) specierum visu perceptibilem conceptrix prima, per quam velut ianuam vis quidem interior foras erumpit, externa verò simulachra opposito fluctu in penetrabile interius sese transmittit, intus receptas imagines vix tunicæ processus arachnoeidis ad crystallinum humorem vsque pertingens eas in compositionis ac diuisionis examen appellat, elaboratas denique amphiblastroëdis membrana tenuissima in nervi optici substantiam rapit, vbi tanquam in memoriæ penu diutissimè reponantur, vt facile quibus animaduertet, si à diuturno solis intuitu repente commissis palpebris videndi actionem in se ipsam reflecti patiatur. Illic enim solis radios atque colores obiectos vnà non recipi tantum in oculos sciet, verum & motos vltra citraque in varias species, atq; adeo sub formarum diuersa compositione visorio nervo pertinaciter inherere. Rursus si quis in oculo & figuram, & situm, & qualitatem examinet humorum trium, pulchrè (ita me dij amēt) humor ille aqueus anterior, fluxus & tenuis cum sensu communi analogiam obtinebit, crystallinus medius orbicularis, planè pellucens, cum illa extremorum conciliatrice potentia conferetur. At nervo vicinior vitreus, crystallino augustior multa atque tenuior, à facultatis cuiusque vertice parum discrepabit, præsertim cum per illum maximè colorum transmissæ species ex vicia in crystallinum diffundantur, vt species & formulæ intelligibiles per intellectum in rationem, et si fortassè iuxta partitionis alterius ductum, humor quidem aqueus aptius ad Phantasiæ similitudinem referatur; ad rationem crystallinus, ad memoriæ vitreus, ad intellectum denique ille qui supra humorem omnem ex vicia posita inenarrabilis colorum fulgor apparet.

DE SENSVM EXTERNORVM VI, ET ANALOGIA ad interiores animæ facultates, pro methodo constituenda.

M Irari fati non possum diuini Platonis sententiam ab Hippocrate Philosophorum patre depromptam, quam Gal. recitat lib. 6. de Placitis Hippo. & Platonis, cap. i. vbi illud est constitutum, vt quæuis alia sit quædam vis animæ rationatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria, vna tamen existat in singulis virtus. Quandoquidem (inquit) quod præstantissimum est in singulis vnum tantum existit, sicut & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in rationatrice est, sapientiam, prudentiam, aut scientiam licet appelles: quæ in

h 3

irascibili

Idea cerebri in singulis extremorum sensuum organis.

Demonstratur id in oculo visionis instrumentum includitur.

Gal. sententia ex Plat. omnia ex vno abire in multitudinem; multa colligi in speciebus vniuersis.

Distributio Anatomica humani capitis ad facultatum stipatam rationem.

iraſcibili rurfus fortitudinem aut virilitatem : ſicut & illam quæ in appetitrice temperantiam nominamus . Ex quarum quidem animæ trium particularum commodatione, ac venuſtate decente, quarta virtus iuſtitia nãſcitur, ac proinde meritò totam animam dixeris iuſtam .

Vides mehercule mundi maioris theatrum hoc vniuerſum minoremque alterum illius maioris imaginem pulchritudinis quidem gratia ex vno abire in multitudinem formarum , ſpirituum , qualitarum , partium , facultatum , & actionum ; ſed durationis ergò diuiſa quælibet recolligi ſemper & aſpirare denuò in ſpeciem vnitatis : poſtremò propter perfectionem æternitatemque ſurſum deorſum agitata tendere ad exacti circuli rationem . Hoc eſt quod Galenus citat ex Platonis decreto Method. therap. libr. 2. *ἐν εἶναι τὰ πολλὰ, ἢ τὰ πολλὰ ἐν*, & multa vnum eſſe, & vnum multa .

Quodlibet in quolibet

Vides inſuper quodlibet eſſe in quolibet, iuxta ſententiam Anaxagoræ, & ipſius Hippocrat. libr. *περὶ τῶν ὅλων τῶν κατ' ἀνθρώπων*, vt rectè id concludendum propoſuerimus, quod quemadmodum ad exemplar mentis architectonicis fabricatum eſt vniuerſum ; ita ad ideam mundi exterioris humana ſpecies & ad normam vtriuſque tum Reipublicæ, tum artium quarumcuſque & ſcientiarum, & denique totius methodi faciunda ſit conſtitutio .

Ordinẽ triplicẽ & relationũ conſiſtentiã à Galeno prodita, ex Platonis monumẽntis .

Quod animaduertens Galenus ſib. De placitis Hippocratis & Platonis, iuſtum eſt, inquit, admirari Platonem, qui non ſolùm methodos compendioſe exhibuerit, ſed & nos exercuerit in ſingulis . Sunt enim capita tria : Primum, quod compoſitione & diuiſione conſtat : Secundum, quod pugnantium & ſequentium cognitione : Tertium denique, rerum inter ſe mutatione in maioris, minoris, æqualis, & ſimilis ratione . Hanc ſententiam verè auream perpauci gnauiter expenderunt : Illud autem inſinuat Methodi totius materiem quidem eandem eſſe cum illo rationalis facultatis obiecto, quæſtionem ſcilicet ſiue de rerum natura, ſiue de propoſitionum veritate, aut rerum agendarum ratione ſuſcipitur, ſeu rurfus ſit vniuerſalis, ſeu particularis . Sed Dialecticus quæſtiones quidem ambiguas ſuſcipit, & diſſoluendis instrumenta ſuppeditat, verùm contextus eorundem ſiue ſyntaxes docet Methodicus, & viam inueſtigandæ veritatis compendio ſubminiſtrat, vt rectè vim Methodi cenſeat in mundi ordinibus, certa que potiùs ſymmetria partium diuerſarum, in compoſitione plurium diſperſorum in vnus partitione multiplici collocari, ſeu res naturæ velis, ſiue entia rationis . Huius primum auſpicium vult idem author in virtute phænãſtica, licet à ratione perficiatur, idque per ordinem phyſicum, vnjuocè cunctis ſecundum idem conſideratis ; hoc eſt quod ait in compoſitione & diuiſione conſiſtere . Alterum caput eſt à ratione pugnantium & mutuò conſequentium neceſſitudinem bellè demonſtrans ; cuius vis etiam

tiam ſuprà ad intellectus aciem, infra ad imaginatricis potentiaẽ territorium exporrecta eſt ; & hæc per ſeriem rationalem, de qua dictum eſt ſupra diciturque ſæpius, perfici decet . Tertium ab intellectu maximè pendens, licet à ratione media ſuam quoque abſolutionem adipiſcatur, incedit per ordinem analogicum vel metaphyſicum, in ſimilis diſſimilis, æqualis & inæqualis, maioris minorisque comparatione fundata . Vide plura in hanc ſententiam lib. eodem De placitis. Hippocr. & Platonis . Illic enim & prima iſtius artis principia ſenſum, intellectum, rationem, tresque præcipuas relationum differentias, & totius methodi non pauca myſteria, ſed notis occultioribus adumbrata reperies, etſi deprompta forſitan ex libr. Præceptionum Hippocratis ſtatim circa exordium, nec non ex libr. De arte, libr. De locis, libr. De diætã 1. & De veteri medicina .

Quæ cùm ita ſint fateamur, illud eſt neceſſarium, eandem partitionem & compoſitionem, eandem rurfus pugnantium ſequentiumque neceſſitudinem, eandem denique ſimilitudinis & diſſimilitudinis analogiam eſſe in vno mundo quæ ſit in altero, in ſingulis cuiuſque partibus quæ in toto, in ſummis quæ in medijs, inſimisque, in dextris quæ in ſiniſtris, in corporeis quæ in corporibus, & vinculis medijs certæ neceſſitudinis vinculo iuicem à natura comparatis . Hæc enim lex, vt docui fuſius libro ſuperiore, procedit à primo ente vſque ad materiem, à primis generibus ad ſpecialiſſima naturaſque indiuiduas, à tota vniuerſi mole ad membra ſingula membrorumque inſectiles partes, quemadmodum proportionales ſunt circuloꝝ portiones, qui vni concentrici puncto (qualis eſt in vniuerſa natura Deus) per eaſdem lineas rectas à puncto excurrentes ad circumferentiam dirimuntur . Igitur poſita ratione ternarij, qualem ex Pythagoræ Monade nuper depinximus, qualemque ſenex ille diuinus libr. De diætã 1. depinxit in vniuerſi opifice ſpiritu, cui ſemper aſſiſtant motuum ſpecies 3. indefinitarum qualitarum differentiaẽ triplices ab intellectu ſolo in forma, in materie, & proportione conſpicua; qui denique perficit extremorum ſtupenda coniugia, congreſſus principiorum, mixturaſque elementorum per triplicem harmoniam comprehenſim in omnia penetrantem ; neceſſe eſt omnia quæ ſunt in mundi ſyſtemate ad pulchritudinem & neceſſitatem comparata, eadem & in conſtituenda methodo proxime, & poſtea per methodum iam repertam in conſtituendis artibus demonſtrari, vt qualis eſt diſtributio mundi circumfuſi in cælum, ætherem, & ſublunarem portiunculam, ſit & minoris iſtius animalis vel mundi in animam, ſpiritum, corpus: animæ rurfus & ſpiritus in eorum qui aſſiſtunt corpori differentias, rationalem, concupiſcibilem, irafcibilem, & qui immerſi ſunt penitus authorem motus & ſenſus vnum, deinde naturalem alterum, à quo nutritio, augmentatio, generatio; tertio vitalem, à quo vita præcipuus fomes &

Analogia ſimilitudinis & diſſimilitudinis in vniuerſo .

Ternarij præceſſus à mundo exteriore in corpus humanum & ſenſum ſymmetriã vniuerſam .

vis

vis pulfifica in corpus dirigitur vniuerfum. Respondeat illis & ventrium diftributio iuxta Hippocratem in fupremum, infimum, medium: (ventres autem inafignes corporum cauitates appellat excipiendis vifceribus deftinatas) In fingulis rurſum procedat particularis ſubdiuiſio ad quandam infinitudinem vergens, humanis viribus minimè comprehenſam.

Sed illud præcipuè nunc animaduertendum, poſtquam de interiorum ſenſuum cognatione & differentia pro methodi neceſſitate à nobis eſt demòſtratum, quæ ſit illa tam celebris ad huius partitionis ideam externorù ſenſuum ἀναλογία, hos enim velut ſatellites tantùm & excubatores in animæ veſtibus nominari

Correlatiua de ſenſuum interiorũ & externorum ſymphonia.

Primum itaque id altius repetendum, quod vti vis animæ quæuis, corporũ, atque ſpirituũ, ex multitudine ante confluerint in ſpeciem vnitatis, ita communem rurſum in cerebro ſpirituũ facultatemque ſenſus & motus referri per æruos ſingulos ad certa quædam organa diftributos, vt peculiarem ſpeciem adipiſcantur, vt qui prius fuerant ob nomè generis indefiniti, difcerpti iam magis magiſque, vel optici, vel acouſtici, vel virtutis alterius nomen acciſcant.

2. Secundò, ſicut in vno cerebro triplex facultas extitit ſecundum partium ſeriem, figuram, ſubſtantiamque diftributa, vna quæ recipit potiſſimũ & paritur ſed oppoſita via, altera quæ componit & diuidit, tertia quæ promit & condit: ita & in ſenſuum ſingulorum organo iuxta proportionem ſtatui conſentaneum eſt.

3. Adde his, quod cum in ſenſibus ſingulis virtutum radiorumque ſpiritalium ſit quidam motus actiuus à centro procedens ad circumferentiam, quo facultates à principe parte ad organa deferuntur; paſſiuus alter, quo rerum ſpecies ab obiecto ad organum, & hinc ad ſenſus principium quoddam interius tanquam à circumferentia ad centrum motu oppoſito reducantur: horum ſanè motuum occurſu mutuo neceſſe eſt ſuper oppoſitas baſes organi & obiecti proportionales triangulos fieri, quorum refractione in medio reſultante, facultatum quoque conciſæ ſpecies & ἀπορροια cum ſenſibilibus variè permifcentur. Ideo in ſingulis iterum pari proportione hæc 3. conſtituas decet, obiectum, medium, organum. In horum vnoquoque alia 3. quæ compleant nouenarij rationem, ſic vt à parte obiecti non minus quam organi ſit reſolutio quædam occulta ſiue effluxio corporeæ ſubſtantię ſpiritus & qualitatis. Eſt multos non dubitem eius ſententię, vt noſtram hanc opinionem velut ex atomorum officina depromptam planè repudient, eò quod non ab omni corpore effluxus inſenſiles corporum fieri libenter admittant, cuius tamen demòſtratio planior à nobis dabitur alio loco. In ipſo medio ſunt ſingulorum conũmiles ſpecies, ſed quæ per tres oppoſitorum motuum partes analogas, effluxum ſcilicet, refractionem, permifſionem, complent, 28. figuram corporis cubi. Nam in ipſa demum permifſione triplicium ſpecierum per terminos tres, duosque oppoſitos motus perfecta ſenſationis forma

3. in ſingulis ſenſibus conſtituenda.

con-

conſiſtit, differens pro rei ſenſibilis & reſpondentis organi peculiari natura.

Diſcurre per ſenſus externos internosque animali contributos, eadem penè ratio quæ eſt à cerebro per neruos ad organa ſingula, eadem eſt & ab organi principio per mediam cauitatem atque ſubſtantiam vſque ad veſtibus, eadem denique ab organo per medium ad obiecta.

Verùm exterioris facultatis quinariam ſpeciem rectè ad trinitatem reuocabis, vt duo ſint ſublunioris indolis ſenſus, duo craſſioris, quintus naturam mediam repræſentet. Viſus omnino in æthere ac cæleſti elemento ſeu luce verſatur, Olfactus in igneo, Auditus in aërio, in aqueo Guſtus, in terreo planè Tactus. Hæc autem elementa congenita ſunt quæ pro neceſſitate vniuſcuiusque communem ſpirituũ à cerebro influentem immutent alterentque, vt peculiari ſenſus ideam conſequatur. Vnde Phyſici vel oculis innatam lucem agnoſcunt, auditus organo aërem plantatitium, quanquam de cæteris non ita aperte diſſeruerint.

Sed quæ ſubſtantię ſunt purioris cum propter tenuitatem non conſiſtant abſque ſolidiore ſubiecto, proinde lux illa viſifica in humore fundata eſt crystallino, compacto maximè, pellucido & elaborato. Eſt & humor vtunque ſpiſſus in cauitate frontis & in ipſis alueolis ſub offe ethmoedi, quo ignis ad olfactum pertinens propria velut ſede conſiſtit & ſibi cognata maximè, iuxta Hipp. lib. de dieta 1. vbi ignis ſedem & fomitem in aqua, aquæ perfectionem ab igne arcano proſus oraculo designauit. Aër auditui ſeruiens per circulo- rum analogiam ad circulos aëris ambientis ſubiecto ſolidiore opus non habet, ſed vltro citroque fluens ab interna cerebri gignitur humiditate, & ſpeciem ſoni ex impulſuum ſimilitudine circulo- rumque ſegmentis intra triangulos concurrentibus repræſentat. Guſtus elementum craſſius quam vt externas ſpecies abſque maiori elaboratione percipiat, peculiare medium poſtulabat continuum ſcilicet tunicarum neruorumque contextu, & totius propemodum ſubſtantię communionem cognatum, quod & in Tactus organo magis multò propter terrenæ portiunculæ tarditatem obſeruabis.

Omnes hi quidem ſenſus externi ſuum ſibi congenitum elementum cum innato ſpiritu à cerebro humiditate deriuant, ſed peculiare intra organum tunicas habent, quæ tali ſenſui ſubſtantiam propriam reddant, & ab aliorum externorum ſenſuum ſpecie differentem. Et quanquam ille plantatitius aër auditus ſit ſeiſpo contentus propter ſimilium circulationũ promptitudinem à natura requiſitam, quæ non ita ſit inter cæteros ſenſus, attamen ſicut ſublunioris indolis ſenſus viſus & olfactus ſcilicet, æthereum ſpirituũ vel lumineſum & igneum in humore contineant ante per ambientes præparato, ita ſanè & guſtus elementum aqueum nequaquam in palati ſede inferiore conſtituit, neque in linguam effudit alieno humore ſapientius imbuendam, cum ipſa debuerit potius ſupplere pro ſenſu craſſiuſculo ſolius mediij locum; ſed peculiarem habet humorem aqueum in ſubſtantia rara hætenus ab anatomicis non animaduerſa, quæ quidem ſpecie dura, oblonga, inæqualis, cum ſortu piſcium optinè

Demonſtratur idem particulatim in ſingulis.

5. ſenſus externi ad trinitatem Platoniam reſducuntur.

Elementa congenita ſingulis ſenſibus.

Subiecta elementis plantatitiij. Viſus

Olfactus

Auditus

Guſtus

Tactus.

Tunicæ organorum.

Auditus ratiõ.

Cæterorum ratiõ analogi.

*Offis in instru-
mentum ad os
big.*

optimè comparabilis, inclusa longiori epigraphæ ossis illius quod intra na-
rium amplitudinem situm ab osse sphenoidæ versus palatum exporrigitur,
& vomeris speciem præ se fert. huic ego aquam illam gustatiliam rerum dif-
creticem ingenitam puto, quæ partim per circumstas tunicas, partim à plexu
mirabili inter processus clinoides ossis sphenoidis posito, & hinc per occulta
foramina tum in antrum interius, tum in oblongum vomeris sinum tenuissi-
mos ramulos ingerète, instar aliarum rerum quæ continuè defluant, continuè
restauratur. Magis paradoxon videri poterit, si de tactus organo meam senten-
tiam ferâ: sed cum non aded rerum naturâ hodie profiteamur quàm consen-
sus earundè, & qui in illis reperitur perpetui ordinis filum, idcirco liberum ho-
die aliorû iudicium permittemus in iis quæ artis alterius limâ postulant adhi-
beri. Tantû nunc rudiusculè dicam in sensu tactus terreum quoq; principium
velut rorem analogum ad species tactiles per omnes membranas esse diffu-
sum, cuius tamen prima elaboratio est ab ossibus ipsis, quibus interiores tuni-
cæ passim circa asperitates vel processus scopulosos attenduntur vsque in di-
ploidem & medullam internam nonnullibi per processus tenuissimos pe-
netrantes, præsertim intra calvariam, vnde dura meninx suspensa maximè &
pericranij & meningis mollioris mater existit, vim quoque suam ex conti-
nuitate communicans & tunicis internis quæ visceribus feruunt, & medijs
quæ musculos circumuallant, & extimis tribus, quæ cutis, cuticulæ, & mem-
branæ carnez nominibus sunt comprehensæ. Nam quod in neruis putet plæ-
rique sensum tactus per se consistere, falsum est, cum omne illud possideant
à membranis: Neruorum enim sensus adhuc analogus est, donec ad orga-
na permanarint tantum deferendis internis referendisque externis speciebus
velut nuncijs intermedijs, Quare nec in processibus mamillaribus cerebri,
posita est peculiaris olfactus vis, sed vt via quædam duntaxat ad sensationis
integritatem cum aliarum partium œconomia conspirat. Longa foret histo-
ria si quæ de sensibus sensu hætenus versauitque cum animo meo, scriptis ape-
rire voluerim. Sed cum hæc aliam tractationem postulent vberiore, è mul-
tis pauca & breuibus complexa tabellis sufficiant.

*Facies organum
in membranâ.*

*Tactum non esse
in neruis.*

*Processus cere-
bri mamillares.*

Primum

Primum pro communissima motuum ascensuum ratione.

TABVLA I.

MOTVM alii,	Passiui magis vt circa materiam.	Medij vt in sensibus ani- malium.	Actiui magis, vt circa actus superiores.
Alij rursus	Naturales magis vt in par- tibus quæ nutriuntur, & maiorem cum hæ- pare & venis cõsensum habent	Medij, vt in motibus oc- cultis frontis, oculorû, linguz, genarum, pu- dendi, pulmonis &c. quæ magis cordi con- sentiant.	Animales & arbitrarj ma- gis, vt in musculis & par- tibus cerebri magis consentientibus
Respondet natura partiû	Fibrosa magis quam ner- uea, contexta ex ner- uis mollioribus	Neruea fungosaque si- mul & laxa.	Neruea magis contexta ex durioribus neruis
In omni motu recto differ- tæ 3.	Ad circumferentiam Gratia { Pulchritudinis Attractionis si- milium	Mixtus & vtroque pro- tentus Ad { Perfectionem Copulam extremo- rum	Ad centrum Ad { Robur Repulsam con- trarij
In motu circulari simili- liter differ. 3.	Descensus Ad { Partium Traditionem	Conuersio Ad { Aeternitatem Compositionem Secretionemque exquisitam	Ascensus Ad { Conceptum Inuentionem
In singulis	Terminus ad quem	Medium	Terminus à quo
	Patiens	Proportio vel analo- gia	Agens
In sensu	Sensibile in quo Diuisio { Facultatis spi- ritus Vehiculi cor- porci	Medium In { deduc- tio refra- ctio Pœmi- stio	Sensitium ex quo radiorû recipro- cus mo- tus { Facultatis Spiritus Corporei vehi- culi
Pro singulis sensibus	Quiddam quod specie di- uersos facit Organa s. vt { Organorum proprij spiritus & facul- tates.	Quiddam quod commu- nem vim principij tẽi specifica iungit cu ex- tremorum copula vt { Nerui & processus cerebri Neruoꝝ spiritus & facult.	Quoddam principium v- nicum, quod cunctis ana- logicis influit vt { Cerebri corpus Cerebri spiritus & facult.
In sensibus singulis est pars peculiaris spiritus & facultatis	Emitrens vel parrens & conciens	Componentis & diui- dens	Promens & condens
Est rursus in singulis	Elementum proprium	Sedes elementi quæ vel est { Humor peculiaris Cauitas tantum	Pars humoris illi cum suo elemento { gignens parrens nutrens
Respondet Situs Figura Substantia	habilis { Compositioni Conceptui Parti specie- rum	Componentis diuiden- dis speciebus.	Promendis & reconden- dis speciebus

Tabula secunda ostendens analogiam sensibilibus inter se.

Conueniunt inter se <i>ἀναλογίαι</i> in vniuerso	Ordines inferi	Medij	Supremi
In partibus vniuersi	Elementa subliunaria	Aether	Cælum
Iner planetas	Luna velut terris proxima	Planete solem vndique stipantes	Sol velut in centro vniuersi.
In Repub.	Populus	Senatus	Princeps
In corpore animalis	Venter inferior sub abdomine	Venter medius thorax	Venter supremus intra caluam
	Hæpar cum testibus	Cor	Cerebrum
Inter partes corporis	Deferentes & ministræ præsertim, externæ vt musculi & ossa	Vasa { Venæ Arteriæ Nervi Ceu deferentes spirituum riuu	Viscera & partes delegantes interiores
In capite	Basis cerebri cum suo spiritu & facult.	Cerebrum cum suo spiritu & facult.	Cerebellum cum suo spiritu & facultate
In corde	Vasa 4. { Vena caua Vena arterialis ex dextro Arteria aortæ Arteria venalis ex sinistro	Septum intermedium	Ventriculus { Dexter Sinister
In hæpate	Vasa duplicia { Vena caua Vena porta	Sinafomofis triu vasa { Venæ portæ Venæ cauæ Emulgentiu pori fellis	Parenchyma vasis circūfusum
In pulmone	Vasa 3. { Vena arterial. Aspera arteria Arteria venalis	Sinafomofis triu vasa { Venæ art. Arteriæ venalis Arteriæ asperæ.	Parenchyma pulmonis
In genitalibus virorum interius	Vasa { Deriuantia ad testes Emissaria ex testibus	Corpus cirfoide cum epididimede	Testium corpus fungosum
Exterius	Vasa { Deferentia ad glâ dulosum corpus Penis corpus constrictum subst. spugnosa.	Corpus adenoide	Vesicula annexæ corpori adenoadi.

In genita-

In genitalibus foeminarum interius.	Vasa { Deriuantia Emissaria	Corpus cirfoide cum epididimede	Testes
Exterius	Cornua vteri & ceruix.	Sinafomofis vteri cum vasis vmbilici.	Sinus { Dexter Sinister
In spiritibus & animæ facultate	Naturalis	Vitalis	Animalis { Sensus Motus
In Rationali	Concupiscibilis	Irafcibilis	Rationalis
In singulis communis	Imaginarix	Ratio	Intellectus
In singulis peculiariter	Immutans ad certam speciem	Concoctrix & expultrix	Retentrix & assimilatrix
	Immutans ad certam speciem	Media & transmittens siue connectens	Vniuersalis virtus & mandatrix
3. Tabula referens demum omnia & in homine & extra hominem distributa ad analogiam sensuum externorum.			
I			
In visu, cuius vis in luce pouissimum & elemento caelesti.	Pupilla	Prior sphaeræ portio	Posterior sphaeræ portio
	Tunica cornea	Vuca	Amphiblistrodis
	Humor aqueus vt extremum cristallini recipiens & patiens.	Humor cristallinus compositionis & diuisionis instrumentum.	Humor vitreus, vt fundamentum cristallini promens & condens.
	Lux prima	Lux media	Lux tertia
2			
In Olfactu, cuius analogia per igneum elementum.	Narium anterior regio cum duplici scapha	Os ethmoide cum septo intermedio & aluearibus geminis variè subdivisus.	Ossis in fronte cauitas tripartita
Tunica	Membrana regionem anteriorem succingens	Membrana 2. circa alueolos & os ethmoide.	Membrana 3. in frontis cauitate
Elementum	Ignis cum humore suo anteriorem amplitudinem imbuenste	Ignis cum humore medijs alueolis insito	Ignis postremus cum suo humore in frontis cauitate.
3			
In Auditu organo, cuius vis in aëre.	Tympani cauitas in qua { tunica prima Aër primus ad conceptum & partum.	Laberinthina cauitas in qua { tunica secunda Aër secundus ad compos. & diuisionem	Spiralis vel cochlearis cauitas in qua { tunicae 3. Aër 3. ad { promouendas species internas Retinèdas externas
In tympano	Stapha	Incus	Malleus
In Laberintho	Canalis minimus acuti soni & lenis	Canalis medius symmetri soni triplicis	Canalis maior grauis & asperi
In cochlea	1. Saira	Media spira	Tertia spira

i 3

In Gubn

4 In Gistis, cuius elemētum aqueum	Palatii inferior regio cum lingua quæ tamen in tota sensatione vicem magis ipsius medij representat.	Septum vomeris instar ab ossis sphaenoidis palo vsque ad palatii mediam sedem.	Antrum ossis sphaenoidis cum antro in frontis ossis concurrens.
Tunica	Membrana Palatii Linguae	Membrana septi succingens eii parte cartilaginea tertii piscium comparabili.	Membrana in ossis sphaenoidis.
Elementum.	Aqua plantatitia prior	Aqua plantatitia media	Aqua plantatitia in ossis sphaenoidis
5 In Tactu membranz extinz	Epidermis	Cutis	Membrana carnosa
Interiores	Processus pericranij ad musculos & ossa reliqua	Processus duræ meningis ad externam proximè cutitatem	Processus mollis meningis ad intimas omnium sedes.
Elementum terreum	Ros prioris membranz	Ros membranz vel tunicz intermediae	Ros membranz posterioris

Hæc ego Minerua crassiore de singulorum sensuum cognitione abortiui verius quam pegeri, vt saltem ordinis analogici potestatem in rerum deprehendenda similitudine & dissimilitudine per exempla philosophica simul & medica demonstrarem.

Cum tamen has sensuum vires & sympathias mutuas vtrunque depictas ruditer complexus in animo fueris, eaque perdidiceris quæ ad necessitudinem videantur cum methodo pestinare, aliam continuo inuenies utilitatem, vt omnes errorum occasiones inde profectas, medendi quæ in singulis rationem quam accuratissimè deprehendas. Etenim in humano corpore ex accurata anatome non tantum cuiusque partis natura similis, vel prædominium elementi, sed & figurarum, ordinis, quantitatis, totiusque structuræ artificium innotescet, ex quibus demum emergit non tantum vniuersæ & indiuisæ sanitatis regula, sed & idea totius latitudinis vtrinque ad species statuum præter naturam, defluentis, & rursus constitutionum omnium quæ vel morbum efficiunt, vel ordine consequuntur, vel denique actionem vitiantes proximè, vel aufferentes, Morborum nominibus appellantur. Postremò præter hæc omnia per vltiorem ratiocinationem ex sensibus profluentem aperit se quoque & Indicationum lex & Therapeutice methodus vniuersa, docens quam expeditissimè pro differentia triplicis status salubris, insalubris, neutri, cui similia, cui contraria, cui partim similia, partim contraria, & in quo genere qualitatis, quo numero, gradu, loco, & tempore debeantur. Idem omnino de sensibus animi, sensuum quæ tum externorum, tum interiorum affectionibus, cognitione, præfatio, curatione est iudicandum. Vt hoc nomine potissimum Gal. lib. 9. de placitis Hipp. & Plat. diutissimè censeat Medicis commorandum circa materiem. Et Hipp. lib. de Locis, Naturam corporis principium sermonis dicat in arte Medica. Corporis quidem curandi tuendi quæ causæ dudum

Erronus occasio in singulis generibus sensuum.

Methodus in anime morbis curandis & cognoscendis eadem quæ in humano tum corporum malis.

Indicationum lex.

Materies medicæ maxime considerande.

dudum quaesita est ars (Cicerone teste lib. Tuscul. quæst. 3.) eademque Deorum immortalium inuentioni consecrata: Animi autem medicina nec tam desiderata est antequam inuenta, nec tam culta posteaquam cognita, nec tam multis grata & probata, quam suspecta etiam pluribus & inuisa. An (inquit) quod corporis grauitatem & dolorem animo iudicamus, animi morbum corpore non sentimus? vnde animus, cum de se ipse iudicat, fit vt id ipsum quod iudicet agrotet, minusque rectam de se sententiam ferat. Præclara mehercule sententia ad circularem sensus interni motum, occultæque in anima conuersionis mysterium referenda. Plura leges in eodem Ciceronis tractatu, quæ quamuis eximia specie & huic loco maximè oportuna, propter compendium nolui annotare. Cæterum quemadmodum rursus inter humanorum corporum mala quædam per se eueniunt, quædam ex consensu: illud rursus quod ex consensu fiat vel facultatis spiritusque vel substantiæ mutua communione, vel priuatione earundem. Possimus & nos partitionis eandem imaginem sequi inter errorum qui contingunt animæ sensitrici species infinitas, vt tanto promptius singulorum remedia consequamur. Ita enim, iuxta opinionem Mercurij, vt certis gradibus ab intellectuali immortali que natura delapsi sumus ad caduca degeneres, sic sanè per certos oppositosque gradus in priorem purgatæ mentis felicitatem reuocamur.

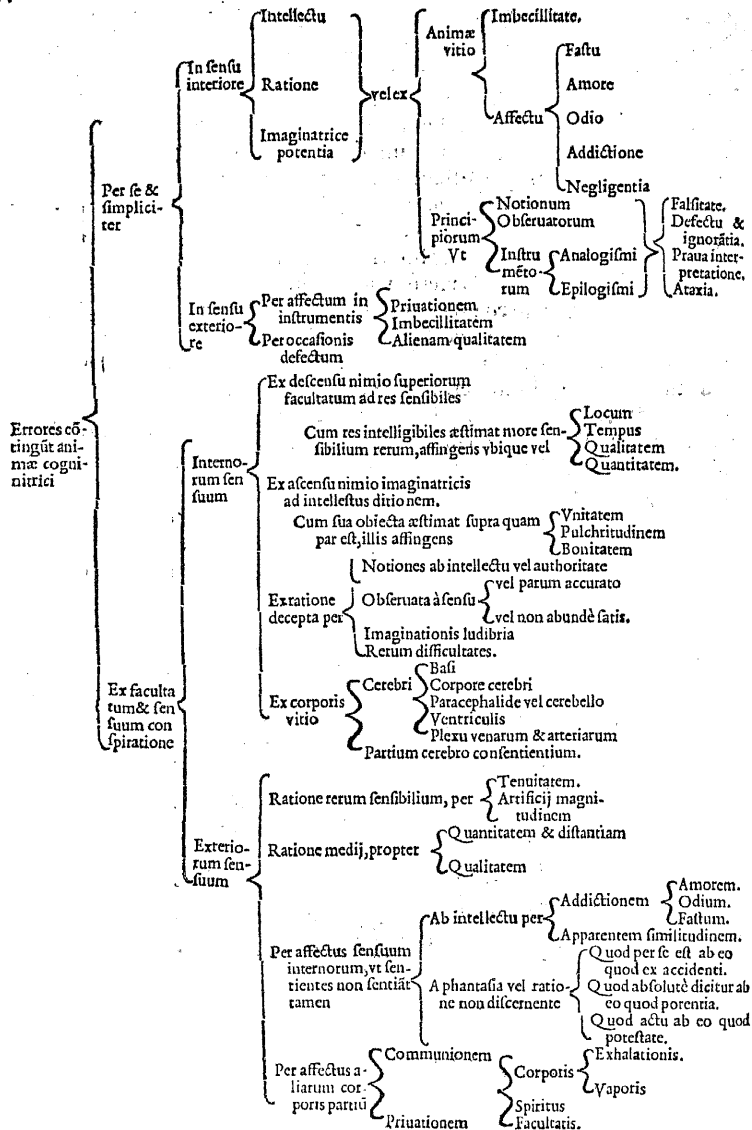
Ars curandi morbos animæ.

Morbos animi distributio.

Gradus purgandæ mentis.

Errores

Quantum

Quantum interno sensui affectus vel congeniti noceant, vel ab externis sensibus oriundi, paucis & sapienter Mercurius Pimandri cap. 7. Ignorantiæ peffis (inquit) omnem terram subuertit, animamq; corrumpit inclusam corporeis vinculis, neq; sinit eam salutis iter asciscere. Addit Medicinam instar antidoti *πολυχρηστου*. Imprimis oportet vestem quam circumfers, exuere indumentum incicitia, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viam mortem, cadauer sensitium, sepulchrum circumuectile, domesticum denique furem, qui dum blanditur odit, dum odit inuidet, & ad se ipsum te deorsum raptat, ne forte conspiciens veritatis decorem, & proximum bonum huius odororis, atque oderis prauitatem, neue huius insidias quas in te assidue machinatur, aliquando præsentias.

Tabula præcedentis vitio. Ignorantiæ male.

Quod autè externi sensus aliquando mentis interioris vitio velut non sentientes alieno potius iudicio quàm sua virtute nitantur, nihil vel nouum existimo vel admirandum. Tales enim vel centum errores inuenies eorum qui contra Gal. scripsere in Anatomicis, vt semel vel philautia, vel odio contra veteres inflammati, cuncta sic sint conati rapere in sententiam suam, vt ipsimet postea contrarium obseruatione reperientes, sensibus non crediderint suis. Vt mihi videantur prorsus pati quod impiorum Manes, quibus semel in ignorantia, fastus, atque inuidia barathrum deuolutis,

Sensu externos vitio mentis non esse plurimum persensisse.

*Multa solent concreta modis inolescere miris;
Hinc metuunt, cupiuntq;e, dolent, gaudentq;e, nec auras
Respiciunt, clausi tenebris, & carcere cæco,
Donec longa dies, &c.*

Accedit istis inepta ratiocinatio per apparentè similitudinem & *περαδρασην*, vt si quis omnia quæ sunt canum corpori putet & in humano sic se habere. Quod in laringe, renibus, oculis, aliisque particulis pluribus vsuuenit, vbi dum vel insignes anatomici Galenum ex simiarum sectione differentem reprehendunt, ipsi in eundem impingant palàm. Verùm quod sensus exteriori partim ex se labore occasionis defectu, partim ex medij vel rei sensibilis ratione, notius est quàm vt à nobis debeat demonstrari. Tantum exempla suffecerint, quorum ea sunt maximè liquida, quæ circa vtranque materiem medicina, vel pro institutione anatomica, vel cognitione morborum, pulsuum, vrinarum, vel medicamentorum simplicium officina, verti in controuersiam solent. Nam per occasionis defectum ij laborant, qui rebus per sensum inquirendis altius operam impendere non potuerunt; vel si potuerint, noluerunt, ijs duntaxat contenti quæ vel alijs audiunt, vel in paucis obseruant, vel sola animi sui ratiocinatione consequuntur, quemadmodum de Antipodibus Lactantius disputauit. Ex instrumenti vitio vel imbecillitate fit error, si luscus de linearum rectitudine, cæcus aut lippus iudicare de coloribus volet, si callis obdurata rustici manus pulsuum magnorum à vehementi volet distinguere, systoles & diastoles rithmum proportionemque

Omnes decipiuntur similitudine vel exemplo, teste Cicero.

Sensuum exteriorum mala affectio. Exempla errorum que per sensus externos sunt.

Lactantij error de Antipodibus. De pulsibus distinguenda.

k

nemque mutuam explorare, quod certè quam paucissimis datum est propter stuporem sensusque terrei qualitatem. Ratione medij rursus & propter distantiam, vel peregrinam qualitatem multiplex est erroris occasio. Hinc enim astrologica disciplina propter distantiam syderum nullis hæctenus humanis oculis comprehensam animos quoque mortalium maiori ex parte subterfugit. Oculus in terra constitutus Solem maiorem in ortu constituet quàm in meridie, vt plurimum verò bipedalem. Febricitantium gustus propter peregrinam linguæ qualitatem, id quod dulce est aut inspidum, amarum iudicabit. Verùm mittamus & sensus ipsos & eorundem media, quàm multi sint ignorantiaè modi ex rebus obiectis in omni scientiarum genere est manifestum; in multis enim numerus facessit negotium, vt stellarum in Astronomicis, herbarum & mineralium in arte medica. In alijs obstat artificium rei, vel paruitas; vt sunt errores innumeri & calumniæ contra Galenum in anatomicis nimum arroganter effusæ; præsertim de plexu mirabili sub cerebri pelui, de poro nerui optici, quem omnes facilè videbunt vel oculis suis, si non ab exortu transuorsum secant, sed paulo antè quàm inseratur in oculi spheram, vbi neruus idem & crassior, porusque magis instar puncti conspicuus. Similiter multa de cribro renum, de musculus proprijs epiglottidi carne alba & peculiari præditis, & intra membranam cartilagineam occultatis. Itemque de linguæ & pharyngis musculus, ceruicis & digitorum, de cavitatibus ossis auditus, de synastomosi venarum in hepate, in vtero, in pulmone, circa hæmorrhoides & intestinum rectum, imò secundum Hipp. neruorum, venarum, arteriarumque omnium inter se per animalis corpus vnuersum, velut falsa propter sensus inopiam à crassioribus ingenijs æstimantur, cum tamen vena solum dissecta omnem quoque sanguinem effluere ex ipsis arterijs doceat experientia; abscessus intra caluam, in faucibus, in thoracis cavitate geniti per vias insensiles intestina versum ferantur expurgenturque per vreteras: chylus mira arte elaboratus quotidie ex mezeraicis venis per hepar refudet in venam cauam, & ex vtrisque bilis flaua per processus alios sua cum antedictis oscula committentes deponatur in folliculum fellis. sanguis denique sua vel quantitate exuberans, vel molestus acrimonia ex vena arteriali sic in arteriam asperam impetu sæpe feratur, vt vel repente suffocet, vel sanguinem corporis totius exhauriat.

Eodem fonte propemodum natus est error improbissimus contra futurarum differentias, capitum figuras, & cotyledonum rationes à diuo Hippocrate celebratas, cum illi qui sibi tantopere in sua inscitia plaudent, non tam curare debuerint quid scripserint veteres & grauissimi viri, quàm quo modo intellexerint. Cotyledonum species non nisi in grauidis recenter dissectis vteris ostenduntur, vt mihi ipsi iam sexto foetum vitalem excecanti coram contigit his meis oculis intueri. Quæ verò in alijs solent accidere substantia figurarumque varietates interdum differunt pro singularis hominis ratione,

Error ob distantiam sensibilibus rei vel multitudinem.

Erroris occasio extenuum paruitate vel artificio.

Plexus mirabilis Cerebri. Pores optici nerui.

Renū cribrum. Musculi epiglottidis. Cavitates ossis auditus.

Synastomosis vena uelut, neruorum, arteriarum.

Similitudinem differentia & figura capitis recte ab Hipp. tradite.

Cotyledones.

Multa in animabus differre loci & temporis ratione.

ratione, quemadmodum sæpe videre datum est nobis duplicem triplicem venam aiugæ sociam à sinistris, tres quatuor arterias feminales, os cordis in duobus virorum cadaueribus deprehendi ad radices arteriæ magnæ & venæ arterialis, semel vidi quadruplices renes, semel hepar duplex, semel denique hepar in sinistris, lienem in dextris collocari, vt taceam interim figuras, magnitudines oppidò differentes. Quod si enim in magnis illis visceribus ita ludat natura particularis; quid de minutis illis angustijs, de venarum, arteriarum, neruorum insignioribus propaginibus, plexuque multiplici est iudicandum?

Et tamen hodie plures ita sunt stupidi, vt quod in vno viderunt, semel pro regula statuentes quiduis continuo contra sententias veterum moliantur: si quid pusillum videant antè non deprehensum, tanquam pueri sibi gratulandi clamitent nescio quid sese reperisse in faba, non cogitantes interim multa in animalibus velut per lusum variari: quemadmodum in orbe circumfuso pro suo cuique genio, pro temporis, locique natura, quod vel in venis curum & brachiorum, in manuum lineamentis, in frontis ac vultus totius, in vocis illa diuersitate ineffabili nemo non animaduertit.

Quin tanta fuit industria veterum Anatomicorum, vt non superficialia duntaxat illa corporum fuerint sectione contenti, sed & recessus interiores & minutissimas humanæ fabricæ latebras sic sint ingressi, vt quæ in pluribus hominum cadaueribus perspicere propter tenuitatem non potuerint; saltem per analogiam atque *μετάθεσιν* facta sæpius inquisitione in animalibus eiusdem generis aut diuersi, adiunctaque ratiocinatione mirabili, mentis tandem oculis sint consecuti. Vide recessus illos Democriti & colloquium cum Hipp. vide illa quæ de auditus organo, de processibus scopulosis, de cavitare tympani & succingente membrana scripsit Hippocrates lib. de carnibus, quæ Galenus de labyrinthina cavitare, lib. de vsu partium, de cochlearia parte Empedocles inter Plutarchi problemata. De omnibus accuratè Cor. Celsus in tractatu de ossibus explanauit, quæ tamen omnia velut arcana & noua noui obseruatores hodie pro suis inuentis iactitarunt.

Quod igitur pro sensuum sano iudicio leges oporteat certas & examinandi regulas obseruari, ex antedictis liquido constat.

Si enim ex affectu rei sensibilis prodit, oportet hunc pro virili nostra celeriter exuamus, nec honoris aut lucri studio, nec odio aut addictione nimia sinamus nos à veritatis via vel recta ratione diuelli, sed diligentes & seduli simul, erga mortales beneuoli, inuidiæ omnis & ambitionis expertes, virtutem ac philosophiam amplexi propter seipsam, quando sanè infelices ac miseri perpetuo fluctuant illi, qui omnem suam felicitatem extra se in vulgi iudicio & fortunæ arbitrio in caducis & mortalibus collocarunt, soli contra quieto & stabili loco qui spes opesque suas intra semet ipsos in rebus æternis figant.

Potent obsecrum cõstituitur pluinia.

In monos obseruatores veterum anatomicorum contra Gal. & Hipp.

Veteris accurata anatomie.

Ossis auditus similitudo quam Galopius sibi videtur vendicasse à veteribus dudum ante reperia.

Medendi ratio pro singulis eorum speciebus que ex sensu sunt oriunda. In affectione mentis citata quid agendum.

si enim ex parte
Medij.

Sin verò ex medij vel rei sensibilis ratione dubitandi surgat occasio, est quod auræ diuinæ particulam in consilium aduocemus, imbecillitatem vnius sensus alterius ope suppletent.

Hipp. & Plato-
nis scala.

Conuertamur sæpe sursum deorsum, quod vnum est diuidentes, quæ diuisa recolligentes, ab extremorum vno ad alterum per coherentes ordines & intermedios gradus; cui imprimis fauet illa Hipp. & Platonis scala, qua pro rerum connexu quem habent in peggmate vniuersi artes quoque & scientiæ mutuò concatenantur, vt pulchrè lib. de aëre, aquis, & locis Hipp. vbi paulatim rapit lectionem à medicina ad naturalem Philosophiam, ab hac ad facultatem astrologicam, ortus, occasusque syderum, & eorundem ἐπερρέιας contemplandas, à quibus denique ad numerorum & magnitudinum institutricem Geometriam, donec vel ad Metaphysica diuinorumque contemplationem transferatur. Quæ sanè sententia sub consuetudinis vocabulo alibi à nobis vberius tradita est ex Platonis monumentis. Omnem illius rationem & artificium circularis hæc vna Methodus exhibebit.

Habèllem ratio-
nem vbiq; loci
& temporis.
Præcepta rei her-
batæ exploran-
de.

Accedit præceptum alterum, vt vbiq; habeatur & loci, & temporis ratio; quod cum in anatomicis, tum maxime in plantarum cognitione est obseruandum, cuius sunt isti præcipuè canones. 1. vt semper ad veterum amul-
1 sim notas, & traditiones, figurarumque species quàm proximè referamus;
2 2. vt si non possimus reducere plantas ad certam speciem à veteribus deli-
neatam, saltem virtute & figura vtcunque consentientibus (nam hæc sunt quæ proximè à formis interioribus dimanarunt) referantur ad aliquod genus.
3 3 Cogitemus insuper quòd accidentales differentiæ colorum, odorum, saporum, magnitudinum, locis temporibusque varijs variè commutantur, quemadmodum præclarè Sylluius contra Vesalium in præfatione Isagogica libri quem de Anatomicis scripsit, non solum in stirpibus & metallis, sed & omni-
gena partium corporis animaliumque varietate demonstrat.

Metabasis.

Magno hic adiumento est illa μεταβάσις, si cum accurata ratione suscipitur. Vt cum ex oculo Phocæ musculum attollentem palpebras Fallopius inueniret, quanquam & Galenus eundem visus sit agnouisse: ita ex ratione qua lapides in visceribus terræ fiunt, etiam quomodo nascantur in animalibus deprehendes. Ex forma generationis lapidum in renis cavitate, vel vesica, eosdem gigni posse & in partibus cæteris ratiocinamur, vti nos vidimus & habemus domi lapides excisos folliculo fellis, stomacho, intestino cæco, vtero, pulmone, etiam mezentorio, cerebro, hepate, corde, materie viscosa simul & terrea per inflammationis magnitudinem, digesto halituofo ac leui, more quo topi in articulis fiunt, in saxi speciem indurata. Ex forma similiter exhalationum, vaporum, & meteorôn, fluxiones consimiles, humorumque perturbationes in animalis corpore cognoscuntur. Vt penè me putem ex illa primùm inquisitione meteorographica primum cognoscendæ methodi veræ momentum in rebus medicis reperisse. Fit autem

Fluxionum ratio
in humano cor-
pore per analo-
giam ad Metro-
ta cognoscitur.

tem

rem μεταβάσις, vel à specie ad speciem, vel à genere ad genus, etiam ab indiuiduo singulari ad singulare, à parte ad totum, ab eodem ad idem numero aliter aliterque affectum.

Species iustae
Adoratis.

Postremò illud non omittendum duxi vel summi arcani loco, quòd omnis sensuum error triplici propemodum distinctione sit castigandus. Distinctione primùm per se, ab eo quod ex accidenti: Distinctione rursus eius quod absolute, ab eo quod ex relatione duntaxat dicitur tale: Distinctione demum eius quod actu est tale, ab eo quod potestate. Hæc quidem considerationum differentia, etsi re ipsa interdum coincidentes, variè complicentur; sic tamen cogitatione dirimi solent, vt vsu illarum veteres hætenus res summè contortas atque difficiles, summè anfractuofos sophistarum scopulos superarint. Pro distinctione per se, & per accidens lege Hipp. lib. de arte, Gal. lib. de temper. de simpl. med. facult. de sympt. diff. Pro distinctione relationum lege Hipp. lib. De alim. lib. De diætâ 3. circa vestibulum. lib. De vet. med. Gal. lib. De simpl. med. facult. de tempera. vbi quoque de his quæ actu vel potestate. Sic vt omnis facultatum temperaturarumque cognitio his tanquam notis censoriis debeat explorari.

Aureum præcep-
tum, Triplici di-
stinctione omnia
sensuum vicia
reperit. i.

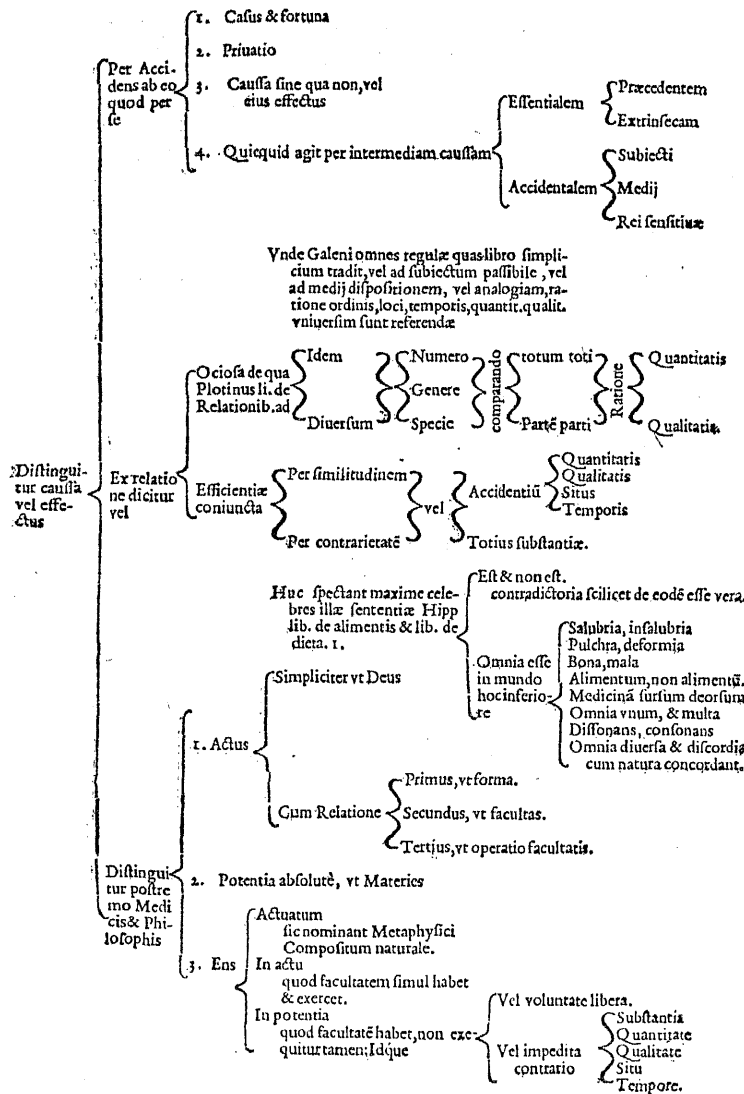
2
3

Summa illarum
distinctionum vici-
tias in omni ar-
te & questione.

k 3

Distin-

Sicut autem in eodem composito qualitatum vires à diuersis qualitibus vinciuntur, quo minus in actum continuè possint erumpere, ita liberantur per contrarias illis à quibus sunt præpeditæ. In Hydrargyro calor à frigore conclusus per calorem nobis innatum sibi que ad motum proprius vel ignis externi commercium excitatur. Plantaginis calor ab humidi copia vincitur à corporis siccoris tactu; calcis calor à siccitate nimia torpens affusa humiditate incandescit. Vbi que videtur calidum actionis causa, cum hospes sit congenitæ lucis; cæteræ qualitates innati calidi gratia datæ, vt vel exacuant, vel nutriant, vel certa in sede contineant, eundem velut incarcerant; sed à contrariis dissoluntur, quod sanè est mediis ex potestate in actum prouocari. Vnum prædictis adiciam, inde ad alia progressurus, nihil de sensus interni externiue fanitate vel morbis ad eò absolute constitui posse, quin sicut vnus vitio vel defectu; mox per sympathiam & alter imbuatur: ita profectò vnus efficacia nunquam ab alterius necessitudine sit separanda; vt profus insullâ sit illorum opinio, qui se putant in facultate aliqua fructum posse facere, si vel soli meditationi vel præxi operam nauent: & quæ natura inuicem iunxit, posse humani arbitrii vt aut studiorum specie separari. Quin quosdam inuenias, qui putent a lud esse medicinam facere, aliud docere: quæ quæstio ita periculosa est, vt non tam dissolui quàm discindi celerrimè debeat, & cum Sophistis eiusmodi ad Anticyras relegari.

In actum deduci quid sit.

Sensus externi excitationem nunquam à contemplatione seingendam.

Contemplationis nomen vel Theoriæ in omni animorum habitu atq; scientia naturæ vel artis imitatrici quietum sanè spectaculum repræsentat; quo tamen velut amplissimo seminario rerum agendarum rationes atque in suo sigillo communiore formæ particulares plurimæ continentur. Huius reciproco flexu (quem relationorum mutuam habitudinem Logici nominant) dicitur & actio rationis intimæ simulachrum, mentis que à contemplationis idea stabili ad eius propaginem tanquam à conceptu ad partum stimulantis effectio; quare & iuxta necessitudinē *από τῆς* veteribus appellatam, cum vnus ratio in forma alterius, non aliter quàm in genere species, genus in speciebus, & diuersorum hominum vultus in conuersis mutuo orbibus oculorum elucescit, nunquam ab actione faciendarum rerum contemplatio, neque à contemplatione poterit rerum contemplatarum actio separari.

Demonstratur vbi que præxos et theoriam vincula indissolubilia.

Circumferamus oculos à Deo vsque ad materiem per intermedios gradus: habebitis sanè ex Academicæ spatii vnus esse in mète opificis, agere cuncta & contemplari. Ab hoc principio quo quicquam in orbe magis diuinitatis confors existit, eò & rerum cõmuniores species ac magis vnitas sub vniuersali spectaculo trahit, quò magis ab ente vero & pulchritudine ad illâ deflexerit materię multiplicè qualitatē, eò rursus ceu marcescente coagulo sui ab ordinis vnitate magis ad *ἀταξία*, à vitæ præstatiã ad eneruationē & dissolutionē propius exolescit. Ad eò vt huius æterni cõiugij ratione magnus ille Hipp. volēs diuinã methodū constituere, multa quidē præclara breui cõplexus oraculo sit lib. De dicta i. statim in exordio, tria in arte medica, cæterisq; facultatibus, ceu prima

Altera demonstratio.

Idea methodi Hippocrati in cõiugio sensuum externorum cõiugatione, id est, conuersione Analogismi & epilogismi.

totius

totius inuentionis & constitutionis capita consideranda proponens. Primò quidem Subiectum passibile. Porro eum qui de victu humano scripturus est, censeo primùm quidē totius hominis naturam nosse ac diiudicare oportere; secundò vires agentis principij vel instrumenti quo operamur. deinde verò ciborum ac potuum omnium &c. terriò, vtriusque analogiam, cum sic ait: Et non solum hæc, sed etiam mensuram ac proportionem laborum ad multitudinem ciborum & hominis naturam, corporum staturas, ætates, anni tempora, & ad mutationes ventorum, regionum situs in quibus degunt, anni constitutionem & statum, ortus & occasus siderum, ventorum &c. Quæ omnia certè non sola obseruatione, non rationis vnus subsidio perfici possunt, sed exercitij meditationisque cõplexu. Quare cum eadem omnino principia Methodi lib. De decenti ornatu, lib. De veteri medicina, lib. de locis circa finem, & alijs suis operibus constituisset, tandem paucis in lib. Præceptionum, sensus exercitationem à contemplandi cura prorsus indiuiduam facit. Hæc sanè nosse oportet, & non ratiocinationi potius probabili intentum aggredi curationem, sed exercitio cum ratione. Expressè deinceps de Mente differit, Ratione, Phantasia, & Sensu exteriori, statuens naturam à multis omnigenisque rebus moueri, vt quædam subsit violentia: concludit demum ex his, quæ palam apparent, debere rationis exordium capi, fallacemque discursum animi fore ad præstantiam artis, nisi nitatur obseruatis & *ἀπορίαις*. Fallax, inquit, & ad errorem procliuus est affirmatio cum garrulitate, qua vel Empyrici meri, vel Sophistæ inexercitati præstare ante alios maximè consueuerunt, quibus obici meritò potest quod olim in belli tumultibus Dranci, quem gloria Turni Obliqua inuidia stimulisque agitabat amaris, *Largus opum, lingua melior, sed frigida bello Dextera*. Hi sunt profecto Thralones obstipo vertice proiectæ audaciæ pleni, quibus omnis animi virtus effusa ad circumferentiam in linguam penitus exhauritur, *Qui Martem in lingua pedibusque fugacibus acrem Semper habent*. Et quamuis Theorici multi variarum lectionum industriam referant, sententiarum inexhaustam memoriam iactitent, terra marique ad mercaturam sæpe vnus tituli fe peregrinatos asserant: quis adedò stupidus, vt mulos vel asinos nesciat redire spectabiles posse in pellibus leoninis? Non illa fuit Homeri sententia, vt peregrinationem solius corporis, sed vnus animæ ex sensibilibus & obuiis rebus, quas (omni in loco natura suppeditat) per vniuersitatem excurrentes vnicè veneremur. Non enim tam refert hodie quàm multa quis audiat auribus passim, aut oculis cernat, quàm animo videat obseruetque, & ex parateris affidua stabilitas veritate sententias scrutari penitiùs discat, vel nondum reperta veteribus adinueniens ipse integritatem artium elaborat.

Quod si qui ieiuni sint adedò (esse autem non dubito) qui putent vnus animæ vi præstari minimè posse, vt ius aut medicinam faciundo simul docendoque sectentur; ij se scientiarum abuti nominibus sciant, & vim naturæ facere, non minus quàm si ab amore pulchritudinem, à pulchro vtile atque honestū separent.

Subiecti passibile
consideratio
ex Hipp.
Obiecti agentis.

Analogia.

Loca plures Hipp.
unde Methodi
ratio vniuersa
sit colligenda.

Coniunctio præ
ceos & Theoria
ab Hipp. celebra
ta.

Empyrici.

Rationales tan
tum & garruli
taxantur.

Peregrinatio
quantum conse
rat ad cognitio
nem, & qualem
Homerus intel
lexit.

Si eos qui negit
posse præstari cū
theoria copulari.

separent, à luce splendorem, à splendore lumen, calorem & generandi facultatem, quàm si se interponentis terræ & Solis infandis deliquis cuncta in tenebras vertant, & quæ summo affinitatis iure deuincta sunt inuicem præter fas omne diuellere moliantur. Credebam equidem Centauros & cælo semper infensos Gygantes suis olim oppressos montibus expirasse, sed video sanè cū hac ætate plumbea, vel figulina potius, eisdem mira quadam palingenesi auris vitalibus reddi, & bella denuò bella cum superis impia machinari.

Sed quid apud irracionales animas argumētis logicis aut rationibus agam? credant saltem vel sensibus suis, oculosque non modo per illos cælorum æternos ambitus, per lunæ ac sublunarium rerum periodos circumducant; in quibus & actionum maximarum, & summa intelligentiæ virtus cõnexa æternis inter se vinculis glutinantur, quin ea quæ sunt in hominum genere prædictis adiungant. Quod enim præstari id ipsum quod volumus possit, docent exempla huius ætatis admiranda, si in facultatibus singulis suos hodie cultores principes & lychinuchos antesignanos exempli loco proposuerimus.

Specta animo tantum in arte medica Ioannem Fernelium, Hieronymum Fracastorium, B. Montanum, Andream Matthiolum, Jac. Syluium, Andream Vesaliū, Jac. Hollerium, Ioan. Tagautiū, Rondeletium, Amarum Lusitanum, & inter cæteros celeberrimum præceptorem meum Hier. Trinerium, ac P. M. patrem Gemmam Frisium in Mathematicis æque & medicina præstantem, qui omnes præter innumeros alios vel hac ætate florētes, tum scriptis & professionibus publicis, tum consultando variè & faciundo reipublicæ profuerunt.

Habetis in facultate Iurisprudentiæ amplissimum dominum Præsidentem Viglium Swichem. cuius diuina prudentia in rebus politicis expeditissimè praxeos, simul altissimæque Theoriæ indiuidua syngamia aliorum qui hæcenus extiterunt Iuriconsultorū prope nomen obscurat. Habetis sub eodem genere facultatis viros Heroicos planè, consilij simul & operum dexteritate præstantes D. Cancellarium, D. Iohannem Scheyff, & Ioachimū Hoppeum, cuius de arte Iuris opus extat Methodicum, thesauro nulli, ne quidem Gyges anulo comparandum. Mittam cæteros hac ætate præstantes viros præsertim in Vniuersitate nostra, pluribusque Hispaniæ, Italiæ, Franciæ, Frisiæ, superioris & inferioris Germaniæ locis, quos omnes fatius est ex viuus illorum monumentis quam nostra oratione laudari.

Quod si tamen ad sacræ theologiæ mysteria voles respicere, multa vbi que sunt exemplaria, sunt certè & in hoc literarum emporio celeberrimo, sunt apud nos grauissimi viri non minus scriptorum suorum & lectionum fecunditate, quàm vitæ exemplis, sanctimonia, morumque religione conspicui. Et quamuis omnes hic recensere superuacaneum putem, eos tamen silentio præterire non potui, qui præter innumeras diuinæ sapientiæ dotes, quas è sacrorum contemplatione & philosophiæ fontibus imbiberunt, actu quoque & operatione viua semper se vindices veritatis, patronos pau-

Exempla huius
ætatis in grauissi
mis viris theo
ria simul & praxeos
dexteritate
præclaris.

In Medicina.

In Iurisprudentiæ
& politica ad
ministratiue.

In sacræ litteræ
rum interpretati
one.

perum & afflictorum hominū, iusti decori, & boni publici æstimatores æquifimos præstitere. Horum alter est Reuerendus D. Præpositus Arrhiēsis Maximilianus Morillonius, in diuinis pariter & humanis versatissimus, cuius virtutes eximie ab auis & atavis ceu iure quodam hereditario diffusæ in omnem familiam permanarunt. Alter oriundus Hispania & toto propediè orbe prædicandus B. Arias Montanus, sacræ Theologiæ doct̃or eximius, mihi iam pridem notissimus propter humanitatem summam, sacrarum literarum, mathematicæ ac totius philosophiæ, præsertim tamen idiomatōn diuersissimorum cognitionē mortalibus admirandam, quorum nomine munus illi commissum à Rege serenissimo intellexi, vt linguis excusum pluribus volumen Historiæ Sacræ posteris relinquatur, quo sanè mortali generi nec salubrius quicquam hac ætate corruptissima, nec expectari posse magnificentius puto.

Vobis autem quocumque præditi meliori iudicio sitis, id paucis defixum ante oculos & circumferri in animis velum, non modo in vita & praxi, & Theoria dari coniugii vinculum indissolubile, sed & hæc singula ipsorum finium ratione conuerti. Nam propter actionem suscipitur contēplatio, propter contēplationem actio. Quare & re ipsa naturæque consilio complicata, non nisi violenta cogitatione dirimi possint.

DE DISCVRSIONIS CIRCVLARIS ARTIS QVÆ

*Cyclognomica Causis effectricibus secundarijs, vt
sunt potentiarum animi obiecta singula, exem-
plaria scilicet rerum perceptibili-
um atque imagines.*

CAPVT VII.

Concentu vnisono ad cytharam pulso, cytharæ alterius ex sympathia moueri vnisonum constat, adeoque in quavis harmonia Musica, quæ similem inter se tensionem obtinent, mutuo sese cōmouent per occursum circularum scilicet, in percussio aëre iuxta parem sibi proportionem optimè congruentes. Ita planè tum in rerum naturalium, tum diuinarum fieri spectaculis solet (quorū ordo siue connexus perpetuus aptissimè cuiusque symphonix exēplar existit) vt cum de vno quouis principio distinctim sermonem aggredi velis absque cognati alterius doctrina miscellanea, non possis tamen, quin ductu reciproco profla vorsa ferat oratio instar vndantis auræ, atque per circulos obuios agitata inter tenfos æqualiter nervos. Etenim de natura animi differere quenquam vix posse autumo, quin & obiecti naturam & circularum atque discursuum, alterius illius intuitu flexuque nonnihil obliquo simul attingat, & in huius contēplatione vicissim naturam animi conuerfa velut radiorū vicissitudine pulset. Nam neque in similem sibi alterius oculum facilè quis intuebitur, nisi & sui effigie oculi vna consideret, vtque per sinus seu chordas arcum circuli explorant ma-
thema-

*Eiusdem negotij
considerate potes-
tis & eandē
obiecti.*

thematici, ita vicissim sinus rationem per circularū peripheriam. Ergo licet de facultatum obiectis rationem fermè vniuersam tractatu superiore propter cōtextum rerum ingressi sumus, cum tamen obiecti ad potentiā mutua sit quædam relatio, penes quam natura vnus ex alterius alternato intuitu clariùs elucescat: conabor paucis & horum indolem aperire, locumque non infimum attribuere inter artis nostræ principia iuxta perennem symmetriam ad trini fontis atque vnus processum ineffabilem. Musæ Iouis ter maximi repurgate paulisper faciem terrenam ex animis nostris, liceatque in sacram hanc Idearum arcem altius euolare, quàm fluxa forsitan nobis atque mortalis portio largiatur.

Causam discursus cuiuslibet secundariam imprimis sic accipi velim, vt nostri magis intuitu, quàm quo ad naturam rei esse talis intelligatur. Sunt enim obiecta, efficientes secundariæ causæ ad ipsum animum atque discursionem comparatæ, quippe quam paulò propius cōplectantur, priores tamen essentia iuxtaque naturæ seriem ad gradum intellectu superiore meritò referuntur.

Obiectum Physici vocant agentis animæ seu facultatis terminum, in cuius perceptionem scilicet velut finem virtutum radij ab anima proferantur, ac tot sunt numero quot ipsæ potentiæ, quarum quasi correlatiuonome designari possunt, vt intelligibile scilicet ad intellectum, ad sensum sensibile referatur, quemadmodum res visibilis visus obiectum dicitur, tactu perceptibile tactus ipsius, & sic de cæteris.

Nos ad Metaphysicam contēplationem propius accessuri, atque in tentione quantum fieri possit & hic quoque persistentes, dicimus inter Ens verū seu summum bonum, & non ens infimum seu materiem, tria Entis genera secundum boni ipsius continuam quandam participationem collocanda, quæ quo ad cognitionem percipiendi que facultates respectum inter se mutuam perpetuamque relationem sortiuntur.

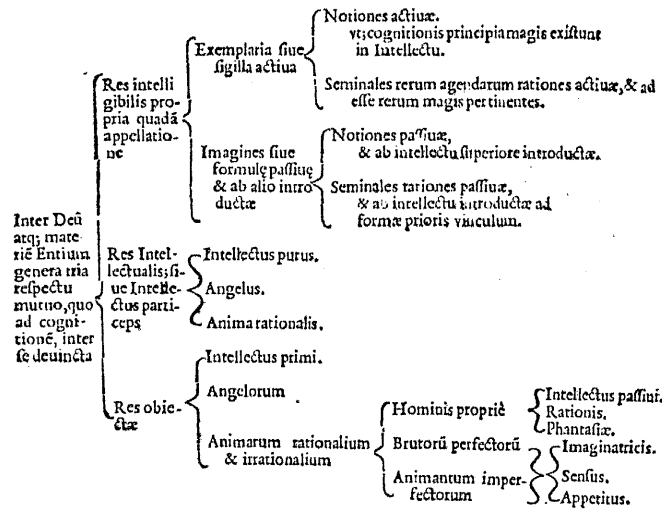
*Discursus Ide-
thematici causa
secundariæ.*

*Entis genera tria
à Metaphysicâ
abŝignamur.*

1 2

Inter

Res obiectæ, & intelligib. in quo differant.

Res obiectæ igitur, et si à plerisque cum rebus intelligibilibus confundantur, in intellectu habent se potius per modum magis minusve communis. Omnes enim res intelligibiles sub obiectarum rerum ambitu comprehenduntur, at non obiectum quodlibet intellectu est perceptibile sub ratione qua intellectus existit. Quin etiam in intellectu ipso, si accuratius loqui voles, res omnis intelligibilis siue Idea à subiecto distinguitur; in cuius gremio delitescit: quamvis iuxta Platonicos notionem sensibilibus rerum solæ, nuper editæ vel ab anima conquistæ à rebus sensibilibus separantur: notionem verò intelligibiles in potentiam rationalem ab intellectu transmissas vnum quodammodo cum rebus intelligibilibus ipsis esse constituent.

Res Intellectualis.

Ens Intellectuale (vt ex Plotini verbis elicitur) omne id esse conuicimus quod sit intellectus atque intelligentiæ particeps, ex forma intellectus formationem obtinens, sub eiusdem actu vitam atque essentiam. Sicut enim se habet visus ad lumen, sic ad summi boni lucem intelligentia, vnde & intelligentiam Plotinus nominat actum reflexum essentiæ viuæ à bono dependentis, conatuque eiusmodi querentis se simul & causam sui.

Res Intelligibilis

Intelligibile si cum re ipsa planè coniunxeris, vt Plotinus in formis superiis & maximè abstractis solet, ad intelligentiam naturamque intellectualem velut motor existit, natura prior atque antiquior. Verùm si à rebus non nihil separaueris secundum acceptionem propriam pulchrè omnem ideæ rationem tibi ob oculos atque in animo constitueris, quæ nihil sit aliud quàm forma formæ effectricis interior, sic vnita tamen formæ principi atque intel-

intelligibili rei, vt lumen solis luci ipsi; ac tantum per modum vel ordinem quendam differens in ea dimanatione quæ fit à rebus intelligibilibus in intellectu. Aptè itaque comparabis rem intelligibilem Soli, & causæ effectricis superioris nomine designabis: Intellectum verò velut orbem elementarem, atque solaris radij receptaculum appellemus: Ideam deniq; velut instrumentariam formam atque effectricem secundariam in solaris luminis ratione statuamus, vt nihil sit aliud quàm rei intelligibilis emanatio in intellectu: vel si ad ideas quoque ignobiliore te conuerteris, radiorum specierumque defluxus à re perceptibili ad cuiusvis percipientis animæ sensum. Ita enim & passiuas notionem sub diuisionis ambitu comprehendes, & mediam optimè collocaueris rationalem animam, inter obiecta sensibilia atque intelligibilia omnis cognitionis extrema.

De Intellectualibus rebus abundè diximus capite superiore; de rebus intelligibilibus præcedenti libro; nunc verò de ideis ipsis per quas propriè res & intellectu perceptibiles sunt, & dicuntur tales, sermonem compedio transigamus; ne passim non tam earum naturam atque essentiam tractare voluisse videar; quam ordinem & consecutionem necessariam ad discursus illos triplices ante à nobis constitutos: quanquam, vt dixi, longè sit difficillimum in rebus seriem certam probè instituere, quin de natura quoque singularum cogitatio, de que ordinem causis volenti nolenti que interdum altius obuersetur.

Ideam igitur rebus corporeis separatam Deoque instam Plato efficiendi principium voluit, vt ideam alteram intellectui conuicam cognitionis effectricem atque scientiæ; formam verò rebus inductam effectum generationis illius, & partem, potius quam causam effectricem, maluit appellare: Aristoteles contentus rei causis proximioribus, ideas rejicit, tanquam in nube, potius quam in rerum natura, volitantes; cum ipse interim amictus nube densifcula vel inuitus tandem in harum hypothesim prolabatur; dum formam scilicet extra corpus constituit cuncta continentem, vt lib. Phys. ausc. 2. vbi & formæ diuinæ mentionem obiter facit. De qua vide Themistium atque Simplicium. Sed cur non Peripateticos mirer? Ideas atque exemplaria contententes tanquam nimis supra naturam atque in intellectu posita; cum diuinus Plato hæc velut causas superiores, minimè proximas rebus ipsis constitutis adiunxit, ipsi interim Aristotelici præter materiem ac formam inter causas continentem & proximas priuationem numerent, non Ens verius quàm sit species rei intelligibilis. Non enim forma, nec corpus existit, sed quiddam indiuisibile potius inter ingressum vnius formæ alteriusque expulsionem, vt in angulo seu duarum linearum contactu communis punctus existit, diuersæ penitus rationis scilicet quam sint ipsæ in longitudinem diuisibiles lineæ.

Meritò itaque causarum genera 5. constituit Plato in rebus vniuersi. 1. Mundum sanè vt finem. 2. Materiem operis naturalis. 3. Deum vt communem efficientem causam. 4. Ideam duplicem, vnam vt exemplar rerum

1 3 efficien-

idearum cōsideratio iuxta tenuariam distributionem, qua omnes ad symmetriam Methodicam reducuntur.

Idea quid.

In Peripateticis, qui Ideas vident & exemplaria.

Causarū genera 5. secundum Platonem.

efficientiarum in intellectu communi, seu mundo archetypo intelligibili primo: alteram verò ut cognitionis exemplar, quibus totidem respondent gradatim in intelligentijs inferioribus, sed magis distinctim atque secundum passibilem modum. 5. Formam rei naturalis velut partum, Quod si magis interna principia vales, Formam atque materiem dices, quarum medio nos in sequentibus passim analogiam siue proportionem audacter constituimus; et si latius principij rationem extendere cupientibus, vel nouem principiorum ordines facillimè referantur, 1. Deus. 2. Intellectus communis. 3. Ideæ. 4. formæ essentiales. 5. formarum accidentalium analogia siue proportio. 6. Priuatio. 7. finis atque perfectio rei. 8. Rerum ordo & consecutio. 9. Materies. Verum hæc paulò supra propositi metas.

Ideæ esse demonstrat breuiter.

Quòd autem Ideæ re vera existant, prolixa demonstratione non indiget: nam ut rationes omittam longè pulcherrimas Max. Tyrij Philosophi sermone 28. quarum aliæ argumento sunt à minori deductæ atque brutorum exemplo, aliæ verò à processu prioris ad cognitionem principij vsq; in infinitum, postremæ tandem ab actionum humanarum in somnis, actusque reminiscendi similitudine. Ipsæ sanè vel diuinæ literæ docent, Deum quodammodo exemplaribus vsu ad vniuersi fabricam, ut doctè lib. de mundi opificio demonstrauit Iudæus Philo. Quibus attestatur illud Mosaicum, In die quo fecit Dominus cælum & terram & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis priusquam germinaret. Adde & Regis Psalmographi alteru, Informem foetum meū viderunt oculi tui, & in libro tuo omnia membra mea scripta erāt, quæ per dies formata sunt. Quemnam hic, quæso, librum intelligat quisquam, nisi fortè mundu intelligibilem siue Archetypum atque intellectum cõmunem? Nisi quod Plato intellectum cõmunem Deo inferiori ponat, Christiani autem Dei filium intellectu quouis superiores & patri cõæqualem. Neq; verò in rebus fidei tantopere Platoni est auscultandū, quin verus Ecclesia & Christus ipse hic multò sit audiendus prior. Tantum verò hæc obiter quantum principijs melioribus visa sint consentire idcirco recensui, ne ex signæ meris omnem hanc doctrinam nostram effluxisse quis arbitretur. Nam si qua à nostra fortè religione dissideant ex veterum monumentis huc translata (ut sunt certè plurima) ijs etsi non acquiescas, artis totius necessitati nihil offeceris, cum illa non tam ut principia, sed operis quædam quasi Emblemata intertexuerim, natura quidè eiusmodi, ut vel transpositione, vel voculæ quadam imutatione facillimè in Christianum sensum transferantur: vbi tam diuino spiritui atque ecclesiæ sanctæ semper est auscultandum, quando horum interpretatio nec intellectum humanum, nec rationem vllam in consilium vocet, nisi ab intellectu verè cõmuni prius sit stabilitum, qui sanè, quantum ego pro mei ingenij tenuitate assequi possum, non tam in vno homine viget, quam plurium humanorum intellectuum vnitatem.

An Deo opus fuerit exemplari.

Verum (inquies) quid Deo exemplari opus fuit aut mundo intelligibili, qui vel ma-

vel materiem è nihilo duxit per potentie suæ abyssum infinitam? Certè non propter Deum exemplaria statuit Plato, verum propter intellectum nostrum, cum enim hic naturaliter formas capiat, rationesq; vel separatas intelligat vel separando, cum & superiora pro suæ naturæ captu efficiendis inferioribus aut conseruandis saltem operam præstent, idq; per æmulationem quandam boni opificis, à quo proficiuntur, ipsum verò summū bonum lōgè superius intellectu nostro ab intellectu capi non possit, sequitur ut illæ communes rerum atque à materia remotæ rationes eius obiecta sint adæquata & naturalia, quæ quia intellectum mouet, formant, atq; perficiunt, idè & intellectu nostro superiores in veriore atq; præstantiore vniuersi gradu sunt collocatæ, Mundo scilicet exemplari atq; intelligibili intellectu cõmuni, quem & Dei filiu appellabat. Quare & procul à figmentis politæ fulgent, ne mens & veritatis index & sensuum castigatrix magis à veritate quàm sensus ipse dissideat. Etenim, ut doctè Platonicus referunt, Mens illa sublimis primū velut informe chaos ex Deo nata ad sui principium ingenito quodam appetitu conuertitur, conuersa in Deum radio, eiusdem penitus illustratur, cuius fulgore creandarum rerum ratione plenissimo ille suus amor accensus Deo totus inhæret, inhærens deniq; ad formam perfecti animalis exurgit, quem à pulchritudine Mundum appellat. Ita mirum Deus in mète sibi inhærente creandarum rerum naturas effingit, pingens modo quodam spiritali cuncta quæ in corporibus hæc percipimus,

Ordo amantius circa Ideas & exemplaria.

Idearum & exemplaris munitæ habitudo.

Cælum & terras camposque liquentes,

Lucentemque globum Lunæ, Titaniæque astra,

Vnde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Ex illa igitur reflexione mentis in Deum, & conuersione per appetitum, primæ rerum ideæ in mentem primam disseminantur, ut per reflexum mentis nostræ in intellectum superiorem, & ipsarum quarumcunq; notiones induens,

Ceu tumultum capit, vnde omnes longo ordine possit.

Aduersus legere, & venientum discere vultus.

Qualis verò habitudo mētis primæ ad Deum & ad ipsam mētem primam nostri intellectus existit, talis deinceps rerū quarumcunq; inferiorum ad superioris ordinis vitam: utq; in hoc mundo materiali omnes omnium materiæ in vnam tandè intimamq; materiem confluunt, magis multò in mundo formali formæ omnes in vnam principem, ac velut apicem summū totius theatri necessario reducuntur: omnis enim vita (teste Ficino) prolem sibi prius penes se ipsam generat quam seorsim, quòque præstantior parens, eò & interiori sibimet ipsi generat prolem. Oportet enim prolem eiusmodi (quam Orpheus Palladem vocat, tanquam Iouis capite natam) Deo interiorem existere, quàm sit angelica notio menti angelicæ. Nam in angelo cum sit esse aliud quàm intelligere, notio quæ in ipso per intellectus actum generatur, aliud est quàm angeli ipsius essentia. In Deo cõtrà esse & intelligere vnum sunt, ac notio quam Deus ex intellectu sui in seipsum reflexione producit tanquam sui imaginem

imaginem viuidiorem, idem est atque ipse Deus. In hac autem Dei prole in-
rima, seu mundi semine vniuersali, insunt membrorum omnium semina pro-
pria, quæ in mundo hoc prole eius externa gignuntur. Atqui hæc eadem
essentia inter se coeunt, ne Deus sit substantia multiplex: ratione differunt,
ne quicquid in mundo subsistit varietatis ac pulchritudinis expers esse vi-
deatur. Rursus eadem rationes seminales quanto ad vitam superiorem re-
feruntur, tanto magis & vniuersales vnitæ atque à materiæ conditionibus
sunt alienæ. Quin summo bono non omnes tantum omnium rerum formæ
sefe per modum vnus infigunt, verum & cunctorum animæ illuc, tanquam
lineæ ad commune quoddam circuli centrum, referuntur: quæ quamuis sin-
gulæ sua sint rursus proprietate distinctæ, distinctionis obtinent gradus sub ea
ratione tantum, qua ab intellectu atque vno in multitudinem prolantur.
Quo sanè & illud spectat poëta opt. max.

*Ille autem paribus quis fulgere cernis in armis
Concordes animæ nunc & dum nocte premuntur,
Heu quantum inter se bellum, si lumina vitæ
Attigerint, quantas acies stragemque ciebunt!*

Sic utique ex vno intellectu rationeque ab ipso dimanante moles hæc vni-
uersa pullulauit iam à seipso dissidens, & necessario nata sunt alia inter se ami-
ca & salutaria, alia verò inimica & perniciosa ex rebus bonis atque concordibus
primum in ratione seminali.

Quod verò ad modum pertinet, quo primum idæ ab intellectu superiore
producantur, Plotino visum est naturam entis veni fecerat vnitatis velut se-
minibus rerum earundem parere rationes; eas deinceps ordine numeris maiori-
bus minoribusque componens. Nam & Pythagoræ nihil est aliud numerus,
nisi actus seminalium rationum in vnitatis regnantium; Vnitas verò id ipsum
per quod Entium quodlibet vnum denominatur; quodque, velut seminario &
radice sempiterna, rationes proportionalesque in vtramque partem procedunt
infinitæ; hic quidem multiplicando, illic verò diuidendo. Vel, Vnitas est specie-
rum species, exemplar idearum omnium numeros reliquos & particulares re-
rum rationes in se complexa.

Et quamuis istarum classes plurimæ pro humani ingenij facultate constitui
possint, videntur tamen Platonicæ 4. potissimum recensere voluisse omnium
quidem circa Deum, à Deo in eundem sefe ordine longè pulcherrimo refle-
scentes. Cùm enim Deus sit quasi quidam circulus (ut pulchrè Philosophus
ille dicebat) cuius centrum vbique vigeat, circumferentia nusquam appareat,
circa eundem orbem 4. assidue reuoluuntur, Mentis, Animæ, Naturæ, atque
Materiæ. Vnde & idearum classes totidem emergunt, quarum interiores &
1 Deo proximæ sunt, quæ ab ipso in mentem profluunt, & à mente in eundem
2 reflectuntur. Secundæ notionum rationalium circa Ens secundum, siue intel-
lectum communem, à quo in animam vibratæ suum similiter principium re-
petunt.

*Modum quo idæ
producantur.*

*Vnitas diuina
potestas.*

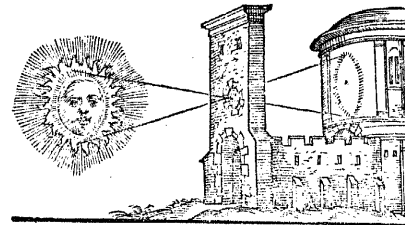
*Idearum conuersio
circa Deum.*

petunt. Occurrunt tertio rationes seminatae circa Ens tertium, nimirum Ani-
mam, à qua in naturam prorogantur, atque hinc reflexæ iterum in animam
conuertuntur. Quartus illarum ordo recensetur, quas Naturales appellant,
circa naturam assidue volitantes, à qua demum in materiem lapsæ hunc pro-
virili rursus in naturam attolluntur. Itaque diuinus ille radius à sole æterno
in orbem continuum manans à mente per animam in naturam atque mate-
riem transit, in qua tandem fingit extremas quasdam atque vmbrales tan-
tum similitudines, ut lumen colorum imagines in obiecto speculo represen-
tat. Nam ex puris paulatim impuræ fiunt, dum à contrarijs inquinantur,
vnde & ex vnitatis dissipatæ, ex vniuersalibus singulares, ex stabilibus planè in-
stabilis atque caducæ, pristinam requirunt puritatem, atque ex humili in
altum, raptu illius magni dæmonis, siue amoris, quantum in ipsis fixum est,
rursus emergunt.

Propterea & mundi huius inferioris Colonus Animus propter cõmercium
Deorum partim sublimium, partim fugacis corporis, ceu profugus fato, terris
iactatus & alto, assumit ipse quidem per sensum has à materie pollutas rerum
similitudines, deinde collectas per phantasiam purgat colatque per rationalis
potentiæ cribrum, ligat postremò cum vniuersali mentis Idea, fruiturque
iam Psyche pulcherrima sui complexibus viri, cælestis cupidinis scilicet, vbi
pota nectare, Nepentes fatura atque ambrosiæ mensisque paulatim assuef-
cens superis,

*Multa modis simulachra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturque Deorum
Consilio, atque imis Acheronta affatur Auernis.*

Sic hominis anima per radij reflexus in sublimè, labefactatum orbem ex
descensu in multitudinem, penè restituit. Quod si huius conuersionis obscu-
ram quoque in rebus sensibilibus imaginem voles, rursus ad Solis actionem
te conuertito, diligenter obseruans, quomodo ex orbe illius amplissimo vel
orbis diametro potius, per foramen angustum in obiectum parietem alterum,
conu pyramidalem efformet,
atque in ipso foramine parietis
proximi sic radij obliquati
in continuum proferantur,
ut tranuersi penitus parique
proportionè digressi qua du-
dum colligebatur, in opposi-
tam alterius muri planiciem
decidant, orbemque fulgi-
dum ad solis similitudinem
referant (quemadmodum pulchrè obseruatores Eclipsium docent) tantò sanè
ampliorem, quantò à foramine longius tranuersi radij in continuum proro-
gentur,

gentur,

*Animi dignitas
& potestas per
ideam.*

*Simile radiorum
Solarium ad
Idearum dimen-
sionem.*

gentur, adæquaturi scilicet globi solaris amplitudinem, si æquali spatio à cono deciderint, atque pridem à sole deflexerant. Ita & idearum influxus à superna vita in inferiorem derivati ex augustissimis maximè in angustiam particularem rediguntur, donec à materie atque corporibus reflexi iterum in humanos animos, ex singularibus facti vniuersales, amplitudine pristina potiantur.

Quomodo ratio
in materiam
egrit.

Atqui de Ideis superioribus ac medijs iuxta communioem rationem satis est demonstratum, verùm quomodo Ratio in materiam agat, fortè non cuius est manifestum. Plotinus illam nec visionem neque intellectionem nominat, sed vim quandam materiæ agitatricem, haud sanè cognoscentem, sed agentem duntaxat velut formam figuramque in aqua, quemadmodum ex circulo aliunde facto redundat circulus alter,

*Sicut aqua tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lune,
Omnia pervolitat latè loca, &c.*

Vnde tanquam superioris ordine ducta & pulsa radijs reflectit speciem, aliàs quidem expedita, aliàs impedita; quare & circa ipsam vbiq; & perspicuè rationis defectus maior, maior contrariorum velitatio, indomitus fluctus & ataxia. Postremò vt totam Idearum regionem paucis exaratam proferamus, en tibi Idearum systema à Deo vsque ad Materiam.

DEVS

DEVS } I

RADII EX AMPLI TYDINE }
diuina in conu diffusi pyramidalem }
seu tres diuinae substantiae dimana- }
tiones inter primum principium & }
mundum, essentia scilicet, vita, & }
Intellectus. } 2

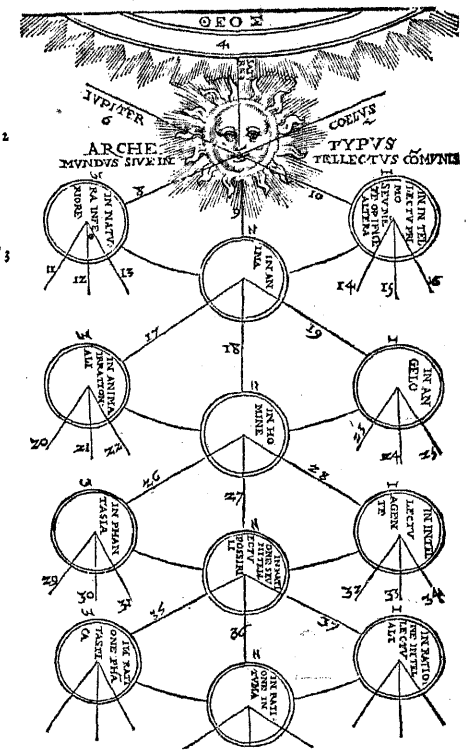
INTELLECTVS COMMVNIS }
sive Archetypus mundus atque in- }
telligibilis primum per radium di- }
uinum formatus, & instar solis Dei }
radios exceptos in continuum spar- }
gens. } 3

ORDO AB INTEL- }
lectu in naturam vniuer- }
salior. } 4

ORDO ANIMARVM }
Rationalium particula- }
rior. } 5

ORDO IN MICRO- }
cosmi parte cogni- }
tixice. } 6

ORDO MAXIME }
distinctus in partibus }
rationalis potentiae. } 7

- COELI VS
1 essentia boni particeps vite
intellectualis causa.
SATVRNVS
vita secundum formam par-
ticeps essentia, intellectum for-
malis causa.
4 Ideæ Idearum omnium conti-
nens ideas ceteras per modum
exemplaris vnius & primi,
forma vnius & causa velat.
tantum differentis.
6 Intellectu secundum formam
particeps vite & causa mundi.
8 Hinc infusm Ideæ vt vultre
multiplices, vtque formarum
essentiarum vincula.
9 Hinc infusm ideæ secundum
participationem iam magis ma-
gis distincte.
10 Hinc infusm per formā pro-

- priam ideā, absolutè tamen
rationibus inter se discrepates,
intellectuales secundū causam,
intelligibiles secundū formam,
partim rursus vt cœptaria &
notiones, partim vt vites se-
minales renungue principia.
11 In rebus inanimis.
12 In plantis.
13 In animalibus.
14 Vt communicabili, cui Ens
adæquatum subiectum.
15 Vt appetibili, cui bonū ad-
æquatum obiectum.
16 Vt intelligibili, cui adæ-
quatum obiectum est ens.
17 Infusm neque vt intelle-
ctuales, neq; vt intelligibiles.
18 Infusm ideæ vt intellectu-
ales participatione, nequaquā

- vt intelligibiles propriè, id
est, qui sui intellectiōe can-
municent ordini inferiori.
19 Infusm Ideæ intellectuales
secundū formam intelligibi-
les secundū participationem.
20 In basi.
21 In centro.
22 In apice.
23 Infusm ordinis.
24 Medi ordinis.
25 Supremi ordinis.
26 Vt imagines quedā abstra-
ctæ à rebus sensibilibus ear-
rumque spectra fugacia &
tenuis sine corpore vite passi-
biles respectu superiorum.
27 Vt distinctum seminaria
compositionis & distinctio
formula partim actiue par-

- tim passiuæ.
28 Vt Characteres typi prin-
cipis atque actiue conditionis
sigilla.
29 Cum intuitu simplici.
30 Cum apprehensione accu-
ratiore.
31 Cum compositione & di-
uisione umbratili.
32 Vt notiones compositæ ma-
gis ex intuitu subiecti &
predicati.
33 Vt notiones minus simpli-
ces.
34 Vt notiones simplicissime
de rei essentia scilicet.
35 Vt deorsum per affectionem
deinante.
36 Vt in se conuersa.
37 Vt sursum reflecta.

Differentia exemplaris & imaginis.

Notio. Virtus & ratio seminalis.

Intellectuales notiones.

Rationales:

Phantastica.

Specierum sensibiliu necessitas.

Notionum & idearu in mente comparatio.

Illud verò præ cæteris in tabella præfixa accuratius paulò expendas velim, quæ sit differentia inter exemplar atque imaginem, rursus utrobique inter notionem & virtutem seminalem. Exemplar enim ad causam agentis rationem proprius spectat: Imago ad patientis conditionem. vnde & mutuo sunt correlatiua: est enim exemplar imaginis exemplar, imago autem exemplaris. Sed notionis vocabulum magis ad cognitionem est referendum, ad effectiorem verò virtus seu ratio seminalis, si loqui paulò distinctius voles.

Postremò & illud particulatim animaduertendum in anima nostra, Intellectuales notiones actiua potissimum facultate præditas magis exemplarium in nobis locum quam imaginem obtinere, nisi ad intellectum superiorem conuersæ referantur: Rationales verò species seu discursuum feminaria ambigam sibi naturam quodammodo vèdicasse iuxta indolem rationis: Species verò phantasticas sensibilibus rebus abstractas, etsi plerique merè passibiles iudicent, id respectu intellectus communis est accipiendum: alioqui enim & ipse naturæ accipit ab intellectu abstrahuntur per rationem mediam. Verum è conuerso cum intellectus per descensum in obscuram velut nubem deuolutus altiùs dormiat, quàm Epimenidis somnum, necesse fuit species in intellectu positas essentielles atque reconditas scilicet, à sensibilibus notionem & syndromis accidentariæ similitudine vellicari. Quamquam & huius excitamētī principium alterum quoque sit extra corpus constitutum priori oppositum, eoque longè præstantius, ipsum scilicet primi intelligibilis lumen, & fax quædam immortalis cognitionis ac naturæ vniuersi parens.

Porrò Intellectuales notiones quanquam actu perpetuo in vnitatem vineant, respectu tamen potentiarum inferiorum, quibus se vincendum tradidit intellectus, nunc per potentiam nomen à priore quadam indole degenerasse, abundè ex monumentis Platonicis constat. Actu enim subsistit in nobis, actuque à mente superiore formatur, & ad eandem respectum obtinet sempiternum, sed (vti diximus supra) actionis suæ radium non actu semper ad inferiora demittit. Vnde & respectu animæ inferioris tantum in potentia dicitur, donec per animorum ascensus rursus excitetur, vt omne hoc nostrum scire sit verum reminisci, ac rectè Socrates non tam scientiarum sese promum apud adolescentem, quàm obstetricem prædicaret. Nam & sensus rationem, & ratio vicissim prægnantem notionibus intellectum obstricatur, non quod proinde species intellectuales nascantur propriè, vti ex verbis Platonicis malè colligebant Epicurei, cum potius hæc productio specierum istarum sit quædam in Rationali parte conuulsio, per quam mentis species antea coarctatæ florescunt latius, vt per intelligentiam essentialium rerum definiantur, per rationem componantur essentialium definitæ, & argumentationes cõficiantur. Veras etenim definitiones essentialium non potest mens per accidentalium simulacra formare, sed eas construit per infusas ab origine notiones, cum in syndromi accidentali sola descriptio quædam lateat, definitionis umbra & rudimētum imperfectum ad veras illas essentialium notiones

ceu

ceu manu nos perducens. Quemadmodum igitur Natura non recipit quicquam, nisi ex semine ortum trahat, quin potius quodcunque procreatur, seminis secum similitudinem deferat, vt homo hominis, atque arboris arbor: sic & animus, si veritatem intelligat, necesse est veri seminio fatum rationes exhibere, postquam fuerit excitatus, quæ quidem (vt Tyrij verbis utar) & sint, & semper sint, & substantiæ veræ atque immortales. Quare cum sui ipsius doctor sit animus, ipsi profecto si fuerit defæciator exiguo principiorum haustu ad intelligentiam est opus: nam talis sponte ex se ipso principium capiens viam ingreditur naturæ opificis similitudine fabricatam, inceditque ad mentis illa spectacula, quæ & mente dextera protinus haurit, atque hausta tenaci memoriæ mandat. Si quis verò quæ de actu & potentia diximus probè vix assequatur, multas in hoc mundo sensibili istorum similitudines vel passim obuias apprehendet. Vide imprimis colorum seminales rationes in oculo, quæ ab externo lumine in actum prouocantur, de quibus supra. Vide & virtutem seminalem in animalibus, plantis, & mineralibus, quorum angusto spacio conclusæ rationes non prius in apertum sese oculis proferunt, neque sensibilem villam fibrarum, fructuum, foliorum, distinctionem obtinent, priusquam illas calor externus aliquis vel solis, terræ, aut animatis alterius excitaret. Medicamina apposita corporibus nostris vel intus assumpta, ignaua recensentur, nisi nobis innatum calidum misturæ in medicamento totius symmetriæ quasi dissolvens, ignem latentem in penetralibus foras prouocet, alaique ad actionem in semet ipsum ante subministret. Ad eò vt vel frigidissima medicamina per duplicem calorem agant mutuo sibi obuiantem, vnum scilicet intraneum sibi, & ab exteriori frigido mira quadam proportione attemperato maxime compeditum: alterum verò peregrinum qui ipsum internum compeditum liberet, & ad rumpendos carceres aditum patefaciat, vnde tandem vicissim patitur iuxta communem Actionis & Passionis regulam. Quid verò in mixtis generalibus ista miremur? Cum vel analogia pari cælestes stellæ sese ad solem gerere videantur, quemadmodum fuscè ostensum est primo libro, vt in Sole quidem sit actus perpetuus, in cæteris verò à Solis actu ligatæ illarum facultates in actum eliciantur, vnde per sygyias varias Planetarum ad Solem, perque directionum vicissitudinem admirabilem, suas potissimum vires exercent, alioqui etenim perpetua quædam vel confusio facultatum (quando nimirum sub idem tempus diuersi & sæpe pugnantes inuicem schematici fiant) vel vniformitas scædior appareret. Verum cum Musici neque continuas perfectas consonantias eiusdem generis, nec dissonum vsquam in carmine patiantur, fit vt quadam vicissitudine nunc à Sole calor Martis feruentior, nunc Saturni frigus excitatum sese per Lunam terris communicet, ipso interim Solis radio per Martem aut Saturnum vicissim nonnihil affecto. Quod de medicaminum frigidorum mixtura & actione per calorem duplicem ante definiuimus, idem proportione quadam in stellis etiam natura refrigeratibus quisque subaudiat velim. Sed de his vberius alibi, in arte nostra Metheorographica scilicet, & mathe-

Seminum potestates, nomen in actum detrahitur ab ista superiore, accipitur exemplis vniuersi in coloribus, in plantis et animalibus.

In cælestibus.

mathematicis elucubratiunculis, si dis visum erit.

*Causis particulari-
bus communi-
bus semper as-
sistere.*

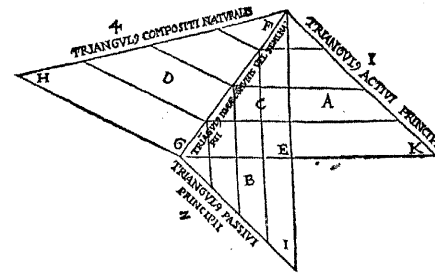
Pater itaque caussis particularibus Ideas quasdam communiorens semper assistere ceu posteriorum fomites, vtpote individuis numero infinitis communem speciem, cui cum speciebus vnitis cæteris, assistat vltterius quædam generica forma, donec per communissimam vniuersalis ordo trahatur vsque ad Ens quod Entia cuncta transcendit, in quem velut figurarum omnium angulum communissimum vel angulorum omnium caput (vt ipse se Christus nominat) dispersa quælibet per intermedios & simpliciorens ordines in vnitatem refluant vnde fluxerunt. Ita & in progressu Metaphysico quem fouet æqui-uoca quædam relatio, caussarum effectuumque mutuam consequentiam: à sine per media ad caussas primas (cuius similiter vtrinque terminus est idem cunctorum efficiens deus) videbis à primo semper ad vltimum formarum ordinem infinitum, quæ modò effectus vel finis, modo relatæ ad consequentia effectuum principij induant rationem: sic tamen vt forma effectione posterior intra prioris ambitum sit cõprehensa, vt quoties ad effectiorem rei eiusdem speciei confluant diuersa principia duo, Masculinum & Fœmininum (vt obiter dictum est supra) necesse sit tamen vtrique vel semini particulari, vel actiue passiuæque conditionis principio commune seminum semper assistere velut exemplarem formam, cuius virtute particulare quodlibet agens vel patiens se mutuo complectantur, ac dimanationes vtrinque in occursum mutuæ fiant, tum per effluxum corporeum sensibilem vel insensibilem, tum exhalationem illi coniunctam spirituum, qualitatum atque formarum, donec per eandem Ideam communem rursus ex forma multiplici in actum vel speciem simplicem, in formam vnus compositi ex indefinita materie potestate cuncta conueniant. Sed neque commodius istorum ratio quàm per figuras Geometricas, perque ipsa rebus paulisper abstracta mathemata percipi possit: Hanc autem cognoscere imprimis est operæpretium, quod huius demonstrationis adminiculo, omnium fermè quæ sunt in vniuerso proprietates occultæ vel facultates abditæ (vt vulgus vocat) tanquam vno ex fonte promantur.

*Tria in omni mi-
xione naturali
conueniunt, sem-
per masculinum, fe-
mininum & com-
mune seminum
vniuersæ sunt exem-
plares ratio.*

*Demonstratio
Mathematica.*

Cùm enim omnis & actionis & passionis ratio sit in triangulis posita, in quibus (vt alibi demonstrabo) per angulum forma, per aream spiritus magis, per basim & latera corpus atque corporea qualitas assignetur, sit vti per angulorum contactus vel laterum; proportionales totæ inter triangulos plures emergunt, ita & agentis ac passiuæ analogiam mutuam deprehendamus per anguli vnus & continentium laterum vniuersalem rationem in circumfuso exemplari. Detur autem triangulus rectangulus figurarum omnium elementum primum, vt A. quidem in actione naturali actiuum principium signet; Secundus triangulus B. priorem contingens ad angulum rectum, sit loco passibilis rei: at tertius triangulus C. vtriusque prioris contingens angulum rectum in E. commune illud exemplar referat, producta prius C F. linea subtensa angulo recto, ab extremitate latens E G. trianguli B.

ad ex-

ad extremitatem EF. trianguli A, quæ rectum angulum intra se comprehendant. Producam rursus GH, lineam ad angulos rectos supra lineam GF. eidem subtensa GF. æqualem, & connectam vtrasque per FH. lineam, subtensam angulo recto G. trianguli maioris & quarti per D. signati. Dicam postremò quod per exemplar C. vtriusque trianguli A & B. talis sit mutua necessitudo, vt cum vterque in vno communicet latere & communi angulo E. habeat & suas subtensas analogas FK. & GI. ad subtensam communis trianguli FG. & per consequens trianguli fabricati super FK. & GL. latera continentia angulum rectum E. erunt æquales triangulo, qui iuxta prædictam rationem erectus est super lineam FG. quandoquidem trium triangulorum singuli medium ambientes, Medietatem quadrati constituunt, quorum duo quæ sunt à lateribus medij trianguli continentibus angulum rectum, æqualia demonstrantur quadrato quod super lineam consistit subtensam angulo recto per penultimam primi Elementi Euclidis. Quod autem ille quadratis tribuit, nos & triangulis illorum orthogonis assignamus, qui sunt quadrato per dimetientem interfecto, vnde nasci per dissolutionem æquales vtrinque rectangulos trigonos sit necessarium. Si autem ab æqualibus demantur æqualia, & ea quæ remanent sunt æqualia. Itaque vt ad naturam demonstratio propius referatur, quia Basis GF, Ideam mundi corpoream & diuisibilem maximè representat: AG. & EF. latera Spiritalem maximè: E, formam omniparam, in qua rationes formarum sint omnium adhuc vnitæ actu, distinctæ secundum potentiam; quia & sectione facta eiusdem trianguli totius in partes proportionales quotlibet, à quibus recta & transversim ad angulos rectos productæ lineæ siue cancelli per vtriusque annexi trianguli planum, in iisdem quoque & segmentorum omnium rationem analogam præstet: necesse est penitus, vt cùm corpus corpori coit proportione media, iungantur mox spiritus & qualitates vtriusque, tandem & forma vniuersa

vniuersa; idque particulatim in vno composito, quod ex duobus principiis antè distinctis, nunc per vnius medijs exemplaris cōmunem rationem ita statuitur, vt ambo sua principia sub vna & simplici forma intra se comprehendat. sunt enim (vt verbo absoluam) primi trianguli duo, velut parentes alterius, Mas & fœmina, medius vt exemplar commune omnibus: Maior siue postremus vt omnium soboles. Quod si autem inter parentes vel inuicem commissa principia nulla proportio fuerit, erit & dispar ratio ad compositionem trianguli quarti, propter dissonantiam in medio exēplari. Cū enim cuiusque agentis ad passum habitudo, sit vel amica mutuo, vel hostilis (Græci *συμπροσθεταί* & *δυσπρωθεταί* nominant) proinde & actio omnis eo contendit, vt vel se mutuo separent, vel componant. Compositio vel vnio fit per virtutem cōsimilem: Repulsio per contrariam. Idcirco si inter agētem & id quod patitur, communis sit quædam forma specifica, erit & circumfusi proximè exemplaris communis ratio, vtrunque copulans, ad actionem excitans atque perficiens, ipse etenim ab occurrente communi similitudine (quam in exemplari videt) ex vtroque principio actiuo & passiuo concitatus spiritus quam celerim in continuum fertur, ac nisi quid obstet extrinsecum: quodque vim illius interturbet, necesse est similes & qualitatis & corporis dimanationes fieri, nobis plerunque occultas & inuisibiles: quæ cum iusta proportione inter se fuerint coaptata, mouetur & mundi spiritus & illa communis ratio exemplaris quam qualitatis specificæ norma & vnius corporis comitatur, vt cū in exactâ symmetriam cuncta coierint ex circumfusæ ideæ gremio & forma communis introductatur, fiatque mox vnum compositum naturale. Sin e contrario inter agens & patiens ea quæ assistit vtriusque communior forma dissenserit, mox pro dissensus ratione pugna quoque & velitatio mutua incrudescit, propter dimanationes triplices tam in vtriusque principiis, quàm horum communi feminio inuicem aduersantem. Vnde adeo quod si inter principia sit quædam proportio firma, sed propter mixturæ inæquabilitatem inæqualiter distributa, (vt inter magnetem & ferrum, quibus nec vna species conuenit, nec omnino diuersa est) hic quoque & dimanationes inæquales fieri est necessarium. Vnde cū ad normam communis ideæ, spiritus vtriusque delati partim se pellant, partim recipiant mutuo & complectantur: nascitur & aliorum effluxuum congressus inæqualis; sitque idcirco in quadam atomorum nube, alijs celeriter obuiis, alijs retrogradis, vt non tam promptè coeat intermedius aër per luctam hanc inæqualiter antè diuulsus, vt vacuum possit implere: vnde feruntur & corpora grauiâ præter naturam sursum, deorsum leuiâ: vnde & repulsus congressusque illius species admirandæ. Quod nisi hoc pacto inter agens & patiens communem statuas exemplarē formam, communēque spiritum & vim corpoream vndique circumfusam, quæ nutu suo in particularibus sibi subiectis mixturam incipiat, regat atque perficiat, equidem in rerum illis occultis rationibus, quorsum te conferas, inuicem video. Cur enim non potius ferrum ferro trahatur, quàm à magnete ferrum? obserua paulisper

Agentis ad passum habitudo duplex

Virtus feminarij cōmuns in particularitate agēs vel patiens.

Occultorum proprietatum ratio ab alijs in proportionibus posita.

Occultarum proprietatum in rebus exēplari plurima.

lisper plantarum & animalium odia vel amicitias mutuas ab ipsa natiuitate congenitas. Cur Canis amicus homini: Lupus tamen Cani non multo ab similis, ita sit inimicus, vt vel solo aspectu adimat vocem, dicanturque raucos vel aphonos Lupi vidisse priores? Cur Equum nec antea visum Vrsus si conspexerit, mox sese ad pugnam parat? similiter contra marinum Draconem Elephas, Serpentem Araneus animatur, Simia Testudinem horret, Hycnam Panthera, Acanthis Asinū, Pullus autem gallinaceus Leoni terror ad conspectum Miluij protinus expauescit. quid nisi cōmunem formam amborum vbilibet statuas, quæ ad congressus particularium excitata, pugnantem vel copulantes se mutuo faciat? Idem in illis intelligas, qui Caros natura sic abhorrent, vt si vel in vase conclusi à cōspectu illorū remoueantur, præsentibus tamē occultum sensum non subterfugiant, quin mox deficiant animo, nisi abduxeris procul. Ita & in cadauere vulnerati, si cædis author assistat paululum, cur denuo sanguis erumpat homini vel ante triduum interempto? Nimirum etsi recesserit forma princeps, manet tamen ad tempus rerum præteritarum & rationum omnium quæ fuerunt in anima plenus spiritus, qui cū sub ipsam cædem per characterem hostilis spiritus, & eius figuram sibi impresserit, fit sanè vt eodem denuo occurrente, per illud impressum & adhuc recens vestigium moueatur, quo nimirum impulsio concitetur & sanguis donec per vulnus erumpat. Eadem penitus ratione dum floret sub pampinis vinum, dum crudus illius humor cœptus est agitari, repleto passim tunc eius spiritibus aëre, per motus commune vestigium turbantur in cellis vasa vinaria, vinumque fit turbidum, etsi expressum sæpius vel ante annos quatuor aut plus eo. Similiter & in fœminis grauidis (vti à me sæpius est obseruatum) etsi quo gestant tempore menses non facile prodeant, turbatur vterus tamen per periodos certos ad illud tēpus analogos, quo primū substiterūt, ob semel eiusdem motus sibi impressam imaginem: quod etiam à morbis qui per periodos moueri soliti, cū deserunt, sui tamen relicto vestigio, diu perseuerare consuevit. Miror magis in grauidis, quarum ita est efficax imaginatio, vt quorum vel horror vel appetitus vehemens fuerit, horum idea immutatus spiritus & qualitates & corpus sæpe transformet, vt infixæ idea vulneris circa eundem locum in puero visâ sit magni vulneris speciem reliquisse: sed maxime id admirandum (si fas est credere) multos per solam imaginem (vt scribit Cælius) animam à corporibus in *ἐκτασι* abduxisse.

Nunc pro conclusione illud demum accipias ratum, quod vti particularium rerum vultus in illis communioribus continentur: ita & animi nostri imagines inferiores superiore idea altera sunt comprehensæ; quodque illud Platonium rectè hac ratione defendi possit, scire nostrum esse quandam reminiscentiæ speciem, cū excitetur ratio partim ab intellectu, partim à sensibilibus simulachris, vnde illud:

n

Sunt

*Sunt geminae somni portae, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris.*

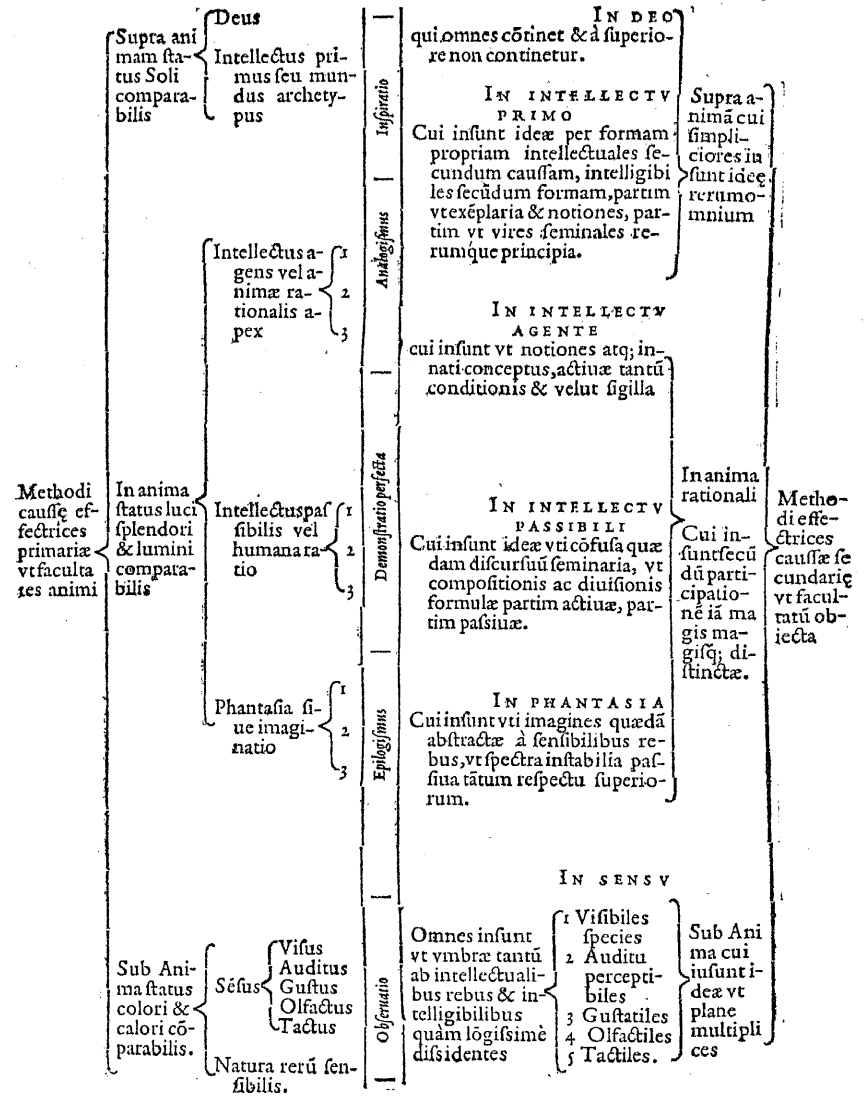
De Intellectu loquitur :

*Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad caelum mittunt insomnia manes.*

Quae sanè ad umbras & spectra sensuum visus est retulisse : etsi per paucos existimem qui tantum philosophiae intercutaneae in hoc poetae sint arbitrati.

Sed ut causarum effectricium Methodi partitionem uniuersam, vnaque & facultatum animi, & obiectorum omnium mutuam symmetriam, vno diagrammate promptius cõtempleris, hanc ego tabellam ante considerationem finium nolui praetermissam.

Methodo

DE PRINCIPIORVM ALTERO GENERE, *causis nimirum finalibus artis cyclognomicae, cognitionum scilicet habitum, praedictione, atque actione.*

CAPVT VIII.

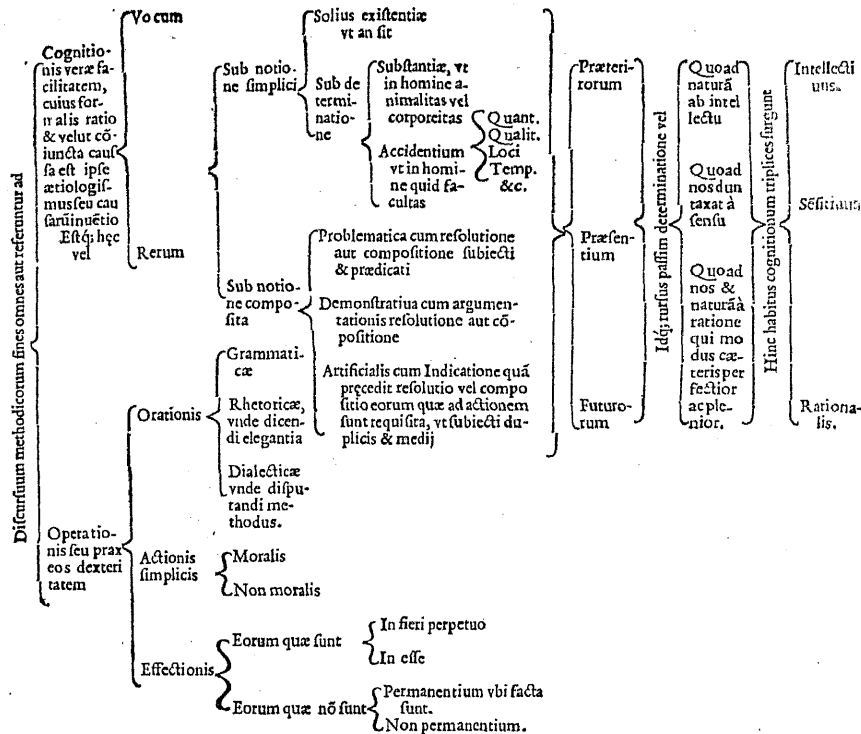
Propositio.

Quemadmodum ad effectricium causarum triplicem differentiam obiectorum quoque numerus exacte respondit, ita profecto cum artis propositae scopis formalibus causis materie atque instrumentis est ineunda ratio, ut tandem definitis singulis, parique proportionem distinctis, a primis usque principiis ad finem vltimum con-
stet perpetua series, per quam doctrinae huius stabilitas optime demonstraretur, & cum effectu longe pulcherrimo principiorum dispersa multitudo in ternionem vnicam vnus artis communissimae atque absolutae Methodi diagramma coalescat.

Extremi finis discursus rationis
lib. 2.

Doctrinae igitur Cyclognomicae fines ipsorumque discursuum animi apparent tanquam extremi limites duo, Praxis & cognitionis habitus; hic quidem per causarum inuentionem, illa per applicationem potius absoluenda. Vtriusque processus in fines alios, tum ordine, tum natura differentes, ex subiecto schemate ita praeculis patent.

Discur-

Vides in hac denuo distributionis serie quopacto conceptus humanus sub finium ratione talis potissimum circa extrema capita & simplicissima perseveret, simulatque verò sese in ordines anteriores sparserit ex vno in multitudinem diuagatus, eosdem fines particulares non tam vt fines apprehendit (etsi re vera tales existant) quam quatenus ad finem vltimum velut media atque principia destinantur. Idem & in materialis ordinis classe mox vsuueniet, atque idcirco fines simpliciores quilibet verissimorum finium rationem in animo constanter obtinebunt, priores ordine tum ad materiam, tum ad formam non nihil accedunt, at praecedentes maximè in causarum efficientium speciem continuo transformantur. Quamobrem ne singulorum diuersa spectacula sub finis vnus nomine confundamus, illud potissimum praesentior poscit instituti locus, vt agmen hoc vniuersum iuxta principij efficientis antedictam analogiam ad classes iterum triplices & sacratissimae ternionis necessitudinem referamus, sic vt ex omnibus vna confurgat finium distributio, non

Distributionis ratio.

tam ex finis vnus intuitu quàm nexu eiusdem cum agentis animi potestate diuersa, atque aded ex huius & cæterorum principiorum symmetria.

Interea tamen in antedicta partitione & illud expendas velim, membra hæc vniuersa non solum coaptata vt specie inter se aut genere differentia (si loqui paulò confusus licet) verum vt & consecutionis ordinem à simplicissimis quoque ad compositiora quàm maximè retinerent. Nam vt vel in operis huius vestibulo abundè significauimus, omnes hæ differentia talem ad se inuicem relationem obtinent, vt subalternorum ritu inferior quæuis superioris rationem in se velut per hypothefim claudat, non tamen vicissim infernum ordinem finis quæque posterioris necessitudine in prior atque superior sibi finis includit. Nam actionum promptitudo facultatem simul Endæticam & cognitionis habitum apertè præsupponit (vt verbis Logicis vtar) non tamen Endæxis vel Indicatio conuersum actionem, neque indicationem ipsa cognitio. Videntur itaque habere se ad inuicem penes consecutionis perpetuæ modum, cuius tamen apex extremus in ætiologica facultate ex causarum indagazione consistit: nam ex æquo propter actiones atque indicationum veritatem cognitionis habitum aucupamur, propter cognitionem verò siue scientiam, propterque agendi prælagiendi quæ dexteritatem causæ in considerationem cadunt, quippe per quas & res existant primùm & fiant, & ab humano ingenio naturæ artificis Mimo admirabili protinus apprehendantur.

Quandoquidem verò ætiologismus scientiæ & cognitionis cuiuscunque tanquam causa formalis existit, idcirco & coniunctim illorum ratio nobis est diducenda, quantum pro negotij suscepti integritate & demonstratione videbitur necessarium, præsertim cum ex habituum perspectis differentijs reliquorum ab illis dependentium finium, prædictionis scilicet, indicationis, atque actionis, natura nullo negotio suboleat.

Omnes Animæ Rationalis habitus ad 5. potissimum genera Peripatetici ducunt, quorum Supremus sit Intellectus, habitus principiorum scilicet atque axiomaton. 2. Scientia conclusionis habitus, vel iuxta Platonem in Gorgia, habitus per rationem comparatus, quem qui possederit, causam eorum obtineat quæ agit vel efficit vel speculatur, per quem eorum quæ docet vel inuenit rationem reddere possit, atque insuper rationis rationem, quoties ex vsu fiet. 3. Sapientia quam velut habitum simul principiorum & conclusionis esse definiunt. 4. Prudentia quæ sit actiuus habitus. 5. Ars demum habitus effectiuus, vel rerum efficiendarum ratio.

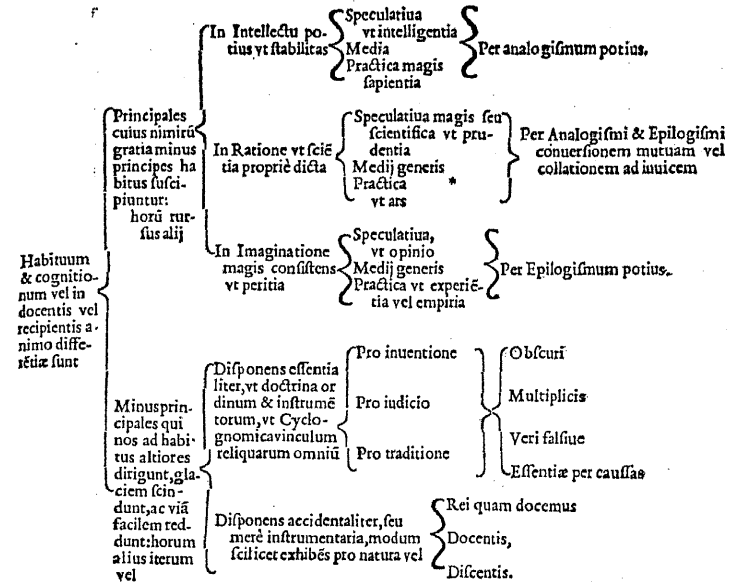
Cæterum quando hæc partitio non satis cum artis nostræ fundamento quadret, nos omnium differentias altiùs explorantes tabellam illarum paucis ita commenti sumus.

Ordinis in sequentibus ratio.

Habituum distinctio ab Aristotelice instituta.

Habituum distinctio Methodo maximè inueniens.

Habi-

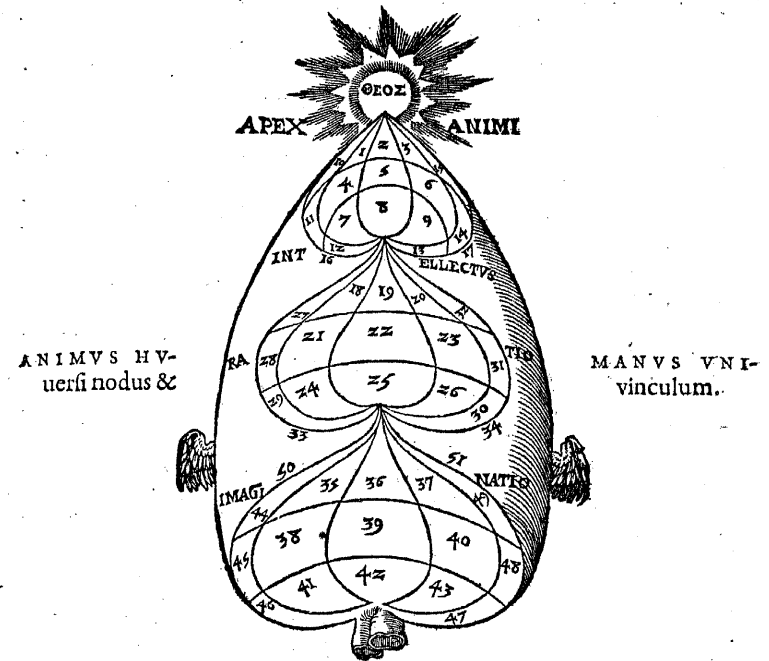
Vides in hac partitione scientiæ nomen paulò aliter accipi quàm à veteribus traditum est. Vides & Artis rationem paulò subinde strictius ferri, subinde latius prorogari. Nos in hac diuisione illud potissimum præ oculis constituimus, vt principales habitus ad numerum ternarium iuxta causæ efficientis analogiam religati maximè traderentur; in singulis rursus differentijs speculari alteram constituimus, alteram verò practicam, quamuis iuxta Nouenarium supra traditum in partibus animi, nunc & in partibus totius methodi catholice illud magis fortasse conueniat, vt singulorum capitum trium tres aliæ particulares differentia censeantur, iuxta illud Poëtæ: *Necte tribus ternos, Veneris dic vincula necto*. Ita nimirum plusquam incantamento magico fines rerum cum ipsis principijs in nodum indissolubilem fortissimè vinctos obtinebis, atque ad supremam animæ partem, Intellectionem siue stabilitatem triplicem referes, quandam ad centrum intellectricis regionis proprie pertinentem, quandam rursus ad metis apicem ad basim tertiam, quarum tamen triu superior magis ad speculationem referretur, ad praxim inferior, media verò ad vtriusque compositionem. Similiter ad Rationalem animæ portiunculam tres rursus habituum differentias adaptabis, scientiæ proprie dictæ nomine comprehensas: tres demum alias peritiæ species ad Imaginatricem facultatem exactè analogas.

Nominum ratio. Distributio habituum vltior ex ternario in nouenarium.

Quan-

Quamquam difficile sit harum cuique differentiarum nouem veros limites assignare, nisi fortassis iuxta confinij rationem atque animorum triplicem motum, quatenus scilicet in his facultas quælibet vel circa seipsam vertitur, vel sursum deorsumue concitata per affectionem à centro suæ habitationis euagatur. Cum autem sit triplex stabilitatis habitus, triplex scientiæ, & peritiæ triplex, velut in longitudinem & latitudinem exporrectus, vt tota totis consentiant, vnicique rursus velut ex demenso pleniore, accedunt in altitudinem ad latus vtrunque aliæ differentiæ 3, prout particulatim singulis edendi, concipiendique habitus arte vel exercitatione comparatur, rursus componendi, diuidendique, postremò condendi promendiuè illa quæ per facultatem mediam sint elaborata: Sub horum ambitu omnis & memoriæ habitus & actionis, quæ tum circa præsentia, tum futura versatur, tacite est comprehensus.

Confer hanc itaque modò præfixam tabulam cum illa quam tibi in animorum partitione delineauimus.

NATURÆ CONSIDERATIO BASIS TOTIVS HVMANI ANIMI.

1 Memoria intellig. habitus.	19 Scientia scientif. vt prudentia.	35 Memoria phantasticæ habitus.
2 Intelligentia vel intel. scientif.	20 Reminiscentiæ rationalis habitus.	36 Opinionû habitus arti proximus.
3 Reminif. intel. habitus.	21 Compositionis Rationalis habitus.	37 Reminiscentiæ phantasticæ habitus.
4 Compositionis intellectualis habitus.	22 Scientia propriè dicta praxim speculationi conuectens centrû omnium habituum.	38 Componendi habitus per phantasiam.
5 Intellectio, propriè dicta.	23 Diuisionis Rationalis habitus.	39 Peritiæ propriè dicta.
6 Diuisionis intellectualis habitus.	24 Concipiendi habitus Rationalis.	40 Diuidendi habitus per phantaf.
7 Conceptus intellectualis habitus.	25 Scientia practica vt ars.	41 Concipiendi habitus phantast.
8 Sapiëntia seu intel. practicus.	26 Habitus pariendi per rationem.	42 Emparicæ habitus.
9 Parrus intel. habitus.	27 APEX RATIONIS.	43 Editionis habitus phantast.
10 APEX.	28 CENTRVM RAT.	44 APEX IMAGIN.
11 CENTRVM.	29 BASIS RATIONIS	45 CENTRVM IMAG.
12 BASIS INTEL.	30 BASIS RATIONIS	46 BASIS IMAGIN.
13 BASIS INTEL.	31 CENTRVM RAT.	47 BASIS IMAGINATIONIS.
14 CENTRVM.	32 APEX RATIONIS.	48 CENTRVM IMAG.
15 APEX.	33 Analyseos Rat. scala.	49 APEX IMAG.
16 Analyseos Intel. scala.	34 Syntheseos rat. scala.	50 Analyseos Imag. scala.
17 Synt. intel. scala.		51 Syntheseos Imag. scala.
18 Memotie rationalis habitus.		

Particularis habituum consideratio.

Verùm vt de singulis particulatim pauca eaq̃ue ad institutum vtilia proferramus, omiſſis paulisper habituum differentijs illis quas minus principes appellamus, cùm sub artis atque ſcientiæ nomine comprehendere poſſint, tres iſtas primarias ordine proſequemur, vt earum perfectæ indole, quiſque quantum cohæreant, quantum diſſideant ſingulæ, promptius animaduertat. Primum verò de peritia, ſiue imaginatricis animæ ſcopo per diſcurſum Phyſicum nobis inueſtigando diſſeramus.

De Peritia.

Eſt itaque Peritia propriè habitus imaginatricis potentiæ, proximè per Epilogiſmum comparatus ad rerum efficiendarum felicitatem. Hanc autem ſtatu velut genus ad Opinionem magis ſpeculatricem & experimentum ſiue *Επιλογισμὸν* magis practicam, quanquam inter has ſpecies ipſa experiètia omnium opinio, tum ſcientiæ magiſtra prima atque vltimus rurfum finis exiſtat. Ita ſanè homines priſci ſeculi cùm nondum viderant nauem, vtilitatum studio ferueſcentes externorum commercia protinus affectarunt, quæ cum circumſcriptos ſe cernerent mari, natantium animalium ducti primum ſimilitudine, deinde & ſuperfluentis arborei trunci, aut alterius cuiuſvis ponderis, caui præſertim, ac propter poti multipliciſſimam aëriæ ſubſtantiæ plurimum obtinentis : hos ſingulos caſus Peritia colligens nauigationem primum eſt meditata, ac primò quidem rude aliquod ſiue ineptum vehiculum ſtruxit, quale in vimineis cratibus aut craſſiore minerua compactis trabibus caua moles exurgit, paulò poſt ſenſus adiuncta non nihil ratiocinatione, carinæ ſolidiorem formam adinueniens, hanc remis impelli paulatim & velis ſuſpenſam à ventis ferri edocuit, vitamque tandem & ſalutem ſuam vniuerſam ſurdo mari committere, & variè iactandis dare claſſibus Auſtros. Medicinæ inuentum vetuſtiſſimum apud Aegyptios his quoque ortum auſpicijs conſtat, Eum qui à morbo vexaretur domeſtici exportantes ſub dio in vico publico ſtatebant, vt à prætereuntibus viſus de morbi qualitatibus rogaretur. ita enim qui tulerat depuleratque morbum conſimilem ſiue per ferrum, ſiue per ignem, aut medicamina prodito remedio laborantem ſimiliter adiuuabat. Similitudo morbi remediorum memoriam colligens ex ſumma illorum quæ per alienas obſervationes accepit, concluſiones plurimas inſtar axiomaton fabricauit, paulatimque ex vſu rerum in opinionem, ab hac deinceps ad ſcientiæ culmen aſcendit.

Peritia ad quam facultatem ſe referenda.

Totum hoc igitur Peritiæ genus præcipuè ad diſcurſum Phyſicum atque imaginatricem potentiam quadrat, relatione quadam rerum à ſenſibus primum ducta, progreſſuque ſecundum idem commune principium, paulatim in artiologicum Epilogiſmum terminatur, à cuius concluſione quandoque recurrens, conterminæ ſcilicet rationis adminiculo, in obſcurum ſeſe circumulum vertens, analogiſticè quodammodo ex vniuerſalibus antè conſtitutis rurfus alia eiufdem generis particularia colligit, opinionis paulatim atque ſcientiæ rudioris ſibi nomen aſcendens. Iam enim ſatis conſtare arbitror omnem hanc tripliciſ diſcurſus ſpeciem, etſi per certos limites inuicem diſtinguantur

Triplex diſcurſus inuenitur complexus ſiue tranſgreſſus ut in habitibus eiueſcit.

quantur ex principiorum ratione deſumptos, vt pote penes familiarium inſtrumentorum differentias, penes finium genera, nec non effectricis animæ diuerſas facultates, formam atque materiem, ſic tamen amplexu mutuò cohære ſtorum ſingula, atque alterum alterius ingredi rationem, vt niſi rem omnem deſectatis oculis ac pluſquam lynceis intueare, cunctorum in omnibus idea rudiuſcula deprehenſa, cuiuſdam confuſæ congeriei ſimilitudinem præſentet. Etenim ſub imaginatrice potentia non tantùm exempli atque inductionis arbitrio nitimur, verùm ſublato interdum altiùs ab epilogiſmo inductiuo vel exemplari ad ſyllogiſmos analogiſticos ferimur, aut in rationis abortiuum quoddam enthymema conuertimur : idque non tam ſub propriè dictæ imaginationis vel Phyſici diſcurſus nomine, quàm qua facultas iſthæc inferior animi, propter conterminam rationem in eius fines quandoque prorumpens, vultum quoque rationis induit, non aliàs à baſi rationalis potentiæ differens, quàm quòd vel rudior paulò, vel magis inſtabilis circa opinionis verius quàm ſcientiæ ſepta perſeueret. Quin & relatio eiufdem diſcurſus, etſi ſecundum idem primaria quadam agitatione verſetur, ſubinde tamen & circa idem & ad idem quodammodo ditionis ſuæ amplitudinem prorogat, ſed non vt intra imaginationis oras conſiſtens, verùm *ὡς ὑπὲρ τὰ ἔσθλα μὲν* tranſiliens. Idem de Logica & Metaphyſica diſcurſione ſubaudias velim, quoties hæc deſcendit amplius quàm ſuæ naturæ par ſit, illa verò in omnem ſeſe & regionem & facultatis formam transferens frænâ iuſto liberioribus erret. Quare & relationum hæc differentias (de quibus vberius ſuo loco diſſeretur) non tam ſecundum totius cuiuſque centri animi naturam designauimus, quàm iuxta facultatis & partis cuiuſque centrum vel impetus primos. Nam alioqui nec vlli diſcurſuum generi propria Dialectices inſtrumenta aut magis familiaria conſtituiſſem, quando ad ſingulas ſingula pertineant quodammodo, nec rurfus aut formæ peculiaris in diſcurrendo aut obiectorum ſuas quique differentias rectè aſſignaſſem, quando vnius paſſim cum alterius ratione permiſceri contingat.

At nos omnis euitandæ confuſionis gratia viam ingreſſi planiorem, quàm rei fortaiſſe natura permiſit, operis vniuerſi tabulas non tam ad principiorum centra delineauimus, atque ad animorum primarios motus humaniſq̃ ingenij captum, diſcurſuum quidem generibus ſingulis imponentes nomina iuxta primarij finis ac motionis impulſum, Scalas interim aſcenſus atque deſcenſus addidimus ſecundum ſenſibilem magis actionū animi viciffitudinem, quàm earundem differentiam veram. Etſi enim & ordinum conſtitutio & ſignorum ad cauſæ examen appellatio, iudicium denique & inſtrumentorum circularis illa conuerſio ad omnes omnium vires maioris cuiuſdam minoris ſiue participatione referri poſſint; quia tamen totius ordinis filum ad rerum inueſtiganda principia magis ex reſpectu ad idem punctū commune germinat, Tabulam quoque eiufdem rededimus idcirco magis ad Metaphyſicam ipſiuſq̃ intelligentiæ

Tabularum ratio in arte Cyclognomica.

ditionem. Similiter causarum inuentio per signa propria, quandoquidem ex respectu secundum idem verius, adeoque ab ipso sensu deriuatur, ad Physicum discursum, animæque virtutem imaginatricem rectius fortassè referetur. Omnem verò Dialecticæ machinam atque instrumentorum mobilem cyclum circa eandem conclusionem velut totius negotij centrum pari prorsus analogia ad rationem mediam applicabis, etsi inter hæc ipsa compositio secundum idem propriè ad phantasiæ sceptra pertineat; principiorum verò connexus atque ipsa (secundum plurium sententiam) essentialis definitio magis ab intellectu superiore trahatur. Dicamus igitur pro susceptæ doctrinæ typo viuidiore, ad Intellectum magis intelligentiæ habitum ac scientiæ referendum: ad Phantasiæ seu physicæ contemplationis metam opinionis habitum rectius & Empericæ: vti demum Prudentiæ scientiæ artis ad rationis carceres. Rursum ad Intellectum Analogismi species pro causarum inuestigatione melius, ad phantasiam-epilogismos, ad rationem vtriusque connexus mutuos conuersionesque aptius adhiberi.

De habitibus in parte rationali.

Sed de discursus Physici scopo, deque imaginatricis potètiæ habitibus proprijs abundè iam factis est enarratum. Queniadmodum verò in animarum ordine medium quiddam est homo, vt supra demonstrauimus; ita & inter potentias ratio, interque habituum species animorum partibus adæquatas mediam sibi sedem rationalis cognitio vendicauit; ad quam quia & habitus cæteri velut centrum commune referuntur, sicut & extremorum vires in anima ad rationem vnicam, idcirco sanè huic habitui vni præ cæteris *καθ' ὑπερβολήν* dedi scientiæ nomen, secutus hac in re potissimum Tyrj Maximi scitam sententiam, cuius auspicio talis scientiæ definitio colligatur, vt sit stabilium rationum atque instabilium harmonica quædam compositio, captans primò cognatas quodammodo res, distinguens postea quicquid in eis viderit dissimile, quarum quæ similitudinem seruant amicè comparat; confusa verò aut amicitia iure inuicem aliena disiungit, ceu Deus scilicet aut natura expeditior in cæco rerum acervo litem dirimens:

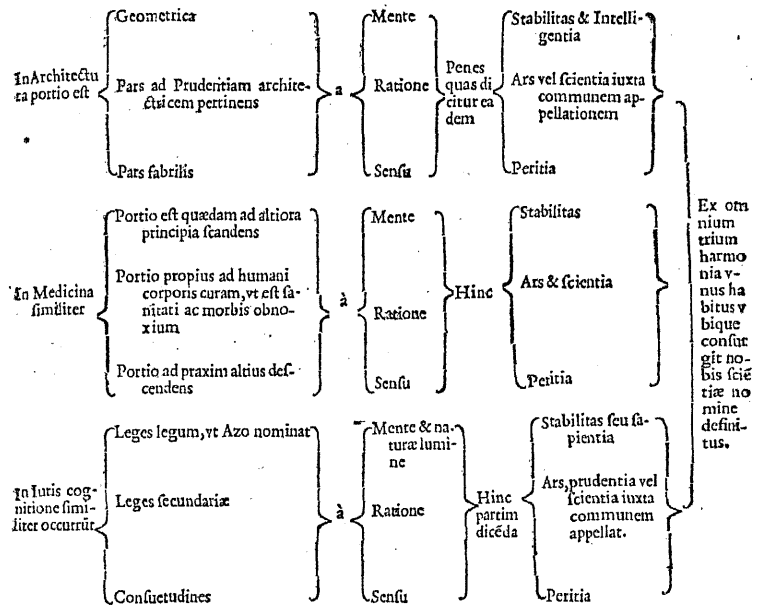
*Dum cælo terras, et terris diuidit indis,
Et liquidum spisso fecerit ab æthere cælum.*

Scientia proprijsima appellatio.

Erit itaque secundum hanc & nobis familiarem acceptionis consuetudinem Scientia reliquorum habituum penè nodus vniuersus & quasi primarius finis; erit & genus potissimum ad Artem atque Prudentiam; quarum rursus hæc ad speculatricem magis facultatè, illa ad praxim verius attinebit. Quanquam verò Maximus ille Tyrj sermone 40. hisce differentijs plures constituerit, ad tria tamen capita visus est respexisse, sic tamen vt prudentiam loco inter sensum atque scientiam medio collocarit, paulò enim hic aliter sumpsit prudentiæ nomen: nec pugnat rursus scientiam sub rationis ambitu positam extremorum harmonia constari, quando & secundum respectus varios habituum alter in alterius speciem facile transmutetur. Vnde & scientiam Montanus aliam scientificam, aliam verò practicam vocat. Artem rursus vel praxim aliam Theo-

Theo-

Theoricam, operatiuam vel effectiuam alteram. Quæ si tibi ob oculos bene constitueris, multis te sophistarum scrupulis & intricatis syrtibus expedieris, passim hæc vulgares quæstiunculas floccipendens, Num Medicina sit ars, num scientia; ac rursus si scientia; num speculatiua, num practica. Quibus sanè nec miserius quicquam, nec vanius meritò apud synceriores ac veros philosophos æstimatur, cum vna subinde accurata definitio vel omnes illorum tricas non aliter difflet atque discutiat quàm ventus paleam. Quod vti exemplis obiter manifestum fiat, demus Architecturam primò.

Etsi igitur Prudentia, Scientia, Ars, sint ferè sub eiusdem generis ambitu comprehensa; propriè tamen scientia totum quoddam existit, omnium & mediorum & extremorum harmonia Musica temperatum: reliquæ verò particulatim illius scientiæ species nominentur, quæ per rationem comparatur: harum prudentia ad mores magis refertur animique compositionem seu publicam seu priuatam velis, vnde & in Ethicæ diuiditur, Oe-

Artis, prudentia & Scientia apta distinctio.

conomicen, atque Politicen, cuius arbitror diuisionis intuitu habitum suum Iuris studiosi Iurisprudenciam appellarunt. Ars verò ad actiones magis vitæ necessarias pertinet, nonnulli affectiones nominant, quarum respectu denique plerique se Iurisperitos appellari maluerunt, tanquam à speculatione magis ad praxim & obseruationem defluentes.

Quemadmodum verò scientia, ita & artis vocabulum latè pater, sic vt ad omnes reliquas habituum differentias sese protendat. Vnde Æncidos 6. Philosophus ille, orator, ac poëta ter maximus:

*Excudent alij spirantia mollius era
(Credo equidem) viuos ducent de marmore vultus;*

Hæc ad effectiorem magis atque peritiã spectant.

Orabunt caussas melius

Artis genus ad dictionem pertinens paucis adiecit.

*Celique meatus
Describent radio, aut surgentia sidera dicent.*

Vides vt ad scientiam ac Mathematicam facultatem artis nomen extēdat. Postremò:

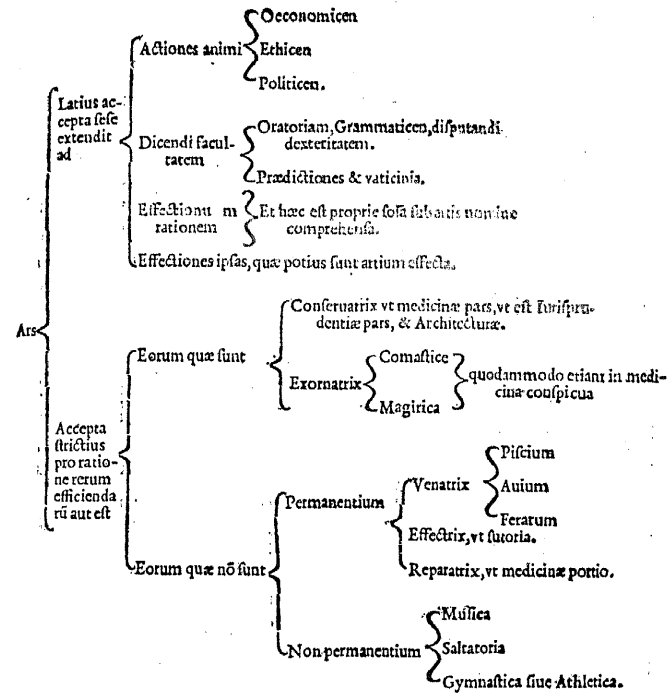
*Tu regere imperio populos Romane memento,
(Æt ubi erunt artes) pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.*

Tandem ad prudentiam omnem ac sapientiam venit, nihil aliud sese significasse innuens sub artis nomine, quàm communem quandam habituum atq; exemplarem rationem. Verùm vt artis subdiuisionem habeas, pro nostra virili elaboratam maximè, animi neruos in subiectum diagramma paulisper intende.

Artis vocabulū,
quàm latè patet.

Artis

Hæc tam accurata subdiuiso vilitatem deinceps non paruum conferet, vt plenè accipias pro cuius cõsecutione perfecti aut imperfecti, plures aut pauciores discursuum orbis sint peragradi. Platonicis (si bene recordor) duo potissimū artis genera collocarūt materiei ratione distincta, quarundã etenim materiem dicunt motionis obtinere principium in semet ipsa, de quarū numero medicina recenseatur, agricultura, & omne docendi artificium. Diuersum ab his alterum genus reperitur, quarū materies ignaua & excors motionis principium aliunde mutuetur, vt ars fabrilis, figulina, architectura.

Verùm & Platoni Artis vocabulum interdum patuit latiùs, quãdo & ad angelorum, brutorum animantium ordines eius diuisionè propagarit. Ita enim illius differentias pulchrè pro animarum diuersitate distribuit, et si non tã proprie artis sint differentia quàm inexistentia modi. Primò in brutis hæc con-
 tituit diuisas secundum actum atque habitum simul: Secundò in hominum specie secundum actum diuidi voluit; vniri iuxta habitus rationem: In angelis vniantur & actu & habitu, penes executionem verò dirimuntur:

In Deo

Artis distinctio
iuxta Platonicos

Artis quæda
appellatio in Pla-
tonicis monum-
entis.

1 In Brutis.

2 In hominibus.

3 In angelis.

In Dio.

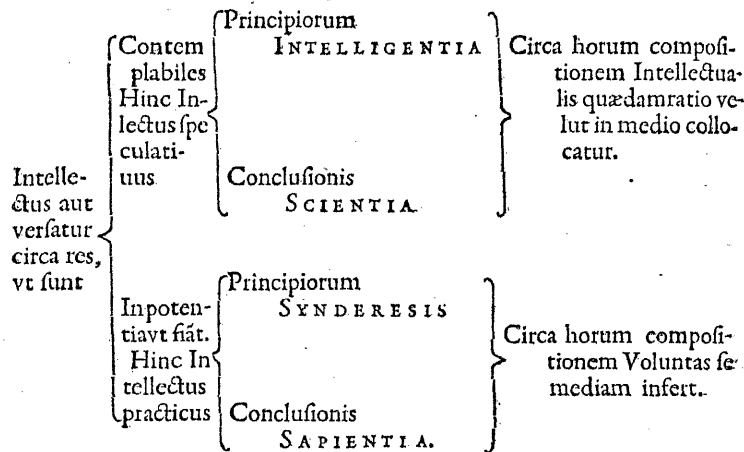
Habitus Actus

De habitibus intellectualibus proprijs.

4 In deo omnes omnium artium atque habituum species vniuntur omnibus modis. Vniri intelligit ea quæ sunt eiusdem rationis: dirimi, quæ diuersæ penes habitum, id est ideam artis infusam: Penes actum, id est, operis ipsius meditationem: Penes executionem denique, id est, effectus realis productionem.

Hæc satis de artium natura, deque habituum differentiis cæteris sub ratione potissimum comprehensis. Sequuntur Intellectualis cognitionis habitus seu metaphysici, quorum generalius nomen possit Stabilitas appellari iuxta Tyrij Max. consuetudinem. Species sunt Intelligentia magis contemplatrix & altera illius soboles ad actionem quodammodo respiciens, Sapientia.

Atque si totius Metaphysicæ cognitionis classem plenius paulò exaratam voles, sic age.

Parem diuisionis proportionem etiam in cæteris obserues licet.

Nec est quod in singulorum definitionibus aut partitione vltiore magnopere laboremus; illud tantummodo lubens addiderim, omnem intelligendi vim primaria quadam ratione in animorum ectasi vel à corporibus seductione constitui.

Habituum intel-
lectualium vis
in quo potissimè
posita.

Seductio animo-
rum duplex.

Seductio animorum duplex est, per lustrationem vna, per animæ rationalis apicem altera, vnde & cognitio duplex de rebus diuinis existit: per ea primum quæ facta sunt; quæ quia à nobismet ipsis sensuum quodammodo parta ministerio est, par-

est, partibilis planè & inferioris potentia soboles appellatur prime respondens ectaseos differentia, quæ per lustrationem fieri solet. Hæc interim subdividitur in affirmatiuam & negatiuam. Affirmatiua potissimum ex apparenti effectus similitudine surgit ad suum principium, vt si ex solis imagine diuinæ essentia characterem adipiscamur, in eodem genere fit quidem raptus partim secundum potentiarum animi gradus, partim secundum habituum classes, quarum contextum consuetudinem dixit Plato, partim denique secundum rerum dependentiam à corpore, per qualitates, spiritus, animas, angelos, ad deum ipsum. Negatiua fit per aliarum rerum abnegationem, vt cum deum infinitum, immensum, nullo loco aut tempore circumscriptum dicimus, qui nec cogitari denique à quoquam, neque intelligi possit, nec dici, nec vlla ratione comprehendendi. Altera de rebus diuinis cognitio per mentem parta vbi ad seipsam conuertitur, planè est impartibilis, abstracta sensuum commerciis, omni que instabilitate semota, cui & ea animorum à corporibus seductio quadrat, quæ fit per animæ rationalis apicem. Ita deum modo diuinore concipimus, iuxta vetus illud verbum quod è cælo descendit *γὰρ ἀθι σέαυρον*.

Restat demum, vt cum de habitibus singulis abundè disseruerim, ad singularem inter se comparisonem mutuam, & nonnulla hinc deducta corollaria transeamus.

Primum quod ad habituum trium connexum mutuamque habitudinem spectat, Omnes simul Musica ratione contemperati vnam artis vnus, vnam scientia speciem reddant, quam verè Dialectices nomine cum Platone appelles licet, quam & scientiam cum Tyrio Max. & scientiarum principem cum Petro Hispano eiusque antecessoribus. Iuxta eandem harmoniam, totius syntagmatis diuinum circulum facilè deprehendes, quem Plato consuetudinis voce latenter inuoluit. Est autem hic partim ad animi scalæ similitudinem, partim ad rerum perceptibilium gradus ab intellectu circumductus, hoc modo.

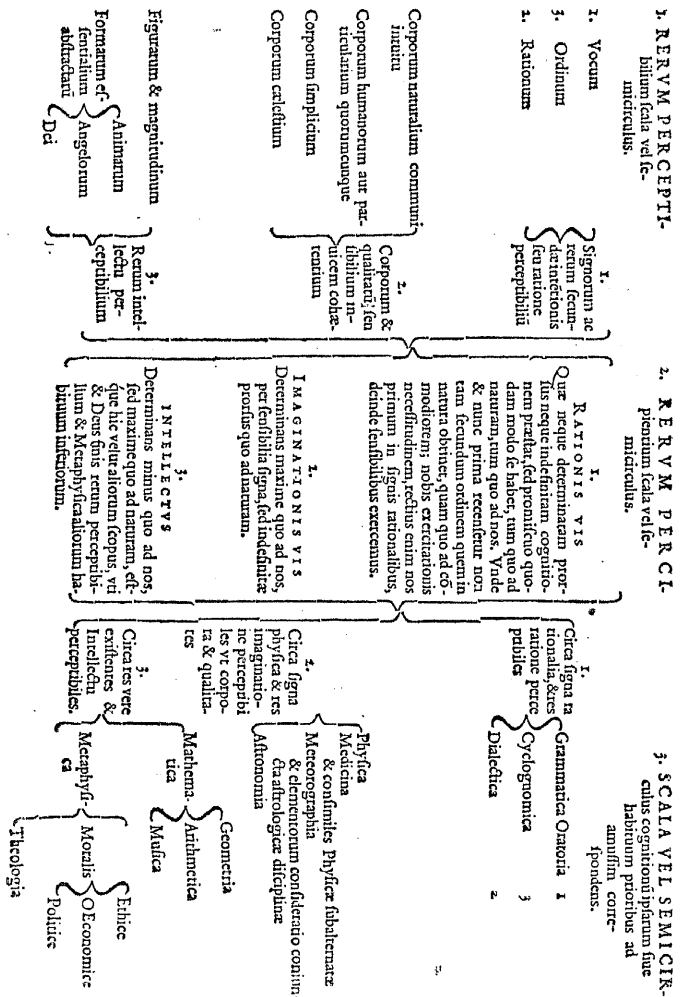
Habituum tri-
pliciu harmonia
mutua sine con-
sensu.

P

ENCYCLO-

ENCYCLOPÆDIA SYNTAGMA.

Potest qui volet intra consuetæ dudum partitionis carceres cōmorari, ima-
 ginationis facultatem & rerum imaginatione perceptibilium classem in ver-
 tice constituere, ac deinceps rationem vnā cum rerum obiectarum correspon-
 dente scala, si non tam exercitationis meliorem necessitudinem quo ad nos,
 quam ipsam rerum naturam ac motionis ordinem præ oculis constituerit.

Patet autem ex antedictis commodè quæ quibus in habituum genere præ-
 mitti, quæ uero postponi debeant, quorum cognitio ad Methodum omnem im-
 primis est necessaria. Cum verò sint alij Circuli totius ordinis vniuersales scilicet,
 alij particulares iterum in habituum vnoquoque efflorescentes ad totius
 exemplar, cogitabis similis modò in singulis te probè exercitum iri, si à vocibus
 passim ad res corporeas & qualitates, ab his rursus ad formas transferis interio-
 res: si rursus à communioribus ad minus communia, à signo ad res in ratione
 signatas, à principijs illationum ad conclusionem progrediare, quoties rerum
 vt sunt in animo discurrente consecutionem præ oculis habes. Nam si conse-
 cutione alteram spectes, quam res in natura obtinent, tum à toto ad partes, ab
 effectibus ipsis ad sua principia ferimur iuxta cognitionis genus τὸ ὅτι & se-
 cundum nos appellari solitum. Verùm istis ex diametro pugnat via quam διοτι
 magis seu iuxta naturæ seriem appellabimus, vbi de viarum differentijs hæc
 vt fusius prosequar feret opportunior locus. Vnde verò mortalium cuique
 maior vel ad hanc, vel illam cognitionem sit fermè à teneris innata propen-
 sio, ex antedictis ratiocinari facile est, neque vt discutiatur à nobis operæ
 pretium puto.

Hæc interim de habituum circulo & cognitione inter se dicta suffi-
 ciant, nunc vt eisdem paucis inuicem penes oppositionis habitudinem com-
 paremus, quanquam idem sit humanus animus qui discurret physicè, qui-
 que metaphysicè, qui que rursus discursionum extrema connectit, hæc ta-
 men singula (vt diximus) & respectu opposito & specie conuersionis dif-
 ferunt: Animus enim in Physico discursu vertitur quandiu in obiecto
 exteriori fluctuans, extra se ipsum è suo centro ac sede turbatus excur-
 rit, vnde conuersus ad obiecti speciem semet ignorat, à seipso rursus per
 medium obiectum distans ab eiusdem inquisitione ad centrum sui, recur-
 sus principium capit. Itaque per obiecti species ad seipsum rediens eo vt
 principio vitur, sese vt conclusionem respicit. Animus verò discurrens
 metaphysicè recensetur, postquam perfecta obiecti exterioris notione, ab
 eodem in seipsum redijt sui ipsius scientiam assecutus, sibi iam coniunctus
 & vnus per medium sui ab obiecto diffidet, iamque è conuerso per se-
 ipsum velut principium prius obiectum demonstrat. Quare & in discursu
 Physico mens à suo obiecto maxime differt, Intellectus verò Metaphysicus
 eidem penè coincidit, Physicum namque obiectum res est exterior in gre-
 mio naturæ delitescens: Metaphysicum verò obiectum Ens est intelligibi-
 le ipsemet intellectus omnibus rebus idem communis, vniuersalis, vnus,

p 2 simplex,

In habituum
 genere qua qui-
 bus præmitti aut
 postponi debeat.
 Totius ordinis
 duplices circuli.
 Ordo duplex in
 habituum con-
 secutione.

1

2

Habituum alteri
 in comparatio-
 penes opposito-
 nis respectum.

Animus discurrens
 Physicè.

Animus discurrens
 Metaphysicè.

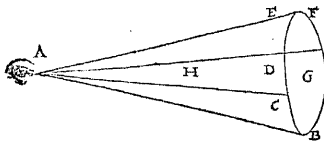
simplex, infinitus, vt absoluta rerum forma sua formæ omnes velut in vnitate alieum confluunt simulque existunt & vnum quid non aliter sanè differentes in eius participatione, quam quatenus ab vno delapsæ in materiei multitudinem, multiplici- tatis, motus & pugnae participes fiunt.

*Exo extrema
scibilia.*

Ex antedictis denuò per corollarij modum subinfertur, duo esse extrema scibilia (vt sic loquar) Intelligibile scilicet vnum vel intellectum, Sensibile rursus alterum vel obiectum sensus; hoc physicum & exterius, illud interius & metaphysicum. Sunt autem exteriora interiorum signa nobis primum manifesta: Interiora verò secundum naturam magis sunt determinata, minus tamen respectu nostrum. Si itaque doctrina omnis & disciplina posteriorum sit ex prioribus, conclusio- num ex principijs, mediatorum ex immediatis, diuersorum ex eisdem, & alia quidem nobis, alia naturæ priora vel posteriora censeantur, duplex erit & cognoscendi modus (vt interim de differentijs tantum extremis loquar) præteries paulisper medium illud genus in ratione positum, quando & huius natura per extremorum collationem promptius innotescat) Prior noster & magis physicus, penes quem, ex hisce quæ apud nos sunt, ea quæ sunt supra nos cognoscimus, vt ex obiectis sensibilibus intellectum, ex signis res signatas, perfecta ex imperfectis, ex nobis angelos, ex corpore spiritum, ex spiritibus animarum rationem. Alter verò naturæ ordo nostro contrarius, Noster enim modus fit per ascensum maximè; Naturæ ordo magis in descensu animorum elucescit, cum & nos nobis primi, natura velut vltima censeatur, eademque sit simili modo sibi ipsi prima, & nostrum respectu se velut vltimam vmbri- vndique densissimam obuallarit.

Simile.

Pulchrè itaque rotam hanc extremorum & medij collationem ad pyramidis corporeæ similitudinem referemus, vbi intellectum sanè metaphysicum in cono pinximus, Imaginatricem verò Physicam aptè in pyramidis basi. Sit enim conus A. ad quem velut centrum confluant ex basi B. F. omnes lineæ.

A B. A C. A D. & A E. dicam oculum in A. puncto constitutum Intellectui comparabilem, in H. Rationi, in G. Facultati Imaginatrici; atque ex A. quidem discursum metaphysicū, ex F G B. physicum optimè deprehendi. Ab vltimo enim ad primum discurrens physicè versus anteriora

conscendit, vbi per rationem progressus simulatque orbem expleuerit supra ditionis suæ sortem omnia simul pernoſcit, at non perdidit simul, verum discurrens in tempore, nam cum proprios singulorum conceptus in seipſo gerat, per singulos ipsorum discurrat est necessarium, vt pote per E. D. C. B. huius prius, illius verò posterius. Intercedente Ratione H. vniuscuiusque iudicium profertens, quemadmodum oculus in basi F G H. constitutus non omnia simul puncta circumspicit, verum per agitationem quandam ex vno in alterum;

alterum. Intellectus metaphysicus omnia per vnum idemque punctum commune omnibus intuetur, simul cuncta ac velut in momento perdicens de cunctis iudicium profert, non quasi discurrens per differentem specie mundum, sed vno eodemque conceptu indiuisibili iuxta communem omnibus rationem. Ita enim ad vnum in vniuerso principium intuitu simplici spectans continuos gradus omnia & bona & pulchra quodammodo & mente prædita iudicat, etſi secundum maioris minorisue participationem. Verum discurrens per singula vis phantastica cuncta refert non ad vnum more metaphysico, sed secundum idem commune genus vel speciem tanquam characteris- mum à mente impressum, res quidem collectas obiter per oppositas rursus rerum differentias dirimit, easque demum ad rationis tribunal discutiendas paulatim altius refert.

Dicamus igitur Metaphysicam magis vniuersalem, indifferentem, vniuersalem, caussarum, rationum, priuationum, remotiorum à nobis, priorum secundum naturam ac perfectiorum omnium. Considerationem physicam opposita quadam ratione distingues, sic tamen, vt singula etiam perfectè physice, imperfectè metaphysica tradere videatur, si totū rei perceptibilis syntagma ad nosmetipsos referas; eo quòd metaphysica cum sit priorum secundum naturam magis, & posteriorum quo ad nos negatione magis ac non ente diffiniatur, Physica verò naturæ posterior atque imperfectior nostris se oculis priorem atque perfectiorem exhibet, nam & Entis secundum nos & affirmationis speciem refert. Quamuis enim Metaphysica simpliciter substantiarum sit vt intelligibilem, quia tamen intelligibiles substantiæ sunt supra sensum posita & supra nos ipsos terrenis sensibus tanquam caucea crepidine religatos, illæ ipse quoque respectu nostrum idcirco velut peregrinæ, velut potentiæ meræ, velut accidentia recensentur. Vnde licebit impunè metaphysicam quo ad nos accidentium dici, physicam substantiarum. Tanta est rationis diuersæ ac relationum energia. Constare iam satis arbitror, in arte hac nostra, diuersissimorum finium species, vt ad perpetuam mundi ternionem exactius quadrent, vniuersas ad ternam habituum classem animique tripartiti velut ambientem sphaeram optimè religari; ita enim & habitibus posteriorem actionem cum traditionis methodo, coniunctamque quodammodo indicationem cum ætiologismo, & natura demum cunctis priore inueniendi facultatem trinitatis vnus ambitu comprehendens; quamuis interim si finium consecutionem spectes, non tam in animis, quàm ipsa natura relucens, necesse sit iterum te hos habitus omnes vt aliorum finium principia, quorundam velut effectus cogitare, vt iuxta tenorem diagrammatis supra positi paulo post demonstrabo. Nam actionis ratio licet ab habitu practico sit comprehensa, eiusdem tamen vt finis est actio, sed cognitionis habitum inuentio rursus ætiologistica, inuentorumque iudicium fouet principij loco.

Licet verò habituum singulorum indoles potissimum finis alterius sit ratione distincta (vt pote quia vel ad orationem, vel actionem effectioremque producit,

*Metaphysicæ
habitu.*

*Physicam habi-
tu.*

Conclusio.

*Habituum distinc-
tionem ex alio
quodam principio
rationis de-
duci posse.*

cedit, vel in sibi connexa passim cognitione subsistit) eadem tamen & à sui principijs cæteris diuersitatis occasionem trahere prorsus est consentaneum. Nam & vnumquodque habituum genus per suas causas existit, fines enim, vt dixi, communiore quidam, particulares plurimi. Efficientis principij ratio partim in animis nostris, partim in obiectorum varietate conspicitur, vnde si habitus propriè à fine distinguas, sic age: Habituum alij sunt determinatae cognitionis quo ad nos, alij quo ad naturam, alij quo ad vtrumque: & horum rursus singuli vel ad speculationem referuntur, vel ad praxim, vel ad vtrumque. At si iuxta efficientis principij normam propius sit subeunda distinctio: habituum quosdam ab intellectu, à sensu reliquos magis vel ratione definites. Aptè nos igitur omnem hanc differentiam breuiter vtriusque principij velut complexu fecimus, vt trini finis ideam firmiter in arte Cyclognomica extremorum inuicem facta relatio contineret. Quod si ad habituum cognitionisq; materiem progredi voles, deinde & formam vltimam, magis quidè naturales differentias obtinebis, minus perspicuas tamen. Vtq; ab occultiore forma periculum facias, dicetur habituum hic filo magis compositorio fluens, ille resolutorio, tertius ex vtriusq; cõposito. Ipsa enim canonũ præceptorumq; dispositio in arte qualibet siue scientia eorundem vt causa formalis merito recensetur, de qua & nos vberius suo loco. Materiem siue subiectum illud cogitabis circa quod præcipuè cõtemplatricis animæ virtus est occupata. Ita enim considerationis metaphysicæ est Ens, physica corpus, medicina corpus humanum, doctrinæ rationalis questio vel animorum dubitatio, doctrinæ Cyclognomicae quæstionum nexus & diuersa relatio. Quandoquidem vero materiem artis cognosse *επιλογισμῶν* vbique præcipua pars est, debetur & huic non minimus labor. Habèt non tantum traditiones vniuersæ materiem separatam subiectumq; ratione distinctum, verum & tractatus singula capita, propositiones atque periodi. Vnde & primum discentibus illud occurrit, vt rei nomen accipiant, de qua suscepta est disputatio, Secundo loco & hoc inquirunt, quæ sit subiecti determinatio (propriam passionem Logici vocant) nihil significans aliud quam certæ qualitatis notionem, cuius intuitu subiecti generaliteris ambitus iuxta propositi necessitudinè cõcercetur. Materies enim per se indefinita qualibet, pro artis natura ab intellectu limitur ex magis minusve cõmunis ratione. Idcirco sanè vt animaduertas ante omnia velim, inter habituum ac scientiarũ genera, quæ quibus subalternorũ ritu in sygyiam mutuã oportundè respõdeant. Namq; inter facultates hypallilas quo ad materiem nudam, nulla contentio est. Verum omne dissidiũ à passione propria, à subiecti eiusdè magis minusve restricta qualitate dependet. Scientijs omnibus Ens velut materiale subterniculum est: at quãto superiorem illæ in vniuersitate gradũ sortiuntur, tanto & huius Entis cõmuniore notio cõceptusq; magis est absolutus, determinatior contra magisq; discepta versus naturam indiuiduam, quantum ab illo actiue infinitudinis diuino vertice descuerit. Quamobrem supremæ facultati Metaphysicæ Ens planè subiecitur nulla qualitate restrictum, sed simplex penitus

1 A sine habituum vltiore.

2 Ab efficientia.

3 A Materie.

Forma traditio-
rum artium vel
scientiarum.
Materies autũ.

Questiones pri-
ma in artium ve-
ribus de operis
forma atque
materie.
Materie propria
passio.
Materie defi-
nitæ methodũ
in arte quavis
enim existit pro-
pria passione.
Artes subalter-
nate inuicem.

Exemplis idem
& monstratur.

penitus & absolutum, si partem illius diuinam maximè ac nobis imperceptibilem spectes, qualis naturæ fortassis angelicæ prius est imputanda; sin etiam in hoc sublimiore statu paulum te ad inferiora deflexeris, quatenus nimirum eius felicitatis & nobis cõcessa portio est, mox & Entis apprehensio paulo fit definitior, qua scilicet menti humanæ est perceptibile, vel vt verbo dicam, intelligibile. Fer pedè modò ad facultates ordine inferiores, doctrina rationalis Ens idem intuebitur, vt ratione discuti potest; Physica verò vt sensu determinabile, vel vi phantastica: Methodus Cyclognomica vt idem sit vestigandũ per ordinum circulos, triplicisq; potetia perpetuam in animo symmetriam. Rursus scientia physica corpus spectat vt mobile, illi iam subalterna Medicina corpus humanũ vt sanitati vel morbis obnoxium; Medicinæ subalterna Chyrurgia corpus humanũ vt malis extrinsecis infestatur, operamq; magis postulet manua-lem. Quòd si mentem ad minus communia referas, tandem & Ophthalmicam, Comasticen, Vulnerariam artè materiei restrictio declinabit. Indignum verò est homine libero totius cõmuniore doctrinam profiteri, qui non subalternatas singulas vel à vestibulo salutarit, particulares autem scientias insequi absq; cõmuniore principijs primis viri amethodi est insultus prorsus & prius de portu somniantis, quam montes vel maria perlustrarit. Patet igitur (vel Cicerone teste) istarum artium vnamquamq; apud antiquos maiore quadam tum copia tum gloria floruisse, quàm inter huius ætatis homines luxu duntaxat & otio diffusæ, quibus & distributione partium ac separatione illarum magnitudines sint diminutæ. Anne existimas (inquit ille lib. de orat. 3.) cum esset Hippocrates ille Cõs, fuisse tum alios Medicos qui morbis, alios qui vulneribus, alios qui oculis mederetur? Num Geometriam Euclide aut Archimede, Num musicam Damone aut Aristoxene, num ipsas literas Aristophane aut Callimacho tractante tam disceptas fuisse, vt nemo genus vniuersum complecteretur, atque vt alius aliam sibi partem in qua elaboraret seponeret? Sed me ad meum munus pensumque reuocabo: Subiectum artis cuiuslibet ex illa naturæ scala imprimis erui debet. Ex fine considerationis & modo, qualitatis in eodem determinatæ speciem velut materiei definitricem formam (quatenus sub animi spectaculum cadit) absque negotio concludemus.

Artium cõmens
ratione materia.

Summaria con-
clusio.

Ex habitũ dif-
ferentia triplex
scilicet triplicem
inuenit.

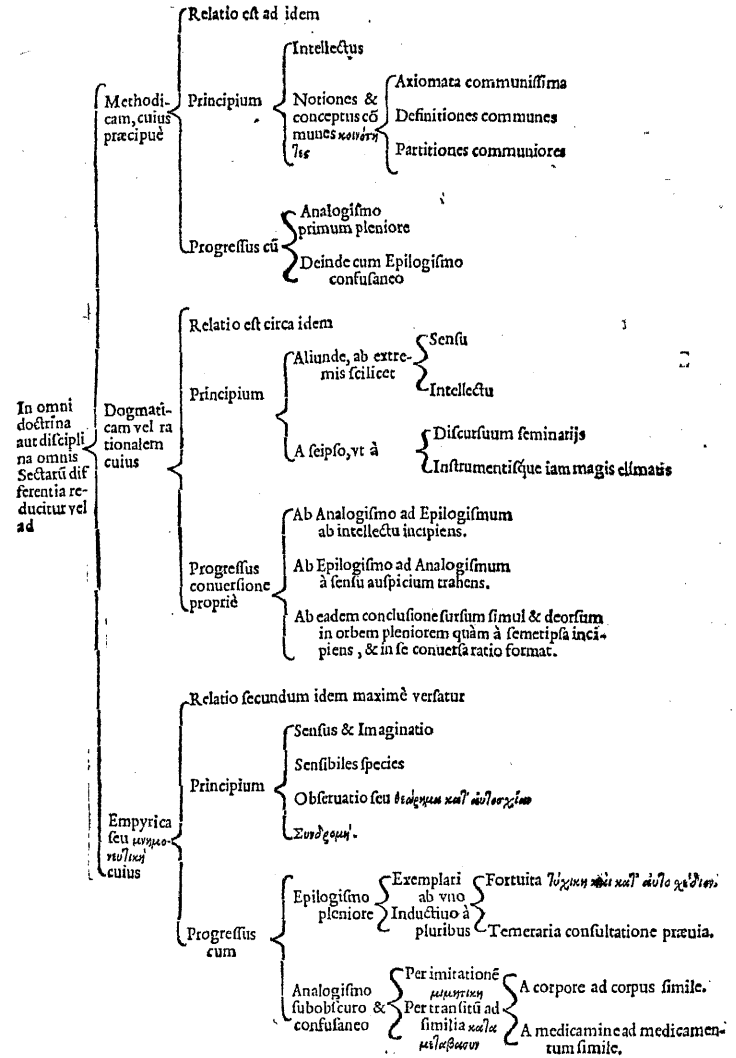
Atqui hæc *περι τῶν ἐξ ἑσῶν ὁμωνόων καὶ δυσφωνόων* effuse satis sub finiu nomine sint illustrata, quibus & illud subiicimus per corollarii modum, In omni doctrina siue scientia iuxta tum animi partem triplicem, tum finium ipsorum correspondentem differentiam humana ingenia in totidem sectas vel à mundi auspicijs fuisse diuisa. Cũ enim natura ad sensus alij sint proniores, alij verò ad rationem magis erecti, vel sacrae mentis afflatur, vultus dirigant cælo supinos, hinc & in rerum cognitione comparanda, hi sanè spectris percussu corporeis cũcta magis ab vsu atque obseruatione, illi ab intellectus tacita notione, medij inter vtriusque Rationales equa extremorum compositio- ne metiuntur. Ita enim in facultate medica nonnulli qui solam Emperiam sufficere

sufficere sunt arbitrati, in imo semper naturæ gradu & circa particularia subsistentes sese Empiricos nominabant, paratyriscon siue observationum coaceruata mole vniuersum medicinæ cursum absoluentes: horum itaque principium primum sensus iure censebatur, vnde & discursus ratio planè Epilogistica, qua sæpius iterata conclusionem memoria reponebant, ac theorematibus nomine dignabantur, quippe quòd conuersione rudiuscula obscuri deinceps analogismi principium foret, etsi non dubitem quin ita nequaquam in sola imaginatione perstiterint, vt ad illius examen sese vel confusanæ rationis lima egere non intellexerint. Sæctæ methodicæ viri, etsi eos nulla ratione Galenus tulerit, hoc tamen vel vno Empiricos visi sunt antecellere, quod mentis aciem ad quædam æterna principia raptè, vt se paulatim vel supra mortalem fortem influxui angustioris luminis affuefaciant. Itaque & communissimas notiones sufficere cogitabant in arte qualibet, easque *κοινότητες* appellabant, non tam asini atque illos censebat Fuscius. Etsi enim morborum omnium genera *γενναστος κ' ύποστος* nominibus comprehenderunt, id tamen nemo tam temere factum existimet, quin si quis scrutetur altius, hic etiam Platonis atque Hippocratis, atque adeò philosophorum omnium monumentis abditissimis veritatem consentaneam facillè deprehendat. Sed iuuat in Rationalium sæctæ pedem figere, quippe qui nec intellectu solo, neque sensu simplici ad demonstrationem niterentur, sed primos hosce conceptus rerumque sensibiles species iuxta æstimantes, instrumentorum orbe perpetuò freti, dogmaticos sese verosque methodicos iure nominabant. Verum vt sæctæ cuiuslibet elementa propria paucis expediam;

Methodici.

Dogmatici vel rationales.

In

q

D E

DE FINIBVS METHODI EXTRA HABITVVM TRIPARTITAM RATIONEM, praesertim de facultate Aetiologica, & Indicationum methodo, deque natura Inventionis, Traditionis, atque Iudicij.

CAPITIS OCTAVI ALTERA PARS.

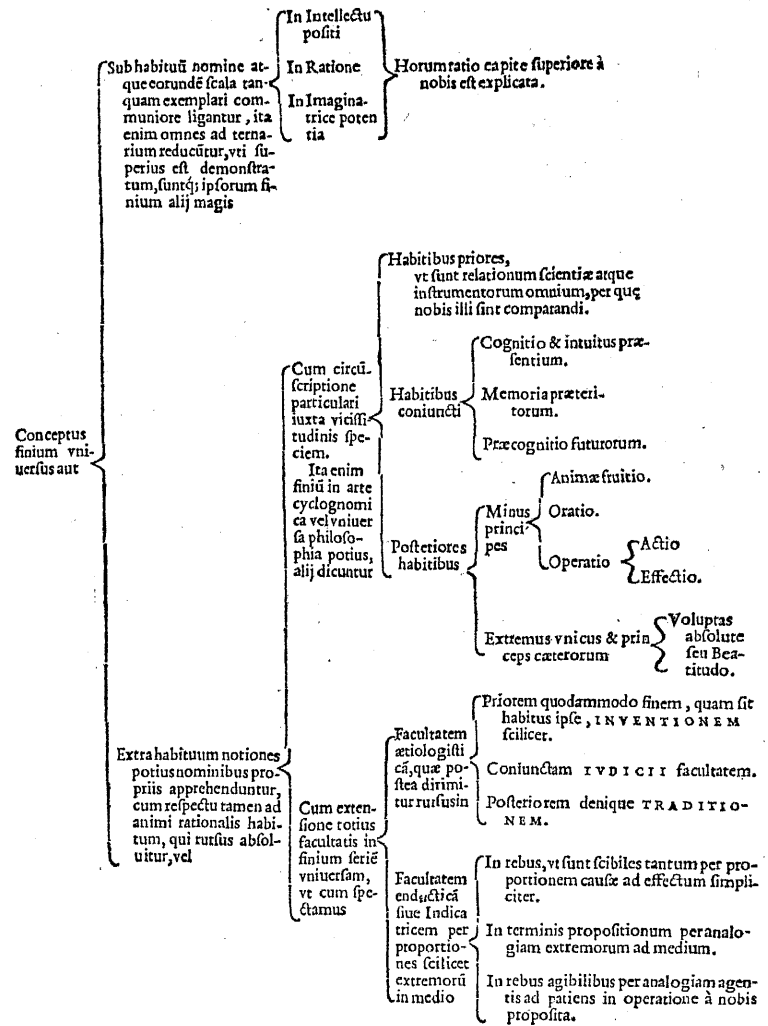
Ordinis ratio in sequentibus.

Q Vicquid de finibus sub habituum nomine statuit superior sermo, magis id vniuersum cogites ad Ternionis spectasse syngamiam, quam finium, vt sunt fines, liberam notionem. Iam si membratim sunt discerpēda singula, vertemus & velum pro humani ingenij capru, cui res omnis more prius partibili, quam sub Ideæ simplicioris vmbra cognoscitur. Habitus ergo Rationalis animæ imagines reliquorum finium in se velut exemplar continet, à quibus etiam tempore, tum natura diffideat, sic tamen in vnitatem reuocatur, vt actus cum potestate, vtque animus ipse cum obiectorum occasione conspirat.

Altera finium distributio extra ternarij symmetriam.

Expanfi fines praeter habituum metas rursus dupliciter vniuersi ad habitus ipsos ceu symphonix commune vinculum ex indigesta multitudine referuntur. Vel enim sub speciei particularis circumscriptione quadam id accidit, temporis potissimum aut loci vicissitudine definita: vel sub communioris formæ atque potentia extensione per vniuersam finium classem, etiam interim ex progressu distributionis paulatim ad minus communia & horum finium conceptus communissimi in partes ac species tribuantur successione nomine differentes. At cum rei multiplicis obscura facies apertius multo ex interposito schæmate comprehendatur, istuc respice.

Con-

De finibus itaque nudis vt sese referunt ad animos nostros Methodumq; catholicam, vel iuxta extensionis cōtinuā, vel mutuæ successioneis legem paulisper à nobis est differendum. Nihil enim tantopere quæri in tota philosophia debet nedum in vita ipsa, quàm quid sit Finis, & quale extremum; quo sanè sint singula bene viuendi, recteque faciendi consilia dirigenda: quandoquidem ex huius vnus Idea non solum immensa aliarum profluat occasionum series, sed & animorum discurrentium impetus primi, rerumque agendarum rationes velut fonte scaturiant.

Quod ad particularem circumscriptionem siue hypostasim pertinet in vna potissimum successione conspicuam, Fines ante omnia habitibus priores constitutumus. Eiusmodi sunt rerum relationes triplices ab animo factæ ad idem, circa idem, & secundum idem. Quæ quidem omnes etsi in nobis quoque paulatim præstent habituum speciem sibi peculiarem, ab antepositis tamen dirimuntur priores tempore & cuiusdam efficientiæ ratione; quando nimirum ad instrumentorum indolem iam propius spectent, quæ inter materiem causamque effectricem natura media est, & ad materiei considerationem deinceps aptius referetur. Finali conceptui quàm sit difficile metas constituere cum fateberis primum cum vniuersam resolutionis lineam discursione perlustrans relatu vario, eosdem ordines sibi & finis ipsius, & materiei passim, & causæ efficientis imaginem asciiuisse cognoris, cum & formarum essentialium ratio non intra formæ duntaxat habitum perseueret; quin potius eundem nunc in causæ finalis, nunc efficientis principij nomen ex ipsa quandoque intuitus diuersitate permutet. At nos finalis huius considerationis supremum limitem scrupulosius pauld inter relationum & cognitionum differentias posituri de illis hoc loco differimus; primum qui cum habitibus natura coniunguntur, mox qui successione posteriores occurrunt, tandem & de cæteris qui facultate communissima expanduntur vniuersim. Quicquid verò scientiarum inuentione prius existit ad tempus, in sibi tractatum peculiarem sub instrumentorum & materiei ambitu relegamus.

Cognitionis habitum fouent natura simul & tempore præsentium rerum intuitus, futurarum præsentio, recordatio præteritarum. Vnde & scientem maximè vnumquemque pro negotio suo inter mortales arbitramur, qui Iani bifrontis imagine *πρόσωτι καὶ ὀπίσσω* cuncta dispiciens in longitudinem consulit, nec ea duntaxat meditatatur quæ sunt circum pedes, verum vt verbis Hippocratis vtar, *τὰ τ' ἔοντα τὰ τ' ἐσοόμενα καὶ τὰ πρῶτ' ἔοντα*. Rectè igitur veteres Poète Musas & Iouis & memoriæ filias prodiderunt, Phœbo autem & Aesculapio sub draconis symbolo passim cum Medicinæ gloria & diuinandi facultas est attributa. Quin triplex ista cognitio etsi in nobis sit rudis & imperfecta, humanum tamen hoc animal diuinæ potestati quam simillimum reddit. Sunt enim in Deo singula ratione primaria atque, vt diximus, per vnitatis modum sublimiorem, quam vt à quoquam percipi queat. Eò respicit diuini vatis oraculum, — *Nouit namque omnia solus*

Quæ

Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Ita me herculè iuxta naturæ præposteram viam in hoc sigillo imperscrutabili per solam sensibilibus effectus imaginem distractas ter triplices formas, cuique cum animo suo vt voluat licet. Est enim persona triplex in essentia vnione conspirans: est & potestas triplex: est demum actio triplex atque voluntas. Animorum partitione cum diuina essentia comparamus, cognitionis trinitas potestatum ternionis similes præstat, actiones pari proportionem differentes ad voluntatis architectonicæ ideam proximè referuntur.

Inferitur hinc liquidò satis ad Sapientem in arte qualibet promiscuè pertinere, vt & præsentium sit & præteritorum compos, atque ex collatione plurium vicissitudinum, vaticinandi insuper facultatem consequatur. Cum verò præsens, futurum, atque præteritum, sint temporis partes in mutua successione conspicuæ, priusquam illi particularem ditionem assignemus, de ipsa successione pauca præmittere non inconueniens puto.

Successio itaque rerum vt quantitate coherentium mutua quædam vicissitudo est, & quia duplex quantitas, successioneis primæ species duæ meritò recensentur, vna in rebus manifesta continuis, secundum magnitudinem, locum, & tempus scilicet. magnitudo continua in rebus commensurabilibus ipsis est statuenda; tempus & locus extra commensurabile, rerum mensurandarum velut amulsis & regula, Tempus quidem rerum vt mouentur absolute iuxta successioneis motus alterius maximè regularis, vt primi mobilis cuius circumductu tres oriuntur vicissitudines totius differentia, præteritum, præsens, futurum; etsi reuera in hoc curriculo toto nihil existat verè præter instans, seu momentum vnicum præsens. Locus autem mensura est earundem vt sese extendunt absolute, secundum ter triplices positionum differentias in continente altero exteriori comprehensas. Ita nimirum Mundus hic maior suarum velut partium mensura vniuersalis apparet: cum enim in ipso sint motus & magnitudo siue capacitas, hæc contenta singula probat atque examinat, quatenus correspondentem magnitudinem habent: illa autem in tempus porrecta circulatio res quoque contentas ad mensuræ analogiam, vt sunt & tempori & mutationi obnoxia, secum rapit. Successioneis altera species omnis in discreta quantitate versatur, idque vel rursus simplici ter iuxta maioris minorisque consequentiam, vel secundum proportionis rationem.

q 3

Success

Finis consideratio vtilissima.

Fines priores habitibus quodammodo.

Difficultas in constituendis finibus certis similibus vel ordine accurato.

Ordinis ratio in sequentiis.

Fines habitibus quodammodo complicati.

Quid nos diuinos maxime præstet.

Sapientis officium in arte qualibet præsentia spectare, præterita atque futura.

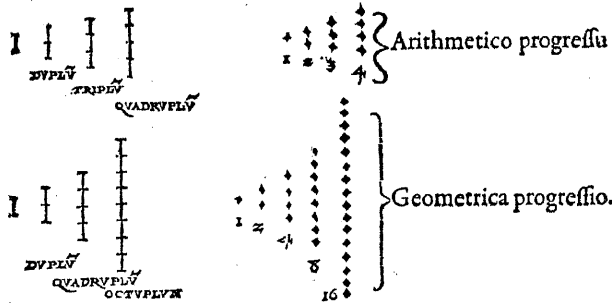
Successio & eius differentia continua. In quantitate continua.

Temporis successio.

Loci successio.

In quantitate discreta.

¶ SVCCESIONES IN QVANTITATE DISCRETA.

¶ SVCCESIONES IN QVANTITATE CONTINVA.

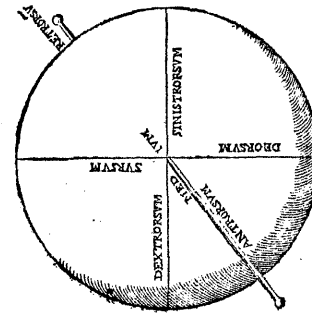
Futurum	Præsens	Præteritum
<i>Præcedens in futuro</i> } Loco } } Temp.	<i>Præcedens in præfenti secundum locum</i>	<i>Præcedens præteriti portio</i> } Loco } } Temp.
<i>Succedens in futuro prius</i> } Loco } } Temp.	<i>Succedens loco deinceps in præfenti tempore</i>	<i>Succedens in præterito secundum</i> } Locum } } Tempus
<i>Succedens posterius in futuro</i> } Loco } } Temp.	<i>Posterius loco consequens in præfenti temp.</i>	<i>Posterius in præterito secundum</i> } Locum } } Tempus
<i>Pars posterior</i>	<i>Pars media</i>	<i>Pars prior</i>
<i>Vt idem fuit</i>	<i>Vt idem fuit</i>	<i>Vt idem fuit</i>
<i>Vt est actu</i>	<i>Vt est actu</i>	<i>Vt est actu</i>
<i>Vt est potentia</i>	<i>Vt est potentia</i>	<i>Vt est potentia</i>

In tempore.

In loco

IN SIN-

IN SINGVLIS vrsus localis successionis partibus initio, medio ac fine scilicet partes sunt alie deno priores, media ac postrema, secundum 6. positionum differentias.

SVCCESIONI penes quantitatem continuam sine discreta (si latinus expendi vult successionis nomen) subteritur ceteris solem, que vel naturarum congruentium & pugnantium collatione dependet vel in ratione ipsa prioris posteriorisque locum occupant.

In successione continua differentie quælibet tam secundum locum quam tempus ipsum variè permiscetur, vt ex figuris supra positis liquet. Nam & tempus tempori, vt cum præteritorum alia sint quæ præcesserint, alia quæ deinceps sunt, & tertio quæ postrema consequantur: & rursus eorundem alia præcedunt secundum loci ac positionis seriè, alia verò succedunt propius, aut lógo post ordine comitatur. Similiter in differentijs loci præcedenti magnitudinis ratione spectantur eadè vt esse iam desinunt, nunc vt erumpunt in actum, vel in futurum tempus potestate delitescunt. Quare coniuncta est omnium omnis doctrina atque cognitio, vnaque passim & vaticinij & memoriæ, & præsentis intuitionis methodus nobis quidem non tam rei natura quam intellectus vnius virtute distincta. Nam vt exemplis res certior fiat: Gubernator nauim habens, eius quum instrumenta cognorit, si deinde & mare infpexerit, ventorumque expenderit vim, euentum cautè præuidebit. Dux itidem exercitus quum castra metari & stratagematú historiam ante didicerit, nunc verò & militum suorum & hostium vires, rerumq; peristafes aliarum probè in examen vocet, ex apparatu præfenti spectatorumque sapiens consequentia futuram quoque cladem vel victoriam ante cognoscat. Similiter & Medicus eadem opera vires ægroti cum morbi natura comparabit, vt unque rursus cum adhibendo medicamine aut victus ratione, simulque de singulis præfagium nectens eum se coram hominibus geret, vt neque σκοπώτης, nec ἀρωγός, ignominiosa duntaxat nomina, pro doctorali laurea mereatur.

Illa

Communis Metho-
dis ratio pro
inj. cisione pra-
sentium, prae-
teritorum & fu-
tutorum.

Illa est ergo communis ratio , vt seu praterita velis seu futura potiùs , vel praesentia mente complecti, vbique & ordinem seu consequentiam primò, & rerum ordine consequentium mutuam analogiam animaduertes. Ordo enim per pulchritudinis legem res vnas in multitudinem tribuit : Analogia atque proportio per consensionis ideam dispersa reuocat rursus in vnionem.

Or. linis inuicem.
Cohærentia
Metaphysica.

Ordinum inuentio & dispositio primum vmbrales & Metaphysica in animum subit; ex materia scilicet conditione , annexum rebus numerum & magnitudinem docens ; successiois quidem vicissitudinem per temporis puncta vt sunt mobiles ; per loci differentias vt extenduntur . Postea verò in praedictorum singulis occurrunt alterius cohærentiæ species, secundum physicam magis & sensibilem ratione, in similitudine scilicet vel repugnantia naturarù, dispositionù, habituum, naturalium potètiarum, vel impotètiarum, passibilium qualitatum, figurarù . Accedit hinc postremò norma successiois tertia, rerù scilicet vt sunt conceptæ per entia rationis, idq; rursus vel magis minusue communis nomine, vel vt simplicius compositiusue à ratione dignoscitur.

Cohærentia
Physica.

Cohærentia
rationalis.

Proportionum
Methodus.

Proportionum Methodus vniuersa ab ætiologica facultate dependet, quam per endeixes paulò post absoluendam referemus.

Prima præfagi
leges.

Nunc si memoriæ leges à vaticinij methodo atque praesentium intuitu per intellectum dirimere voles , illud præcipue ad praesagium pertinet, vt duplicem cōsequentiã inuicem comparemus, vel eam quæ est scilicet inter effectum & causam , vel quæ fuit cum ea quæ sit potestate tantum in animo sci-
1 licet feminibusue naturæ . Vbique spectabis sedulò principium extremum, & tertio analogiam mediam, idque cum praesentium intuitu simul vel praetitorum recordatione . Hæc inter cæteras vnà est princeps vaticinandi regula, tractanda nobis vberius sequenti libro , quibus accedunt pedissequæ plures,
2 duobus tamen velut capitibus comprehensæ : nimirum vt in praesagijs profereendis vbique ad naturæ exemplar longè firmissimum, seriemque perpetuam velut amissim singula dirigantur . Animum verò non solum à cupiditatibus malis, verùm & ab omni prorsus superstitione liberemus, etenim vt Ptolemaei fert erudita sententia : ἡ φύλις καὶ τὸ μῖσος, κωλύει τὸ προβαίνειν ἀληθῆ τὰ ἀποτελέσματα, ἐλαττοῦσι γὰρ τὰ μέγιστα καὶ μεγαλυνῶσι τὰ μικρότερα.

Iudicij amor atque odium melioribus obstant,

Et res praetererunt amplius, fiduntque caducis.

Naturam quo
p. s. m. præsa-
giendi Methodo
inuenitur.

Naturam rectè imitaberis, si cum discursu triplici vera primum praesagia peruestiges , à sensu modo conscendens ad rationem ac intellectum ; modò hinc deorsum remeans & rerum simplicium & mixturarum vniuersitatem perlustraueris, vbique dispiciens acriter qualis sit omnium habitu do sine conexus, & num per se num per accidens potiùs plura ad se inuicem consequantur; necue vni duntaxat vel alteri signo fidem protinus habeamus, cum quanto consensus plurium est , tantò & praedictionis stabilitas maior : quoties verò euentuum oppositorum signa concurrerint , illic & numeri sanè & magnitudinis robur à parte agentium diuersorum librare simul conueniet . Ad paucam enim

enim respicientes facillimè decipi auctor est Aristoteles: Internarum virium formas exteriores velut indices aliquoties dixi, praestat tamen sepius in qualitatum genere, figuris habitus atque potentia naturalis , praestat in quantitatis ordine discreto continuum, numeris magnitudo. Superstitione & scrupulum à vaticinij legibus auferemus, si pro futurorum definitione à simplicibus ordine ad mixturarum rationes, & à communibus paulatim ad minus communia transferamur. Nam vt de rebus fileam supra nos positus, fieri profecto non potest (iuxta Ptolemaei sententiam) quin vel ipse sensus excipiat generalem duntaxat rei sensibilis formam, soli que possint afflati numine particularia praesagire. Nihil itaque diuinationem cogitabis aliud esse, quàm metis humanae lumen comunicabile, seu splendorem aliquem naturæ ordinibus foetù à lucis diuinae radio perfectione duntaxat & similitudine differentem . Totum enim hoc vniuersum velut harmonia est corporis musici , cuius sit archytecus Deus; vnde illa initium fumens , *Obloquitur numeris septem discrimina vocum,* vnde per ætherem exporrecta terræ deinceps, marique , plantis & animalibus permiscetur, numeri & magnitudinis proportione cuncta colligat, naturasque dispariles consentiente vocù téperat interuallo. Fac igitur Rationalis animi motus naualibus machinis ac ministeriis similes , cum vento & fluctibus rerum humanarum incertitudinem cōfer, mox gubernatoris prouidentiam quæ vim praesentis constitutionis virtuti comparat propriae, ac rebus suis, velut futuri diuinationem intelliges non aberrantem facillè à sibi proposito signo. At cum mens hominum à mente sublimiore dependeat, an quisquam dubitet, vtriusque separatione praecipuum harmoniæ totius vinculum labefactari? Cum enim hic mûdus, teste Tyrio max. è terra caeloque confletur quasi communis deorum atque hominum sedes, dii sanè & deorum filij (angelos dico) mente suspensi in Iouem è caelo tuentur hominum genus, at homines contra Deorum interpretes spectant è terris lucidam caeli sedem,

Mons Idæus ubi est gentis cunabula nostrae

Centum vrbes habitant magnas vberima regna.

quantò enim sublimiùs vecti in hoc theatrum sese sustulerint, serenioris tantò prouidentiae compotes fient, &

Quæ nos à stirpe parentum

Prima tulit tellus, eadem nos vberè leto

Accipiet.

Quod si itaq; & rerù sublimitas in vniuersitatis scala & animorum huc vsque conscendentium raptus ceu momenta prima ad diuinandi dexteritatem referatur. Raptus verò tum à diis ipsi incipiat primò, tum à raptorum pendeat libera volùtate, patet profecto iuxta tres assignatas principes prouidentiae causas, errorù quoq; pronasci in eodè genere triplicè rationem. Etenim natura plurimos afflati diuinitus cōstat , & vel inuitos ad vaticiniù rapi *στι κ' ἐπι ιτηδελαι* ψυχή παρὸς γνώσιν, πολλοὶ ἐπιιτυγάνει τῆ ἀληθείᾳ ἢ ὁ ἀπρωὸς ἀσυνήθιας τὴν ἐπισήμην. Multis vaticinandi studium est, fors interim genij minus secunda. Fit se-

Diuinitio quid sit.

Mundus vniuersus optima harmonia speciem repraesentat.

Simile.

Raptus animarum duplex.

Iuxta tres prout deus causas eorum quoque in diuinando ratio simplex.

pè vt raptum rapienti planè consentiat ; vnde vt idem asserit Ptolomæus, ἡ σοφὴ ψυχὴ συνεργεῖ τῇ ἰρανίᾳ ἐνεργείᾳ, ὡς παρὰ τὸ ἀριστὸς γεωργὸς συνεργεῖ τῇ φύσει τῆ γῆς ὅτε τὸ ἀροστῆρασι καὶ ἀνακαταβάσει. Rapt enim celeriter Deus, & sequax animus per amoris symbolum protinus obsecudat, quæ symphonia si simul adfit & methodus atque exercitationis industria, inter concētus cæteros omniū est consonantissima, his è diametro pugnās, quibus pro lege libido propria est, qui fas ac nefas iuxtā æstimant, quibusque perpetud quod libet licet. Adeo enim hi plerunque sunt deplorati, vt nullus sit tam canorus Orpheus, nec quisquam Vlysses tam facundus, qui eos ex ignorantie tenebris ad viam præscientiæ lucein, à feritate Cyclopica ad cultum humanitatis possit traducere, quandoquidem illorum animis caligo tam spissa insuderit, vt cultu vnus corporis, cibo, potu, Venere, vniuersam vitæ felicitatem metiantur. Interim volūtas humana dici improvidentiæ causa per se quandoque merebitur: diuinæ mentis afflatus prouidentiam primò quidem & per se mortalibus tribuit, improvidentiam non nisi per accidens seu priuationem potius. Vti nimirum Sol recedens hyberni frigoris videtur occasio, cum id natura sit comparatum, vt ex quo præfente beneficium capitur, eo vicissim decedente iactura sit necessaria. Causis supradictis accedit tertia, non iam in raptis amplius vel rapiente numine collocanda, sed totius spectaculi gradu, ad quem animorū raptus ille pertigerit. Ita nimirum circa illos æternos ignes propter cōcretionis materialis firmitudinem formarumque præstantiam, lege inuiolabili se mutuo complectentium, prædictiones sunt longè firmissimæ; quod in cælorum supputatis motibus patet, in Solis Lunæque defectibus, atque in stellarum omnium ad se inuicem schematismis. Orbis inferior elemētarius vt ambientis ætheris suspensione libratur, multa dietim suggerit, quo sese iacet humana diuinatio, at quatenus propter occurrentium rerum inordinatam multitudinem tumultusque præcipites hæc regio inferior materiæ lubricæ conditionibus alligata est, en tibi occasiones fortuitæ plures, en inspiratæ casuum vicissitudines futurorum spe metuque pendentem animum abripiunt latè, & vaticinij facultatem obfcurantes respectu mentis humanæ fortunam à Deo secundam rerum dominā effecerūt: quibus astipulatur illa Platonica vox, Deus imprimis, deinde fortuna & oportunitas tēporis humana quænis administrāt, et si corā Deo nihil sit sanè fortuitū, & multò sit fatius cū Max. Tyrio nostrisque; Theologis adicere superioribus causam tertiā, humanū artificij scilicet cū voluntate conspirās. Quæ cum ita se habeant, nonne hos planè iubeā pro ceritis circūferri, quotquot vel propter fragrantia immoderatā erga hæc diuinationis studia, certam omnino ex astris præfagiendi methodum paucis iisque malè intellectis contētam apotelesmatibus velint, vel propter conceptū odiū semel (vt Pico nostro vsuuenit, qui & equis & armis in astrologiam concitus fertur) propterque multorum abusus improbos, propter auaritiæ, ambitionis, & superstitionis adulteria, vel denique totius concētus hi sce terrenis auribus imperceptibilem sonū, omnem illicet vaticinādi peritiā, siue ex rebus cælestibus, siue naturæ alterius consensione, è medio tollant? vna profectò eademque opera & medicinæ penitus

Voluntas humana.

Diuina mentis afflatus.

Astrorum multiplex ratio in diuinatione ex rebus istis circa quæ versatur. De rebus cælestibus prædictio firmissima.

De rebus sublanaribus prædictio instabilis.

Deo & prouidentia nihil fortuitū vel cōtingēs.

In Viciū eiusque calūnias contra astrologij libri pluribus iactantur.

nitus, & Iurisprudentiæ repudium mittent, quippe quas propter incidentium rerum complexus inenarrabiles, ex quantitate scilicet, qualitate, loci natura, temporis, respectus, consuetudinis, humana ratio perfectè vix vnquam vel ferius assequatur. Nam et si Theologia sit remota maximè ab oculis, ab animis nostris; an idcirco nullam potius quàm verè marcescibilem esse dicemus? Quin illam ego propterea facultatibus cæteris eo sublimiorè existimo, quo molem hanc fluxam, instabilem diuinæ circa quam vertitur naturæ superat in intervallo, quamuis non tam à subiecta materie quam finis præstantia quarumcunq; artium & scientiarum dignitas sit metiēda. Præstasset igitur (nisi cum Noctua Solem criminemur) non tam illius quæ in natura existit diuinationis speciem abiurasse, quàm succensentes nobismet ipsi ex nocte Cimmeria caliginosos oculos in altum sustulisse, vt mox contempto potius quàm reprehēsō temere abutentium ritu quouiscum concessum est deorum munere cōtendamus, non tam perficiundi spe, quàm experiundi voluntate, vt si perfecta nequaquam vaticinia persequi liceat, illud saltem Tullianum cogitemus: Prima sequentes honestum esse in secundis tertiisque consistere. Nam neque id ipsum quod optimum est, statim est desperandum, & in præstantibus rebus magna sunt ea quæ sunt optimis proxima; cum, vt ille dixit, Imago optimi sit simplex & vnica, quæ neque oculis, nec auribus, nec vllō sensu percipi potest: cogitatione tantum & mente complectimur. Quod si apertè quæ sentiam, mihi cum Pico sit differendi copia (non enim id huius est loci vel temporis) pauca suffecerint certè, quibus rationum omnium quas ipse tot libris ac logis proluxioribus attulit, virtutem penitus vel vsque ad fundamenta conuellas. Dicam primò principia quibus sit vsus, non tam verè demonstrationis ἐνεργείᾳ, quàm rhetoriæ cuiusdam persuasionis neruum obtinere. Sunt enim propter naturam vniuersalem nimis non nihil ambigua, & à conclusionē remota, vt sunt ferè plurima desumpta ex Academiæ spatij & Platoniorum officinis, propter sublimitatem intellectus omnino non tam efficacia quàm plerisque videantur. Vnde & nodos difficiles cum rege Macedone rescindunt potius quàm dissolunt; mentesque non tam implent discursus robore, quàm diuinorum iactantia, & variorum ordinum diuerticulis, & lenocinijs blandis fucata; non nihil orationis eludunt. Secūddò nobis est accusandus Pico, quod nō tā rei naturā, vt dixi, quàm amethodorū hominū imperitiā visus sit oppugnasse, quāuis nihilominus putet hac disputatione sese & artis ipsius æstimationē humanis cordibus exemisse, sed cui dubiū est interdū obrepere & superstitiosa plurima vel quarūcunq; maximarū facultatū principiis longè certissimis, quanquā hic clausis fortè suffecerit, errorū occasiones difficillimas hinc ferme dimanasse, quòd totam efficientiæ rationē rudij Mathematicorū plurimi in vno potissimū efficiente positā crediderunt. Nam præter Ptolemæi quem profitentur opinionem, pigiores in rebus Physicis ex vno astrorum circuito cuncta metiebantur, quæ magis ex horum agentium symmetria ad sibi subitratam materiem debebant merito præfagiri: enimvero iuxta Poëtæ celebrem vocem,

Lunus vt hic dure sit, & hæc vt cerni liqueat Vno eodemque igni:

Abusus in arte qualibet. Quid in vulgariis prædictionibus astrologorū maximè sit improbandum.

Analogia ignorātia quæ in vbi que exercis efficiunt.

vtque in rebus medicis vis eadem medicamenti diuersum efficit in carnis affectu, diuersum in neruis, ossibus, atque membranis, aliud lac vel caulium succus in bilioso, aliud in temperato aut melancholico: Ita prorsus stellarum motus & lumen, vel earundem intuitus mutuus aliud præstat in locis montosis, & aridis, in paludosis aliud vel procelloso mari, aliud rursus in regibus, aliud in ruri natis vel educatis, aliud in Hispanis, Italis, Persis, ac Medis, aliud in Germanis, Turcis, Anglis, ac Tartaris. Vide quam multa sint vestiganda, secure & serio quisquis frui prælagis velit, nam quamuis & actio & illa de actionis euentu diuinatio sit per proportionem agentis ad passum, particulares tamen euentus haud quaquam absolute caelestia sequi possunt, sed quatenus deferunt causæ quædam intermedia, & rei suscipientis prona dispositio stellarum influxibus obscūdat, sic vt sydereæ lucis præcipuus vigor sit in corporibus lucidis, quibus proinde & spiritus tanto viuacior, mens quoque & ordo est immutabilis: quæ postquam progressu degenerat in luminis speciem vicissim ad suscipiente vicinia protinus immutatur, perditq; & ordinis firmitatē & cōtinitatis robur, sed magis deinceps postquam in sublimiorem regionē defluēs iam iā caduco lumine splendoris habitū acquisierit. Vnde & Meteoron ratio ex caelestibus ardua est multis imperferutabilis visa, minus difficilis tamē quā vbi in rerum perfectē mistarum classes sese insinuauerit, præsertim quo mistum sit compositius, vt in hominibus ipsis. Nam vt hic causas omittam ceteras quæ de futuris augurandi methodum intercludunt, necesse foret in hominis genitura non tantum thematis natalitij formam penitus explorare, sed & naturam patriæ, parentum, temporis, fortunæ particularis & consuetudinis. Deinde & generatim illud expendere, quod conformationis nostræ principij nō tantū sit vnicū, vti vulgares genethiaci arbitantur, sed quia res omnes humanæ aut ad fortunā pertineat, aut corpus, aut animū; Pro corporis quidē natura necesse sit prima cōceptus momēta perferutari: Pro fortunæ statu, partus vltimos, & foetus exclusiones, quæ sæpius fortuitæ ex circumstantiarū pluriū ratione quā naturales obueniunt: Pro rebus animi tandē & illud momētum præ ceteris eligatur, quo primū parēs infantis in vtero moti rudimēta percepit. Rursus cū aliud sit ortus, aliud gubernatio rerū atq; interitus, oportet merito & vitæ, & mortis, & gubernatiōis principia vicissim intueri. Regitur autē homo partim à Deo, partim à scipso & libera volūtate: A Deo rursus, vel absolute, vel per angelorū, spirituum, corporū ordines intermedios: De formis abstractis quo ad virtutes atq; actiones nulla est vaticinandi methodus mortalibus data, sed omnis in inspiratione posita est anima, per intellectum scilicet ab ipso penitus cōmercio cæterorū sensuū sequestrata Superiorū corporū gradus sensui quidē sunt manifesti, motusq; seric & cōnexionis vniuersam rationē ad numeros ratā perpetuō seruāt, sed si cūcta demonstratiōis principia tecū expēdas altius, assumptā primō sententiā (quippe quæ & generalē duntaxat eāq; certissimā ab intellectu notionē exprimit) indubitatē veritatis facili cōcedemus, subsumptū verō particularius vel minorē antecedētis cōmuniōri propositioni

Meteoron ratio
in caelestibus.

Genethiacō ratio
quā late
patet.

Homo quo i prim
cipijs pendet et
gubernatur.

Vniuersalis ratio
in practico
ne iustissima scilicet
subsumpta particu-
laris in erro-
re maxime de-
generant.

positioni quamcunq; subiunxeris intercedente sensu, nunquā hanc adeo definitam dabis, quin vel ad qualitatis, vel quantitatis certam sententiā lima quædam atq; amussis requiratur. Accedit suprà dictis, quod orbes stelliferi quamuis tum motu, tum lumine rebus se misceant inferioribus, euentuū tamen in monumentis sacris non tam effectrices causæ, quā signa potius atque instrumenta non necessaria nominentur. Spectat id omne ad animarum duplicem statum: etenim declinior ad affectiones brutas fato nos subijcit; sublimior eadem tollit se supra cæli vertiginem, & nos à fati lege dissoluit. Languescit itaque calorū vis illa communior per occursum multiplicem rerum particularium, nec virtutem modo deponit per longioris spatij intermedios gradus, sed & simplicitatem omnem & robur exuit, quippe quæ pulchri paulatim ordinis œconomiam deserens in Ataxiæ regionem proficiscatur, lumenq; naturium opacitatis allapsu in coloris speciem tranfmutarit:

Non aliter quā qui aduerso vix flumine limbum

Remigijs subigit, si brachia fortē remisit,

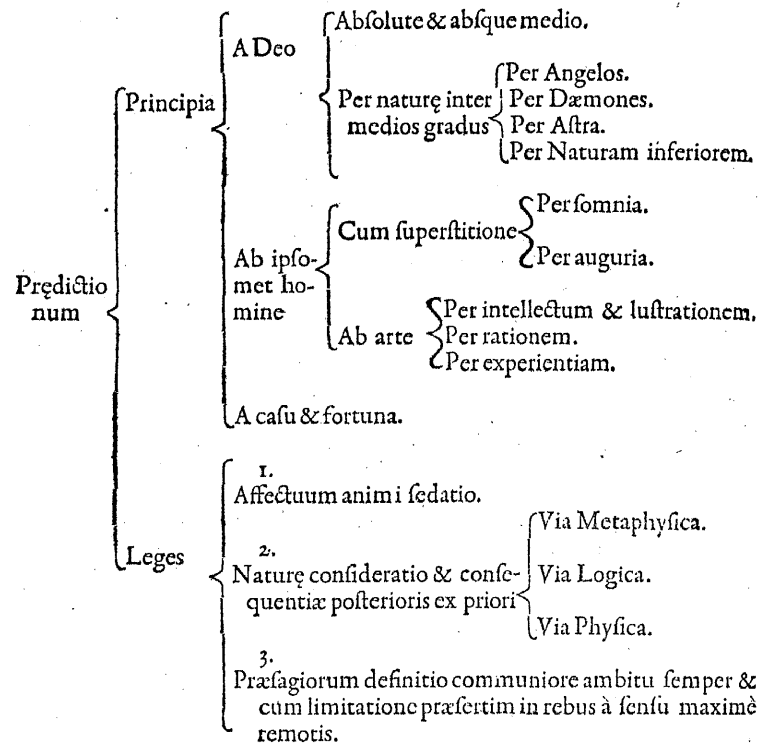
Atque illum in præceptis prono rapit alueus anni.

Quod si totius difficultatis rationes in pauca contrahas, habes imprimis ex materia occurribus infinitas. Nam propter hanc fata communiora obstant particularibus; vt cum felices plurimi quo ad genituram propriam, vel nauis incendio, vel ruina ciuitatis, intereunt. Rursus particulares circumstantiæ influxum sygygiæ communioris adulterant; vt cū caelesti attractui ea quæ cuique iam inoleuit, vel opinio melior vel consuetudo pugnat. Haud itaque facile est ex obseruatis pluribus epilogisimum facere vt ad scientiæ canones stabiliaque principia confirmanda per sensum ipsū possis ascendere: peccatur enim sæpissimè tribuendo effectum rei quæ non est causa, tanquam causæ. Accedit à parte agentis cæli remotio, stellarum natura, numerus & magnitudo adhuc inexplorata; cū Phauorino visum sit etiam planetas posse existere nondum mortalium oculis deprehensos. Quid verò de motu illorum referam, quos alij circa terram velut centrum, alij circa solem immobilem statuunt per inuensas hypotheses? Qualitates certè tum stellarum, tum mixtarum omnium (vt cometas fileam, de quorum ortu, progressu, causis, & energia nemo non dubitat) hætenus nec vlla methodo, nec rationis acuminè percipi potuerunt. Quid? nōne Epochas & supputandorum motuum auspiciā prima definiunt? O curas hominum, & quantum est in rebus inane! Isti censores plusquam Saturnij vel Rhadamantini radices calculi non ad scrupula tertia modo, sed & ad quarta quintaque vestigant; cum ne ad minuta quidem prima rectè respondeant. Vtinam verè describant singula ad integros gradus: aberrant etenim in motibus Martis ad 3, quandoque gradus vel 4. In Mercurio plerumque ad 14. Rectè igitur Ptolemæus illud Astrologis ante omnia præcipit, vt communem potius atq; possibilem, quam distinctam protinus necessariamque sententiā ferant.

Ego hæc interim et si non nihil velut ὀδὴ πλεπρηα in medium proruli viuidioris

conclusio.

dioris exempli loco, cum vt insulas temerè oppugnantium rationes refutarem, tum & à superstitiona cæteros affectione vindicarem, facturus finem denique eorum quæ pro natura diuinationis exegit propositus sermo, si per Epilogum cuncta comprehendero. Quorum hæc summa est:

Præsentium in-
sensu.

Sensu.

Intellectus.

Præsentium contemplatio interdum præsentia præteritis alligat, quandoque & præsentibus alijs, idque rursus vel cum memoria præterlapforum, metuque aut expectatione futuri, vel solo præsentium intuitu simplici, quem tamen quia perpetuo phantasmatis complicetur, (& per consequens loco simul & tempori) difficilè prorsus existimem à tribus antedictis differentijs sequestrare. nam Sensus quidem inferni res facillè percipiunt nudas extra consequentiæ rationem; sed simulatque ventum est ad animi raptus, non possunt res plures absque ordinibus comprehendi, sed statim Intellectus quædam

quædam præcedere, nonnulla consequi monet penes confusam in motu & quantitatis extensione seriem. Imaginatio penes conspicuam (vt dixi) similitudinem aut repugnantiam. Ratio denique penes hos ipsos qui sunt in animo compositionis gradus. In ordinibus rursus singulis spectantur extrema duo, & inter vtrumque mediæ proportionis vinculum, cuius vel vnus intuitu natura omnis atque doctrina continetur. Nos huius intuitus curriculum sit exporrecta, & quæ superius dicta sunt, dicenturque deinceps, huc præcipuè tanquam ad aliarum cognitionum regulam referantur.

Imaginatio.
Ratio.

Extrema 2. &
Medii renium
in ordinibus sin-
gulis.

Artem memoriæ Neotericorum plurimi, & plerique veterum magno re-
pertam studio reliquerunt: vnum tamen in illis desidero, nempe traditionis
Methodum, quam nos in pauca digessimus à fonte repetentes, sic sanè vt
primo scilicet versandam memoria consequentiam, hanc quidem in vocibus,
illam in rebus esse cogitemus. Sed neque vocum rectè quis sataget prius,
quàm res repertas affabrè in animo constituerit. Iam rerum dispositio ex antè
demonstratis liquet, vt magis determinatæ vicissitudinis partes in illa confu-
sione comprehendamus, ponendo seriem scilicet Metaphysicam prius, grada-
tim verò sub huius vicissitudinis membro vnoquoque vicissitudinem phy-
sicam & rationalem, vt lucidius multò ex subiecto schemate, quàm longo ver-
borum syrmate & laciniosis periodis assequeris.

Arts Memoria.

Ordo

animo comprehendet, quàm deinceps exaggerabit latius, iuxta agentis conditionem & circumstantias omnes, iuxta illius qui iniuriam accepit qualitatem, iuxta denique occasionis speciem, quæ vtrique illorum intercesserit. Trahentur in medium cognata quælibet ordine & repugnantia, postremò & in horum singulis quæcunque conceptu rationali priora posterioraque censeantur. Omnis ista successio quandoquidem ex naturæ fontibus hauriatur, sicut ad facilem memoriæ viam est adaptata, potest & ad defixæ contemplationis artificium & diuinandi dexteritatem applicari. nam vti memoria triplex à nobis posita fuit, ita & iudicium, & diuinatio, & rerum inuentorum quæ iudicium, iuxta tripartiti principij efficientis rationem. Posteaquam verò ad normam præfixi diagrammatis ea digesseris, quorum meminisse libeat, à rebus te tandem ad voces animo continendas refer. Primum quod ad totius orationis seriem spectat, ea quoque velut in magnitudinis partes est dirimenda, Exordium scilicet, Progressum, & Finem ipsum (nec illud hoc loco expectes velim, vt aliorum more Rhetorico magis quam Philosophico in sola quaternione persistamus) Prædictarum partium vnicuique tres rursùm minores aliæ subnectantur, iuxta seriem annexi diagrammatis.

IN ORATIONE PLENISSIMA SPECTANTUR.

	EXORDII	PROCESSVS	FINIS
PARS 1.	Propositio, vt attentus lector vel auditor fiat.	Narratio.	Epilogus.
PARS 2.	Conciliatio, vt beneuolus adsit.	Probatio	Conclusio.
PARS 3.	Digestio dicendorum, vt docilis fiat	Refutatio.	Deprecatio vel præcipuû pathos.

Vbiq; maxime viget, Cicerone teste, τὸ ἡθὸς καὶ τὸ αἰθὸς.

Inuertitur horum series, vel immutatur paululum, augetur atque minuitur, prout rursus vel ipsa res exigit, vel respiciens aliò cuiusque ferat opinio, habes hoc tamen velut partitæ plenius orationis exemplar. Nunc si per subdiuisionem

Diuisio Mathematica.

uisionem Mathematicam, sicut in circulis solent, paulatim à quadrantibus in quadrantum trientes, trientum singulorum in 30. gradus, graduum in scrupula prima 60. & sic deinceps, te quoque paulatim conferas ad singularum in oratione partium particulas minimas; harum memoria à significatis rebus momenti plurimum capit, vbi curandum maximè, vt non perspicuæ tantum orationes atq; interpunctæ sedulò, sed & naturis singulis consentaneæ fluant. Ab ipsis met vocibus vt sunt voces nudæ ad memorandi artem parum est adminiculi, nisi fortassis ex eorumdem occurfu, incessu, casu, & in horum singulis numero, rythmo, atque mensura, nisi & more vulgato rerum quarundam sensibilibium simulachra seu memoriæ locos & promptuaria in nube constitui voles, ad quæ tanquam signa in littoribus posita quæcunque sensui minus sint peruia salutarem anchoram figant. Sed non est instituti mei, doctrinæ singulas mundi quæ naturam vniuersam plenius illustrare, cum satis superque pollicitum fiat, si tantum hæc obiter & vel à limine salutemus, sub eo respectu scilicet, quo deuincitur mutud, quo cuncta fortiri videas perennem ordinis symmetriam.

Arts memoria circa voces.

Quicquid ad fines pertinet à cognitione reliquos (cum de his omnibus abundè veteres tradiderunt) nos in sermonem breuissimum redigemus, adiuncta tabula, quæ omnes omnium scrupos orbiculari nexu & conuersione discutiat. Esti non dubitem, posse hac ipsa multò elimatiorem alteram dari, si quis attentior paulò sit circa singula: sed nos (vt dixi iam sæpe) à particularum ratione sedula calamum retrahentes, eorum rudi tantùm inspectione contenti sumus, notas duntaxat communiores & viarum vestigia cæteris posaturi, quibus quæ crassa Minerua à nobis sunt prælibata singularum rerum indagatores ad scopum propositum ritè dirigantur.

Digestio ad omnium vltimos fines.

Supremum totius ordinis finem communi consensu omnes in Bono collocarunt, sed quod sit illud Bonum (vt libro priore circa vestibulum recensuimus) à pluribus ignoratur, & planè quot sunt diuersè philosophantium capita,

Summi Bonum

Tot mihi conuina propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Alij etenim ipsum in vita, alij in virtute, plurimi cum Epicuro in voluptate collocarunt. Rectissimè verò de se ipso ille QVIRI, Nemo (inquit) bonus nisi solus est Deus. At ne prolixior sim in recensendis opinionibus, Istarum plurimæ quæ verbis tantopere visæ sunt dissentire, re tamen ipsa conuenient forsitari, quòd si in arenam hæc boni partim descriptione bona (cum definirî nequeat) partim accurata distinctione procedas: est etenim ille conceptus Boni, vt naturarum omnium plenitudo perfectissima, quæ cunctis scilicet sese cõmunicat, aliundè verò nec foueatur, neq; depèdeat. Bonum id absolute prædicemus, cuius collatione demum dicuntur & bona cætera, & alijs quidem alia meliora, iuxta cõtinuos ab vno illo vero ac principe Bono diffusæ pulchritudinis depèdentia

Summi Boni varia ratio in humani peccatoribus distributa.

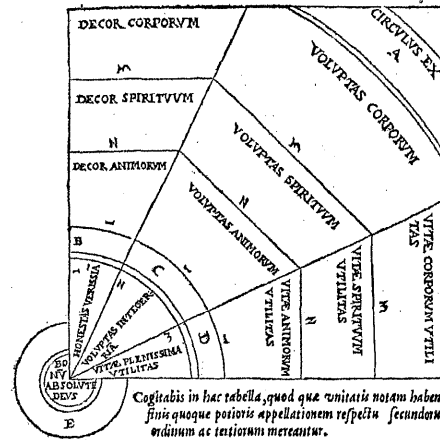
Bonum et solitud quid.

gradus. Est itaque & vita bonum, est & virtus, & voluptas ipsa, quin quicquid in orbe sit vniuerso, sed respectiue tantum. Absolutè bonum est Deus, in cuius vnione cum animis nostris humanum bonum atque felicitas absoluta consistit, cui simul adhærent & vita plenissima, & pulchri veri que honesti ratio, & voluptas integerrima, quæ sola percipitur omni dolore detracto, quam neque in corpore, neque in spiritibus positam animo tantum & intellectu percipimus. Verùm ab vnitatis specie simulatque recesseris, occurrent mox posterioris vitæ, pulchri & decoris ordines plures, degenerum que voluptatum chori, quos quisquis in orbem comparauerit, singulorum rationes totas per tota diffusas inueniet, à Deo quidem oriundas primò, ad eundem refluas velut vniuersitatis intimum centrum; cuncta etenim quæ sunt ad perfectionem sui naturarum impetus rapit. Hæc ipsa perfectio in pulchritudine vera, in voluptate absoluta, in sola diuini radij communionem spectatur, quæ cum neque hominibus per experientiam cognita, neque inuenta per rationem, nec arte probata in honore habeatur, accessit vitæ, pulchritudine, & voluptatis exterius simulachrum nec usum, nec rationem, aut tempus expectans, sed arte quavis antiquius animantium saluti subijcitur velut basis vel vinculum potius, quo sublato quodcunque creatum est diffuere statim oporteat. Scientiam namq; (vt Tyrij verbis vtar) mentis que iudicium auctus ætate vir breui quodam cursu sensuum per experientiam congerens sibi colligit, quum voluptatem docente nemine ab natura ipsa suscipiens in ipsis auspicijs vitæ possideat, eius que amator effectus doloribus bellum indicat, vtpote qui per voluptatem se ipsum seruet, per dolores vicissim corrumpatur. Itaque si totam seriem probe complecti in animo voles, in ipsomet hominis absolutiore bono, quam veri boni atque vnus communionem diximus, hæc eadem toties sub honesti nomine celebrata, quiddam est vltimum atque perficiens, quo nomina cætera atque vnus rei imagines referuntur, posterius alterum vita est sub varietatis nomine ac necessitatis cuncta compellens, extremorum vtrique media voluptas intercedit, actionum & vitæ conciliatrix cum honestate prima. Vides nimirum vnus effigiem boni distractam nominibus varijs, quorum significata interim non tam natura dissideant, quam animorum huc aspirantium necessitudine. Quin si vltius pergas in multitudine, mox vitam, voluptatem, & honestatem non modo diuersas inuicem ex relatione iudicabis; sed & secundum speciem subdivisas, quarum quælibet rursus cum alijs proximis particularem ordinem format ad circuli istius interioris similitudinem.

Vitæ, pulchritudine, honestas.

Finem vltimum summam complexio atq; cuius progressus in multitudine.

Cogit.

A CIRCVLVS exterior Boni tum secundum rationem tum naturam diuini.
 B. C. D. CIRCVLVS interior absolute boni in homine secundum relationem diuini.
 E CIRCVLVS stabilis absolute boni in homine quatenus cogitatione natura que simplex.

Singulorum igitur animalium absolutius bonum in Deo positum est, particularim tamen in honestate, voluptate & vita. Honestas quidem sub voluptatis veste delitescit, voluptas in ipsa vita; hæc rursus in natiuis operibus, opera in vsu necessario, vsus in facilitate potentia exercenda, potentia in instrumentorum aptitudine, instrumenta in varietate natura. In ordinum horum vnoquoque rursus animorum felicitas à spiritibus pendet, spiritus salus à corporibus, & è conuerso. Quamobrem animalia singula diuersis penitus armis ad tuendam salutem natura muniuit: homini verò cæterorum principi & manus tribuit organorum omnium longè perfectissimas, & præter has mentem ingenuit latentem fomitem ad salutem conseruandam, in qua perpetua virtus, indefessus vigor, instrumentorum, artium, atque actionum quarumcunque semina continentur. Huius sanè vnus præsidio suam non modo nuditatem natura compensatam habet, sed & aliorum animantium velut Rex & ductor existit: Corporeæ molli incorpoream mentem alligat medijs vniuersi conciliator spiritus. Instrumentorum ordines, facultatum, atq; habitu ratio comitatur: respondent totidè & actionum differentia vitilitatis quoq; ad vitam voluptatis atq; decori. Sunt igitur & hic Nouenæ numero classes cancellis ter passim triplicibus interstincta: chori totius medium sibi actionis discrimina vendicarunt, quæ vt à tribus superioribus pendet, in tres inferiores ordine diriguuntur. Magni negotij est ad rationem solidam peruenire, quæ metas rebus, & nomina effundat ex æquilibri. quo enim maior ingenij vis est, eò maiorem humanis animis iudicandi parit angustia, sitq; omnino iuxta Senecæ Phædræ, vt curæ leues loquantur, ingentes stupeant. Sed perripenda est acies, atq; vbi orationum vis minimum valet; signis & nutibus loqui consultissimum duco.

Finem vltimum collatio mta.

Nouenarij ratio in finem vltimum distributio.

I	Instrumenta	Animus per se	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Lux</td> <td>Lux</td> <td>Lux</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Intellectus</td> <td>Rationis</td> <td>Imaginat</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Splendor</td> <td>Splendor</td> <td>Splendor</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>Lumen</td> <td>Lumen</td> <td>Lumen</td> </tr> </table>			1	Lux	Lux	Lux	2	Intellectus	Rationis	Imaginat	3	Splendor	Splendor	Splendor			Lumen	Lumen	Lumen
		1	Lux	Lux	Lux																	
		2	Intellectus	Rationis	Imaginat																	
3	Splendor	Splendor	Splendor																			
		Lumen	Lumen	Lumen																		
Animus in spiritu, in vocem vsq; prorumpens	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectus</td> <td>Rationis</td> <td>Imaginat</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Splendor</td> <td>Splendor</td> <td>Splendor</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Lumen</td> <td>Lumen</td> <td>Lumen</td> </tr> </table>			1	Intellectus	Rationis	Imaginat	2	Splendor	Splendor	Splendor	3	Lumen	Lumen	Lumen							
1	Intellectus	Rationis	Imaginat																			
2	Splendor	Splendor	Splendor																			
3	Lumen	Lumen	Lumen																			
Animus & spiritus ex corporum commercio	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectus</td> <td>Rationis</td> <td>Imaginat</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Splendor</td> <td>Splendor</td> <td>Splendor</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Lumen</td> <td>Lumen</td> <td>Lumen</td> </tr> </table>			1	Intellectus	Rationis	Imaginat	2	Splendor	Splendor	Splendor	3	Lumen	Lumen	Lumen							
1	Intellectus	Rationis	Imaginat																			
2	Splendor	Splendor	Splendor																			
3	Lumen	Lumen	Lumen																			
I	Facultates	Animi vis in se permanens	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione</td> <td>Rationis potestas triplex</td> <td>Imaginationis potestas triplex</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex	2				3								
		1	Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex																	
		2																				
3																						
Animi vis ad vocem vsq; procedens	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione</td> <td>Rationis potestas triplex</td> <td>Imaginationis potestas triplex</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex	2				3										
1	Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex																			
2																						
3																						
Animus exteriora versus respiciens	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione</td> <td>Rationis potestas triplex</td> <td>Imaginationis potestas triplex</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex	2				3										
1	Intellectus potestas triplex iteru pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex																			
2																						
3																						
2	Habitus practici	Animi mundi absque vocis aut corporis commercio	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectuales habitus</td> <td>Rationales</td> <td>Imaginatione pendentes</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes	2				3								
		1	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes																	
		2																				
3																						
Animi cum vocis & spiritus commercio	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectuales habitus</td> <td>Rationales</td> <td>Imaginatione pendentes</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes	2				3										
1	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes																			
2																						
3																						
Animi in quantum foras exporrigitur	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Intellectuales habitus</td> <td>Rationales</td> <td>Imaginatione pendentes</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes	2				3										
1	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes																			
2																						
3																						
2	Actiones in quibus vita consistit	Animi per se	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Actus intelligendi</td> <td>Rationis actualis operatio</td> <td>Imaginationis actus</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus</td> <td>Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica</td> <td>Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia</td> <td>Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers</td> <td>Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia</td> </tr> </table>			1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus	2	Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat	3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers	Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia					
		1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus																	
		2	Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat																	
3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers	Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia																			
Animi cum spiritu in vocem prorumpentis	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Actus intelligendi</td> <td>Rationis actualis operatio</td> <td>Imaginationis actus</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus</td> <td>Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica</td> <td>Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia</td> <td>Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers</td> <td>Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia</td> </tr> </table>			1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus	2	Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat	3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers	Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia							
1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus																			
2	Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat																			
3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers	Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia																			
Animi ad corpoream specie descendens	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Actus intelligendi</td> <td>Rationis actualis operatio</td> <td>Imaginationis actus</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus</td> <td>Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica</td> <td>Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia</td> <td>Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers</td> <td>Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia</td> </tr> </table>			1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus	2	Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat	3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers	Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia							
1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus																			
2	Intellectus ad orationem sese vsq; insinuans, vnde & genus orationis subtilissimus	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim conuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadat																			
3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiae munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiae lucem dirigers	Imaginatio conuersa ad externa peritiae officia																			
3	Virtutes	Animorum magis. Spirituum magis, praesertim oculorum & aurium	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Diuina magis Naturalis & ad speciei rationem necessaria</td> <td>Humana naturalis sed ad esse hominis non aequa necessaria</td> <td>Bruta nec naturalis neque ad speciei rationem necessaria</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Diuina magis Naturalis & ad speciei rationem necessaria	Humana naturalis sed ad esse hominis non aequa necessaria	Bruta nec naturalis neque ad speciei rationem necessaria	2				3								
		1	Diuina magis Naturalis & ad speciei rationem necessaria	Humana naturalis sed ad esse hominis non aequa necessaria	Bruta nec naturalis neque ad speciei rationem necessaria																	
		2																				
3																						
Animorum	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Diuina & solida</td> <td>Humana & probabilis</td> <td>Bruta & sophistica</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Diuina & solida	Humana & probabilis	Bruta & sophistica	2				3										
1	Diuina & solida	Humana & probabilis	Bruta & sophistica																			
2																						
3																						
Spirituum	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Diuina & solida</td> <td>Humana & probabilis</td> <td>Bruta & sophistica</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Diuina & solida	Humana & probabilis	Bruta & sophistica	2				3										
1	Diuina & solida	Humana & probabilis	Bruta & sophistica																			
2																						
3																						
3	Virtutes honestates	Animi	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Diuina & vera</td> <td>Humana & probabilis</td> <td>Bruta & Imaginaria</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria	2				3								
		1	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria																	
		2																				
3																						
Spiritus	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Diuina & vera</td> <td>Humana & probabilis</td> <td>Bruta & Imaginaria</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria	2				3										
1	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria																			
2																						
3																						
Corporis	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>Diuina & vera</td> <td>Humana & probabilis</td> <td>Bruta & Imaginaria</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria	2				3										
1	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria																			
2																						
3																						

Per clausas has vniuersas relatio fit manifeste ad in laudabilem ad bonum absolute, vel manifestum in latere inferiori, aut ordinum ad sup eriores tanquam fines, & e conuerso.

BONVM ABSOLVTE IN HOMINE
Communio diuini radij sine animi pastura,

De instrumentorum generibus, facultatum, atque habituum, atque habitu, superiore sermone satis est demonstratum, quamuis hoc loco eorundem magis sit sumpta distinctio penes respectum, quem habent ad actionum differentias, quem rursus istae ad vitam vitaeque felicitatem vclut vltimum finem.

In actionum genere plerumque inferiores ordines superioribus subferuntur finium loco, per descensus scilicet animorum, cum in eorundem ascensu opposita quoque relationis norma spectetur. Cum vero vita maxime in actionum necessitudine sedem constituerit, optimam quoque vitae consistat consonantiam fore, si nec operibus sermo, nec vsquam sermoni mens ipsa dissentiat, vt neque recta sint opera nimis, nec sermones superiores operibus tanquam infusi in angustum vasculum vndique ab eiusdem labris exudent, verum altrinsecus concordantes effecti, parem vbique mensuram & plenitudinem seruent.

An contemplatio sit actio melior, nolo discutere, inanis istae sed scrupulosa quaestio est, a pluribus disputata, quicquid statuunt necesse est ex relationis circulo vt sit perpetuo controuersa, nam & actio fit propter contemplationem, contemplatio vicissim propter actiones: actionem praerquirat meditatio, meditationem actio. Mihi imprimis aridet dictum Anacharxis: Nam amplius laborandum in garula sapientia, si ad Mysonis pauperis opera manifesta cum oculis mentem intenderimus: nam & Pythagorae dogmata sermonis sobrii leges summarias praese ferebant, sed in operibus proluxa videbantur, quae neque noctu, neque interdiu spiritum remitterent, sinerentur ad languorem ac desidiam relaxari. Quin omnis non modo naturae salus & corporum vita potissimum in actionibus sita est, sed & ciuitatis nomen aut reip.

Est enim Ciuitas quiddam compositum ex cooperantibus ciuibus multis, quae perinde ac corpus vnicum instrumentis pluribus praeditum, cui necessitas multiplex & multiplex requirit obsequium, ac nisi id ipsum a singulis habeat, tueri essentiam suam nullatenus potest.

Quod ad finium spectat ordines vteriores, in horum vestibulo crudelissimae affectionum species Mundi gubernatrices excubant, Gaudium, Tristitia: Amor, Odium: Spes, Metusque, quorum potenti machina quisquis vel falso se praemunuit; animos quoque mortalium proximè in sui fiduciam stringit, rerumque habentis potior sub frantum ceteros & Tyranicam seruitutem facile rapit. Haec vna est Impostorum methodus, dum minis, atque pollicitis quemuis alliciunt primò, dum voluptatis atque honesti speciem ludicram pro veris obtrudunt, dum sub praetextu callis ardui, qui ad scientiam solidam virtutemque exporrigitur, dementatos homines recta in praecipitium voluunt. Non igitur vsque adeo negotij parui est ab amico assentatorum Voluptatem veram, cuius (non dubium) laudes Epicuri schola

Optima vita est sonantia ex finis respectu.

An contemplatio actio melior.

Ciuitas.

Finis primarij consecutione quae praeparat.

schola tātōpere prædicabat, à falsa illa atque vmbatili semouere. Nam vt de solida primum loquar, sunt huic constituti carceres, quos necessario duntaxat vsu natura terminauit, quibus si transgressis quispiam vltius volet irrumperere in immensum excursum protinus voluptati adimit frænam, virtutemque ab illius ratione seiungens omnem satietatis perimet modum, vnde orbi tyrannides irrepserunt. Vbi enim animus supra necessitatem quodcumque; volupe est indulserit sibi, priora continuo fastidit, nouorum cupiditatibus occupatur. Quod pulchrè apud poëtas docet voluptarij Tantalij sitis:

epuleque ante ora paratæ

Regifico luxu Furiarum maxima iuxta

Accubat, & manibus prohibet contingere mensas.

Nam quia oblectamentorum ^lices vicissim affluunt, vicissim recedant, Cupiditatum velut Euripus doloris æstu inundans sapius vniuersa metu & perturbatione permiscet, exultantiaque haurit corda pauor pulsans, vt Poëta meminit. quocirca necesse est, teste Tyrio, voluptatibus operam dantem maioris nūquam, iucunditatis sensum semper intermittere, quando cōtinue absentem sitiunt, præsentem metuant, ne vel non accedat propius absens, vel celerius expectatione diuellatur. Quare cum animus sic à seipso diffidens nunquam gustare partem liquidæ voluptatis & liberè possit, ad intercutaneam alteram ab omni seditione separatam contendamus, quæ sola in arce virtutum posita nullis fortunæ procellis quatitur, sed inconcussa iugiter, nec ab honesti veri, nec vtilitatis principis ratione secreta est; hanc enim iucunditatem quisquis virtuti derogat, animorum quoque talaria ascensui fabricata conuellit. Nam & isthuc respiciunt labores Herculei, arumnæ Alexandrinæ, pauperies Diogenis, frugalitas Curij, Fabiorum interitus, Reguli & Camilli.

Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi,

Quique sacerdotes casti dum vita manebat,

Quique pij vates & Phæbo digna locuti,

Inuentas aut qui vitam excoluere per artes,

Quique sui memores alios fecere merendo,

Omnibus his niuea cinguntur tempora vitæ.

*Voluptas vitæ
est idem cū suis
mō bono.*

Nequaquam ergo maleuolum esse omnem sermonem decet, qui voluptate perhibetur. cur omnium sit culpa paucorum scelus? vt clamat Tragicus. Nam vt nemo rationem vel linguam accusat quasi non bonam, tametsi istorum vsus plurimi transferant ad res natura pessimas: ita nec voluptas omnis est accusanda; sed illi potius qui falsam amplectentes verè nominibus abutuntur, qui blanditijs præsentium deliniti atque corrupti, quos dolores, quas molestias sint accepturi occæcati cupiditate non prouident, qui nec dolore nec labore paruo magnam sibi redimendam voluptatem curant, eorum sanè vitam cū Centauris ipsis, imo cum Laruis & Manibus iuxta æstimemus. Quin vt à falsa quemlibet magis atque à sophistica voluptate deterream, isthuc suo cum animo voluat etiam atq; etiam rogo, Actionibus singulis quæ vel ab arte quapiam

Quapiam vel scientia dimanarint tum metam vnicam perfectioris voluptatis, tum viam huc vsque simpliciorum à natura definiri. Verùm in orbis mobilitatis ambitu plures ipsius pulchri, vtilis, ac iucundi facies personatæ circumstant, quæ plusquam Syrenio cantu præterlabētes nauitas cum puppe & proa in saxa & scopulos raptant, adeoque oblupefactos detinent, vt non minus quam loto pasti, soli natalis obliuiscantur,

Pontumque profundum

Aspiciunt miseri, flentes heu tot vada seisis

Et tantum superesse maris.

Quotquot igitur in palestris philosophicis alium finem arbitrantur, quam pleniorum illam scientiæ pulchritudinem stabiliori quadam atque ineffabili profus voluptate conditam, is per exteriorem mobilem cyclum, aut iuxta credipidines retinetur, aut præceps iactatur vndiq; sic vt ad arcem intimam deinceps non admittatur. Docet res ipsa in merè Empyricis Medicisque circumforaneis, qui vt nec verum scientiæ finem vident, (intenti scilicet spectris proximioribus, opumq; ignauie, libidinis, crapule, & ambitionum laqueis irretiti) ita profus neque rectam insistant beatitudinis viam, nec cum fortuna instabili stabilem virtutis lauream adipiscuntur, vt planè hos censeas dum artis querunt compedia, quibus suæ pigritiæ consulant, iactari semper in Ataxiæ salo, & nunquam ad litus peruenire. In illos sic ego aliquando percitus lusi:

Spectari titulo Medicæ velis ocyus aris,

Auri te in pluuiam collige, Doctor eris.

Ante tamen praxis studium memor illius esto,

Qua vox non alia est verior Hyppocratis.

Βραχὺ εἶς, τέχνη μακρὴ, καὶ ἐνκαίρια κερδὴ

Εὐ-ιατρῶν, σφαλῆρὸν πείρα, κρῖσις χαλεπὴ.

Verùm eo dementia processit hæc ætas, vt in conferēdis gradibus & illi qui dant & qui accipiunt sepissimè à fine legitimo & rerū veritate declinent, dum vulgus stolidum vel leonina pelle indutos asinos supra leonis ingenuam formam colit & admiratur, dum illi qui gradum ascēdunt ad speciem magis externam & inanes titulos curunt, illi autem qui conferunt ad promptam pecuniam, quæ nunc pro actus cuiusque forma siue ἐντελέχεια præcipua celebratur. Iuuaret itaque vel in editiore specula constitutum vnde omnes exaudiant illud Persianum proclamare:

O curæ in terris animæ, & celestium inanes!

Verùm vt nunc sunt tempora, ita morem geras, etsi (vt pulchrè ~~di-~~ Erasmus meminit in epistola quadam) antiquitus non ideo quisquam pro doctore habitus fuerit, quod doctoris titulum esset mercatus; sed ij doctores dicerentur, qui vel præclaris operibus artis, vel libris editis manifestum doctrine specimen edidissent. Sed motos præstat componere fluctus.

Iam si compendio dictorum finium circa se mutuo conuersiones traditas intueri libeat, orbis tres istiusmodi superincumbentes inuicè coaptabis. Ho-

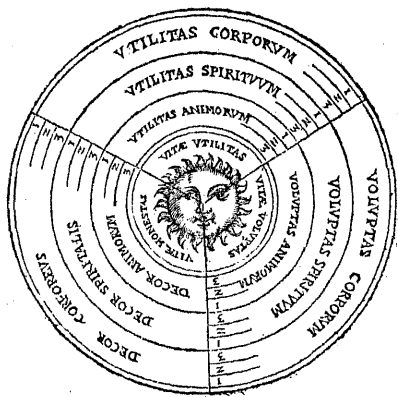
τ

κῆμα

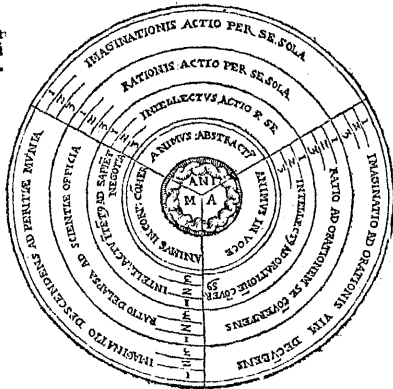
*Orbium trium
sequentiū vari.*

*In abortiuos do-
ctores & pallia-
tos seu velle re-
misse philosophos.*

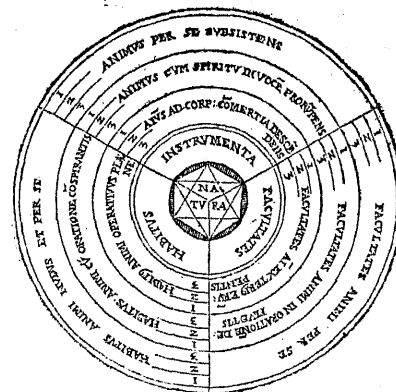
rum interior postremis finibus dedicatur, Actionum ordinibus mediis quadrat superior circulus, versatilis scilicet super omnem alterius regionem, vti & ille superiorum finium super hunc medium cyclum.

Hic orbis circa superiorem voluitur, sic vt singuli Circulorum ordines singulis quàm maxime quadrent.

Hunc

Hunc velut instrum orbis medio paci ratione concipies.

Ita me hercule vertuntur perpetud circa se inuicē deus, humanus animus, & natura. ita & omnis tum huius tum illius actio ad Bonum respicit, vel vt vera tale est, vel in opinione positum. Hæc si rite intellexeris, quicquid de bonorum malorumque finibus, de dolore & voluptate disputant veteres, paruo negotio comprehendes. Nos ad altiora pedem referentes, ad fines ceteros ab illa habitum ratione distractos transeamus, qui nec præcedunt habitus nec sequuntur tantum, nec annectuntur, sed & ante ipsos partem integritatis suæ prærequirunt, iisdem verò comparatis insistent altius, & multò post in effectus alios prorogantur. Eiusmodi sunt Aetiologismus, & Indicatio rursus non ram re ipsa quam ratione siue nominibus differentes, quando & tēpore connectantur, & altera prorsus alterius necessitudine foueatur.

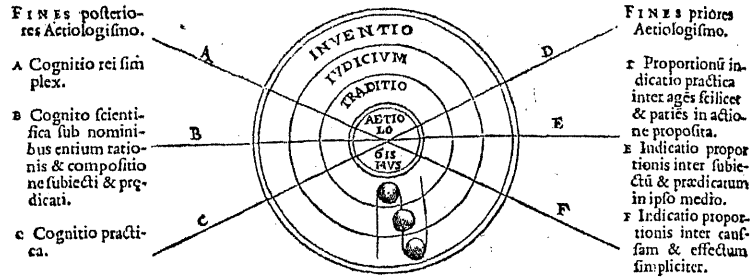
De finibus expōsis per omnē habitum rationē Aetiologismo et indicatione scilicet.

De Aetiologismo

Sed loquamur de Aetiologismo prius, cui Endexin ipsam vel indicationē ascribemus postea, velut internā essentia formam. Quod si totius aetiologismi naturā exactè scrutari voles, rursus te ad circulorū imagines reuocabo, vt horū intuitu eundē aliud nihil esse perspicias, quàm animorum discurrentū impetum circa effectus & causæ mutuan rationem. Orbem igitur immensum concipe in tres distinctum particulares circulos, Inuētionis scilicet, Traditionis seu dispositionis, atque Iudicii, omnes quidem sphaeræ vnius aetiologisticæ faciem representantes, positione tantum & relationis siue respectus nomine differentes. Ad sphaeræ centrū doctrinæ cyclognomicæ vniuersi fines ex æquo conflunt; hinc quidem quotquot inferiorum ordinum hæctenus definiti; illinc cæteri qui velut priores causarum indagazione dicentur, et si re vera tum ipsa cognitio, tum proportionis indicatio quo ad naturam genericam ab aetiologismo nusquam separentur. Quod si verò hæc tria in ternas species vel partes minores dirimi patiaris, misceri singulas singulis variè, varia successio- num necessitudine confitebor.

Aetiologismi ratio per circulos explicata.

Circulorum sequentium ratio.

Aetiologismatio in hunc quibus tota ars Cyclognomica.

Aetiologismatio tota Methodo tota infusa.

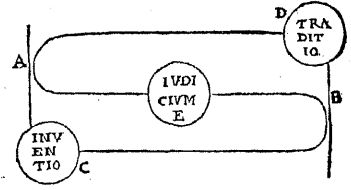
Demonstratio.

Inepta recentiorum ratio, quae dialecticam in iudicium & inuentionem distinxit.

Consistit itaque totius doctrinae Aetiologisticae ratio in iisdem omnibus, quibus ars Cyclognomica, quandoquidem istius, sit velut continens causa, & instrumentum proximum ceu spiritus animae indiuiduus comes: sed quia propter distinctionem commodam effectus à suo principio & nominis habitus sit immutatus, mutanda est quoque & partium appellatio, vt qualis fuerit Cyclognomicae methodi prima diuisio in tres discursuum classes ordine cohaerentes, sic & aetiologismum similiter distinguamus, in inuentionem, iudicium, traditionemque, quae non tam species ipsius, quam partes integritatis apparent, imò non tam partes quam facultates quaequam totae totis confusa, vt vnã ab altera iudicium praesertim ab extremorum utroque non facile separemus, eiusdem enim & rei & industriae pariter censeas vnãquamque, nisi pro facultatis robore, pro temporis quadam vicissitudine quo ad nos, proque diuersa conuersionis forma in animis nostris, quam & terminorū sequitur diuersa relatio naturae non vnicum vultum per discursus singulos exhiberet.

Idem sanè sit spaciū ab A. ad B. cum eo quod est à B. ad A punctum. Sit & idem animus qui se conuertat ab inferna regione sursum, & qui à superna deorsum in modū spirae. Erit & idē ductus C. B. A. D. cum illo D. A. B. C. erit & virtus C. per E. B. & A. vsque ad D. protensa, Et virtus D. per A. E. B. vsque ad C. Tertio & virtus E. hinc quidem per B. vsque in C. illinc per A. vsque in D. differunt tamen & puncta C. E. D. & ductus triplices secundum ordinis vicissitudinem, Inuentionis quidem C. E. B. A. D. Traditionis D. A. B. E. C. Iudicij partim E. A. D. partim E. B. C. Impingunt huc sanè plurimi vel in dialecticarum traditionum limine, dum hi quidē temere & praeter Aristotelis sententiã dialecticam vniuersam diuidunt in partes duas, vnã quae argumentationis edisserat formã, modis ac figuris cõprehensam Iudicij folius legibus submittendã; deinde & alterã quae locos siue materiam

tradat

tradat Inuentioni dedicatam: Illi verò in contrariam opinionem exundantes vsque ad eò iudicium cum Inuentione miscuerunt, vt vix vel terminorum vel ordinum respectu differre sint arbitrati, pugnatur ancipiti Marte, & adhuc sub iudice lis est. Eam si iuste dirimere quisquam volet, definit primò seorsim singula, mox ad partitiones eorundem sese conuertat, tum quotquot hinc membra particulatim germinascent in minus communem rursus definitionem vocet, vicissimque definita subdiuidat, donec ad inferiorem multitudinis classẽ vsque pertigerit. Nam ex his omnibus probè in vnitatem conspiciantibus emergent media demonstrandis conclusionibus aptiora, quibus & rei veritas obtinebitur, & aduersariae rationes velut nebulæ exorto sole prætinus euanescent.

Primum vt similitudine rudiufcula notionem quoque rei confusam accipias, Aetiologismum vniuersum cum foetus gestatione comparabis, & in hac ipsa cum inuentione conceptus primos, cum iudicio formationem quae deinceps est, cum enixu denique traditionem faciendam opposita via quàm conceptus fuit.

Inuentionem igitur partem aetiologisticae discursus asserimus, qua nondum inuenta concipimus primò, & quae latuerant priùs, se produnt animis nostris.

Traditio pars est similiter istiusmodi, quae inuenta sunt pridem in ordinem doctrinae distribuimus, vt horum notitia & cæteris comunior fiat, quam obrem sanè dispositio & dispositorum editio siue cum stilo per literas scriptas, siue cum elocutione fiat per viuam vocem, siue cum effectione certa per organi alterius adminiculum, verissimè cuncta vnius traditionis nomine continentur, in hoc duntaxat differentes, quod dispositio magis adhuc in animo sita videatur cum editionis studio vel apparatu, editio verò magis magisque actus respiciat exteriores, deinceps instrumentorum varietate distinctos.

Iudicium verò ceu facultatem mediam definimus vtrinque in extrema diffusam, quae nimirum velut inuentionis & traditionis arbitra veritatem explorat altius, & quicquid antea sub notione minus determinata visum fuit, sola ad incudem reuocat, sola ex conceptu rudiore foetus perficiendum suspicit, partumque coëctet in tempestiuum donec maturuerit.

Apparet omnis sic tripartita discursio cum ante dictis tantum non cohaerere, sed & vniuersim cum natura rei. Statim verò & illud occurrit, facultatem diffundi quamlibet in quamuis animi discursionem, in alias tamen hanc robur magis exerere, in alias illam.

Inuentio primum, licet causam sit atque effectuum explorandorum ratio, momentum tamen impetus sui dexterius multò ab intellectu mutatur, vnde & confusiora confestim arripit quo ad nos, certiora quo ad naturam ipsam. Vt cum conclusionis demonstrandae gratia propositio quaritur antecedens, & huius ergo medium vel argumentum. quod si dicas te magis ordine

diuerso reperire ex præmissis scilicet cōclusionem, id ego nequaquam inuentionem propriè dixero, sed inuentionis potiùs conuersionem, qua sibi ipsi ex inuentis argumentis veritatem animus tradit: etsi enim sit primùm proposita demonstranda conclusio, intercedat eius inuentionem quæstio de præmissis & de medio, quibus iam absolutis, ex vna inuentione procedente ab effectu ad causas, inuentionem alteram instituimus à causis ad effectum, quæ idcirco non tam propriè dicta inuentione est atque illa prior, eo quòd ex quæstis antea tradi & confirmari videatur, etsi reuera perfectæ inuentionis meta in omnium trium plena conuersione consistat, vnde nec priùs inuenta res solidè recensetur, nisi & tradita sibi atque disposita fuerit ordine diuerso quàm reperitur, nisi demum & iudicandi facultas extensione promiscua, connexis extremis hisce limitibus intercefferit.

Traditionis natura.

Traditio interea conuersim à facultate magis imaginatrice dependens, ex hisce diducitur melius, quæ sensui primo sunt manifesta, vel doctrinam statuant naturæ respectu confusaneam, determinatam attamen penes progressum ex prioribus quo ad nos.

Iudicij.

Iudicium postremò vtriusque se medium inferens defectus amborum supplet, & succenturiata in rerum ancipiti fluctu cuncta determinat tum quo ad nos, tum quoad naturam, per instrumentorum plenos circuitus circa conclusionis vnius veritatem velut centrum.

I

Relatio partium vniuersi ad discursus Methodicos.

Rectè igitur ad inuentionem propius discursio Metaphysica referetur, siue sit analytica siue synthetica: ad traditionem magis physica; ad iudicium denique omnis Logica consideratio pertinebit. Quamuis & in discursu physico sit sua inuentio suumque iudicium secundum partes vel potiùs extensionis seriem. Similiter & in discursu Logico sua est inuentionis species, sua dispositio, in Metaphysico suum particulare iudicium, particularis & disponendi ratio.

2

Est autem comparatio ad semicirculos.

Nam si seorsim contempleris sphaeras discursuum singulas, quatenus in semicirculos plures & horum fragmenta discedunt, Analysis quidem magis ad Inuentionem referetur, ad Traditionem Synthesis, ad Iudicium denique viarum omnium inter se mutuo plena conuersio: quamuis hic rursùm inuentio, iudicium, dispositio, totæ in seriem, totam in partes singulas sint exporrectæ.

3

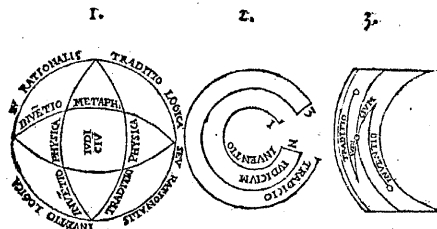
Tertia comparatio ad semicirculorum fragmenta vniuersa.

Quòd si pergas vltcrius, & semicirculum vnumquemque in partes minores placet dirimere, quandoquidem omnis cōpositio & resolutio vel ex vna causarum ad suos effectus habitudine constat, vel harum pluribus concatenatis ad se inuicem, vbicumque iam videris connexionum ordines plures, illic ad Inuentionem, vt dixi, magis analysis, ad Traditionem synthesis attinebit. Rursùm si vna tantum habitudo ad examen prouocatur, hanc vel à posteriori quo ad nos, vel à priori contemplamur: à priori quidem si effectum ex causis perscrutandum proposuerimus, à posteriori si ex effectu causam. Nihil enim vel inueniendum, vel iudicandum, vel tradendum alteri cogitabis, quod non sub causa lateat vel effectus ratione, In discursu quidem intellectualem simpliciter

secun-

secundum abditiores internæ dependentiæ gradus, In physicis secundum sensibilibus dependentiæ modum sub signorum scilicet & signatorum nomine, In rebus rationis sub cōceptu vniuersali, penes quem optimè consecutione prodit in animis nostris, sub rei demonstrandæ scilicet & medij siue argumenti demonstratiui nomine: antecedentis enim effectus conclusio est, medium causa est vtriusque, materies quidem propositionis, illationis efficiens ratio penes habitudinem quam ad extrema subiectum scilicet & prædicatum obtinuerit. Nunc si de minutissimis discursionum partibus sermo fiat, dicam per singularum habitudinum spectacula virtutes singulas prorogari, inuentionis scilicet, traditionis, atque iudicij, sed vnam prius, alteram ferius, languidius hic, viuidius alibi; rursùmque processus animi ab effectu in causas exporrecti inuentioni maiorem operam dare, vt à causis ad effectum defluens ipsam magis traditionem respicit; iudicium verò cum pleniore circuitu in longitudinem, latitudinem, & altitudinem per vtrinque indefinita extrema vibratur. Ita profectò si totam respexeris discursionis seriem, hæc antedicta tria sub ætiologismi specie secundum substantiam confunduntur æqualiter vniuersim, sed inæqualiter secundum potentiæ robur, velut animæ cuiusdam facultates plurimæ sub vnius rationalis habitu sparæ per omnem sunt corporis regionem, iuxta tamen figurarum differentias habiles & rationi sequaces, in subiectis organis hic quidem magis, illic minus in apertum proferuntur.

Ad partes minutissimas.

Inuentionis iudicij atque traditionis exactio prior atque vniuersalior ceteris, in tres nimirum plenos discursuum orbis. Eorundem extensio sternenda in orbis cuiusque partem lateres alios, qui cum prioribus partem serè obseruati ascensu, descensu & circuitu analogiam. Eorundem extensio tertia per arcus orbium singulorum, & semicirculos, usque ad illorum minimas portiones.

Nequaquam igitur inuentionis ratio traditionis atque iudicij in singulis differt secundum essentiam, sed quantitatem potiùs actionis, secundum eundem seriem atque præstantiam, quæ discurrentis animi motum, partisque subiectæ figuram, situm ac magnitudinem comitantur.

Conclusio.

Hinc

Quis magis in-
dico, quicq; in-
uentione ceteris
praestent.

Hinc facile & illa soluetur quaestio, num verum sit quod vulgò perhibent, ad inuentionem praestare alios magis, alios in dexteritate iudicij. Quod si enim ad sua duntaxat se quisque referat, eiusdem facultatis fuerit (doctrinae ordinem scilicet) ignota reperire, reperta tradere & iudicare. Vt iter est vnicum ceu te Bruxellas Louanio conferas, seu Bruxellis Louanium versus. Sed rei mobilis respectus duntaxat mutuo opponuntur. Sin quenquam cum alijs conferas, hic propter animorum indolem oppido differetem, istunc profecto felicius dicam Marte proprio quid inuenire, quam iudicare de inuentis alienis, sed per accidens tantum, vel quia non lubeat forsit, vel quod ad novos conceptus à partis nuper, continuo transferatur. opus est autem in iudicio, ut praeter ingenium adsit industria summa, in traditione, edendi dexteritas, memoria, saepe & eloquentia. Dicam eodem respectu plerosque felicius iudicare, aut ab alijs inuenta tradere, quam non reperta inuenire. His enim non adeo ingenij requiritur virtus, cum plus memoriae labor & lectionis assiduitas conferat. quanquam sint alij, in quibus haec omnia summa cum aequabilitate sunt temperata, sed rara dos nigroque simillima cygno. cum paucos ego cognorim qui simul praestantes ingenio, simul ærumnas & laborem improbum tolerarent. Vidi exemplum in patre praclarum, ut partim illius obitus longè miserimus ex vesicae calculis per noctes insomnes plurimas vitamque sedentariam natis, partim in mathematicis monumenta insignia & Curationes Medicarum, quas etiam haecenus sui relicta apud posteros memoria, summa cum laude perfecit. Eiusdem animi & ille Magnus Erasmus fuit, & plerique alij, quorum ingenium ingenij foetus, laborem laboris effectus, & vitæ fermè consimilis exitus docuerunt.

Solutio quaestio-
nis supraposita
de distributione
dialectica in iu-
dicium & In-
uentionem.

Sed ne digressi latius in infinitudinem excurramus, illud nunc vide quam probe fecerint, qui locos atque materiem dialecticas inuentioni tantum, formam iudicio submiserunt: cum partes aetiologicae tres circa idem versentur, scientiam scilicet rei. Inuentioni quidem quatenus ad huc est abdita, traditio quatenus reperta, iudicium quatenus eadem progressu regressuque continuo magis & instrumentorum conuersione firmanitur. at cum scientia totum sit quoddam Dianoticum, ex suis non minus principijs constans, quam omnis res naturalis ex forma atque materie, haec autem seorsim singula de inueniri & tradi & iudicari postulent, erit & locorum inuentioni & iudicium, erit similiter pro demonstrationis forma. Vt si construendi calcei Cerdo praepcepta puero tradat, simul & semel docet cognoscere ac iudicare, num calceus sit probe constructus: Si doceat Medicus inuenire vulneribus idoneum medicamentum, eadem praepcepta & iudicare docebunt, num glutinandis iisdem, vel expurgandis sint accommodata. Ita vbique nullum absq; inuentione iudicium est, & absque iudicio nulla inuentione. Quin etsi Arist. vtriusque seorsim fecerit mentionem, non tamen in duas has partes organum suum ita distribuit, ut plurimi opinantur. Verum, ut arbitror, ex Cicerone in Topicis ea primum fluxit opinio, qui partitiones oratorias ita ad dialecticam visus est accommodasse,

dasse, ut qui secus statuit, artis vtriusque cardinem & fundamenta vultisse dicatur.

His ego lubens ignosco non tam odio quam commiseratione dignis. Verum ille fustigium vel capitalem potius animaduersionem promeretur, qui cum se animaduersiones scribere in Aristotelem sit professus, ut peripateticorum Aristarchus, ipse sub operis sui vestibulum, neq; iudicij, neque inuentionis naturam probe perspexerit, quare cum vno absurdo posito plurima consequantur, hinc turpiter quoque in cæteris lapsus, contra praepceptores optimos nihil non temerè (ne dicam insulse & pueriliter) effutiuit.

In animaduersionem Aristotelis.

Nam & Galenum reprehendit propter traditionem Methodi, cum quicquid bene de istac senserit, ex illo omne id compilarit: simulatq; verò ab eiusdem opinione discedit propter vel odij vel ambitionis incendium, ibi nec Galenum nec semetipsum intellexisse videatur. Quapropter ipsius dialectica cum maximè sibi traditionis ordinem arrogarit, nihil obseruat minus. Etenim cum à locis incipiat hic, siue artis analysim, siue totius synthefim spectes, semper est aliquid prius: utpote si à fine inceperis via resolutaria, prius de argumentatione & propositionibus, quam de inuentione medij siue iudicio, est differendum. sin compositio magis arridet, nunquam de locis quicquam constitues probe, nec de diffinitione, diuisione, nisi istorum fontes expedias prius, qui decem illis generibus sunt comprehensi, nec rursus de cathgorijs decem, nisi praedicabilia quinque (ut vocant) ante didiceris. Verum voluit à causis docendi exordium facere. quæro, num de causis ut sunt rerum vel essentiae tantum, vel ut sunt in intellectu? si ut existentiae nudae, praestasset igitur physice praemississe: si ut in intellectu, cur non ante causas argumentationum & argumentorum principia tradidit? ut definitionis partes, genus & differentias, ut classes decem ex quibus haec erui solet. Sed argumentis alijs atque efficacioribus passim hunc vir doctus. Carpentarius refutauit, ut nihil sit nobis ad hunc laborem reliqui.

Sed nos relicta illis Centauris atque Gygantibus, qui nullo nisi contradictionis spiritu sese ad scribendum vel disputandum conferunt, in praepceptores maximè & praeter naturae ius omne, paucis id concludamus, facultatem omnem Aetiologisticam inuentione, iudicio & traditione velut praecipuos partibus contineri, quæ quamuis paululum differant respectu mobilis rei, tota tamen toti negotio complicantur. Causa istorum efficiens est eadem quæ totius Methodi, Mens humana scilicet, forma per synthefim similiter atque analysim explicatur Materies est ipsa quaestio, at finis ratio triplex trium partium nominibus circumscripta.

Verum totius aetiologistici idea respectu Methodi (ut primò istius libri capite demonstraui) nunc formæ communis, nunc & materiae & causae finalis imaginem repraesentat. Atqui cum causae effectusque habitudo mutua, agentis & passi rationem semper includant cum proportione inter vtrumque

De Endeisi vel Indicatione.

media patet Endeixim vel indicationem rursus ætiologismo esse velut intrinsicam formam, cum istud sit instrumentum vniuersale, quo extremorum proportionales indicantur in medio: Agentis quidem artificialis ad passum in quaestione practica: Naturalis in quaestione simplici, rationalis extremi ad extremum, vt subiecti & prædicati in problematica quaestione. Sed de his fufius suo loco.

DE CAUSSIS METHODI CYCLOGNOM. INTERNIS MAXIMÆ
vel omnium proximis, quarum coniugio scilicet ascensus omnis atque descensus animi & circularis discursus perficiatur.

CAPVT IX.

Congressus animæ rationalis cum quaestione qualibet, vt rerum scientiam in se concipiat, (quam Arist. teste omnes natura desyderant) vnus ferè est rationis, atque illa quæ maris cum fœmina ad generationem prolis: quæ rursus duorum quorumuis seminum, ad productionem tertij siue vnus compositi, quod ex duobus principijs vtriusque imaginè & formam vnica representet. ita enim hoc appetitu exæstant omnia, vt nihil se fœlix vel fortunatū putet, nisi cum suæ speciei passiuo principio ad primi opificis instar patrizet ac sobolem creet, per quam vniri se velle videntur quæ mundi violentia fatorumque sæua tyrannide sint separata.

Atqui sicut in rebus Naturæ ostendimus semina duo, & his commune alterum seminarium, quod rationem vtriusque in se contineat; cuius intuitu analogon agens & patiens ad actionem intelligitur, factumque perficiat in quo iam species sit actu distincta à speciebus cæteris, etsi vnitis antea in ratione exemplari. Sic & in Arte Cyclognomiæ, propter demonstrationis certitudinem velut pulcherrimam sobolem, cum quaestione occulta luctatur animus rationalis, dum rerum veritate & perfectione sui sine scientia potiatur, propter quam assistit proximè discursus istius Cyclognomiæ ratio, quæ partim naturam discurrentis animi circulem obseruat, partim & quaestionum ordines, rerumque omnium quæ penes vltiorem similitudinem raptumque opificis primi in orbem perpetuum agitantur.

Infelix igitur anima, teste Mercurio, quæ absque liberis hanc vitam mortalem deserit. cum ea vel iuxta sententiam conditoris nostri ac saluatoris Christi cremanda sit ignibus, sarmentorum inutilium ritu, quæ nihil ad vitam præter onus infestum & fundi ariditatem maiorem contulerunt.

Ineptè quoque, apud Gellium Phauorinus illud censēbat optumum esse doctrinæ genus, per quod librati semper in vtramuis partē ambigunt pendeamus. Talis enim demonstratio omnis in suspensam Epocham definit nullo cum fructu penitus, sed perpetua quadam incertitudine, cuius respectu dialecticæ multi

Comparatio congressus animæ rationalis & quaestionis cum congressu maris & fœminæ.

Infelix anima quæ absque prole decedit.

Doctrina in suspensam Epocham definit nullo cum fructu penitus.

multi definiunt, vt de re qualibet probabiliter disputantem: cum tamen non ille sit disputanti primarius scopus, sed omnes ad certam scientiam amore nobis ingenito contendamus. Quare cum per Logicen hanc minimè consequamur, sed instrumenta duntaxat in quorum vlu dexterrimo & applicandi artificio, rei potissimum abstrusa veritas delitefcit; hanc artem idcirco quæ methodum tractat vniuersalem ante scientias, artes & facultates cæteras veneremur, relictisque; infrugiferis pædagogis inter problemata, inter opinionum perpetuos fluctus ad demonstrationis arcem firmissimam ascendamus.

Cæterum de Methodorum omnium ratione communi abundè dictum est primo libro, sed & sequente deinceps libro de principijs proximioribus dixi, quorum sit effectiuum vnici animus rationalis, passiuum sit ipsa finalis ratio, seu quaestionum genus sub habitu nomine comprehensum: sic vt de principijs internis Methodo vel omnium proximis Materia nimirum & forma vltèrius disputare penè sit superuacuum. quandoquidem omnis istorum notio in analogia mentis humanæ ad suos fines est comprehensa. Sed nos vt constet totius operis forma, sitque per distinctionem magis accuratam omnium intellectus planior, etsi de singulis penè ad Methodum necessarijs per tractatus promiscuè singulos obiter dicta & sæpius quodammodo sint repetita (quod in eiusmodi opere tam infinito, nullisque limitibus circumscripto vitari vix potest) hic tamen velut ex professo ante constitutionem Methodi, de forma eius atque materia seorsim & quàm breuissimè differemus.

Sunt itaque vt exemplaris Methodi classès præcipuè tres, similiter & in animo discurrente in numero finium propter quos sit discursus; postremò & in discursus specie siue ordinibus ipsis, omni que materie circa quam verfatur: quæ si probè perspexerimus, trahemus in orbem vnicum totius negotij circuitus infinitos, quippe qui potiamur omnibus ad animi motum necessarijs pari inuicem proportionem distributis, iam cognoscentes & speciem motus, & spatium vniuersum, terminum à quo, terminum ad quem, Naturam rei mobilis & eius quod mouet primò.

Verùm de forma atque materie Methodi nusquam ex professo (quod sciam) veteres tradiderunt, etsi dispersim ex illorum monumentis tractationis istius semina colligantur. Vnde in Timæo Naturæ ipsius miraculum Plato cognitiones animæ proportionem quadam ad cognoscenda distinxit, iubet nos entia quidem per rationem iudicare & intellectum; per opinionem verò vel sensum ea quæ entia quidem non sunt, sed fiunt iugiter pereuntque, arque eorum quæ vere sunt, rationes ratas & inconiunctas existere; rerum verò in generatione fluentium imaginarias & contingentes. Sed idem distinguens paulò accuratiùs lib. de Repub. vult nos notitia simplici & vniiformi intellectualia cuncta cognoscere, Notitia verò scientifica, specierum reuolutione & compositione sedula rationes rerum medias contemplari: tertia verò potentia sensuali, instabili, per instrumenta contingentia crasso modo, res

Methodum vera demonstrationis administrat esse primarium.

Ordinè ratio in sequentibus.

Collectio principiorum omnium Methodi in vniuersitatem.

Principia Methodi ex Platone & Zoroastri Philosophia, sed consula penitus & hæc tunc indiget.

crassas atque sensibiles apprehendere. His sanè verbis cum forma discursionis circularis penè & ipsam materiem explanauit. Vnde sic colligit Proclus, tres sunt conuersionis species: vel enim descēdit aliquid ad se deterius, dum à perfectione propria labitur: vel confurgit ad melius, propter vitæ vigorem: vel reflectitur ad seipsum, propter cognitionem sibi confortem, mediamq; speciem motionis. Descensus quidem est animæ alas abijcientis: Conuersio autem ad melius vel ad seipsum diuine indoli melius quadrat. Sed hæc confuse veteribus intellecta neq; in certam relata ordinis symmetriam ad veri methodum manifestam vtilitatem non vsqueadè demonstrarunt. Loquamur itaque paulo expressius, De Materie artis Cyclognomicæ.

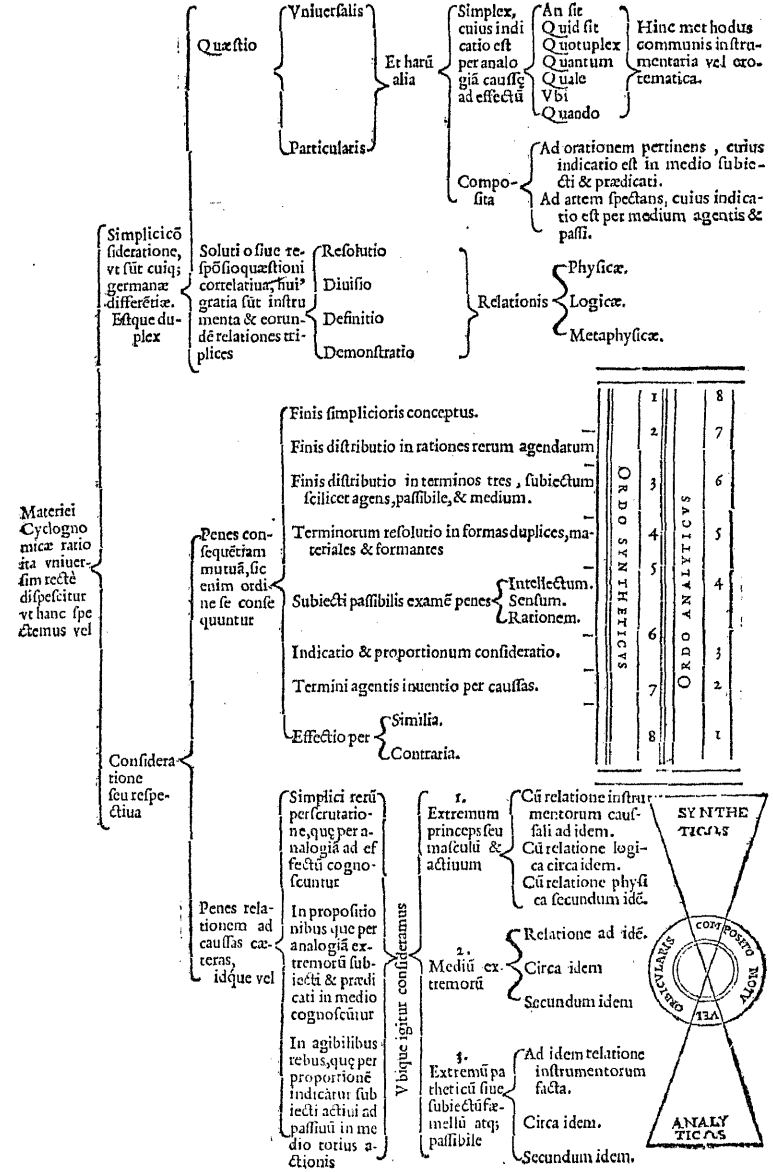
Artis cuiusque materiem duplicem fecimus, quarum vna ad efficientis rationem nõnihil accedat (Logicis materies ex qua) sic enim & ætiologifinus, & indicatio per *καταχρησιν* quandam sub huius nominibus continetur: Altera Materies, circa quam quælibet occupatur, pro formæ potissimum restrictiõne variat, quæ sese artificum animis vnà cum subiecto representat. Alioqui enim subiecti ratio indefinita per qualitatem istiusmodi ceu passionem propriam limitatur, vnde & materies multarum artium eadem est, quæ tamen ratione magis minusue communis, ratione generis per formam particularem magis restrictæ inuicem sunt *υποαλλυλαι* (Latini Subalternatas non incompositè dicunt) vt corpus, subiectum Physicæ; sed corpus humanum, vt est morbo vel sanitati obnoxium, ad medicinam propius spectat: vt denique morbis externis impeti potest, ad medicinæ speciem seu partem chyrurgicam est referenda. Similiter instrumenta vestigandæ veritatis definitio, diuisio, demonstratio sunt subiecta Logicæ: particulatim tamen horum relatio & contextus mutuus intra doctrinæ methodicæ limites coercetur. Nec prohibet demum res easdem causæ diuersæ rationem obtinere, si modis diuersis inuicem comparentur, vt semel atque iterum dixi. Nam & Indicatio interdum vt finis methodicæ discursionis apparet: interdum vt materies circa quam: sæpissimè vè dò vt causa efficiens vel instrumentum.

Materici

Materies artium quomodo definitur, atq; à communissimis particulam ad particularia restringatur. Artes subalternas inuicem.

Subiectum Logicæ.

Quaestio.
Responsio.

Respondendi logi-
cis parissimum
4. modi.

Materies doctri-
nae Methodica
vel cyclognomi-
ca à dialectica
materie in quo
differt.
Obserua sedulo
consideratione
differentia atque
ad hoc ipsius fabri-
ca circa instru-
mentorum dialecti-
corum particula-
res methodos.
Eiusdem relatio-
nis altera expo-
sitis sub totius et
parium ratione.
Hac omnia, ex-
pressis multo
in doctrina cano-
num 9. ex ipsis
particularibus
percipi poterit.
Quid sit relatio
Relationis dif-
ferentia prima.

Est itaque doctrinae logicae substrata materies Quæstio, & quæstioni iuxta relationis necessitudinem alligata Responsio. Quorūque sunt igitur inquirendi formulæ, totidem & respondendi instrumenta concipiēs, quæ tamen omnia ad quaternarium Logici non temere reuinxerunt: Resolutionem, diuisionem, definitionem, demonstrationem. Nam licet in Quæstione quid est, interdum descriptione, interdum ætiologismis nuda uti consueuerimus; hæc tamen solutionum genera ad definitionis ambitum, uti & argumentationes cæteræ ad demonstrationis nomen, partitiones ad diuisionē, collectiones plurium in naturam vnius ad resolutionem seu compositionem reducuntur. Verum doctrinae methodicæ vel discursionis circularis subiecta materies pauld ex instrumentorum particulari magis consideratione restricta est, de hisce videlicet tractans quatenus ex animorum relatione varia certam inter se speciem atque habitudinem sortiuntur. Alia enim est resolutionis diuisionisque ratio, definitionis insuper & demonstrationis, quando res ipsas simpliciter sub habitudine causæ ad effectum, vel huius conuersim ad suum principium expeditus; alia cum sub signi, vel rei signandæ nomine; alia postremo cum sub nominibus entium rationis, generis inquam, speciei, ac differentia. Rursum alia cum discurrendi via totum quoddam metaphysicum representat, ex mutua solius dependentiæ ratione; alia cum totum integrale propter partes quantitate vel extensione continuas: alia postremo cum totum vniuersale ex connexionem naturæ, quam sub obscuris apicibus arguta ratio deprehendit. Relatio itaque huius artis subiecta materies nihil est aliud, quàm in instrumentorum dialecticis compositione vel contextu ad inuicem discurrentis animi respectus ad rerum classes siue habitudines certas, pro facultatis ipsius contemplatricis portione temperatas. Sed cum relatio imprimis differat eorum nomine quæ referuntur; idcirco hanc triplicem dari est necessarium, rerum scilicet vnam, instrumentorum alteram, & tertiam velut ex vtraque compositam. Quod si duntaxat rerum nuda relatio fiat, sic erunt instituentiæ triplices classes vt prior sit metaphysica, ad idem respiciens scilicet penes habitudinem causæ ad effectum, totius ad partes, vel conuersim. Secunda sit Physica secundum idem, sub ratione signi atque signati, vbi tantum formæ accidentalibus habitudines ad subiecta comparatur. Tertia sit rationalis, sub nominibus entium rationis, accidentium circa substantias, omnium verò circa ideas & exemplaria: sic sanè rerum prædicabilium & prædicamentorū classes non tam ad discursionem physicam, quàm rationalem pertinebunt. Quod si instrumentorum nuda relatio fiat, sic etiam primarum classium trium coordinationes aliter paulo sunt erigende, eritque Metaphysica propriè illa, quæ rerum relationem Metaphysicam respicit, sub habitudine scilicet causæ ad effectus, vel partis ad totum, vt cum instrumenta diuersi generis inuicē comparatur, tunc enim alterum alteri est principij loco; vel cum instrumentorum partes ad tota, vel hæc ad illas referuntur. Eorundem instrumentorum relatio

- 1. De nuda rerum relatione.
- 1. Metaphysica.
- 2. Physica.
- 3. Rationalis.

- 2. De instrumentorum nuda relatione.
- 3. Metaphysica.

Phy-

Physica tunc aptius esse diceretur, cum magis communia minus communibus ceu rebus signatis signa conferuntur, id accidit relatis inuicem instrumentis diuersis eiusdem generis. At tum demum rationalis erit relatio, cum totus non tantum instrumentorum ordo, sed & triplicium relationum series circa eandem conclusionem vertitur velut centrum, in quo tamen orbe perfectissimæ relationes priores, vt dixi, ad intellectum magis & metaphysicæ spectat; posteriores ad Physicam atque imaginatricem facultatem; tum inter particularia instrumentorum discrimina definitio quidem & diuisio magis ad metaphysicam pertinet; ad Physicam resolutio atque descriptio; ad rationalem potentiam media demonstratio. Quin si pressius voles inter definitionum species alia magis rationalis apparet, alia ad intellectum, alia ad sensum inclinatio. sic ante demonstrationem perfectissimam obscura quædam analogismi formula potius ab intellectu deriuatur, epilogismus à phantasia, vtriusque conuersio, examen, & amissis potissimum in ratione collocatur. Verum et si ex nuda vel rerum vel instrumentorum relatione clariùs multo quàm supra fecimus, discursionem classes constitui possent, vt tamen vno syntagmate omnibus satisfiat, nec sit in artis vestibulo atque elementis ex tanta respectuum multiplicitate confusio; idcirco in hisce formandis eam relationis formulam meditati sumus, quæ rerum habitudines ad animi discurrentis extrema componens, instrumentorum tamen ordinem vniuersum ad mediæ rationis ambitum religaret, hæc enim sygygia ex antedicta duplici relatione componitur, & ad perfectionem catholicæ methodi multò quàm cæteræ compendiosius facit. Itaque in classibus metaphysicis magis spectanda est rerum relatio, similiter & in physicis, sic tamen vt metaphysica classis ad rationalē vel Physicā quandoque descendat. Physicorū impetus conuersim supra naturā sæpe cōscendat: In classibus logicis magis instrumentorū sectanda relatio est, sic tamen vt orbis illius vniuersus sit rationi proprius, eiusdem partes vel species nunc ad phantasiæ, nunc intellectus ditionē proprias adaptentur; ascendit enim descenditque ratio vt propter extremorū cōfinia, propterque potētia suæ volubilitatē facultatibus cæteris vnire sese & relationes earundem cōprehendere videatur: etenim extremis sese accommodat, vt dixi, vel iuxta cōpositionis diuersam speciē quæ in singulis instrumentis visitur, cū alia definitio, diuisio, demonstratio, sint magis ab intellectu, alia magis à sensu: vel propter instrumentorum comparationem mutuam, sub nomine scilicet totius aut rationalis, aut Physici, aut metaphysici: vel denique propter priuatam cuiusque indelem siue naturam, dum instrumentorum alia ad sensum veriùs spectant, vt resolutio; alia ad intellectum vt diuisio, definitio; alia ad rationem vt demonstratio. Restat huius discursus triplicis; vnaque totius relationis in suas species distributæ tabulas subnectamus, si prius id alta mēte recōdidideris, has omnes circulorū differentias conformes adeo primū intuētibus apparere, vt nō nisi iudicio summo iuxta rerū cōsideratarū modos ac rationes dirimi facile possit. Similitudo enim maxima est propter finē, cuius gratia sunt instituti. nam quia filo perpetuo ad causam intumæ vestiga-

2. Physica.
3. Rationalis.
Particulares relationum differentia in relatione Logica cum instrumentorum inuicem si nuda relatione.

3. De Relationis cōposita specie prius nimirum rerum simul & instrumentorū habitudines inuicem. Classes priores si bti ad compositionem relationis normā esse fabricatas, et huius ratio.

1. Metaphysica

2. Physica.
3. Rationalis.

Particulariū relationiū consideratio in Rationali habitudine quam mixta est vniuersa relatio

Vbiq; obserua maiorum circulo rum & segmentorū lūā in minoribus elucescere. Vel donec ad partes minimas ordine proferatur. Hinc primū cōpositionis suæ daveritū in sphaera rationali ante ma. de qua pateret.

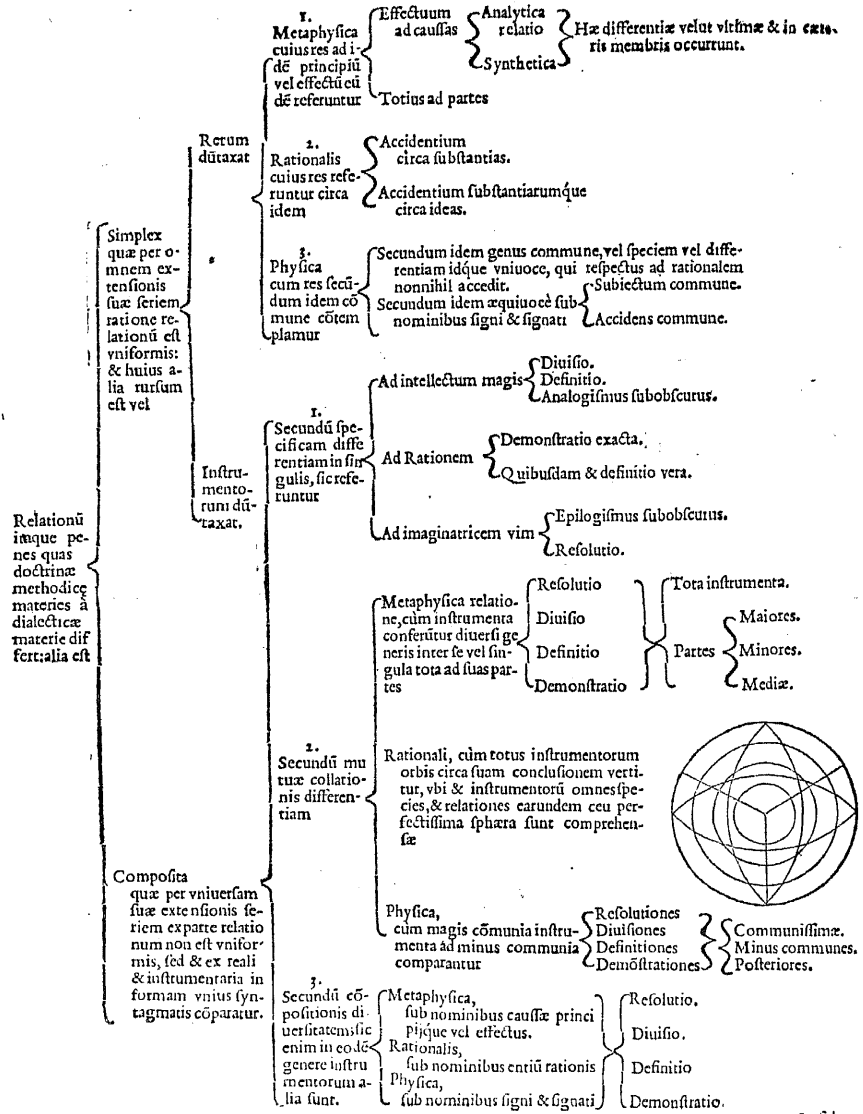
vestigationē vel concentrici spectant, idcirco & ad idem omnes referri merito iudicantur. Adde quod in singulis conuersiones quoque sunt vniformes, ab effectu scilicet per causas vsque ad principia, & hinc deinceps per causas ad finem, effectusque ordine consequentes. At discrimen in illo positum est, quod discursus Metaphysicus, rerum quæ sibi iudicio debent, duntaxat velut theatrum collocat, entiumque seriem soli intellectui manifestam, ex illis scilicet petitam classibus vniuersi, quæ nobis *μεταφυσικῶν* exēplarum loco iuxta diuinæ mentis analysim ac synthesim primo sunt fabricata, nulla interim nisi momentanea quadam (de qua dicturi postea sumus) phantasmatōn spectorumque sensibilium adhibita ratione; vnde & huius ascensus descensusque sunt perobscura vestigia. Sunt inquam rerum consecutiones abditissimæ, propter communionem duntaxat æquiuocam siue analogam, illis duntaxat per intellectum peruiæ, qui mentis acumen suprâ naturæ sortem à motu & mutabilitate, à rebus corporeis abstrahunt. Res enim quæ natura constant, sensibiles sunt atque mutabiles; cum tamen ab immutabili fonte scaturiant, aliqua ex parte etiam (secundum formam scilicet) status, & vnitatis, & immortalitatis participes sunt. Hanc intellectus vi luminis intelligibilis in rebus hinc cum deprehendit, etsi adhuc materiei sordibus obrutam, aut multitudine (in quam mutata contractæque prolabantur) eruit tamen ex alto naturæ sinu, internaque vi in rebus sensibilibus concipit intelligibiles notionēs; itaque & ordinem in illis efformat, & habitum scientia multo sublimiorem, confusum tamen atque indefinitum nobis, in quo semper resideat quippiam, quod materiem ac mutabilitatem sapit. Vt verò te paululum expedit hac nube corporea, quæ conscendentē altius retrahit, alasque congenitas onerosa mole deorsum vellit; habes ex ipso Platone subsidium duplex, quorum prius affectuum malorum compositio est, illustratio seu animorum purificatio: sunt enim affectus vt multiformes vitæ, vestesque variæ sese implicantes, trahentesque ad compositionem lubricam: cum nos oporteat hoc loco peruiigiles, non tam ingenij exercitatione subniti, quàm firmitudine, quiete, vnitatem, quæ sola diuorum fides est, quæ nos à rebus infimis ad summum bonum atque principium paulatim euehit per infinitos ordines dæmonum, atque animarum inter medios gradus. Posterius illud est quod consuetudinis nomine subaudiuit: per hanc rursus nil aliud volens, quàm filum perpetuum à naturali contemplatione ducens per Mathematicen ad Metaphysicam. Hanc mentem Platonis lib. de Rep. sexto ex ea allegoria facile deprehendes, quam de spelunca protulit, conuersisque captiuorum oculis à nocte ad lucernam, à lucerna ad Lunam, ab hac ad Solis æterni faciem cuncta clarius illustrantem. Mox enim repurgatis spectata rerum naturalium turba ad contendendum altius impetum submittit. Verùm Mathesis imagine rerum penitus immobilium res omnes à mobilitate separant: quia tamē de rebus mobilibus docet, ipsa videlicet magnitudine; quia rursus & imaginationem sibi comitem semper asciscit, idcirco & mentē paulatim assuefaciēs ad prima principia ducit, quorū cognitio, vt dixi, stabilis

stabilis est, pura & inconcussa, ab omni sensu atque imaginatione recedens. In discursu igitur Physico longè diuersa ratio est; nam etsi res ad vnitatem referat, consideratio tamen fit secundum idem maximè non tam sub effectu vel causarum quàm signorum & rerum signatarum appellatione, quibus debetur examen à ratione medica dispersam congeriem trahens ad naturam communiorem, vel commune quodlibet rursus in plura diducens, donec habitudinis secundum idem vniuersam pene seriem perlustrarit. Fit enim progressu tali, vt quæ sit rei cuiusque causa vel effectus, proprius faciliè discernamus, à falsis hinc simulachris quæ propter apparentem tantum modo consequentiam, non tam causæ sunt vel effectus quàm tales apparent. Docet igitur discursus hic physicus rerum consecutionem, vt in natura prorsus existit, à signis sensui manifestis originem trahēs, quorum connexio tamen sub classis categoricæ filo, sub habitudine mutua specierum ac generum, velut recepta portu communiore vincitur. In Rationali demum circulo conuersio fit potissimum circa idem & si componat & relationes quæ sunt ad idem cum his quæ secundum idem, sic vt relationum plurium in hoc curriculo successus alterni atque reciproci fiant rerumque examina & causæ effectusque notionēs occurrant, non tam vt sunt in intellectu vel natura, quàm vt à ratione conceptæ cognitionis vtroque modo determinatæ sunt effectrices.

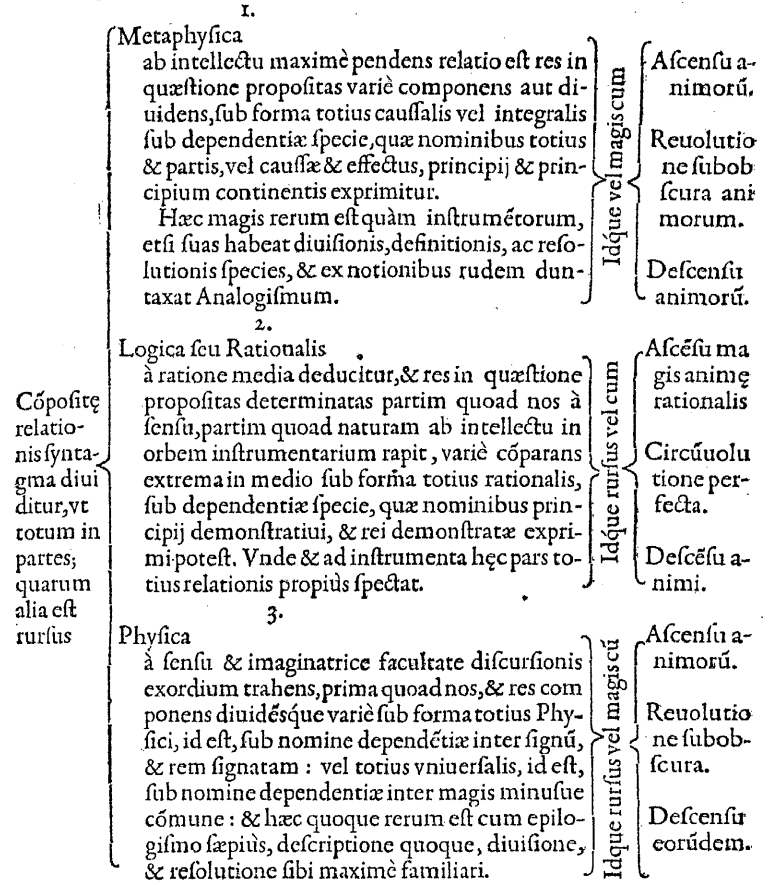
x

Relatio

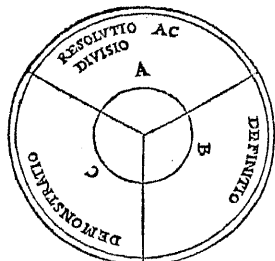

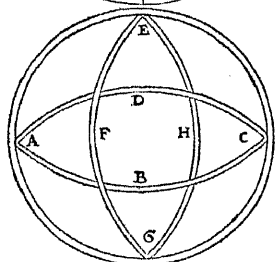
Residuum præcedentis tabulæ compositæ relationis speciem in partes distribuens, ad cuius partitionis normam tria classium genera seu discursionum carceres primos antè constituimus.

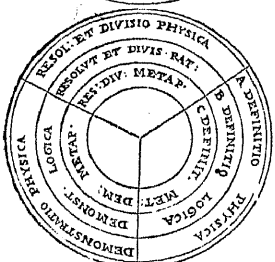
Sed vt illius sphaeræ circūuolutionem perfectissimam animo deprehēdas, quam velut rationi propriam eius naturæ diximus, vt propter huius explicabilem vim ratio & facultates animi ceteras & actiones in suam ditionem penes transcribat, idcirco ad partes singulas primum diligenter incumbere.

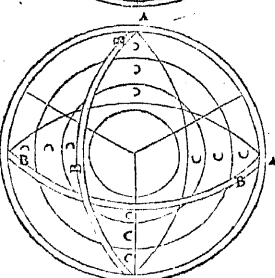
1.
Hæc est quasi prioris reuolutionis series in longitudinem, qua instrumenta diuersi generis conferuntur inter se.

2.
Altera reuolutionis species duobus circulis uelut in latitudinem permeat, comparas uel instrumenta eiusdem generis inter se, sub magis minusue communis ratione, ut in circulo A.B.C.D. in A.B.C. magis communiu, in A.D.C. minus communium, uel eiusdem instrumenti tota extensio- nem ad partes, uel partium ad partes, ut in E.F. G. H. Quamquam hæc ipsa totius distributio in partes, relicta accidentaria instrumentorum comparatione possit in altitudinem prorogari, ut interni quidem circuli sint minorum, externi partium maiorum.

3.
Tertia reuolutionis ratio uelut in altitudinem progressa, circulis tribus instrumenta singula penes accidentalem modum inuicem confert.

4.
Hinc demum totius conuersionis syntagma sphericum tale se penitus in animo representat, cui si confusaneos motus à phantasia & intellectu uelut extremas ansulas alligaris, nihil supererit illi, qui methodum uolet absoluere, quam in quaestione qualibet semper ut machinam similem uerset primum pro extremo inferiore, deinde pro superiore altero, tandem & pro medij examinanda natura, quæ indicationum amussis & parens existit.

Sed hanc figuram orbi præcipuo rationalis animæ (quem libro tertio sub Epicycli nomine describemus) internam maximè & ad maiores tres orbis cæteros deferentem Eccentricum epicyclum, pari passum analogia distinctam antè depinximus, ne rerum illic dicendarum multitudine obruaris.

A Longitudo
B Latitudo
C Altitudo } totius discursus ratio-
nalis.

Quòd

Quod si eiusdem sphaeræ circulos & segmenta triplicia interdum mutatis nominibus libeat insignire, nihil moror: ea enim est humani potestas ingenij, ut ad instar naturæ pantomorphæ contenta in continentium formam, superna in sedem infimorum, & hæc vicissim in illorum speciem sæpe transmutet. Exempli gratia, licebit in ante depicto schemate primò longitudinem facere ex comparatione instrumentorum secundum fabricæ accidentariam differentiam, quæ in singulis conspici potest, ut in A. quidem sit structura instrumentorum Metaphysica, sub nominibus causæ uel effectus scilicet. In C. rationalis fabrica sub nominibus entium rationis, generis, speciei scilicet, aut differentiarum. In B. physica structura sub nominibus signi arque signati. Similiter in secundo schemate ipsius latitudinis loco statuum instrumentorum differentias secundum speciem: in A.B.C. resolutionem: in A. C. D. diuisionem: in E.F.G. definitionem: in E.H. G. demonstrationem. Postremò pro altitudinis sphaeræ constituam instrumentorum sectionem in suas partes, maiorum quidem in A. minorum in C. mediocrium in B. uel differentias eorundem secundum magis minusue commune: in A. quidem magis communium, minus minusue communium in B. & C. Atqui sub hac collationis specie totius scilicet instrumenti cuiusque ad suas partes ea est comprehensa Methodus, quam Galenus definitoriam uocat, quamque particulatim sibi proponit libro de arte parua, Medicinam prius definiens salubrium scientiam, insalubrium & neutrorum, mox ipsas definitionis partes uelut doctrinæ capita pulcherrimè prosequutus. Horum igitur circulorum nomina, officiorumque uicissitudines quisque ut pro arbitrio temperet uelim, modò sic res intelligat, ut in eiusdem symphoniae numeros utcunq; consentiat. Quamquam uerear ne malè sint feriarorum plurimi, qui nostra cum legerint nec intellexerint satis, ante tamè quam probè expenderit, iudicium temerè ferre non dubitent, dum ab inuentis veterum & peruulgatis uocibus ne latum culmen audet discedere: sed nos ipsorum horum paraphrasim cudimus, ut quibus (quæ statui paucis) concoctu sint duriora, ueluti deinceps cibo præmanso quæcant, et si febricitantium stomacho nihil uel sapiat rectè, nec uerti in chylum syncerè lacteum possit. Equidem mearum rerum æstimatores non tam numerare quot sint (ut uulgo solent) quam quales sint ipsi, æstimare consueui. Nunc etiam apud uel candidatos maximè illud in arte noua uitare non possum, quin dum breuis esse laborem, obscurus fiam. Sed ut ad rem reuertar, Siquis materia, quæ arti nostræ subijcitur, partitionem uniuersam à nobis hæcenus exaratam sic uolet depingere, ut cum causarum finalium, formarum, atque efficientium interpunctis ubique ternarij ter triplicis ratione consentiat, ita præsentem imaginem explicabit, ut A.B.C. sit longitudinis instar instrumentarij contextus differentiam signans, quæ ex structuræ uarietate cõsurgit. Vnde in A. contextus erit instrumentorũ quadrupliciũ, Metaphysicus ex relatione ad idem sub notionem scilicet causæ uel effectus, quam Græcè fortassis rectius *διωνοτηδιν* uoces, et si ad res rationis hoc nomine sæpius abutamur. In B. instrumentorum fabrica statuatur, iuxta

Ordinis permu-
tandi infinita
ratio ut tamè in
eandem symme-
triam uniuersè
redigatur.
Exemplum.

Ratio uariandè
ordinis in sche-
matibus ante
constituit.

Relicta diu-
sionis quæ circa
materia Methodi facta est
ad Ternarius
symmetriam
cum cæteris Me-
thodi causis,
Longitudo.

viam rationalem sub nominibus entium rationis verè *διαλογισικῆ*. In C. iuxta Physicam relationem atque imaginatricis potentia raptum *σημειωτικῆ*. Particulatim rursus in A. fit latitudo D. E. F. Resolutionis quidem & diuisionis in

Latitudo.

Altitudo.

Ordinis altera variatio.

Subiectū triplex in omni arte atque scientia.

Fœmellum.

Masculum.

Obscura præcipui ferme totius Methodi feminarium.

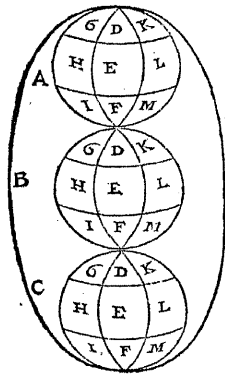
Proportio quid.

Proportio extremum in quaestione simplicissima.

In quaestione problematica.

In quaestione practica.

In quibus vertitur rerum proportio. Quo ordine quaestiones finis atque proportionales se mutuo comprehendunt.

D. quas quia duntaxat oppositi motus ratione diffideant, iisdem quoque carceribus alligauit, sequitur in eadem latitudinis scala pro definitionibus F. pro demonstrationibus E.

Postremò ad soliditatis supplementū altitudo G.H.I. à dextris comparationem instrumentariam habeat penes magis minusque commune. I. K. L. à sinistris penes maiorum cuiusque partium minorum vel mediocrium rationem. Idem de particularibus B. & C. spherarum circulis esto iudicium. Sed vide quàm variè ludat intellectus humanus, possis enim & ex antè pictorum schemate quarto ter repetito pro subiecti examinandi differentia triplici talem facere sygygiam, vt A. quidem pro subiecto pathetico vel actionis subterniculo ignobiliore concipias C. pro extremorum altero quod nos velut princeps siue præcipuum,

Græci ἀρχὴν rectius appellabunt : D. verò examen medij inter extrema designet, in hoc enim maximè totius naturæ nodus appareat : hinc primum defluet orbis deferens in huius sinu omnis scientiæ vis, actionum quarumlibet clauus, & proportionum indicatio delitescit. Cùm enim omnis aut de rei natura simplicis, aut de propositionis veritate aut agendorum necessitudine sit instituta quaestio, vniuersim quoque illius soluendæ ratio in analogia certa, in habitudine siue proportione extremorū ad inuicem collocatur. Est igitur proportio quoddam velut inter extrema medium ceu nexus vtriusque in quaestione quidem rei simplicis spectanda inter principium vel causam, tanquam extremorum alterum principale scilicet, & ipsum effectum velut extremum 1. patheticum minusq; principale. Similiter in quaestione problematica spectetur eadem analogia inter prædicatum tanquā extremorum alterum princeps 2. videlicet, & subiectum loco extremi ignobilioris. Postremò in rerum agenda- rum ratione subiectum patheticum est id quod actionē agentis in sese sit receptorum, vt in medicina corpus humanum subiectum vel extremum actiuum masculum & principale, cuius subsidio vt instrumento actionē edere meditamur, vt in arte nostra cibus, potus, medicamina. Extremorum mediū est proportio agentis ad patiens, quæ in causarum similitudine vel contrarietate vertitur, non secundum substantiam modò, sed & secundum accidens, vt magnitudinem, numerum, ordinem, locum, tempus, qualitatem, atque figuram. Fit autem vt quemadmodum compositiora quæque vim simplicium in se contineant instar elementorū, ita sanè omnis de rerum agendarum ratione suscepta quaestio

quaestio Problematicam requirat, & hæc illam quæ de re quauis primum simpliciter est proponenda. At de consideratione instrumentorum penes consequentiam mutuam, in arte Cyclognomica plura dicemus, vbi à causis digressi ad constitutionem illius peruenimus: quanquam & in hoc contextu instrumentorum ordo fit varius, varia diductio, contractio, & appellatio. Videntur enim non tunc ipsius tam methodi instrumenta quàm partes potius integrales, quæ scilicet coagmentatæ inuicem in vnius corporis diagramma, rationem catholicæ methodi (qualis in artium indagatione sola conspicitur) pror- sus abfoluet.

DE ARTIS CYCLOGNOMICÆ FORMA.

NON de materie satis; cui sicut in naturalibus vsuuenit, adeò implicata est formæ ratio; vt quæ natura nexu perpetuo sociarit, nobis ratione fecerere longè sit difficillimum. Doctrinæ igitur Cyclognomicæ formam intuemur contemplamur facillimè in ipso materiæ sinu, per syndromen scilicet qualitatum siue formarum accidentalium, quibus id loco muneris natura est delegatum, vt sint velut animæ carpenta in corpus, aut vincula materiei rudis cum gubernatrice forma. Quare si de methodi forma, supra quàm hæctenus traditum est, loqui multò accuratiùs voles; non dubium reor, quin illa sit aliud nihil, quàm ordo cunctorum cognoscibilium præses, seu res videre præsentis deceat, seu præteritorum meminisse, seu demum de impendentibus augurari. Vbique enim, vt sensit Plotinus, ordo omnis intelligentiæ & signum, & dux, & prora & puppis existit. Ac velut omnes particulatim ordines vniuersi vel partium humani corporis ad vnius symphoniam reducuntur. Vtque in Musica plurimi concordēs toni ad vnius concentus harmoniam; ita quidem cuique instrumento suus est proprius ordo, quos tamen pro artis totius œconomia si quis contemperet agminatim, abfoluet vnius sphaeræ circulos omnes, discursuque velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem factò, perfectam tribus dimensionibus methodum Cyclognomiam obtinebit, quæ totius coniugij dialectices cum arte aut facultate qualibet ceu medium sit quoddam futurum vinculum & cæstus indissolubilis, quæque ambitu suo instar prodromæ aut progymnastæ quarumcunque disciplinarum semina & particulares methodos cæteras pulcherrimè comprehendat. O verè immensam huius doctrinæ potentiam & vim inexplicabilem, verè diuinum inuentum Hippocratis atque Platonis, dignum me hercule, cui cedant tot operosæ moles atque Colossi Barbarici, vt inter maiora mundi miracula referatur! Ex antè dictis illorum error se facilè prodit, qui vel instrumenta tantum pro methodis numerant, cùm totius sint methodi partes potius atque subsidia sibimet ipsis constituendis particulares methodos exactura, vel sic à methodis ordinum rationem separant, vt methodi quidem differentias 4. ordinum verò duntaxat tres esse constituent, quasi non constitutis rebus formarum passim constituentium numerus par sit, vel (si in-

Formæ consideratio à materie agit est separabilis. Syndrome formarum accidentalium. Que sit Methodi forma.

Ordinis entium.

Particulares ordines omnes in vnius salis vnius symphoniam consistit. Methodi Cyclognomici breuissimæ cæphelosis.

Plura in laudem doctrinæ que circa verū ordinem occupatur.

Recentiorum error.

(si infinitam istarum seriem ad prima duntaxat genera vocent) non potius duo quàm plura sint statuenda, cum omnes omnium ordinum species tandem & veterum monumentis hæc primum confusio scaturierit (vt interim peccatorum artificu loquar) quid illos eò compulerit, paucis expediam. Omnis viaru sectio tribus absoluitur, medio videlicet spatio & duobus extremis, hinc sanè & ordinis statim tres voluerunt differèntias primas, vnam à summo versus inferna, 2. huic oppositam ab infimis versus suprema, postremò tertiam à medio versus extremorum alterum. At quàm sit horum lubrica ratio, ex his quæ sequuntur facillè deprehendes. Imprimis ante definitionem quamlibet vitanda maximè est nominum confusio: ineptè etenim plurimi viarum nomina & docendi discendique instabiles modos cum ordinum appellatione commiscènt. Nam forma discursionis Cyclognomiçæ siue methodicæ in essentialem primo & accidentariam est dirimenda, quarù hanc instabilem nunc pro discendæ ingenio, nunc docentis arbitrio, nunc rerum quæ docentur natura, variè, sed accidentaliter vbique temperamus; estq; hic non tam ordo quàm tradendi modus interdum simplex, interdum quoque compositus: illam verò essentialem alteram interiore quodam principio ductam, (Naturæ folius scilicet mouentis vel mobilis imitatione proposita) in viam deinceps & ordinem appositè distribuimus: & quanquam vtriusque sit summa cognatio, sic tamen ab ordine via distinguitur, vt Via sit spatium obiectum rei mobili (vt discurrentis animo in arte nostra) medio & duobus extremis comprehensum. Vnde & tria ad ipsum sunt requisita, quorum respectu prodeunt sanè cuiusque motus vel ordinis differentie tres. Sed ordinem ego non ad eò cum viæ ratione confundam, quin illi respectus quidam amplius inoleuerit rei mobilis ad viam per quam mouetur. Vnde & inter viam immobilem naturamque mobilem ordo ceu medium potius est collocandum, ac si perpetuo orbes eiusmodi tres sic inuicem copulètur, vt rei mobilis naturam contineat exterior ambitus, interior alter immobilis viæ: medius verò ipsorum ordini destinetur, qui & viarum & rei mobilis analogiam in se tacitè comprehendant. Vnde &

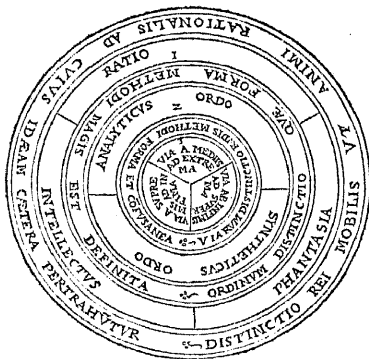
Galenatio qua ordinum distributionem à Methodi distributione fecerunt. Viarum omnium sectio tribus absoluitur.

Ordo & Via necessario distinguuntur.

Diuisio prima via formæ Methodicæ. Accidentaria forma.

Essentialis forma eiusque subdiuisio in viam & ordinem. Viarum & ordinum cognatio atque distinctio. Via quid.

Ordo.

Tres igitur orbes precipui concipi debent, qui circa se mutuo continentur, Rei mobilis, Ordinis, ac Viæ.

Exterior orbis 1. Interior orbis 3. Medius 2.

Singularum turfus collatio munda.

via velut indefinitus quiddam existit, velut ordinis character subobscurus ratione extremorum in discursus linea positoru, vtpote ratione termini à quo, ad quem, & medij: ordo autè determinator forma est non viam solummodo spectans

spectans, sed & motus in via & collationem rei mobilis cum terminis motus, estque via vt substerniculum motus rude indeterminatum, ordo vt directorium seu statua mercurialis in via posita. Est igitur & inter ordinum differentias quæ viarum rationi minimè competit, nomenim via composita dicitur ex contrarijs, sed motionum ordines interdum oppositi complicantur: vt dum quis simul analyticè, simul syntheticè fertur, qualis est planetarum latio, dum simul secundum signorum successione contraque versantur. Rursus in ordinum diuisione quendam à medio versus extrema statuere profus est superuacuum, cum semper vel ab infernis sursum, vel à superioribus deorsum agitemur. Adde quod circularis viæ vix vlla veteribus facta sit mentio, etsi interim in suis discursibus eiusmodi motionis speciem neglexisse minimè videantur. Nunc vt determinatoris formæ, siue ordinis ratio plenius innotescat, quando & essentialis methodi distinctio in viam folius nomine velut anima gubernetur. Ordo est formalis ratio habitudinis essentialis vnius ad alterum, vnde & parens omnis cognitionis, atque memoria, omnis inuentionis atque iudicij, in rebus quoque naturæ vniuersis primum vinculum conexa distinguit, dispersa copulans, in veritate, essentia, bonitate, & pulchritudine. Nam per ordinem sunt res in mente diuina, per eundem genita ab eodem in sympathia mutua colligantur, aluntur, permanent, atque æternitatis demum compotes fiunt. Ordo est qui distinguit suprema ab infimis, corporea ab incorporeis, dextra à sinistris, qui mundum dispescit in contenta, continentia, & horum media, qui partem sensibilem vniuersi in celum, ætherem, elementa, insensibilem alteram in Deum, angelos, animam rationalem. Sed feror extra compendij metas, atque id magis proposito dicere necessarium est, quod ordinum alius sit simplex, alius compositus. diuiditur simplex in rectum ac circularem; & sic deinceps, vt ex subiecta tabula liquet.

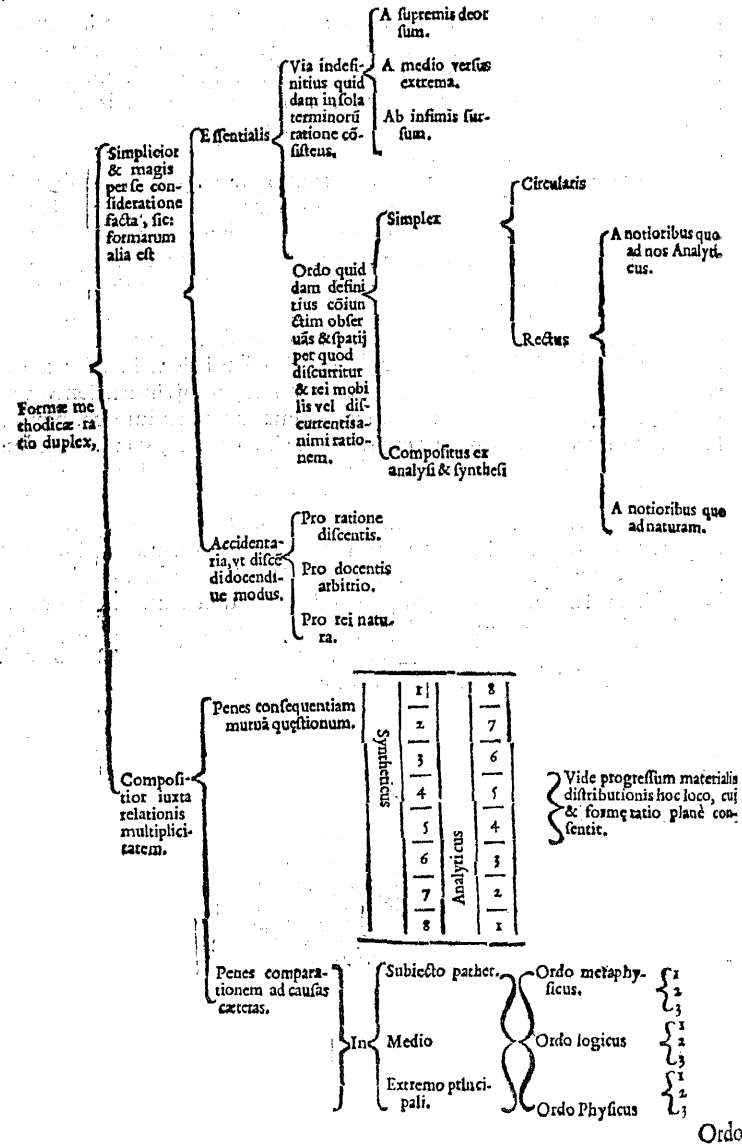
Ratio em Methodi diuisio cũ ordinu sectione consentiat cõtra Gal. & veteres.

Ordinis consideratio secundum instituti susceptionem rationem. Ordinis definitio. Ordinis potestas

Ordinis diuisio.

Formæ

Ordo

Ordo compositus esse dicitur, si quis in toto opere sequatur ordinem Analyticum: in partibus verò syntheticum: vel è contrario, vt saepe factitarunt veteres, præsertim Galenus & Aristoteles. Ordo circularis existit quoties totum quis analyse orbem atque syntheseos sua per vestigia circum ducit: at qui harum conuersionum vna est longè perfectissima in artium cõstitutione scilicet, cum quis propositum finem resoluit in media atque principia, & in singulorum rursus examine ducit particulatim circulos plures ex analysi in synthesim, & tandem à simplicium perlustrata natura ad problematicam rursus regreditur, donec scientiæ totius constitutionem profus absoluat. Orbes minores istius ambitu compediti in singulis discursuum generibus primùm apparent, mox etiam in instrumentis ipsis variè ad inuicem comparatis; sed harum conuersionum exempla differam in alium locum. Nunc illud rectorum ordinum & circularium interest, quòd illi quidem notitiam præsentent determinatam duntaxat vnico modo, Syntheticus quidem quo ad naturam, Analyticus quo ad nos: at circularis scientiam plenè determinat tum quo ad nos, tum quo ad naturam. Nunc & id ipsum ita accipias velim, vt determinatæ notitiæ sint plurimi gradus, quando & circulares ordines plures, maioris propemodum minorisque ratione differentes antè constitui. Cum enim discursuum vnusquisque in longit. latit. & altit. orbes particulatim habeat suos, sitque illa discursio in altitudinem cæteris multò perfectior; idcirco & in hac ipsa quotquot sunt ordines recti, rectis sunt cæteris absolutiores, qui ad totius discursuum longitudinem vel latitudinem adhibentur; proinde & circularis in altitudinem commens circulari est illa perfectior quæ sub alterius dimensionis circulo prorogatur; his omnibus multò perfectior demum quæ spheræ totius peripheriam orbemque catholicæ methodi præ se fert. Sed postquam semel de notioribus dici cœptum est, in quibus totius fermè difficultatis cardo vcrsatur, ordinem syntheticum dixi à prioribus seu notioribus naturæ ad posteriora quo ad nos: cui opposita est prorsus analysis. Lam priora nobis sunt quæ ad inuentionem magis accommodata iudicantur: posteriora quæ ad traditionem: naturæ miscellanæ quæ ad iudicium propius spectant. Rursus Inuentioni magis sunt obuia, & proinde notiora nobis, quæcumque confusam protinus sui cognitionem ingerunt, quæ magis de Entis natura participant, (vt tritis vocalis vtar) postremò quæcumque effectus potius quam causæ rationem obtinent. Vti & naturæ definitiora, quæ minus entitatis includunt, & causæ verius indolem monstrant: causam voco dupliciter, essentiæ quidem in discursione metaphisica, cognitionis in Rationali, rerum simul & cognitionis in Physica. Non enim ita confusiora definiens, vt hodie passim doctrinæ Aristotelicæ interpretes faciunt, nulla profectò distinctione facta penes cõsecutionis varietatem quæ vel in rebus sit ipsis, vel in discurrentis animo designetur. vnde & in errorum labyrinthos infinitos sese præcipitant. Id enim verissimum est causam omnem notio-riorem esse penes naturam, sed nobis indefinitè: effectum contra notio-riorem nobis sed notione confusa minusq; definitè quo ad naturam. Sed alia

Ordinis composi-
sui ratio.

Ordo circularis.
Ordo circularis
quasi simplex.

Maiores circuli

Minora.

Recti & Circularis
ordines in
quo præcipue
differtant.

Determinata
notitia plurimij
gradum.

De notioris at-
que ignotioris
ratione tractatus
hæc vtilissimus.

Priora nobis.

Posteriora.

Inuentioni ma-
gis obuia.

Entis natura
magis particip.

Effectus &
causæ notiones.

Causæ habitudo duplex.

1 In esse rerum.

2 In cogniti-
one.

3 In vtroque.

Cõfusiora aliter
definiti quam
hodie in diale-
cticorum scholis.

Causa quomodo
notior nobis at-
que natura.

Effectus quomodo
notior vel
natura vel ipse
ad nos.

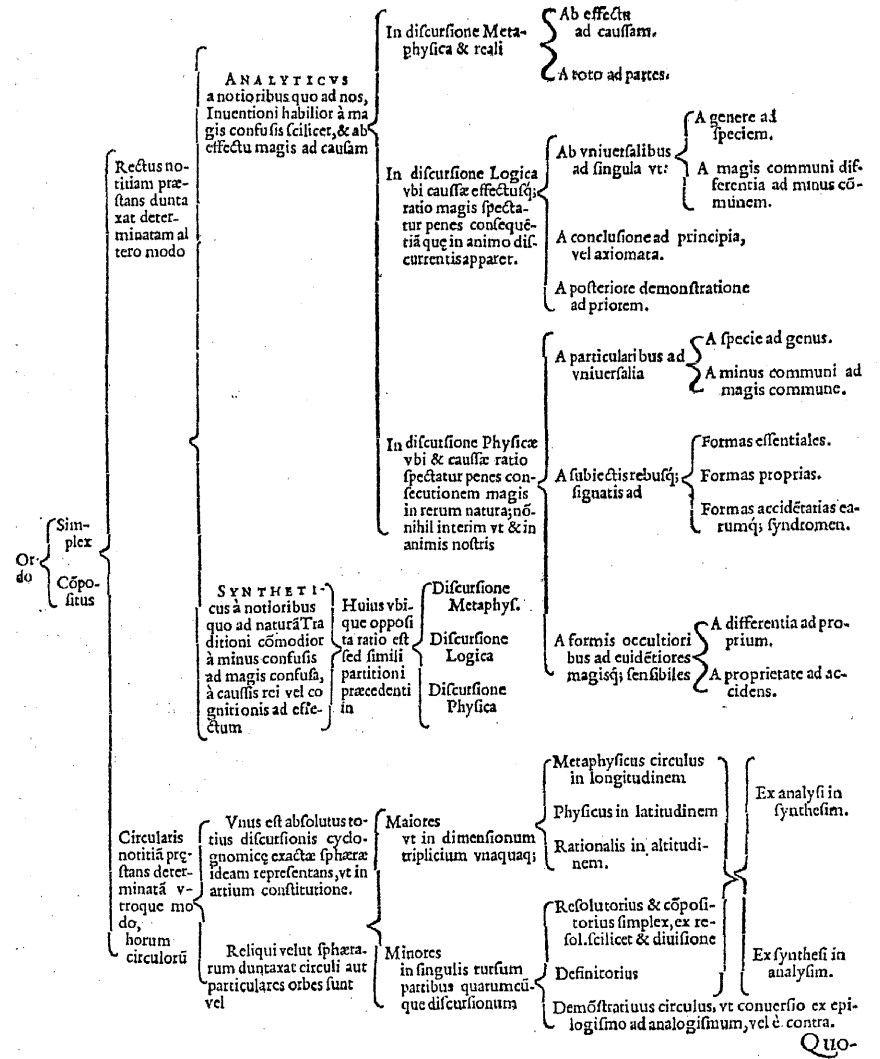
y 2 est

Nota distinctionem causalem considerationis in se qualibet. eandem discussionis specie simul Synthetica sepe simul & analytica dici simul à confusis quo ad nos simulque quoque ad naturam sed diversaratione. Idem effectus & causae induere rationem.

est causae ratio cum de cognitionis causis atque scientiae loquimur; alia cum de causae essentiae, ut sunt in natura rerum. Neque absurdum puto eandem discussionis speciem à magis communi scilicet ad minus communi syntheticam simul & Analyticam dici, simul à confusis quo ad nos, quoque ad naturam: quando & vniuersalis naturae vel particularis consideratio partim ad physicam, partim ad Logicen facultatem ambiguit referatur. Nam ut earum rationes existunt in animis nostris, confusus est genus sua specie, minusque determinatum: idcirco & notius nobis, habetque effectus imaginem, eò quod ratio eiusdem ex specierum concentu vel principio deriuetur, vnde & tunc locum effectus pra se fert. Sin genus consideres Physicè, non ut genus est, sed naturam vniuersalem existentem in mente opificis; ut materiem indefinitam penitus, vel definitam imperfectè formarum pugnantium induiis æquè promiscuam, tum sanè penes cõsecutionem aestimabitur, non tam quæ in discurrerentis animos cadit, quam quæ in naturae efficientia, eritque genus ut causae, species instar effectus aut compositi naturalis. Vnde & genus erit ignotius quo ad nos, & ordo à genere ad speciem inter syntheticos non immeritò referetur. Proinde & particularem ordinis distributionem sic deinceps aptius explicabis.

Particularis ordinum sub divisione quo ad nos ipsius ignotique rationem.

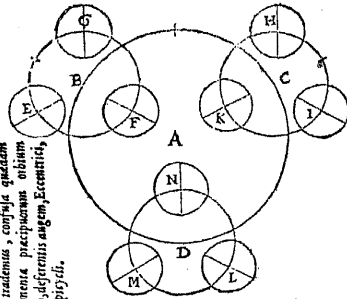
Ordo

Quo-

Circuli maiores
quopacto minores
ordine pan-
latim in se com-
prehendunt.
1. Plenissimus
Circulus.
2. Minores.
3. Minimi.

Quopacto maiores circuli minores in se contineant, facilè tum ex præcedenti tabula, tum præfenti schemate comprehendes, sit enim perfectus circulus A. cuius medietas vna ad synthefim, altera ad analyfim referatur. Deinceps minores circuli tres B. C. D. quorum B. quidem difcurfus in longitudinem, C. in latitudinem, D. in altitudinem repræfentet, in fingulis demum media portio fit analytica, media synthetica. In fingulis tandem occurrent tres alij pro particularibus instrumentorum circulis: E. quidem pro diuifione & refolutione Metaphyfica. F. pro definitionum circulo penes eandem habitudinem ducto: G. pro Metaphyficæ demonstrationis periphèria, vbique verò alter hemicyclus fit analyticus, alter syntheticus. Idem pari proportionem cõstitues de instrumentorum circulis H. I. K. penes habitudinem phyficam in circulo C. & de iisdem penes relationem logicam

Hæc sunt in Methodo ista quem
nos tradimus, confusa quædam
lineamenta præcipuorum orbium
num. differentis augere. Ecce illi
& Epypsi.

Circuli dimidia
partio ad syn-
thefim, medietas
ad analyfim
fæctus.

Forma Metho-
dica altera par-
tito ad symme-
triam ternarij
fæctans cum
cauffis cæteris.

Longitudo fe-
tionis.

Latitudo.
Altitudo.

Caput 5. de cõ-
fensu cauffarum
que hætenus
ad constitutionem
Methodi sunt
tractata.

L. M. N. in circulo D. quanquam & particulares orbis quamplurimi præter enumeratos hætenus possint recenferi, pro difcurrentis animi compositione & diuifione varia. Quod ad partitionem alteram formæ Cyclognomicæ fpectat penes vel confequentiam mutuam, vel relationem ad cauffas cæteras, nihil hic scrupuli subest: vt enim formæ toti materies tota subfternitur, & illa tota toti æqualiter permifcetur; ita & partium vices in forma minus fenfibilis ex ea materiali atque fenfibili diftributione deduces, ipfo duntaxat nomine paulisper immutato, vt fi pro instrumentorum iſtis instrumentorum viæ vel ordines referantur, vt fi in figura nuper depicta, quæ materiem penes ternarij fymmetriam cauffis finalibus atque effeetricibus adaptabat, fit longitudo A. B. C. atque A. quidem difcurfionis metaphyficæ ordinem monſtret, C. Phyficæ, B. medium rationalis, pari analogia particularis ordinis diftributionem profequens in latitudinem D. E. F. pro instrumentorum differentijs, & demum in altitudinem G. H. I. pro comparatione instrumentaria, penes magis minusque commune, K. L. M. penes maiorum minorumque partium rationem. Habes demum confituendæ Methodi Catholicæ five artis Cyclognomicæ cauffas 4. quarum confensus fermè eiusmodi est, vt potestatem vnus in natura alterius facilè contemplerur; vtque vna non probè percepta non fecus quàm chordæ cuiusque difphonia obrepente (cæteris vel maximè concinentibus) pereat quamprimum totius Muficæ tenor. Atqui hunc concentum ineffa-

ineffabilem pulchrè quidem ex multis ordinibus ipfa opifex rerum Natura temperans, pulchri totius momentum præcipuum in iſdem collocauit. Et nos proinde tum corpus, tum animam muficam nafti, Naturæ architectonicæ fimilæ fumus, fecuti quidem huius veftigia quantum fors tulit, fed ne vmbra quidem partem milleſimam confeçuti. Sed fatis fit nobis percuſſis defiderio pulchri, vt quod non potuerimus publico Bono, voluiſſe tamen quibus intelligat. Sunt enim, ſunt focunda ætatis huius ingenia, qui vbi hæc noſtra artis tam claræ tantum primordia præguſtarint, eiufdem quoque fructum plenius difcant, accenſique laudis cupidine studioſe communis Boni rudem hanc penitus & impolitam machinam vel denuò ſtruant, vel accuratius elaborent. Nunc vt cauffarum omnium confenſum obiter vna in tabella compendio luſtres, iſthuc reſpice.

Pulchritudo
vniuerſi in or-
dini partium
ordinatam con-
ſenſu maximè
reperitur.
Natura in rebus
omnibus, ſcientiis
& attentionibus
tamquam dux
& imago cer-
tiſſima.

CON-

	SYPREMA QVAE ad ascensum trahant	MEDIA QVAE AD circuitum ducant	INFIMA QVAE AD descensum animos vellunt
EFFICIENS DISCVRSI	ESSENTIA	ANIMVS	PVLCHRITVDO
	INTELLECTVS	RATIO	PHANTASIA
ONIS METHODICAE CAVSSA	Lux & formatum origo	Spiritus nodus & vinculum vniuersi	Caligo & materies
	Virtus caelestis	Aetherea vis	elementaris vis
FINALES	Notiones cōceptusq; primi Classes metaphyf.	Discursuum prima feminarum, omnisque cōpositionis & diuisionis rudimenta Classes Rationales	Obiecta sensibilia seu spectra in phantasia delata Classes Physicæ
	Habitus intellectus	Habitus Rationales	Habitus Phantasie
METHODI CAVSSAE	Mathematica Metaphysica	Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Cyclognomica	Physica Medicina, &c.
	Instrumentum fabrica ex relatione ad idem principium, vel effectum, Metaphysica in quaestione	Instrumentorum fabrica penes relationem circa idem Logica. in quaestione	Instrumentorum fabrica relationis secundum idem Physica in quaestione
RATIO FORMALIS METHODI	Ordo determinans quo ad naturam Synthesis	Ordo definitus res quo ad nos patitur & naturam Ordo circularis	Ordo determinans res quo ad nos duntaxat Analysis
	Discursus in longitudinem lineae comparabilis	Discursus in altitudinem sphaerae foliis comparabilis	Discursus in latitudinem superficiei comparabilis
SECTARVM DIFFERENTIAE	Methodica	Dogmatica & Rationalis	Empirica
	Themison Proclus Pythagoras Thesilap Laodiceus Mercurius	Hippocrates Galenus Plato Aristoteles	Gorgias Hammonius Philinus Serapio Philoxenus Epicurus

FINIS LIBRI SECVNDI.

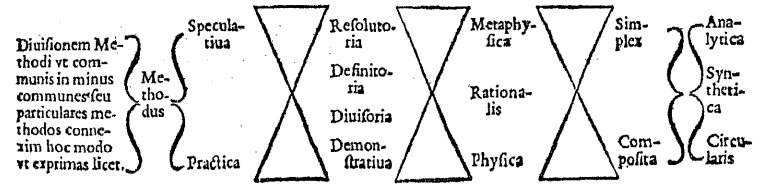
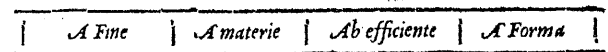
ARTIS CYCLOGNOMICAE

LIBER TERTIVS,
METHODI CATHOLICAE
CONSTITVTIONEM ABSOLVENS EX
ANTE TRADITIS CAVSSIS
PER CANONES IX.

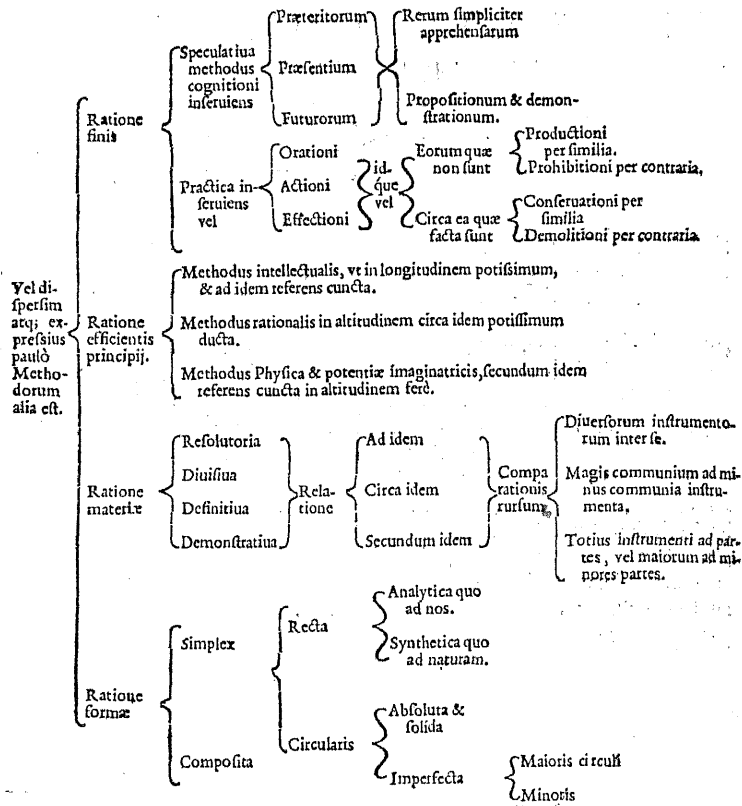
DOSTQVAM DISCVRSIONIS SPHERICAE CARCERES primos, causas quoque constituendae arti tum remotiores, tum proximas omnes, cunctarumque consensus abunde & pro virili recenserimus, restat demum industria pati vt & constitutionem ipsam vnà cum praxi eiusdem quàm fieri possit breuissimè porstringamus. Est igitur Methodus, vt ante diximus, inuestigandi veri via compendiarum, cuius vis omnis potissimum tum in instrumentorum, tum in rerum ipsarum ordinibus collocatur. Diuiditur eadem duplici ratione, primò vt genus in species, vel vt communior potius in minus communes methodos, idque vel à fine, vel forma eiusdem, vel materie, vel causae effectricis analogia. Possunt harum tabulae distinctim statui, possunt & in formam vnus syntagmatis comparari, sic tamen vt praecipuae differentiae sint à forma, deinde & à materie dependentes. Secunda diuisionis species est, vt totius methodi in partes integritatem continentes, hanc eius anatomen veriùs quàm diuisionem Logicam paulò post referemus.

Digestio ad constitutionem artis Cyclognomicae à causis atque principijs.
Reperitur Methodi definitio.
Einstele diuisionem obiter reperitur.
Diuisio Methodi vs generis in species.
Diuisio Methodi vs totius in partes.

A a

Vel

Vides quopacto immensam partitionis seriem variè & confuse à cæteris traditam in pauca contraxerim, cui nunc subiungimus alteram totius methodi videlicet in suas partes integrales, prout nimirum in artium quarumcunque inventionem, constitutionem, traditionem, etiam in propositionum rerumque simpliciter occurrentium inuestiganda natura omnes & circuli & circulorum partes ordine consequantur. Hæc autem anatomie totius in partes eò quod circa quæstionum vicissitudinem, circa finem, atque materiem potissimum occupetur, eorundem sanè vestigia passibus quoque prioribus legit. Quemadmodum verò in explicanda humani corporis fabrica, vel in cuiusque compagis anatomie rudis primum & cõfusanea totius imago ante oculos subit, quàm in ma-

Divisio Methodi totius in partes.

Anatomica divisionis ratio.

in maiora statim segmenta distractam, caput, thoracem, pedes, brachia, minorum paulatim partium numero, ut musculorum, ossium, vasorum, viscerum, tunicarum, vel usque ad scrupula differamus: ita si simplex petatur primum uniuersæ methodi constitutio, dicam in hac totius ideam versari porissimum sub facultate ætiologica, ea nimirum quæ circa rei cuiusque causas occurrat, vel in animo vel in natura subsistentis inventionis omnis, traditionis atque iudicij viam penitus elaborat. Eius formalis ratio ac velut forma quædam intrinseca magis est ipsa *ἡ ἐν δὲ ἐστὶ* vel Indicatio, quæ nihil sit aliud, quàm proportionis mediæ atque analogiæ significatio, inter extrema affinia vel repugnantia, uti latius paulò post deducemus. Nunc si totius Methodi catholicæ Endæcticæ siue ætiologicæ (non refert ut voces) rudior quædam sit faciunda diuisio, ponam syntagmatis analytici partem primam, quæ circa quæstiones practicas occupetur: secundam quæ circa problematicas: tertiam atque postremam circa quæstiones de rebus abstractis consideratis. Syntagma syntheticum habebit se prorsus opposita via. Rursum si totam consideres methodum, ascensus, descensus, & conuersionis orbitæ longè erunt absolutissimæ: sin partes eiusdem, erunt & particulatim singulis sui ascensus per analysim, descensusque per synthetisim, minoresque circuli, ut ante monstratum est. Proposita etenim quæstione quæ de rebus duntaxat abstractis eloquitur, ut de essentia hominis, quantitate, qualitate, vel, ut verbo dicam, de natura illius uniuersa per causas atque principia; huius soluendæ gratia ipsum resoluius in formas duplices, syndromen scilicet materialem loco materiæ, & formam intrinsecam in materiæ sinu delitescentem, Materiem rursus duplicem circa quam, ex qua, diuersas lineas in discurrentis longitudine posituram, resoluius in continentes, præcedentes, atque extrinsecas, unde & à materiali causa paulatim ad effectrices deuenitur. Formalem resoluius denudè ad materialis similitudinem, quando & huius occultum numen quod non tam oculis quàm animo concipi potis est, in eius vultu sensibili protinus elucescat. Pro discursus latitudine signorum seriem per interpuncta singula contemplamur, scala velut transuersem altera ad partes prioris scalæ singulas fabricata, in quarum de-cussatione velut pro totius discursus altitudine tertiam rationi sphericæ propius accedentem propter latè patentem instrumentorum circulos exaramus. In hoc simplicissimo quæstionis genere proportionis indicatio planè simplex existit penes habitudinem scilicet prioris ad posterius alterum. Pro-cedit analysi passim ab effectu ad causas atque principia, seruatque eidem synthetisim semper oppositam viam. Sed compositior ratio est, si problematicam quæstionem libeat expedire: vertitur hæc enim omnis vel circa instrumentorum fabricam atque contextus varios, vel circa propositionum veritatem de-fudascit. Resoluitur propositio in terminos subiectum scilicet & prædicatum, quorum analogia ab ipso medio deriuatur; extrema rursus soluuntur ulterius, uti & res propositæ simpliciter extra alterius termini syngamiam.

Communissima ratio comprehensio in unitate. Axiologismus.

Indicatio ætiologicis vel in intrinseca forma.

Methodi totius sectio communissima iuxta triplex quæstionum seriem. Analyticam syntheticam. Synthetisim.

Conuersiones orbis pleniores. Orbis particulares. Idea breuissima totius Methodicæ discursus.

Quæstionis simplicis resolutio. Discursus species 3. in quæstione simplicissima.

Discursus in longit.

Discursus in latitudinem.

Discursus in altitudinem.

Proportionis indicatio pro quæstione simplicissima. Analyti passim in quæst. simpl. Synthetis. Problematica quæstionis explicatio. Regula.

Resoluntur instrumenta vel vt tota in partes, vel eorum ordo siue contextus in ea quæ mutuo comparantur. Nam si eiusdem generis iuxta analysim præcedent minus communes instrumentorum formulæ, magis communes cæteras iuxta synthesim è conuerso. Si diuersorum generum collatio fiat, ibi analyticè à demonstratione ad definitionem atque axiomaton constitutionem, & hinc ad resolutionem diuisionemque, de quibus singulis particularim paulò post mentio fiet. Est & huic quæstioni problematicæ sua discursus altera distributio in longitudinem, latitudinem, altitudinem, in simplicissimis singulis propositionum partibus conspicua toties quot ipsæ numero deprehenduntur. Est & vbique analogia consimilis, sed compositior tanto quanto & propositionum termini plures, & terminorum complexus magis est intricatus. Nam tunc non tantum simpliciter querimus, Quid ipsa sit virtus, sed an verum quod aiunt, summam in virtute felicitatem collocari. Vnde mox virtutem resoluiimus in suas causas atque principia, deinde & felicitatem simili modo, quibus demum mutuo collatis apparet à τὸ ἀγαθὸν virtutis effectum esse, causam vero solidæ felicitatis seu summi boni. Hoc igitur velut medio analogiam extremorum continente probamus virtutis & summi boni copulam, dicentes quicquid hominem omni affectus tyrannide quàm liberrimum facit, fons est & cumulus summi boni, Virtus id facit, ergo in virtute summum bonum spectatur. Itaque primum analogia simplex in singulis terminis causæ ad effectum scilicet, mox terminorum ad terminos, prædicati ad subiectum in propositione propter causarum effectuumque consensionem, idque rursus vel sub nominibus effectus atque principij, vel generis, speciei, differentiæ atque entium rationis. De rebus agendis quæstio longè est compositissima: non enim res modò simpliciter spectat, sed & propositionum siue axiomaton ad artem necessariorum compositionem resolutionemque variam, postremò & sympathetian vel antipathetian mutuam inter agens & patiens, inter subiectum actioni subditum, & subiectum alterum quod actioni præficere meditatur. Vnde sanitatem medici finem in agendarum rerum rationes 4. seu formas quadruplices rectè dissoluimus. Primum, à parte obiecti pathetici in sanitatem, quæ vt præfens adest, tueri debet per agentis formam consimilem, quæque rursus vt absens vel amissa recuperari debeat expulsionem affectus contrarij, per agentis formam contrariam, vnde & mox vel pugnae vel similitudinis primæ & simplicissimæ indicationes oriantur. Secundò, à parte obiecti principis vel actiui fit altera resolutio in formam seruatricem vnam, similis per similia; & profligatricem alteram, contrarij per contraria, idque vbique penes analogiam non tantum substantia, sed, vt dixi sæpius, ipsorum accidentium quoque, quantitatis scilicet, qualitatis, ordinis, loci, temporis. Hæ formæ 4. seu potius finium conceptus rudiuscùli in duos ordines rursus secundum longitudinem dirimuntur, formarum materialium vnum, essentialium alterum. Materies duplex vt in quæstione simplicissima resolutionis progressu ad effectri-

Synthesis & composito.

Discursus triplex etiam in problematica quæstione emergens.

In longitudinem in latitudinem in altitudinem ad axioma minorumque conuersionum ratio in quæstione problematica.

Exemplum problematicæ discussionis.

Resolutio problematicæ quæstionis.

3 Quæstionis practicae Metho- dicae expeditio. Quæstionis practicae ratio compositissima.

Exempli breue discussionis Metho- dicae in arte Medica. Resolutio à parte subiecti passibilis.

Resolutio à parte obiecti passibilis.

1 Discursus prior in longitudinem ad intellectum.

effectricium causarum rationem vsque conscendit, vt non sit necessarium ponere ordines plures, quando & fines habeant interdum effectus speciem, interdum materiz quoque vel formæ posterioris. Vbi discursum perfeceris per formarum ordines singulos in longitudine ex solo respectu ad idem, ratione scilicet dependentiæ Metaphysica, ratione continuitatis in loco, tempore, & similitudine confusanea, mox interpunctis singulis trasuerfim denud scalam Physicam adaptabis ex signorum intuitu & relatione, quæ secundum idem est maximè dependentem. Postremò τὸ πρὸς τὸν χάσμαον vtriusque rationalis orbis assurgat instrumentorum agitatione indefinita vtrinque extrema deterriminans. Vbiq; sit igitur discursus in triplicem dimensionem, vbique sua synthesis, sua analysi, vbique demum analogia extremorum in medio, tanto lanè perfectior in quæstione practica, quanto hæc cæteras tum structuræ totius ambitu, tum circularum multitudine superemineat. Verum vt demus prolixioris negotij summam, sic ante dicta recolliges.

2 Discursus alter in latitudinem Physicam ab imaginariæ potentia & sensibilibus signis.

3 Discursus logicæ ordinis tertius à ratione velut in altitudinem serpens. Conclusio.

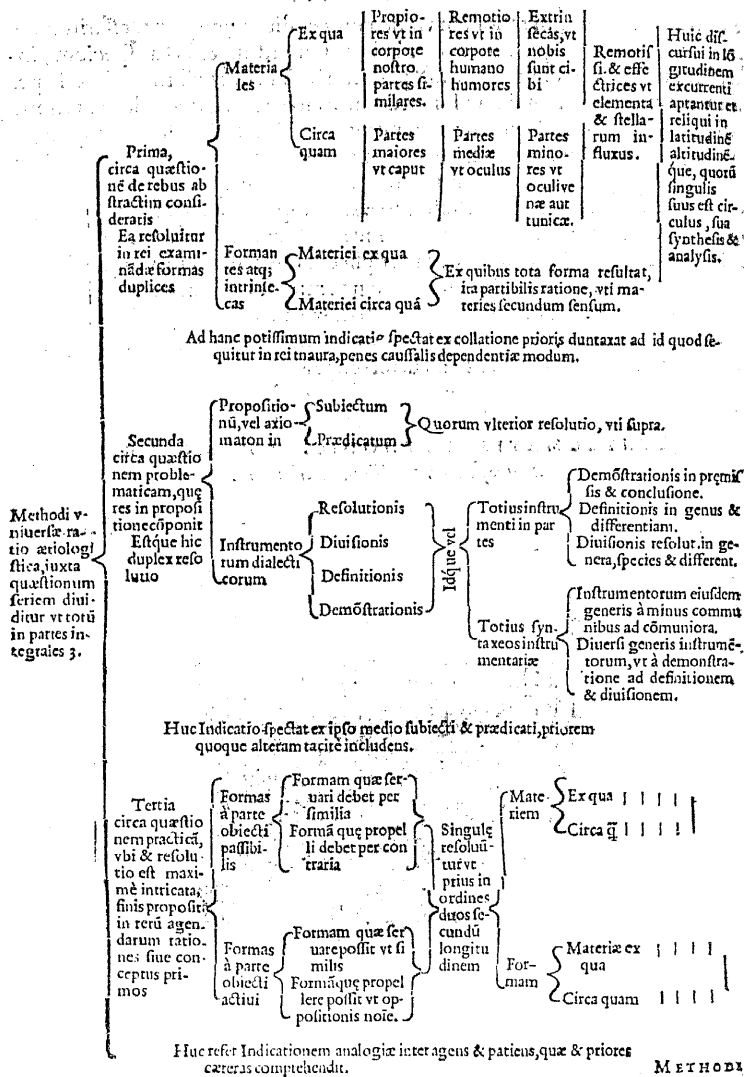
Summa distributionis ante dicta

SYNTAGMATIS METHŌDICI DIVISIO PRIOR ex quæstionum vicissitudine tripartita.

Aa 3

Methodi

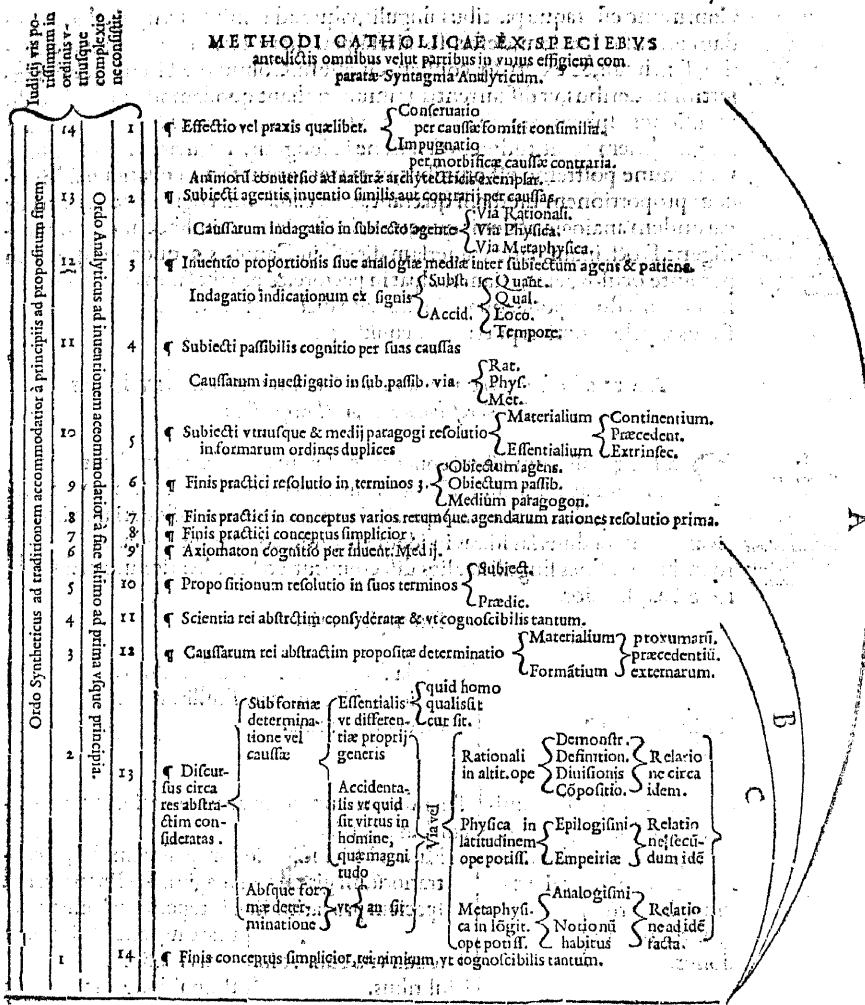

METHODI

METHODI CATHOLICÆ EX SPECIEBUS

anteditis omnibus velut partibus in vniuerso effigiem comparata Syntagma Analyticum.

A Arcus Discursionis Practicæ ceteros comprehendens.
 B Arcus discursionis problematicæ.
 C Arcus discursionis realis.

Communia 1. partibus singulis in discur- sione Metho- dica. 2.

Commune est itaque partibus singulis, vsque ad minima scrupula dari quan- dam ascensus speciem, descensus altera periphericè tertiam dari in qua analy- sim, synthesin, & ex utriusq; conflatur circulum. Comune est iterum mèbris præ- fertim maioribus, vt discurrentis animum trahant quodammodo in triplicè di- mensionem sphericam, ab intellectu in longitudinem: à sensu & phantasia in longitudinem & latitudinem: à ratione in longum, latum, atque profundum. 3. Commune postremo est omnibus, vt extremorum facta collatione: ad inuicem proportionem mediam querant; & ex causarum cognitione scientia ex earundem analogia actionis quoque vel effectus cuiuslibet modum inue- stigent. Doctrinam hanc vniversam digessi in Canones 9. quos quisq; vt sem- per ante oculos gerat, etiam sculpat in pectore, & pro thesauro circūferat ope- ræpretium duco, posteaquam in illis ante dictorum vltimus scopus & discus- sionis Cyclognomicæ praxis tota consistat.

Digestio ad con- structionem anti- vniversam per Canones 9.

ARTIS CYCLOGNOMICÆ. CANON PRIMVS, DE finium resolutione in practica questione.

I. Finium resolu- tio in diversissi- mas conceptuum rationes. Axioma ad artem analyticam præci- piunt spectans.

PRIMVS illorum est, vt conceptum finem qui sese vt simplicem primò, vt vnum atque indiuisum offeret intellectui nostro, ceu formam totius ordinis gubernatricem in particulare alios quam possit fieri maximè di- rigamus, iuxta diuersas ideas in idem vltimum conspirantes. Nam quo magis membratim fines singuli in alios discernuntur, eo & indicationum ordo futu- rus est explicatior.

Exempli gratia.

Ita in medici- na finis simpli- cissimus est sa- nitas, cuius vl- terior resolutio in respectu 9 ani- mi plures seu diuersas reru agendarum ra- tiones.

Proponi- tur autē sanitas vel vt

- Tuenda duntaxat, vt in exacta salubri. Huic assistit indicatio similibum per quæ conseruetur.
- Tuenda vna cum præcautione maiori, vt in cor- poribus neutris. Huic assistit indicatio composita similibu, & con- trarioru, magis tamen magisq; declinans ad alia speciem pro latitudine intèperie vel sanitatis.
- Tuenda vna cum vt in salubribus. Præ cautione ab ingruen- tis mali noxa. Propulsione intemperie vel vitij iam præsentis.

Huic assistit indicatio composita, magis tamen ad contrariorum necessitatem aspirans.

Hic

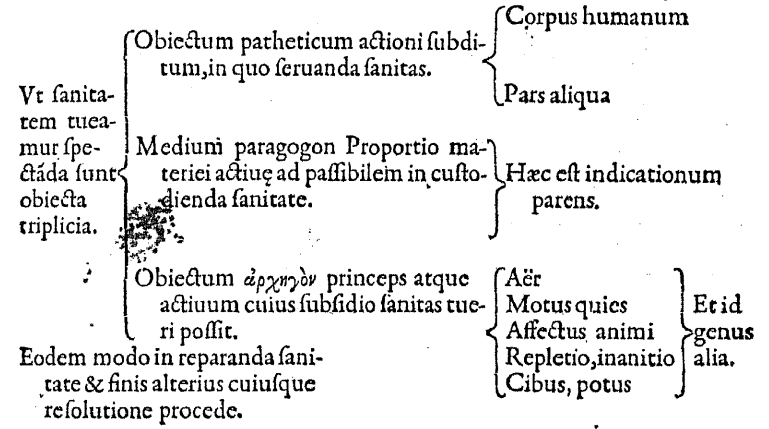
Hic locus in *varna* plurima Hipp. & Galeni rectè componit, dum pas- sim asserit, sanos seruari per similia, nonnullibi tamen vt Gal. lib. de Arte, de temp. de sanit. tuenda, sanos foueri contrariis cenfet. Hippo. lib. de Locis ex- pressè etiam morbos similes curari remediis similibus demonstrat.

CANON SECVNDVS DE FINIS CVIVSQUE RESOLVTIONE in terminos tres, Agens, Patiens, & mediam analogiam.

PRIMUM alterum diremptis finibus in particulare maximè docet vbiq; proponere obiecti triplicis mutuam necessitudinem. Cum enim tueri sanitatem & morbos propellere sint actionum species, sitq; in sin- gulis necessario quiddam quod agat, quiddam quod patiat, & tertium vtriusque medium proportionem extremorum in sese complexum; idcirco in quaestione practica faciunda vltius est resolutio talis.

2. Obiectum tri- plicium compa- ratio muna. Agens Patiens Medicum

Exempli gratia pro scopo particulari altero:

CANON TERTIVS, DE VLTERIORE ANALYSI PRINCIPII passivi in causas, & elementa iuxta ordinem discursus in longit. ab intellectu.

S Equitur hunc tertius Canon ad rationem ætiologicam magis ma- gisque contendens: primum sanè discursu in longitudinem facto sol- uit subiectum patheticum, vt corpus humanum, si ars communis in- quiritur; vel eius portionem aliquam, vbi de particulari affectione sit disputandum: Solut, inquam, id omne in causas atque principia.

3. Resolutio subie- cti passibili in causas suas prin- cipia & elemē- ta discursu prin- cipii in Epicyclum longitudine facto per intellectum.

Bb

Causæ

Discursus primi scala
velut in longitudinem
Epicycli.

<p>Formas materiales sine yndominacione, hanc resoluatur denotans in</p> <p>In his omnibus veniunt potestas formas accidentales, septem figuram & copositio nem in instrumentis.</p>		<p>Formas effectuales principes atq; formales.</p> <p>Forma materialis est quocumque materiae, yque hic per seculum formae sensibili, ut hic per totum abditae formae per intellectum haurienda partitio est.</p>	
<p>Forma materialis sine yndominacione, hanc resoluatur denotans in</p> <p>In his omnibus veniunt potestas formas accidentales, septem figuram & copositio nem in instrumentis.</p>		<p>Forma effectuales principes atq; formales.</p> <p>Forma materialis est quocumque materiae, yque hic per seculum formae sensibili, ut hic per totum abditae formae per intellectum haurienda partitio est.</p>	
<p>Forma materialis sine yndominacione, hanc resoluatur denotans in</p> <p>In his omnibus veniunt potestas formas accidentales, septem figuram & copositio nem in instrumentis.</p>		<p>Forma effectuales principes atq; formales.</p> <p>Forma materialis est quocumque materiae, yque hic per seculum formae sensibili, ut hic per totum abditae formae per intellectum haurienda partitio est.</p>	

<p>Formas materiales sine yndominacione, hanc resoluatur denotans in</p> <p>In his omnibus veniunt potestas formas accidentales, septem figuram & copositio nem in instrumentis.</p>		<p>Forma effectuales principes atq; formales.</p> <p>Forma materialis est quocumque materiae, yque hic per seculum formae sensibili, ut hic per totum abditae formae per intellectum haurienda partitio est.</p>	
<p>Forma materialis sine yndominacione, hanc resoluatur denotans in</p> <p>In his omnibus veniunt potestas formas accidentales, septem figuram & copositio nem in instrumentis.</p>		<p>Forma effectuales principes atq; formales.</p> <p>Forma materialis est quocumque materiae, yque hic per seculum formae sensibili, ut hic per totum abditae formae per intellectum haurienda partitio est.</p>	
<p>Forma materialis sine yndominacione, hanc resoluatur denotans in</p> <p>In his omnibus veniunt potestas formas accidentales, septem figuram & copositio nem in instrumentis.</p>		<p>Forma effectuales principes atq; formales.</p> <p>Forma materialis est quocumque materiae, yque hic per seculum formae sensibili, ut hic per totum abditae formae per intellectum haurienda partitio est.</p>	

Vbiq; & in his pro resolutione partitio quatuordecim est potestas particularis cuiusque substantiam, quantitas, qualitas, locus, tempus, &c.

Causae rei cuiusque sunt 4. Materies, forma intrinsecè magis, extrinsecè verò finis atque efficiens. Sunt igitur istius resolutionis ordines 4. quos tamen in duos contrahimus sub formæ atque materiæ nominibus optimè comprehensos: ratio ex ante demonstratis liquidò constat; ipsa enim principia interna maximè & proxima habent & rationem finis progressu quoque resolutorio, ab his paulatim ferimur ad efficientes atque extrinsecas, cum & omnis efficiens per formam quandam agat, perque materiem. Vnde formarum sint ordines duo, Materialium vnus, qui cum sensui pateat, in essentialium abditarumque cognitionem nos perducit, quarum sanè & ordo & sygygia mutua materiei nuper dissectæ vestigijs semper insistit. Materies iterum soluitur in eam ex qua componitur quippiam, & alteram circa quam velut locum potissimum forma commoratur. Materies circa quam heterogenea magis atque instrumentaria est, particulares differentias obtinens primo maiorum partium, inde mediocrium, & tertio minimarum: in singulis rursus quædam ipsius sunt organi velut continentes causæ & per se, quædam alterius loci, cuius tamen consensu affici possit velut per causam extrinsecam: quædam postremò proximioris loci extrema inuicem copulantis, tanquam per causam proximè præcedentem. Materies ex qua magis est similis, minusque cum loci ratione coniuncta, sed ex diuisione temporis particulares differentias sæpius trahit. Primum etenim more causarum omnium in continentem soluitur ceu materiem proximam, deinde in præcedentem atque remotiorem paululò, internam tamen, in effectricem materiem semotam maximè siue extrinsecam. In singulis denuò ratione temporis ea quandoque distinctio subit, vt alia iam actu incumbant affecto loco, alia remotiora rursus etsi nondum incumbant, immineant tamen. Sed valde cognata est loci & temporis ratio, quandoquidem pari vt plurimum proportionem ferantur: vbiq; verò expendi vtramque plurimi refert, quando illarum intuitu intellectus humanus Metaphysicè, & ad idem facta relatione, primam ferè perficiat rudis suæ discursionis lineam, iuxta partes continuitatis scilicet, & dependentiã rudem, cõfusaneam ratione loci ac temporis. Itaque præbet ille discursus nihil ferè quàm longitudinis indeterminatam viam, velut communes locos & interpuncta, quibus quæcunque scrutari altius voles, sisti ac definiri per sensus ac rationis subsidia postulent, simulatq; nimirum sensus phantasmata confusus obuia notionibus ab intellectu media ratio per orbem instrumentarium longè plenissimum in examen prouocari. Huius Canonis tale Paradigma damus.

Causæ quadruplices. Resolutionis in quoquoque abicito ordines 4. qui tamen ad duos optimè reducuntur.

Materiei indagatio à sensu proximo, sed forma inuestigatio ex materiæ potissimum. Materies resolutio. Materies circa quam.

Materies organica proprietas, alia remotior.

Materies ex qua

Materies similis in continentem & remotiores ordine resolutur.

Loci & temporis ratio in discursu intellectualis seu Metaphysico præcipue obseruatur.

Discursus Metaphysici methodus.

Sit

Causarū distributio in continentes præcedentes atque extrinsecas ex antedictis colligitur. Axiomata primaria atque logica disciplina.

Sunt igitur tum in materialium ordine, tum formarū essentialium causæ quædam continentes & proximæ, aliæ præcedentes internæ, aliæ rursus effectrices extrinsecæ. Continentes causæ vix aliter ab ipso composito differunt, quàm vt elementum ab eo quod ex elementis constituitur. Vbiq; autem attestantur orta suis principijs, & causæ effectus indolem præ se ferunt. Vbiq; rursus sublata causa proxima & necessaria, effectus tollitur, eadem posita cum necessarijs cæteris poni & effectum ratio distabit.

Digestio ad sphaera compositionem in animam rationalis, sumptio initio à Circulis questionum compositionum practice & problematicæ, quos deferentium nomine comprehendimus. Retur eia simplicissimarum oculis maxime multiplicatas. Plurimas ordinis in rei simplicis resolutione ex oculis illius multiplicitate efflorescit.

Sed ne ulterius progressuri in ipsum vestibulum impingamus, discutiedum est aliud quiddam cuius vt plurimum confusa apprehensio in exercitatos animos ad rerum resolutionem accinctos à primo quoque discursu studio remoratur. Nam quod quæstio practica, iuxta actiua formæ atq; passibilis multiplicatam, plurimum quoq; resolutione indigeat, similiter & propositio quilibet iuxta terminorum differentias, notum satis ex antè traditis puto: sed nunc & in rerum quæ considerantur abstractim resolutione simplicissima (sic enim respectu compositiorum cæterarum appellatur) etiam res ipsæ natura sint simplices; iuxta tamen varietatem conceptus in animis nostris, iuxtaq; respectus oppidò differentes, nescio quid sibi occultè propemodum compositionis asciscunt; vnde & eius analysi vel synthesi, cui canones reliqui sint seruituri, non solum ordines plures, sed & multiplicem faciem nasci oporteat, quæ tamen omnes ad communissimam vnam paucis hæc axiomatibus comprehensam optimè reducuntur.

Omnes quæstiones ad simplicissimam reductas. Simpliciter compositarum rerum multiplicitas quo pacto exanimetur. Simplex & compositum natura quid dicatur. Simplex & compositum penes conceptum animi.

Sive igitur nudæ res primum, sive connexim in propositione qualibet, eaque vel speculatricè tantum vel practica proponantur; vbiq; ad simplicissimos tandem terminos, iuxta doctrinam Canonis antecedentis, labi est necessarium. Hic simulatq; constiteris, expendendum altiùs, num illud, cuius natura vel ratio vestigatur, simplex sit penes essentiam suam, vel compositum. Num absolutè spectetur penes apprehensionem animi discurrentis, num respectiue ad alia. natura etenim simplex quæque vel composita res est iuxta varietatem partium, quibus eius imago sensibilis vel species est temperata: sic homo compositum quiddam ex anima & corpore. Iuxta conceptum similiter est & simplicitas & compositio; partim, vt penes ideam vniuersalem pluribus vel paucioribus se communicant; partim, vt formæ quædam in lubrico positæ, ad plura subiecta vel pauciora vel actū, vel potestate denuo referuntur. Quin, vt apertius loquar, omni simplicissimæ quæstioni subiecta materies consideratur, vel vt particulare quoddam, vel vniuersale. Vtrobique rursus, vt substantia, vel accidens. In singulis demum, vt ad maioris rursus minorisue compositionis ambitus religatur, quod colligimus in particularibus quidem iuxta sensibilem partium diuersitatem: in communioribus iuxta naturæ vim vniuersalem in plura diffusam, quæ à sensu quidem dispersim tradita, in vnitatem trahitur per rationem. Erit itaque ante resolutionem vltimam atque præcipuam ille præcipuus labor (cui nunquam exhausti

Generalis diuisio Rationum quæ rerum simplicissimas vel multiplicatas obseruatur.

Præcipuus labor ante resolutionem in vestiganda rerum oculis multiplicata.

satis

fatis est) vti rem omnem à sensu vel intellectu examines, expressæ an tacitæ quicquam multiplicatatis obtineat, cuius nimirum nomine & resolutionū ferries futura sit multiplicior. Facillimè etenim de homine percunctati dicitur sensus; ex anima conflati & corpore: rursus ex plurimis instrumentis corpus. de animalī quoque dicitur intellectus ipsum ad hominem & bruta promiscuū; à platarum vero vel lapidum commercijs alienum. Similiter de colore docet experientia, multis illum subiectis esse communem, albedinem paucioribus, & quo ad partium compositionē compositius est corpus humanum, vel animalis alterius quàm plantæ: structura quoque deformior plantis quàm sit lapidibus atque metallis; & horum rursus non æquè cōpago simplex quàm simplicis elemēti. Prolixior ergo erit & resolutio hominis, quàm platarum partes; multiplicior coloris quàm albedinis; simplicior verò sanitatis quæ concernit corpus humanum tantum, quàm quæ & hominē promiscuè, & animalia cætera. Videtur itaque ante extremas illas rerum syntheses sive analyses, trina dimensione perficiendas, confusæ quædam aliæ discursuum species partim analyticæ, partim syntheticæ, vel circulares etiam incipientibus obuolari; quarum vna sit rudis maximè & omnium prima propter ordinē quæstionum; vbi ex quæstione practica in problematicam fit dissolutio, ex hac in simplicissimas alias, vt superius est demonstratum. Posterior propter immersam rebus multiplicatam sit instituta in quæstione simplici, eò potissimum spectans, vt sciamus de rebus singulis, quàm sæpe pro harum vestiganda natura, fieri debeat discursus ille postremus & perfectissimus in triplicem dimensionem, scilicet cum nexu triplicis scalæ, quarum tractationem omnem à sequenti canone protinus ordiemur: nam hic postremus animorum est ille circuitus inter reliquos antesignanus. Quare & priores hosce circuitus rudes tantum & confusaneos rectè ministros vel progymnasticos distinctionis gratia, vt appelles licet. Sunt enim in istis obscuri tantum ascensus, descensuque characterismi, vias quodammodo ad gubernatricem alteram discursionem præparantes, vnde & suam accipiunt à sensu, suā ab intellectu portionē, non nihil etiam forassis à Ratione. Sed quicquid per hæc rudes cōuersiones est inchoatum, id sequēs postrema & princeps excipit, progressuque triplici in longit. latitu. & altitudinem funditus elaborat, sic omnia penetrās atq; collustrans, vt huic tanquam Phœbeæ lampadi in finitorem altius sublata nihil effugiat, nihil istius oculis tectum, nihil in hac natura inferiore dici fingue imperiuum merito possit. Verū si fortè dictum obscurius viua tabella melius assequaris, licet tibi velut erraticæ stellæ tres orbes ita connexos depingas in animo tuo, vt sit exterior, velut deferēs augem primæ & rudi maximè conuersioni adæquata; Interior medijs pro secundo circuitu sit, vti excentricus lunæ, vel vt deferens medius, qualis in Homocētrepicyclo Solis: Postremus & minimus instar Epicycli corpus erronum maximè determinato circuitu in longitudinem, latitudinē, & altitudinem promouebit, vbi tamen nihilominus sui adhuc sunt particulares orbes & circuli. Habet enim vnaquæque conuersione plena suos ascen-

4. Quo quicquid est cōpositus, eo est eius resolutio compositio.

5. Conclusio.

Ante discursiones determinatas triplices in longit. latit. & altitudinem confusantes alias præmittendas: quarum hequidē ad deferentes circulos pertinet.

1. Prior circuitus ceteris maior eū deferens augis.

2. Circulus eccentrico comparabilis circa rerum simpliciter compositarum oculis multiplicatam.

3. Prior circuitus ceteris maior eū deferens augis.

4. Circulus Epicyclo comparabilis circa determinatioris ascensu, descensuque, & circuitus in quæstione simplicissima.

5. Sphaera animi rationalis compositio.

1. Defers ab-

2. Defers epicycli sine eccentricis.

3. Epicyclus. Partes conuersionis vniuersalesque.

Epicyceli partem
latus orbis, de qui
bus supra obiter
dicta est, fufius
vero in fequenti-
bus demoftratur

fus atque defcenfus velut partes & Hemifphæria axe medio interftincta. Ha-
bet & orbis minimus particulares alios penes ordinis resolutionem ac compo-
fitionem, qualis in illo instrumentorum fyntagmate à nobis quoque depic-
ta est fupra in calce fecundi libri.

PRIMA ET ANTIQVISSIMA CIRCVLORVM COMPOSITIO
in Sphæra Planetæ sublunaris feu rationalis animæ.

A Ascenfus.
A Ascenfus.

B Defcenfus.
B Defcenfus.

DEFERENS MAIOR EXTERNVS ATQVE CONCENTRICVS.

Similitudinè va-
tio in Sphæra a-
nini cum plane-
tarum sphæra.

Atque vt demum externus ille & alter interior deferens, ambo vnus Epic-
cli gratia destinantur; Epicyclo tamen potiffimum ftella vel carpento infi-
det: ita & rationalis animus circa priores tantum circuitus hærés, nihil adhuc
determinatum videt, fed vafam duntaxat machinam internæ alteri minori
quidem, fed inter cæteras abfolutiffimæ conferentem: cum huius tandem fo-
lius præfidio ex opinionum tenebris, ceu crepufculo matutino in plenâ scien-
tiæ lucem fublimis afcendat. De prima igitur & rudi maximè conuerfione
dictum est fufius fub prima auspicia tertij libri, nunc, vt de fuccenturiata alte-
ra atque ministra interiore doctrinam fimiliter compendio demus; hæc per
tabellam fortaffis altius infidebunt.

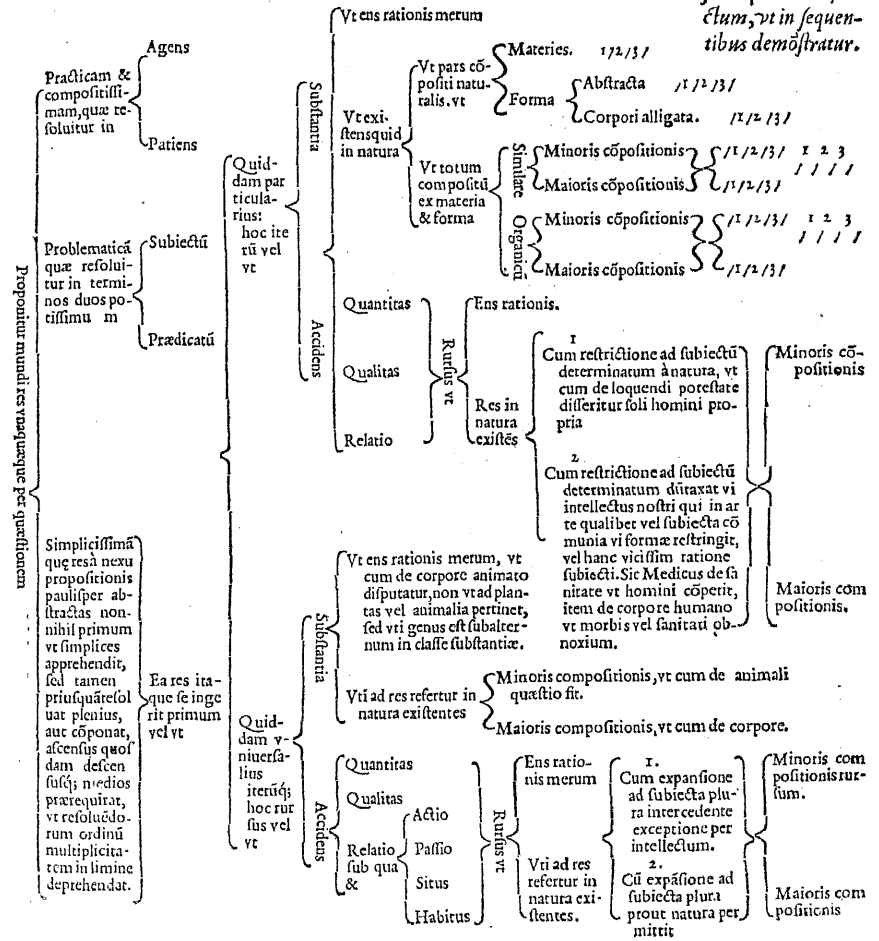
Prima & cõ-
fiftima conuer-
fio ratio primo
capite tertij lib.
Secunde conuer-
fio ratio per et
tertium.

Exte-

I.
Exterioris Deferentis
Circuitus.

2.
Circuitus atque extenfio defe-
rentis interni fivæ Eccentrici

3.
Extrema huius cir-
culi excipiunt orbẽ
tercium vel Epicyc-
clum trina dimen-
fione plenius diftin-
ctum, vt in fequen-
tibus demoftratur.

Circum-

Præcepta secundæ conuersionis per Eccentricum orbem ex antecedente tabula. Forma.
Materies. Particulare. Vniuersale. Substantia. Accidens.
Pars. Totum.
Quantitas. Qualitas.
Relatio.
A natura restrictum.
Restrictum ab intellectu.
Particularis omnium Methodus circa disuersionem in orbem eccentricum.
Circa individua.
Quæstiones de singularibus maximè & inuiduis duplici ratione suscipiuntur.
 1. Quo pacto omnis doctrina à sensu exortiri statuit.
 Quo pacto in Epicyclo prima disuersionis momenta ab intellectu trahantur.
 2. Singularium considerationis finis est vniuersalis, & particularis Methodus Methodi communioris. In singulis primò orbis triuiter anima partes vicissim quales sibi exhibeat.
 Quid inter discursum omnium maximè sit sciendum.
 Sensus institutus sensibilibus simulachris.
 Intellectus principii confirmandus.
 Ratio in discursum exercitanda.
 Via Galeni regia.

Circumfer nunc oculos animumque in partes singulas à primis ordinibus vsque ad postremos; sic enim ista digestissimus, vt quæ sint minùs cõposita, quæque ex resolutione in longitudinem pauciores ordines trahant, eadem huic tabulæ sint & secundum naturæ ordinem prima. Nam etsi alioqui posterior sit forma suo subiecto, illam tamen hic proponimus non absolutè, sed cum respectu ad subiectum cui inhaeret; vnde & eius consideratio respectu præcedentium quiddam est compositius naturæ posterius, etsi fortasse prius quo ad nos, notitiamque confusam. Simplicioris itaque resolutionis est omne particulare quàm vniuersale, simplicior substantiæ resolutio quàm accidentis, simplicior in parte quàm toto, & inter res integras, quicquid structuræ minùs cõpositæ est, illo quod plures obtinet partes integrales. Rursus in accidentium genere simplicior ad resolutionem quantitas qualitate, & relatione qualitas, quodque à natura restrictum est ad particulare quippiam, quàm quod ab intellectu nostro. Ergo vt particularem in singulis methodum assequare, (cuiusmodi verè illius atque postremæ vel vmbrae sunt quædam siue præludia) in naturis particularibus primò, quod ad individua spectat, isthæc doctrinæ nullius vt subiecta sunt æstimanda propter infinitudinem, quæ omnis in speciem est contrahenda, priusquam de illis ex arte quippiam statuere valeamus. Nam etsi de illis maximè interdicat quæstio, scito hanc omnem fieri ex duplici causa, vel nimirum, vt omnis sunt inquisitionis exordia: (iuxta sententiam summi Philosophi, qui rectè idcirco doctrinam quamlibet à sensu vult auspiciari, tãquam qui prior sit multò & familiarior nobis quàm intellectus; etsi in illa cõuersione vltima propter theatri fabricam, prior quodammodo futura sit tempore, operatio mentis quàm sensus aut phantasmàton) vel spectantur res singulæ, vt illarum gratia tanquam vltimi finis doctrina vniuersalium inueta sit primum tradita, & constituta. Contemplatio enim quælibet circa communia est, actio circa singula; & vt ab vniuersali idea procedens traditio in particularia terminatur, ita & à particularibus ad communissima primum catholicæ methodi solidæque inuentionis auspiciam aduersam orbitam rapit. Sed vt nec puctus lineæ pars est, vel superficiæ lineæ: (cùm sint principia tantum vel fines) ita nec communissimum genus, nec singulare quippiam in arte nostra, vt discursum pars est (quanquam illius ambitus omnis his velut columnis vltimis atque limitibus comprehendatur.) Mirandum est artamen quo pacto in ipsis quoque discursum exordiis diuersa isthæc principia ludant, variantque vices sensus & intellectus, hic rerum communium magis & abditarum, ille sensibilibus prius & singularium. Proinde conandum est ante omnia, siue scientiam tradere, siue inuenire sit animus, vt sensus habeamus instinctos vsu rerum & experientia: intellectum verò principii tum à natura insitit, tum studio multo atque exercitatione sedula comparatis; his enim velut pedibus nixa est omnis doctrina & institutio; quorù si alterù demas, totius syntagma ruere protinus velliq; à fundamento sit necessariù. Quare & vias regias appellat Galenus non malè, etsi vt diximus, non tam sint viæ quàm viarum limites siue auspicia

spicia prima; quibus si nostra accesserit facultas Cyclognomica, ad veritatis inuentionem nihil quod desideres vltra est. Scandèdum est itaque à multis particularibus paulatim ad vniuersalem speciem, priusquam vlla cognitio in animis statuatur. Nam cùm Platonem videris sanum, & Socratem sanum, idèque de pluribus aliis eiusdem speciei, mox sanitatem quandam communiorem in animo fabricamus, cuius sit species in apta partium cõstitutione in actionum integritate collocata; ad quam denuo cùm intuemur rectè per descensum ad speciem eiusdem particularia cætera, colligimus, velut per synthesim; quado sit sanitas in Achille, & Hectore, & Vlyse. Similiter cùm hominem sanum videris, & equum, & canem, ordine resolutorio ad sanitatem communiorem incedimus; quatenus scilicet animali competit: conuersumque per synthesim ex sanitatis intuitu, quæ cunctis animalibus tanquam communis inuenta est, iudicamus de asini sanitate, leonis, aut vrsi. Vides hic ilicò obscuram quãdam in foribus synthesim, obscuram analysim, & vtriusque conuersionem mutuam. Vides & misturam sensus, rationis, & intellectus, vnà cum orbis instrumentarij velut subnascente typo, procedit enim à sensu potissimum imperfecta quædam descriptio cum resolutione & epilogismo; ab intellectu notionum expressio rudis cum diuisione & analogismo; à ratione denique epilogismi & analogismi in vicem adhuc turbata conuersio. Hæc si probè perceptoris, parua in sequentibus est difficultas. Nam vt substantiarum genera percurramus: quod si proponitur ens rationis merum, nulla sit resolutio: vt cùm de homine quæritur vti quid specialissimum. Non enim tunc eius sunt vestigandæ causæ, vt est in natura, sed vt habet in substantia locum; vnde & rationalis tantum eius sit resolutio, vel compositio iuxta respectum ad inferiora indiuidua vel genera superiora. Idem de communioribus esto iudicium; siue de accidentibus natura, siue rebus per se subsistentibus mentio fiat. Pars compositi naturalis, si materies tantum est, resoluitur solum in magnitudinis partes, quibus continua est, & ab intellectu concipitur. Formæ quoque simplicissima est resolutio in partes quasi extensas iuxta subiecti materialis quantitatem: nam etsi propriè sit indiuisa, sic tamè velimus nolimus imaginatione cõcipitur; vt quæ admodum totius organi ratio ex multis partibus probè coagmentatis insitit; ita & forma vnica ex particularium formis innumeris absoluta; atque vt ex potètia materię perfectio nascitur (quam iuxta Physicos actus totius siue ἐντελεχίας concommitatur: ita ad notionem syndromis materialis ex resolutione & deprehensam) vis quoque formæ interioris extensione in plura diuisibilis elucescit. Habet & præter hanc, dissolutionem alteram in causas priores & elementa; cuiusmodi facilè ex illo acervo primarù classiu 3. potissimè verò ex metaphysicis eructur. Totum compositum ex forma atque materie, si heterogeneum est, solui in diuersa primum organa debet; & horum rursus vnum quodque in similia. Si, quod inquiritur, simile tantum est, maiores duntaxat partes in minores soluiuntur, vel vsque ad externa principia & causas omnium primas, annectitur rebus instrumentariis subdiuisio quædam secundum differentias loci, sed hoc

Confuse adhuc disuersionis circulus à particularibus ad vniuersalem, & ab his rursus ad particularia.

Vbiq; character affectum descensum atque circuum, & oblique Analysis synthetis per intellectum sensum & rationem. Epilogismus. Analogismus. Disuersionis per Eccentricum orbem coagesis.
 1. Ens rationis quo modo inquiratur.

2. Materiei natura resolutio.

3. Formæ resolutionis iuxta materiam extrinsecam faciem.

videtur.

4. Totum compositi resolutio.
 5. Organica partium resolutio.
 6. Similium resolutio.
 Locum & tempus.

mogeneis secundum tēporis interualla, de quibus postea. Omnis itaq; specie-
rū analysi vel est vti totius in partes & elemēta, vel vti effectus in causas siue
principia. Formarum accidentalium resolutio propter respectum quē ad subie-
cta residem seruant, magis quoque cōposita requirit, & ordines plures, subiecti
scilicet primum, quando nimirū iuxta illius extensionem hæc omnis sit di-
stributa, nec contēplari quantitatem vllā absque materie, neque figuram aut
qualitatē absque subiecto possis, nisi vim feceris rationi per intellectū. Quan-
titas omnis in magnitudinis partes est diuisibilis, numerus in discontinuas, in
continuas linea, corpus in superficies. Qualitas quod si à natura ad vnam sit
speciem inter substantias determinata, iuxta illius imaginem diuidi variēque
componi debet, vt cum loquendi ridēdiue facultatem excutimus, quò huius
reperias causam, dissolue humanam speciem, ac deinde perlustra partes singu-
las, iuxta discursum dimensionis triplicis quam mox trademus. Nec defutu-
rum puto vnde & causam rei & veritatem methodo consequaris. Quod si tu-
te ipse formam reuinxeris, vt fere in artibus solet, soluenda est forma pro eius
subiecti natura, cui hanc alligaris, vt cum sanitatem retuleris ad corpus hu-
manum, non est quod brutorum corpora feces, nisi quatenus similitudinem
mutuam vsus in vtriusque docuerit. In relationum indole vestiganda non te-
nuis labor, oportet enim resolui & id quod est, & alterum cuius id esse dica-
tur. Hæc rursus si solum sint entia rationis, vt patris ratio vel filij, in res ra-
tionis quoque dissoluitur: sin ita concipitur vt in natura subsistat, quemad-
modum actio omnis vel passio, tum quia actio fit ex agēte in passum, eadem-
que vel in contiguum, vel medio distans, hic statim passibilis rei faciunda est
resolutio, mox & ipsius agentis, sæpe ad eò ipsius medij, quod vtrumque cum
dissidet, intercedit. In singulis spectāda est propter dimanationem quadru-
plicem, primò formarum vis quæ actioni præsidet, deinde spirituum quorum
vehiculo ducitur, propter vtrumque syndromis materialis totiusque subiecti
sensibilis, ex cuius *φαινομένων* scilicet interior illa se manifestet. Vt cum de cau-
sis visionis & rebus opticis disputatur, resoluenda est oculus in partes simi-
les atque dissimiles, similiter & lucidū omne vel coloratum in differētias suas,
postremo & elementum intermedium vt aēr vel aqua. Vbiq; ferè illa con-
current quatuor expendenda in agente colorato vel lucido: primum vis dis-
persiua radij visus, vel eundem recolligens, deinde & spiritalis quædam aura
pertenus; postremo & densitas vel raritas, quæ ad æquabilitas vel inæqualitas,
cum subiectæ substantiæ materiali effluuio, quale tamen in omnibus Physici
non admittunt. In oculo quatenus patitur spectanda est visus potentia, spiri-
tus quoque ab organo suo ad analogiam immutatus, qualitas organi & stru-
ctura vniuersa. In aere similiter spectanda vis insita primum, deinde & acciti-
tia, motusque & positiones atomorum ad explendum vacuum; quorum om-
nium proportionibus adiuuentis natura totius actionis confestim & passio-
nis emerget. hæc de rebus hæcenus sub nomine minus communi. Longè istarum
methodus est intricatior, quando vniuersalis proposita quæstio est, & iam non
de ho-

7 Formarū ac-
cidentalium re-
solutio.

8 Quantitatis
resolutio.

9 Qualitatis
resolutio.
Qualitatis à na-
tura restricta.

Qualitatis re-
solutio per intel-
lectum.

10 Relationum
Analysis compo-
sitiua.

Exemplū resolu-
tionis in visio-
nis vestigandis
causis.

11 Vniuersalium
resolutio.

de hominis natura solius sed animalis, aut corporis; non de sanitate solius capi-
tis vel lateris, sed totius molis: vel etiā nō hominis tantū, sed & animalium cæ-
terorū. Nā prout vnumquodq; cōmuni in animum subit, eò in plura est dis-
soluendū, iuxta nimirū particulares ambitus in toto genere cōprehensos. Sit
enim qui medicinā struere vel à fundamēto velit, finis illi est sanitas, prout il-
lam in humano duntaxat corpore tueatur: id corpus quia vnus in singulis est
speciei, vna tantum resolutione indiget, totius in partes atq; principia; ad cu-
ius symmetriā postmodo & formę extētio sit acupada, tā quæ naturę indige-
na est, quàm qualis iuxta finitū diuersitatē à discurrente artifice inter aduenas
assignatur. Interim quia in specie vnaquaque propter structurā sensibile cōpo-
sicio reperitur, ideo & species respectu partiu vt quiddā cōmuni se represen-
tat: quare & de sanitate vel morbis humani corporis cōmuni est cōsideratio,
particulares alias ad inuentionē sui præquirens, primū in partibus cōpositio-
nis, deinde & in pluribus indiuiduis. Itaq; minoris resolutionis est quæstio de
morbo capitis, vētris, aut splenis, quā si totius corporis affectiones recensere sit
libitū; hic enim cunctarum partiu resolutiones sunt faciundæ, illic paucarum
vel vnus tantū. Similiter in Ethica disciplina, si quis de sola fortitudine dispu-
tarit, virtutem hanc vnicam in membra diducet: sin totam eius philosophiæ
partem velit absoluere, non de vna fortitudine tantum, sed & de temperan-
tia, æquitate contendens, tot resolutionum ordines voluet, quot sunt virtutis
illius species de qua suscepta est disputatio. his enim à sensu collectis accedit
rudis descriptio cum epilogia, quibus obuius intellectus ex axiomatibus
paucis per diuisionem & analogismum rotius negotij subobscuros circuitus
ducet, vt & particularis doctrinæ & vniuersalis idea crassiuscula protinus ef-
floreſcat. Cuius illa potissimum amissis & regula est. Quod si ex particula-
ribus aliquot in vnitatem collectis imago quædam doctrinæ siue naturæ com-
muniore exurgat, quæ deinceps reuulsa ad res inferiores ceteras vultum non
immutet, ea constans est, legitima, & à veritate indiuidua hæc tuto amplecti-
mur. Quod de substantiis communibus dictum est, eadem serie ad acciden-
tia referatur. Aptandi sunt enim tot resolutionum ordines passim, quot sub-
iecta sunt numero, quibus proposita forma vel per naturam, vel per intelle-
ctus arbitrium alligatur. Omnium itaque quæstionū illa est simplicissima, quæ
pro infima specie substantiæ cuiusque suscipitur; præsertim si de parte eiusdem
vel principio solo. Compositior est è diuerso de accidentalibus rebus, præser-
tim propositis sub notione cōmuni. Sed longè cōpositissima etiam inter quæ-
stiones de rebus nudis, quæ relationē evidentē sibi et implicarunt, quarūq;
natura nō absq; extremorum differētium cōparatione perdisci solet. Quod si
doctrinæ iam traditæ, exēplum viuidius voles, huius paulisper nostræ inuēti-
onis primordia contēplare, quia etenim pro doctrina ordinum resolvere potis-
simum atque componere doceamus, vtrumque hoc genus scrutamur ilico
tanquam ex materiæ sinu; quare & hoc capite is fuit præcipuus scopus, vt
C c. 2 demon-

Medicinā à san-
damento quæ-
re per methodū
excitamus cōsu-
se primū per cer-
culos ampliores.

Moralis doctri-
na inuentis per
eandem metho-
dū partes illius
talem ad hunc ex-
vniuersalem.

Amplius inuen-
tionū præcipua.

Cælestis summa
ria ad quæ spe-
ctat passimū to-
tus Ecclesiæ
resolutio.

1. Simpliciatas
& multiplicata
tis ordines inter-
quæstiones de re-
bus abstractis da-
das.

2. Probatur eadem
per huius artis
Cyclognomica
inuentionem.

demonstraremus quàm multæ eorū sint differētiæ, quæ vel analyfi, vel synthefi sefe obnoxia fateantur. Illis repertis ascensu descēsuque confusaneo primum, deinde magis magisq̄ue determinato, per plenioris Methodi triplicem viam, iuuantibus sensu, ratione, & intellectu. Dedimus & modos particulares singulis, numerumq̄ue & ordinem, quibus pro naturæ vultibus variis variè resoluī & colligi possint.

CANON QVARTVS, DOCENS EXPLORARE IDEM SVBIE-
ctum passibile, iuxta discursum Physicum, in latitudinem magis ab
imaginatrice potentia profluentem.

4

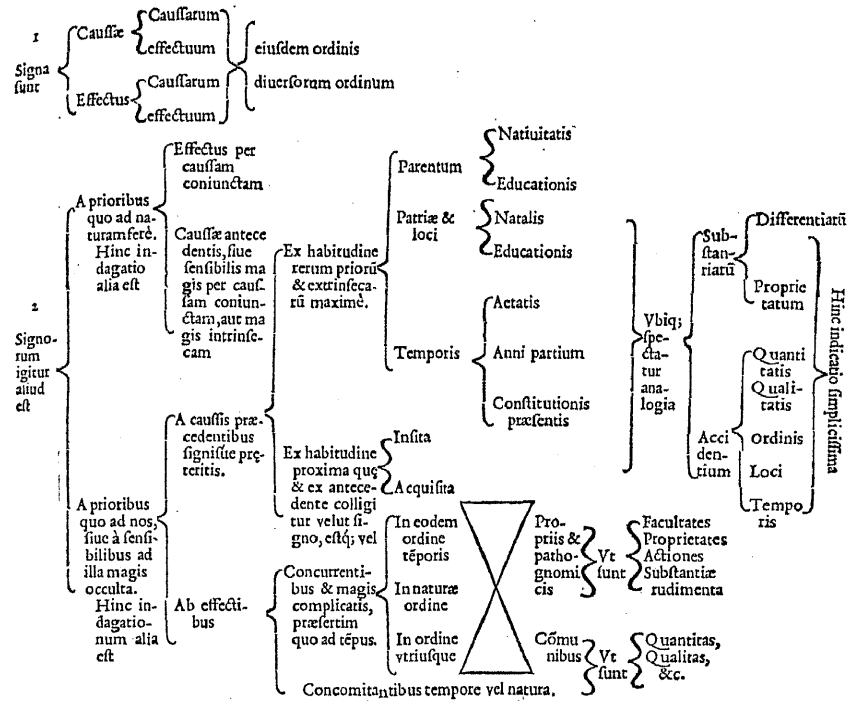
N

VNC vt à duobus orbibus, quos tantum velut ministros ac deferentes fecimus, ad integritatem principis sphaeræ vel epicycli vltius procedamus, pro Canone quarto prædictis ille subiungitur, vt omnē discursus in longitudinē exporrectā scalā, transuersa quadam altera velut in latitudinē, interstinguamus, viāq̄ signatam cōcepru metaphysico per signa sulcemus sensui manifesta: horū collectio est omnis ex illo aceruo Generum decē, Græci Categorias vocāt. Est ergo & hæc discursio prorsus ætiologica, quando ad causæ effectusq̄; notitiā feratur omnis, velut vltimū scopum. Eius coordinatio nihil est aliud, quàm similiū ac dissimilium signorum ad causæ abdita notitiā bellè instructus exercitus. Vis formæ interioris sola ratiocinatione colligitur, ducta quādoq̄; a formis insensibilibus, cæteris nunc remotis, nunc propioribus: quarū tamen omnis prior inuēctio ex sensibilibus formis elicitur. Formæ materialis examē à sensu fermè depēdet, nisi cum à posteriori ducere argumentum voles, ex formæ scilicet intrinsecæ necessitudine. Summatim verò materies materiē indicat, forma formam: forma materiē; materies formā; facta relatione potissimū secundum idem genus, speciē: effectum, causam: subiectū, accidēs: nā & quātitas prioris, qualitatē posterioris insinuat, vel è cōtrā: similiter & qualitatē qualitas, locum locus, & sic de cæteris, contraria passim cōtrariorum siue pugnātium, similia similia sunt argumēta. Ostēdit vbiq̄ue vel causa effectum, vt pater filium: vel effectus causam, vt filius patrem: vel causa eiusdem effectus causam, vt materies formam; parentis qualitas, seminis qualitatē; vel effectus effectum eiusdem cause, vt frater fratrem inducat, vt principum dissidia, per parelios; seditiones populares, per terræ motus, & inundātum fluminum impetus portēduntur. Omne itaque signum vel à causa est, vel ab effectu; à cōcausa vel effectu eiusdē causæ: à causa rursus vel propinqua vel remotiore, similiter ab effectu vel proximo vel posteriore; in singulis ducitur similitudinis dissimilitudinis ratio ex aliquo generū decem, substantia, quantitate, qualitate, &c. Similiter & signatorū aliud est causa vel effectus; cōcausa vel effectus eiusdē causæ; & horum effectus cum significatur, vel formalis vel materialis existit: causa quoque significata per effectum vel aliam causam vel forma est, vel ipsa materies.

Discursus Physi-
ci ratio in Latinum
Epilepsi,
virtute potentia
imaginatrice po-
tissimū, per sensu-
bilia simulachra
Classes prædica-
tiones vel ca-
tegorias discursus
physico maxime
conuenit; uti classis entium
Metaphysicas
discursus ab in-
tellectu.
a Forma indagatio
Physica.
b Materialis forma
examen Physicum.
c Summatim ratio
discursus Physi-
ci. Signorum signa-
tioneque re-
tentione patri-
tionem.

Signorum genera

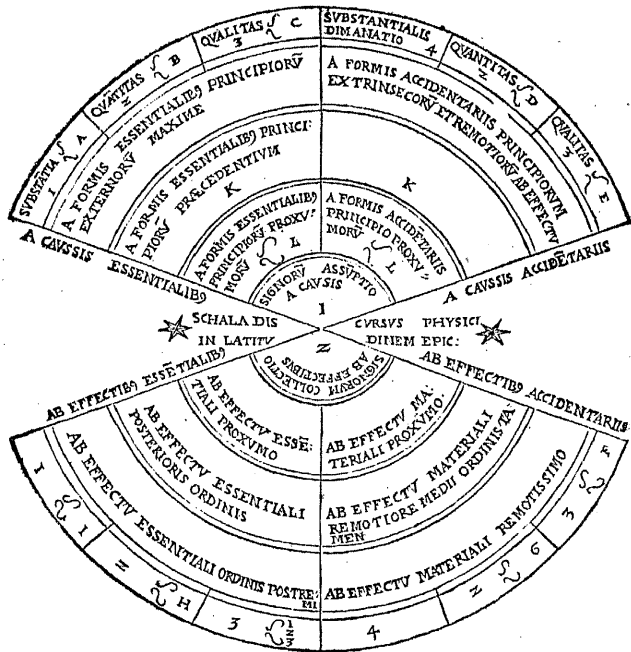
Signorum genera

Signorum partitio per Galenum in ternarium redacta.

Cc 3 Circa

Signa

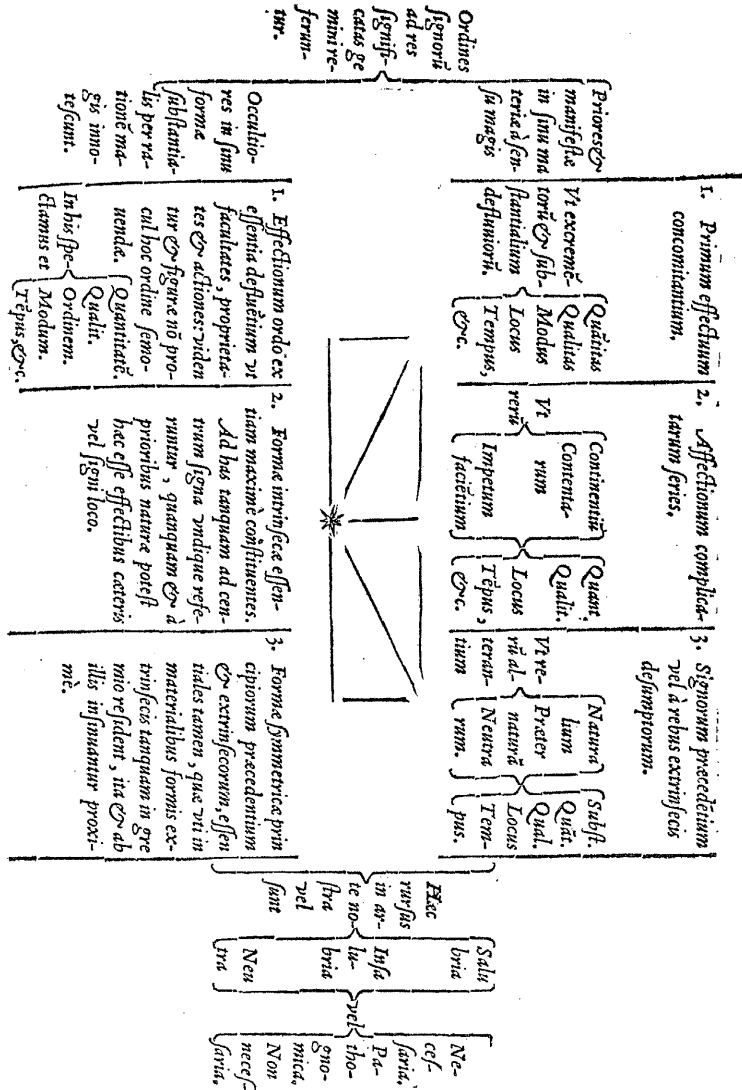
Forma { A Propri. } Magn. Num. Orde, &c. { B } Nat. pot. Habitus, &c. { C } Magn. Num. Locus, &c. { D } Hab. Diff. Nat. pot. im. Pass. pass. qu. figura { E }
 x Subst. { Differ. propriet. } 2 Quait. { Magn. Num. Locus sicut Tempus } 3 Qualit. { I 1; 2; 3 } 4 Substantialis dimanatio
 1 Quait. { Magn. Num. Ordo locus tempus } 3 Qualit. { Hab. Diff. Nat. pot. pass. qu. figura. } A formis accidentariis principiorum precedentium. { L Similarium Instrumentarium } L Similarium Infinitum.

Circa tabula centrum illorum series statuatur quae vel concausse in eodem ordine videbuntur, vel effectus eiusdem cause.

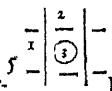
Ascensus, descensus atque conversio in scala physica. Alia signorum ductio enciclaris priore magis effusa.

Vbiq; est rursus quidam circulus, quaedam synthetis, quaedam analysis, quae cuncta ex ante demonstratis facile colliguntur. Vel si eiusdem scale physicae figuram magis explicatam voles formam essentialem, cui vestiganda potissimum labor omnis incumbit, signorum medio tanquam centrum collocabis, cui sane signorum ordines ductos à circumferentia vndique sic explicabis.

Ordines

CANON QUINTVS, CIRCA IDEM PRINCIPIVM PASSIVM
discurrere in altitudinem docens filo magis logico, & à ratio-
nali facultate deprompto.

Discursus ter-
tium & ratio-
nalis à ratio-
nali potissimum
in altitudinem
Epicycli propa-
gandus per ra-
tionales classes
atque discursus
seminaria prima

Indeterminatas
discursuum ra-
tiones in epicy-
clo per intellectu
factas, & vni
phantasticam
absoluit Logicus
hic discursus in
altitudinem. 1
Discursus Lo-
gici ratio &
eiuslibet orbes
particulares 4.

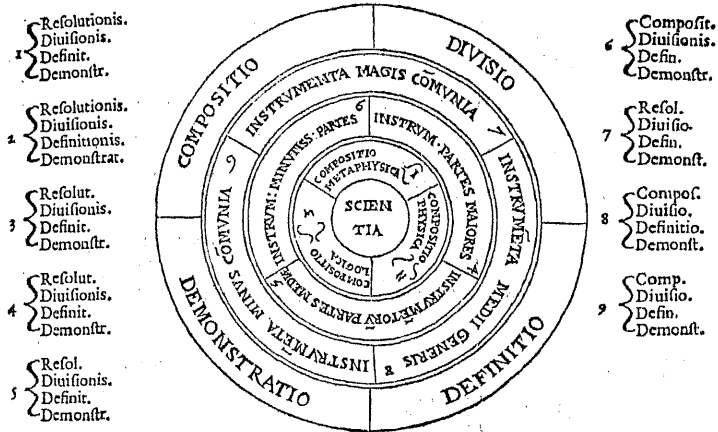
Vile classium
primam consti-
tutionem, deinde
& Tractatum
de Relatione
Methodica.
Ascensus descen-
susque & cir-
cuitus norma
in scala ratio-
nali.

S Ed cum ab intellectu subobscura sint notiones, sensus quoque ipsius & phantasiae spectra fugacia; idcirco ab illorum saepius personata specie, nunc à vero distrahi mentem, nunc in errores precipitem labi, est necessarium: quandoquidem omnes in eo potissimum peccant, dum ea quae praecedunt, & quae consequuntur, facile vident; postea & à successione secundum locum, vel tempus, vel formae fallacem similitudinem, dependentiae quoque necessitudinem ilicet augurantur: proinde & effectum reijciunt in non causam velut causam. Quare discursibus antedictis succedens ratio, infida phantasmata sensus componit notionibus illis infusis ab intellectu; & instrumentorum circulo, tanquam dimensione tertia in altitudinem prorogata, Methodicam sphaeram luculenter absoluit. Circumuoluantur inuicem & promiscue sese contingant orbes 4. Primus exterior quadruplicia conferat, vt sunt diuersi generis instrumenta, resolutionem, diuisionem, definitionem, demonstrationem: Sub hoc inferior circulus eiusdem generis instrumenta componat differentia penes magis minusque commune: Interior tertius eorundem partes maiores minusque diducat: Quartus & interior compositionem variam, quae vel ab intellectu in singulis est sub principij scilicet atque effectus habitudine, euidenter expressa vel à phantasia sub nominibus signi atque signatae rei, vel demum à ratione media sub nominibus entium rationis, generis scilicet, speciei, differentiae. Horum origo particularis atque sublimior paulò ex antecedentibus liquet; quare nec amplius immorabor. Cogitabis interim in circulis singulis suam rursus conuersionem, suam synthesim atque analysim, quorum differentias facile scies, si illa quae de notioribus quo ad nos, quoque ad naturam sint tradita, plenius addidiceris.

SCALA

SCALA ITAQUE RATIONALIS IN EPI-
cycli altitudinem fabricanda sculpi hoc
modo potest.

1. Resol. Diuisionis. Definit. Demonstrat.
2. Resol. Diuisionis. Definitio. Demonstrat.
3. Resolut. Diuisionis. Definit. Demonstrat.
4. Resolut. Diuisionis. Definit. Demonstrat.
5. Resol. Diuisionis. Definit. Demonstrat.

6. Compos. Diuisionis. Definit. Demonstrat.
7. Resol. Diuisionis. Definit. Demonstrat.
8. Compos. Diuisionis. Definitio. Demonstrat.
9. Comp. Diuisionis. Definit. Demonstrat.

De particularibus instrumenti cuiusque Methodis dicere hoc loco vel superuacuum est, abundant enim his ipsis Dialecticorum scholae, pleni sunt omnes libri, plene doctrinarum leges atque artificum monumenta, & nos de demonstratione nonnulla adiecimus in fronte secundi libri. Vt tamen excipiam quantum sit pro compedio satis, breue hoc diagramma pro instrumenti cuiusque causis lustrare non dedignaberis.

Dd TABV-

Instrum entis singulis sua particularibus methodis dialecticis magis sunt accipiendae.

Resolutio- nis, quæ ab aliis composicio certius appellatur	Finis	naturam dispersam atque ex diuisione multiplicem in vnitatem colligere, vnde & categoriæ huius & classes diuisionum cæteræ intentionis suæ momentum primum obtinuerunt.	
	Materies seu partes	Genus in quo colligitur	Generalissimum. Subalternum.
		Species quæ colligitur	Infima. Subalterna.
		Differentia vel forma essentialis, per quam collectio fit.	
Forma	Modus	1. Ascensus à particularibus dispersis ad vniuersitatem. 2. Collatio subalternorum in superius 3. Status in communissimo genere vel principio. Lex diuisionum legibus opposita passim.	
	Efficiens	Intellectus	hinc collectio metaphysica effectuum plurium in idem principium, sub nominibus principij & principium habentis.
Exemplaria	Metaphysicum	Quæ & cæteris instrumentis & earundem collationibus mutuis communium promptuariorum instar inferuntur.	
	Rationale Physicum		
Diuisionis, quæ rectius dissolutio- nem cõmuniore vocabulo dices	Finis	naturam in vnitatem multiplicem (est enim multiplicitas duplex continens & contenta) membratim discerpere tum innoscere.	
	Materies	Genus quod diuiditur, & magis commune. Species vel minus commune in quod dissolutio fiet. Differentiæ per quas fit diuisio	Diuisiua generum. Constitutrices specierum.
Forma	Modus	1. Descensus à genere ad speciem per differentiam diuisiuam. 2. Constitutio specierum per differentiam constitutricem. 3. Diuisio rursus inferiorum vsque ad statum in specialissimis.	
	Leges ex Platone	1. Pro vitando excessu, ne quid nimirum sub membrorum aliquo lateat extra generis rationem huius gratia curandum	Vt differentie sint oppositæ, ac prouide duæ, vel ad binarium faciles vt reducatur. Vt ultra specialissimam speciem minimè proucharis.
Efficiens, sed per resolutionem optatam viam	Intellectus	hinc diuisio metaph. principij in effectus.	
	Ratio	hinc rationalis & logica, generis in species.	
Exemplaria	Metaphysica classis.	Imaginatio, hinc diuisio Physica & accidentalis.	
	Rationalis classis.	vt supra tri- plicia	
Physica classis,			

Instrumētis singulis non minus quam cõpositis naturalibus sunt suæ constitutrices causæ 5.

Causæ

Finis	Vt res obcuras determinet.	
	Vt veræ demonstrationi medium subministret.	
Materies seu partes	Genus vt materies rei definitæ	Definitum ex vtriusq; vt compositum naturale, quanquam hæ partes videntur pro causæ efficiētis ratione, nam metaphysicæ definitionis partes sunt causæ vel effectus; Physicæ signū vel signatum, subiectum vel accidēs. Idem & in instrumentorū cæteris generibus vsuauit.
	Differentia vt rei definitæ forma.	
Forma	Modus in def. legitima	Vt genus sumatur proximum. Vt addatur constitutrix differentia.
	Leges	Vt omnibus conueniat nec quid contineat superfluum. Vt non pluribus definitio competat quam sese extendit natura definiti, id est, si nihil ad plenitudinem desit. Vt non sit per aquæ ignorum, ne definitionum ineptus circulus fiat.
Efficiens	Intellectus	hinc definitio metaphys. sub habitudine expressa causæ atq; effectus.
	Ratio Phantasia	hinc logica differentia sub nominibus entium rationis, generis, differententiæ. hinc descriptio sub nominibus signi atque signati.
Causæ constitutrices	Exemplaria vel classes triplices	Metaphysica. Logica. Physica.
	Finis	vt verum à falso discernat connexuque in propositionibus subiecti & predicati rationem assequatur.
Materies	Vnde desumatur vt loci	Axiomata Probabiles. Necessariæ. } Logica. Sophisticæ. } Metaphysicæ.
	Ex qua componitur, velut integrum ex partibus	Antecedens } Maior vel assumptum. Consequens } Minor vel subsumptum.
Forma omnis in applicatione medij ad extrema consistit.	Modo	De quibus Dialectici plus satis.
	Figura	
Efficiētiz diuersitas	Ab intellectu metaphys. legitime	Vt sunt tri, vt legitime demonstr. vel sit.
	A ratione logica	
Classes & exemplaria	A sensu & phantasia vt sunt magna ex parte probabiles demonstrationes.	Analogistica ab vniuers. ad particul. à causis ad effectus traditioni commo- dior. } Enthymematica. Epilogistica prioris opposita ad inuentionem aprior } Inductiua. Exemplaris.
	1. 2. 3.	vt supra.

Dd 2

Sed

Es quo passim
vis discursus lo-
gici statuantur.

Sed quia vis omnis axiomatis quinti non tam spectetur in instrumentis sin-
gulis, quam in eorundem collatione mutua, conandum est maximè vt hisce
perceptis primum vel discursus logicæ elementis primis, paulatim in or-
bis totius ascensu descensuque & peripheria teipsum exercèas. Quod vt quã
dexterrimè consequaris, Primum Erotematicam methodum semper ante
oculos habe. illam plerique sic diuidunt, vt primum inquirant an sit, deinde
quid sit, quæ causæ, qui effectus rei, quæ partes vel species; hæc omnia ad sub-
stantiam propius spectant: vt isthæc ad naturam magis accidentariam, quan-
tum, quale, quomodo, quando, vbi ambigui generis videntur proprietates, co-
gnata, & repugnantia. Nos hæc vniuersim ad 6. redegimus, sunt enim duo
quæstionum genera de rebus abstractim & per se sumptis, An sit, Quid sit:
2. rursus de rebus in oratione complexim sumptis, An conueniat, Cur conue-
niat: 2. postremò de rebus ad actionem institutis, vel de his quæ actionis no-
mine copulantur, An fieri possit, & Quo modo. Ad hunc scenarium pulchrè
feruntur quæstionum species omnes, quanquam sint alix quæ ad accidenta-
riam magis pertineant tradendi formam, quam essentialiam ac principem, vt
cùm in operis cuiusque auspicio primum de nomine & subiecto negotij dis-
putatur, de ordine partium, operis utilitate, &c. Vnde sic lusimus:

Membra decem subeant animo tradenda docentis,

Subiectum, series, nomen, finitio, causa,

Effectus, species, partes, cognata, remota.

Erotematicæ methodi cursus ad illam discursus Physicæ officinam pro-
pius spectat, paulatim tamen ad rationalem & metaphysicam vsque proroga-
tur, vnde & illam hoc potius loco breuissimè comprehendendi, quod & ratio fa-
cultates ceteras in se quodammodo referat atque contineat: illud verò hoc
propius spectat, vt cùm scientiam tibi ex demonstratione peperisse videaris,
pedem non ilico figas, sed progressu in synthesim vel analytism vltius facto,
effectus effectuum, principiorum principia, rationum rationes altius inuesti-
ges, dum ad extrema ferè pertigeris. Istic quoque fiat subinde regressus & di-
gressio frequens, vt liquido constet num ordinis vniuersi œconomia sit opti-
ma, & in symphoniam inconcussam cuncta consentiant, nec tali vel tali posi-
to alterum sequatur inconueniens vel impossibile, quod pluribus ad paucare-
spicientibus vsuuenit, dum rudiuscule rerum species sub alia sæpe, atque alia
figura se representat: non minus quàm ille marinus Proteus vinclis capiendus,
vt omnem expediat morbi causam. Eius allegoriam longè pulcherrimam v-
berius alibi prosecutus sumus, & si nusquam non præterire commodè possim,
cùm locus patitur, quod huius sub inuolucro doctrina ferme hæc vniuersa
claudatur. Non enim cessandum, prius quàm ficta hæc simulachra deponat,
vultusque naturæ proprium absque vlla metamorphosèos lubricitate com-
monstret. Multum huic rei artis præcepta conferent, magis tamen vt vsus &
innatus animo vigor, qui sæpe percurrit citius, quàm ipsa currentis vestigia vel
summus artifex deprehendat. Pro scæle istius soliditate cogitabis insuper oc-
currere

Discursus Logicæ
præceptum ante
signandum.

Præceptum alte-
rius.

Præceptum veri na-
tura cuius alle-
goria per pulchra
ratio vberimè
post explanatur.

currere passim breuissimum quædam, sed summè admirandum noti cuiusque
& ignoti, prioris & posterioris circulum, quem nisi natura reperisset, discurreti
animo passim progressus in infinitum foret. Cùm enim semper à notiori sit
auspicandum, quæretur sæpius vtrum prior sit conceptus animi quàm simula-
chrum sensibile, vtrum resolutio diuisionem præcedat, an hæc illam rectius:
Iterum nū definitio sit diuisione prior, num definitione diuisio. Apparet enim
nihil rectè subdiuidi posse, nisi definitum prius: nec rursus definiti comòde
absque diuisionis præuix adminiculo. Idem hic vsuuenit quod fabricando
malleo solet, primum enim procuditur malleus rudis, inde elaborator alter,
cuius subsidio rudiusculus prior denuo ad incudem reuocatur. sed intelligeti
pauca. Postremò id quemque in istis monitum volo, ne logicorum horrescant
peruulgatas voces, sunt enim arti cuique sua vocabula, vt que in prouerbio est,
loquendum vt plurimi, sapiendum vt quàm paucissimi. Idcirco in omni com-
positione, diuisione, cautè circumspecte quid per se, quid per accidens, directè,
obliquè; abstractim, concretim; primariò, per consensum; positiuè, priuatiuè;
in esse dicatur, in fieri; actu, vel potentia, necessariò, contingenter; sub huius,
illius, vel alterius ratione, quæ voce in quantum, eatenus, quatenus, proferun-
tur. Sunt enim hæc ipsa quibus non modo rebus vel summè dubiis, sed & ea-
rum obscurè periphrasi quàm facillimè medearis. Nunc postquam discursus
triplicem scalam iuxta animorum partitionem instituumus, contextus om-
nium optimè sic assequeris.

Prioris & post-
erioris circuli ad-
mirandi in colla-
tione instrumen-
torum multarum oc-
currentes.

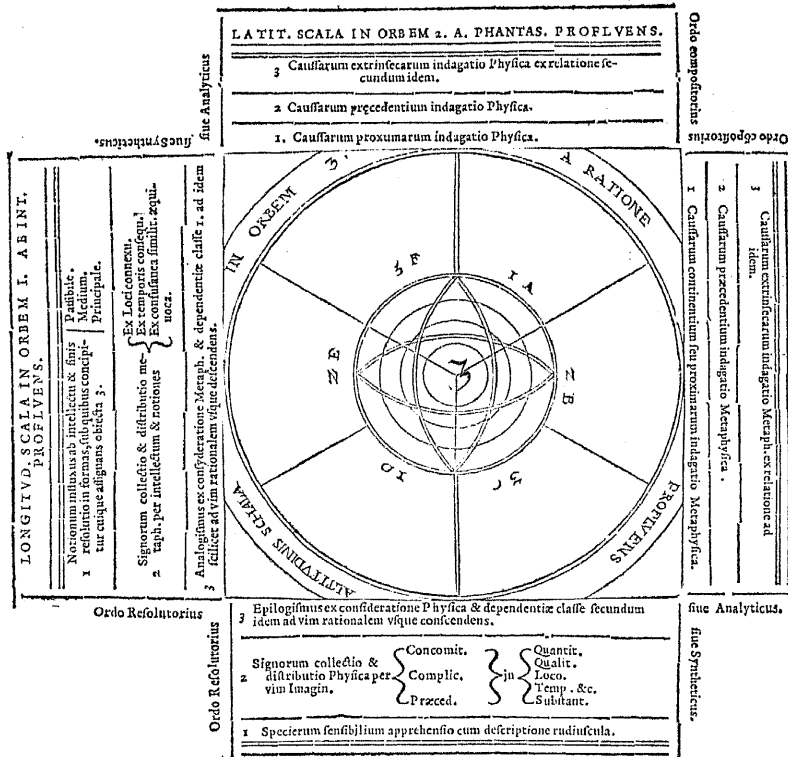
Solutio diffini-
tatis per simili-
tudinem.

Limitationes lo-
gicæ plurimum
obseruanda.

Dd 3

Com-

ARTIS CYCLOGNOMICÆ
 COMPLEXVS PARTICVLARIVM ORBIVM
 TRIVM IN VNO EPICYCLO RATIO-
 NALIS ANIMAE

- 2
- 1 A Causarum proximarum examen Logicum.
 - 1 B Causarum præcedentium examen Logicum.
 - 1 C Causarum extrinsecarum examen Logicum.
 - 1 D Instrumentorum fabrica.
 - 1 E Instrumentorum mutua collatio.
 - 1 F Conuersio totius Analogismi & epilog. circa idem.

Partium collatio
 in Epicyclo
 Longit. Scala
 Latitudinis sua
 it.

Vnicuique dimensio sui ascensus, sui descensus, & sua periphæria, sed longitudo scala simplicior cæteris, atq; epilogismo sæpius sulca facit circuitum lineæ circumductæ, vel circumferentiæ circuli comparabilem. Discursus in latitudinem arcû circuli magis vel superficiæ orbiculari quadrat, vnde & compositior paulo est huius conuersio, alteram prærequirens vt superficies lineam. Discursus

Discursus tertij scala inter reliquas absolutissima in longum, latum, ac profundum ductibilis figurâ corporis spherici plenius representat. Quod si diuisa istius triplicis scalæ extrema reduceris, vt quæ spectaculi commodioris gratia in planum sunt exporrecta, ad spheræ nativæ effigiem denuo innectantur, habebis animi rationalis circuitum plenum,

*Qui patet in præceptis tantum, tenditque sub umbras,
 Quantum ad æthereum celi suspensus Olympum.*

Sed vt in cæpta semel similitudine persistamus, quando quidem in orbe hoc sublunari animam statuimus velut erraticam stellam, imò velut orbis totius præfidem, qui res in multitudinem lapsas ad naturæ simplicioris ideas summa pernicitate componeret, interque tot fluctus, tam varios fortunæ lubricos flatus,

*Qui sædere certo
 Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas
 Ni faciat maria ac terras, cælumque profundum
 Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.*

Proinde & Mathematicos imitati pro motuum diuersissimorum ratione diuersos orbes affinximus, qui tamen omnes sic coaptantur, vt spheram Epicycli vnus integram representent implexam circulis tribus *ἑσπερ καὶ ὀρθὸν γωνίᾳ* sese interfecantibus, qui tamen rursus orbes particulares tum intra se continent, tum (vti monstrauimus nuper) ad normam exterioris seu deferentis dupliciter atolluntur, sic vt hi communes duntaxat orbitas & confusaneas prodant, paulatim altius exarandas per Epicyclum. Verùm age præcedentis schematis extremæ Coronides mutuo sic inferantur.

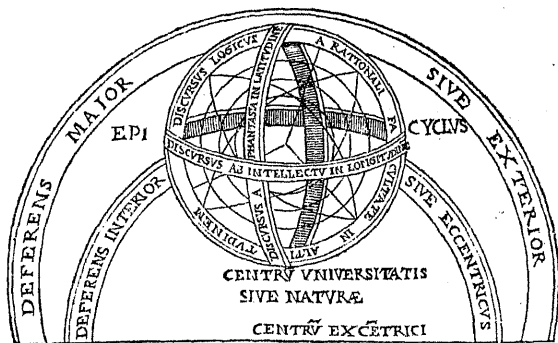
Altitudinis scala.
 Scala triplicis
 coaptatio in or-
 bis vnus effigie
 quæ epicyclum
 præ se ferat.

Animæ velut er-
 raticæ stellæ.

Epicycli summa
 via compositio.
 Tres itaque sunt
 Epicycli motus,
 prior per deferen-
 tes extensus,
 alter proprius to-
 ti in long. lat. et
 alt. postremo
 plane inuifecus
 qui propriâ que-
 que longi situs
 latit. & altitu-
 dinem venticite
 iuxta collationis
 instrumentariæ
 ferent lib. 2. ca-
 pite 3. demus-
 tratum.

S P H Æ -

SPHÆRARVM OMNIVM ET CIRCVLORVM
EXTREMA ΣΤΜΙΑΟΚΗ.

Tollimur in cœlum curuato gurgite, & ijdem
Subducta ad manes imos descendimus vnda

Huius sphaera
encomium.

Mirum adeo tot extitisse haecenus præclaras ingenij faces, quæ non abyssos tantum maris & terræ, sed & cælorum infandos aditus perumpere potuerunt, quæque tot pinxerint arcus & gnomones, tot spiras & circulos, pro inextricabili motionum percipienda diuersitate; Orbis autem pulcherrimos in animo suo anfractusque difficiles, mundo tamen huic exteriori conformes vel animaduertenter nunquam, vel supini præterierint: nisi quæ forte repererint, mortalibus cæteris inuiderunt. Quid autem hoc aliud est, quam foras prospicere, circa seipsum maximè cæcutire; videre quæ supra nos posita sunt, nescire quæ ante pedes: ponderare velle res exteras, ipsis ponderibus ante non exploratis. Absit inuidia verbis, Ego me absque huius cognitionis præsidio præclari nihil vel discere vel vnquam efficere posse semel sic mihi persuasi, vt inde nunquam ab eius inuestigatione destiterim, quam vt prosequerer, principia quidè auxilio ex veterum monumentis habuisse non nego: artem tamè & compositionem nulli vnquam nisi Naturæ opifici acceptam fero, cuius imitatrices animas *Deserta per ardua dulcis*

*Raptat amor, inuatiue iugis, qua nulla priorum
Castaliam molli diuertitur orbitæ cliuo.*

Ne verò futillior quisquam ad huius doctrinæ integritatem frustra tot ante præmissas tabulas, rerumque classes & schemata suspicetur, quasi nimirum vel adau-

ad augendæ moli vel exornandæ maiorem quam perficiendæ operam demus: oportunitum hic ideo duxi ad hosce extremos discursionum quarumcumque circuitus tres, trium illarum classium iuxtaque relationis triplicis vsum velut exemplo breuissimo monstrare, sermonem alioqui de singulis vberiorè differens in operis istius alterum tomum. Proponè tibi curadam phrenitidem vel inflammationem cerebri in particulari homine quouis, sitque imperfecta phrenitidis ratio in causarum necessitudine posita, actionem sanè in singulis absque vniuersali methodo non assequeris. Partimur ilico propositam quaestionem in suos fines siue conceptus, quibus se ingerit animis nostris: nam quia hæc omnis ad actionem pertinet, sitque actionum differentia duæ, id quod in cerebro sanum est conseruare, morbum sanitati infestum profligare. Idcirco actionis vtriusque non modo subiectum inferius, sed & instrumentum agens, mediumque, siue proportio inter agens & patiens ordine sunt vestiganda. Erit itaque & duplex forma passibilis, & actiua duplex, inuentionis gratia per analysim examini subiicienda, Cerebri sanitas scilicet, & morbus eiusdem sanitati contrarius à parte passibilis rei: conseruatricis cerebri virtus, & profligatrix altera à parte obiecti principis vel actiui. Et hic quidem ascensus seu reolutio quaestionis ad illum spectat deferentem circulum primum, cui iam secundus alter siue eccentricus succenturiatus accedit, qui quoniam à quaestionum ordinibus ad res paulatim trahitur, rectè vt centri alterius in animo fulget, eò contendens, vt simplicissimos resolutionis prioris terminos paulò excutiat altius, rerumque examinandarum simplicitatem vel multiplicatam, etsi adhuc rudi duxat spectaculo prodar, quale fortassis sufficiat ad vterioris excursus constituendos carceres primos ceu signa in littoribus posita, vnde prorè ex cussas naues recta transuersim, sæpe & in circulos agant. Hæc signa tot numero fecimus, quot fermè sint rerum partes vel species, aut subiecta denique specie differentia, sub compositionis illius (quod resoluendum proponitur) ambitu comprehensa. Eius itaque subiecti rudem imaginem ante discursus determinatiores vt assequamur, sumendum est aliquid à sensu protinus, aliquid à ratione, & intellectu, confusum id tamen omne, suamque limam siue incudem denuo poscens. Cum de humano tantum cerebro malè affecto sit quaestio, cuius affectionis interdum ne nomina quidè sunt manifesta, cõstitutam primo humanum cerebrum velut subiectum sanitaris aut morbi, cuius scilicet affecta portio morbo contrarium postulet, sana verò altera simile sibi quo conseruetur. Idem itaque fermè subiectum est cõtrariorum, si genus consideres vel totum aliquod, vt medicamentum, cerebrum humanum: sed differunt eadem subiecta secundum speciem vel partem, vt tale medicamentum vel tale, hæc vel illa cerebri portio. Quare cum prior sit quo ad nos cognitio rudis & confusanea, à genere ad speciem, à toto ad partes: conuersus iterum ad illas quadruplices formas ex prima resolutione propositas pro morbo & sanitate cerebri, statuam promiscuè subiectum vnicum resoluendum, quod sit humanum cerebrum, vel caput, si maior de loco affecto sit dubitatio. hæc stabunt

Totius discursus
cyclonomicæ
exemplum in
phrenitide vel
inflammatione
cerebri.
Quæstio agendæ
rei proponitur
vbi primarius
fines.
Fines resolutio in
conceptus multi-
plices procran-
da phrenitide.
Causationis obiecti
multiplicia.

Duplex passibilis
forma, et actiua
duplex: per resolu-
tionem subiecti
eiusdem emergens.
1. Motus per
deferentem circuli
in vestiganda
causatione phreni-
tidis.
2. Motus per
eccentricum.

Exemplaris deduc-
tio per Eccen-
tricum.

Idem subiectum
contrariis si ge-
nus consideres.

In causatione phre-
nitidis à parte
passibilis rei
quid statuatur.

E c à parte

A parte agentis obiecti quid statuat.

à parte passibilis rei . Similiter pro forma conservatrice partis sanæ, & profligatrice contrarij, ad resolutionem statuemus medicamentum in communi vel purgans vel diuertens, vel excalfacta refrigerans, vel aliud præstans pro indicationis ratione, ex analogia subiecti tum resoluti, ad illud obiectum actuum, quod actionis gratia priori sit committendum. Prior ergo sit resolutio humani capitis, quod quia secundem speciem simplex in substantiarum ordine collocatur, sui quoque analysin simpliciore præbet, quàm si de toto agas humano corpore, vel inflammatione, vt pluribus æquè conueniat . Sed rursum quanquam humanum caput nõ minus quam homo sit specialissimum quiddam, & eadem ratione in inferiora specie differentia non dirimatur, multiplex est tamen propter structuram, & quatenus eius communis imago in partes integrales plurimas est diuisibilis . Video enim tum sensu, tum ratione, & intellectu hoc ipsum dirimi primum in formam atque materiem velut principia, deinde in partes heterogeneas, homogeneas, vsque ad elementa . Faciendi sunt igitur resolutionum ordines plures, iuxta conspicuam primò & virtute Eccentrici motus in rebus occurrentem multipliciter . Ante formarum seriem insensibilem euidentis materiæ figuram in membra diducam, ponens formarum accidentalium ordines duos, totidemque formarum siue essentialium, quarum vnaquæque scilicet in sua qualibet parte sensibiliu partium singulis correspondeat, sic tamen vt omnes ad vnã simplicissimam naturam, indiuiduam referantur. In hoc Eccentrici puncto defixus Epicyclus diffusionis reliquum peragit, paulatim à rudi & indeterminata analysi magis magisque ad accuratiorẽ alteram versabundus . Quin & huius motus auspiciu ab intellectu occultam orbitam pro longitudine signans ex motus prioris velut confinio in rectum atque continuum exporrigitur. Nã simulac subiectum passibile in formam atque materiem separaueris, vtræque deinceps adhuc sub multa caligine in quosdam continuos. causarum ordines duci conueniet,

Penitusque necesse est,

Multa diu concreta modis inolescere miris.

Nam licet totius scalæ protense in lógitudinem ductus ab intellectu profiuens ab eodem maxime dirigatur, hic tamen immersus corpori facit. hæc omnia quodam corporeo modo, per signa videlicet externo quidem sensui manifesta, sed minus certa, quàm quibus Physici in suis discursibus vti consueuerunt. hi etenim & à substantia sæpe argumentum trahunt, à quantitate, qualitate, & generibus cæteris; cum Metaphysicus ex classe sua duntaxat tres habeat communes sedes, quibus res referat ad vnum eundemque finem siue principium. Sunt autẽ eiusmodi signa, quæ partim à quantitate, partim ab illa æquiuoca similitudine depromitur, quorum hæc sublimior paulò ad primæ illius ideæ Metaphysicæ priorẽ typum propius spectat, reliqua verò indicia cum à quantitate, vel penes loci, vel tẽporis mutua necessitudinẽ ad idẽ ferme similiter trahant, relationis speciẽ intellectui debent, examẽ preflus phantasiæ, quæ rebus vel summe intelligibilibus (nedum materiæ) locum perpetuo obrudit

Humani capitis resolutio multiplex.

1. Dissolutio capitis humani in sua principia prima.
 2. In partes heterogeneas & similes.
 Formarum materialium ordinis 2.

3. Progressus per Epicyclum in curua phrenitide.

x. Epicycli raptus in longinuitatem.

Obserua primarium clasium 3. vsus precipuos in particulari negotio vel animi praxi.
 Crassa nobis est ratiocinatio per classem metaphysicam selem absque alium admittulo.

Locus & tẽpus rebus intelligibilibus perpetuo coplicat.

& tẽpus. Videmus hoc ipsum vel à natura insitum nobis, vt ante indicij firmamenta sic sæpe de rerum causis vel effectibus sententiam crassiusculè proferamus: Sumpsit æger hoc medicamentum, deinde desit febris, ergo febris ex eo medicamento est profligata; vel, Caput alligatum est vasis, vasa ex corde & hepate proficiuntur, ergo vel cor, vel hæpar afficit caput. Crassa est omnis eiusmodi demonstratio ad errorem facile ducens, nisi penitius per sensum & rationẽ illustretur; Sit tamen crassa vt volet, nobis certè discantibus primum est necessaria, cum illa per notiones quasdam infusas ab intellectu diffusionis ceu longitudinem præstet, quæ progressã paulatim in latitudinẽ, vt linea in circumlum; & hinc in altitudinẽ, vt circulus in solidam spheram, totius tandẽ scientiæ caput absoluet. Quare ab intellectu phrenitidis causas si vestigare proposuimus est, prius vt dixi ex metaphysica classe signandus est ordo, totam distribuens obiecti passibilis rationem in dependentiæ continuæ gradus partim ab ipsa æquiuoca similitudine, partim à loco & tempore consignandas. Quare in particularibus multis eiusdem speciei dissecto humano capite, partes primum instrumentarias contemplantur, maiores, medias, vsque ad munitissimas; vbi statim occurrent conexus secundum locum, dum aliæ sint efficiendæ primario, vt cerebrum ipsum, aliæ afficiant per consensum vt mēbranæ, vt sensuum circumfusorum organa, aliæ demum extrema connectant, vt venæ, arteriæ, nerui. Postea cum instrumentarias partes absolueris, rapit te altius sensus cum intellectu, sensus quidem vt partes illis priores & similes inuenias continentes primum, inde contentas, vel si maui compositorum primum, inde paulatim & simpliciores vsque ad simplicissimas: per intellectum verò in illis quæ continentur maximè (vt sunt humores & spiritus, seu imperum facientia quælibet) occurrunt nexus perpetui, iuxta tres temporum differentias, dum alia quidem sunt in affecto loco & actu iam influxerunt, alia influunt quidẽ, actu nõ obidẽt tamẽ, alia influxu eminus atque expeditionẽ parat. Postremo cū dependentiæ gradus ex quantitate deduxeris, restat ab intellectu superior inquisitio tertia, per æquiuocam similitudinem in causis extrinsecis magis conspicua, vt cū humorum perturbationem in cerebro ab elementis sublunaribus quis velit deducere, & horum rursus ab illis æthereis atque cælestibus, dum ad Mathematica ferre & formas incorporeas vsque conscenderit, idque penes apparentẽ velut in superficie formarum similitudinẽ, lucis scilicet, abyssi, atque proportionis medicæ, vel penes participationẽ vnus, veri, boni, pulchri, ex radij illius cõtinuo ductu ab ante principe ad non ens siue materiem. Peregrina nõ nihil hæc rebus medicis ratio est, & quasi supra facultatis limites constituta, illis tamẽ nõ omittẽda, quot quot scientiã solidã quærunt, & nõ duntaxat rerum proximas rationes, sed & rationum rationes vsque; ad extrema principia, quorum gratia discẽda est & Medico, non tantum facultas rationalis cū Physica, sed & Geometrica elementa cū Astronomicis rebus, cum ipsa denique Philosophia prima, vt plenè ingressus scientiæ circumlum (Græcis ἐπιμελοποιεῖται. Homericum illud epithetum mereatur ἀνδρῶν ἀντάξιός ἀλλῶν. Illis ergo Metaphysicis signis paulisper

Vulgari hæc sermo discendi ratio est, unde insensita penitus erroris atque opinionum scena.

Rudis hæc argumentatio quidam methodo cõferat

Summaria ratio diffusionis Metaphysicæ ad vestigandã phrenitidis curatiõnem. Expressus multo hæc per discursum Metaphysicæ adhibita scalam intelligitur. Vide principium Canonis 3.
 Partium instrumentariarum conspectus & conexus secundum diffusionis loci.
 Partium similitudinum resolutio vsque similes tantum. Necus in singulis ratione temporis.

Nexus rerum consideratione propriè equiuocam similitudinem.

Vsus mathematicæ & Metaphysicæ in medicina & particulari scientiã quæritur.

adhuc in lubrico positus, statim congenitas notiones, primorumque conceptuum auxiliares copias mens adiungit, perque analogissimum rudiusculam in communi statuit, quæ tandem à quibus in humano capite affici queant, formam quoque affectionis variæ in iisdem deprehendens iuxta materiæ sensibilem extensionem, utpote quia cerebrum videt connexum organum sensuum exteriorum per venas, nervos, & arterias, ratiocinatur more quâprimum suo, externa hæc instrumenta à cerebro affici posse, & hæc vicissim ab illis. Ratiocinatur influxum fieri posse vel ab hæpate ad cerebrum, feruentis sanguinis & crassi, qui inflammationi gignendæ sit habilis, similiter defluxum humoris pituitosi à cerebro per nervos ad oculos, aures, ventriculum, omnesque subiectas capiti partes, vbi per nervorum sympathiam sint colligatæ. Hactenus ferè procedit vis intellectus, cuius confusa dimanatio magis profecto in vniuersalibus pollet per propositionem disiunctiuam (vt sic loquar) quàm vbi suscipitur de particularibus sermo, vbi & inter disiunctiuæ partes quaritur exceptio definita. Proinde mens ipsa diuisionis instrumentum sibi familiarius habet, quemadmodum cõpositio facultati est imaginatrici, cuius proinde influxus etiam cum priori altero in idem continuum ferè æqualiter extendatur, fertur tamen opposita via. Cumque sit vnum vtriusque spacium, motus tamen ordinibus & terminorum ratione assidue velitantur: cumque suas particulatim habeant scalas & dimensiones singuli, miscent se tamen in singulis variè, alterque in alterius ditionem tacite repens, ferit ceu falcem in alienam messem, sic tamen vt penes illum possessio maneat & principatus, qui discurrenti peculiaritatem relationis speciem subministrat. Postremò quantumvis sensus potissimum cum phantasia in particularibus; intellectus robur in vniuersalibus elucescat: sunt tamen & in vniuersali methodo & particulari qualibet necessaria semper vtriusque subsidia, vt se mutuo elaborent. Nam vbi de re communi quæstio est, mox & notiones vniuersales suggerit intellectus, quibus tamen & à sensu quippiam inoleuit. Partitur deinde id ipsum ratio, & rursus sensus auxilio per diuisionis membra se singula confert, & ab eodem accepta primum per eundem rursus examinat. Vbi de singulis quæstio est, similitudinem sensus per indiuidua plurima lustrat, hæc operationis & intellectus in vnitatem colligit, vnde cum rursus doctrina emerferit vniuersalis, redit ad singularia cætera, quodque ex particularibus ante composuit, particularium de nouo velut amissum facit. Vides vbique potentia triplicis conuersionem mutuatam, & circulos admirandos.

Sic tota passim regione vagantur

Aëris in campis latis, atque omnia lustrant.

Progredere demum ad classes Physicas, & relationem à facultate imaginatrice præstitam, videbis quid animæ hæc quoque singula conferant in Epiclycli latitudinem excurrenti. Quandoquidem scilicet naturam obiecti propositi soluere in partes continuas primum, deinde & in externos alios dependentiæ gradus, quorum censuræ ab intellectu suffecerat loci & temporis notio

Exemplum discursus per intellectum sensum in phrenitide.

Intellectus magis citra omnes salubria viget.

Diuisio intellectui familiarissimum instrumentum. Compositio familiarior virtuti imaginatrici. Cõplexus occursumque mentium exterorum sensum in animalationali.

Extremorum sensum vbi; mens necessaria cui se mutuo elaborent. Docetur idem exemplo.

2. Progressu animæ secundum per Epiclyclum in latitudinem excurrentem per scalam Physicam. Epilogus discursus prioris factus per intellectum

notio cum analogâ quadam similitudine referente cuncta ad idem indefinito modo, succedit altera mox discursio à phantasmatibus oriunda, quæ scalam transuersim subgrigit rebus consideratis secundum idem, vt signum, vel signatum scilicet. Vtque in scala Metaphysica, totius relationis tres erant communes loci, quorum sublimior vnus huic facultati familiarior, reliqui cum sensu magis vel imaginatione communent: ita & in discursu Physico vna est relatio secundum idem, vnâ transuersi circuli latitudo, diuisibilis tamen in partes eiuſdem rationis, vt & harum prior siue sublimior rationi fortasse plus debeat quàm phantasmatibus ipsis, dum penes naturæ substantialis communionem expressam sæpius sub nomine generis, speciei, proprii, vel differentia, rerum spectandarum transuersos ordines ducit, earundem captans indicia passim nunc oblique paululum ex apparere communi similitudine, (quam ex affinitate vnus speciei vel generis trahunt) nunc ex communiõne causarum, effectuum, accidentium, subiectorum uel cõsideratorum semper sub signi nomine vel rei significatæ. Sunt itaque triplices ferè relationum differentia secundum idem, vt ad idem in Metaphysicis, atque harum prior rationis vt plurimum semine fermentata vix inde diuellitur, ad phantasia nihilominus spectat, tum quia res refert vt dixi, tum quod scalam optimè in latitudine struat, cuius intuitu si resolutionis partes singulas ante in longitudine factas rursus examines, omnemque signorum exercitum voces inter substantias & accidentia, futurum est nihil effugiat, sed rerum immensam seriem spatio quàm breuissimo comprehendas. Earundem relationum secundum idem posterior altera est secundum idem subiectum: postrema secundum accidens, quæ quidem vniuersim effectus atque principij rationem in Metaphysicis obtinent, hic verò vt signi vel rei signatæ. Et harum vtraque rursus discursui Physico magis sunt propria, magis determinata propter maius commercium sensus, sed lubrica tamè atque nonnihil æquiuoca, nisi intra prioris illius relationis, quæ secundum idem essentialis sit, ambitum refrenentur, quæ firmiter paulò (utpote sub nominibus entium rationis) & scalæ transuersæ continuatatem efficit, & naturæ res ante dispersas in vnitatem vocat atque cõcercet, non minus quàm in intellectus scala loci & temporis continuitas quiddam magis instabile præ se ferebat, quod ad sublimiorem continuitatem alteram rectius referatur: quæ quamuis cõfusior, multò tamen augustior cæteris, habet per se quippiam quo causæ effectusque necessitudinem mutuam monstrat, habet & cõmune alterum, quo locis atque temporibus continuitatē in longitudinē præstet, totamque sese vt gubernatrix per tota diffundat. Ergo cum iuxta confusas & loci & temporis differentias, iuxtaque continuam seriem analogæ similitudinis humanum caput resolueris, formamque affectuū à limine videris multa adhuc indagine circumseptam, Mox hominum genus in classe substantia constitutum ita proponito, vt sub se habeat plurima, sed duntaxat numero differentia, ad quæ sola huius scalæ præsidio descensus patet. Suprà se positum animal habet, deinde & corpus animalium, postremò corpus atque substantiam. Quo magis à specie fursum consenti-

Discursus Physici ratio in phrenitide per potentiam imaginatricem. Comparatio relationis Physicæ et Metaphysicæ. Latitudo Epiclycli particularis subditio cum totius idea ubique consentiens. Cõnectio 1. penes naturæ substantialis communionem. 2. penes idem subiectum. 3. secundum accidens. Secundum commune substantiam.

Secundum subiectum. Secundum accidens.

Collatio mutua necnum signorum in scala Physicæ.

Exemplum discursus Physicæ in latitudinē raptu Epiclycli. 1. Secundum commune substantiam.

ditur, signa magis indefinita sensui sunt æstimanda: vigor enim phantasiæ (vt diximus nuper) magis est circa particularia tanquam suæ cognitionis exordia, quorum compositione vsque ad ideam communiorem facile scandit. Quin si de valdè communibus quæstio est, vt de morborum cura in vniuersali, tum magis istorum omnium ratio per ascensum ex morbis particularibus innoscet, quàm si descendens quispiam ex natura affectionis de morbo voler differere. Operæpretium tamen existimo, scalam rotius generis semper ante oculos statui, ne quid effugiat, quemadmodum quoque in Metaphysica scala nobis est institutum. Neque enim vbique examen scrupulosum est necessarium, præsertim quando præceps vrget occasio, quæ citius interdum diffluat, quàm plenos hõice circuitus omnes animæ ratiocinantis admitat. Verùm etsi res penè sit inimitabilis, nec ipse vt velim perpetuo consequi possim, ad perfectionis tamen imaginem vel exemplar optimi aspirare quis prohibebit? Nec dubium, quin fuci plurimi hæc velut perita longius & extra Methodi septa reijcient procul, quando nimirum ad comparandas opes non tam hodie referat quid quisque sciat, quàm scire vt videatur; quibus sanè vel lingua venalis sufficit, vel assentandi sola peritia. verùm aliud est sophistam vel parasitum agere: aliud sanè artificem vel philosophum: aliud lucri compendium querere, quod norunt vel improbißimi: aliud viam ad bene beateque viuendi studia, ad ipsum inconcussæ felicitatis cumulum affectare. Sed ne digrediar longius. Curandum est Physicè discurrenti, primum vt rei propositæ in quæstionem habitudo spectetur, nunc secundum idem commune genus supra se positum, nunc (quod ipsi familiarius multò est) secundum particularia plurima subter degentia, siue sint species. siue eiusdem speciei indiuidua. à superiori genere nonnulla pro signis inueniet, quæ tamen ad rationem propius attingebunt quàm ad facultatem imaginatricem, etsi iuxta figuras secundi libri, altera in alterius ditionem quandoque transcendat. Sic enim natura inflammationis confuse apprehensa à cæterorum corporum similitudine, quæ inflammantur, formalem quoque inflammationis causam in humano cærebro crassiusculè nobis insinuat, docens confestim quæcunque sint pingua, quæ obstructa, quæ putrefacta faciliùs inflammari ex ignis afflatu, qui sibi materiem prædispositam faciliùs apprehendit. Ab inferiori specie vel singularibus multis multò faciliùs infert imaginatio velut per Epilogismum, assumptis simul partitionibus factis per intellectum, vt ad colligendam ideam phrenitidis vniuersalem sic primò incedimus: Diuisum est humanum caput in ossa, musculos, cutem, membranas, cerebrum, neruos, venas, arterias. sunt autem in singulis sui spiritus, sui humores velut contentæ substantiæ: Rursus, connexum est cerebrum per venas hæpati, per arterias cordi, per neruos partibus ferè corporis vniuersi. Ergo & per se laborare potest pro partium simularium diuersis locis, naturaque humorum qui actu possint incumbere. Horum pituita pigrior minus inflammari potis est, calidior sanguis, calidissima bilis, præsertim si crassiori sanguini complicetur, vnde & in vasis obstructi queat, paulatimque putrescere,

idea perfecti artificis.

Exemplum quomodo secundum commune genus ratiocinemur in discessu Physico.

Quomodo per species in idè genus contendentes ratiocinemur.

Rursus assumpti prius exempli vberior illustratio à discessu Metaphysico iuncti habens.

rescere, & inde calorem induere peregrinum: per consensum similiter affici potest facta euaporatione à corde, hæpate, ventriculo, cæterisque partibus simili modo colligatis. Hæc ab intellectu ferè sunt singula, qui disuncti uè labitur vsque ad rationem, notionem quidem à seipso possidens vnà cum relationis specie, sed limam à facultate media poscit, à sensu & phantasmatibus, vt exporrectus eorum quæ nouit in patria reminiscatur. Transuersim denuo tendens imaginatio per huius discursus se confert singulas partes, simulque naturæ vniuersitatem relatione vniuoca in concilium vocat, expendit & genera & species cuiusque, & indiuidua, cernit in Achille, Hectore, Aiace, Paride syndromen Physicam non admodum differentem: læsa etenim sit eadem actio mentis, vt Ratiocinatio, Memoria: præcedat in singulis animorum intentio vehemens, labor, vigilia, & quæ vehementer exalfaciunt: coniuncta sint alia signa innumera, vt oculorum fulgor, præpostera voces, sudor in vultu frigidus, maxillarum rubor, insomnia turbida, & clamitet æger ignem sese videre sæpius, pugnas, laruas, aut dæmones: postremò inter concomitantia per crissim erumpat sanguis è naribus biliosus, vel pus per os & aures, vt sæpè à nobis est obseruatum. Nonne his omnibus per imaginationem à sensu ritè collectis inter particularia plurima, succurrit protinus & resolutio prior ab intellectu, quando nimirum mox propioris causæ ideam in animo fabricamus? Quia etenim dicat id intellectus, similia faciliè similibus affici, præsertim quæ sibi consentiant affinitate loci, temporis: rursus si quid posito altero quouis sic ponatur, vt eo sublato vnà tolli sit necessarium; conijciam ilicò argumentatione adhuc inæquabili fatis, intraque discursus dimensionem duntaxat duplicem constituta, ex illis infusus notionibus partim, partim ex sensibilibus signis, morbi iam obseruati materiem proximam esse feruètem sanguinem crassum, atque inflammationibus opportunum: Colligam & locum in ventriculis cerebri vel in membranis proximis, vel in ipsa substantia. Quod si materiem ex qua cum loco affecto iunxeris, patet obscure & morbi formalis ratio, cerebri nimirum vel membranarum eiusdem inflammatio à sanguine calido seu bilioso altius ingruente, & ibidem vehementer obstructo: Non enim hoc aliter melius, quàm per causarum concursus exprimi potest, à quibus nimirum sit comprehensa. Docet has causas Epilogismus à sensu, Analogismus ab intellectu: visum est enim in pluribus euacuato pure, vel sanguine calido siue per artem, siue naturæ beneficium, continuo & morbum desisse: illis autem perseverantibus ægros vitam morte commutasse. Accedit illis indicijs quod colores efflorescunt similes suis humoribus, vnde cum in pluribus similiter affectis oculi & maxilla rubeant, lingua sæpius sit biliosa, vix dubium quin de materie firma vtconque sit demonstratio, nisi fortè quid aliud nobis imponat determinandum altius modo per orbem scilicet absolutissimum mediæ rationis. Ita profecto ad normam discursus gemini indeterminatum morbi cõmunis rationem inuenisti, cui vel à symptomate vel causarum aliqua, vel extrinseca quadam similitudine iam nomen imponas licet, Græci ab

Discursus Physicus secundum commune substantiam.

Signum euagationis in Phrenitide secundum commune subiectum vel accidens.

Causam alline indeterminate collectio in Phrenitide.

Materies morbi quomodo inuenitur.

Locus affectus collegatur.

Morbi formalis ratio quomodo sit colligenda.

Forma quo pacto optime exprimitur.

Morbi nominati imponantur.

Præceptū autē
eo spectans, ut
pauciores discer-
sum circuitū in-
bis sui per-
grati.
Experientia tēd
ante omnia ve-
neretur.
Primate espe-
rientia defectum
supplet auctenti-
expetitōnum
lectio.

ab affecto loco Phrenitidem appellarunt. Meminisse verò in harum discursuum singulis operæpretium eius quod dictū est supra, quo pauciores ubique circuitus fiant, nec toties alternanda ascensuum descensuumque vicissitudines, vnum id esse ad veri compendia velut momentum præcipuum, & Mercurialis digiti loco, Ut cuncta quæ possumus in omni quæstionum genere primum sensibus ipsimet exploremus; quod si id non datur, ab alijs omne id accipi debet, cum delectu tamen, ne quibusvis temere, sed exercitatis maxime, maturoque iudicio præditis assentiamur præcipue postquam & tempore & doctorum plurium iudicio sint approbata. Sed nunquam ex alijs proficitur melius quam si instructis Methodo sua nobis exempla siue historis prodant, deinde & breues sententias, atque ex diuturna obseruatione collecta apotelesmata, ut in re medica summus Hippocrates fecit. Quamquam & hæc, & quicquid considerationis reliquum est, suoq; ingenio quiuis, & absque labore inquirere per Methodum possit: Quod ed dico, ne semper aliena industria freti velut inter edentulos vescamur, solido nunquam nisi præmanso cibo.

Ex vniuersali
Methodo, quomodo
ad singularia
proficiendum.

Quare cum ideam morbi cuiusque vel alterius rei repereris vniuersalem, si nunc de singulari quopiam sit ineunda ratio, hic sanè oportet & ante discursum particularem Methodus communior illa præcedat, tanquam amussis optima ex vsu multo & axiomatibus ante iam confirmata, quæ cum tibi causarum seriem atque effectuum omnium inuentam analyticos per synthetis ob oculos constituerit, ut perstes in illam defixis oculis vide. Nam disunctiuè tradita ab intellectu, per subsumptionem denuò imaginatrix virtus excipiet, sic tamen ut in particulari hoc phrenitico ita dispositas cerebri partes, omnemque capitis resolutionem intelligat, atque in multis hominibus ante per experientiam est definitum. Excipiet mox omnis generis signa, quæ si collecta cum vniuersali Phrenitidis descriptione consenserint, nihil aliud superest, quam circumspicere ne quàm imponat falsitatis personata sub specie veti, cuius gratia ad rationis vnam plusquam Minoiam aut Rhadamantinam, ad orbem instrumentarium tu te conuerteres, incipiens primo accuratius componere singula, diuidere, definire, eiusque quod præcedit ad id quod sequitur necessitudinem altius explorare per demonstrationis solidæ vim, quæ nos à vulgi errore fædissimo vindicabit, ne temerè semper ex continuitate fluxili, ex consequentia prorsus instabili, & vanioribus spectris elusi iudicium proferramus, ut viles duntaxat animæ solent, effectum continuò reijcientes in non causam velut causam,

Axioma Metho-
dicum maxime
obseruandum.

3 Digestio ad
Epicycli tertium
ductū in altitu-
dinem, qui pro-
pter vim ratio-
nis præsidem ra-
tionalis est ap-
pellatus.
Vfus discursus
Rationalis.

Longum hic maris æquor arandum,

Longa procul longis via diuidit inuis terris.

vt cum poëta loquar, nam qualis in toto fuit circuitu triplex dimensio, eadem fermè vniuersa vel in vna hac animi parte prinripe designatur. Perrumpenda tamen est acies, & cum pro quæstionum varietate de rebus varijs ubique noua sit difficultas, omnis vel sub ignoti simpliciter, vel sub multiplicis nomine, vel analogiæ mutæ inuestiganda ratione, aptanda sunt singulis inuentionis,

Circus rationalis
eiusque sphaera
eandem omnem
se complexit.
ut supra est
demonstratum.
Vfus Lo-
gicus.

a tque

atque iudicij instrumenta necessaria, ac resolendum insuper toties quot sunt cuiusque intercidētis quæstionis obiecta, vt in Phrenitide cum difficultas suboritur an cerebri substantia sit pinguis propriè, descendenda est ilico natura pinguedinis accuratè per resolutionem nouam, deinde & cum natura cerebri penitius vniuersim hæc definita atque distincta est conferenda, spectandumque scdulo num tali vel tali hypothesi data absurdum aliquod vel impossibile consequatur. Vides vt quæstio quæque quæstionem alteram trahat progressu vel in infinitum, vtque vno dissecto velut hydræ capite, septena regerminent, quæ tamen ex illis ordinibus antè signatis intra vnius orbis instrumentarij machinam, si probè neētantur, tantum ex illa infinitudine præfecabitur, vt confectis velut præcipuis, reliqua emoriantur, parteque victoriæ inuictus animus vt acquiescat. Quare hic tibi circuitus solidus cuncta in altitudinem rapiens, magnam à seipso vim possidet, magnam quoque & à sensu, & intellectu; vnde non sua duntaxat instrumenta explorat ratio, illa nimirum circa eandem conclusionem seu veritatem voluens velut sphaeræ totius vnicum centrum, sed & alas sursum deorsum explicans, ad simulacra sensuum sese demittit, iterumque ad notiones infusas vsque sublimis assurgit. Et tantum vertice ad auras

Exemplū discen-
tionis logica in
refigurata phre-
nitidis natura.

Rationalis vir-
tutis impetu
vniuersi et possesse
adminanda.

*Aethereas, quantum radice ad tartara tendit.
Ergo non hyemes illam, non stabra, nec imbres
Conuellunt, inuicta manet, multosque per annos
Multa vivum voluens durando secula vincit:
Tum fortes late ramos & brachia tendens
Huc illuc media ipsa ingenem sustinet umbram.*

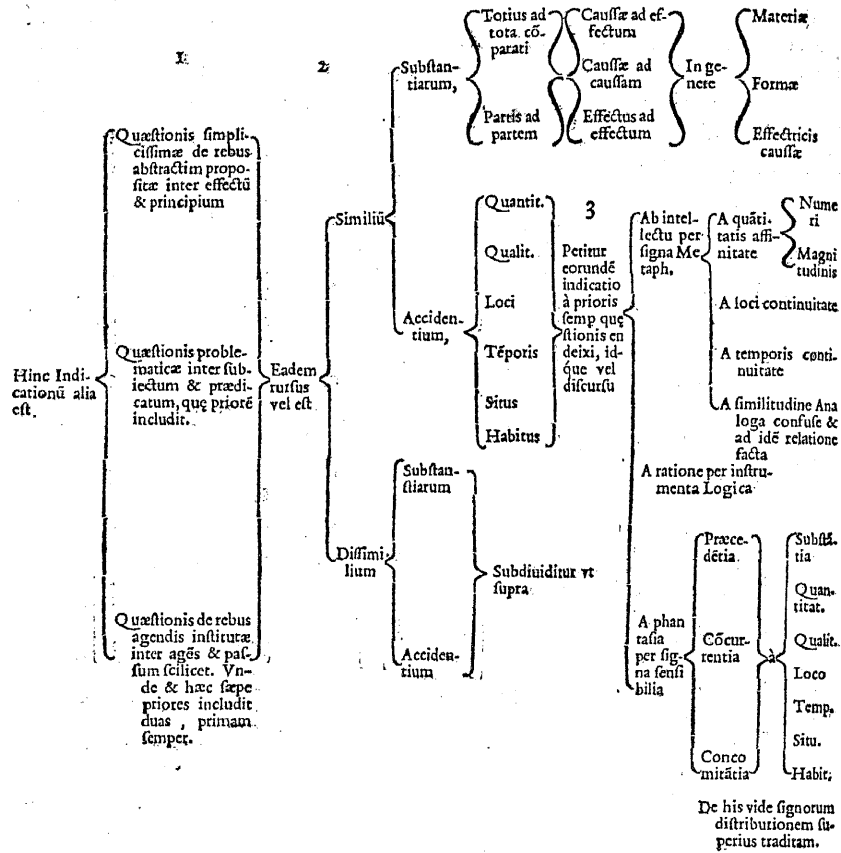
Itaque cum morbo correptū delirare quis viderit, non ilico inflammationē esse fatebitur, si probè examinet per distinctionē accuratā affectus, qui per se sint, quique per consensum, quare ad partes cōsentientes cerebro quamprimū se transferet, expendēs sedulo num ab hepate, num à corde per exhalationē & sympathiam, nexuque venarū, arteriarū, idē quandoque, accidere rationi sit consentaneū. Conferet deinceps instrumenta diuersi generis, postea & instrumenti eadē species, inter se; postremò & instrumentorū singulas partes quæstioni subiiciet, dum totū cōpleat orbem. Sed velle hæc demonstrare in partibus singulis, negotij prorsus est infiniti, nedum superuacaneū, præsertim cum paucis probè cōceptis reliquū multo celerius mēs absoluat quam vel doceri exēplis, quam scribi calamo, aut voce exprimi possit. Illa modo dūtaxat adiciemus, diuersam esse longitudinis, latitudinis, & profunditatis rationē in Epicyclo, si ratio à facultatibus cæteris separaretur, vt nūc facimus: tūc enim penes illarū differētias tres, tria quoque, dimensionū genera definiuimus. Alia rursus est harū acceptio cum vis rationalis ita concipitur, vt potestate sit totum quiddā, & aliarū vires in se contineat, tunc enim vel ipsi soli sua est longitudo, latitudo, atque profunditas ex instrumentariæ collationis diuersitate, vt & superiore libro, capite de materie methodi satis est demonstratū. Nos vt dispersa quam maxime traheremus in vnitatē, vtraque dimensionum effigies, simulque ipsius rationalis animi

Exemplū super-
ioris illustratio.

Instrumentarij
circuitus ratio.

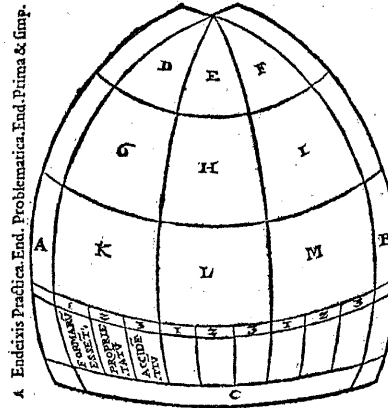
Dimensionum
Epicycli orbis
duplex consideratio.
1. Rationis poten-
tia à cæteris
distincta.
2. Rationis poten-
tia se conce-
pta, vt intel-
lectus et phantasia
in se complectantur.

Ff motus

Vniuersum verò Indicationis systema, vt formam solidam spectati melius præ se ferat, ita depinximus.

Cum

e. Loci communes rerum, de quibus & ex quibus sumitur Indicatio.

- D. Natura effectus inter res abstractim consideratas.
- F. Proportio simplicissima principij ad effectum naturalem.
- I. Natura principij vel causæ inter res abstractim consideratas.
- Subiectum Propositionum.
- H. Medium extremorū in propositione.
- 1. Prædicatum vel extremum masculinum propositionis.
- x. Natura termini vel subiecti passibilis.
- 2. Proportio agentis obiecti ad passum.
- M. Natura termini agentis vel masculi.

Cum ergo omnis Indicationum ratio in Analogia vel proportione cōsistat, est enim iuxta appellationem communissimam Indicatio proportionum demonstratio inter extrema duo; quocumque fuerint sanè proportionum differentia, totidē & in se ipsis statuuntur, sed proportionū differentia tot sunt quot comparationes inter extrema, tres scilicet iuxta quæstiones nuper diuisæ feriem primam. Erunt ergo & Indicationū species tres, quarum & ordo & compositio cum antè dictis seruat vbique progressum parem. Primò etenim iuxta Analysim in quæstione practica proportio quæritur inter agēs & patiens, fitque in horum examine continua quædam collatio materiæ ad materiam, formæ ad formam, efficientis ad effectricem causam; rursusque in singularū ordinibus proximioribus causis proximæ, mediis mediæ, & remotiores quæque remotioribus in arenam committuntur, postremò & pro minutissimis scrupulis spectabis tum loci in singulis, tum temporis adæquatas analogias, vbique consensus dissensu necessestudinem quærens, identitatis vel diuersitatis nomine inter substantias, æqualitatis inæqualitatis in quantitate genere, similitudinis vel dissimilitudinis in qualitate, cōformis difformis nature in generibus cæteris. Et quæquam non omnibus sint omnis generis causæ vel in causarum resolutione progressus pares, eò quod aliis rebus alia principia desint, vt materies, finis, atque in plerisque ad illa externa vsque principia productæ analyses sint superuacua, vt sæpe in ipsa materia rei medicæ, vbi vel effectricis proximæ velle inquirere minus emolumenti quàm negotij parit: Conandum est attamen

Indicationū ratio in quo persistissimum causiflat. Indicationis summaria definitio.

Indicationū primæ species 3. Quæstionis practica Indicatio quomodo sit instituenda.

- 1
- 2
- 3
- 4

Resolutiones aliæ sunt perfectiores.

Resolutionis exactæ optimum semper præ oculis statuendum.

attamen, vt resolutionis passim & compositionis optimæ, qualis potissimum in Medicinæ subiectis vsu venire solet, præ oculis habeamus, non secus quàm lo uis pictor aut Mineruæ contemplatus alterum, è cuius vultu similitudinem duceret. Insidet enim in animis nostris interdum species optimi, in quam de- xterè dirigamus. Quin ipsa formæ essentialis resolutio (si amputari negotium magis & circumcidi voles) non tam vbique ad discursionis circularis necessi- tatem, quàm pulchritudinem confert, cum passim licuerit formæ rationem in ipso conflictatam materiæ sinu tacitis præterire, eiusq; tum synthetum tum analysim vniuersam vna discursus linea simplicissima (à materiæ scilicet ad effectrices vltimas causas) penes syndromis accidentalis seriem inclusam ima- ginari, vel ex hac ipsa colligendam cæteris dare. Nam licet propter essentielles formas syndromis accidentaria resoluatur, ex huius tamen conspicuo vultu interna illa & abdita cognoscetur, ad cuius vnus & indiuisæ nutum auscul- tant velut pedisseque cæteræ. Has enim ipsas concipiens sensus partibili mo- do diuisas & multiformes transmittit ad intellectum, qui proinde formam etiam simplicissimam necessario vt diuisibilem cernit, cum omnia sint in ipso recipiente per recipientis modum, vt habet axioma Metaphysicum. At vt vn- de digressa est reuertatur oratio, Inter Endeixes omnes illa compositissima est & veræ Indicationis nomen maximè promeretur, quæ pro agendarum rerum quæstione suscipitur, causas actiuas rerum passibilium causis ordine & veluti in aciem instructas pulcherrimè comparans. Illi succedit altera multo simpli- cior, ad rationem propius spectans, quàm animi cæteras facultates in propo- sitionum terminis, in subiecti & prædicati comparatione conspicua, quæ ta- men Endeixicos species non necessario semper priorem hanc compositissimâ & simplicissimam alteram intercedit, vt pote cum nulla problematum resolu- tio vel compositio mediam se representat: Vnde sæpissimè à quæstione præ- ctica statim ad rerum simpliciter vel abstractim cõsideratarum synthetum vel analysim, ætiologismum & indicationem properamus. Sed in hac simplicissi- ma fit rursus vel duorum diuersorum ordinum collatio mutua, vt formarum materialium ad accidentarias, vt singulis respondeant singulæ catenatim, vel vnus ordinis partium inter se, vt cum materiales proximas seu continentes remotioribus aliis, effectrices interiores extrinsecis cæteris ordine comparamus; sic vt omnes licet causarum nomine ad vnum effectum referantur, eadè tamen effectus particulatim atque principij rationem obrineant inter se.

Resolutio essen- tialis ordinis pul- chra magis quàm necessaria, vbi materies satis continua est & ordinata.

Propter formam materies passim fit resolutio.

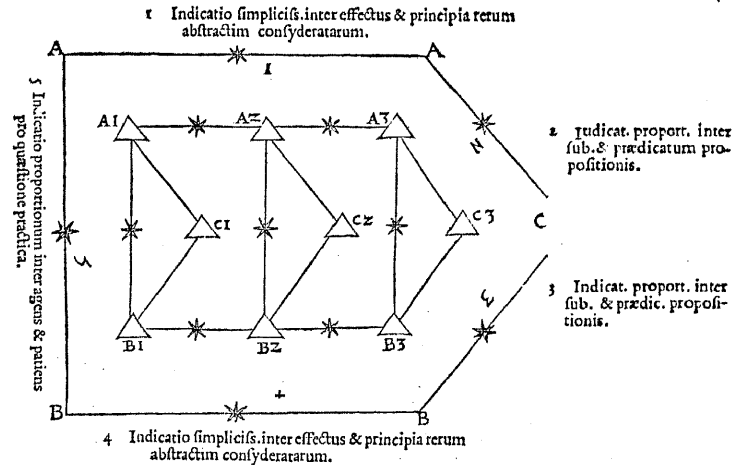
Forma rei indi- uisibilis propter intellectum tamen sensibus aliquan- tum quodammodo fit diuisibilis.

1 Endeixis præ- ctica.

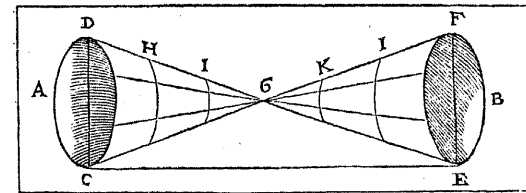
2 Endeixis proble- matica.

3 Endeixis sim- plicissima. Endeixicos sim- plicissima com- paratio maximè composita.

Sint

Sint itaque coordinati trianguli plures A. B. C. in quibus collatio ab A. ad B. analogiam agentis ad passum representet; A. verò ad C. vel B. ad C. subie- ctia ad prædicatum in axiomatibus artium quarumcunque: postremò A. 1. ad A. 2. vel B. 1. ad B. 2. effectus cuiusque ad causam rei abstractim in animum subeuntis. Isthic quadratum A. 1. A. 2. B. 1. B. 2. continebit omnes triangulos A. D. & B. D. proportionem quoque A. 1. ad A. 2. item B. 1. ad B. 2. Quadrato simplicior trigonus A. C. vel B. C. continebit tamen proportionem A. 1. ad A. 2. item B. 1. ad B. 2. Similiter concurrant inuicem pyramides 2. vna ex parte agentis, altera passibilis rei, erit proportio compositissima totius pyrami- dis A. G. ad pyrami- dem B. G. cuius in- dicatio per omnem C. E. lineam est com- prehensa: continet enim hæc ipsa propo- sitionem C. G. ad D. G. item E. G. ad F. G. lineam: C. D. basis ad basin E. F: segmentorum D. H. ad H. I. & I. G: rursus I. G. ad G. K. & H. I. ad K. L. postremò D. H. ad L. F. Secundò sit illa simplicior pro- portio C. G. ad D. G. lineam vel E. G. ad F. G. terminorū in propositione ana- logiam representans, continet hæc tamen proportionem priores alias atq; om- niu simplicissimas D. H. ad H. I.: rursus H. I. ad I. G. indicationibus illis opti- mè com-

G g omè com-

mè comparabiles, quæ rebus in naturæ efficientia nudis inter effectû & causam scilicet, vel inter prius principium atque posterius adhibentur. Huius indagacionis vltior via est per illum discursum triplicem, cuius iam frequè à nobis facta est mentio. Discursionum verò *carceres* primi sunt sensus experientia notiones ab intellectu (quo non ineptè autorum receptæ sententiæ & artium quarûq; axiomata communissima referuntur) & in ratione positi cõpositionis diuisionisq; rudes characterisimi. Atqui vt doctrinæ totius summam expedit breui, eiusdem negotij dicam collatis duobus corporibus ad mutua proportionis examen soluere in partes suas proportionales, inq; principia, dum ad puncta peruenis, atque sit resolutio in agentis cuiusuis & passi comparatione vsque ad rerum ipsarum causas extremas & elementa. Nam in corporibus comparatis soluitur altitudo in partes corporeas primum, mox & in principia proxima, vt superficies: comparantur deinde partes corporeæ partibus, superficies superficies: soluitur iterum superficies in partes minores latitudinis totius, in principia quoque eiusdem dimensionis, vt lineas: conferuntur tertio superficiæ partes partibus consimilibus, & lineæ quoque lineis: resoluitur postremò linea in partes longitudinis & in puncta velut principia vltius diuisa: comparantur partes partibus lineæ, suntq; excursus varij vel à primò puncto ad postremum, vel hinc ad primum, vel à medio quouis ad extremorum alterum. Eadem prorsus ratione si rerum duntaxat analysim spectes, confertur agens passo, vtrumque dirimitur in formarum ordinem duplicem, comparantur deinde ordines maiores agentis maioribus passi, forma agentis formæ passi, materies materiei. Soluitur rursus materies in similem instrumentariam, forma consimili modo spectatur ilicer & instrumentorum habitudo mutua & similarium inter se. Posterior sectio est maiorum partium instrumentariarum in minores similarium, proximarum in extrinsecas & remotas. conferuntur postremò proximiores agentis causæ proximioribus passi, præcedentes præcedentibus, extremæ extrinsecis, & tandem quoque inter eiusdem longitudinis partes causæ proximæ agentis rei eiusdem præcedentibus causis, præcedentes extrinsecis. Similiter & in excursu passibilis rei, cuius suprema inquisitio in illa consistit mentis agitatione triplici, à sensu, ratione, & intellectu. Quod si magis ad artium constitutionem aptanda sit huius similitudinis ratio, videbis non alio ductu suscepti negotij summam in duas primum partes distribui, vt tertiam assequatur, quarum prior circa materiem passibilem, circa actiuam posterior nos exerceat, soluitur itaque in suas demonstrationes & comparantur singulæ singulis; soluitur denuo demonstratio in sua principia, & hæc in propositiones, quæ rursus in terminos, dum hi postremò in suas dissiliant causas & elementa, est & vbique collationum æqualis norma. Nec magni artificis duco, eidem similitudini systema alterum applicare, mistum videlicet ex rerum & instrumentorum dissolutione, cuius proinde ideam (ne nimis prolixi simus)

Questionum cõ
positissimam
analysim sim. dis
solutione corpo
rũ vbique in par
tes analogas est
quam simillimam.

Applicatio simi
lissimis.

Si rerum duntaxat
quæstio fiat.

2.
Si magis ad ar
tium cõstitutio
nem rationandam
quæstio referatur

3.
Si primum de re
bus et sunt in
natura quæstio
fiat.

ex an-

ex antedictis videre qui volet potest. Vis itaque Indicationum vniuersa in hoc consistit ex parte rerum, vt rei actiua ratio ex passibili colligatur, formalis ordinis ex materiali, & postremò in singulis lincis Maiorum partium ex minoribus, proximarum ex præcedentibus, præcedentium causarum ex causis extrinsecis. Vbique sit vestiganda proportio sympathiæ vel antipathiæ secundum substantiam vel accidens, indagacionis loci ab iisdem ferè sumantur, quibus ipsa rerum natura dispescitur, & resoluta in cogitationem cadit. Huius demum velut antes extremi in animorum seminio triplici in trina discursione figuntur. Ex parte instrumentorum similiter compositionis cuiusque notio quò ad nos ab alterius simplicioris notitia pendet, magis communis ex minus communi, interim vt comunissimorum finium communes sunt indicationes passim, ita & membratim discerptorum discerptæ magis ac definitæ; vtque actionum nostrarum naturalis actio velut amussis & regula, ita & in resoluendis affectibus præter naturam naturæ congruus status vbique proderit exemplaris loco. Transfiram ad canones ceteros, nisi me ingens hic scrupulus occuparet de differentiis rationum scilicet, quæ tum res indicatas, tum indicantia loca determinant. quorum omnium, vt diximus, prima sunt genera duo, substantia nimirum vel accidens. In accidentium genere ordo potissimum & quantitas difficultatem hæcenus pepererunt & pariunt nobis. Quod ad substantiam, illa me fatigauit plurimum Medici ac philosophi ætate nostra clarissimi sententia, quæ in tractatu de abditis causis, rei cuique genitæ alias à materiæ; alias à qualitatibus temperamento, alias à forma vires inesse definit. Nolim hic ego Fernelij placita argumentis multis incessere, quæ ille forsitan etsi prolixè tradita vel non explicuit satis, vel alio quouis acceperit sensu, quam vt à nobis percipi queat, mihi tamen magis sit verisimile, vim prorsus eandem & vnicam ab accidentariis formis connexis inuicem atque ab ipsa substantia proficisci (nisi per rationem dirimi voles) Deinde & illud violentius iusto est, vt qualitatibus temperamentum quò ad actionis ἐνεργειαν à nuda materiæ separemus, vel (vt ipse constituit) qualitates actiuas calorem frigus, ad nomen qualitatis solius, passibiles cæteras alijs à passibilibus ortas ad vnam materiem relegemus. Nam vti ex classe Metaphysica fati ostensum est, diuisa est quidem à forma materies, & ab vtrisque qualitas: is tamen est omnium in natura connexus mutuus, vt quamuis supra materiem magnitudini iunctam syndrome sit accidentaria, supra qualitatem spiritus, superior spiritu forma vel anima, possitque forma quid agere interdum absque commercio corporum vel qualitatibus, quoties inuicem actu sunt separata, sic tamen quoties natura inuicem complicantur, actiones suas coniuncti. n produunt, vt omnium vnica vis, scopus vnus, atque consensus videatur. Ac ne in verbo sit difficultas, diuersis partibus vnus

Conclusio sum
maria de indica
tionis or.
1.
Ex parte rerum.

2.
Ex parte instru
mentorum.

Axioma ad indi
cationem perti
nens.

Quæstiones dis
ciles de differ
entiis rationum in
differentiis in
rebus indicatis
& indicantibus.

1.
An alia à forma
alia à materiæ
vel qualitate
res totius compo
siti esse dicantur.

Authoris opinio.

Ratio.

compositi diuersa quidem munia viresque contrarias inesse vel sensus docet: nam & qualitatum in singulis quædam est oppositio, & actionum opposita ratio quamdiu inter se mutuo conferantur; non tamen si vires formæ superioris cum inferiorum viribus compares actiones diuersis principiis fluere rectè colligimus, quando nimirum vbicunque miscetur tota principia totis eorum & vires implicitas nunquam se mutuo deferere sit necessarium. Nam quod à forma & spiritu defluere quicquam in continuu velint absque hoc vt de subiecta substantia quippiam defluat vnaque sit resolutum, id ne in sole quidè concesserim corporibusque celestibus cæteris summa virtute concretis. Quod cum sit παραδοξότητος libro sequenti vberius demonstrabitur. Nunc profer si placet ipsius Fernelij ab artificialibus rebus sumpta similitudinem, vbi aliam ait fabri, aliam securi vim inesse (quanquam non sit eadem vbique ratio formæ ad materiem, cui semel immersa est, quæ fabri ad securim, cui totus ipse toti non complicatur, sed vt gubernator assistit solum.) Potest quidem faber extra securis præsentiam struere quodcunque in animo velit, actu tamen efficere nunquam potest, quin & ideâ actionis institutæ absque instrumentorum conceptu vix communissimam assequatur. Pro particulari negotio sanè nõ securis tantum figuram vt meditetur, sed & quantitatem, qualitatem oportet, atque vtendi modum: quin si viuidius instituenda sit comparatio rei factitæ, scilicet cum naturali, formam securis vniuersam potius ad particulares compara, totius enim id ratio postulat, vt aptè diffindat, penetret, quanquã sit particularis à forma manubrio vis vt ab agente regatur, fronti securis acutissimæ vt dexterè secet, dorso eiusdem crassiusculo vt obtinerti solido cõtra insitât, nec ad singulos ictus facile diffringatur. Omnes hæ vires priuatæ atque oppiddo differentes secundum figuram particularem distinctis partibus tribui solent, ad communissimam tamen atque ante dictam vnicam velut multarum præfidem, velut quæ cunctas ambitu in se contineat, appositissimè referuntur. Sic sanè inest & animali toti, imo & partibus singulis sua quædam communis ratio, formæque cæteris eò latius patens, quanto pars vnaquæque in plures alias membratim dirimi possit: insunt & singulis vti sunt partes distinctæ quædam seu propriæ vires particulatim rursus formarum accidentalium nomine discrepantes, quæ tamen si cogitatione iungantur, vnam totius actionis semper absoluant, quemadmodum & qualitates ipsæ dum coeunt, syndromen materialem vnicam reddunt, & temperamentum eiusmodi quod ab informi materie si quis abstrahere per intellectum volet, nihil reliquerit præter non ens merum, ens in potentia tantum per se rebus gerendis inefficax. A forma totius itaque actio est generalis, vt à securis forma incisio, sed actionis eiusdem pugnantibus inuicem sunt differentia plurimæ, quarum essentielles quidem ceu penetrans, resistensque facultas à partium diuersitate resultant: Accidentales autem, vt penetrandi celeritas, robor, commoditas, ordo, à partium quoque quantitate dependent, ab ordine, situ, figura, & modo. Quemadmodum itaque magis commune quodlibet minus comunium rationem in se complectitur, actu

Tota totis misceri in compositione natura.

Contra Fernelij rationes obicit. A simili in rebus artificialibus.

Particulares figuræ vires partium laterobinet, quæ tamen in forma vniuersa vniuersam vnicam planè consentiant.

Similitudinis applicatio ad naturalia.

Syndrome materialis seu qualitas.
 1. Quælibet sit actio in forma potentiam.
 2. Quælibet actio in actu sit actio in actu.
 3. Quælibet actio in actu sit actio in actu.

actu tamen ad hoc vel illud sit indefinitum: ita & forma communis siue essentia rei cuiuslibet formarum particularium & actionum ideas optimè nouit, particulatim differentes tamen penes essentiam absque partium diuersitate non exequitur, vti nec accidentariam in iisdem actionibus differentiam explet absque illa quæ sit in singulis accidentium quoque natura diuersa. Quid igitur, dicent si alias à forma, alias à qualitatibus vires inesse constituant? Nam quod à forma præcipua sit actionis essentia, quodque à qualitate qualitas, à quantitate robor, rationi est consentaneum, vnde & totæ substantiæ totas tribuunt vires, partes & accidentia magis determinant, enimvero pugnant in motus genere extensio, contractio: item vtriusque celeritas, tarditas, sunt & sua cuique particulatim organa & organorum propriæ formæ, non tamen idcirco aliud est inter principia quod membrum extendat vel cõtrahat, aliud quod moueri hominem facit, aliud quod sese mouere celeriter, licet de partibus singulis vel qualitatibus collatis mutuo dici id merito possit. Nec aliud rursus in animalibus est vegetatrix anima, aliud quæ chylum aut sanguinem coquit. Nec in cerebro diuersa est cognoscendi virtus, & quæ imaginatur, cum sic se habeant tantum, vt magis minusque commune, nec quicquam possit communior virtus extra particularium opem siue subsidium, nisi vnum excipias hominem, cui quædam est anima immersa corpori, quam & brutis sanè communem volunt: quædam ab hoc diuidua, eique solummodo vt clauo gubernator assistens. Isti (me Hercule) illud concesserim lubens, quod vires suppeditet homini inter cõposita naturalia soli, solas à sola forma merito nuncupandas ab omni commercio corporis alienas. Sunt huius generis vt intellectio, diuiniatio, quæ tamen præstat sic rationalis anima, vt forma separata nequaquam in corpus demersa, quemadmodum & corporeas actiones cæteras subit, vt & corporeis organis alligatur. Nam inter formas semper abstractas, vt Angelorum, dæmonum, proportionis ratio est simplicissima, quanquam & has se mutuo trahere vix aliter senserit Plato, quàm magnes ferrum, vnde huius nomine videntur ad plenam orbis totius Musicam ita illarum substantias effinxisse, vt quamuis respectu nostrum omnis sint compositionis expertes, respectu tamen superioris opificis penitus indiuisi, tanquam in plura principia diuidantur, vt sit in singulis sua quædam cunctis superior forma, sua deinde spiritalis essentia, sua postremo qualitas atque materia, quorum proportio vniuersam infandam illius ordinis hierarchiam pro captu humanæ mentis absoluit. Cum enim à Deo per Angelos animasque gradatim inferiores idæarum omnium & rationum seminalium sit vnus continuus ductus, in quo nimirum & formæ & spiritus & corporeæ qualitates, & singularum denique proportionum ordine depingantur, eundem sanè nec abrumpi in Angelis ipsis, sed coherere perpetim (suo tamen & inexplicabili modo) rationi est consentaneum. Quanquam ista licentius forte quam par sit, iuxtaque veterem magis Theologiam, à qua si vsipiam fides Christiana dissenserit, flectendum oculus moneo, ne argumētis lubricis freti imponere Pelio Ossam, & more Gigantum

Redit ad questionem ante propositam cum illustratione vbiue

Exempla.

Exceptio in hominis cõpositione

Solu homo vires à forma profert, quæ materia non debeantur.

Proportionis ratio inter formas abstractas.

Formis abstractis sua tamè est compositio iuxta Platonicos.

Idèam continuam ductam à Deo ad res inferiores.

Non tenere eum atque in bellis p. se. m. d. d. m.

bella cum diis gerere videamur. Est tamen & inter composita naturalia magnum aliquid profus & admirandum, cuius occulta ratio vix habet quo referatur, nisi iuxta opinionem vulgatam maximè id formæ principi soli virtutisque specificæ tribuamus: Etenim animalibus cæteris terribilis leo ad tantum gallinæ pulli protinus expauescit. Infinita sunt animalibus odiorum vel amicitiarum semina, parvus pisciculus Echeneis pulla vi venti nauigia sistit vel medio mari, trahit ferrum herculeus lapis, interdum abigit, trahunt festucas & furculos electrum, adamas, quodque nec aquæ nec olei capax est aurum argento viuo inebriatur. Taceo sanè marini torpedinis tactum, venenatorum morsuum plagas, vim fulminis admirandam, vim tot liquorum, gemmarum, & stirpium; stupenda penitus est fascini ratio, ipsarumque imaginum, quæ prolem in vtero matris sæpe transformant. Quid autem de Catablepha animali constituas, deque tot facultatum internarum externarumque consensibus, quos antequam numeres, prior deficiat dies? Tractantur doctissimè & ex professo infinita pene exempla eiusmodi, tum à Fernelio ipso & Fracastorio, tum à pluribus alijs illustribus viris, quos inter amicitia conuictissimum mihi præterire non possum Antonium Mizaldum, qui præter alia præclara maximè in omni philosophia præstita, hanc partem vel solus absoluit libris Arcanorum pluribus, lib. de sympathiis & antipathiis rerum. Effectus eiusmodi velut naturæ sublimioris oracula videmus oculis, haurimus auribus passim, effectiois principium tamen vix cogitatione consequimur. nam quod virtutè vulgo dicant à specie proficisci, dicere id cuius & semper licet, quodque sit forma que dam occulta interior virtus & abdita, ne hoc quidem malè, præsertim si referatur ad sensus. Verùm quid aliud nobis responsa eiusmodi, quàm ignorantia meræ, ineptiarumque descriptionum circulos nectuat, atque in scientiæ professione de rebus nil sciri posse demonstrant: unde non alios tantum à veri sedula inquisitione deterrent, verùm & supinos struunt ignauia pontes, omnique his vestigandis methodo interclusa, nos in æternum chaos noctemque præcipitant. Sed cum diuina Methodi vis circa proprietates occultas non secus ac fuluū spectetur in ignibus aurum; deducam hæc latius sequenti tomo, quo cuncti tantorum operum fructus nunc affatim gustent, simulque comprehendant præcipuum totius negotij caput, vt demum allecti discursus istius similitudine vel exemplo imitentur idem in particularibus cæteris. Nunc autem id agimus tantū, vt omnem abstrusæ scientiæ vim in ætiologismo atque indicatione positam scias, vtriusque columen rursus in analogia rerum ad inuicem in proportione mutua contineri, quam quia plurimi vel inter classici (fortasse animorum modestia magis quam torpore vel hebetudine) non tantum sensibus, sed & humanis mentibus inaccessam, lingua inexplicabilem dicunt, conandum amplius duxi, num opæ diuinę methodi, velut alis sublatis Platonis atq; Hippocratis, mortales oculos istos in tantam lucem figere valeamus, alioqui periculum rati, ne maior pereat nostræ cognitionis & felicitatis portio, eiusque simpli-

Obiectis aduersis ea que hæc sunt sunt tractata de formæ virtutis materia. Occulta proprie rari exempla in finita.

Anthotes varij de proprietate rerum abdita per tractantes.

Quæsi inepta neciteranti pluri ratio de reru abdita causis.

Methodi vis præcipue in reru abditis causis apparet.

simplicioris ætheræ, quam cauæ inclusam ferulæ clam Ioue sustulit illa mens opifex προμηθευς ἀγγυλομήτης, deductamque cælitus terræ penetrabilibus impertiuuit. Omissis itaque hoc loco prolixioribus argumentis, statuam liberè & vnus tantum demonstrationis subsidio fretus, quod omnis & virtus occulta & manifesta à toto composito proficiscatur: nihil autem a qualitate sola, nihil à spiritu solo, nihil à sola forma; cum nulla fiat extensio in rebus compositis, nullaque ab interiore principio sit emanatio, quæ accidentalibus siue extrinsecæ formæ multiplici vultu non obruatur, vnaque (si compares ad actionem occurrentibus rebus) non spiritalis effluuij simul corporum que minutissimorum proportionem efficiat. Vis enim à forma quidem præcipuè in spiritum transit, ab eodem in qualitatem atque materiam; in forma quidem vt simplex, communis, & indiuisa: In materiali gremio vt multiplex, singularis atque dispersa, non minus quam vna sit luminis virtus in ipso vt calefaciat sole, quæ tamen progressu in multitudinem effectrix est sæpe contrarij, dum hæc indurat, ea liquat & fundit; alia viuificat, alia rursus exhaurit & labefacit, eiusdem vbiq; calor influxu. Quod si has actiones ratione materiæ contrarias esse contendis, non repugno: attamen hæc contrarietas ipsa non tam spectanda est inter principia ordine copulata secundum lineam rectam, quantum inter principiorum singularum partes partiumque oppositas qualitates velut in latitudinem exporrectas. Quare & inter agens passumque quodlibet formarum, spirituum, totius denique syndromis accidētarię vna est & indiuisa proportio: si ductus longitudinem spectes. eadem rursus diuersa & multiplex, si partium quarumcunque figuras singulas, & in his nonnihil diuisam totius syndromis effigie, vnaque & spiritalis vehiculi partes velut pro latitudine contempleris, vt in subnexis triangulis liquet. Sit enim superior agēs quodlibet, inferior autem rei passibilis loco, A. quidem vtrobique; supremus apex, & angulus formæ sit indiuisæ, quæ tamè progressu sit diuisibilis, primò secundū lōgitudinis radiū, in B. spiritibus sese communicat, in C. syndromi accidētarię, in D. corporeæ moli siue materiæ. Ita enim & B. spiritus trāsit in C. & D. vt C. dūtaxat in D. iuxtaq; hanc habitudinem proportio simplex est penitus, A. superioris ad A. inferius, similiter B. ad B. & C. ad C. & D. ad D. totius deniq; trianguli vnus ad alterū totū. Sed si nūc & latitudinem seces E. I. in partes proportionales vtrimq; E. F. G. H. I. vt E. quidē sit & F. à dextris cuiusque principij: H. & I. sit à sinistris posita; G. autem in medio, mox & totius syndromis, totius spiritus, atq; materię distinctę formę distin-

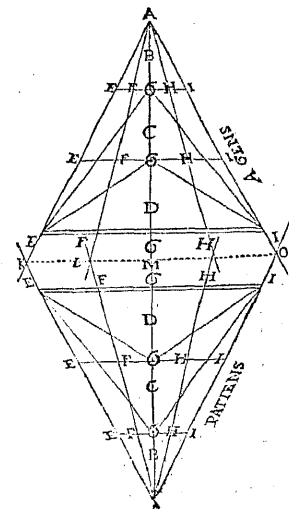
Virtus demonstratio eius fontem que statui vim omne à toto composito proficiscitur ne sit manifesta sine occulta. Nihil à forma sola vel quæ abitate proficiscitur.

Virtus transit ubique à forma per spiritum ordine & qualitate tum in materię vsque.

Virtus omnis in forma vnitur, in materia gremio dispersa consociatur.

Simile. Obiectiois solutio.

Virtus progressus in longitudinem triangulorum et indiuisa. Virtus progressus multiplex in latitudinem seu basim trianguli.

Demonstratio per triangulos.

Longitudinis sectio.

Medium.

Latitudinis sectio.

distinctas efficient proportionum species in K. L. M. N. & O. iuxta radiorum occurfus ab vno in multitudinem diffeſtam ordine confluentium. Vnde ſi A. angulo prioris trigoni æqualis fuerit A. poſtremi, & lineæ continentes angulum A. erunt æquales iuxta doctrinam theorematis tertij, primi lib. Eucl. Conuerſim ſi partes E. F. & F. G. quæque deinceps fuerint mutuo correſpondeant, correſpondebit & tota baſis E. I. vnus trianguli, cum E. I. alterius, quare ſi vtrinq; acceſſerit æqualitas A. E. lateris vnus ad A. E. alterius, & A. I. vnus, ad A. I. alterius trigoni latus, confeſſim per propoſitionē octauam primi Eucl. reſpondebit & A. angulus ſuperioris trigoni cum A. ſecundi. Vides vbique vt forma ſequatur materiæ, & è conuerſo materies formam, proportioque vnus proportionem alterius principij, vt ſi materies tota vnus alterius toti reſponderit, non ſit neceſſe aliam à forma analogiã quærere, vel ab ipſo ſpiritu, quod fuerat demonſtrandum. Solus enim trigonus A. E. I. continet cæteros omnes, & non continetur ab alio: contrã triangulus I. D. E. ſitus eſt intra priores omnes, alium non comprehendit. Horum medijs ſunt B. E. I. ſuperior & ſequens, inferior C. E. I. qui tum ſubiectos trigonos continēt, tum à ſuperis cōprehenduntur, interim licet ſuperioris anguli ſit illa poteſtas, vt inferiores quilibet ſuam vim omnem velut ex vnitatem collectam habeant, eſt tamen & inferioris cuiusque trigoni ea poteſtas conuerſim indita, vt propter auguſtiorē baſim ſuperiorum ideas in ſe recipiant promptè, nihilq; poſſit ſuperius quodlibet abſque eo, vt per proportionales partes infernæ baſis ſiue trianguli non transfundatur. Vnde neque ab A. dimanat quippiam quod fugiat lineã E. I. nec in E. I. facultas eſt aliqua ab A. non comprehenſa. Si quis moroſior rerum analogias ineptè nos putet per trigonos oſtendiſſe, illud cogitet moneo, figuram quamlibet recti lineam reſolui in triangulos, vt prima quædam omnium principia vel elementa. Quin ſi & arcus circuli lineæ rectæ commenſurabilis ſit, vt in doctrina ſinuum liquet, poſſintque mathemata aſſignare quadratum vel trigonum æqualem circulo dato, (licet eiufdem nulli, quod ſciam, hæcenus inuenta ſit demonſtratio) conſtabit ſanè & rerum proportionem omnium figuris trilateris primario demonſtrari. Nunc vt à Geometricis denuo ad naturalia reuertamur, dicam ex ante traditis eſſe & in Magnete vim vnicã, quæ ferrum mouet, quæ partus accelerat, quæ amorem ferat atque concordiam (ſi fide res digna eſt) quæ craſſos humores educat, quæque (vt hæmathites) ex vlla corporis parte tuentē ſanguinem ſiſtat, quin etſi in eiufdem partibus vna ſit quæ ferrum abigat, & quæ trahat altera, concludam ſanè pugnantium maximè facultatum eandem eſſe & vnicam formam, quæ per ſpiritum agar, & qualitatem, vt inſtrumenta coacta inuicem in vnitatem virtute principis formæ ac velut in longitudine ſolum, diſperſa denuo in latitudine propter materiem velut externam atque ſenſibilem rotius trianguli baſim. Nam vt alia virtus à forma, alia ſit à materie, neceſſe foret vnus rationem intra alterius nõ contineri, & per conſequens non vnum eſſe compositum naturale, ſed diuerſorum laterum & angulorum quali triangulos plures. Loquor autem nõ ſem-

per

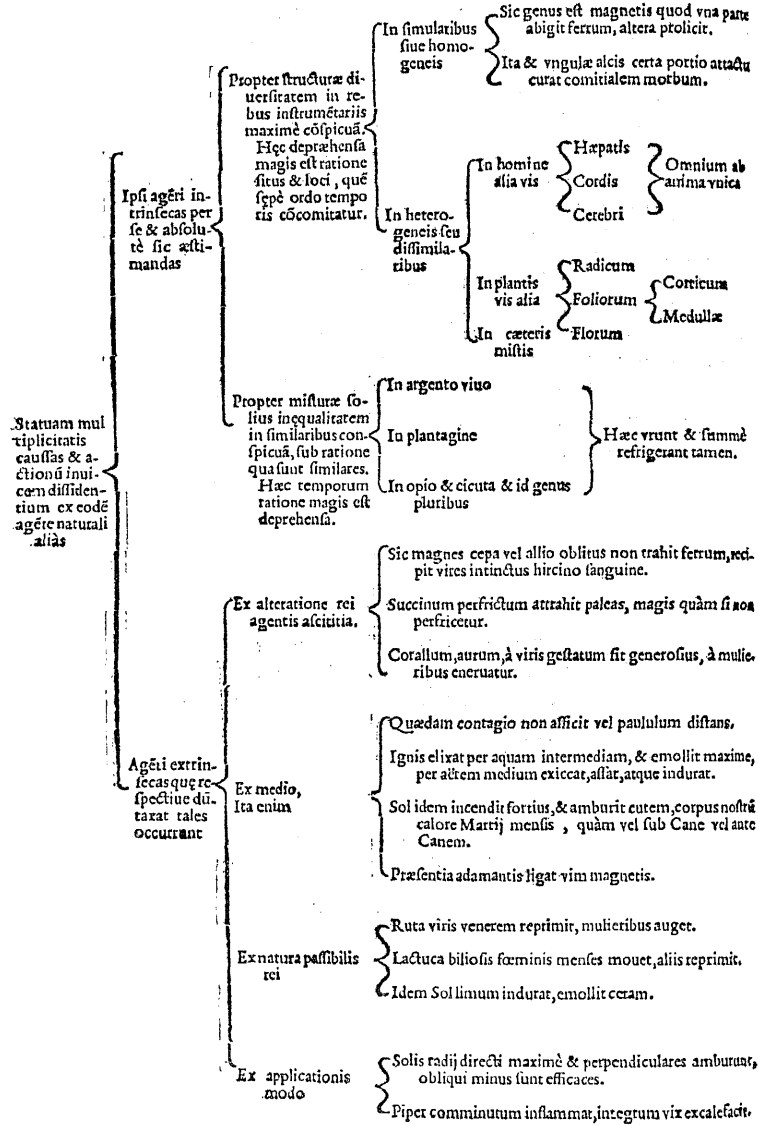
per de angulo, vt ipſum partibilem docet Euclides; ſed pro contactu ſæpius puncti indiuiſibilis cum indiuiſibili altero: alia enim in definitionibus ferè, alia in theorematis eiufdem acceptio eſt; illic nimirũ vt punctus planè inſectilis eſt, hic vt inſinitum penes ſpatium, ſcilicet quod à lateribus angulum cōprehendentibus eſt interſeptum. Eſto nunc idem iudicium in rebus naturalibus cæteris, vt in lactuca, quæ eadem menſes mouet & ſiſtit; in plantaginis radice quæ eadem refrigerat & calefacit, aperit, aſtringit, denſat & rarefacit. Vbique ſanè ex rerum ſenſibili baſi nata eſt multiplicitas primum eò cōfuſior ſcilicet, quanto ab angulo magis & vnitatem receſſerit, idque ita natura rectè eſt comparatum, vt mundi res omnes hac ratione ſimplices ſimul atque multiplices orirentur: ſimplices quidem propter actionis robur atque eſſentiam, multiplices magis propter paſſibilem vim ac pulchritudinē, quæ tamen ceu medium in vnitatis & multitudinis compoſitione magis apparet velut diſperſorũ antè concentus multorumque reductio in vnitatem. Sed vt omnes enumerem breuiter cauſas, propter quas vnumquodque natura vel multiplex fiat vel propter analogiam exteram quaſi multiplex videatur.

Lactuca vna.

Multiplicitas rerũ & pulchritudo ex baſi, vnitatem autē atque eſſentiam vobur ex angulo magis dependet. Magnitudo omnes ſimplices ſimul atque multiplices. Cauſa diuerſa penes quas res omnis vel multiplex ſit vel eſſe dicatur.

Hh Statuam.

De causis extrinsecis plena est vniuersa natura. propone tibi vel simplicissimum ignem,

*Sepe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis,
Sive inde oculus vires, & pabula terre
Pinguis concipiant, siue illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exudat inutilis humor,
Seu plures calor ille vias & caca relaxat
Spiramenta, nouas veniat qua saccus in herbas,
Seu durat magis, & venas astringit hiantes,
Ne tenues pluuie, rapidius potentia Solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.*

De causis extrinsecis.
Ignis actiones viresque diuersissima ratione materia.

Calefium corporum diuersissima vires ratione materia.
Sublunariū veni pugnant vires ratione materiae.
Optice dactylina fundamētum in analogia visū ad rem visibile.

Confer te ad caelestia, ad stellæ eiusdem effectus propè infinitos, in sublunariis ad energiam lapidum, herbarum, & metallorum, tota doctrina Optices sufficere potuit vnus ex epli loco. Verum inter multiplicatis intrinsecas causas, quod illa structuræ diuersitas ad actionis multiplicatè plurimū possit, re- rum similiter vsu atq; exemplis assidue demonstratur, quanquā in aperte dissimilibus ea sint frequentissima, minus frequentia in simulariū genere, vbiq; tamē si multiplicitas distincta est ratione loci, necesse est tam in homogeneis quam heterogeneis ipsis structuræ esse organica quandā hic sanè distinctam, & loco magis & qualitate conspicua vel ante effectione; illic non prius quam actione se manifestet. Spectandū tamē in horū singulis dexterum, & sinistrum aliud, anterius posterius, sursum deorsum, quæ oēs positionū differētiæ quantumuis promiscuè contento & cōtinenti cuiilibet adaptentur, in rebus tamen instrumentariis vt sunt instrumenta diuersarū quoq; facultatū ab vno principio dimanantiū sedes multiplices docēt. Sed difficultas maior in illa mixtura substantiæ similis occulitur, à qua sapissimè mistorum corporum facultates & actiones contrariæ fluunt, situ non ita distinctæ, quo ad sensum: Ratione temporis distinctæ sapius, sæpè & sic permixta, vt quæ prius agat, quæ tunc posterius, ignoretur. Ita enim vis argenti vini sub occurfus primos ea est, vt summe refrigeret, quod si altius infederit illius portio, aperiet se paulatim & virtus extremè ignea, qua partes corporis solidæ colliquefcent, quæ neruos, ligamenta, & ossa exedat, atque conficiat. Idem & in Cicuta, Opio, vel gustantibus est manifestum. Aceum eodem ferè tempore incendit eutem atque refrigerat, quod & in statu Boreæ patet, rebusque cæteris, quando particulis frigidis æquali proportione subtiles & calidæ sunt temperata. Istorum sublimis ratio est; ex illa mixtionis natura imperferutabili pender, quam nos pro virili nostra inter exercitamenta Methodi ab origine deducemus, cum absque illius cognita forma actionis ratio nūquam percipitur, nec si actionis naturā prius examines de proportione loqui sit consentaneū, quæ tamen vel sola est omnis endeixeos siue ætiologismi finis, & per consequens Methodi huius vniuersæ.

2. De intrinsecis causis actionum pugnantū ad epiōni cōposito naturali.

Etiā in similibus structuræ quædam organica est, sed minus manifesta quoad positionem ipsam, sicut partium diuersitatē & loci tempus offendat, et cum ipso actionum vicissitudo.

In heterogeneis, in homogeneis partium diuersitas inuentione difficilissima.

Argentū vini contrariæ facultates. Etiam Galenus qualitatē aliā aut vim in superstitis, aliā magis intercurantā docet lib. Simpl. Medie.

Cicuta opij contrariæ facultates. Boreæ veni esse etiam contrarij.

Pataferue ad quætionem alteram difficilissimā de mixtionis natura.

De natura mixtionis quāuis sit in medio necessaria quæstio.

H h 2 Nam

Nam omnis cognitio & actio nostra est circa id quod est per naturam, essentia autem rerum per actionem nata est, in eandem ut potest perpetuo tendit & terminatur. Nunc illud suffecerit quasi τὸ δὲ π, ut corpus mistum ex pluribus vnum & potestate multiplex fiat, concurrere inuicem elementa partim contraria, partim conuenientia, vix aliter sanè quàm per appositionem quandam vnius substantiæ ad alteram, intercedente sectione mutua substantiarum simul & qualitatum, sæpè vsque ad particulas minimas secundum sensum, sæpè propter subiectæ materiæ contumaciam, diuisione tam inæquabili, vt in similibus multis ipsas quoque substantiarum & qualitatum diuersas sedes vel sensus ostendat. Lac enim hoc nomine simulare est, quod omnis sit eius diuisio in partes eiusdem rationis, videt tamen in illo sensus alibi ferum, alibi butyrum, & caseum. Ligni pars quænis lignum est, interius tamen in vno cortice mollius quiddam & rarius perstat, in exteriori superficie durius quid atque crustaceum. Similiter & in lapide, partes internæ subinde sunt rariore, extremæ densiores magisque compactæ, vna tamen dicitur lapidis forma, vnumque totius temperamentum, in quo neque materiæ, nec qualitatum ad exacta commissio est, vt tota totis perfundi sit necessarium, licet Plotinus misceri quoque substantias inuicem & corpora sit arbitratus: Fernelius & eius affecta dici id quidem de qualitibus velit, de earundem substantiis non patiarur: Mihi vbique id absurdissimum est, vires aut qualitates latius propagare, quàm forma se possit extendere; formis autem extensionem tribuere vltra quàm sibi subiecta materies sinat. At neque de mitione hæc hodie vt demonstranda suscepimus, quippe quæ nunc ceu theses tantummodo sibi vt confirmentur proprium quendam & augustiorem postulent locum. Illud silere non possum, erroris occasionem pluribus extitisse, quod naturalis mixturæ speciem ab artificiali nostra tantopere velint disungere, vt appositionem dici in mistis naturaliter minimè ferant, cum tamen vtraque mistio perfectionis duntaxat maioris minorisue nomine differant, possitque artificialis quælibet successu temporis in naturalem maximè terminari, cuius nimirum inchoamentum siue auspiciu primum sit ab artifice, res diuersas rudi quadam appositione inuicem copulante, quam mox excipies natura tum rebus mixtilibus insita, tum assistens extrinsecus vltiore dissectione perficiat vsq; ad atomos seu partes insectiles quo ad sensum. Nã et si vel ea sit vera sententia, Substantias non posse confundi qualitibus inuicem tēperatis, necesse est penitus vni substantiæ alium assignare locū in corpore misto quàm alteri, vnde saltē substantiarū naturalis est appositio, & non perfecta vnio, ad quam natura quidē assidue contendit vt optimā, nunquam peruenit tamen propter materiæ inequalitatem processusq; in infinitū, dum citius in eodē cōposito vna substantia conficiat alterā, quam formæ contrariæ eidē insint secundū eandē vltra indiuisibilem partem. Quare quæcunque formarum sit vnio perfectissima in orbe hoc sublunari, non tam videtur mixtio, quàm vnius in alterā transire volentis absumptio, quàm formæ potentioris v-

Natura mixtionis obicit explicata.
Mistionem naturalem esse quandam appositionem contra naturam in se omnium & vterum plurimum opinionem.
Tota totū ad minimas vsq; particulas copulari vel ipsi nature est impossibile. Docetur idē exemplis primum.

Plotini opinio de natura mitionis.
Fernelii opinio de nat. mitionis.
Auctoris opinio.

Erroris occasio circa naturam mitionis.
Artificialis mistio à naturali vix aliter differt quàm secundum maiorem minoremque perfectionem.

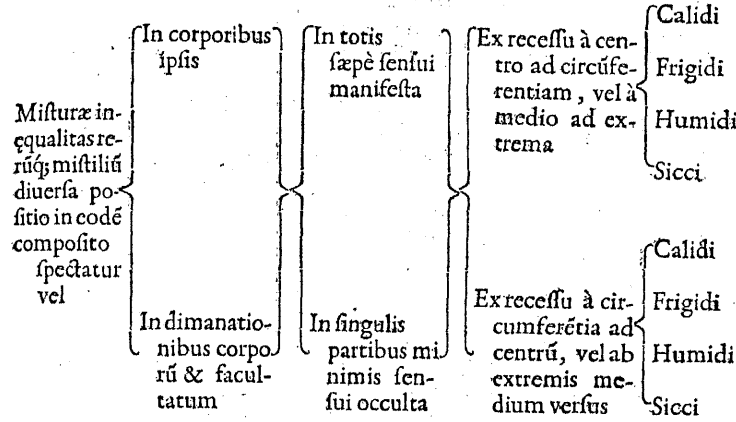
Artificialem mitionem sæpè & naturalis perficit ubi ingenium mitionis vltionis principium minime deest.

Natura quidem ad perfectam vnionem in mistilibus tendit, sed nunquam acquiritur.
Ratio.

Formatum vnio perfectissima vnio sit propria.

Storia, minus potentis ruina vel interitus. Omnis itaque & humana & naturalis mistio quamdiu substantiæ durant, cum qualitibus est imperfecta, quippe ad vnionem perfectam semper aspirans, nunquam absolvens, mistiliū altero per sectionem assiduum prius absumpto, quàm penetrare vniuersim se mutuo queant. Nunc vt eò te quòd volui ducam, cum in perfecti cuiusque vel imperfecti genere sint plurimi gradus, necesse est penitus infinitam nasci mixturæ varietatem, quæ tamen omnis discursu facto per singula, ac velut per epilogifimum ad communissima quædam capita reducuntur, hoc modo,

Conclusio summaria de natura mitionis naturalis & artificialis.
Inferitur ex antedictis mixtura infinitam esse varietatem. Mixtura multiplex prima capita.

Dimanationes corporum eiusdem rationis cum ipsi compositi siue corporibus. Eadē mitionis idea in effluuio cōposito naturalis, que in ipso composito & contrario. Inæqualitatis ratio in omni mixtura positissima ad officium spiritus profectur.
Opifex spiritus duplex intra eō positum est supra compositum naturale.
Insus spiritus irregularis.
Eadem & communioris spiritus vis.

Omnis à corpore dimanatio eiusdem rationis à nobis est constituta, cuius est ipsum compositum, eò quòd forma quælibet suo se semper vehiculo sistat, spiritus autem nec formam neque materiem deserat aut qualitatem, sed permistæ omnes seu connexæ maneant, seu resolutæ in continuum proferantur, quam resolutionē & formæ extensio sequitur extra cōpositū naturale, vt planè sit necessariū eandē & mitionis ideā persistere in toto effluuio, quæ intra finem ipsius cōpositi fuit. Similiter & in toto cōposito quæcunq; est inæqualitas siue occulta, siue sensui manifesta, eandē reperiri & in particulis minutissimis seminalium virtutū cōmunis ratio cuncta permeans atque perrumpens facile docet, quantumuis sensum id subterfugiat. Quod ad inæqualitatis modū, omnis hæc demū à mitionis potissimū effectrice causa dependet: est autem duplex, primū toti cōposito infusus spiritus, qui rebus intrinsecus earūdem vel ut portio est indiuidua, nouit hic rerū agendarū species omnes, fecundus actionum ideis à superiore forma, fecundus idē passionum quarumlibet speciebus à qualitate subiectæque materiæ. Sed quia vis propria cuiusque à mouente externo principioque communiore dependet, est & pro singulis cōmunior quidem spiritus siue mens opifex augustiore ambitu vel communissimas rerum

Obscura obsecro species in se complexus, pro cuius impulsu scilicet vel orbiculari penitus, vel prima totius creatio elementa, à medio ad extrema, vel ab extremis ad medium spiritus ille ingenitus rapiatur, vnaque in naturalibus imago persistat, molem primo vniversam exagitans semper, deinde & particulas singulas, dum quasi ex diuturna sectione insectiles videantur. Petita sunt isthac longè principia, quæque, qui non intelligunt, mox etiam pro absurdissimis sint habituri: quare quod reliquum est, differam in alterum totum, hisce confirmandis singulis illustrandisque, maxime dedicatum: tantum de triplici motionis specie nunc illud compendio dicam, quod cum ille formator spiritus gradatim incipiat ab indeterminata principiorum compositione ad compositionem alteram magis magisque absolutam, notisque in omnibus ad quem potissimum finem mixturæ ratio debeat concinnari, habet idcirco ad similitudinem animæ nostræ tres motionum species necessario coherentes, iuxta conceptum & finis triplicis rationem, cui comparando illorum motuum vnusquisque vice sit instrumenti. Nam quia omne quod est, motu indigeat, quo se cõseruet, motu quo symmetriam foueat in suo toto, motu denique quo rebus externis vt agens sese communicet. Priori quidem, motus ad medium à circumferentia magis est consentaneus: secundo is qui in orbem trahitur: tertio qui quasi à centro ad peripheriam explicatur. Hinc sanè (vt ad innatos siue infusos spiritus reuertamur) materialis spiritus linea cõparabilis per glutinæ materiale diffusus motu ad extremorum alterum asperitatis efficiens causa, motu ad medium materiam æquabilem præstat. Conuersione simplicissima qualitatis materialis vtriusque, vt symmetron facit, ita formalis spiritus superficiali cõparabilis diffusus per formæ aream indefinitam, qualem Phenomenon appellauit, motu quidem à medio ad extrema lucem procreat, vt & opacum. Vbi in oppositum fertur, vtriusque symmetron cum circulariter est agitur. Postremò & tertij principij gubernator siue analogiæ spiritus, corporeæ mole vt magis est comparabilis, ita & motu ad centrum proportionem maioris inæqualitatis extrudit, minoris cum fertur ad circumferentiam, æqualitatis exactæ cum spheræ totius plenum circuitum lustrat. Tandem ab indeterminata principiorum compositione, vt ad definitam alteram se recipiat, posteaquam ex antedictis motionibus mundi elementa prodierint, ex luce calidum, ex opaco frigidum, ex aspero siccum, ex illo aquabili fluxum vel humidum: non cessat spiritus opifex, quin tandem ex elementis 4. compositionem quæuis efficiat, vbi rursus pro ratione antedictorum finium trium vnus elementum molem maiorem quam alterius mouet, nec iam de qualitate aut quantitate duntaxat rerum mistilium fatagit, verum & quis cuique conueniat situs, vt iam non tantum certa sit actio vel actionis modus, sed & agendarum rerum locus & tempus. Quare non temere in aliis ignem magis superficialium fecit, in aliis intercutaneum magis atque intrinsecum, nonnullis conuersim frigent vehementer extrinsecæ partes, internæ magis inflammant, cui illud Maronis alludit:

Virant lætheo persusa papauer somno.

Conclusio ex
ca. relictis.

Hæc motus communioris idea non solum in toto composito est, sed vel in singulis partibus, licet quàm minutissime confringantur. Quanquam illa exterior virtus aut superficialiaria, non ita sincerè influat prius, quin de intercutanea qualitate paululum sese infinuet passim sic sui contrarij septa perumpes, vt illi non tam obstaculo, quàm adiuumento sepius esse credatur, non enim comode vel Opii, vel Argenti viui superficialiarium frigus agit in corpus nostrum, quin ille internus calor alas huic frigori subministrat, ante prolicitus & expectectus à calore nostro, cuius nimirum similitudine cum inuitatur ruptis carceribus, parat se iungere iners primum & insensibilis corpori nostro, vnde & obiectam qualitatem frigidam altius promouens, eandem tamen paulo post incremento sui euincens etiam atque consumens. Similiter in sulphure externæ partes meræ sunt igneæ, internæ terrestres & frigideæ, non defluit tamen à toto composito ignea portio, quæ eadem & terrenis particulis ad firmamentum sui non misceatur. In violis, rosis, atque plantagine humiditas quædam est superficialiaria, interior siccitas, sed quæ humiditatem frenum iniicit, nimumque non diffiluat interdicit. Cõuersim in Cinnamonato aut Garyophyllis, aut Citri cortice occurrunt sicca particula prius, quibus succedit occultius pingue seu subhumidum quiddam ne nimis friabile fiat, vicem coaguli supplens, et si hanc qualitatem denuo sequantur partes internæ magis multoque feruentiores cæteris, quas gustus vix percipit, nisi attractu longiusculo & dissolutione paulisper facta priores cum expirant. Videtur & in ea radice Smilacis asperæ, quàm hodie delatam ab Indis antidoto contra venena maximè & luem gallicam, vulgus Zarsam parillam vocant, videtur (inquam) & huic superficialiaria quædam siccitas cum tenuitate partium coniuncta, quam mox consequitur lenis humiditas, emolliendi facultatem maximè seruans vsque in venas posteriores, vbi denuo sese aperit tertio vis incisoria quædam in extremis partibus tum ad mundificandum sanguinem, tum ad ciendas vrinas atque sudores oportuna. hos partium diuersarum situs virtutesque loco & tempore differentes ostendit non tantum actionum ipsarum vicissitudo, sed & gustus prodire saporum series, si lingua sensus sit exquisiti, radix selectior, & diutius immoretur. Hæc habui quæ de rerum substantia dicerem, prout illius inter agens & patiens primo sit vestiganda proportio, quam quia ex Methodo posse per signa sat manifesta colligi demonstratum est, confidentiam paucis & difficultatem alteram, quæ pro rerum analogia in quantitate vertitur, quam & Neoterici omnes & ferè Galenus ipse præ cæteris quasi imperscrutabilem censeret. Certè si vsquam in rebus medicis etiam inter peritos maxime sibi fortuna quid arroget, quod verè sit suum, id omne fortassis in numero & magnitudine non iniuria statuatur, cuius illa potissimum ratio est, quod rerum quantitas licet formis quibuslibet implicetur, earumque virtutes exaugeat, sicmet ac sæpè permutet, sic tamen materiæ sit coextensa, similisque propter inefficaciam, quam ex se possidet, vt cum

Argenti viui
mixture admittit
bilis per natura.

Sulphuris mixtura.

Violari, Rosari
& plantagine
mixture in aqua
bilis ratio
Cinnamonati, Garyophyllati, Corticium Citri mixtura in aqua bilis.

Smilacis asperæ
occulia vix
per mixtura in
aquabilem.
Zarsa parilla.

Summaria conclusio
quæstionis
prioris de occultis
proprietas an
Methodo posse
investigari.

Quæstio altera
de quantitate
rerum inuestiganda
per Methodum.

Quantitatis ratio
difficilissima.
Cur quantitas
agere per Methodum
exploratur.

materie

Hæc

materie in infinitum diuisibili vnum perpetuo videatur. Quare cum imaginatio nostra circa non ens merum velut quædam intelligentiæ orbitas sit (vt verbis Plotini vtar) possitq; materies nulli nisi adulterina percipi ratione, quæ scilicet infinitudinem negatione simul & affirmatione cõcludat, erit & quantitas in omni inuentione atque iudicio præ cæteris indefinita. Quod tamen eadẽ ad formã magis quàm ad materiẽ spectet, hinc manifestũ est, quantitas vbi meritur aut pumerat, magis determinantis obtinet rationẽ; materies autẽ vt pura maximè est, habeat rei determinabilis locum, vnde si loqui propriè voles, materiæ naturali quantitas quiddam posterius æstimeretur; non tamen vt huius ratione formarum susceptio fiat, sed ratione materiæ per quantitatem

Materies nõ nisi adulterina ratione percipiuntur. Quantitas ad formam magis quàm ad materiem spectat.

Per quantitatem materies actu iam differet. Corpus quid. Cõpõretas.

Corpus Plotino quid sit. In corporis definitione quid sit Ratio & quomplex.

Cõclusio ex antedictis quantitatẽ magis ad formam quàm ad materiem pertinere.

Forme vix abditæ per externam et sensibilia explorantur.

Non desperandũ Methodicis in quantitatibus inuenienda ratione.

Hippocratis Methodus in examinanda quantitate.

Galeni sententia de vestiganda quantitate Methodo.

ad veritatem proximè peruenire nemo inficiabitur. Eandem sententiam paulò post ad vestigandas morbi particulares accessiones successusque recipros ad cognoscenda tempora principij, augmenti, status, declinationis visus est extendisse, sic vt istorum nomine prælagire medicum sæpe scienter asserat, sæpe verò coniecturaliter, non tamen inartificiose, sed via ad veritatem proxima per sensum

sensum scilicet ac rationem. Vides vbique vt exquisitum illud naturæ pondus supra caput humanæ mentis admittant, cum tamen (quoties ad prima venire non liceat nec sit necesse) conandum moneant, vt proximis potiamur. Idem profectò ne quis negotio duntaxat Medici proprium putet, velim & in artibus scientijsque cæteris vsuuenire, vt cuncti intelligant cum in plerisque ne sensibilibus rerum magnitudinem iustam sensus exhibeat, vel in definiendis syderum locis cum horum Epochæ indefinitæ maximè breui annorum curriculo errores secum sensibiles trahant, quantum & in prædictionis tempore aberretur, nemo non videt, in gubernanda rep. in decernendis caussis iudicialibus domi, foris. Quis ita prudens aut perspicax, vt cum equi speciem viderit, mensuram tamen exactam vel plenitudinem assequatur? Manauit hinc illud (quod nihil verius) nihil nos scire firmitus, quàm quod nihil scimus. Quod cum reputo gnauiter cum animo meo, tædet fermè laboris antea acti, ac pœnitenter vehementer, optoq; sæpius quod olim in votis Euripidi fuit, vt missis procul sermonibus artificiosis, res ipsæ se quales sint explicant, & cum hominibus colloquantur. Ne tamen erga beneuolos deos simus ingrati, maturè à quæritationibus abstinendum, vt quod concessum est hætenus etiam ceu malè demeritis non auferatur. Ergo si quantitatem explorare sit animus, eius considerationem sic prius diuidito.

Conclusio ex antedictis.

Quantitas rei non Medicorum modo, sed & artes scilicet cæteras atque scientias coniecturales facit.

Nihil nos verè scire propter vult solam quantitatem rei incomprehensibilem.

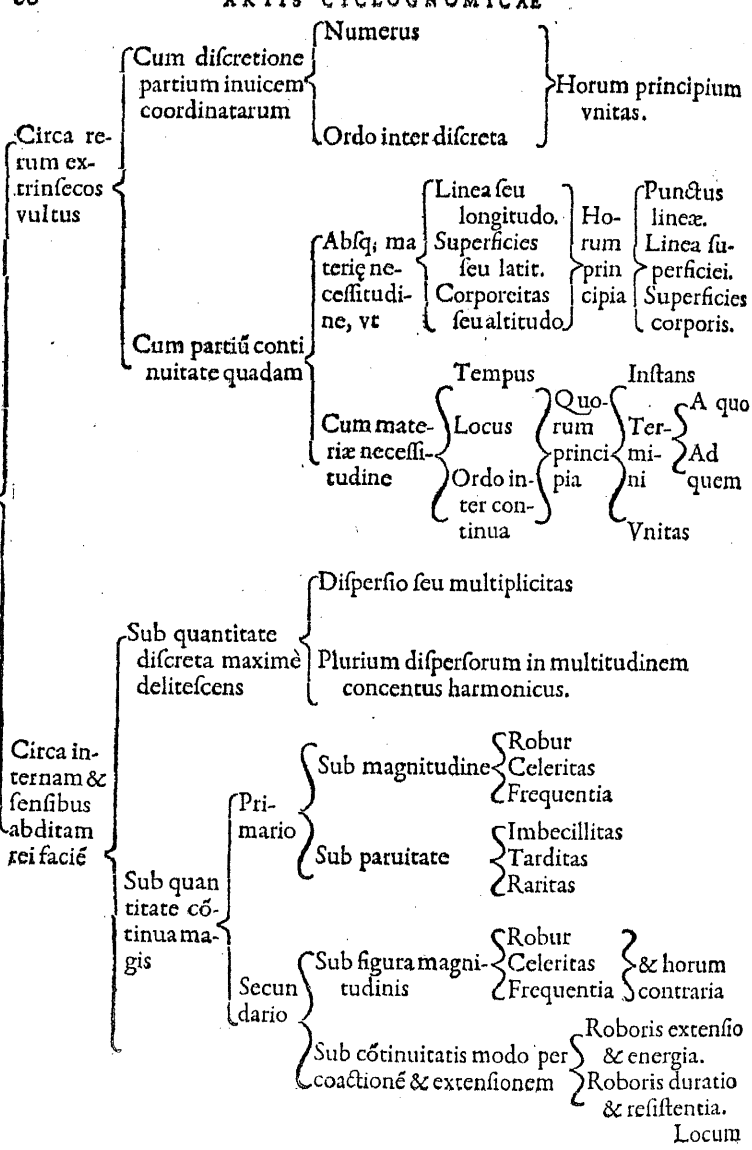
Quantitatis inuestiganda Methodus.

Ii

Quanti-

Quãti-
tas cõfi-
deratur
vel ma-
gis

Locum, tẽpus, & ordinem, sub quãtitate reuinximus; non quòd secundum hæc propriẽ res quãta dicatur, verũ quòd numero aut magnitudine definita mẽsuram aliò transferant, sibiq; res subditas quãtitate, quam possidẽt, ad sensum optimẽ circumscribant. Cum enim essentiam tria potissimũ comitentur, motus, status & copula; rerum magis mobilium tempus existit, stabilium locus, prout nimirum sunt stabiles; ordo stabilium pariter atq; mobilium, discreti atque continui, sub ratione qua iunctis singulis propter concentus harmonicos explet mensuræ vicem. Est itaque quantitas omnis vel in materie, vt forma indefinita, connectens cuncta vel copulans. In formis est eadem tum substantialibus siue intrinsecis, tum externis vel accidentarijs cæteris, partim vt roboret, partim vt cogat easdem atque protendat. Formarum exterarum ordo, discretio, & continitas, externis sãt sensibus sunt manifesta: Materialis connexio partim à sensu est propter coextensionem sensibilis formæ, partim quoque à ratione, quæ res latentes sub mole conspicua ex apparente foris magnitudine deprehendit. Magis multò vis formæ intrinsecæ latet sub sensibilibus signis & vestiganda methodo est, quòd per hanc, ex hac, propter hanc vnam ferẽ sint omnia; sed colle tam arduo sita est, vt, nisi superatis gradibus multis, eò pertingere nobis sit impossibile. Nam, vt rerum quælibet genera ad vnum quiddam in suo genere indiuisibile tendant, cuius simplicitate consistant, vt pote motus tempusq; ad momentum, figuræ inæquales omnes ad æqualem vndique circularem, circularis ad indiuisibile centrum totius æqualitatis initium, figuræ rursus polymorphæ ac multilateræ ad trigonum simplicissimum, corpus ad superficiem, superficies ad lineam, linea ad punctum, numeri omnes ad vnitatem vltra insectilem referuntur. Ita & mens humana quotidie à particularibus formis ad vniuersales absolutasq; se confert; ita formæ accidentariæ diuisibilesq; ad substantialem ac diuisibilem formam, forma rursus eiusmodi ad substantialem & indiuisibilem reducatur. Ita demum supra naturales formas certis astrictas materijs per mathematicas (quibus incerta materies subdita est) ad metaphysicas planè subuehimur, quæ neque certæ neque incertæ materiæ desponsantur. Quare, vt robur intimæ formæ vigorem & impetum promptè perspicias, ab illa te rursus externa conuertito, quæ pro ascensu eiusmodi,

*Dent manibus virgam, & pedibus talaria neclant,
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portent.*

Formarũ itaq; essentialiũ gratia materiem contẽplamur, propter materiem syndromen sensibilem ac manifestam, vt huius mensura exterior internam illam atq; abditam representet, cui certè non aliter q̃ lux perspicuo, quàm vmbre suis corporibus adherescit. Inuestigandi ratio partim in cõstitutione medijs polita est, quo propter adhibito, velut amissi aut regula, recessus defectusq; ordines expẽdantur; partim in ipsa signorum specie, quibus rerum substantiæ vel causæ à nobis antea sunt deprehensæ. Quod ad medium spectat, vt in rebus caducis,

Locus, tẽpus & ordo quomodo sub quantitate genere comprehendantur.

Rerum mobiliũ mensura, tẽpus. Rerum stabilium mensura locus. Ordo rerum mobilium simul atq; stabilium. Quantitas in materie quid sit. Quantitas in forma quid præstet.

Formarũ exteriori quãtitate sensus manifesta. Materialis quantitas vnde spectetur. Forma interioris quantitas, quomodo sit vestiganda. Formarũ essentialiũ dignitas. Formarum quantitas & robur inuentione discernendum. Indiuisum omne potentia ad infinitum actu reducitur, dispersumque omne ad vnitatem simplicissimam. Animorum ascensus.

Conclusio ex Aristotelis de formarum indaganda quantitates.

Medij confide-
randi ratio in
omni genere
quantitatis.
Medium quan-
tatis. triplici
relatione distin-
guitur.

Excessus defe-
ctum quæ gradu
vel 4. vel 8.
vel 7.

Septenarius gra-
dum numerus
in definienda
quantitate in
primis comodus.
Medij considera-
tio.

1 Medij confide-
ratio ad idem
numero relatio-
ne facta.

Temperatum ma-
ximè in rebus
accidentaliter

tantum à semet
ipsis differitibus.

Forma princeps
nec intentionem
neque remissionem
nec suscipit.

Virtus formam
augescere atque
diminui potest.

Spiritus media
rationis inter
corpus & ani-
mam.

Victus febrici-
tanti puero qua-
lis debet exhiberi.

2 Medij confy-
deratio relatione
facta ad ea qua
numero differunt.
Quis tempera-
tus maximè in
sua specie.

caducis, nihil absolute bonum malum, magnum paruum, paucum vel multum dicitur, ita nec moderatum nisi sub relatione definitis, quæ ferè sit triplex: vel enim ad res eiusdem generis specie differentes: vel res eiusdem speciei numero diuersas: vel ad idem numero, quod à seipso ratione differat accidentaliter. Statuantur excessus defectusque gradus vel octo, vel quatuor, utcumque lubitum erit, mihi satisfactum existimo, si cum in ordines septem virtutis latitudinem distribueris, vno ad medium, tribus ad latus vtrinque, constitutis, iuxta istorum imaginem rerum quoque magnitudines vel veras vel veris proximas æstimare possumus. Nunc cum definienda sit quantitas respectu medij ceu cuiusdam symmetri, eius quoque naturam ante omnia non minus quam Polycleti Canonem explorasse conueniet. In vno quidem particulari homine vel indiuiduo (vt cum Logicis λογικῶς loquar) sic aptè sit comparatio, vt tempus obserues, quo actiones necessarias pro modo, quem illi peculiaris natura tribuit, dexterimè visus est absoluisse. Sit enim adolescens vel biliosus maximè respectu hominum aliorum, dicitur illi quidè maior bilis copia in iuuentute, quam adolescentia; fieri tamen poterit vt inuentus ipsa sibi sit maximè temperata, quod actiones & animi, & corporis tunc multò dexterius præstet, ætate interim adolecente, quæ cæteris ferè sit temperata ipse propter adhuc oppressam spiritus vim, quam ab initio traxit, eadem naturæ munia nõ æqua facilitate commoñstret. Forma enim interior facta cælesti semine in seipsa profectò nunquam neque augescere, nec decrescere potis est, sed magnitudinem habet respectu aliorum inter res naturales; respectu eiusdem compositi nullam intensionem vel remissionem suscipit, nisi quo ad virtutem vel à forma dimanantem radium, qui pro subiecti sui alteratione vel aduentitijs formis nunc magis comprimitur, nunc latius propagatur. Idem penè censendum de spiritu inter formam & qualitatem medio, qui quatenus cæli est particeps, diuinus quoque est ab origine, & iuxta ideam formæ communissimam, idem & æqualis sibi toto vitæ curriculo perseverat; quatenus verò ad corpus est inclinatio, animæ velut aura simplicior nutritur, augetur, atque decrescit, iuxtaque imagines plures partium singularum formarumque accidentalium multitudinem infinitam sit ipse partibilis, numerique, magnitudinis, temporis, ordinis, loci, vel mille discriminibus implicatur. Ita me herculè cum victum febricitantibus humidum conuenire statuisset Hippocrates, præsertim pueris, ait, ijsque qui tali victu uti consueuerunt. Nam si iuuenis maximè sit calidus siccus, febris similiter affectio maximè siccans & exalfaciens, nõne hic diceret quispiam, vel duplici nomine conueniet victus humidus frigidus? nequaquam, nam etsi tangentibus cæteris febris in iuvene sit fortè feruentior quam febris in puero, non tamen eadem febris tam feruens est ipsi iuueni, quam olim puero fuit, cum esset vel toto genere præter naturam. Quod si iam comparatio fiat inter ea quæ numero differunt, pro medio quærendus est ille inter tot singulares sub eadem specie comprehensos, qui actiones speciei toti necessarias quam dexterimè possit absoluere, etsi fere hoc ita natura

tura

tura sit constitutum, vt qui in vno genere sit præclarus, in alio claudicet, quantumque accesserit animi viribus interdum corpori detrahatur, vel è conuerso, vt habeant singula manes suos, suamque felicitatem, nec sub sole sit vspiam omni ex parte beatum. Idcirco inter res omnes eiusdem speciei vel cogitatione potius tale quid statui debet, vel definiri temperatum, non quod in vna facultate vel altera cæteris præstet, verum quod iuxta facultatum sygygium siue concentum sit optimum, quo scilicet totius ordinis atque mixturæ ratio æqualitatem maximam præse ferat, ab hoc velut medio infra supraque si qua recesserint intemperata meritò nuncupentur per plurimos gradus, prout syn-
tagmatis vniuersi vel minor vel maior equabilitas apparuerit. Verum quod & in respectibus cæteris vsuueniet, siue res conferantur eiusdem generis, seu idem ad seipsum accidentaliter differens, vbique licet excipere totius indiuidui scilicet speciei vel generis partè peculiarem aliquam, cuius faciunda sit cõparatio, licet postremo partis qualitatè & quantitatè speciei, qua gradus inuicè distindere velimus: ita enim in eodem homine confertur stomachus hæpati, cerebrum cordi, vtum sit firmitus scilicet vel infirmius. Confertur deinde vtraque pars secundum certam qualitatem, vt pote vtra calidior frigidiorque, sicciore aut humidior sit æstimada. Postremò secundum certam mensuræ rationem, vt cum pulsus pulsui nunc in magnitudine, nunc numero, rithmo, & tempore comparantur, vbique enim est suum medium, suus à medio excessus atque defectus. Quare cum hominem vniuersum homini comparas, non nisi de tota humana specie quæstio est, in quo nimirum vt symmetro eius idea maximè efflorescat. Quod si pro accidentalibus differentiis quantitatum sit ineunda ratio, vnam vel alteram semper excipimus, deinde non tam in toto quam partibus, non tam indefinitæ quantitatis nomine, quam penes certæ mensuræ speciem, numeri, magnitudinis, ordinis, loci, temporis. Sic cù in Socrate quæstio est quantum habeat innati calidi, spectamus eiusdem speciei indiuidua non tam vti sub homine sunt comprehensa, quam quatenus omnes humana specie natiuum calidum habent, cuius caloris mediocritas in illo appareat, qui aliorum respectu in functione calidi sit maximè temperatus. Nec valde dissimilis ratio, si quisquam cum parer diuersas species sub eodem genere, vt canem homini, lupo, sub animalis idæ: cornicem pistraco sub auis ratione. Vbique spectabitur medium, vel in toto systemate quod generis conuenit rationi, vel particularim rursus cum exceptione secundum partem, formæ speciem, atque mensuræ. Verum euitandæ confusionis gratia sic ante dicta recolliges.

Eiusdem repera-
ti distiuitio expli-
cator.

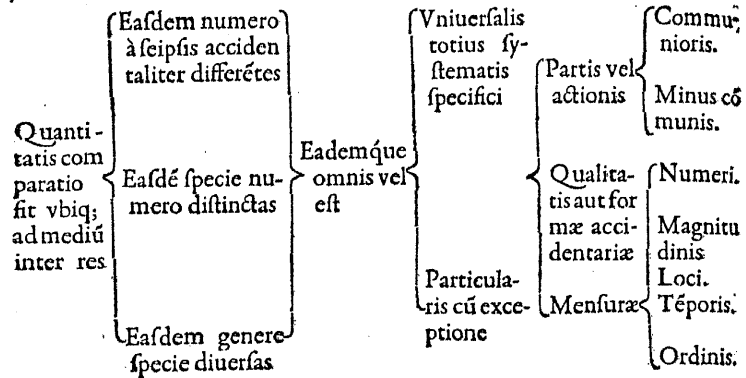
Intemperata.

Eiusdem singula-
ris vel communis
rei rationem relatio
multiplex vel
partium exceptio
vel mensura spe-
cie vel forma
quæ mensuratur.
1 Partium excep-
tio.

2. Forme aut
actionis.
3. Mensura.
3. Conclusio eadē
demonstratione
exemplari.

3 Comparatio
Medij inter res
eiusdem generis
specie differentes.

In comparatione
tertia similiter
exceptio triplex.

Digestio à medio contemplatio ad signorum fieri pro vestiganda quantitate. *Αξιωμα.*

Et hæc de medio satis, in quo constituendo labor primarius fuit, cui fecimus secundum alterum in illa signorum specie infinitaque diuersitate ponendum, sed vestigandi ratio ab ea non differt, quæ nobis naturam per causas ex indicatione methodo demonstrat: sequitur enim formarum robur materiei quantitas, sicut ad vtriusque magnitudinem vis spiritus & qualitatis assurgit, potissimum tamen exterior multitudo ceu pondus virtutum interiorum robur & copiam monstrat, inopiam paucitas molisque defectio. At diffusio molis non semper virtutis magnitudinem monstrat, sed diffusionem consimilem, vti & contractio eiusdem compressionem.

4. Quare si cum pondere iuncta est contractio, maius ad vires momentum afferet, iuxta communem versiculum, *Maiore in exiguo regnabit corpore virtus:* Sin cum extensione lenitas sit, virtutis quidem protensio, sed minus efficax sæpissimè demonstratur, similiter temporis interualla raritatem actionum atque frequentiam metiuntur, ordo consensus atque dissensus *ἐνέπειαν.* Sed conferenda sunt varia variè, ne ad pauca respicientem contingat facile *παρὰλογισθεσθαι.* nam quod ad signorum speciem pertinet, nõ æquè singula ab externis rebus ad intimas formas necessariam consequentiam trahunt: aliæ enim qualitates aliis sunt magis intrinsecæ, sed & ipsa qualitate interius quiddam est actio naturæque proprietates formam principem velut è vestigio consecuta. Ergo vti ex actionibus proximè naturas partium indagamus, ita & ex earum robore, intensione, remissione, formarum quoque & ipsorum spirituum quantitate rectè coniciamus, potissimum verò ex communibus actionibus cōmunium robur & copiam ex propriis instrumentorum.

Quod si actiones sese cum velis non exerant semper, figuram inspicimus cæterasque sensibiles qualitates. ita enim ex odoris acumine, saporum acrimonia

Actionū consyle ratio pro quantitate formæ & facultatis definienda.

Figuram consyle ratio & sensibilibus qualitatibus

nia, colore splendidiusculo, calore ad tactum protinus occurrente, devinnati calidi, de spiritus magnitudine, formæque præstantia vaticinamur. Sed sunt inter hæc ipsa denuo ad significandam quantitatem certi incertique ordines plures. Quin vna forma accidentaria iuxta demensum suum alterius comitis suæ siue pedissequæ quantitatem ostendit, eò commodius sanè, quo sit externis sensibus obuia magis ac manifesta. Ita enim figura sapius naturalem potentiam indicat, ita & sapor, & odor, color, sonus, atque tangibilis qualitas qualitatem primam; sic tamen vt proprius hanc doceat sapor quàm color, aut sonus, prout nimirum signorum vnumquodque rem signatam penitus spectat, velut causam aut fomitem sui, nam quia saporum differentia ex analogia calidi in subiectum humidum paulo definitius fiunt absque intermediæ causæ cooperatione: proinde & Galenus exactius multò naturam simplicium gustu quàm alio sensu vult indagari. Color enim etsi fiat ratione lucis vel calidi in corpus opacum atque perspicuum; quia tamen causarum altera multiplicitas intercedit per transmutationes plurimas, idcirco & firmam inter extrema oppido dissidentia analogiam querere non tantum inane & superuacuum duxit, sed & pro fidei lubricioris argumento à vera demonstratione reiecit, qualis fit maximè per causas proximas, nec adeò longè petita principia. Nam etsi calor in luce habitans nitatur omnia vertere in similitudinem sui, propter tamen subiecti multiplicis vel similis vel dissimilis immensam varietatem, necesse est vt modò ex aduisione nigrescant corpora, modò ad splendorem atque albedinem magis deurgant. Vnde & idem ignis carbones aduisione primo nigerimos reddit, procedente magis actione eisdem conuertit in cinerem, donec albescant. Idem innatus corpori calor Æthiopum cutim facit nigrescere, dentes autem diuturniore incendio sic coquit, vt suo fulgore aciem penè perstringant. Itaque cum inter efficientem causam atque effectum vltimum sint actionis ordines plures, diiudicare difficile est, num abest agētis robore magis, num potius ex actionis diuturnitate eiusmodi proficiscatur.

Atque cum tam longo spatio rei agentis cum passibili & medio concursus sit infinitus, quo pacto (ni singula circumspereris) vel prima ex vltimis vel ex primis vltima rectè conicietur? est tamè & huius methodus, sed valde in arduo sita, penes totius ordinis seriem inconcussam semper & stabilem, cuiusmodi & loco suo referetur à nobis, cum inter exercitamenta methodi de constituendis colorum causis & differentiis mentio fiet. Inter sensibiles qualitates ad quantitatem exprimendam quantitati affinis figura sedem non infirmam tenet, nã vel hæc vnica & magnitudinè, & numerum, locū, & ordinem vnus formæ vultu cōmuniore in se complectitur, quare tum robur tum impotentia primo significat, mox & celeritatem, tarditatem, frequentiam, raritatem, contractionē virtutis ad centrū, diffusionem ad circūferentiam, *σύνταξιν καὶ ἀτάξιν*, quæ non tam quātitates quàm earundem passiones merito nominantur.

Inter signa certi incertique ordines multi.

Figura naturæ potentiam indicat.

Saporū ratio atque significatio.

Colorum ratio.

Colores agēti facultatem demonstrant.

Lux caloris sedes ad cuius impetum præcipue colorū omnis fit transmutatio.

Effectus indicia lubrica ex ipsis remanentibus causis.

Figuram vis cōsensu est forma intrinsecæ.

Ex

Physiognomica doctrina fundamenta.

Ex digitorum concinna dispositione & horum agilitas patet, ex magnitudine virtus comprehenditur, ex teli acumine motus celeritatem colligitur, ex arteriarum densitate pulsus frequentia, saepe ex amplitudine earundem robur soliditas adest, diffusionem & imbecillitatem si vna substantia flaccida est nec tangenti admodum reluctetur. Quantum vero figuræ concinnitas ac pulchritudo ad formatorem spiritus monstrandam efficaciam præstet, tum ex Hippocrate, tum vsu quotidiano satis est manifestum: ita enim in Epidemicis virtutem cerebri ex ipsa palati concinna dispositione aptitudinem dentium visus est aesti masse; propensionem quoque ad tabem ex scapularum structura περιροειδη. Ita partus ærumnas miserrimas, eiusdemque facilitatem ex ossis sacri depressione, convexitate, ex ossium sedis structura vel amplitudine rectè prædicimus, si causæ signaque cætera ritè consenserint. Ex amplitudine pectoris cor quoque, calidius, ex quantitate capitis prudentiam quoque Galenus cõcludit, sed probabiliter voluit, eandemque certius, si magnitudini iuncta concinnitas erit. Scatet exëplis eiusmodi liber de Arte parua, scatet & tota fere doctrina Physiognomicæ, cuius id veluti axioma precipuum est, Naturaliû propensionum species & quantitates per figuram insinuari vel communissimam rebus quæ specie aut genere dirimuntur. Ita cum suem videris immundam, fidelem canem, rapacem milium, crudelem taurum & furibundum, concludes verisimiliter ex figurarum affinitate mores quoque consimiles, vt quibus sint nares firmæ vna cum porci imagine secum & immunditiam trahant, nisi repugnent signa in diuersum vel plura vel firmiora, nisi & educatio, & parta de vitiis per consuetudinem victoria hariolantibus nobis imponat, quod olim de Socrate proditum fuit. Consimiliter iudicabis quibus vngues incurui, quantum ad furtum & latrocinia promptius ruant, cui frõs quadrata, taurini oculi, quam istis & truculentus animus insit: Fidelis cui mentum instar oblongum. Quin & partus vnus robur & quantitas ex forma alterius et si longiore circuitu saepe colligitur, vt in illis vulgatis versiculis liquet: *Ex forma nasi. & cætera.*

Sed sit ioco venia inter res serias. Interdum verò & ex particula totum, velut leonem ex vnguibus nosse pro uerbo est. Ita & substantiarum rudimenta & excretiones morbi quantitatem nobis insinuant, vt in hemoptonis ex pure vel sanguine, quanta pulmonis sit noxa, aut venæ anastomosis. Vbiq; igitur non tam signorum multitudine niti conueniet, quam specie & nobilitate, quæ in hoc consistit maximè, vt signa signatis rebus, effectusque singuli suis principiis figuræ aptitudinem necessariam semper, & in omnibus stabilem seruent, deinde curandum maximè, vt ea quæ actu dicuntur, ab his quæ potestate sunt talia, deinde & argumenta probabilia passim à demonstratiuis & necessariis, remotiora quæque à proximis in omni causarum, effectuum, signorum, signatorumque genere discernamus, quæ si præstiteris, iam non modo rei naturam vniuersam vt formam atque materiem cum quantitate te deprehendisse dicito per indicationis

Doctrina Physiognomica axioma precipuum.

Exëpla plurima.

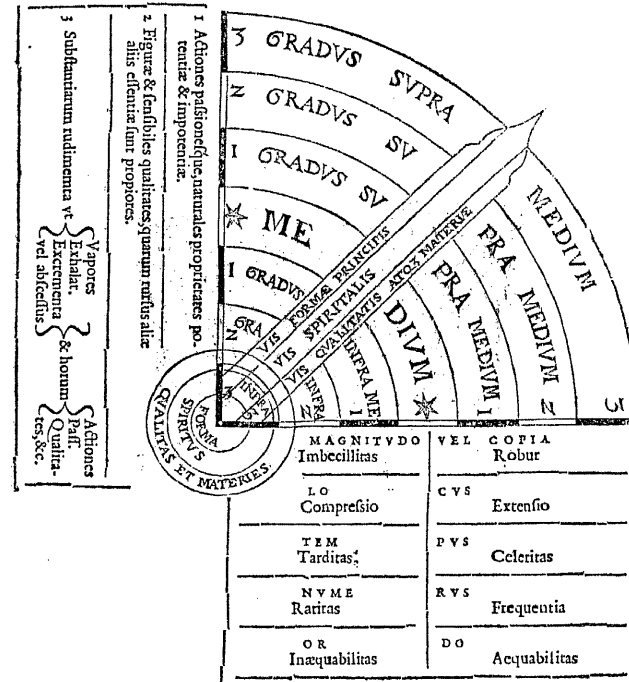
Exceptio Physiognomicæ diuinationis.

Physiologia aliorum axioma.

Axioma postremum ad figurarum distinctionem accutatam maxime pertinens.

cationis Methodum, sed & principia paulatim præcedentia vsque ad effectrices extrinsecas causas, vel ipso à limine saluasse, donec progressu methodi ad plenioram notitiam totius ordinis ordine transferaris. Ne quid verò ad lucem desideres, quæ dicta sunt hæcenus ita depinximus.

QUADRANS DIMENSIONUM QUARVMCVNQUE in discursu animæ rationalis.

Ita in dioptra A. B. ea spectamus primo, quorum quãtitas sit exploranda, hanc si statueris ad latus quadrantis A. C. mox in antedictis singulis substantiarum & accidentium conspicuam quantitatem elicies, quæ tibi ad inuentionem abditæ futura sit signi vel argumenti loco. Quare & ex A. C. linea impressi gradus excessus omnis atque defectus in lineam A. B. facta reuolutione videbis tum in formarum ordine arque spirituum, tum in earum qualitatibus.

Quadrans Ceteri explicatio vna cum Praxi.

	Prima	Secunda	Tertia	Quarta	3. G.R.A. Defectus	2. G.R.A. Defectus	1. G.R.A. Defectus	* MEDIVM	1. G.R.A. Excessus	2. G.R.A. Excessus	3. G.R.A. Excessus
Tangibiles qualitates	Humidissimum	Humidius	Humidum	Temperatum in calore.	Calidum	Calidius	Calidissimum				
	Grauiissimum	Grauius	Graue	Temperatum in humido sicco	Siccum	Siccus	Siccissimum				
	Densissimum	Densus	Densum	Temperatum in graui & leui	Leue	Leuius	Leuissimum				
	Mollissimum	Mollius	Molle	Temperatum in de-fo & raro	Rarum	Rarius	Rarissimum				
Sapores	Acetbi	Austeri	Acidi	Dulces	Amari	Salfi & aromatici	Acres				
Odores	Inodori Soporiferi	Frigidi Graues	Subriles paululum	Temperati	Amari & pontici	Aromatici	Acres				
Colores	Opaci maxime vt niger	Opaco proximi vt liuidi	Subobscuri	Leni, vt viridis caruleus	Fulgidi vt luteus croceus ruber	Fulgidiore vt argentei	Fulgidissimi vt albus color				
Soni	Graues maxime	Grauiiores	Graues	Lenes & temperati	Acuti	Acutiores soni	Acutissimi				

Kk 2

Perga

litarum, quae tanquam ignota quo ad numerum aut magnitudinem proponuntur, indicari primo mensurae speciem in inferiori quadrantis latere A. D. secundo excessus defectusque differentiam a medio, in circulis arcae totius A. C. D. Potest ad tabulae vniuersalis exemplar in sensibilibus qualitatibus genere sic altera fabricari, quae particularis praestet exempli vicem, ubi tamen non tam res ipsas ad amissum propositas scito, quam propositionis modum siue imaginem rudiusculam, cui si vacat, maiorem elaborandae operam dabis. Parit hanc difficultatem mixturae varietas, quae in vnoquoque genere reperitur.

Alterius tabulae ratio in qualitate consideranda particularis exempli loco.

Tangi-

paragogen ad
Causam 7.

Cur de indica-
tione uberi su-
cepta sit demon-
stratio.
Endeistica disti-
plina vsus atq;
praesantia.

Pergamus porrò ad Canones cæteros, octauum, & septimum scilicet: nam & in illis reliquum est quod ad doctrinæ Endeisticæ integritatem pro quaestione practica desideretur. Hactenus verò in simpliciore endeixi diutius immoramur, tum quod posterior illa & compositissima haec praequirat semper, tum quod totius ætiologismi ratio, quod omnis doctrina atque scientia rei per suas causas hinc velut perenni fonte scaturiat, & ad eandem ductu reciproco non minus quàm ad oceanum quendam infinita flumina referantur.

CANON SEPTIMVS DISCVRSVS TRIPLICEM SPECIEM IN
vestiganda natura agentis principij similem docens cum ea quæ pro
subiecto passibili ante est praesentia.

7

De instituendo
discursu nihil
eiusdem epicy-
cli circa obiecti
principes, quod
actioni praesien-
dam ante conce-
perit.
Cõsideratio ob-
iecti pathetici &
actiui, in quo dis-
ferre in consti-
tuenda aut.

DISCURSIONIS Methodicæ is erit septimus Canon, vt indicationum constitutis classibus factoque discursu triplici à primis caracteribus medij (quod in actione paragogen fecimus) ad subiectum alterum conuertamur, cuius potissimum adminiculo ex quaestione practica prefixam nobis metam attingere cupiamus. Huius analysis facillima ratio est, si quæ tradidimus supra ventus non discernerit, non enim differt ab ante dictis alio pacto, quàm quod passibilis subiecti resolutionum sit magis abstractim in quaestione positarum; illa autem à parte medij sit cum relatione quadam naturæ iam perspectæ, membratimq; diductæ, ad naturæ alterius nondum perspectam satis, perspicendam tamè & ad examen prouocandam, vt præstituto à nobis actioni concentu prorsus harmonico quadret, iuxtaq; diuinam numeri ratione à Platone & Pythagoricis intellectam eidem præfici possit. Huius autem obiecti agentis apprehensio tota sub conditione vertitur, eodem posito velut eiusmodi quod formæ passibili per omnem causarum seriem resolutam secundum substantiam, quantitatem, qualitatem &c. vel simile sit, vel dissonans atque contrarium. Fluit hæc omnis interdum à ratione momentanea, interdum ab insufficiente experientia, ex auctoritate denique vel improba, vel male intellecta. proinde instabilis est passim, totiesque reijcitur, dum prodeat agentis alterius forma, quæ toto hoc analyseos filo cum re passibili analogiam optimam constanter obseruet. Duntaxat itaq; obiecti agentis effigies sub hypothesi in animum cadat, & tanquam futurum idoneum operis caput quaestioni subice, diduc rursus in formas duplices, materiales nimirum, & principes; easdè postremo resolutio, instrumentarias quidè vt supra à compositionibus ad minus compositas, communium classem à proximis paulatim ad remotiora principia, quanquã per pauca admodum reperiri possint, quæ scopis pluribus consequendis sola sufficiat. Proinde cum in tēperie simul & cōpositione vitium est, plura interdum agentia sunt vestiganda, quorum scilicet alia peruersam tēperiem curent, alia instrumentorum vitium medeantur, vbiq; per antipathicæ ratione. Mirum igitur non est, si in prima illa analysis obiectum vnicum sæpius resoluendum statuatur, hic verò vel vnum natura multipli-

Obiecti actiui
prima conceptio
planè hypothetica.
Confusa hypo-
thesis confusa
principia ante
inventionem ob-
iecti actiui vel
principis.

Theorema.

In actione vni-
agentis plura-
te: scilicet ne-
cessaria sit tē-
perie in actione &
si epicyclopon-
a mes est, carili.

multiplicis vsus, vel plura numero & potestate differentia, vel denique conflatum ex pluribus vnicum pro diuersarum intentionum specie in obiecto passibili per medium representata. Consistit in hoc potissimum ratio, quod propter actionum diuersissimarum necessitudinem structura corporis nostri ita sit multiplex, vt non discurrentibus animis tantum faceat negotium, sed & sibi ipsi multis modis iniurium videatur, dum in misturis oppidò differētibus in illa partium multitudine atque consensibus varijs vnà vix affici possit, quin compatiatur & altera, proinde nec alibi consulas rectè, quin alibi rursus impingas, vt, Cum refrigerare hepar quis inflammatum velit, quàm facile offendit nervosas stomachi partes? Cum vel in Cerebri meningem aliquam, vel membranam pleuriticam cepta est fluxio, quæ phlegmonem minuetur, materies partim influit, partim in motu est parata, vt aliunde influat: nõne hic partim refrigerantibus opus quæ fluxum inhibeat, partim excalefacientibus seu discussorijs moderatis, quæ quod collectum est fundant, agitent, atque si fieri possit, per poros exterminent? Quis nobis hic vni scopo tam probè consulat, vt consecutionem alterius interdum non remoretur? aut quis ita repellat à capite bilis feruentis copiam ex venarum ambitu vndique profluentem, vt omnis quidem deorsum per exteriores propagines resuat, nec interim aliqua eiusdem bilis portio per venas intimas caluæ eadem vi propulsorij medicaminis ad cerebri sedem eiusque membranas incumbat? Rursus cum inflammatio cerebrum actu iam obsidet, cui consilium illud Barbaricum libeat experiri, vt Gallum recenter discerptum semianimem & palpitantem adhuc capiti imponamus, sitque corpus quàm maximè purgatum antea, sanguis ante subductus, vt vix aliud restet, quàm inflammationis materiem foras elicere vel expurgare: quis mihi promittet id sese facturum, vt trahat quod sedi affectæ proximum est, foras, ad sedem affectam eadem vi attractrice fluxionem alteram non alliciat per venas arteriasque confines, quarum scilicet ductus ab hepate, corde, nunquam sinet, quin quicquid humoris propè vel longè distitum est, quicquid ferè partium est totius corporis in sympathiam capitis quàm celerim concitetur. Quare cum pro subiecti multiplicitate in vnum consentiente sint tam multiplices scopi, vt vno præsidio consulere singulis subinde sit impossibile, querenda sunt sæpius & numero plura, vel vnum aliquod ex pluribus optimè concinnatum. Est & huius negotij necessitas altera, propter caussarum scilicet immensam seriem & concatenatos ordines plures, quæ per discursus totius longitudinem expanduntur. Etenim in curatione humani corporis, vel etiam in conferuanda æquitate Reip. caussarum ingens est ordo, si vel corpus nostrum resolueris, vel ciuitatem, in caussas, principia, & elementa. Est & in singulis quidam perpetuus ductus & nusquam interrupta cognatio, vtriusque integritas summa velut in indiuisibili posita est, à quo cum recesserit, labefactata continuò censetur: Morbi autem & quicquid constitutionis aduersæ est, simulatque vitiata sit actio (more malorum omnium) vel in parte duntaxat vnica nomen obseruat, Quare illud non modò vsuueniet

Ratio exete
passibilis vni-
te & multipli-
citate.

Sympathia par-
tium in toto.

Exempla.

Conclusio, Multi-
plici vno mul-
tiplicitate adhibē-
da remedia.

Ratio altera
propter caussarum
sympathiam,
exempla.

Bonū in indiuisi-
bili positum,
Mali ratio in
infinita latitudi-
ne, unde Syma-
li ex parte, Forū
non nisi ex toto
vni appellatur.
Conclusiones ex
antedictis.

1. In curandis malis etiam bonorum habitum rationem.
2. In curandis morbis non tantum ad proximas causas attendimus, sed & ad quasque remotiores ordine esse ad extrinsecas.
 Simile.
Malorum radicem punitus extirpandam ne committent circumferat.
Exemplum circuli in Morbis non probe curatis.
Exemplum simile in Reipub.
negotij ut seditione subinuenenda.

Palliat Curatio & minus firma.

Radicis reliqua pericula.

Conclusio summaria. Indicationum ordines unde maxime sunt instructi.

Canonis septimi præcipuum actionis.

passim, vt dum agrotis partibus operam damus, saniorum quoq; & connexarum ratio habeatur, vt dum præsentem incumbimus morbo, impèdentes arcere simul atque auertere debeamus: Verùm & alter vrgebit plustquam herculens labor, vt posita vel sublata causa continente & proxima, præcedentes ordine moueamus. Quod nisi fecerimus, scito non aliter nobiscum agi, quàm si relicta radice truncum & ramos excindere meditemur: si cum naufragium imminet, inundantem fluctibus nauem continue quis exhauriat, rimis aut foraminibus tabularum antè non obstructis. Quod si enim catharro afflictam cerebri regionem exiccare quis volet, hepar autem neglexerit siue ventriculolum, à quibus potissimum fit exhalatio, necesse est morbi fomes vt relinquatur, & quales causarum circuli sunt, illi similiter redeat labor actus in orbem. Sit in Rep. vel ciuitate ingens seditio ac tumultus popularis, sint & ibidem magistratus vel principum corruptelæ, regnet libido, fastus, & auaritia inter magnates, flaccescat mutuis amor, manca sit Deum fides, sit & conuulsa religio, ruptisque legum repagulis opprimantur pauperes, & quò quisque sublimior, tanto securius insoleat; quæ cum vulgus videt, paulatim obmurmurat, fremit amens arma, fit ira læsa sæpius potentia,

Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Facile est malo tam subito lenimen subitum dare.

Nam pietate grauem & meritis si forte virum quem

Conspexere silent, (vt ille cecinit.)

Facile est & seditionis capita violenter opprimere: sed si præcedens illa malorum occasio non auferatur, quid aliud, quam ignem carbonibus occulunt, quos cum perurperit, & summa & infima pariter in exitium trahat

Magno veluti cum flamma sonore

Virgea suggeritur costis undantis aheni,

Exultantque astu latices, furit intus aqua

Fumidus atque altè spumis exuberat amnis,

Nec iam se capit unda, volat vapor ater ad auras.

Cum itaque partim ex scopi multiplicitate circa subiectum vnicum, partim ex infinita causarum serie indicationum quoque infinitus ordo confurgat, cui & multa insunt persæpe pugnancia, & plura quæ propter occultas maxime causas falsa pro veris obtudant, propterque effectus & causæ reciprocos orbis methodum vel non expectent, vel prorsus inuertant; idcirco fieri tam difficulter existimo, vt morbo instrumentario cuiquam vnus medicaminis forma sufficiat. nam etsi natura sæpius vnica diuersarum rationum partes includat, earum resolutio tamen vix eo se prorogat, vt per causarum ordines omnes indicationis arbitrio æquabili ductu pari que facilitate respondeat. Aptanda sunt igitur plura, & tantò sæpius, quantò subiecti passibilis ratio est compositior, eadem que hac lege contemperes æquum est, vt suum singula in actione obseruent tempus & locum, iuxta analogiam subiecti in medio definitam; deinde curandum, vt vni cum profis, non oblis alteri scopo; neque quod

vna

vna ex parte ædifices, ex alia diruas atque conuellas: sed vel se mutuo iuuent, vel defectus alterutris expleant, vel viam obstaculis intercludant. Resolutio nis norma omninò est eadem quæ in subiecto passibili fuit, primò etenim examine rudiusculo quale per orbem excentricum insigniui, spectamus in omnibus, quanti sit illa quæ vel intuentibus statim se prodit in agente compositio. nam si reipsa est multiplex, structuræ scilicet vel diuersissimarum partium ratione, multos quoque hoc nomine & resolutionis ordines obtinebit: sin tantum in animo quædam est multiplicitas, vt cum vniuersale proponitur, tum per præscriptam Methodum Canone quarto, ascendendum ac descendendum sæpius, sed oculorum acies maximè in singularia defigatur. Vt in Phrenitide si de exhibendo iure papaueris quæstio, ipsum resoluitur in formam suam atque materiem, forma per syndromen materialem inquiritur ex colore, odore, gustu, & cæteris sensibilibus signis, per quæ medicaminis totius essentia distribuatur in partes, virtute, qualitate, loco, & tempore differentes. Si de venæ sectione simpliciter dubitabis, præstat commune genus ad particularia restringamus, idque petatur potius, num venæ cephalicæ sectio quæ loco affecto fit *καθ' ἑξιν* in inflammatione cerebri præsidium sit alatura, hanc sanè absque idea communi vix primum assequimur, quæ tamen conuersim (vt diximus nuper) à singularibus multis per obseruationem sedulam ante sit constituta. Postquam de rei actiua multiplicitate obiter est constitutum, nil superest aliud, quam ipsam diducere rursus in formam atque materiem, ac si resolui vterius possit aut debeat in causas præcedentes externasque, deinceps & elementa, quærens in singulis sedulo naturam simillarem omnem atque instrumentariam, vnde mox actiones tum communes tum propriæ & singularum modi, vires, ac magnitudines elucescant, per viam triplicem ante constitutam in Epicyclo, partim à sensu scilicet & phantasmatis, partim à ratione & intellectu. Verùm de resolutione illa in formam atque materiem cum de substantijs quæritur, nulla est difficultas, de formis tamen accidentalibus, actione, & passione qualibet dubitatur. Nam venæ Cephalicæ sectio quomodo in illa principia resoluemus, quibus non constituitur, sed occupatur tantum ceu circa subiecta. Certè omnis illarum ratio, etsi per se sit immaterialis, prout respectum tamen ad ipsam materiem semper obseruet, illi quoque vt coextensa diuiditur vt concreta vel per naturam vel animi discurrentis arbitrium. Ita cum venæ illius apertio loco præsidij loco materiei agentis est resoluenda, spectamus formam negotij in aliquo definitæ materiæ sinu, iuxta illius venæ exortum, progressus, & terminos, deinde vatorum substantiam, contentos humores inquirimus, aliarum partium copulam atque consensum; postremò in singulis substantiam, quantitatem, qualitatem, figuras omnes & numeros, proportionisque geometricas, vt recti obliqui ratio, æqualis inæqualis, vtilis inutilis, oportuni & importuni promptè se manifestet. In his enim consonantibus inuicem totius negotij,

Resolutionis ratio in obiecto principe sine actio.
1. Orbis excentrici motu circa obiecti actio.

Exemplum.

Exemplum alterum.

Epicycli constructio circa obiecti actum per distinctus triplices autem demonstratos.

Quæstio de reuolutione in resolutione in formam atque materiem.
Quæstiones de natura actionis aut forme alterius quomodo resoluitur in formam atque materiem.
Solutio.
Materiei constructio etiam rebus immaterialibus quodam modo inoleuit Exemplum.

Exempli aliud
à parte obiecti
passibili.

Forma aduentiæ
resolutio à for-
ma ingenitæ re-
solutiue in quo
differat.

Exemplum.

negotij vnà quædam stabilis & vniuersalis forma consistit. Idem à parte subiecti passibilis vsuuenit, quoties de forma sola aut qualitate mētio est, præsertim in morbis quibuslibet, vt cum febrem resoluimus vel inflammationem aliquam, affectionis etenim ratio vniuersa absq; subiecti cui inest imagine, nobis nec exprimi rectè nec intelligi potest. Verum hoc differt formæ aduentiæ resolutio (vt morbi aut vitij) ab illa ingenitæ formæ & naturalis (vt sanitatis) quod huius causæ cum subiecti causis eædem sint ferè, similitque tenore perpetuè fluant: illius contra analysi partim se proroget iuxta amplitudinem loci, quem semel inuasit, partim ex circumstantijs varijs internarum caussarum & exteriorum particulares ordines trahat. Sic enim in cerebri sana constitutione vnus est ordo totius fabricæ, vnus & sanitatis: nam quæ compingit feminales rationes, sanitatem semper præ oculis habent, idcirco & sanitatis forma in partium instrumentariarum compositione & cōmunium apta temperie posita est, & per eandem optimè declaratur. In inflammatione cerebri pingenda est phlegmones ratio primum ratione loci, humorisq; proximi præcedentis & posterioris. Deinde est & caussarum proprius ordo, cum inflammationem ex caloris incendio præter naturam, idemque rursus ex putredine natum asserimus, putredinis causam deinceps in obstructione collocamus, vbique tamen sese materies implicat, cum neque obstructio, nec fluxio, neque incendium quomodo fiat commodè percipiatur, nisi & locum & tempus substratamque materiem omnibus vnà cernamus. Postremò id etiam atq; etiam monitos volo circa subiecti principis resolutionem, siue sit forma nuda, siue substantia, quæ in quæstionem cadit, non tam curandum procinus vt resoluamus ipsa præfidiâ, quàm actionis formam vniuersam, quæ ita sit vnica ex pluribus temperata, vt penes indicationis regulas passim cum illa subiecti passibilis vnitate simul & multiplicitate respondeat. Non enim inquiram ilico, an rectè phreniticus decocto papaueris restituatur, sed vniuersam prius phrenitidis formam animo comprehendam, qua resoluta per indicationes rerum quoque agendarum necessitas vnà & vicissitudo se prodet. Indicationis ordo mox & actionis totius ideam præ oculis ponit sibi simillimam, sed in hoc maximè differentem, quod indicatio ex materie quidem passibili ad actiue materie inuentionem iudiciumque deuegat, sed actionis ordo etsi propter endeixeos necessitudinem sit constans & stabilis per sui curriculum vniuersum; propter tamen materie commercium proprius, (cui actu iam scilicet sparsimq; & indefinitè per partes sui singulas complicatur) etiam instabilitatis est particeps, vbique in eadem postulans, vt quæ principio lubrico sint per hypothesim data totius Methodi plena conuersione desiniantur. Habet ergo rei actiue analysi supra eam quæ pro Indicationis ordine facta est, materiale quiddam confusum atque diuulsum, sic tamen, vt ex totius actionis forma & vnaquaque materie parte ad numerum proportionemq; debitam temperata, fiat quid vnicum, vni subiecti passibilis formæ tuendæ, comparandæ, profligandæ (vt lubet) maximè necessarium. Propone rursus resolutam ante phrenitidem penes subiectam

Precepti aliud
circa rei actiue
resolutionem non
tamen materie
ordinem, quam
actionis ani-
malis aduentiæ,
vt agens passio per
indicationem
correspondat.

Exemplum.
Idem sedulo.
Ex obiecti passi-
bilis consideratio-
ne indicatio sur-
git, ex indicatio-
ne actiue neces-
sitas, ex hęc
dum rei actiue
vel obiecti prin-
cipis inuentione.

Conclusio.
Rei actiue ana-
lysin diuulsum
& diuulsum
per actionis pro-
positæ formam
continua in-
tentione reuocari.
Exempli em-
dem præcepti al-
terius repetitum.

subiectam materiem locique totius affecti rationem, aperiet se mox rerum agendarum species & ordo per Indicationem in extremorum medio constitutam: quare (vt rem in pauca conferam) occurreret primum faciunda diuersio eius quod influxurum est, mox & concoctio illius quod influxit, eiusdemque rursus euacuatio, cuius ante pars crassior per vias crassiores & proximas sit educenda; tenuiores cæteræ vel altius immerse per vias insensiles magis latentemque perspiratum: postremò quaruntur & amissi roboris restauratio, somni que conciliatio, & id genus alia. Necessè est igitur vt diuertentia primum aut repellentia medicamina seligantur, mox quæ euacuent, roborèt, firment, somnum concilient. Totus negotij cardo in sola Phlegmones cerebri curatione versatur, sed partes sunt plurimæ, quarum singulis cum certa præfidiâ constitueris, nascitur & compositius quiddam, quod loco actiue materie resoluatur. Incipiam itaque à diuertentibus, etsi per hypothesim rudiusculam, statuta est venæ sectio è regione sedis affectæ, hanc ita resoluam, vt monstratum est supra, similiter in his quæ purgant, quæ roborant tandem, somnumque conciliant faciam, considerabo particulatim somni vigiliæque causas & rationem omnem per methodum ante monstratam, inde & papaueris vires expendam, facta totius analysi, ac videbo tandem quæ sit vtriusque proportio, ratione substantiæ, quantitatis, qualitatis, temporis, loci &c.

CANON OCTAVVS, EX ANTEA CONSTITVTIS
docens inuenire analogiam, siue proportionem principij,
quod actioni præficiendum est, ad illud
quod eidem subijciuntur.

Am neque in Octaua Regula ad difficultatem operis quicquam expectes noui: hæc enim peracta in triplicibus terminis consideratione triplici iubent duntaxat extremorum ordines in medio cōparari. Quare totius doctrinæ Endeixicæ non tam pars altera quàm scopus primarius ac finis existit, quàm forma perfectior ex terminorum trium respectu mutuo & actuali collatione composita. Hanc ita per partes singulas exaratam ita exhibui, vt velle eandem repeti vel refingi denuo inane prorsus & superuacuum putem. Pauca tantum è multis quæ ad totius integritatem solidam præsentent, hæc mente memori condes. Spectanda imprimis est extremorum illa proportio, Communium quidem rationum communis, particulariū particularis magis & definita. Commune iam vnumquodque & singulare statuiimus vel propter naturam vniuersalem particularem in animo comprehensam, vel propter partium structuram magis minusue compositam.

8
Quo pacto pass
absolutus et di-
cussus triplices
in subiecto scilicet
et passibili me-
dio & actiue ex-
tremorum in me-
dio sit faciunda
cōparatio vt ple-
nam artis inuen-
tionem assequa-
mur.
Præcepta partium
Canonis octaui.

L I

Sit

Vt conferenda, si status naturæ cōgruus proponatur, fiet illud per similia vti xca
la' les xcas s' vates est manifestum.

Occurrat hic

Obiectū patheticum passibile, seu terminus ad quē actio refertur, hoc dissolvimus in suas causas.

Formas accidentarias in materiae suae collocatas.

Communes tum inernas, tum extrinsecas.

Instrumentarias maiores minoresque ordinæ.

Formas principes & aliarū gubernatrices essentiam ipsam

Communes inernas & extrinsecas.

Instrumentarias.

Medium seu prologon extremorum, huius resolutio est qualis in extremis.

Subiectum operi præficiendum seu terminus ad quod. Resolvitur idē rursus in

Formas accidentarias

Communes.

Instrumentarias

Formas principes

Communes.

Instrumentarias.

Sit propofita fanitas humani capitis tanquam primus scopus & simplicifsimus, ea sub duplici specie à pratico intellectu concipiuntur. Vel enim

Vt reparanda si affectus occupat præter naturam. Præstatur idipsum affectus noxij profligatio ne per cōtra rium.

Occurrat & hic

Subiectum passibile resolvitur in

Formas accidentarias

Communes.

Instrumentarias.

Formas principes

Communes.

Instrumentarias.

Medium, resolvitur ut extrema

Communes.

Formas accidentarias

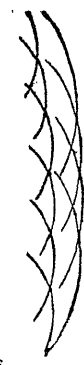
Instrumentarias.

Subiectum operi præficiendum resolvitur in

Formas principes

Communes.

Instrumentarias.

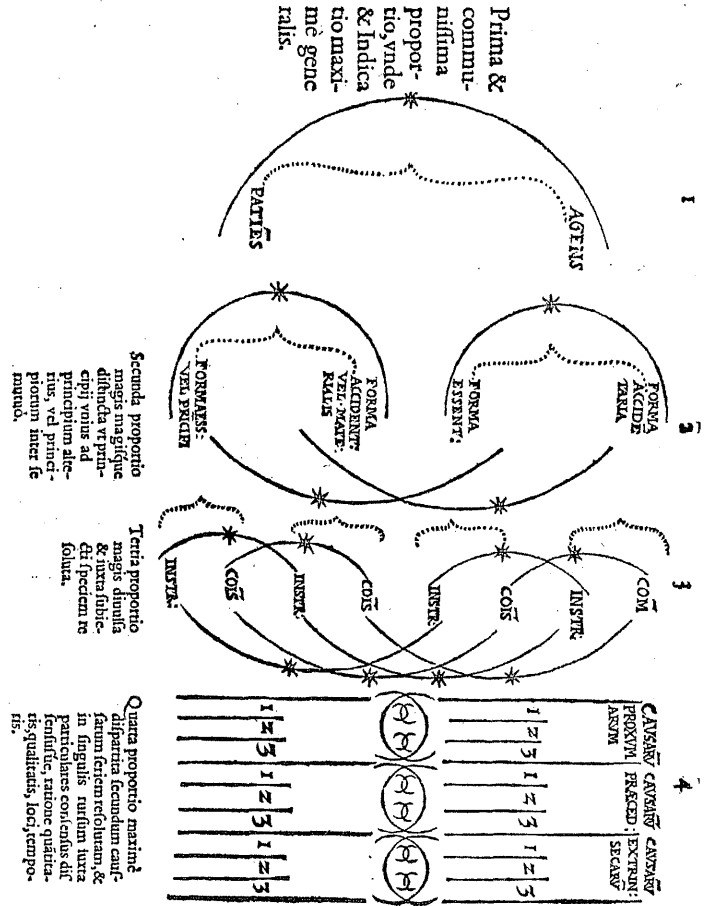

In horum collatione multa secundum substantiam scilicet, magnitudinem, numerum, ordinem, qualitates, situm, connexionum, locum, tempus, omnis agendi analogia consistit.

Quantò

Quantò autem vnaquæque indicatio sit altera prior, & quo pacto proportio nererum à confusis incedant ad determinatas, maximè ex subiecto schema te facilius assequeris.

De indicatione ordine circa proportionem agentis ad passum.

L. 1 2

Cum

Cum aptè singula singulis in ipso medio composueris, quod si proposito scopo sic agens responderit, ut pro consilij nostri ratione similis sit vel contraria secundum substantiam scilicet, quantitatem, qualitatem, &c. ipsum amplectere, habes enim negotio tuo non rãtum commodas causas & media, sed & vtendi dexteritatem, occasionem & modum. Quod si minus conforme fuerit, vel reiiciendum est illico, vel adiectione, subtractione vnius, aut plurium corrigatur, donec equabile fiat. Erit autè eius hypothesis bona iuxta rationem Regulæ falsi, quam Arithmetici tradunt, & inter ceteros disertissimè meus P. M. parens Gemma Frisius: nos quoque idem inter discursus logicos obseruandum ante notauimus: cõstabit inquam pro actionis successu semel suscepta sententia, si membrum aliquod resolutionis Endeicticę seriem non interturbet, nec vno vel altero posito maius sequatur absurdum vel inconueniens, erit optima, si causas cooperantes adiuuet, si tollat obstacula, si rebus aduersis vel procul impendentibus aditum intercludat. Quod si quid horũ decrit, legenda sunt sæpius vestigia retro, sudandum quę passim in rebus obuiis, ut in discursu rationali facere te docuimus, donec ad symphoniam quandam musicam quã proximè totum hoc systema reduxeris. Exempli gratia, quod multi virtutis occultæ putant, radix plantaginis curat quartanã febrem, præsertim si cum vsu postulat & venæ sectio & atræ bilis concoctio vnã cum euacuatione ante præcesserit: cõstabit methodo actionem hanc omnem non tantum à forma occulta proficisci, quantum ex proportione mutua agentis ad passum ratione substantialis simul atque accidentarię formæ, nec non ratione quantitatis, ordinis, temporis, loci. Resolue affectum in causas, in formam scilicet subiectam quę materiem, atqui accidentia ipsa cum sint immaterialia per se, idcirco in horum resolutione subiecto vtimur vice materiæ: nã & accidentia sæpius per subiectum definiuntur. Constat in febre eiusmodi affectum ventriculum sæpius humore bilioso, acri, & ex aduisione mordaci, similiter & mezentierium. in causa est hæpar obstructum, atque idcirco amplius incalescens, vnde cum tanta humoris crassissimi copia per hæpatis angustias non transmissa partim hæreat in propaginibus venæ portæ, partim in regionem proximi lienis impingat, vbi profecto & aduisionis assiduitate in limbum degenerat visco quolibet tenaciorem, necesse est protinus dari medicamentum aliquod, cui non vna sit virtus, sed multiplex loci & temporis vicissitudine cum locis affectis analogiam semper obseruans. Oportet inquam labefacturum ventriculum modicè stringat, excalfactum temperet, fluxiones arceat, & quicquid affluerit crudi simul exturbet. In hæpate & mezenterio sunt indicationum ferè ijdem scopi, sed queritur istis maior incisio, eadem quę potentior multò in remotissima splenis regione, vbi quædã vis discussoria primas obtineat. Omnes has actionem vires vicis quę tum ex sapore iuxta Galeni methodum, tum viua eiusdem experientia in vna diuinę plantaginis radice facillimè deprehendes: habet enim gustati primò insipidum quiddam, vnde & propter aquei elementi dominium in superficie positum sub occur-

Regula falsi ab Arithmetica sumpta.

Examen Hypothesis circa subiectum princeps sine aduicium.

Tertij præcepti vberior explicatio.

Exempli in curanda febre quartana per plantaginem, cuius auctor est Dioscorus.

Observa finium multiplicium in vno particula negotio.

Plantaginis materia.

sus primos refrigerat, post aperit quidam se blandiusculus calor concoctioni bilis inferuens, cui & amplius exiccata subtilior altera vis emergit in alto hæctenus delitescens, quæ cum in penitiores viscerum partes vel in venas extimas sese insinuauerit, poterit incidat, frangat lentissimos succos, atque discutiat. Huius curationis exemplum vidi in Iuriconsulto celeberrimo & mihi amico summo D. Doctore Elberto Leonino, deinde & in vxore mihi charissima Margareta, huic enim cum menses antè durasset 3. illi cum septimanas sex, statim ab assumpto iure plantaginis, quartana penitus expirauit. Sed morborum historiam & obseruationes penitus admirandas in Therapeutice pariter atque Chirurgicis, in Epidemiis quoque & Anatomicis statim post huius operis editionem, superis fauentibus, euulgabo. Quod si in facultate iuris exempla desideras, etsi verear ne sutor vltra crepidam non cuius palato faciam satis; cum Iurisprudentiæ domus sit ciuitas plurimū quę societas (Cicerone teste) excipiam sanè illam societatis speciem, quæ natura inter humanas ceteras semper tum prior tum antiquior fuit. Vt si de conseruanda coniugum tranquillitate sit quæstio, communis est ea & quã latissimè patens, quippe quæ neque ad vllam personæ differentiam, nec loci, temporis, aut rerum aliarum circumstantium definitur. Imprimis ad constituendam iuris vniuersalis formam, quæ in omnes matrimonij casus ordine proferatur, opus est acri spiritu, vsu cõtinuo, & laboribus inexhaustis. Nam licet quã maximè ad perfectionis speciem ea trahatur, sit quę talis in rerum natura, qualem velimus maximè, necesse est tamen illius inuestigandæ methodum diuisam in animis nostris magis quę confusam multo quã fuit in negotijs merè naturalibus, apparere; cuius sanè nec simplex, nec nimis abstracta ratio est: oriuntur enim difficultates plurimæ tum ex parte legum ipsarum, tum subiectorum circa quæ versantur. Subiecti distinctio pene est infinita, proinde & causalis illa connexio modis efferris pluribus potest: nam quæ effectus eiusdem sunt causæ, interdum & causæ effectus quę speciem inter se mutuo gerunt. Nam in coniugij ratione cum sit societas animorum, formæ, & corporis, hic societas animi, interdum est causa societatis corporeæ, vel è conuerso, interdum vtrumque proficiscitur ab alia quauis extrinseca causa, vt ex parentum impulsu, & amicorum, rebus quę fortuitis ceteris, vt longè sit difficillimum certum in rebus ita dispersis ordinem constituere. Quin quod grauius puto, videtur forma necessitudinum humanarum totius quę contextus sæpe se promptius aperire, quã ipsè materialis ordo, cui sit coextensus: ita enim facilius dicimus societatem animorum & corporum ex rerum proximarum occasione diduci, vt per contractus mutuos, per parentes, affines, deinde & parètem rerum quę proximarum motiones siue consilia à causis præcedentibus mutari. Videtur hic quidem promptissimè ductus causarum simplex & interruptus, dum partes singulæ totius ordinis sub vniuersali quadam abstracta quę formarum aut finium imagine proferuntur: sed si materiis simul velut formæ coalitam intueberis, vt in ipso contractu coniuges primum,

Obsersatio auctoris in Plantaginis circa febre quartana.

Obsersationum medicarum libri ab auctore prope euulgantur. Exemplum alterum in iure negotio. Iurisprudentia de mus ciuitas.

Resolutio causæ matrimonialis.

In iuris negotijs ando considerandum reuera maximum diuisum.

Ratio perturbati ordinis circa ciuitatis negotia.

Ex parte subiecti.

Proinde & hinc difficultati medicæ maxime per methodum simplicissimam ipsa negotio vniuersali.

deinde parentes, dotem, atque affines proximos, postea & amicos externaque cætera, multa ex materiei ratione multiplicitas ilico, & totius causalis ordinis perturbatio nascitur, quæ illud potissimum præstat, ut ex materiei vel sensibilibus rebus de forma non facile iudicemus, cuius contrarium in rebus mere Physicis vsuvcit. Quod ad Iuris formam siue animam spectat, vel eo nomine necesse est prorsus a methodo fieri, quod legibus ipsi ex circumstantiarum multitudine plus sæpe authoritas atque fortuna quam ratio contriverit, & idcirco mens legum vel sit expressa rarius, vel si expressa est olim, nunc hominum incuria sæpe, vel vetustate abolita negligatur. Quin desunt plerisque nomina, ut necessario ad communissimum reducuntur, quemadmodum in crimine doli mali, in crimine stellationatus: sed sapiunt pulchrè, mea quidem sententia, uti & medici, cum vel ad autoritatem, vel occultam aliquam proprietatem velut asyllum sese recipiunt, ubi rationem rei non intellexerint, licet id faciendi Iuris peritis æqua sit magis occasio quam Medicis in negotio suo. Sed præstat ignorantiam absque aliorum periculo prosteri, quam se iactare temere, vel cum honoris vitæque discrimine inepta simul & falsa plurima comminisci. Est & difficultatis altera causa non infima, potissimum in illis principiis extrinsecis posita, quæ tam sunt infinita supraque methodum caput attollunt, ut vel Oceanum lebetes prius exhaurias, quam species rerum & comprehendere nomina possis. Nam uti causarum vna in alterius ditionem vndiquaque transcendit, ita & leges legibus permiscetur, fitq; hic merum chaos & indigesta confusio, ut cum in matrimoniali causa de hereditate ac testamento quæstio est, quatenus contractus matrimonialis nomine delegatur. Item cum in causa testamenti quæstio criminalis exoritur, sua enim cuique ex privata ærepiσδoσει est & resolutio particularis: quarum, ut singulæ singulis complicantur ratione partium, rerum, personarum, quantitatis, qualitatis, loci, tēporis; ita & intricata maximè est Indicationum species vel ordo Endeicticus, quem tamen ita necesse est consentire passim, ut cum vni quod suum est tribuis, suum alteri non auferatur. Hæc ego pro Iuris peritis non ut à methodo deterream, sed difficultatis nomine magis impellam & incitem, cum pulchri ratio sit in sublimi posita, nec sine labore transigi possit facinus magnum & memorabile. Neque verò exemplum eiusmodi à nobis suspicitur, ut cæteros doceâ (suis Mineruam quod aiunt) in ea facultate præclaros, sed viam duntaxat digito monstre: quam semel ingressi cum simul negotio suo determinata principia addiderint, eam perfectionis methodicæ speciem faciliè consequantur, quantum sperare humanis viribus licet. Age verò pro matrimonij resolutione ad normam resolutionis Medicæ, diagramma eiusmodi statuatur.

2. Ex parte forma Iuris peritis quod sæpe amodo sunt. Mens legum sapius occulta. Rebus enim desesse nomina.

Cantela & medici Iuris peritis scire communis cum rei nomina vel rationes ignorantur.

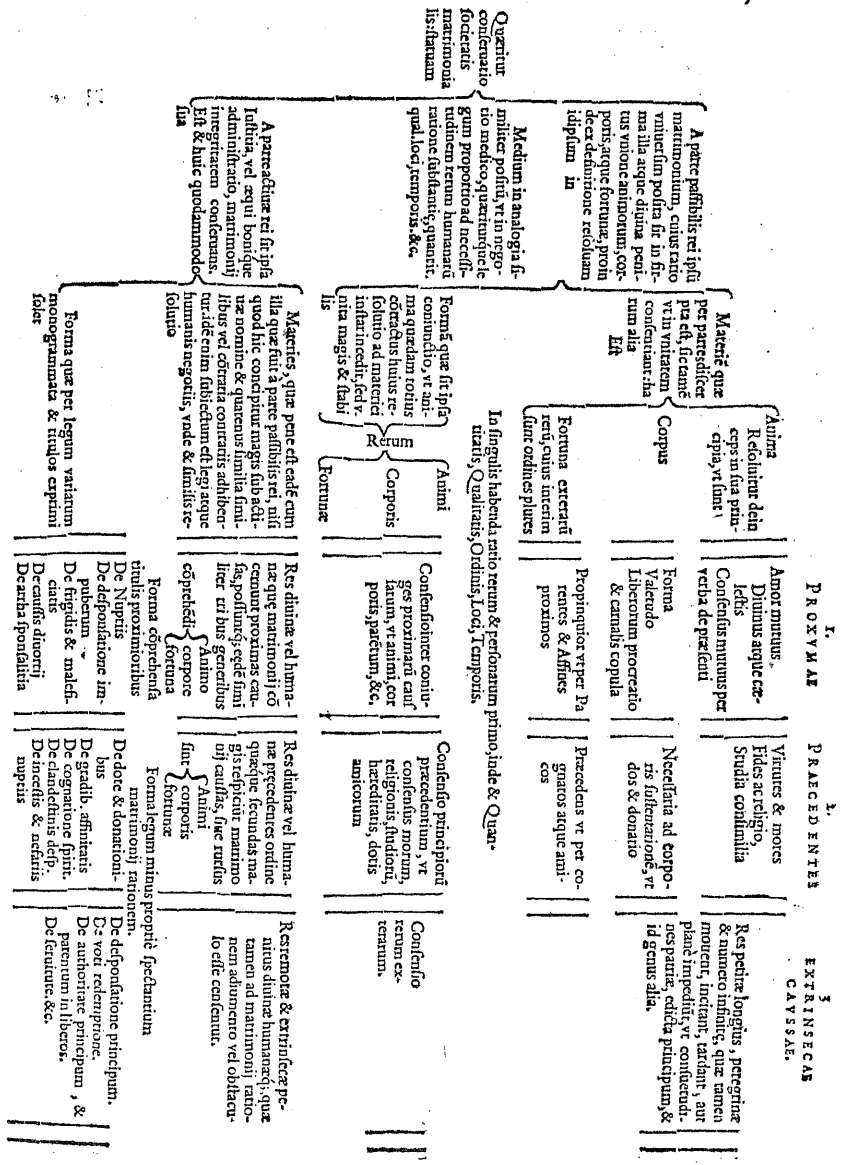
3. Ex parte rerum extrinsecarum.

Conclusio ex antelictis.

Authoris excessus circa exemplum particularem considerationem.

Resolutionis matrimonialis diagramma.

Queri.

μεθοδος ad methodum Perisopicas. Duplex quodammodo Methodus in iuris negotio, una coacta ad naturalis doctrinæ imaginem, altera vero commo- ditate Christi facultati iuris familiarior, per solam finium resolutionem.

Artes diuise mathematici.

μεθοδος.

Methodus finalis vel perisopica.

Diuisa Platonis Methodus que sit. Methodi Perisopicas id est beatissima.

Methodi Perisopicas nihil esse quam partem catholicam primo canonem demonstrant, si quod hic per totum curriculum in centum proficiatur.

Hæc omnis in Iuris negotio coacta nimium & violenta ratio est, cuius imitamentum non tam proinde vt necessarium, quàm pulchrum atque possibile demonstrari. Coactam censeo, quod hic fit forma proposita ceu colligata passim ex ipso materia sinu, cum tamen in Iuris prudentia aut non sit semper annexa materies, (vnde & mens aliquid sufficere debeat in illius locum, præsertim sub conceptu vniuersali) aut si materies adsit, diuisa hæc penitus feratur & discontinua, nisi quatenus à forma totius negotij ordinata maximè atque continua ad illam perpetui nexus cathenam auream religatur, vt potius isthic ex forma materiem, ex vnitatem Idæarum vnionem vniuersarum atque segnius obseruato, quarum præcepta quæ κατάληψις à Græcis dicuntur, circa res dispersas & discontinuas occupantur. Sunt autem dispersæ eiusmodi, quæ non perpetuam seruant inter se mutuo causæ effectusque necessitudinem; sed nunc se habent vt effectus & causa, nunc vt effectus eiusdem causæ, nunc demum vt circumstantium rerum momento impulsæ leni in partes varias inclinantur, cuiusmodi sunt ea quæ περιφρόνησι recensentur. Verùm vt huic incommodo succurramus, statuenda est methodus peculiaris altera, non tamen re ipsa, sed solo compendio à priorè diuersa, quam nos à resolutione finium, ad quos tanquam scopulos cuncta dirigimus, περισκοπήσιν haud malè vocemus, vel finalem, si Latinis placet. Nā & ipse Cicero ad Herennium, Omnem collocationem, inquit, ad finem accommodo. Quin & consimilem methodum secutus est maxime Plato, talèquæ subaudiatis passim, quoties diuisoria Methodo potissimum vsus esse dicatur, non quæ sit simplex diuisio, sed mista quædam discursionis species ex diuisione & resolutione intermedia. Vt cum proponitur beatitudo tanquam vltimus finis, diuiditur ea in felicitatem animi, corporis, atque fortunæ: Felicitas animorum resoluitur in suas causas proximas, vt virtutes; hæ diuiduntur rursus in species suas, Iustitiam, Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam: quærentur postremò singularum causæ vel media, vt Iustitiæ ratio sit tribuere cuique quod suum est, huius vlterior forma in legibus comprehensâ est, diuiduntur iterum leges in diuinas atque humanas. Proce- des hoc modo vel in infinitum si libet, vt variant vices nunc diuisio, nunc resolutio, sequestrata sæpe materies, sæpe & intertexta cum vsus postulat. Hanc Methodi ratione ego in methodorum tabula velut diuersam speciem nolui recensere, tū quod accidente duntaxat à cæteris differat in perfectione scilicet, tum quod ex infinita eiusmodi varietate cõfusus animus res, antequam probè gustarit, sæpe repudiet. Quin si benè consideres, multum affinitatis hæc methodus obtinet cum illa catholice methodi parte, quæ ante discursus triplices finè propositū soluit in diuersorum conceptuum rationes, vt quæ sanitatis curam in conseruatione dirimit partis sanæ, & profligationem affectus contrarij. Tantum in illo dissidet, quod progressa vltèrius nunc resoluat, nunc resoluta diuidat, formarumque ordines omnes sub ipso finium priorum posteriorumque nomine com-

ne comprehendat. Nam vt verum ingenue fateamur, essentialis rei cuiuslibet forma totum quiddam & omne potentia est, vnde nunc finis, nunc effectricis causæ rationem includit, interdum & vice materiæ, vice totius compositi, quod ab eadem maximè definitur. Id commodi habet hæc Methodus, quod materiem non necessariò semper innectat, nec aliàs formè nisi cum ea sponte se rebus consideratis agglutinatur, vt ægrè diuelli possit. Accedit com- moditas maior, quod discurrentis ordinem variè possit inuètere, modò ipsa principia seu priores formæ ad finem ita cõsentiant, vt alibi mutuo non aduer- sentur. Sunt ergo istius breuissimæ leges: Prior, vt finis simplicior in particula- res ordine dirimatur, sic tamen vt ad bimembrem distinctionem, si fieri possit, accedat quàm proximè. Secundò, Diuisa in particulares maximè conceptuū rationes paulatim in causas, media siue principia dirimantur, eademque rur- sus diuisione noua nouos quoque resolutionis vltèrius ordines trahant, donec ad prima ferè totius discursus elemèta pertigeris. Tertio, Sicubi sese offert ma- teries licet abruptim, non tamen est negligenda, sed & vnà resoluenda, quo- usque formarum essentialium termino sit exporrecta. Conspicitur ea potissi- mum in illis postremis resolutionis ac diuisionis partibus, vt in exemplo se- quenti est manifestum. Quarto, Idem fines diuersi aliquando medijs com- parantur, ijdem medio subinde & fines maximè differentes, hinc tam diuersi resolutionis ordines ex oppositis finibus per plura media, quæ tamèn desinant in vnum idemque principium. Quintò, Formarum ordini debetur examen triplex, in longitudinem, latitudinem, & profunditatem. vbi tamen cum sen- sus obiecta propria non suppeditat, à quàm simillimis ratio sit ineunda. Sextò, Formæ similiter ad formam per omnes dimanationum partes debet esse con- sensus mutuo per 10. genera & Categorias ab Aristotele constitutas. Septi- mò, Sæpè etiam dispersi fines opposito ductu denuò ad priorè simplicem re- feruntur, qui duos tresue fines in se sic comprehendat, vt diuisioni opposita compositio in diuisionis locum ceu postliminio reuocetur, persistente ni- hilominus discursus totius analytica forma. Verùm exemplo melius hæc in- notescant.

Forma rerum essentialis totius cuiusdam ratio- nem in se com- prehendit. Methodi perisopicas vtilitas.

Methodi perisopica leges.

Methodi perisopica leges.

Methodi perisopica leges.

Methodi perisopica leges.

Methodi perisopica leges.

Methodi perisopica leges.

Methodi perisopica leges.

Exemplum in- uestiganda prin- cipii felicitatis.

M m Propo-

Vides vt huius scopi Analyfis solius formalis ordinis distributione in continuum proferatur, sic vt priores scopi sub finium nomine, præcedentes autem sub efficientium causarum ratione potissimum sint comprehensæ. Materies circa particulares maximè sectiones emergit, diuisa ferè minusque coherens, nisi vbi formaram virtute cõtinuatur tum in legislatoris animo, tum in mente naturæ opificis. Vides præterea quopactò totius scopi sint distributiones duplices, recto quidem incesso per diuisionem magis Dialecticam, vel totius finis in species, vel partes & rationes varias, ex quibus consistit: Transuerso rursum per resolutionem magis causalem rei constituendæ scilicet in sua principia proximiora primo, inde & remotissima, sic vt resolutionis ordo hic vniuersus non tam sit propriè diuisio rerum sub finis nomine contentarum, quàm finis ipsius dissolutio & consecutionis finalis Anatome, in qua tamen longè id difficillimum est, diuisionis logicæ partes à resolutionis causalibus partibus aptè seiungere, cum ipsa diuisionis membra videantur non iniuria finis iam diuisi causæ suæ principia. Nam & collectio specierum generis ipsius formalis ratio est, vt i & partes sunt velut elementa totius integralis. Fiunt itaque pro eodem scopo dissolutiones variæ, proque artificis arbitrio, & dexteritate vel numero infinitæ, quæ tamen ad vnitatem quò propius spectant, eò sint meliores minusque confusæ. Interim & vniuersalium finium Analyfes quoque sunt vniuersales, vt i & minus communium particulares magis atque distinctæ. Tentandum adeo ex dissolutionis cuiusque partibus ad normam ante præscriptam, vt progressus fiant in Longitudinem, Latitudinem & Altitudinem, tam pro parte passibilis subiecti, quàm eius quod actioni præficitur: In vtriusque analogia per Endeixim significata vniuersus rei cardo versabitur. Poterat enim in Actionis resolutione illud ad eius integritatem constitui loco intrinsecæ rationis causæque proximæ, vt neque faciamus aliis, neque fieri patiamur, quæ nolumus fieri nobis. Poterat deinceps ad huius scopi consecutionem statui vltior ratio & quodammodo natura prior siue antiquior ex libris de Republica Platonis, vt iuxta primævas leges omnia fiant communia, tollaturque Meum, & Tuum ex Ciuitate. Verùm etsi hæc sit idea ciuitatis optimè constitutæ, quia tamen idipsum pro huius æui necessitate rationem Iuris Ciuilibis obturbat, nec iam in isthac hominum corruptela locum naturæ ius habeat, cuius duntaxat impressa vestigia manserunt in animis nostris, idcirco ita id moderandum est, vt studia quidem nostra imprimis huc vsque contendant, naturæ tamen iam labefactaræ atque præposteræ indulgendo tribuatur cuique quod verè sit suum, ita vt suum illud quisque suum sic cogitet, vt natum commune pluribus non ignoret: quodque commune sit omnibus, ita commune, vt quisque ex eo carpat sibi quod satis & necessarium, cuius moderatio ad ipsa natura est, à lege naturæ imitatrice determinatur. O ingens cura & providentia Deum, quæ non in rebus creatis duntaxat omnibus, sed & in creatorum vsu, in actione mentis humanæ idè & vnum & multiplex, idem cõmune & proprium sic esse voluerit, vt ex duobus summe

Conclusio.

Materies occur- sus in Methode periscopici diuisa ea est multiplex.

Finium diuisio duplex in Methode periscopica.

1. 2. Diferentia summaria Methodi finalis.

Diuisio legis partes à causalibus analyserum partibus ægè seongi. Ratio.

Examen Methodi periscopice. Axioma Methodi finalis.

Præceptum commune et periscopice Methodo, scilicet quæ ad naturam maximam esse oportet adaptantur.

Exemplum in Examina Republica Platonis.

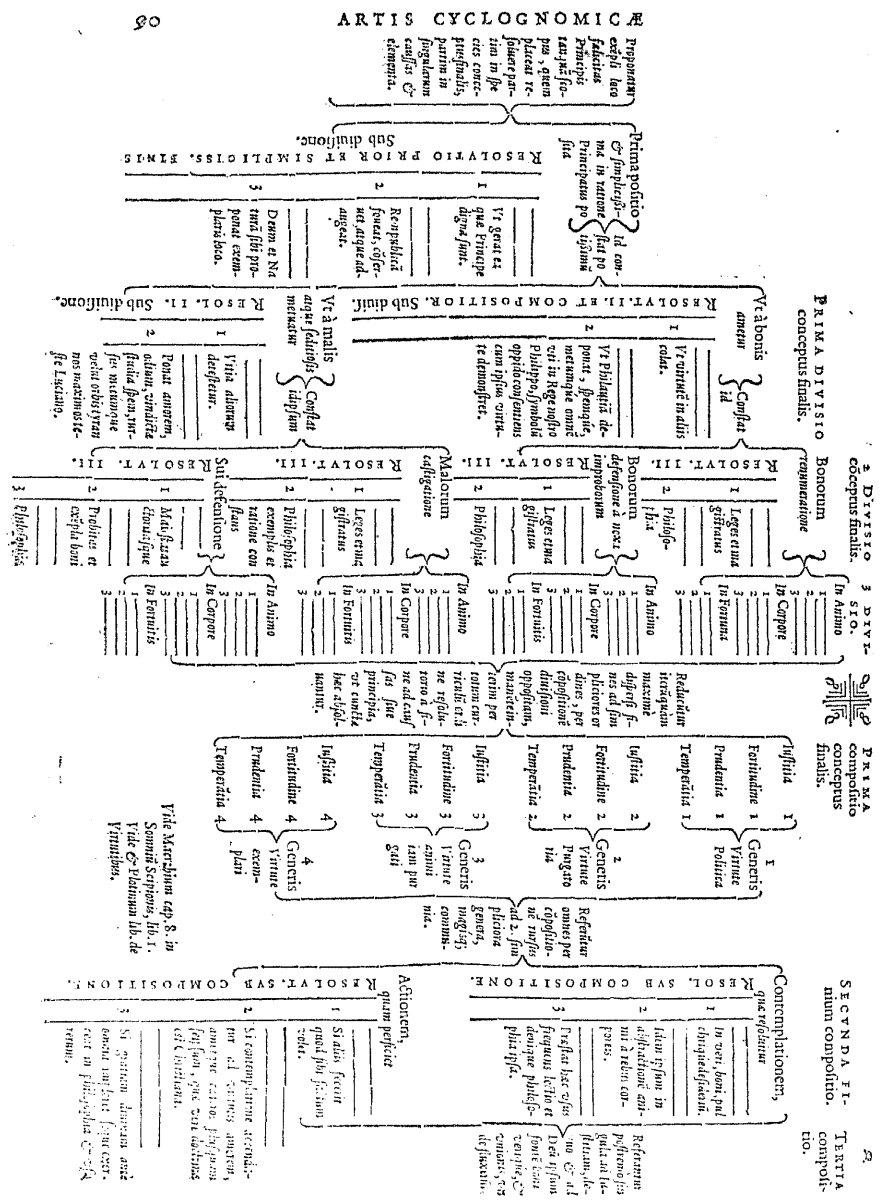
An rectè in Republica Platonis sit ciuitas communis.

Quomodo summum intellectum in Plato.

Magna Dei providentia in constituenda republica, ad cuius imaginem principis gubernatio omnis sit dirigenda.

M m 2 pugnant

ARTIS CYCLOGNOMICÆ

pugnantibus vna totius musica supra Orphicam lyram atque Pindaticam longè tollatur. Nec satis mirari queo, vel doctissimos viros tantopere Platonis Rempublicam criminâtes, quòd bona communia, quòd communes animos, communes quoque vxores & liberos esse voluerit, malè ipsius studiù mordax ille & Epicureicus Lucianus excepit, malè quotquot ipsum de bruta illa & corporali communione locutum existimauerunt: etsi enim vel fortunarum, vel liberorum, & coniugum faciat mentionem, sic illas communes voluit, vt alter alterius saragens, nò minùs curaret publicum bonum quàm suum: vnde vt animus vel totius forma nobilior corporeas omnes in se comprehendit; ita & animorum coniunctio coniungit & curam exterarum rerum, vxorum, prolium, parentum, fortunæ, & corporeæ valetudinis. Quòd verò omnes æquales esse voluerit, non ideo sustulit ordinem ab vniuerso, cum alibi contrariù potius attestetur, sed partim id voluit, vt in eodem ordine distincto, plurium sit summa æqualitas, partim vt ita minores maioribus seruiant, superiores vicissim inferioribus, vt mutua quædam necessitudo & fortunarum temperata videatur, iuxta illud Euangelicum: Qui maior est vestrum, sit quasi minimus, quod rectè obseruant & nostri Sancti Pontifices, dum sese gerunt vt seruos seruorum Dei. dum in Ecclesiastica hierarchia minores obediunt maioribus ordine, illi è diuerso his necessaria subministrant; vnde felicitatem communem omnibus voluit, non sic vt omnia omnibus communia statuantur, sed vt nullum Reipub. membrum vel penitus laboret, vel solum exuperet in felicitatis ratione. Quin sit communis in omnibus omnium sympathia, sintque omnes eiusdem felicitatis consortes pro subiecti modulo, prout cuiusque natura capax existit. Nam & naturæ constituit ordines 3. diuersos quidem in republica non minùs quàm in Musica quauis, in anima hominis & corpore, in mundo maiore atque intelligibili superiore; sed tamen ex symmetria omnium ad pulchri vnius æqualitatem optimè consonantes. Sic sanè officia eadem & viris & foeminis imperat, minoris ferme maiorisque ratione distincta, cum eius vniuersa relatio sit penè analoga & ad idem vnum. Hanc mentem fuisse diuini Platonis, nemo inficiabitur, si quis contentum eorum omnium videat, quæ libris De regno, Deque republica, & toto ipsius philosophiæ syntagmate per colloquia celebrarit. Quamquam & alia ratione potuerit excusari, quòd ad illud respexerit ius primæuum & penitus naturale, cuius posterius alterum, imago solum, ac velut vmbra dicatur. Deus enim iustitiæ suæ imaginem pectoribus nostris insculpsit, per quam naturaliter inuitamur ad amorem iusti & æqui, deterremur ab iniquo & iniusto, quod sanè ideam appellant philosophi *σοφὴν φυσικὴν*. Sed quia naturæ primæque permutatio naturæ penè in animis plurium legis characterem aboleuit, sintque paulatim propentiores homines ad amorem sui effrenemque concupiscentiam; idcirco ne ad peccandi licentiam fenestra tot improbis relinquantur, si sola naturæ lex ab omnibus exigatur, necesse est alios legum carceres inueniri, quibus ad patendum publica necessitate cogantur, vt pulchrè Iurisperiti in facultatis

Dissecto Platoni in lib. de Republ.

Contra Lucianum & Epicureicos. Quæ communiōem rerum voluerit Plato.

Docet idipsum & Reipublice nomen.

Etque in vniuersitate pluralitas & in pluralitate vniuersitatis conseruanda. Doctrina Evangelica summa principia.

Rem omnium præcipui ordinis 3.

Consensus omnium in vniuerso.

Consensus summi ordinis in Reipub. cum consensibus vniuersi.

Altera Platonis excusatio. In primæuum.

Inter secundarij præcipui.

suæ libris *Isagogicis* demonstrarunt. Sed refero gradù, vnde digressus fui; illud etiam atque etià moniturus, vt in scientiis istiusmodi, quarù subiecta magis à materie sunt sequestrata, vel materiem discontinuam adipiscuntur, hanc seruent præcipuè Methodi formam, & in diuisione compositioneque sese imprimis exercent, præsertim cum & in facultate nostra sapius vsuueniat, vt forma se consultantibus ingerat prius quàm formæ substrata materies. Ita enim in febre propter variarum rerum cõplexus infinitos, quoties vel temporis angustia, vel totius *περιστάσεως* multiplicitate fines dissoluere accuratè nò licet, sic ferè procedimus vt febre corpore liberemus. est opprimendum humoris huius vel illius incèdium, incendij vis absque sublata putredine auferri non potest. Iterum vt putredo auferatur, tollendæ sunt huius vel illius vasis, aut visceris obstructions, quæ putredinem pepererunt: Obstructio nò auferitur demum nisi medicamentis partim, partim & bona victus ratione; ac demum nisi mali fomes penitus extirpetur. Vt cumque tamen ita resolutionem medicam præstiteris, occurret passim implicata materiæ ratio, vnde & eiusdem analyses intermediæ requirentur, quas expedire fas est, cum vsus maximè siue necessitas postulat, in omnibus alioqui resolutionum partibus proluxa sæpe & superuacua, etsi ad conseruationem humani corporis nullus sit nimium effectus labor. Cõstare iam satis existimo Naturam ætiologismi vniuersam in inuentione, traditione, atque iudicio positã, per indicationes maximè designari, substantiarum, quantitatis, formarumque materialium nexu perpetuo coherentes.

Conclusio summa de usu Methodi peripateticæ.

Applicatio Methodi periscopice ad medicinam & naturalem facultatem. Exemplum.

Conclusio summa totius Methodi per antecessores canones demonstrata.

Totius Methodi Poetica comprehensio per Aristotæ fabulam ex Georg. 4. circa finem. Aristæus.

Cyrene.

Arethusa.

Clymene.

Quis Deus hanc Musæ, quis nobis extudit artem?
Vnde noua ingressus hominum experientia cœpit?
Pastor Aristæus fugiens Pençia Tempe,
Amisus (vt fama) apibus, morboque, fameque
Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis,
Multa querens, atque hac effatus voce parentem:
Mater Cyrene, mater quæ eurgitis huius
Ima tenes, quid me, &c.

Necessitas rerum humanarum, velut artium omnium & Methodorum inuentrix prima, à Poëta opt. max. celebratur: huius inuentionis negotiù fabule comparatur, cuius personæ principes sensus humanus per Aristatè insinuat, virtus imaginatrix per Arethusam, intellectus per Cyrenen matrem.

quæ sonitum thalamo sub fluminis alii
Sensit, eam circum Milefia velleræ nympha
Carpebant, hyali sauro fucata colore,
Drymoque Xanthoque, &c.

Infusa scilicet desuper notiones simulachris nònihil sensibilibus implicatæ.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem,
Vulcani Martisque dolos, & dulcia furta,
Aque Chao densos Diuum referebat amores.

Nam per amorē illa diducitur maximè cōtinuitas, seu rerum dependentia mutua, cuius confusa notio ab intellectu primum in inferiores animæ partes est propagata.

*Sed antè alias Arethusa sorores
Prospectans summa flauum caput extulit unda,
Et procul à gemitu non frustra exterrita tanto
Cyrene soror, &c.*

Vides vt virtus imaginatrix à sensibus excita intellectus potentiam pro inuestiganda natura rerum in subsidium vocat.

*Huic percussa noua mentem formidine mater
Duc age, duc ad nos fas illi lumina diuum
Tangere ait, simul alta iubet discedere late
Flumina, qua iuuenis gressus inferret, &c.*

Ita quidē res primo sensibiles imaginatrix virtus corporib^o abstrahit, quibus frustratis amplius intellectus influit, atque in naturæ penetralia penitus ducit.

*At illum
Curuata in montis faciem circumstetit unda,
Acceptitque sinu vasto, misitque sub annem.*

Hi sunt confusæ primum discursiois circuli, quales eccentrici & deferentis nomine nuper sunt insigniti.

*Iamque domum mirans genitricis & humida regna,
Speluncis que lacus clausos lucosque sonantes,
Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diuersa locis Phasimque Lycumque,
Et caput unde altus primum se erumpit Enipeus,
Vnde pater Tyberinus, &c.*

Hæc sunt nimirum primæ discursiois rudimenta, à sensu & intellectu obfcura penitus, & secundum alteram partem indefinita, vt demonstratum est supra. Sequitur animi purificatio maior,

*Manibus liquidos dant ordine fontes,
Germanæ, tonsisque ferunt manilia villis*

Et mox:

*Oceano libemus, ait, simul ipsa precatur
Oceanumque patrem rerum nymphasque sorores.*

Hic sanè inducit fabulæ personam principem vim Rationalem, scilicet sub Oceani nomine propter ipsius orbem latissimum, antri que totius marginibus exporrectam ditionem, propter æstus reciprocos, fluxus refluxusque continuos, in cuius sinu tandem ille reconditus Proteus naturæ multiplicis vultus multa obrutus aquarum caligine delitescit. Tres itaque discursuum orbis istius gratia commonstrantur.

Ter liquido ardentem persudit neclare Vestam,

*Ter flamma ad summum recti subiecta veluxit,
Omne quo firmans animum sic incipit ipsa.*

Summam Inventionis vim in ratione collocat.

*Est in Carpathio Neptuni gurgite Vates
Ceruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor
Et iuncto bipedum cursu metitur equorum.*

Sunt hæc sensibiles species per Imaginationem transmissæ, & notiones per intellectum. Vide verò deinceps rationis infandum numen, naturæque vim à ratione comprehensæ.

*Nouit namque omnia vates,
Que sunt, que fuerint, que mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
Armenta & turpes pascit, sub gurgite phocas.*

Accedit demum ad Rationis Methodum, ipsiusque discursiois orbem absolutissimum.

*Hic tibi namque prius vinculis capiendus, vt omnem
Expediat morbi causam, euentusque secundet.*

Quam expresse verò ad Ætiologismum & Indicationem hæc visus est retulisse?

*Nam siue vi non vlla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes, vim duram & vincula raptò
Tende, doli circum hæc demum frangentur inanes.*

Quanta verò sese aperiat rerum & circulorū multiplicitas, & quanta imaginum indiscussa congeries nutantem animum à recta interdum semita trahendorum ferat, pulchrè in sequentibus docet.

*Verum vbi correptum manibus vinculisque tenebis,
Tum varie illudent species atque ora ferarum.
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque draco.*

Quare nisi ad discretionem veri à falso incumbas gnauiter, periculū fuerit, ne vel fero scientiam consequaris.

Atque ita vinculis

Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.

Quare totius Endeiceos & Methodi summam ita tandem complexus breuiter.

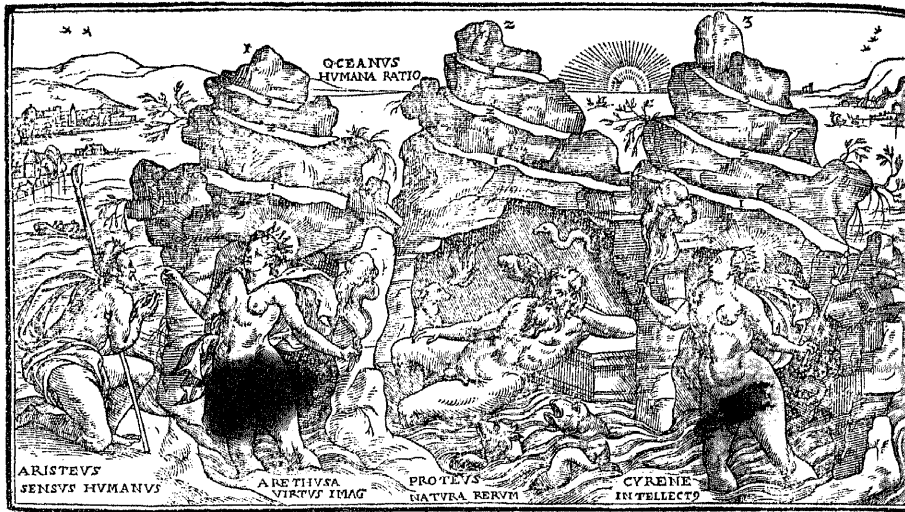
*Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto nate magis contende tenacia vincula,
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris incepto tegeter cum lumina somno.*

Id est, donec totius resolutionis ordo constans quam maximè videatur, nec uno vel altero posito aliud sequatur absurdum.

Sequitur exercitatio.

Est

Ter

Est specus ingens
 Exesi latere in montis, quo plurima vento
 Cogitur, inque sinus scindit sese vnda reductos:
 Deprensus olim statio tutissima nautis.
 Multa hic rursus de singulis παραπρασινωδες.
 Intus se vasti Proteus tegit obliice saxi:
 Hic iuuenem in latebris &c.

Et paulo post de naturæ occultioris imagine, discursuumque congenitis
 feminariis.

cum vasti circum gens humida ponti
 Exultans rorem late dispergit amarum.
 Ipse, velut stabuli custos, &c.

Rursus de Methodo & ratione inueniendi rerum abditas causas.

Vix de fessis senem passus componere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicisque iacentem
 Occupat, ille sue contrâ non immemor artis,
 Omnia transformat sese in miracula rerum,
 Ignemque, horribilemque seram, fluumque liquentem:
 Verum ubi nulla fugam reperit fallacia, victus
 In sese redit, aqve hominis tandem ore locutus.

Hæc

Hæc est fabulæ totius læta Catastrophe, huc omnes ingenij nerui & vires
 intentæ penitus aspirabant. Aperit tandem Natura causas, quibus inuentis,
 ad reparandas apes antè deperditas miser Aristæus,

*Haud mora, continuo matris præcepta facescit,
 Ad delubra venit, monstratas excitat aras,
 Quatuor eximios, &c.*

Ab ipsa Analysis ad Synthesim, à contemplatione ad actionem proficiscitur.
 Hanc mentem tanti viri plusquam Platonici, ac Philosophicam allegoriam
 nescio an quisquam ante nos animaduernerit, cum tamen si totum discursum
 perlegas, eodem loco in vnum conspirare senties vniuersa. Aded vel poetis

Poetarum Law.

ipsis (quorum furorem Plato tantum in infimo statuit gradu) diuinæ istius
 methodi discursusque triplicis character inoleuit. Quin ipsam Platonis phi-
 losophiam ex horum officina non aliter effluxisse, quam ex Oceano Mæotis,
 ex Mæotide Pontus, ex Hellesponto Pelagus, testis est

*Poetices & Phi-
 losophia compa-
 ratio.*

Max. Tyrius sermone 16. cum de Homeri mystica Theologia præclare disse-
 rens, eandem ab Academiæ iniustis legibus vindicaret. Authoris carmina ed
 prolixius enarraui, quod nostra hæc accipi maiore cum voluptate voluerim,
 memoriqve menti (vt ex carminibus solet) firmius adherere. Manifestum
 insuper ex antè traditis puto, quæ sit Endeixeos & ætiologismi mutua necessi-
 tudo: videtur enim subinde confundi vtriusque ratio, subinde tanquam in
 vices partita ab animo comprehendendi. Mihi profectò natura visæ sunt compli-
 cari, sic tamen officiorum alternata vicissitudine dirimi, vt vna alteri nunc ef-
 fectus imaginem, nunc causæ atque principij præ se ferat. Interdum enim ex
 causarum tractatione, endeixis nascitur, interdum ex endeixi rursus cognitio
 causæ, si tamen totius discursionis extrema consideres, vnaque & nominum
 vim, nobis quidem discurrentibus postremum quiddam est ætiologismus,
 causæque cognitio: primum verò ex classium genere triplici petita indica-
 tio, sic tamen vt per discursionis curriculum reliquum & vices variant, & no-
 minum appellationem.

*Cur Methodi
 ratione ex poem
 summo deduce-
 rit.
 Corollarium de
 comparatione
 ætiologismi &
 indicationis.*

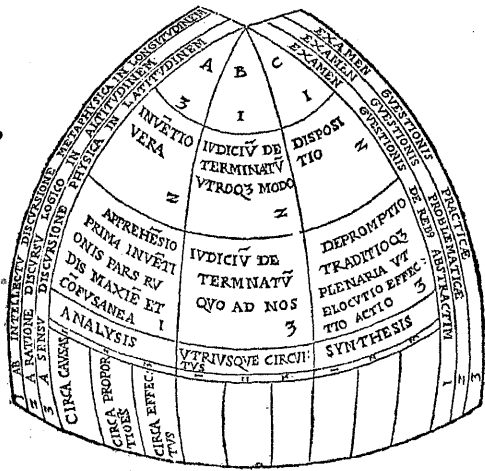
N n

HÆC

HÆC EST TOTIVS ÆTIOLOGISMI BREVISSIMA COMPREHENSIO.

ÆTIOLOGISMVVS

A Inuentorum repositio.
 B Iudicium determinatum quo ad naturam.

• Reminiscentiã inuentorum trad.pars.

Methodi Catho-
 lice vñsi im-
 mensi.

Vtilitatem Me-
 thodi Cyclogno-
 mica particula-
 ris demonstratio.
 I In futurorum
 prædictione.
 Scientiã Astro-
 logica cõstituit.

In Astrologia
 prædictione qua
 sint spectanda
 præcipue.

Astrologia facili-
 tas quousq; sese
 extendit.

Habes demum ex arte Medica cuiusvis doctrinæ & cognitionis celeberrimos fontes, imò velut immensi cuiusdam Oceani caput, & septemplicis ostia Nili: quæ cum repereris, illud quoque te cogniturum scito, in quo potissimum fortuna negotij tui, imò & artium quarumcunque & vitæ felicitas collocetur. Nam siue scientiam nudam, præsentium scilicet, præteritorum, futurorum, seu rectè dicendi methodum, seu agendi dexterè cupiamus, vis omnis vbiq; in extremorum præcipue analogia posita est. Vt in prædictionibus Astrologicis, vbi simplicior resolutio est, quia de mutationibus quæritur sublimarum rerum. Vnde hæc cieantur inquirimus primum: atqui elementa simplicia constat à supernorum corporum rationibus affici; hominem verò partim à concursu fortuito, partim ab Astris, partim à Deo solo atque instrumentorum materie, aut etiam à libera voluntate, quæ cælos vltra cum libet & astra transcendit. Spectantur itaque pro cuiusq; euentus genere id quod afficitur, quodq; afficit, vtrumque resolutum in causas vel partes extremaq; scrupula, quorum medio proportionales efflorescunt, secundum substantiam, magnitudinem, numerum, qualitatem, locum, & tempus, vnde propemodum quid prædici debeat, & quousq; hæc facultas progredi possit, absq; negotio colligemus. Quòd si viderent cæteri, non ita vel tribuendo nimium artem hanc vltra quam par sit va-

rijs

rijs superstitionibus infarcirent, vel derogando plus fatis opificis nostri largam benignitatem infringerent. vt Picus fecit, affectu magis quam veri studio in hanc scientiam concitatus. Quasi non artibus singulis atque scientijs suæ sint imposturæ, sua superstitio, & abusus intolerabilis. Quasi aded quod imperiti sint homines, quod cæcus animus vel ignorantia tenebris vel cupiditate præpeditus, quod rerum principia difficillima, remota paulisper oculis, remota auribus nostris, idcirco scientias earumdem esse sit inconueniens? Sed nos istius doctrinæ particularem Methodum & nunquam hæctenus obseruatos canones, nobis autem ratione firmissima atq; vsu assiduo comprobatos propediem in vulgus spargere meditamur. Quod ad orationis methodum spectat, nonne id ante omnia in Oratore præcepit M. Tullius, orationem non tantum constructione verborum & rerum multarum electione firmandam, sed & omnes animorum motus, quos hominum generi natura contribuit penitus pernocendos, quod omnis dicendi virtus in eorum qui audiunt sedandis mentibus aut concitandis sit exprimenda. Quare & disertos plurimos καὶ λογοδω- δάλας, eloquentem neminem, nisi rerum cognitione imbutum, nisi perfectum philosophum putat; & hunc quidem cernebat animo, re ipsa vidisse minime, fatebatur. Itaque cum pro rerum partim, partim pro personarum qualitate sit temperanda oratio, sintq; istorum primæ differentia tres, idcirco & styli differentiam triplicem adaptauit, duas quidem extremas vt grandiloquam vnam & grauem, alteram remissam & tenuem subtili quadam pressaque oratione limatam, quarum sit altera media temperata in neutro excellens vtriusque particeps. Harum singulas in sua diducit principia, rursus resoluens vnamquamque in sententiarum tropos & schæmata, hæc deinceps in verborum figuras vt elementa. Vbiq; autem sicut reliquarum artium, ita & hic fundamentum est, videre quid deceat, ἀρέτρον appellant Græci, decortum Cicero, qui proinde mouendorum affectuum duos statuit velut cardines antesignanos ἦθος καὶ πάθος, cuius rationem pulchra similitudine à pictoribus ducit, quando sanè nec sartor vestem, neque calceum sutor, nec ædificium architectus probè nisi pro rerum quibus aptantur necessitudine comparabit. Vt itaque nullius est efficaciam absque anima corpus, ita nec absque rerum cognitione pollet orator, qui non & humilia subtiliter, & magna grauiter, & mediocria temperate dicere potest, quem etsi inuenies nusquam, quis vetat vt animo speciem comprehendas? Eatut demum ad actionis omnem effecti- nisq; disciplinam, isthic non tantum rerum cognitio simplex, causarum effectuum q; proportio in naturæ efficientia, sed & compositi naturalis vnus ad alterum, agentis ad passum committendorum inuicem pro intentione animi nostri, quam nos imitatores opificis nostri ad illum naturæ archetypum ceu Polycleti regulam iugiter applicamus. Vt si quis palæstræ Methodum vel artis Athleticæ velit, spectandus est ille qui impugnat, & is qui oppugnatur primum, atqui in impugnante spectatur hostilis inuasio, siue aggressus, & inferendæ plagæ dexteritas. Contra in defendente regressus, & aduenientis

In 1. Picum.

2 Methodi de-
 monstratio exem-
 plaris in Arte
 Oratoria.
 Oratoria facul-
 tas in quibus
 consistat.

Discreti diffin-
 itio ab eloquente.

Oratoria facul-
 tatis Methodus.
 Oratorum gene-
 ra 3.

Oratoris artis
 fundamentum in
 analogia oratio-
 nis ad auditorē
 vel rem que
 tractatur.

Simile à Pictō-
 ribus & Me-
 chanicis.

Quod anima
 corpori, id Ora-
 tori Philosophia
 reuungit co-
 gnitio.

3 Vtilitatis
 Methodi exem-
 plum tertium
 in actione.

In Gymastica
 vel Athleti-
 ca

plagæ repulſio. Sunt itaque hæc artis illius principia 4. à parte quidem paſſibili rei reſreſſus, repulſio, à parte actiue rei inuaſio, vulneris illatio: ſed & hic vtroubique multiplices modi, penes omnes poſitiones corporis, penes inſtrumentorum variam rationem. Vnde priuſquam theſes vel antitheſes omnes expediant ordine reſolutorio ad elementa priora vel progymnaſmata deducuntur, quæ ſolent præſigere, vt & arma & manus & pedes & reliquum corpus hac ratione in omnem habitum atque occurſum quàm celerimè aſſuefaciant. Ita & in arte Nautica (vt hæc ſit inter mechanicas exemplorum plurimum loco) diſcèda eſt loci natura, & quæ vela dare conſtituas, diſcendum anni tempus, & ſyderum conſtitutio præſens. Hæc à parte paſſibilis rei, cui oportet reſpondeat & nauis materia, & forma eiufdem vniuerſa, ipſius quoque gubernatoris induſtria & fortitudo, qui ſcilicet ventis

Nec premat aduerſis nimium, laxetq̃ue ſecundis.

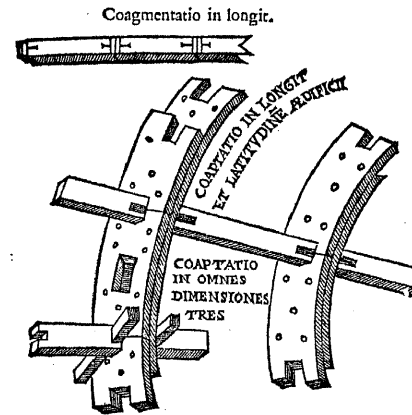
Mira profectò inuenta doctrinæ nauticæ, & circa hanc ipſam ingeniorũ ſtupenda miracula, vt patet ex monumentis clariff. viri Petri Nonij. Sed longè hanc artem exuperat Architectura, quæ propter vſum mortalibus neceſſariũ, propterq̃ principia Geometrica, à quibus aciem nunquã deſlectit, propter denique effectus tam admirandos, vt omnem copiam laudis, omnemq̃; exuperent orationis vim, digna mehercule eſt, vt ſupra Nauticam & Pictoriam (eſt iſtarum quoque ratio, vt aliarum artium in Mathematica proportionem conſtat) in artium maximarum & liberalium numerum referatur. Quod vt firmius credas, ſolum tibi vel Archimedes illum Syracuſanum præ oculis ſtatu velim, pugnaſq̃; omnes & machinas contra Metellum Romanum conſulem, cuius hiſtoriam diſertis admodum verbis inter illuſtrium vitas Plutarchus expreſſit. Vnum hic equidem ſilentio præterire non potui, cuius inuentum ſi probè examines, vel Archimedis inuentis hæctenus vel Vitruuianis omnibus non paruam caliginem offuſiſſe videbitur. Eius eſt author vir illuſtriſſimus Francorum Regi ab eleemoſynis atque à conſiliis, Abbas reuerendiſſ. S. Elyſij Philibertus de L'orme, in omni Philoſophiæ genere præclarus maxime, præſertim in Mathematicis & Architectura; cuius eam exiſtimationem eſſe Pariſiis audio, vt ædificia integra & turres vaſtiſſimas à fundamento facilè & paruo negotio transferre ad aliquot ſtadia poſſit. Nunc opus eiufdem inſigne prodijt, eò reſpiciens, vt ſumptu exiguo vel ex lignorum fruſtulis paruis (cũ ſemper magnarum arborum non ſit vbique copia) compactis inuicem parare ingentes trabes, arcus, atque parietes poſſis, vel nullo adhibito ferro, cœmento, aut eius generis nobiliore materia. Atqui vt paucis eiufdem negotij elementa longè pulcherrima poſſis concipere, aptantur partes in longitudinem primum proportionem ſuperioris ad inferiorem, factòq̃ue ad commiſſuram vtriuſq̃; communi ſinu: quibus ita compoſitis, iunguntur in latitudinem aliæ eodem artificio fabricatæ, vt & lóngitudo & latitudo reſpondeat cum certa ſinuum analogia. Tranſuerſim denique & velut in altitudinem iunguntur velut principio maſculo columnæ vel arcus antedicti in eam effigiem totius operis

1 In arte nautica.

2 Architectura.

Architectura mirabile quoddam inuentum.

operis, quam conceperis primò, intercedentibus clauis ligneis, qui cuncta copulent atque connectant.

Figuras ex illius opere in hunc decerpsi locũ, partim vt ſtudioſi ad vtiliſſimã eiꝰ lectionẽ inuitẽtur (eſt vino vèdibili ſuſpẽſa hedera non ſit opus) partĩ vt huius intuitu & in noſtra ſphæra compoſitionis imaginẽ, & in naturalibus cæteris ideã rudiſculam apprehendãt, qua primum ex rebus puſillis apta proportione coagmentatis inuicem, vel mũdus ſtruatur hic vniuerſus, quò forſan & illa eorum opinio ſpectat, qui cuncta non ineptè forſitan ex ato-

Architectura vntio cum natura officio conparatur.

morum compoſitione & diuulſione fieri ſunt arbitrati. Eamus ad facultates ſuperiores.

In Medicina quidnam eſt illa partitione prius, quæ ſanitatẽ humani corporis in formam atque materiem ſecat, vtramque in ſimilarium & inſtrumentarium partium ſymmetriam, & huius gratia paulatim maiora inſtrumenta in minora, donec ad minima per anatomen deuenitur? Similares quoque continentes in contenta diuidit & impetum facientia, & hæc poſtremò in elementa prima, à quibus reſreſſus per ſyntheſim fiat, ſi artis faciũda ſit conſtitutio. Eodem modo ſanitati contrarios morbos inquirat, primum à ſymptomatibus ad morbos ipſos nature pugnatẽs, ab his poſtremò ad morborum cauſas, cauſarumq̃ue principia, quæ penè tot numero patent, quot ſunt naturam quæ ſoucant atque conſeruent. Affectionum genera cuncta cũ veſtigaris, ad ea procedi volunt, quæ vice agentis aut inſtrumenti accomodi loco vel ſanitatem ſimilem ſeruent, vel morbum morbiq̃ue effectus & cauſas eiufdem ſibi contrarias eradicent. Iam vtriuſque proportionem deprehenſa, ad ipſam vltimò curationis conſeruatiõniſq̃; methodum peruenitur, inuentionis via per analyſim ccepta, traditionis per ſyntheſim abſoluta. Quid autem in iuriſprudentia? nonne ad tranquillitatis publicæ & iuſtitie conſeruatiõnem operi materies velut ſubiecta ciuitas eſt, nexuſq̃ue diſperſæ multitudinis in vnitatem? legum verò conſtitutio velut anima reip. eiufdemq̃; concordie velut efficiens cauſa. Dirimatur itaque & ciuitas & hominum contractus in cauſas ſuas vſque ad elementa, tribuantur & æqui leges & conſuetudines, vſque ad illas naturæ primæ: ſubobſcuras notulas, legumq̃ue leges, quibus reſp. non ſecus quàm mundus

2 In medicina.

3 In iuriſprudentia.

mundus hic vniuersus communi quadam anima gubernatur. Hæc vbi compleueris, mox partium quarumcunque dissensus consensus siue proportio institutionem tibi breuissimam alioqui infiniti iuris absoluet. Sed methodum iuris analyticam simul atque syntheticam paucis ita complexus est Maximus Tyrius sermone 6. Reipublicæ salutem intelligo consistere, non vt mania habeat firmissima, vt integra naualia, vt fana, gymnasia, luees, & porticus, quæ vel hostilis iniuria vel ætas vel ignis absumit, sed omnem hanc statuo in composito more ciuitatis atque administratione decora, quæ quidem nequaquam aliter effici possunt, quàm optimarum legum ministerio. Optimas leges custodit vtentium virtus, Vtentium virtus ab ratione exoritur, Ratio exercitatione cõualefcit, Exercitationem perficit veritas, Veritas non nisi per ocium quod in ea assequenda ponatur, id est, per philosophicam contemplationem obtineri potest; qua fit vt accensus ea discat quæ nunquam alias viderit, quæ didicerit ea & fideliter custodiat, custoditis vtatur, vtens nunquam labatur. Hic est totius considerationis propositus fructus. Viden' vt tota deductio *περοισκοτινδ*, vtque à fine proposito analyticæ primum feratur vsque ad philosophiam ceu primam & principè causam, inde reuersus in circulum via synthetica ab eodem principio tendit ad finem prius propositum, qui in ipsius ciuitatis salute consistit. Rectè igitur Plato tum demum beatas fore respublicas dixit, cum qui gubernant, philosophari inceperint, non quod velint philosophos in magistratum semper assumi, nam qui ex humili loco tolluntur altius, subinde & sui & philosophiæ profus obliui, nescio quid magis tyrannicum redolent, vt nihil hoc monstro sit insolentius. Verum reges vult ipsos, atque primates primatum genere natos aut philosophiæ operam dare, aut cum verè philosophis conuersari, & ab iisdem consilia capere omni & spe, & metu, & assentatione deposita. Iure itaque & nostræ ciuitati meoque natali solo sibi in quo gratuletur obtingit, postquam tot genere illustres viri omnes philosophiæ amatores, plerique etiam in hac versati plurimum Rempublicam sapienter hactenus administrant, vti rebus vel summe perturbatis vndique magna cum laude & gloria commonstrarunt, his annis præsertim superioribus 1566. 1567. & præcedentibus aliis, quibus & Ate & ipsa Pandoræ pixis, & omnes Diræ atque infernales Furiæ terris immixtæ viderentur, impiaque æternam tripidarent sacula noctem. In Theologicis rebus si praxim obserues, nonne propemodum & eadem ratio est, quæ medicinæ fuit? Nam vt hæc præcipuè affectus corporeos curat, ita & Theologia interdum affectus animæ ex vnitatem in multitudinem deriuat. Discenda est igitur & hic effectiuæ ratio ac multiformitas, pro quæ plagarum diuersitate, pro rerum & personarum circumstantiis variis versanda remedia variè, vt ad scopum vnicum æternam beatitudinem scilicet in vniõne nostrum cum Christo veterique ecclesiâ positam quàm celerrime contendamus. Pulchrè id diuinus ille Gregor. Nazianzenus in suo Apologetico tradidit, dum cicurandum animal ob oculos ponit, quod veluti ex multis animalibus constans pro capitum quoque multiplici genere & cicurandi

Imis analysis & synthetis ex Max. Tyrio philosopho.

*Digressio in Phi-
lophie laudem
& Principi qui
hanc amplecti-
tur.*

*4. In Theologia
Ethica.*

*Gregorij Nazian-
zen: præclara
instituto à sum-
mi sumpta.*

poscat

poscat multiplicem modum, quæ si religionis antistites in castigandis subditis animaduertant (vt apud nos fore confido) futurum est maxime, vt neque iustitia Deum neque clementia terris exulet, nec vna ex parte dici possit in socordes nimium illud Ezech. 34. Quod contractum est nõ colligastis, quodque abiectum non reduxistis, quod perierat non quæstistis, sed cum austeritate imperabatis ei & cum potentia. Nec alia ex parte in seueros supra modum ex Hier. 23. Væ pastoribus qui disperdunt & dilacerant oues pascuæ meæ, sed contra possint cum Psalmista dicere, Domine non abscondi misericordiam tuam & veritatem tuam à consilio multo, Domine ne longè facias misericordias tuas à me. Qui enim aliorum non miseretur, à Deo misericordiam quo ore aut pectore implorabit? vnde & Chrysostr. in Math. tribus nominibus pastorem ita cum subditis agere docet, vt cum filiis pater. 1. mali maioris vitæ di gratia. 2. vt sibi mitiget iudiciû Dei. 3. vt misericordem Dominum vestigiis proximis imitetur. Cum itaque sit animarum omnium species vnica ad sui artificis similitudinem fabricata, quæ tamen propter commercia corporis & societatem cum orbe hoc sublunari ex loco & tempore ingenij sæpe metamorphosin variam subit; idcirco cõmunis quidem est omnibus vna quædam doctrina Christiana, vna Ecclesia, vnû baptisma, & fides in Christo Iesu, à quæ quisquis recefferit, pro transfuga merito & Apostata recensetur. Eadem tamen particulares subinde cõstitutiones variè temperat, ritusque accomodat tãquam particulatim incidentium apta repagula, quorum si derur communis ratio in vnitatem pristinam conspirare nemo qui sanus est diffitebitur. In legis diuinæ resolutione labor non tantum est arduus, sed & extremum sæpe periculum: multi enim se sensibus temere credunt, & corporis mancipati proluuio, obfessique vitis agminatim pro suo modulo cuncta meriuntur. Tumidiores alij & semper cum Ethnicis cespitantes priuatam quoque rationem pro scripturarum interpretatione in subsidium vocant, id sibi in sacris licitum arbitrati, quod nobis circa Platonis decreta vel Aristotelis, fitque vt intelligentes omnia semper desipiant, vt eruant modo ædificentque, aut mutent quadrata rotundis. Maius igitur isthic, maius discursionis principium est ab intellectu stabili, qualis sanè in nostrum singulis haud reperitur, quippe terrenis sordibus obsoletus, sed in Deo solo est formisque abstractis, modo tamen multo inferiori nobis demum non nisi à sancto spiritu per Ecclesiam communicatur. Illam sanè cum multi discerpant, variè probant potissimum tria. 1. Robur & diurnitas, 2. Consentientium multitudo & vnitas. Postremò Ordinis perpetuitas & pulchritudo, qualis à Petri temporibus in Romana Ecclesia ad hæc vsque tempora iactata quidem procellis variis, sed nunquam interrupta processit, palmæ nimirum arboris instar, cuius se vertex perpetuo frondens in pondus atollit, premiisque virtus non opprimi potest. In hanc sententiam sic olim lusimus:

*In eos qui ratio-
ne priuata res
omnes fidei ac
Dei magna se
posserunt posse
conferunt
Intellectus pote-
stas in rebus fi-
dei.*

*Intellectus nobis
dispersis à sensu
bus præpositus,
sedi in cõstamen-
tiam vnitate con-
firmatur.
Ecclesia vna.*

Pyramidum
ovnis hæretos
obvertenda.
Partitio.

*Si quid in abstrusis, macerata indagine, rebus,
Vis hominum solidæ cognitionis habet,
Hanc omnem aut ratio, aut sensu simulachra fugaci,
Aut infusa sacre semina mentis alunt.
Sensus hebes veri nunquam in penetrale subiit,
Ambiguae præcepta est rationis iter.
Sola intellectus stabilis fax aurea, noctem
Instabilem misso cælitus igne fugat.
Nunc age diuino quoties vis abdita verbo est,
In fluctus animi quam rapi aura vagos.*

Sensus & vin-
tus imaginariæ
quantum in rebus
fidei possit.

*Vnde tibi & methadum, & discendi exordia sumes?
A sensu? incipias, & modo sige pedem.
Actum est? Credideras secretum à corpore mundum
Scandere corporeo te potuisse modo?
Iam Christo Venus & bene lauto ventre sagina,
Iam potior gaze est iurgidioris honos.
Iam pereat strictum gens quæ petit ardua callem,
Iuremus leges ô Epicure tuas.
Non animum dolor, aut carnem ieiunia frangant,
Fide: Iouis larga est gratia, saluus eris.*

Ratio in rebus si
dei quantum
possit.

*At quoniam à sensu nimis est via lubrica, quis scit
Certius an doctæ sit rationis iter?
Ingrediar: quo me vitreo sub gurgite Proteus?
Quò rapis in varios terra reducta sinus?
Implexos video millenis orbibus orbes,
Qui dubium æterni turbinis axe rotant.
Iam neque seu vetus has profert Ecclesia leges,
Captiuamque animis mandat habere fidem:
Seu nouus ex alio aduersum tonat agmine cerdo,
Obsequar: ingenio non statuente meo.
Cur potius credam quicquid docet vnus & alter?
Si mihi discursus sit data vena paris.
Orphea iam Moysi anteferam, Christoque Platonem,
Quotquot & expressa plus ratione mouent.
Sed neque Mercurius bene, nec sibi constitit Orpheus,
Credamus nullos protinus esse Deos.*

Cœluso à suf-
ficiendi diuinitate.
Intellectus quid
possit in rebus
fidei.
Intellectus tribus
cardinibus verti
sica sacrarum in-
terpretationem.

*Si fallax Ratio, si Sensus, quid modo possit
Ambrosia diuum mens saturata vides.
Hinc etenim lucis vigor inconcussus, & ordo
Vnus, & à primo Spiritus Ente fluit.
Hinc dubius fidei quicquid de rebus habetur,
Cardinibus punctum vertitur omne tribus.*

V NIO sola animat legem, nutritque vetustas,
Et longo exultans ORDINE firmat Amor.

Atque hæc idcirco lubentius retuli, vt plures intelligant subtiles hosce
Mæandros Logicæ ac Cyclognomiæ facultatis in rebus Theologicis ad tra-
ditionem legum diuinarum, ad praxim atque prudentiam plurimum facere:
ad inuentionem earundem vel interpretationem penitus nihil. Quanquam
& ille sit vsus mihi longè vberimus, vt de meipso circa negotium istiusmodi
iam minus minusque existimem, & aliorum temerarios ausus facillè rideam,
nihilque fretus ingenio meo vltra mortalem sortem, vltra fas ipsum affirma-
re contendam, quando nimirum discursionis huius principia prima ita nobis
obseptis caliginoso carcere indefinitam faciem monstrant, vt veluti noctu-
rū oculis ad Solem caligantibus nulla sit certitudo alia vel alius sensus, quàm
quòd sentire hanc lucem immensam non valeamus. Quod & diuus Paulus
testatur alibi cum Epiphonemate, O altitudo diuinarum &c. Atqui olim ad-
ueniet tempus, cum aliis oculis singuli quàm carnis istis Diuūm magnalia
contemplemur. Nunc quod res poscit, omni deposito fastu atq; hæreseos fun-
damento, mentem captiuam Christo atque Ecclesiæ demus, vt quæ consensu
vniuersali sint stabilita hætenus, ventorū impulsu vario diuelli nobis, & sub-
rui penitus non patiamur. Quin cum in sacra Monade consistat Ecclesiæ
vigor, & Carmen huic monosyllabicon vnanimi spiritu dedicemus.

In rebus Theo-
logicis quousque
Methodi facul-
tas conferat.

Fastus omnium
hæreseon radix.

Lux	hominum saluæ ingenij quam nulla capit	Vis:
Vis	rapida exitio rerum quam nulla dedit	Sors:
Sors	medij maris ad fluctum inconcussa velut	Mons:
Mons	à quo calis vigor est & terricolis	Spes:
Spes	vnde & venæ fluit vberis omnipotens	Pax:
Pax	radio plantis qualem influit æthereo	Sol:
Sol	ô inflicta & concordi lege Deūm	Mens:
Mens	quæ nec virtus maior scita nec melior	Dos:
Dos	antiqua boni veri que & letitiæ	Fons:
Fons	gelida pariens à bruma frondiferum	Ver:
Ver	cui multiplices spinæ, sed perpetuus	Flos:
Flos	cui firma subest radix, semperque virêt	Frons:
Frons	sacro saturam Christi quam rore rigat	Crux:
Crux	saluæ domitrix inferni, saluæ hominum	Lux:

Oo

NONVS

NONVS CANON, TOTAM HACTENVS DEMONSTRATAM
*Analyticam viam pro verum agendarum inuenienda ratione, docens re-
 texere via Synthetica, quæ constituendis artibus
 imprimis est oportuna.*

9.
 De cõuersiõe ex
 analysi in syn-
 thesim influen-
 tia.

SUCCEDIT iam nonus in arte nostra, atque vltimus Canon, ad quæstionis practicæ traditionē syntheticam præcipuè spectans. Postquam enim tot scopulos præruptos Methodo transiueris, en tibi portum in tranquillo positum, vt nihil supersit aliud, quàm auxiliares copias ad mouere. Habemus etenim in manu nostra duos potissimos

In Medicina 2.
 potissimi scopi.
 Prædictionis at-
 que curationis
 promissæ duo
 sunt capita pri-
 ma, affectus ra-
 tio & ægi na-
 tura.
 Prædictionis ra-
 tio in re medica
 Curationis Me-
 thodus summa-
 ria.
 Syntheticoius
 breuissima com-
 prehensio.
 Synthetica Me-
 thodi particula-
 res canones.

scopos, Prædictionem scilicet, naturæq; tractationem: quarum posterior rursus vel actione, vel sola doctrina, & traditione perficitur. Sed fines hos omnes rectè consequimur, ad duo duntaxat capita collimantes, ægroti scilicet indolem pro negotio medico, & affectus rationem. Sic fanè ab ægri viribus & morbi magnitudine, de salute dequæ interitu prælagium instituimus; sic rursus pro partis natura vel ægri totius, proquæ affectus noxiæ statu varias remediorum differentias adhibemus, consentientes passim formarum potissimum essentialium ratione, deinde & accidentium cæterorum, vt modi, magnitudinis, numeri, loci, & temporis. Quemadmodum verò Inuentionis gratia itum est analytica via, à fine scilicet ad causas atque principia, nunc contra vbique ferè syntheticè progredi decet ab ipsiis principiis ad effectus corundem, cautione interim habita iuxta affectionum & rei affectæ postulata. Multi sunt huius loci merè practici & particulares canones vix à prædictis aliter quàm vsus ordine differentes, quorum tamen paucos & antesignanos repetã quàm paucissimos. Primò vt hæc tibi per classes endæcticas & consultationis & praxeos collecta capita præ oculis statuas quæ sint agenda, qualia, quanta, vbi, quando, quomodo, & quo ordine; hæc enim sunt ferè quæ Galenus enumerat. Secundò, vt vel pugnante indicationum agmine vel effectuum & causarum inter se circulo quodam eius quod violentius vrget, habeatur & ratio prior; reliquis interim, si fieri possit, non omnino neglectis: quod pulchrè Galenus exemplo in hydrope docuit, quoties hæc febribus complicatur.

- 3 Curandum est rursus, vt quæ afflictæ primariò fuerint, vel per se, prius tractentur illis quæ ex consensu, vel per accidens, nisi minus ex morbo quàm ipso symptomate periculum videatur. Si qua propositam actionem aduersa obstacula remorentur, illa dimoueas prius quàm ad rerum consecutionem annitaris. Quod si vna eademquæ opera vel telo simplici victoriam duorum hostium vel plarium possis adipisci, idem præ cæteris magis est eligendum. Si rursus currenti ad propositam metam ex eo quod primum cœperis, maius impendat malum, relegendum potius est iter vniuersum, quàm vltèrius absque spe fructus & gloriæ veliteris.
- 7 Notabis denique in omnibus malè affectæ particulæ curationem vnã cum bene

bene affectæ prophylactica permisceri, quod copiose Galenus in libris Therapeuticis seu de medendi methode demonstrauit, dum vlcus curandum ita proponit, vt omnes illius differentia exiccationem pro remedio postulent. Nam cum alia aliis sint humidiora, partes quoque affectæ secundum humidum vel sicci gradus plurimum differant; idcirco & quatuor vniuersum coniugationes insinuat, vel vlceris sicciore cum partis natura sicca: vel sicciore vlceris cum parte humida: vel rursus humidioris vlceris cum parte sicca: vel humidum ad humidiorum quampiam. Erunt ergo & indicationum quadruplices syngamiae; nam cum affectus præter naturam contraria mandet; partis natura ad sui conservationem similia: cum vlcus humidum fuerit, pars autem sicca, iam duplici nomine vehementer est exiccandum. Contra si pars est humida, vlcus vehementer siccum, in cæteris complexuum generibus mista est indicationum ratio, vnde & medicamenta mediocri modo se gerant in exiccando & molliendo est necessarium.

8 Multa insuper alia in contemplationem cadunt, vt num morbus sit simplex an compositus, num affectus in esse, an in fieri tantum, & si sub permanentium genere est, num causa efficiens agere iam desierit. Ex horum intuitu curationum modos plurimos occasionesque poteris expiscari, quæ omnia ad analogiæ regulas potius sunt referenda. Potissimum verò in tribus versatur curationis gloria, siue dexteritas, vt via restituta, vt breui, vt quæ iucunda. Quod si in inflammatione cerebri doceri denuo velut exemplo placet, cogita tibi effectus vltimos & maxime sensibus occurrentes facultatis cognitrices læsionem, vigilias, febres nunquam intermissuras: horum symptomatum causa est morbus ipse phlegmone cerebri scilicet, quandoque & membranarum vel partium eminus consentientium inflammatio. Vnde in formarum ordine inflammatio fit à putredine sæpe, putredo ab obstructione, hæc postremo à cibo potuque crassiore, & id genus causis extrinsecis. In materiei dissolutione cerebrum à membranis afficitur, membranæ à venis atque arteriis vndique circumfusis; hæc rursus ab hepate, corde, & ventriculi tunicis. Rursus in singulis substantia similis continens à contentis afficitur, humor proximus ab influente, influens ab eo qui paratus est influere: humores interni omnes à cibo, potu, atque exterioribus elementis.

Quare vt causa cuiusque effectus inuenta est ordine resolutorio, effectus sublatio per internecionem causæ ordine compositorio suscipi debet; non enim auferitur incendium, nisi oppressa putredine; nec putredo dimouetur, nisi aperiantur obstructa, quemadmodum facillè semper recurrit obstructioni cibus, vel potus obstruens interdicitur. Ita si capiti probè consultum voles, venis primum atque arteriis vt consulatur, vide; quin prius interdum & hepatis, ventri, cordi, cæterisque partibus ordine colligatis: nequicquam adeò id quod influxit eruiamus, nisi influentem simul ma-

Vlceris curatio
 Methodica pau-
 cifimis capi-
 bus cõprehen-
 sa.

Curationis glo-
 ria in tribus po-
 tissimum versis.

Exemplum in-
 fluens discur-
 sionis
 Methodica in
 phreniide bre-
 uiter ex analyse
 in synthetisim
 niens.
 Analytis.

Synthetico.

riorem refrenemus, nisi vel tempestatum semina, vel serò ventura fluxio eaueatur. In hoc negotio difficultas ea præcipua est, quòd ordo syntheticus licet semper respuat causam vt prius quiddam, sæpe tamen non ab extremis vsque causis ad effectus vltimos proficiscatur, sed interdù à causis proximis tantum, à continentibus, & maximè necessariis, interdum quoque inuersa penitus ratione ab effectu progredi videatur ad ipsam causam, quoties effectus vel grauioris causæ ad effectum alterum speciem repræsentat; vel cum per circulum idem effectus alicuius causæ sit causa eiusdem, à quo primù dimanarit, quemadmodum de glacie sub ænigmatate fertur: *Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.* Ab istis scrupulis, vt te compendio liberem, in primis alià paulò

Solutio per distinctionem. In traditione rerum qualis sit ordo cõpositorius

in docendo, aliam in agendo synthetisim in pluribus expectabis. Quod enim ad traditionem pertinet, ibi ordo syntheticus ferè semper est inconcussus, à primis per media vsque ad postrema, quemadmodum analytica series à compositissimis atque postremis per media, ad simplicissima rerum elemèta processit. Vnde in Medicina ex actionibus inuentæ sunt facultates & actionum opifices formæ, ex instrumentorum sectione maiorum minores ordine, ex simularium substantia humorù orta cognitio est, ex humoribus elementorum externorum. Sed in traditione artis medicæ contrà ab elementis ad humores, ab his paulatim ad naturam partium, facultatum, atque actionum descendimus. In actione tamen subinde occurrit quædam præpostera methodus, non tam in rei natura talis, quàm in artificis animo propter inuersam faciem, & nominis commutationem ex habitudine sola vel effectus, vel causæ. Ita in dolore Colico vel Nephritico, cum dolor sit tantum effectus morbi siue symptoma; dolori tamen interdum prius occurrit quàm morbo, propter inflammationis vel hypothyriæ pericula, quæ ex doloris acerbitate proficiscuntur, aded vt & narcotica Galenus nõ semper dissuadeat in affectibus istiusmodi, licet hæc ipsa morbi quoque fomitem non nihil adaugeat; dum enim malorum cum alterum euitari non possit, id eligendum sentiunt quod minus est malum. Quod si viuidius paulo in rebus Politicis dari exemplum velis, quo nostra hæc Cyclognomice non solum ad artem quamlibet atq; scientiam, sed ad ipsius quoque prudentiæ & sapientiæ munia præ cæteris necessaria demonstretur. Sit rursus in regno aut ciuitate quapiam tumultus popularis, diuulsusq; sint omnium animi, & dispartiti maximè in tres quatuorue factiones: sit & præfectus vel princeps aliquis optimè hæcenus de regno, de subditis suis, de ciuibus, totaq; republica meritis, cõtingit vt deterioris sectæ multitudine, sententiã quoq; vel duas reliquas antecellat, quarù vna sit optima ipsius principis animo & bono publico imprimis consentanea; sit medijs generis & minus laudabilis altera, cum ad optimam comparatur; melior tamen cum ad perniciosam maximè vel priorem illam deterrimam & viribus maximè prævalentem. Hæc, inquam, factionis pessimæ cohors, suo iam numero freta, siue potèria, nec factionem mediam feret nec optimam: interim illa, quæ media est (cum omnis pugna necessitate tandem in binarium redigatur) suo adhaerens

principi

En actione Medicis subinde præpostera. Methodi præpostere exemplum in curatione doloris colici vel nephritici.

Axioma Duorum malorum eligendū sapius quod sit potissimum.

Exemplum prælatum in rebus politicis.

principi, eidem & offerat, & ab eodem subsidia postulet, vt pessimorum ac iam velut communium hostium insolentia reprimatur. Princeps quid agat in summo hoc rerum discrimine constitutus? Si deteriores negligat, iam & de capite suo, de bonis omnibus, de ciuitate, totaq; republica actum existimabit: Sin volet opprimere, vt tantum cum optimis & sibi consentientibus pugnet, longè id optimum atque optatissimum foret. Sed neque pugnantum numerus, nec virtus ipsa fortasse suffecerit. Oritur & rationum in animo conflictus inenarrabilis, & summe intricata quæstio, num velit à secta minus laudabili, sed tamen à meliori proxima oblatas copias recusare. Si recuset, iam illa se forsitan deterioribus iunget; iam turbæ pessimæ auxilium ingens, bonorum exercitui præsens exitum feret. Si susceperit, iam cum susceptis copijs venturo non multò post tempore dimicabit, iam & fauissè minus laudabili sectæ ab imperitis iudicabitur, iam fides anceps & parum firma dicitur, vt quamuis pro melioribus arma susceperit, se suaque omnia aduersarijs opposuerit; propter suspicionem attamen famæ, fortasse pericula fortunarumque omnium vnà cum exilio sit subiturus. Necessè est ilicò rebus sic exulceratis, sic perturbatis vndique, virum imprimis se strenuum monstret, cum nullibi magis, quàm in alternis æstibus, in tempestate ancipiti, gubernatoris animus & virtus inclyta se manifestet. Facturus est igitur, vt Dij fecerunt, Platone teste, priusquàm homines formarentur: cum enim & corporis robur, seu vitam tribui longam, simul & partis rationalis robur optassent omnes, nec iungi tamen vtrumque commodè posset; duorum malorum id elegerunt quod videbatur optimum. Quare & Princeps si minimè malus, contemptis vulgi varijs opinionibus, quin capite quoque & commodis suis pro salute publica sectæ quidem meliori semper assistet, mediæ verò & minus malignæ tantisper sese accommodans, dum perniciosam maximè & prævalentem optimæ profligat, omnia prius experiens, quàm armis & violentia, si fieri possit, vt quamuis & dictis placidis & promissis varijs paulò iniquiores sibi deuinxerit, non tamen illorum pro factionis specie continuo fautor existat, sed diu ùm necessitati & tempori duntaxat obsequens, dum liberandæ ciuitatis & expugnandæ tutior via se repræsentet. Nam, vt rectè poëta Æschylus ἀπαρτὶς διζήσεις ἐν ἀποστασί Διός, fraude etiam iusta interdum non abstinet Deus. Vides profectò quantum in rebus summis doctrina ordinum præter, quantumque in omni negotio vel intricato maximè nostræ sit methodi pondus atque momentum, vt non immeritò prudentes viros vulgus vulgato vocabulo, optimè resolutos vocet. Quanquam illorum pluribus ingenij atque virtutis perpetua quædam sit conflictatio cum Fortuna Dea; quæ si sit vsquam, à Deo quidem vero remota est oppidò, in sublunariis tamen sæpissimè respectu scilicet humanæ propositionis apparet. Vnde & communis illa sententia, Mortales proponere, Deos disponere, non ineptè constituit. Nam præter hoc ipsum, quòd resolutionis species & compositionis pro cuiusque captu ad eundem vnicum finem ferè sint infinitæ, accedit sanè causarum efficientium & peruertentium,

Dilemma vultum.

Animi generosi vis in tempestate spectatur.

Dorum consultatio ex Timæo Platonis circa hominis fabricam.

Principis officii in tam ancipiti rerum fluctu.

Conclusio.

Prudentia sententiam in Methodo collocat.

Fortuna atque prudentia crebris conflictat. Fortuna ubi maxime dominatur.

tium, totiusque peristasis ratio ita perplexa & multiplex, ut vel exercitatissimi quique in rerum usu, cognitione, methodoq; quò tandem se vertant, nesciant. Falluntur autem vel summè methodici inter exempla similitudine, inter rationum anfractus electione potioris, quantitate boni, & demum extrinsecus incidentium aduersa violentia vel occasione insperata, quæ neque in rei passibilis vi, neque agentis arbitrio, sed incidentium infinita varietate collocatur. Quæ quidem in opere medico rarius vsuueniunt; at in ciuilibus quàm sæpissimè, propter caussarum, ut dixi, diuersitatem, & materiei discontinuam ataxian. Hinc sanè meritorum omnium vel bene vel malè iniquus est arbiter populus, dum plagiarium ferè pro medico probo, præstantem alterum pro tortore vel imperito ducit, dum reges suos pro tyrannis ilicò, mediatores palam pro perfidis iudicat, in secundis assentatur, in rebus afflictis accusat temere, & criminibus grauat Chameleontis ritu, virtutem denique absentem quærat sedulo, præsentem minimè ferat. O verè plebs bellua multiceps, verè illud Homericum apud se mussitent reges:

Σεύς με λέγεται κροῦιδης ἀρν ἐπέδ' ἴσσε βαπέτη

Et illud è Tragico,

Humida vallis

Rayos patitur

Fulminis ictus.

Tremuit telo

Iouis altisono

Caucasus ingens.

Hæc cum mecum reputo, non possum illud non sæpius vsurpare cum animo meo,

Bene qui latuit, bene vixit, & intra

Fortunam debet quisque manere suam.

Et si fortassis ea sententia generosis pectoribus minùs sit inferenda, idque sit nobis curandum potius, ut pro periculis tantis regi & principibus viris grati perpetuò simus, bene gestorum memores auræ fallaci fidem temerè non habeamus: quod sanè futurum est optimè, si cogitemus illud perpetuo, quod viris indignè pressis res afflictas sæpius,

Multa dies variusque labor mutabilis aui

Rettulit in melius, multos alterna reuisens

Lusit, & in solido rursum fortuna locavit. Redeamus vnde digressi.

Huius præpostera methodi, quæ ex effectu ad causam in actione proficiscitur, quam & Græcè *πρόβουλεπαι* liceat appellare, duplex potissimum est assignanda ratio, Prior ex artis natura, prout nimirum vel efficit quicquam, vel reparat; nam quæ efficiunt ut in architectura à simplicissimis statim exorisi compositionem machinantur, ex terra enim lapides seliguntur atque cementum, ex hisce compactis muri struuntur, tecta, atque fundamenta, ex omnibus vnica domus, ex ædificijs multis & mœnijijs tadem ciuitas. At qui duntaxat re-

Etiam summè Methodicos à fine abenare propter fortunæ vicioliam & rerum extrinsecus occurrentiam ataxian.
Fortunam minime in rebus medicis quàm negotijs ciuilibus dominari.
Vnde potissimè bene vel male meritorum iniquus arbiter populus.
Principum viciolissima.

Sententia Epimetrica satis.

Virg. Aen. II.

Methodi præpostera ratio duplex.
1. Ex artis natura.

parant, ut cum ruinam minitantes parietes citra orthogonum inclinantur, non statim respiciunt ad remotissimas causas, nec fundamenta de nouo struunt; sed vel calce fissuras opplent, vel incumbentes arcus & machinas adhibito fulcro ad tempus sustinent, ne prius mole sua deorsum concidant, quàm ipsi principijs occurratur. Idem in rebus Medicis vsuuenire & similibus cæteris quàm sæpissimè cogitabis; sic enim se habet Medicus ad opificem Deum, uti futuri qui calceos reparat ad illum qui concinnat nouos. Posterior ratio ex rerum indole magis desumpta, cum in multorum concomitantium ordine illud potissimum præ oculis statuatur, quod vel grauius vrgeat, vel præsens magis periculum minitetur. Fitque id rursus dupliciter, vel ex progressu simplici ad inconueniens maius, vel conuersione in circulum quendam, ut diximus supra. Progressionem simplicem voco, ut si in Phrenitide obstructionem arteriarum venarumque voles auferre, inflammatione prius non animaduersa; nam illa citius depascitur solidam visceris substantiam, quàm præcedentes causæ & præcedentium fomites opprimantur. Idem in ciuitate ac rebus publicis vsuuenit, si quis seditionum antecedentes causas studeat extirpare, legumq; & religionis labefactatam speciem refarcire, seditiosis viris & improbis nõ antè domitis vel oppressis. Hinc illud Ciceronis ad Herennium: (credo) Sempèrne igitur ordinem collocandi què volumus, tenere possumus? non sanè, nam auditorum aures moderantur oratori prudenti & prouido, & quod respuunt immutandum est. Vides quantum & in Oratoria facultate, quantumq; in actione qualibet inuersæ istius methodi ratio requiratur. Recursus in circulum patent, quoties effectus causæ speciè suscipit ad causam vnde diffluxit. Ut cum ex libertate nimia seditiones oriuntur, ex feditiosis moru & legu reformatio, ex qua cum malè suscipitur, seditiones iterum nouæ atq; licètia maior inundat. Ita in Phrenitide ex inflammatione vigilie fiunt atq; deliria, ex iisdè vigilijs denuò velut in fontem suu conuerso flumine inflammationis vigor accrescit. Succurrendum igitur protinus est ipsis vigilijs, & prouocadus somnus, vel antequàm phlegmonè extinguamus. Præclarum vidimus exemplum istius in casu clarissimi Domini Melchioris Schæti, cum circa Augusti finem Anno 1567. multis studijs ærumnisq; antea actis in febrem cõtinuam incidit, cuius caracterismus duarum tertianarum assultus exactissimè referebat vsq; ad decimumquartum diem. Huic primum ex sanguinis adustione summa per causas procatareticas plures orta est vehemèns obstructio, tum in hepate & mezeraiis venis, tum in vena caua, & partibus quæ supra hepatis gibbum sunt constitutæ, quemadmodu ex pathognomicis signis proprijs demonstratiuis facillè fuit colligere. Per obstructionè nata putredo est, & hepatis ingens incendiū, hinc rursum sudores copiosi, & ventris perturbatio partim naturalis, partim symptomata, à quibus tandè extrema siccitas neruofarum partiu, stupor in extremitatibus digitoru, affectus conuulsorius in larynge cum deglutiendi difficultate, ut sanè non leuis hic controuersia fuerit an concitato ventri magis sit promouendus, an diuerten da materies potius vniuersa per vrinas, an naturæ deniq; secundum ordinè & cum intellectu

2. Ex rerum natura.

Causam vrgerè grauius dupliciter.

1. Progressus ad inconueniens maius.

2. Malorum circulu.

1. Progressio simplex ad inconueniens maius.

2. In Phrenitide.

In ciuitate per seditionem concitata.

In oratione Rhetorica.

Conclusio de necessitate præpostera Methodi.

2. Recursus maioru in circulu.

In seditione ciuitatis.

In Phrenitide.

Exemplum cituelli & castre particularis in febre continua.

Consultatio artificialia.

tellectu agenti negotium in declinatione febris penitus committendum. Nam superesse materiam, quæ purgamentis indigeat, satis est demonstratum: sed ex eo iam maius impendebat periculum, si per alium duceretur, eò quòd venter antè in lubri co positus facile inciteretur, totamque laburram à circumferentia trahat ad centrum successu còtinui scilicet ad impediendum vacuum. Vnde & neruofarum partium siccitas maior, hepatis obstructions iterum nouæ, ex obstructione febris, vel marcor, vel apoplexia deniq; ad quam natura & mali specie tum visus est propendisse. Cunctandum itaque duximus natura iam occupata circa 14. diem (quo vocatus fui) donec crifem inceptam sponte perficiat: nec spes fefellit; nam post assultus cæteris grauiore, secutus est vehemens sudor atque catholicus, mox & excrementorum alui permutatio in crassius multò magisque concoctum. Vrina quæ hactenus ruffa cum leni hypostasi, sed rara semper occurrit, in crassam, turbidam, copiosam, & digestam optimè transformata est. Secutus est somnus vberior, à quo experrectus leuari se plurimum sensit: verùm restabat ariditas ingens, cui paulatim humectantibus simul ac refrigeratorijs medicamentis (vt ferè sunt cibi medicinales) moderata simul incisione præditis occurrendum duxi, ne ex hepatis siccitate morborum circulus fieret, qualem ab initio metuebamus. Sed & hoc consilium vel ante accessum meum præ oculis habuerunt doctissimi Medici Antuerpienses tres, qui nisi cauissent singula eo quo diximus modo, non dubium quin æger vel vno ex morbo in alios infinitos, in scyllam ex charybdi decidisset, vel quam celerrimè vitam morte commutasset. Hunc casum ex infinitis alijs, quos breui in lucem spargere constituimus, exceptum eò libentius huic subieci loco, quia cum hæc tractarem, rei gestæ nobis recentior esset memoria, & accurata diductio propter industriam medicorum, qui illi per totum ferè morbi curriculum ea astiterant ratione, vt methodi veræ nullum potuerit dari exemplum maius, quorù præcipuè summi Philosophi D. Bekanus medicus olim Reginæ Hungariæ, &c. & D. Aluarus Nonius, non possunt mihi non sæpius iucundæ consuetudinis atq; colloquij memoriam in animo refricari. Accedit & illud, quod in ea consultatione nostra sic nobis vniuersa Schætorum familia semper astiterit, vt nesciam horumne magis industria ac demonstratione plusquam philosophica, an nostra particulatim arte medica vel methodo adiuti simus. Est enim in singulis eorum confratrum coniunctissimorum Gaspare, Melchiore, Baltazare, atque Conrado, non solum historię linguarumque, & Poëtices summa cognitio, verùm & scientiæ naturalis, logicæ, ac Metaphysicæ, vti ex eorum sermonibus coram præter omnem expectationem deprehendi. Mirabar enim in tantis negotijs rerum publicarum, in tanta rerum felicitate & affluentia locum permanere virtuti simul & cogitationibus Philosophicis potuisse. Non potuit sanè non facere iucunda illorum recordatio, quin pro ornamento methodi summè Methodicis viris artis hanc nostræ coronidem velut gemmis aut stellis fulgentioribus insignirem. Sunt itaque in actione per synthesim progressus sæpe directi, sæpe retrogradi, quem-

Consilium.

Euentum.

Continjo.
Motus anime
velut erraticæ
stellæ directus
atq; retrogradus.

admodum & in aliorum planetarum motibus fieri solet, vtriusque generis: alij sunt rursus pleniores alijs, prout principiorum plurium vel pauciorum ordines lustrant. Verùm in traditione, vt dixi, progressus regressusque fieri necesse est quam absolutissimos, aut absolutis propiores. Erunt autem eiusmodi in quæstione practica, si à simplicissimis terminis procedatur ad propositionum demonstrationem, & hinc ad constitutionem artis, scientiamque proportionis inter agens subiectum atque passibile. In quæstione problematica, processus est absolutior, ab inuentione medij ad nexum subiecti & prædicati. In examinanda demum natura rei, vt est vel simpliciter, vel tantum tale, ubi quando paulatim descensus fiat à simplicissimis principijs per media vsq; ad finem effectusque vltimos à materie ad formam ipsam, ab extrinsecis causis ad præcedentes, mox & synecticas seu planè consubstantiales & rebus immerfas. Similiter ab instrumentis minoribus ad maiora ordine ab elementis ad similiares simplices, & hinc ad magis magisque compositas, tandem à consideratione effectus & causæ ad analogiam vtriusque. In horum discursuum singulis partibus per synthesim explicatis transuersim fiunt ascensus descensusque varij per genera decem, mox & in orbem circuitus à compositione & diuisione ad definitiones atque vltimam demonstrationem siue scientiam. Hic ordo totius syntagmatis compositorij tanquam essentialis meritò nuncupetur, cui sese interfecerunt accidentales plurimi, non tam ad esse, quam esse perfectius doctrinæ Methodicæ facientes pro natura vel docentis scilicet, vel discantis, vel rei quoque quæ traditur accidentaria ratione. De his vberius alibi disserimus. Nunc illud adiungere his operæpretium fuit, in isto canone omne artificium positum esse de rerum atque verborum copia; cuius methodi vice solent vel oratores celeberrimi, vel poëtæ sibi parare quosdam communes locos, quorum illa sit dispositio, vt in tabellæ quadratæ ordine superiori res sibi tractandas in sua digestas membra in laterali serie partes constituent Erotematicæ methodi. In còcursu ordinum singulorum sedes figunt & promptuarioria, quibus vel inuenta per ratiocinationem propriam, vel aliunde accepta collocant, memoriæ simul, iudicio, & traditioni maxime seruitura, vt si de causis vicissitudinum humanarum tractare in animo constituerint.

In traditione rerum progressus synthetici maxime absoluti.
1. In Longitudinem.
In practica quæstione.
In Problematica.
In simplicissima quæstione.

2. In Latitudinem.
3. In Aliitudinem.

Ordinis accidentarij mixtura cum essentiali.

Artificium componende rerum atque verborum copia ex 9. Canone artis Cyclognomicae pendet.
Tractandi thematici vulgarioratio per communes locos.

HABES SYSTEMA LOCORVM COMMVNIVM,
cuiusmodi ferè vulgariter exarari solet.

Pp

DEVS

DEVS									
A	AF	AG	AH	AI	AK	AL	AM		
NATURA	BF	BG	BH	BI	BK	BL	BM		
B									
RATIO	CF	CG	CH	CI	CK	CL	CM		
C									
FATVM	DF	DG	DH	DI	DK	DL	DM		
D									
FORTVNA	EF	EG	EH	EI	EK	EL	EM		
E									
	DEFINITIO	DIVISIO	CAVSSÆ	EFFECTA	PARTES	COGNATA	REPUGNANTIA		
	F	G	H	I	K	L	M		

Nescio

Nescio certè an hoc sit artificium, quod longis ambagibus atque figuris in arte sua descripsit Lullius, huius enim principia etsi non satis intelligam, nec intelligere vacet aut libeat, quantum tamen à limine potui salutare, in eum spectasse finem mihi videntur, vt breui compèdio quis in artificem summum possit euadere, & non solum res mundi vniuersas copiose tradere, sed & de singulis vel saltem probabiliter disputare. Hanc enim eius intentionem declarat obiter illud, quod de terminorum multiplicatione sermonem sapius cædat, quanquam mihi non tam ad rerum scientias veras, quàm apparentes magis ipsamque sophisticen visus sit aspirasse. Sed aliorum id esto iudicium, quibus illa principia altius insiderunt, mihi vt ex animo non est ocium: de non expensis censuram ferre, improbi hominis ac scelerati est. Atqui per synthetis vniuersam naturæ deductio, & terminorum multiplicatio quæuis nobis contextu hoc orbium trium absolutissimè designatur, sic vt interior sit artis ipsius vel quæstionis quam quisque examinandam proposuerit: Exterior secundus anteriorem ambiens naturæ ipsius statuatur, mundi res omnes continens dupliciter distributas per dependentiæ gradus ad intellectum per genera decem ab imaginatrice facultate iuxta discursuum classes reales duas Physicas scilicet & Metaphysicas: Posterior orbis & extremus complexus interiores ceteros immenso ambitu suo Scientiæ deditur, vt quemadmodum in Analyfi hæc centri obtinet vicem, nunc contra ad Peripheriam extremam relegitur. Huius molis externæ sunt alij particulares orbis duo, quorum interior sit instrumentorum Logicæ facultatis penè secundum distributionem, qualis tum in classe rationali, tum in præceptis atque principijs proximioribus methodi supra est exarata. Hæc demum exterior sit ipsa methodi sphaera, interiores reliquos omnes diuina maiestate atque potentia comprehendens. Licebit hos omnes pari proportione in semel præfixam ternionem conuocare, vel pro arbitrio tuo, quantitatis alterius numeris insignire. Quod si nunc ita coaptas singulos, vt contentorum partes minimè per continentium quaslibet classes & scrupula vniuersa circumducantur, eam probè concipies & rerum & terminorum propagationem quæ à natura duce per rationem optimè sit instituta, qualisque ad animæ rationalis habitum quemlibet, ad omnem inuentionem, traditionem, atque iudicium; ad ipsam instrumentorum rationalium fabricam imprimis est necessaria.

Art. Lullij

Coposito omni & resolutio & Terminorum multiplicatio quæuis per classes 3. primas inuicem coaptatas optimè commouetur.

- 1. Orbis.
- 2. Orbis.
- 3. Orbis.

Orbis tertij partes duæ.

- 1. Interior.
- 2. Exterior.

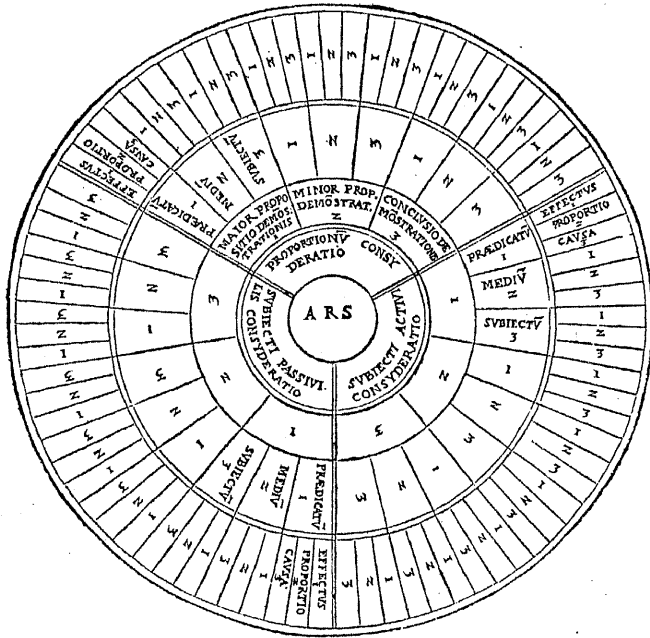
Consensus omnium.

Vfus tabularum 3. doctrina synthetica sermionum.

Pp 2

TOTIVS

ARTIS CYCLOGNOMICÆ
TOTIVS RAPTUS SYNTHETICI PRIOR
atque interior orbis.

1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSSA

1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSSA

1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSSA

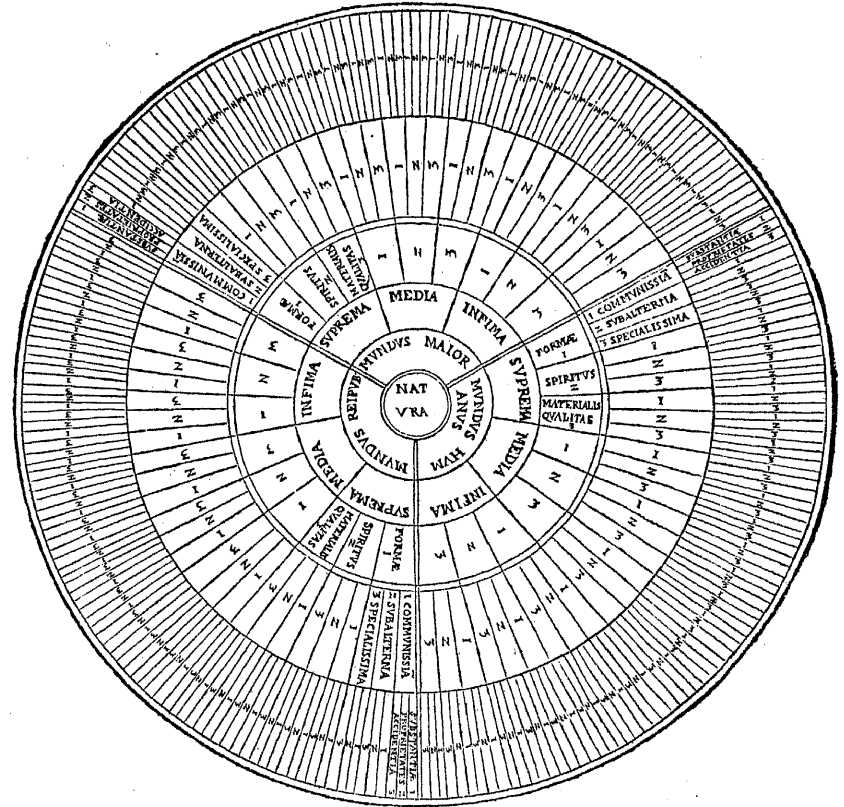
Partim ex-
plicatio.

Huius internæ partes ad quætionem practicam penitus spectant, mediæ ad problematicam, extimæ ad simplicissimam. Quod si te segmentorum perturbet multitudo, licebit trinam orbis cuiusq; distinctionem simplicissimam ita concipere, ut & harum singuli circa se inuicem conuertantur, partesq; contentorum qualibet per continentium partes ordine transigantur.

Comptatid.

ORBE

ORBIS EXTERIOR ET SECUNDVS PRIOREM
proximè complexus.

1 FORMAE
2 SPIRITVS
3 MATERIALIS QUALITAS } & sic per ordinem.

1 SUBSTANTIAE.
2 PROPRIETATES. } & sic per ordinem.
3 ACCIDENTIA.

1 COMMONISSIMA
2 SUBALTERNA
3 SPECIALISSIMA } & sic per ordinem.

Huius interior portio ad classem magis Metaphysicam spectat, & entium gradus, iuxta considerationem æquiuocam ab intellectu. Partim explicatio.

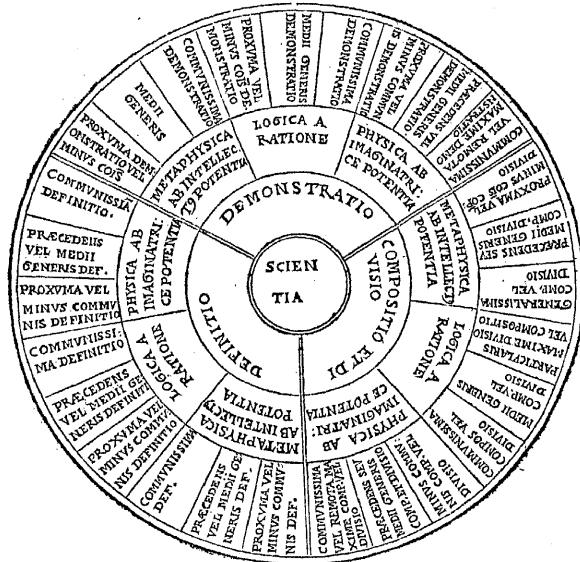
Orbis exterior portio ad classem Physicam, & Categorias 10. magis est referenda.

P p 3

ORBIS

ORBIS EXTIMVS AC TERTIVS ORDINE priores duos in se complexus, particulatim verò dissectus in alios duos.

1 Orbis tertij pars prior atque interior.

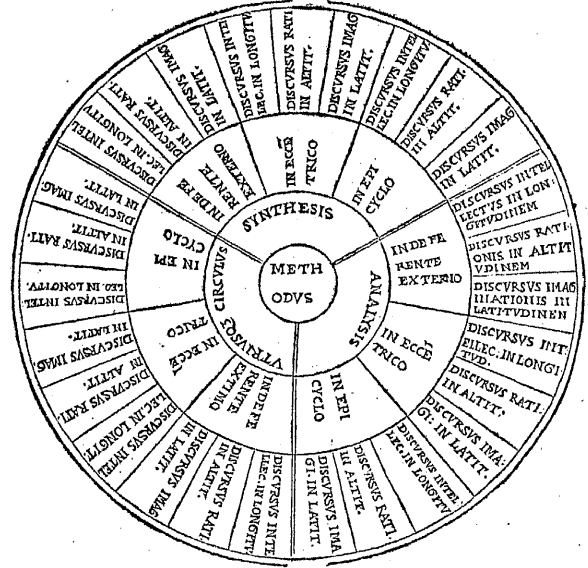

Partium explicatio.

- 1 Interior circulus instrumentorum diuersi generis ordinem tradit.
2 Medius instrumentorum differentias iuxta triplicem animæ facultatem.
3 Exterior tertius in singulis tres differentias alias magis minusque communis naturæ ordine differentes.
Ex huius orbis conuersione intra priores geminos omne consistit componendi, diuidendi, definiendi, ac demonstrandi artificium, vt tomo sequente vberius ostendetur.

ORBES

ORBIS TERTII PARS ALTERA SIVE EXTERIOR priores omnes in se complexa, vel iisdem tota totis vt coextensa.

Partium explicatio.

Interior circulus primas totius Methodi differentias continet. Medius in singulis speciebus sphaeræ totius orbes præcipuos tres. Extremus omnium in orbibus particulatim singulis trinos tandem discursuum ductus à Phantasia, Ratione, & intellectu, qui omnes canonibus paucis à nobis sunt comprehensi. Aptentur autem hi orbes in vnum systema, vt circa artem & quaestiones naturæ ambitus circumducatur, circa naturam scientiarum circuli, & tandem circa hos omnes Methodus ipsa, cuius sphaera vel ita concipitur, vt cumctos interiores ambiat, vel tota totis æqua proportione superincumbat, quò rectius intra ternarij limitem persistamus. Instabat operi iam fermè suprema manus, cum alter non leuis huc proferantem scrupulus occuparet. Equidem non defore scio qui sub Catholica Methodo nostra Galeni Methodos omnes vel antiquioris Hippocratis nequaquam commode comprehensos putent.

Captatio.

De Galeni Methodis 3.

Nam

Nam in libello artis parvæ essentialia apertè insinuat species tres, quarum
 1 prima ex notione finis per resolutionem esse dicatur, cuiusmodi totius sphae-
 2 ræ analysi est vberimè à nobis hætenus explicata. Posterior ex compositio-
 3 ne eorum quæ per resolutionem siue analysim sint inuēta, cuius doctrina sub
 Syntheseos nomine postremo hoc canone demonstratur. Accedit his tertia
 quam definitoriam vocat, ex definitionis dissolutione in partes scilicet, quæ
 definitionem aptè constituunt, totius autem artis capita prima quàm paucif-
 simis complectatur, cuius exemplum sanè præclarum ibidem ipse huius defi-
 nitoria Methodi præcipuus author Galenus in constitutione artis Medicæ
 luculenter ostendit. Verùm (inquires) vbi hic Methodus definitoria, siue
 ipsam quis synthesim, siue analysim spectet? Cui non infrugiferæ quæstioni,
 vt paucis respondeam, illud te imprimis admonitum volui, istis vocabulis de-
 finitoria Methodi, diuisiua, demonstratiua, resolutiua, scriptores veteres
 dupliciter vsos: primo sub ratione quæ instrumenta concernit singula, & eo-
 rundem compositionem absolute: Ita enim definitoria Methodus, quæ bre-
 ui negotio definiendi rationem & fabricam, & definitionis vsus ostendit. sub
 isthoc nomine apertè sunt omnes eiusmodi Methodi species velut totius
 1 synthetica, aut analytica partes, ad rationalem orbem scilicet pertinentes, de
 2 quibus peculiari capite abundè est enarratum. Sed est & acceptio altera sub
 ratione scilicet $\pi\rho\sigma\varsigma\eta$ & cum respectu ad quæstiones siue scientias, ad ar-
 tium & facultatum traditionem ordinatam, vt sit definitiua Methodus, quæ
 totam artis vel quæstionis seriem ex definitionis dissolutione gubernat, vt
 si de homine disputaturus ipsum primò definias animal compositum ex cor-
 pore & anima rationali; animam diuidas in facultates tres; corpus in caput,
 cervicem, thóracem, ventrem, manus, pedes, crura & brachia; postea par-
 ticularim de singulis voles differere: Traditionis ratio erit partim definito-
 ria, partim & diuisiua. Dicam mehercule secundum quoque acceptionem
 eiusmodi definitoriam Methodum frustra vel à Catholicæ Methodi parti-
 bus, vel ab ipsis Methodi speciebus primariis separari. Cùm enim omnis ef-
 fentialis istarum ratio vel sit recta, vel circularis, & rectarum alia vel synthetica,
 vel analytica, vel ex vtriusq; cõposita: obseruá sedulo exẽpla Methodi definito-
 ria, ex quibus & eius indolem, siue naturam quàm facillimè comprehendes;
 est enim quodammodo mixta ex vtriusque ratione, prout illius progressus or-
 do à discurrente concipitur. Nam quia definitio interdum vt rei natura, in-
 terdum vt ens rationis dütaxat in animum subit: idcirco progressus à defini-
 tione ad eiusdem partes ceu doctrinæ capita, erit syntheticus, si definitionem
 cogites, velut communem pluribus essentiæ rationem; tendit enim à forma
 sub differentiæ nomine, & materie sub nomine generis ad definiti species ve-
 lut effectus ex causis eiusmodi constitutos. Apertius tamen ad analyticam
 seriem spectat quod si concepta sit definitio, vt merum ens in ratione. cùm
 enim à definitione tota ad partes excurrat singulas, nõne velut ab effectu rur-
 sus ad causas atque principia ordo resolutorius esse dicetur? nemo dubitat;

NAM

nam & idcirco à definitionis dissolutione Galenus aptissimè nominauit. Vn-
 de consequitur essentialiter hanc methodi speciem ab illa compositiua &
 resolutoria non differre. Quod autem accidentaliter differat, minimè nego;
 transfert enim violenter satis eam ordinis speciem, quæ vni tantum parti de-
 betur rationali in catholica methodo, ad figuram vniuersalem vel artis to-
 tius constitutionem solidam, quæ semper à causis ad effecta legitimè com-
 ponentibus nobis institui solet. Cui accedit & altera ratio, quod omnis de-
 finitiua methodus istiusmodi essentialiter alteram præsupponat (vt logicè
 loquar) vel quasi præmissam tacitè semper includat; sic enim in defini-
 tiua methodo oportet medicum naturam omnium quæ ad medicinam
 spectent inuenire primum ab effectis ad causas siue principia, & ab ij-
 dem exorsum cuncta componere, vt artis præcipua capita in traditione per-
 stringat, priusquam ex capitibus illis definitionem communissimam elabo-
 ret, quæ summam totius negotij complectatur. Quin si consimiles methodi
 differentias ex instrumentorum diuersa ratione desumptas, ad artis totius
 traditionem vel inuentionem torquere quis volet, licebit & ceteras per-
 sequi sub eodem genere comprehensas, vt sint accidentaria species me-
 thodi ex essentialibus profuentes 4. compositiua, diuisiua, definitiua, de-
 monstratiua; non quidem absolute tantum vt ipsam met instrumentorum
 fabricam obseruemus, sed & respectiue, vt vel artes vel scientiæ singulæ ha-
 rum præsidio reperiri aut in traditionis ordinem digeri possint. Atqui vt est
 & instrumenti cuiusque diuisio penes diuersam fabricæ rationem, erunt &
 rursum particulares cuique differentiæ tres, & tandem in tribus singulis sua
 vbique analysi, synthesi, atque conuersio. Vnde præter essentialia metho-
 di species in accidentariis singulis comprehensas,

Qq

Diuidi.

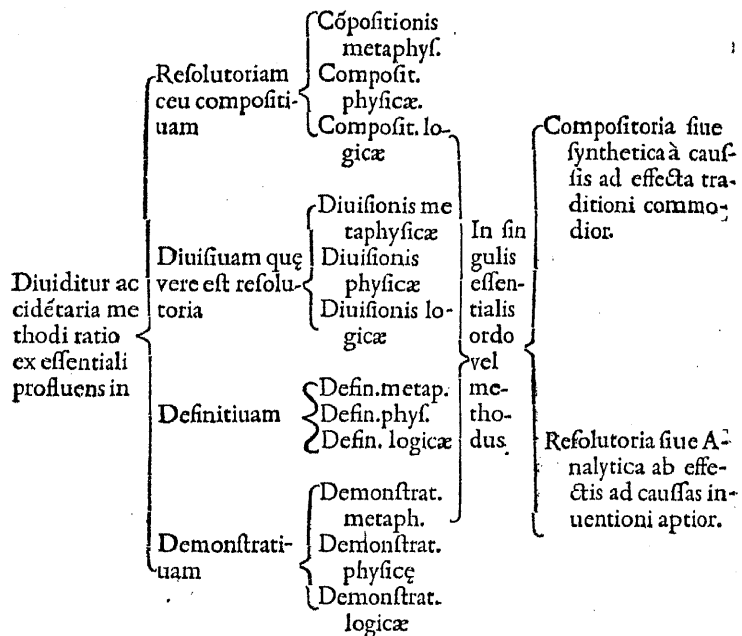
Plures esse me-
 thodos secundum
 accidentaria ra-
 tionem ex essen-
 tiali profuente,
 numerum 4.

An definitoria
 Methodi sub Ca-
 tholica sit cõpre-
 hensiva.

Definitoria diui-
 sua vel demon-
 stratiua vel Reso-
 lutiua ad ethedus
 dupliciter appel-
 lantur.

Solutio quæstio-
 nis.

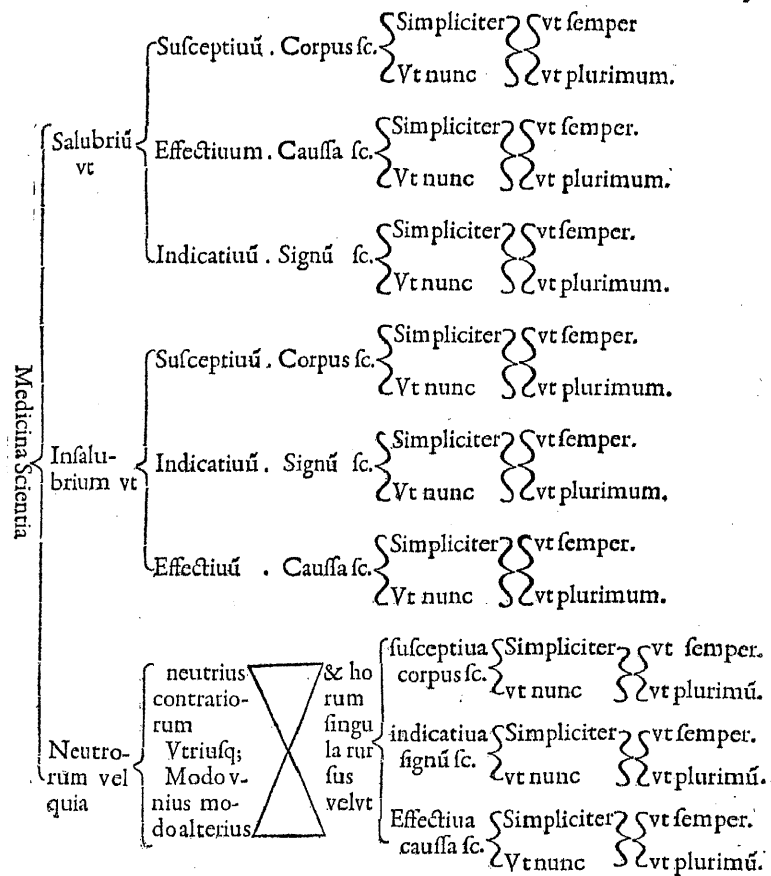
Ratio.

exempla defini-
torie Methodi.

Sed vt exemplo vniuscuiusque ratio commodius innotescat, ab illa Gale-
 ni definitoria methodo auspicemur. Quod si totius Philosophiæ traditio per
 definitionem sit gubernanda, dicam imprimis Philosophiam esse rerum &
 naturalium, & diuinarum earumque omnium quæ sunt in ratione comple-
 xum, sequetur ilico naturalium rerum diuisio in corpora & eorundem princi-
 pia, materiam, formam atque proportionem. Rerum quæ in animo sunt, vt
 entia rationis, aliæ rursus cogitationis, aliæ in orationis opera dirimentur. Po-
 stremò rerum supra naturam aliæ sunt vel mera mathematica, & creandarum
 rerum ideæ simplices, aliæ verò vt formæ verissimæ subsistentes, & à corpori-
 bus separatae. Rursum in arte medica quid illo præclarior: Medicina scientia
 est salubrium, insalubrium, & neutrorum; vnde talis deinde & artis dissolutio
 constituta est.

Medi-

Progreditur enim deinceps à corporibus ad causas & signa, horum vnum-
 quodque subdiuidēs, ac definiens iterum donec compendio breui & artificio
 penitus admirabili immensam capitum seriem ad necessitatem Medici re-
 quisitam perlustrarit. Vides autem in hac quoque traditionis specie æquabili-
 ter profus & diuisoriam permisceri. nam etsi præcipue definitionem artis dis-
 soluat, vt instrumentum in partes integri constitutrices; ita tamen hanc defi-
 nitionem composuit prius, vt ex diuisione rerum quæ in arte traditur inuen-
 ta penitus videatur. Vnde à definitione statim ad dissolutionem eiusdem pro-
 ficiscitur: sed in conceptu hoc rationali tantum non perseuerat, quin statim

Q 2 ad res

ad res delapsus in definitione contentas vltiore diuisione progreditur, mutatque quodammodo dissolutionis speciem ex merè mentali in realem scilicet, atque hic interdum subiectum resoluit in accidentia, interdum accidens in subiecta, interdum & genus in species vel differentias, nonnunquam & horum singula in certos acceptionum modos vel nominis appellationes: quanquam in hisce partitionibus accidentariis non semper tantopere referat quæ quibus præponi, quæque postponi diuisionis membra conueniat, modò illius hic cæteras leges & necessarias magis obserues. Huius interim definitiæ necessitas minime dubium quin ad memoriam rerum potissimum conferat, vel Galeno teste, cum paucis in arte totius infinitudinem cõplectatur. sed & idcirco illius ratio non tam tyronibus primum est attentanda, quàm doctioribus cæteris vt pridem inuenta vel definita latius capitibus quam breuissimis in penum memoriæ redigantur. Quod ad Methodum diuisionum pertinet cum primum proposita generis sectione in suas species, vel totius in partes, vel subiecti in differentias accidentales, vel accidentis in subiecta, vel denique accidentis in accidentia, paulatim ab vniuersa in quæuis illius segmenta prouehimur, quis non animaduertit eandem penitus vel à prior non multum discedere, vel illi æterna quadam necessitudine complicari? Oportet enim probè docere volentibus, si sint obscura quæ proponuntur, definitiæ primum: si multiplicia, diuidi: Vnde & Cicero id maxime voluit, vt in omni quæstione, vel sermone philosophico ante omnia constet, quid sit id de quo disputetur. sed quale id cunque exordium struas, in progressu tamen variant semper & definitionum & diuisionum vires. nam cum distinxeris virtutem animæ in naturalem, animalem, atque vitalem, definitiæ primum quid sit animalis virtus, mox & potentias cæteras. deinde subdividit rectè animalem in sensum & motum, & rursus vtrûque definiti, idemque denuo dum sensum in extimos illos interioresque disunxeris, externos in 5. particulares alios, internos in 3. vel 5. vel 4. pro diuidentis animi varia ratione. Hanc ferè Methodum secutus est Iustinianus imperator, dum ius partitur in naturale, gentium ac ciuile. Ac naturalis iustitiæ capita in libertates, seruitutes & id genus alia, ius gentium in omnes contractuum species, vt emptionem, venditionem, locationem, conductionem, societatem, depositum, mutuum, & alios titulos innumerabiles: ius ciuile in id quod ex scripto constat & non scripto, vt consuetudines: scriptum in legem & plebiscitum, senatus consulta, principum placita, magistratus edicta, & responsa sapientum. Postremò istorum singula vel ad personas refert, vel ad res, vel actiones. Sequitur hanc diuisionem personarum, rerum, actionumque distinctio vbique definitionibus & axiomatibus intermedijs, donec in infinitam multitudinem proferatur. Vtilissima itaque est huius methodi ratio in particulari non tantum quæstione qualibet, sed & in artibus siue scientiis, quarum materies longè lateque dispersa non facillè ad normam catholicæ perfectiorisque methodi speciem reuocatur. Quanquam & ista iuris constitutio aptari facillimè ad definitoriã possit, eoque

Vsu definitoria maximis.

De diuisione methodo.

exemplum diuisione & definitoria in iurisprudentiã.

eoque non nihil spectare visi sint legum latores, dum primum definiunt iurifrudentiam iusti iniustique scientiam. Sed huic oppositam methodum resolutoriam vel compositoriam potius ita concipies, vt primò particulare aliquod in quæstionem proferatur, idque collatum cum cæteris eiusdem generis, mox in superioris vel vniuersalis naturæ vnitatem colligatur. Vt homine tibi proposito simul & bruta consideres, mox inde ad animalis naturam vsque confurgas, deinde & animal cum planta compares, & vtriusque statim ideam vniuersalem in natura corporis animari, sed neque exempla istius, nec vsus insignes in tradendis artibus facillè est reperire, cum ad inuentionem potius & resolutoriam methodi speciem referatur. Quare vt vltimam tibi ex eodem genere & longè pulcherrimam proferamus, Occurrit tandem & methodus demonstratiua, quæ à principijs conclusionum per propositiones medias vsque ad conclusionem proficitur, si traditionem vel synthesim spectes, è contrario autem, si resolutionem siue analysim. Habes istius exemplum in mathematicis opportunum. cum enim in Geometricis elementis ad doctrinam de triangulis illa potissimum spectet aurea propositio (cuius inuentionem multi Pythagoræ tribuunt) in triangulis orthogonis quadratum quod à latere rectum angulum subtendente producitur, æquum esse quadratis quæ ex lateribus sunt rectum angulum continentibus. Si bene expenderis priorem omnem Euclidis librum, videbis ordine interrupto penitus ab ipsis principiis communissimis priora quidem ad mediarum propositionum demonstrationem maximè pertinere, sed catenatim sic omnes referri demum ad conclusionem vltimam atque præcipuam propositione 46. demonstratam, vt huius ferme vnius gratia susceptæ cæteræ videantur. Erit huic oppositus methodi analyticæ ductus, si quod probandum est maxime, in operis fronte constituas, & hinc à demonstratione proxima ad medias paulatim & remotiores ordine proueharis. Licetque & in definitoria methode & diuisione & compositiua non valde dissimilem analysis speciem pro instrumenti primarij ratione constituas. Interim hæc demonstratiua traditionum methodus quiddam præ cæteris tribus magis essentialia redolet, vt ad Catholicam illam in rebus quæ sola ratione subsistunt (vti mathemata & quæstiones logicæ) quàm facillimè reducatur. An autem vlla traditio sit rectè per solam Analysim, non seigniter obseruauit: atque illud occurrit summo cum fructu, in artium quarumcunque vestibulo inuentionis seriem vel compendio protinus exhiberi, quod & Aristoteles egit libro vtriusque analyseos, & Galenus libro de Constitutione artis medicæ. Nos quoque in huius facultatis limine pro virili nostra imitari conati sumus. Vtinam verò & id ipsum faciant cæteri, cum huius ille sit fructus vberimus, vt sine præcipuo statim præ oculis constituto gnauius incumbatur. Ad extremos etenim fines naturæ omnes maxime aspiramus, cum præ ardenti eorum desiderio multi præposere auspiciã viam relegere sæpius, & more cancerorum sua se per vestigia rursum

Methodus vltima tota.

Demonstratiua methodo.

Demonstratiua methodi exemplum in mathematicis.

An vlla traditio rectè per analyticam fiat.

Analysim consuecan doctrinam synthetica rectè præmitti in operis cunctisque vestibulo.

Exemplum præ-
clarum analytici
ordinis in omni-
bus fere Ency-
clopædia.
Medicina.

rursum inflectere, rerum ipsa & principiorum necessitas cogat. quod mihi in rebus medicis & mathematicis olim vsu venisse non diffitebor. Cum enim curationem morbi, & sanitatis tutelam mihi proponerem, velut studiorum primarios scopos, hic mihi in illo præcipue gratulabar, quod arcanorum medicaminum quandam farraginem, cum aliorum munere, tum à patre P. M. relictam reperissem. Verum simulatque in ipso vtendi modo difficultates innumeræ propter naturæ parum adhuc perspectæ abditissimas rationes animum sepe in diuersa transferrent, coactus sum via resolutoria ad ipsam quæ de morbis, morborum causis ac symptomatibus traditur doctrinam regredi; & cum nec istam rectè perciperem, nisi pluribus antea prælibatis, paulatim ad ipsam humani corporis accuratam anatomen, ad singularium partium vsus quoque & facultates, ad simplicium medicaminum naturam vniuersalem, & singulorum per sensus examen, ac denique ad ipsa omnium elementa prima ipsorum ordinum necessitate deducor; nec prius fructum in arte solidum sensi, quam planè conuersus ab elementis via compositoria, per causas medias & scopo proximas tandem perfectum circulum pro mei ingenij tenuitate lustrassem. Similiter cum propter medicinam hanc vniuersam ipsius physicæ statim necessitas altius obuersaretur, huc quoque contendit, vt mundi totius consensum cum humano corpore percrutarer. Sed aperit primum se fructus mathematicum in astrologia potissimum iudiciaria constitutus: docet hæc enim superiorum corporum nexus cum elementis humanaque natura, quanquam ipsa elementorum externorum indoles magis à physicis est haurienda. Astrologiæ causa continuo Astronomiam siue caelestium motuum theoriam mihi summopere necessariam vidi. Vnde ipsa astrologia tantum à limine salutata, ad Planetarios orbis & primi mobilis descriptionem ascendere meditabar; sed & isthic difficultas prior propter arithmeticæ ac Geometriæ imperitiam, cui cum serius occurrissem, recepi me denuò ab hisce velut totius astrologiæ elementis primis, ad illam tantopere exoptatam metam, vbi (vt absit inuidia verbo) ita me profecisse intelligo vt quantum in facultate pulcherrima vel veritatis vel superstitionis lateat, aduersus vtriusque generis hostes me demonstrare posse confidam. Sed huic negotio (si vitam di cum mente superstitem seruent) aliquando & suus dabitur locus. Postremò cum ea quæ sunt in mundo singula ita connexa perspicere, vt & eorundum scientiæ diuelli inuicem non faciliè possent, collegi sanè propter medicinam vnicam & physicam & mathematicam perdiscendam, & propter hæc ipsa metaphysicam ceu philosophiam primam, dum plenus quodammodo scientiarum circulus foret. Verùm quandoquidem hic labor in infinitum vergeret, vitaque hominis quam breuissima & propter mutæ necessitudinis circulum negotij moles inexhausta mentem nonnihil ab hoc feruore compefcerent, tandem ad methodum me conuerti, cuius vsus inenarrabilis malo re ipsa quam verbis ex me prolixionibus expectetur.

Physica.

Astrologia.

Astronomia.

Arithmetica &
Geometria.

Metaphysica.

Methodus.

Habes

Habes demum perfectam methodi Sphæram, artificumque totius Cyclognomiæ circuitum plenum, cuius præcipuos Canones 9. si breui rursus epilogo tibi comprehensos voles, hos versus nouem singulos singulis ordine respondentes ediscito.

Opus totius con-
clusio.

Nouem Canonum breuis Epilogus.

1. *Quam sit multa scopi facies circumspice primum.*
2. *Harum quamque in Agens, Patiens, mediumque resolue.*
3. *Mens trahat in longum causas elementaque Passi.*
4. *Serpat & in latum signorum à sensibus ordo.*
5. *Perspicies sphaera media ex Ratione profundum.*
6. *Fiat vt in passo medij resolutio triplex.*
7. *Et totidem effusa classes ab Agente ferantur.*
8. *E medio extremis petitur proportio rebus.*
9. *Componet resoluta vice via versa priori.*

Compendium ca-
nonum 9. totius
methodi Cyclo-
gnomicæ, 9. ca-
minibus compre-
hensum.

Præcepta hæc pauca numero, potestate infinita, si bene percepta discussis, discussaque altiore animo recondideris, non erit deinceps quod in sermone philosophico, quod in arte quapiam siue scientia vel crassioris ignorantiae tenebras, vel sophistarum scopulos & præcipitia amplius extimescas. Nulli enim te colubri, nec stelliones, nec archiplani versipelles; nulla argumenta ceratina vel crocodilata, sutelæ, strophæ, hypostrophæ, paraphoræ, paragogæ, paralogismi à veri ipsius compendiosa orbita dimouebunt. Nactus es etenim præter affixa plantis talaria, insignem illum Mercurij caduceum (quem & nos, si digni sumus, pro symbolo circumferimus) contextum orbibus tribus vigilis draconis gemini circa eandem virgam endecicam vel atilogisticen mutuo se implicantium.

Methodi patris-
mus vsus contra
sophistas, quorum
circulenta hoste
quam latissime
pater.

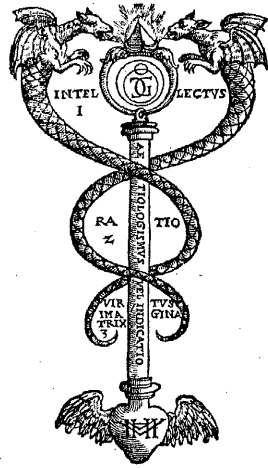
Caduceus mer-
curij.

Authoris symbo-
lum.

I. REI PASSI-
bilis confi-
deratio.

2. MEDII CON-
sideratio.

3. REI ACTIVÆ
confide-
ratio.

Hac animas ille euocat orco

*Pallentes, alias sub tristia tartara mittit.
Dat somnos adimitque, & lumina morte resignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Aequora, iamque volans apicem, & latera ardua cernit
Atlantis duri, celum qui vertice fulcit.*

Atqui vt inter cælum terrasque medius volens, nihil deinceps quàm sola exercitatio superest, quæ illud præceptis accumulatur, vt promptè succurrant singula, vtque ex subsidiariorum infinita congerie in vsum pauca dûtaxat stabilia maxime & necessaria colligamus. Sed de particularibus exercitamentis, deque subsumptionis forma vberius dicendum est proximo tomo, qui iuxta analyticam seriem ad præcedentium illustrationem doctrinæ methodicæ velut auctuariam tradet, vnaque paucissimis totius philosophiæ, logicæ, physicæ, ac metaphysicæ seminaria complectetur.

*Sed nos immensum spatium confecimus æquor,
Et iam tempus equum fumantia soluere colla.*

TE A O Σ.

TOTIVS OPERIS BREVIS EPILOGVS, ARTISQUE
Cyclognomica summa complexio.

CVM ille sit artis nostræ primarius scopus, vt in omni negotio & quæstione, in facultate qualibet veritatem siue scientiam rerum compendio consequamur: Sciëntia autem per rerum sit causas tum proximas, cum remotiores ordine vsque ad elementa: Res verò discendæ mortalibus cum infinitæ numero, tum ita connexæ mutuo, vt earûdem sciëntiæ (Cicerone teste pro Archia) omnes perpetua quadam necessitudine, & cognatione mutua inter se contineantur: Idcirco opus fuit compendio facili, quod nobis in hac breuissima vita, hoc terrenorû sensuum lenocinio fascinatæ scientiarum circulum infinitum sic comprehendat, vt actiones omnes & studia vel ad principem finem vnicum, vel ad rem bono publico necessariã (quam quisque sibi seu natura duce, siue fortunæ impulsu colendam proposuerit) filo perpetuo dirigantur: & circa finem primarium certe causas eiusdem proximas præ cæteris inuestiget, circa remotiores ordine facultates, minorique affinitate deuinctas non ita supinus dormiat, quin iuxta præceptum M. Tullij in Oratore, tantum ex illis sibi defumat, quantum ad inuentionem principis scopi, iudicium & actionem, traditionemue necessarium æstimabit.

At cum istius compendij ratio in animorum motu siue discursu maxime collocetur: ne ad præfixam metam à recta via deflexum aduersa vsquam obstacula remorentur, ideo & ad motus eiusmodi rationem aptanda sunt nobis principia propria & causæ & elementa, ad facilitatem viæ vel motus tria potissimum requiruntur. 1. Pernicitas animæ, vt rei mobilis, quæ partim à natura insita est, partim vsu & exercitatione comparatur. 2. Viarum simplicitas quæ maxime in extremorum nexu siue proportionem cû medio, in ipsiis rerum aptis ordinibus collocatur. Postremò motus dexteritas & certa cõpositio, quæ sanè tum pro viarum seu perceptibilium rerum, tum pro natura mobilis & motoris primi, in spheram vnicam tribus dimensionibus absolutam optimè reducatur. Omnis enim hic motus vt ex confusa multitudine per vnitatem stabilem perfici possit, ascensu descensuque vario ad plenam conuersionem vsque versatilis fluit.

Tria hæc igitur ad integritatem operis nostri, ceu prima capita requiruntur, viarum ratio, rei mobilis, atque ipsius motus, ac sanè de singulis permittim in opere hoc vniuerso pro loci multiplici oportunitate à nobis est explanatum. Peculiariter tamen viarum ratio velut stabilioris principij speciem referens abundè monstrata est primo libro. Sed rei mobilis tum primo, tum secundo libro. Motus autè præcepta vel rationes partim secundo, partim in tertio libro.

Vbique cum sint omnia in recipientem per recipientis modum iuxta axioma Physicum, omnia sanè ex vnitate fecimus primo in ternarium fluere, & ex eodem (cei multiplicatione quadrata rationi corporis cõsona) per nouenarium

R. F. protogaris

Virg. Aenid. 4.

Exercitatio methodica quantum consuatur.

Parascæ adsequentem totum cum eiusdem argumentis.

prorogari vsque ad 27. figuram absolutissimam cubi. Mox & eandem feriem opposita via ex infinita multitudine reuolui denuò, ex 27. in. 9. ex nouenario iussimus in ternarium & hinc in vnitatem indiuiduam: vt constet vbique & ipsa essentia, & pulchritudinis ratio, quorum hæc in multiplicitate musica vel vnita maximè, illa in vnitatem multiplici optimè collocetur.

Itaque à primo motore naturarumque Architecto Deo, res omnes & mobiles & stabiles & vnas & triplices obiter demonstraui, vt cuncta suum opificem, cuius characterismo sunt insignita, vndique colant, obseruent, & admirentur. vt iuxta actionis & passionis communissimam rationem, artes omnes, & facultates, quæstiones, actiones, & studia ex trinitate atque vnitatem perpetua gubernentur. Est enim hæc omnis inter extrema principia duo, actiuum & passiuum scilicet, seu res naturæ seu rationis examines, quæ tamen extrema in vnus medijs ceu Proxenetæ tertij vel Paranympsi cuiusdam ratione sunt comprehensa. In naturali quidem essentia & artificiali, inter agens & patiens quæreda proportio in vtriusque extremorum affinitate vel pugna. In rationali complexu seu Dianoitico inter subiectum vt vocant & prædicatum, in communi medio quod argumentum à dialecticis appellatur.

Vnde eius ternarij progressus à Deo incipiens per medias classes singulas, præcipuè per animam rationalem seu mundum minorem vsque ad humanam rempublicam seu mundum *μικρότατον* prorogatur, vsque ad scientiæ vel artis cuiusque inuentionem vel compositionem similem tribus his motibus analysi, synthesi, & vtriusque plena conuersione perficiendam.

Vt enim in Deo mens est, quam patrem omnium vocant Pythagorici, & verbum filius seu patris sapientia, & cuncta connectens spiritus: ita & res mundi intelligibiles atque sensibiles omnes catena quadam aurea in continuum sunt distributa. Ita & in anima rationali vigent hæc partes præcipuè 3. intellectus superior scilicet, & virtus inferior siue imaginatrix, extrema hæc denique copulans ratio, eademque ex parte confusa definiens absolutè. Ad normam omnium digesta est spheræ methodicæ ratio vel artis cyclognomicæ nostræ in orbem potissimos 3. & rursus in singulis discursuum inuoluit orbitas totidem, velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem exporrectas. Longitudinis quidem Metaphysicam ab intellectu ex relatione rerum ad idè principium: Latitudinis à phantasia ceu Physicam viam ex relatione secundum idem potissimum: Altitudinis denique Logicam vel rationalem à ratione passibili oriundam, cum relatione potissimum orbis totius circa idem velut cætrum.

Idcirco appositè (credo) animam rationalem velut stellam erraticam finximus, cui orbis inferuiant cum motu numero & vniuersa specie respondententes. Prior deferens augem, secundus Eccentricus Epicyclum deferens, & tertio cunctorum orbium absolutissimus Epicyclus, intra quem orbem particulares alij, quibus omnibus insidens anima ceu carpento vehitur sursum, deorsum, & in orbem mobilis, recta, transversim, motu directo, stationario atque retrogrado, quæ admodum

admodum fieri & in stellis cæteris solet. Hæc verò de tota idea operis generatim dicta sufficiant.

Sed vt membratim eius compositionis segmenta singula persequamur: Libro quidem priore totius Methodi causas remotas maximè, seu velut extrinsecas designaui, propiores ordine in secundo libro, sed constitutionem ipsam latissimè tertius comprehendit.

Rursus in primo Methodorum omnium exemplar dedimus antesignanum tum in Deo opifice, tum rebus creatis in mundo ter triplici ratione distincto. Secundo hinc profluentè archetypam Methodum, sed confusaneam in animis nostris omnè syntheseos, analyseos, atque conuersionis rudiusculam tribus nominibus comprehensam. Quæ quia nobis confusa penitus & indeterminata semper assistat, nisi per obseruata sensuum diuisionis quoque & compositionis succinctas imagines excitetur, idcirco pro elementis methodi, tres rerum primas & viarum omnium classes ostendi, ea potissimum specie, vt duæ extremæ, nimirum Physicæ, & Metaphysicæ ad res naturæ propius spectent, media classis & rationalis ad entia rationis. hæc primæ discerptæ in nouè, & hinc, propter corporeas vbique dimensiones 3. in 27. ex iisdem denuò in 3. præcipuas, & tandè in scalam vnicam mundi pulcherrimam colliguntur. In secundo huius operis libro primum de causis in genere velut causarum particulatiuè methodo *προλεγεμένα* pauca descripsimus. hinc statim iuxta similitudinem discurrentis animi in tres præcipuas portiones distributi aptaui & methodi causas cæteras, vt effectrices secundarias siue ideas & fines, & causas proximas, formam videlicet atque materiem. Etenim rationalis anima discursus methodici, vt causa efficiens est definita, cuius partibus tribus intellectui rationi phantasiæ cõsentient & habitus totidè loco finis, sed triplex relatio vt materies, ordo triplex & discursuum via vt primaria forma. quam hæc rursus diuisione Analogæ ex 3. in 9. & hinc in 27. faciliè proferantur, vt ex iisdem quoque in concentum vnicum refluunt, ad normam totius vniuersi vndique temperatum.

Postremò pro argumento tertij libri id breuiter accipe. Anima rationalis & vna & triplex, ceu mundi minoris sol aut stella erratica, vt ciuitatem hanc sublunarem regat in terris posita, suis inhæret orbibus atque vehiculis certis pro motu necessarij ratione compositis, vt rerum veritate primò, dehinc & summo bono per eandem proxumè potiatur. Sunt orbis illius ab ipsa præfixi natura opifice, & in operibus eius euidenter expressi omnes difficiles quidem, scandentes altius quam reliquorum siderum spheræ, proinde & ab humanis ingenijs feruè deprehensi, ex quæstionum & motuum varietate scilicet, mentisque reflexione quadam in seipsam, cum argumento perpetuè fere ex effectu ad causam, vt sunt inuentæ & Solis & Lunæ & cæterorum celestium orbium theoriæ.

Primò etenim pro indefinito & confusaneo maximè discursuum rudimento, proponitur orbis deferens, à quæstione Practica circulum trahens per problematicam vsque ad simplicissimam, quæ de rebus abstra-

ſtim conſideratis ſuſcipi ſolet, in hoc eſt ſuus aſcenſus Analyticus, deſcenſus ſyntheticus, & vtriuſque conuerſio, quorum prior motus ad inuentionem maximè, ſecundus ad traditionem, ad iudicium tertius religatur.

Hunc excipit alter Eccentricus Epicyclum deferens in rebus ſimpliciter vel abſtractim conſideratis (cuiusmodi quæſtionem omnes compositæ includunt ſibi, quippe quæ in eandem vltimo reſoluatur) eo potiſſimum ſcopo vt occultâ & confuſaneam rebus immerſam multiplicitatè eruat, pro inuenienda ſcilicet multiplicitate ordinum vel progreſſus reſolutorij & compositorij, quæ ex conſiderandarum rerum multiplici ratione progerminat, ſiue ſit multiplicitas Phyſica, qua ſæpius totum in partes dirimi ſolet: vel Metaphyſica, qua cuncta in formam atque ſubiectum, in agens & patiens, & extremorum mediū: ſiue demū ſit Rationalis, qua genus in ſpecies, aut vniuerſale quodlibet in minùs communia tribuatur. Hic ruruſ & ſuus aſcenſus, ſuus deſcenſus atque conuerſio magis magisque iam deſinita.

Incumbit duobus circulis Epicyclus tertius maiori violentia & pernitate cuncta in quæſtione determinans pro inuentione ſimiliter Analytica via ad effectum ad cauſas, pro traditione per ſyntheſin priori oppoſitam, pro iudicio tandem per conuerſionem plenariam vtriuſque.

Et in ipſo quidem Epicyclo duplex eſt compositio, exterior vna ſecundum facultatum animi trium diſtinctam rationem: interior altera, quæ rationi ſoli ſic tota reſpondet, vt ratio in anima, velut facultas vna & princeps cuncta in vnitatem referat, extremaſque potentias ambitu ſuo & poteſtate contineat.

Sunt autem in ſingulis iſtis diſcurſionum circulis ſui ruruſ aſcenſus particulares, deſcenſus atque circuitus, vt cuncta minora maiorum ideam aſidue reſeruent, donec per reſolutionem ad minutiffima ſcrupula proferamur. Eſt & in ſingulis diſcurſus in longitudinè ſub cauſæ effectusque nuda relatione Metaphyſica; in latitudinè ſub habitudine ſigni rei que ſignatæ Phyſica; in altitudinè, ſub conceptu Logico, & orbis inſtrumentarij raptu, vel ſub nominibus entium rationis.

Tractantur horum diſcurſuum modi vel orbis idonei ſingulis, & eorundem arcus vſque ad ſcrupula ferè diſtincti per Canones 9. factò auſpicio à quæſtione practica per problematicam, vſque ad ſimpliciſſimam, in quam omnes neceſſario terminantur.

Vnde cum in omni praxi, in propoſitione qualibet, etiam in quouis composito naturali ſint ſemper extrema duo, & extremorum medium ſiue proportio: Docetur primum diſſolutio finis propoſiti in ſuos conceptus pro rationis practicæ neceſſitudine differentes. Inde in conceptibus ſingulis ſua ſtatuuntur extrema ſiue principia duo, actiuum vnum, & paſſiuum alterū; quorum Analogia per cauſas vtriuſque ſit veſtiganda. Tertio ab extremorum ſingulis velut carceribus, diſcurſus ante ſignati triplices proferuntur, vt à parte ſubiecti paſſibilis primum, mox & ab extremo agente vel maſculo, tandem & à medio, in quo proportio collocatur, per proportionem indicatio, per indicationem

dicationem Ætiologiſmus abſoluitur, in quo ſcientia demum animæque ſumma perfectio reponatur, quo rerum veritas, ante naturæ demerſa penetrabilibus effloreſcit. eſtque hæc facultas ætiologiſtica, velut anima quædam totius Methodi, artiſque Cyclognomicæ forma generalis, tota per totam æqualiter exporrecta. & in diſcurſu quidem Metaphyſico theatrum cauſarum omnium atque effectuum inſtituitur ſecundum ordinem relationis ad idem æquiuocè, à primis principijs ſcilicet per cauſas medias vel antecedentes vſque ad extrinſecas vel elementa, quorum primo ſe conſequentia rudis oſtendit ratione loci vel temporis, vel apparentis ſimilitudinis. In diſcurſu Phyſico determinantur ſingula magis per ſigna propria atque communia ſub 10. primis generibus comprehenſa, & relatione ſecundum idem. Abſoluit indefinita vtrinque extrema ratio per orbem inſtrumentarium.

Quo mentem nunc huc ceſerem, nunc diuidit illuc,

In partesque rapit varias, perque omnia verſat.

Peracta circuitus parte pro inuentionis Methodo docetur & Syntheſis Canonè nono Iudicij ratio pro ſui natura per vniuerſos promiſcue prorogatur, vt circulus ex analyſeos atque Syntheſeos mutua conuerſione perficitur.

Hæc primū ad vniuerſalem methodum penes ſyntheticam normam ſunt referenda; quam vbi reperiſ, facile per ſubſumptionem quandam poteris & in ſingulorum conſideratione particulares methodos inuenire, dum vniuerſalis ratio inuenta per orbem Cyclognomicum ſub diſtinctiue propoſitionis habitu conſtituitur, vt ſi dicam inflammatio poteſt fieri vel in neruis, vel in membranis, tunicis, corde, cerebro, hepate, coſtis, &c. ſit ruruſ vel à ſanguine ſimplici, vel ſua bili vel humore Melancholico, vel horum permiſſione, dum vel pluriū, vt ex vſu aſſiduo & exercitatione per epilogiſmum in pluribus eſt obſeruatum. Hic ſi te ab vniuerſ. Method. ad Achillem aut Socratem cõferas, in quibus morbi conuſa notio ad inflammationis ſpeciem accedere videatur, procede per orbem ante ſignatos 3. diſcurre in longit. latit. & profunditatem: tandem tibi deſinit ratio, num magis ſit affectum latus, num pulmonum exteriores muſculi; ruruſ quo ad materiem, an magis ex bili, an ex ſanguine, an aliunde. quod ad efficientem cauſam, an magis à læſione, an ab intemperie, an obſtructione potius. In forma quoque, an tantum obſtructio; an vnà ſit inflammatio: deinde ſi ſit; nū incipiat, augeatur, cõſiſtat, an declinet potiùs; num ſtet victoria à parte ægri, num ipſius morbi; poſtremò pro ægri & morbi ratione, pro partis affectæ natura, & aliarū circumſtantiarum vi, remediorū quoque; ſubſtantia, quantitas, qualitas, locus, tempus & ordo per analogiam mutuam penitus innotefcent, vnà cum vniuerſa prædictionis methodo, quæ cuncta ſi detrè conſequimur, nos ſanè diuinis intelligentijs quàm ſimillimos reddent,

Atque metus omnes, & inexorabile fatum

Subiicient pedibus, ſtrepitumque Acherontis auari.

Vides verò & inter potentiarum habitus circulum, qualis in rebus eſt vniuerſi ſingulis. Nam ex particularium conſideratione primum vniuerſalis rei

cuiusque Methodus exaratur, atque ex eadem rursus particulae cetera, dum ex confusa notitia determinata nascitur, & ex eadem rursus probantur eadem vel hisce similia, per quae prior facta est demonstratio. nec tamen idcirco progressus sunt in infinitum, verum ex circularum natura saepe se mutuo vel aequè ignota definiunt: cognitionis autem extremae sunt intelligibiles notiones, sensibiles species, & nobis quoque congenita compositionis omnis ac diuisionis feminaria, quorum virtus in omnibus mundis, mundorumque particulis minimis est manifesta. Atqui, ut dies diem aperit, & clauus clauum pellit, sic una propositio declarat alteram, ars arti lumen affert, experientiae ratio, experientia rationi.

Equidem quo quisque immensum doctrinae naturarumque theatrum hoc infinitum angusto pictum velut in clypeo secum circumferat, feci profecto, ut mathematici solent, dum caeli vel terrae circulos omnes, lateque patentes ambitus virtute optices & radiorum visus, angulorumque, mutua proportione ad res visibiles in paruam contrahunt Astrolabij, vel Planisphaerij formam, in quam defixus oculus, quae propter infinitudinem in exemplari capere non potest, intuitu celeri in eiusdem imagine consequatur. Nos autem in hoc maiore volumine viam secuti ferè syntheticam sumus, ipsius interim Analyticos ratione non omnino neglecta, quin ut totius forma cum eiusdem materie consentiret, quandoquidem in naturae rebus & rationis ad unitatem maximè & ternionem, & ex hac profluentem nouenarium ubique ferè respexerim. Opus quoque hoc vnicum de doctrina ordinum digessi, primum in tres praecipuas partes, cuiusque assignando capita nouem, ut ad 27. excrecat, qui numerus eius est interualli, quo Luna Soli congressa iterum, & lucis & motus sui perfectum compleat orbem. Fateor tamen secutum me passim seriem satis tumultuariam, multaque sub finem tradidisse, quae praemisisse forsitan satius fuit principij loco, plura quoque vel omisisse, vel obscuriora iusto saepius inculcasse, ut fert ipsorum partium affinitas summa, rerumque tractandarum difficultas vix vllis rationum limitibus circumscripta, utque fert deum prima quaeque inuentio, de qua non dubito quin vsuueniat mihi quod mille hominum solet, ut vsus, aetas, ratio, scilicet semper aliquid apponent noui, sintque vulgato prouerbia *δεντέπεισ* *ἀπὸ τῆς σοφίας*. Verum ut verbo me absoluiam,

*Nunc te Marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si factura gregem suppleuerit, aureus esto.*

DIALOG.

DIALOGVS HERCVLIS ET ATHLAN-
TIS, IN QVO PROGNOISIS VENTVRÆ ÆTATIS,
vna cum circularum vel circuituum caussis in rebus humanis ab eodem auctore composita, Anno 1563. ex ea, quae tum vigere coepit, planetarum trium sygygia h 4 8 in 6. dodecatemorio.

*Edo humeros pater, adde manus & brachia molis
Ocius, adde latus lateri, fremit impete vasto
Iste (viden?) polus alter, & illa Lycaonis Arctos.
Cedo humeros mecum, supremaque robora cedo.*

*Quid cessas? ruit Oceano grauis Umbra, Deosque
Nescio quam superos, terram, mare, tartara turbet.*

*Non cadit in superos pavor, heus absiste moueri
Tu quem nulla mali pauidum violentia fregit
Hactenus, assuetos mecum partire labores,
Et gemino serua nutantem cardine mundum.
Tu tergum Hesperij, Septemque aduerte Trionem
Obnixus valide: mihi solis regna cadentis,
Et rutili incumbant face perlustrata Canopi.*

*Sed quamnam tanto prorumpens flamma fragore
Surgit? & aduersos Natura legibus orbes
Circumagat? Videas toto palantia caelo
Sydera, non aliter quam si ipso à vertice mundus
Ardeat, aut iterum auulsis Phaethonta quadrigis
Præcipitem velut ille Deum pater, atque hominum rex.
Quò fragor hic? quò fumus abit, terramque, polumque,
Et freta terribili rapiens vertigine secum?
Pande oculos modo, iam tristi (circumspice) vultu
Erigone sauo cecidit sua sceptrum Leoni,
Squallet & Arcturi facies, & clara Bootis,
Pleiadesque tuae patrios sub mole lacertos
Defecisse putant, Titan perterritus ipse
Oceani citius vitreo se gurgite condit.
Quid referam quanto versis elementa figuris,*

HERC.

ATHL.

HERC.
Orbis totius
tempus in-
sinuatur.

Turbat.

Turbataeque acies (et si gestemus vterque)
 Sauius incumbant, obliuantesque fatigent?
 Vix via spiritui facta est, mihi perforat artus
 Sanguineus sudor, linguaque volumina fauces
 Egria trahunt, etiam hospitibus Iunonia restat
 Inuidia, & sedes vrunt fera monstra quietas?

Pone modum Alcides, animo iam pone querelas.

Fatorum noua lux caelo deducta sereno
 Spargitur: illa prius migranti turbine terras
 Implicat, & caeca pingit res nube futuras.
 Quotque nouae facies Dijs consultantibus adsunt,
 Tot species simul illa nouas, noua monstra figurat.
 Perfer, & obdura Diuum sate sanguine, felix
 Monstrorum domitor, breuis est, & rarius urget
 Difficilis labor, en labor hic solo Hercule dignus.

Non Erymanthei rabies me perculit apri,
 Nec fera Geryonis, neque vis immanior hydra,
 Aut Acherontea tria Cerberus ora palude,
 Ter triplici nexu intorquens sub luminis auras.
 Nescio quid Tauro, Thressa quid Amazone manus
 Hic Leo parturiat, dudum cui brachia Cancer
 Contrahit, & caeli iusta plus parte reliquit.
 Tu modo cum recreet ratio percepta laborum,
 Japetionides ediffere vera roganti,
 Et causas obiter, fatique arcana reclude.

Scis etenim, & multi dotem inuidere Deorum.
 Rem petis obscuram, & longi sermonis egentem,
 Pauca tamen minimè verborum in nocte sepulta
 Et quantum effari permisit Iupiter, audi.

Principio terram, & conceptos aetheris orbes,
 Totque per innumeras distincta animalia classes
 Cum natura parens in mundi vnus honorem
 Vi rapiat, flammaque potens correpta ligarit
 Magnus AMOR, dignum Pulchri, Verique, Bonique

ATHL.

Laudes Phi-
 lippi Hisp.
 regis allego-
 ricòs in si-
 nuantur.

HERC.

Leonis dode-
 catomotion.

ATHL.

Fines vni-
 uerfi.

Vnius ut germen sit, & exemplaris imago,
 Fit sanè ut gemino mundi res sine ferantur:
 Quaque Bonum spectent, simplex sit in orbe figura:
 Qua Pulchrum, multiplicitas comitetur & Ordo.
 Singula sub caelo, & subter labentia terras
 Fata rotant, iactatae animae sursum atque deorsum
 Circuitus complent varios, nascentibus ortum
 Excipit occasus, odium pax, turba quietem.
 Hinc gaudent metuuntque, humiles modo tollit in altum,
 Praecipitemque trahit modo Fors sublata ruinam.
 Has rerum Natura vices quo tempore primum
 Brachia Telluri porreixerat Amphitrite
 Signiferi iussit celatas margine, Septem
 Erronum arbitrio numerumque, modumque tenerent.
 Contemplare igitur, mentemque per omnia volue
 Sedulus, exemplo ditiones, oppida, pagos
 Agglomerans, casas tenues, amplasque Penates.
 Nonne vides quantum quae sint in honore deorsum
 Inclinata ruant, & quae cecidere, serenum
 Protinus assumptis rapiantur in aethera pennis?
 Scilicet ut plenum cuncti volisemus in orbem,
 Angustus primum melior concordia rebus
 Pullulat, afflatu pacis simul agmen honorum,
 Maestas, & opum vena fluit vberè riuus,
 Donec ad extremum saturato ventre petulcis
 In luxum & fraudes mortalia corda fatiscant,
 Donec & ambitio rebus malè vincita secundis
 Audeat in caedes & aperta tumescere bella,
 Vastet agrus, hominesque: hinc se prius & sua perdit,
 Priuati statuens alienum iuris aceruum.
 Jam sileo Thebas, excisâque Pergama Troie,
 Panorum patriam, & te quondam maxima mundi
 Roma caput. Heu quo Francorum gloria cessit?

Vnitatis re-
 gula.
 Multiplicita-
 tis & ordinis.

Circuitus nec-
 cessitas in re-
 bus singulis
 vniuersi.

Astoru' cir-
 cuitus vt sig-
 num conuer-
 sionis infer-
 rioris.

Exemplo de-
 cener circui-
 tus rerum hu-
 manarum.

Conuersionu'
 gradus.

Ascensus.

Fatigium.

Descensus.

Sf

Quoque

Quoque ferox quondam tantis Germania bellis,
Tot spolia, & letos celebrans à Marte triumphos?
Aspice & Anglorum qua nunc Sors, qua fuit olim.
Tum Flendros, Batauosque, & Belgarum inclita regna.
Ut morum, sic & Fati quoque Circulus idem
Voluitur. Interea solio pater arduus alto

Celestia rerum analogia ad orbem tubulatum Potentia, decripta, sic tamen ut istis mentem superiorem non dubitemus. Cælestium rerum speciem diuersa, & h. d. h. quætere poterant apud Astronomos

Tempora dinumerans, quoties in cardine res est,
Horribili faciem nymbo dextramque trifidulis
Ignibus armatam quassat, nutuque potenti
Astriferas acies vocat, & genus omne Deorum:
Hæc series Fati terdenis circiter annis
Vertitur. Ante alios cæli in commune theatrum
Cum Jove Mars sese, & Saturnia stella receptat,
Proque nouis hominum tractant noua fœdera rebus.
Maiores alios rapida ex vertigine cæli
Circuitus dicant alij maioribus illos
Auspicius Deus ad centena aut millia ducit.

Humana fecera inter precipuas cœlestium cautionum cautis.

Nunc quia magnanimi spatiosam Teutoniam oram
Laxatis Fortuna diu labefecit habenis,
Et luxum ingeminans, & apertis otia portis:
Hinc seges illa virum, & vitiorum fertilis atas,
Cui cum terra parens toties alimonia frustra
Comparet, exhaustoque suis vix vberis natis
Sufficiat, supplex queritur Jouis ante supremi
Consilium, fremit ante pedes prostrata Deorum.

h. d. h. in 1. 5. 6. 3. & 1. 5. 6. 4. cum horreidis aliis schematibus. Homines Saturni, vt auri, sordidi, truculenti, vt mox opota, regerit, mundia, muneribus aut ambitio: corrupti.

Inter se cœunt Saturnus, Jupiter & Mars,
Vestibulum ingressi rutilantiaque ora Leonis.
Ponè gradum figunt reliqui longo ordine diui,
Et fusi circum volucres ad murmura quæuis
Nequicquam casus versant in mente futuros.
Falcifer antiqua nihil ex feritate remittens,
Ut sobolem voraret ipse suam, squallentia terris
Frigora, terribileisque immittere fluctibus Orcas

Destinat:

Destinat: ille Famem Stygia ciet horridus vnda:
Ille focum fruidia, & diro manantia tabo
Pectora, secundamque malorum millibus Aten.
Hinc genus it terris, quo nec crudelius ullum,
Nec magis orbe facem diuini explodit Amoris.
Namque sua totum vt rapiat dititione, Senatus
Et Reges ficta sub Religionis potentes
Allicit, hinc plebis misera depascitur artus,
Excidiisque domos, & calum fulgure terret.
Contra Mars iras acuens mortalia corda,
Tisyphonem media Dirarum ab sede sororum
Suscitat, hæc tumidas Belgarum incensa per urbes
Bella manu, lethumque ferit, procul ere canoro
Increpitans: passim vt rapidus volat equore turbo,
Depexoque iacit nodosis crinibus angues.
Hinc alia exoritur toto gens impia mundo,
Quæ solam sese pietatis nomine iactans
Seruitij immeriti formidine crimen inumbrat:
Quæque rudes animos primum, atque ignobile vulgus
Arma iubet patria pro libertate capebant:
Proque Deum cultu, Iusti sub imagine, leges
Iustitie violent & religionis honorem.
Scilicet vt discant direptis omnibus, omnes
Pauperiem, atque famem, & duos perferre labores,
Vt sileant leges, vt sit via libera vitæ,
Inferna vt superis si possit, casta profanis
Quilibet, ac celo terram, mare misceat orco.
At non hæc oculis frustra pater aspicit æquis,
Arripiens geminas acclui examine lances,
Vt capitum imponat molimina tanta duorum.
Nam quamuis glacie Saturni, & Martis ab igne,
Alternis mundi tepor in diuersa trahatur:
Vtraque supplicio tamen & moderamine iusto

Hominum aliud genus Martis, vt raptos, auctores seditionum, & violentiam publicam exercitantes.

Mundus in extrema distractus ruit nam minuitur.

S f 2

Indignit.

Indignit, quia terrigenis in corpore duplex

Est animus, quorum huic cum Brutis aqua potestas.

Illic astat ratio & satis sapientia maior.

Astra quidem variam aspectus sortita figuram

Nunc in amicitiam cœunt, nunc prœlia versant.

Sic posita inter se rerum hæc elementa vicissim

Et casus torquent varios, vitamque ministrant.

Sed Ratio, quam certa fides animusque perennis

Inuictam voluit superis insistere templis,

Non nisi cum fragiles artus, moribundaque membra

Prosequitur, vitam cœli in vertigine ducit.

Quin longè hanc supra graditur cum è carcere cæco

Respicens multam ad lucem non comprimit auris

Aduersis nimium, neque laxat vela secundis.

Ergo vt Saturni medio, Martisque ferocis

Jupiter ingrediens diuisa extrema reducat,

Nobilium cœtus, infractaque pectora bello

Magnanimum Heroum vite immortalis amore,

Vnius & rebbi eterno sub sædere vinxit.

Jamque suprema dies & ineluctabile Fati

Tempus erat, quondam vt Saturni sydere terram

Sorsit aquis, iterum stellis tropidantibus axem

Concutiens Atropos hominum genus atque ferarum

In vastum reditura Chaos dissolueret, atro

Sulphure, & arsurum Martis sale spargeret orbem.

Stant obnixi animis contra & concordibus armis

Semidei Reges, Comitumque, Ducumque phalanges

Non aliter iuncte, quam si Deus omnia sparsim

Collecta in fascem validum sarmenta ligarit.

Aut quoties sauo tellus percussa tridente

Æstus que, pluuiaque, & atroci vortice ventos

Æolia ciet, hinc Boreas atque impiger Eurus,

Austri illinc, Zephyri que tonat domus ardua, qualis

Anima spec-
cies duplex in
homine secun-
dum Metc.
Tritinēgisti
ceteroq; Pla-
tonicos.

Anima ratio-
nalis omni fa-
cto superior.

Anima dela-
pca nimis in-
scdm corpo-
ream sit fato-
obnoxia.

U. ceu me-
dius inter h
& J. virtutis
sequitur mo-
deratur.
Heroum me-
dius status
pro rege &
Republ. de-
ceatantium.

Duplex dilu-
tū genus.

Virtus & con-
stantia princi-
pū virorum.

Simile.

Simile.

*(Oppositi quanquam furit vnda crepidine saxi,
Inque iugum fluctu maris attolluntur arena)*

Attamen Euboico Baiarum in littore, moles

Inconcussa manet, flatus, & murmura ponti,

Et rapido ridens crepitantes grandine Fagos:

Sic Jove nata cohors terræ, pelagique procellis,

Atque minis Erebi nunquam concessa moueri

Hætenus, aduerso insanum regit obice pontum,

Et fugat emissas hyemes, Solemque reducit.

Jamque nouam video Pacem frondente corona

Fre per Europam, & reuocatis legibus vltro

Aurea Iustitiam toti dare secula mundo.

Maumethen contra victum longèque fugatum

Sauromatas vltra & glaciale cedere zonam.

SALVE magna Deum soboles, salue inchoyta bello

Nobilitas, & tu medio velut agmine flammam

Stella vomens, humero sauius quam torquet Orion,

Cumctorum columen, caput, & spes vna PHILIPPE,

Cedo humeros, agilèque toros, & brachia cedo.

Apostrophe
ad Sereniss.
Regem.

F I N I S.

Libri hi tres artis Cyclognomicae, per Corneliū Gemmam
conscripti, nihil habet S. Romanæ Ecclesiæ fidei contra-
riū, aut Reipub. offensionum: quod attestor Sebastianus
Baer Delphius, insignis colle. Eccle. S. Mariæ Hantuer-
piensis plebanus.

5f 3

(Oppositi

SVMMA PRIVILEGIORVM.

REGIÆ *Maiestatis privilegio cautum est, ne quis citra Christophorū Plantini Typographiurati Antuerpiensis voluntatē, hunc librum, cui titulus est, Cornelij Gemmæ Louaniensis Medicinæ Professoris De arte Cyclognomica, Tom. III. ante sexennium imprimat, aut alibi impressum importet venalemū habeat, intra omnes eius ditonis fines. Qui secus faxit, confiscationis librorum, & pœna fisco regio exsoluenda multabitur, ut latius patet in ipso diplomate, dato Bruxellæ, Anno Domini M. D. LXVII. xviij. Martij. Stylo Brabantia.*

Subsignat.
Vander Aa.

Idem cautum est in Consilio Brabantia, ad toridem annos, & sub pœnis iisdem, ut in superiori Privilegio; quemadmodum latius patet in litteris datis Bruxellæ xvi. Februarij, eiusdem anni.

Subsignat.
I. de Witte.

MAXIMILIANVS II. Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus; Germania, Hungaria, Bohemia, Dalmatia, Croatia, & Slavonia, &c. Rex; Archidux Austria; Dux Burgundia, Styria, Carinthia, Carniola, & Wirtenberge; Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore presentium vniuersis: inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse competimus, ut ad Imperij Romani decus & dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & preclarè gestum esset, illustrari cognoscerent, & aeterna memoria consecratum ad posteros ita transmitti, ut tam exteris quàm domesticis populis exemplo ad virtutem esse posset: quodq; optimarum artium studia, & quidquid ad humanae vitæ cultum atque vtilitatem in quaerenda arte fuisset excogitatum, litteris & contineri, & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigijs insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus, prudenter & accuratè canere; ut si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit. CVM itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curauit, se veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea visos, & raros, vel emendatioris, aliq; opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamentum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poësis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentarijs illustratos: Emblemata Saubuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Graecum, L. Iulianum Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioannis Stadi, & si qua huius generis alia, vel antea non edita, vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua, imprimere constituisse: vereri autem, ne quod sepe numero vsu venire consueuerit, alij nonnulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea qua ille magnis sumptibus & impensis collegerit, & typis procuderit, mox ad suum compendium, minore sumptu & labore imitentur, atque effingant, illiq; labor omnis, sumptus & impensa, omne quoque lucrum & laboris praerium, atque adeò (quod dici solet) oleum & opera pereat: ideoq; suppliciter à nobis petierit, ut contra huiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Privilegij nostri prerogatiua munire illi dignaremur. Nos huiusmodi illius precibus aequis & iustis benignè annuētes, & predicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maxime consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque sacri Romani Imperij & ditonis nostrae fines patet, deinceps predicta, aut alia quacunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis auctem deinceps scholijs, annotationibus, aut commentarijs aucta & illustrata, praesertim Plantinus primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione villo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs intra nostros & Imperij fines vendenda importet, seu quotis modo distrahatur manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco nostro Imperiali fraudis vindicti, residua verò pars praenominato Plantino cedat, praeter librorum, sicut praemittitur, ad imitationem impressorum amissionem, quos idem Plantinus vdicunque locorum uactus fuerit per se, vel suos, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vendicare, inq; suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem presenti edicto manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriae, die xxij. mensis Februarij, Anno Domini M. D. LXV. Regiorum nostrorum, Romani. III. Hungarici, I. Bohemici verò xvij.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacrae Cæs.
M. proprium.

Haller.

AD LECTOREM.

Paucis, te lector candide, istic admonitum velim, quia præ figurarum difficultate, quotquot suis locis, vel interordinis adhiberi tituli non potuerunt, eos certis quibusdam characteribus insignitos, qui locis respondeant singulis iuxta collocari. Feceris tamen in rem tuam minori que molestia totius schematis artificium perlustrabis, si depictum alibi forma maiuscula suis passim nominibus ac diuisionum membris impleueris: ita enim & minor erit confusio, & totius ordinis ratio, non absque summo emolumento tuo, præptius eluceſcet. Præterea propter exemplaris difficultatem illud cauere non potuit, quin imprimantibus quædam errata obreperent, quæ suo loco sic restituenda subiunximus: Prior verò numerus paginam, alter lineam indicat.

L I B. I. folio 7. lineæ 28. pro (sicut) lege, sunt, fol. 8, 5. intro, ibidem 8. intro 13, 18. genera 16, in tabula pro[subiecta dial.] subiecto dial. 23, 40. extremorum 24, 12. vel absque 25, 32. infusa semina 40. in tabula penes entia rationis 45, 39. voluntatis 65. Tu refeca testes, hic legat, ille vocet. 76. 2. passim leges Phenomeno fol. 78. figuræ adscribes huc titulum prætermissum P Y M A N D R I S P E C T A C V L V M M V N D A N Æ C R E A T I O N I S S E R I E M V N I V E R S A M E X M E R C V R I O V M B R A T I L I Q V A D A M R A T I O N E C O M P L E X V M. fol. 80, 13. induere 48, 24. discurſionis 96, 25. indicant 100. 10. diua non mihi est. 102. 14. efferantur 223. in carmine vehit. Ibidem persiciundi 139, 14. vnice 140, 36. infestas 145, 37. densum.

L I B. I I. fol. 6. in tabula materies loco minima 10, 17. ex isto 29, 28. in summe calidus 33. in fine tabulæ comprehensarũ 41, 25. à ratione non penitus 75, 27. cochleacea 79, 10. medius 81, 15. Iychnuchos 115, 36. vnitus 116, 6. intellectuum 131, 5. inarescibilem 137, 12. repertis 148. in tabula anona nudi 143, 20. non amplius 161, 5. media.

L I B. I I I. fol. 13, 9. difformior 16, 37. instructos 67, 31. ad illa 88, 11. κατελήλας, 135, 4. quãnam.

Cætera quæ sunt exigua, lector candide, tuapte industria deprehensa facile castigabis.